

INSTITVCTIONS

DELS FVRS, Y PRIVI-
LEGIS DEL REGNE DE
VALENCIA.:

EO SVMMARIE REPORTORI DE AQVELLS.

AVTOR MICER PERE HIERONI TA-
raçona Doctor en drets, Conseller de la Sacra Ca-
tholica Real Magestat del Rey don Phelip no-
stre señor, y per la mateixa Magestat, Asses-
sor ordinari en la Governacio del Regne
de Valencia della Xixona.

MAGNO, PARVVS

MAGNVS LABOR

NAVLLIO DIGNVS

Ex libris
[Signature]

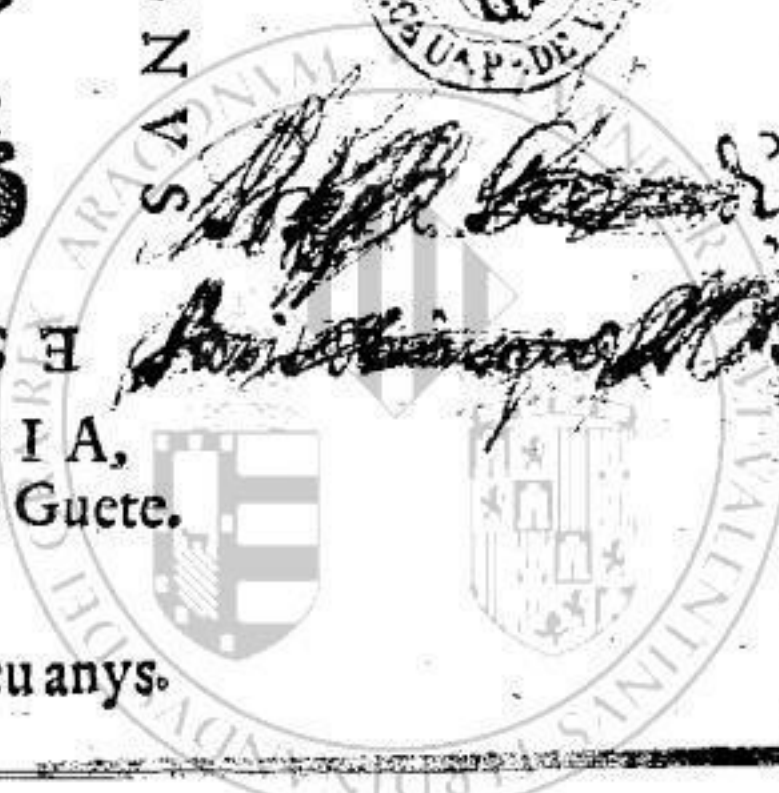
EST PREMIO.

EN VALENCIA,

En la estampa de Pedro de Guete.

1580.

Ab priuilegi Real per deu anys.

Lo Rey, e per sa Magestat

DON Manrique de Lara Duch de Nagera, Comte de Valencia, y de Treuinyo, Lochtinent, y Capita general en lo present Regne de Valencia. Per quant per humil exposicio a nos feta, per lo magnifich y amat conseller de sa Magestat, micer Pere Hierony Tاراçona, Assessor ordinari del portant veus de general Governador della Xixona, tenim entes, que ha compost e impres vn libre intitulat Institucions dels Furs, y priuilegis del Regne de Valencia, y perque diu hauer sostengut molts treballs, y consumit molt temps en la dita obra, nos ha humilment supplicat, fos de nostra merce manarli despachar priuilegi, e gracia especial, pera que ell a soles, o qui son poder tindra, y no altra persona alguna, pugua imprimir, y fer imprimir, y vendre lo dit libre, per lo temps a nos ben vist. E nos hauent vist dita obra, attes que es molt profitosa, de gran doctrina, y necessaria peral benefici y vtilitat publica, y tenint encara consideracio a la qualitat y mereixer de la persona del dit magnifich micer Tاراçona; y pera donar animo a que altres Doctors se exerci-

ten y empleen en semblants obres y exercicis, conue-
nients y vtilosos, annuhint benignament a dita sup-
plicacio, com a justa, ho hauem tengut per be; peral-
temps empero infra scrit. Per tant ab tenor de la pre-
sent expressament, y de certa sciencia, delliberada-
ment y consulta, per la Real auçtoritat, donam, con-
cedim, e otorgam licencia, permis, y facultat, ple y
bastant poder al dit micer Pere Hierony T. araçona,
pera que aquell a soles, e o los librers, e impressors que
son poder tindran, y no altra persona alguna, dins lo
present Regne de Valencia, per temps de deu anys,
del dia de la present licencia y priuilegi Real en a-
uant, continuament, y peremptoria comtadors, im-
primeixquen, y puixen imprimir; e vendre lo dit li-
bre. E si alguna persona, que no tingues de aquell
poder especial, se atreuis a imprimir, o fer imprimir,
e vendre lo dit libre dins lo dit present Regne, durant
lo dit temps: volem y declaram que per cascuna ve-
gada encorrega, qui tal cosa attentara de fer, en pe-
na de cinchcents florins de or de Arago, applicadors
als Reals coffrens de sa Magestat, y en perdicio de
libres, motles, y empremta ab que se hauran impri-
mit. Manam perço als espectralle, nobles, magni-
fichs, y amats consellers de sa Magestat, los portant
veus de general Governador, y Batles generals deça
y della

haguda verdadera relacio de personas fide dignes, de la doctrina, bōdat, rectitut, Christianat, y altres parts en semblāts necessaries, li ha meritament acomanat en tot lo Regne la precedencia, en la administracio de la justicia, me ha donat animo pera posades a la estāpa, traureles a llum. Y encara que seruir a vostres senyories de aq̄sta obreta sia cosa exigua, y de poch momento, es guardat lo baix estil de aquella; no res menys haguda consideracio de la materia subjecta que tracta, que es lo dispos̄t per los Furs y priuilegis de aquest Regne: lo qual segōs lo notat en la l. j. junct lo argument de la l. in Lusitania. ff. de censibus. es lo millor de tots los Regnes de España, y per cōseguent del vniuers; es digna que per vostres senyories sia tenguda en molt conte, y acceptada dauall de son amparo, com humilment a vostres senyories ho suplique, puix dauall de aquell los treballs dels estudiosos veem que son illustrats. Dat. en Valencia a xxx. dies del mes de Abril, any M. D. Lxxix.

Al Lector.

Mich Lector, hauēt yo empres en lo any M.D.Lxxj. de fer la recopilacio dels Furs de aquest Regne, apres de comēçada de moltes maneres, me resolgui en que pera ferla de la manera que conue, tenia necessitat de sumar tots los dits Furs; y pera allegar en los margens los priuilegis concordāts, summi tambe tots los priuilegis. Y apres de acabada la recopilacio, per les difficultats que se me offeriren pera ferla examinar, determini de arreglar los summaris q̄ pera la recopilacio tenia fets, y fer aquest libret, que confiera de gran descans perals estudiosos en los Furs y priuilegis de aquest Regne. Ab intencio, que al temps del estamparlo, lo comprouaria altra vegada ab los Furs y priuilegis summat: per ço que al temps que feu dits summaris, com nols fes pera estamparlos, sino pera jūtar les materies, no tingui conte principalment en cōpendre en lo sumvari tota la substancia del Fur, o priuilegi summat, sino sols tiraua a entendre quins Furs parlauen de cascuna materia, pera poderlos accomodar a ses conuenients rubriques. Y com ans de posarlo a la estāpa, sa Magestat me manas lo seruis en lo offici de Assessor de Governador della Xixona, per la multitud dels negocis que en dit offici se me han offert, y de cascun dia offerixē, no he tēgut temps pera fer dita cōprobacio. Be crech q̄ trobareu poch's lochs mal summat, alguns ne he emendat: quant los trobareu, contentaruos heu en queus mostre lo Fur, o priuilegi hon se tracta

se tracta lo cas queus se offercix cercar: Y pera en tal
ocasio tindreu aquest libre en conte de reportori, y
pendreu la voluntat en queus he procurat aquest des-
cans, y teniume per excusat, puix ocupat en lo que
tinch dit, he deixat de ferhi lo examen que volguera,
trobareu hi summats tots los Furs y priuilegis, los va-
ledors en lo text, y los no valedors en los margens.
Vale, de Valencia a XVI. dies del mes de Maig, Any
M. D. LXXIX.

REGLES PERA ENTENDRE les allegacions dels margens.

Primò, es de notar que apres de la letra
que esta en lo marge al principi de cada
allegacio, corresponent a la letra supe-
rior que esta entre reglons, esta lo nom
del Rey q̄ ha fet lo Fur, o Priuilegi que
allega. Y si apres del nom del Rey hi ha aquesta abre-
uiacio Pri. significa que es la allegacio del volum dels
priuilegis, y lo numero consecutiu, es lo capitol de a-
quell Rey prenomenat, segons la orde dels priuilegis:
com, Pet. 2. pri. 34. significa, que es lo capitol 34. en los
priuilegis del Rey en Pere segon, y les notes extr. priu.
valen dir, que es dels extrauagants dels priuilegis. Y si
no hi esta la nota Pri. significa que la allegacio es Fur.
2 Segonament, nota que los tres numeros de conte
de guarisme, que estan apres lo nom del Rey, son la al-
legacio conforme la estampa antiga, y lo primer nume-
ro, es la carta: lo segon, columna: lo tercer, capitol. Y los
tres numeros apres consecutius apres del ✱ que son
de con-

de conte pla, es la allegacio conforme a estampa noua. Y lo primer numero, (si es de nou en auall inclusiu) es lo libre: lo numero segon, lo titol: lo tercer, lo capitol. Y si lo primer numero es de nou amunt, exclusiu, o essent de nou auall, te aquesta nota ext. significa, que la allegacio es dels extrauagants dels Furs de la estampa noua, y lo primer numero es cartes, lo segon columna, y lo tercer capitol.

3 Tercerament, nota que en los Furs de la S.C.C.R. Mag. del Emperador de felice recordacio: y de la S.C.R. Magestat del Rey nostre senyor, lo numero primer es lo any de la data de la celebracio de les Corts, hon se feu aquell Fur: y dels tres numeros apres, lo primer es carta, lo segon titol, lo tercer capitol.

4 Quarto, les letres M. E. R. q̄ està en les allegacions, denota que aquella allegacio es acte de Cort, fet a suplicacio de aquell braç, o braços que esta señalat; ço es lo braç Ecclesiastic ab la E, lo Militar ab la M, y lo Real ab la R. encara que no tots los actes de cort estan aixi senyalats, perque no he tengut temps pera cõprouarlos, per lo que esta dit en la epistola al lector. ∴

De les Insti-

DE LES IN-
STITUCIONS DELS
FUERS Y PRIVILEGIS
DEL REGNE DE
VALENCIA

LIBRE PRIMER.

DE LES SANCTES
Esglesies, de les dignitats,
priuilegis, y altres co-
ses de aquelles.

TITOL PRIMER.

Noftra Senyora
naixque sens
peccat original

A sacratissima verge Maria, la Ioan. i. prouit:
santa digna sposa
del Spirit sanct, y en les entra-
nyes de la qual lo vnigenit fill
de Deu no se ha dedignat de
habitar, y pendre humana for-
ma: y es adornada de la major
perfectio y puritat que dauall

de Deu se pot entendre: creem que naixque sens ma-
cula de peccat original. Y celebres la festa dela sua san-
cta Concepcio per tots los regnes y terres del senyor
Rey: y qui gosara predicar contra la dita Concepcio,
sia bandejat de les terres del senyor Rey, per tant de
temps, quant estara en dita opinio. a

Y matges com
los facen, ni
enen.

¶ Les ymatges de Deu, y dels sancts, no sien entalla- b Iac. i. 6. 4. r. *
des publicament, ni sien pintades, fetes, posades, ni j. xv. j.
portades a vedre per les places, so pena de vint sous. b
Y cascu sia batejat, y celebre matrimoni en la parro-
chia,

A

chia,

De les Instit. Forals. Libre. I.

chia, o en la esglesia major, hon voldra. Y en los bateigs, y matrimonis, ningú prengi de sa propia autoritat, candeles, diners, pa, ni draps, sino lo que donara de grat: o pa, o les candeles; y diners posats en aquelles, que portaran ab lo batejat: y les que portarà lo sposal, y la sposalada. a

a Iac. i. 250. 2. 1.
* iiii. xxiii. 1.
vers. aquells. &
pri. 77. vers. cā
aliqui.

Pena del excomunicat.

¶ Si algu que sera excommunicat per lo Archebisbe, o Bisbe, per sa culpa, solennement ab candeles, com es de costum, durara en la excommunicacio per tēps de quatre mesos, o mes, per lo primer any, pague per cada quatre mesos cent sous: y per lo segon any, doble; y mes trecents sous, la mitat al Bisbe, o pera son senyor, si sera ecclesiastic, y la altra mitat al Rey. Y apres del any sia infame ipso iure, e inabil pera officis publichs: y sia llançat de la pau y treua, mentres esta excommunicat. Y no puga fer testament, ni esser admes may a herencia, y en juhi ningú li obeixca, ni puga esser jutge, ni arbitre, ni testimoni, ni aduocat, ni scriua, ni saig: y si te vassalls, no puga demanarlos la fidelitat, ni homenatge, fins que sia absolt. Y hauēt hi durat vn any, no se ha de esser absolt sino per lo Papa o son legat, o de son expres mandato: y en lo article de la mort, y apres de publicat en la esglesia, ningú li venares, ni li compre, ni habite, ni menge, ni bega ab aquell: sino sera muller y fills, y altres a qui per canon es concedit. Y qui li donara sa filla per muller, y tractara ab ell, pague cincheēts escuts, partidors com es dit: y lo que faran sia nulle ipso iure, y estiguen en desgracia del Rey. b Y lo Rey promet q̄ no defensara als que posaran les mans violentes sobre capellans, o religiosos: ni seran composats sino apres de satisfeta la part, y absolts per lo Papa: sens derogacio dels privilegis dels ecclesiastichs. c

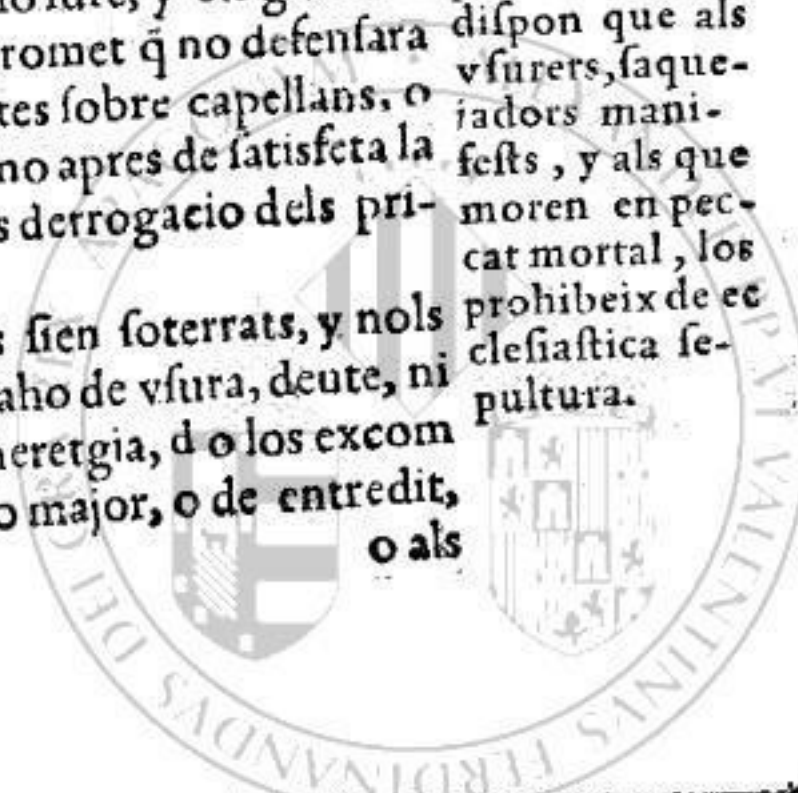
b Petr. extr. pri. 23.

c Petr. extr. pri. 23. Greg. Papa. extr. priu. 34. Y qui matara capella, com sia punit. inf. d̄ homic. in prin.

d Iac. i. 57. 3. 27.
* viii. ij. xxix.
Y com sien privilegiats los credits de la sepultura. infr. de peny. §. Si vna. Per aço deixa de valer. extr. pri 27. en quāt dispon que als vsurers, saquejadors manifesths, y als que moren en peccat mortal, los prohibeix de ecclesiastica sepultura.

Sepultures.

¶ Los cossos dels defuncts sien soterrats, y nols sia impedida la sepultura per raho de vsura, deute, ni malefici: sino sera per crim de heretgia, d̄ o los excomunicats ab excommunicacio major, o de entredit, o als

De les sanct. Esgle. Tit.j.

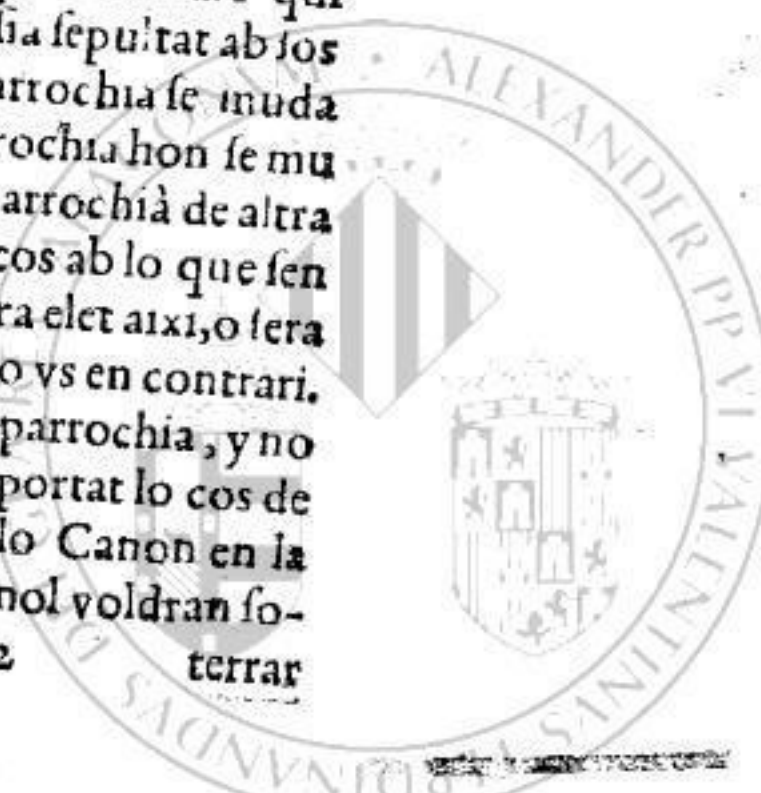
o als que moren en torneos, o als que matarà a si mateixos, si nos repenediran exprèssament, o per senyals apparents de penitencia, y seran absolts, y conite ab vn testimoni. Y si per prompta mort dexaran de esser absolts de la excommunicacio, o entredit, sien absolts apres de morts per lo quels podia absoldre en vida: y no poden esser sepultats en sagrat que no sien absolts, encara que hagen prechit senyals de penitencia. ^a Y en los mortuoris no sien preses cadesles, ni los cobertors, ni altres coses ab les quals se portaran los coscos: sino en la Seu, si lo hi voldran portar: mas puguen pendre dos candeles de les millors pera la Creu. ^b

^a Episc. in extr. pri. 27. ver. iunt autem.

^b Iac. i. 250. 2. i. * iij. xxiii. j. vers. cobertors. & pri. 77. vers. coopertoria.

¶ Quant se denunciara algu esser mort, toquen les campanes de la parrochia per tres tranchs: y mentres se sepultara en dita parrochia, per altres tres, frācament. Y si nos sepultara en la parrochia, sols toque los tres primers tranchs. ^c Y cascu pot elegir sepultura alla a hon voldra: pero si exira de la parrochia, del ques legà, y del que peruençra a la sepultura, sia donada a la parrochia la quarta part (excepto en los coscos que no ho deuran) y no deu dita porcio, qui ab salut, o en la malaltia, de la qual no mori, se posa a si, e les coses en religio: mas si de dita malaltia mori, o lo que eitant malalt en vna parrochia, se muda en altra, y mori de aquella malaltia, deute a la sua parrochia, la dita Canonica porcio, per les coses que donara. Y qui no eligira sepultura pera son cos, sia sepultat ab sos parents. Y si lo parrochia de vna parrochia se muda en altra parrochia, es de aquella parrochia hon se muda. **¶** Y ningu sepulte en son fossar parrochia de altra parrochia, y si ho fara, sia tornat lo cos ab lo que sen haura rebut: si lo sepultat no ho haura elet aixi, o sera pelegri, caminant, o estranger, o sera lo vs en contrari. Y passat que sia vn parrochia a altra parrochia, y no ab animo de mudar son domicili, sia portat lo cos de aquell a la sua parrochia sens pagar lo Canon en la parrochia hon mori: si ja sos parents nol voldran soterrar

^c Iac. i. pri. 27. vers. quilibet. & 250. 2. i. * iij. xxiii. j. vers. les campanes.

De les Institu. Forals. Libre. I.

4
terrar en la parrochia hõ es mort, essent ells de aquella y la parrochia del mort ho consentira. ¶ Y qual seuol dona sia sepultada hon voldra, y si no eligira sepultura, sepultes en sa parrochia, en la sepultura de son marit premort, si sera en aquella parrochia. Y lo parrochia de vna parrochia no sia admes en altra parrochia als Sacraments, si no sera al baptisme, y penitencia, en cas de necessitat, o en ausencia de son sacerdot. ^a

Reba los Sacraments cascu en sa parrochia.

^a Episc. in ex. pri.27:

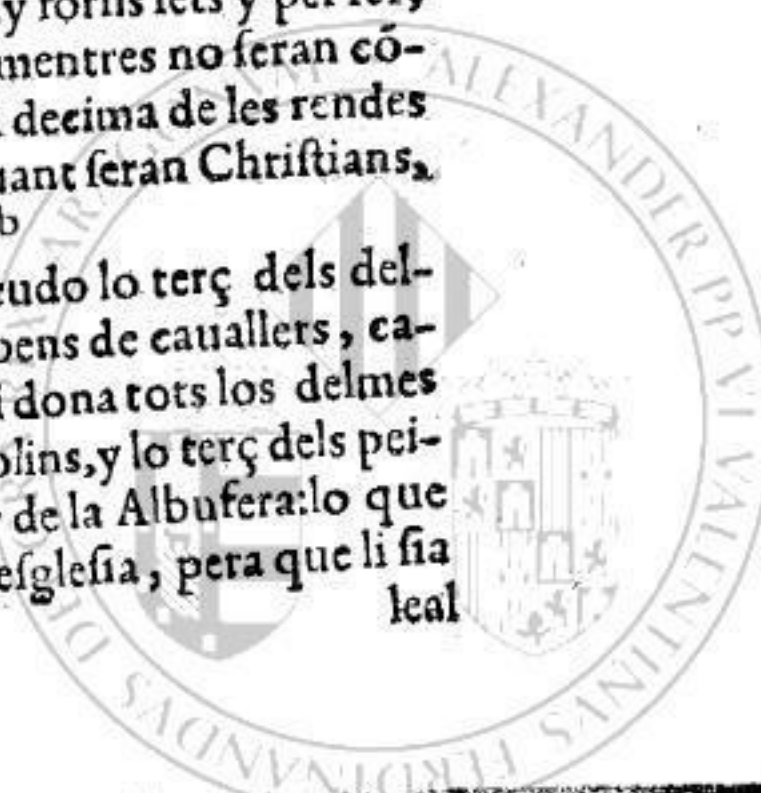
Dotacio de la Esglesia.

¶ La Esglesia major de la ciutat de Valencia, la qual la bona memoria del Rey en Jaume conquistador de la dita ciutat y Regne, ans que començas la cõquista, promete, que si Deu li feya gracia que guanyas aquella, la dotaria aquella, y ses suffraganees, competentment, de modo que lo prelat, y capellans hi vixquesen honestament. Apres de conquistada, complint en la dita promesa, fonch dotada donant al Bisbe y Canonages, deu mil besants, pera comprar possessions per ell, y a sos successors. Y tambe les Mezquites, y fossars, excepto lo fossar de Valencia, que fonch assignat peral mercat: y tambe los que estan en camps, horts, e forces de particulars: los quals son de aquells a quis dona la cosa hon estan. Y tãbe dona pera cada esglesia, y capella vna casa, y vn hort, y les premicies: y dos jouades de terra prop de Valencia pera vn hort, y la casa peral Bisbe: y les dos parts dels delmes dels fruyts de la terra, y animals, y peixos de la mar y Albufera de tot lo Bisbat, y de molins, y torns fets y per fer, conquistats y per conquistar. Y mentres no seran cõquistats, dona les dos parts de la decima de les rendes que dels Moros li peruenen: y quant seran Christians, les dos parts de tota la decima. ^b

^b Tac. i. pri.3. & pri.12.

Donacio dels terços delmes al Rey.

¶ Dona lo Bisbe al Rey en feudo lo terç dels delmes, excepto del delme tret de bens de cauallers, capellans, y llochs religiosos: y li dona tots los delmes de ses collites, y dels torns, y molins, y lo terç dels peixos, salua sa part que li pertany de la Albufera: lo que haja de possehir a feudo de la esglesia, pera que li sia **leal**

De les sanct. Esgle. Tit. j.

Donacio d' Xu-
lleva y Gargio
al Bisbe.

Termens del
Bisbat de Valē-
cia.

Erectio de la
Seu de Valen-
cia en Metro-
politana.

Com se institu-
ixquen los be-
nifets.

Estrangers no
singuen digni-
gats ni benifets.

leal y defensor de los drets, remetēt tot lo de mes que a la dita eglisea es estat promes: especialment de les cases, horts, heretats, y Mezquites. ^a Y en compensa de les dites cotes, dona lo Rey al Bisbe les viles de Xullleva, y Gargio, ab tots los drets que lo Rey hi tenia, referuat lo monetatico. Y que si los ecclesiastichs demanaran lo dit terç de me, no valga la donacio de les dites viles. ^b Y son los termens del Bisbat de Valencia, desdel castell de Almenara, fins a Biar, o mes auāt, en quant dels Moros se conquistara. ^c

¶ Encara que la Eglisea de Valencia, en temps antich fos subjecta a la Metropolitana de Tarragona. ^d Per lo Papa Innocencio fonch desmembrada de la de Tarragona, y erecta en Metropolitana, senyalāt li per Suffraganeos, los Bisbes de Carthagenay Mallorca. ^e

¶ Qui voldra instituyr benifets en la Seu de Valencia, donels per dobla y anniuersari quinze lliures cascun any: y en les altres Esglesies cinquanta sous, pera celebrar vn anniuersari, o dos: y nos admeta benefici annual. ^f

¶ Les dignitats y beneficis ecclesiastichs, qualsseuol que sien, cō Bisbats, Abbadats, Priorats, Archidiaconats, o altres, sien proueydes en naturals del Regne, y no en estrangers, encara q̄ sien Cardenals, o altres dignitats: y les que al temps del present eren donades a estrangers, sien los lleuades, encara que sien de les sobredites dignitats, o altres, sino tindran expressa licencia del Rey. Y jura lo Rey, que no donara semblants licencies a estrangers, sino a naturals del Regne, si ni haura conjunts, o sino a altres. Y mentres vacaran, siē les rendes per als ornamēts de les Esglesies Y los naturals no goten respondre algunes pensions a forasters, ni accepten procures de aquells, mas deixen les acceptades pera cobrar alguns fruyts. Y ningun official hi contrauinga, ans tots ho guarden, y facen guardar, so pena de la indignacio del senyor Rey, y cinch mil florins de or. Y lo Prelat que donara, ajudara, o aconse-llara,

^a Iac. i. pri. 12.

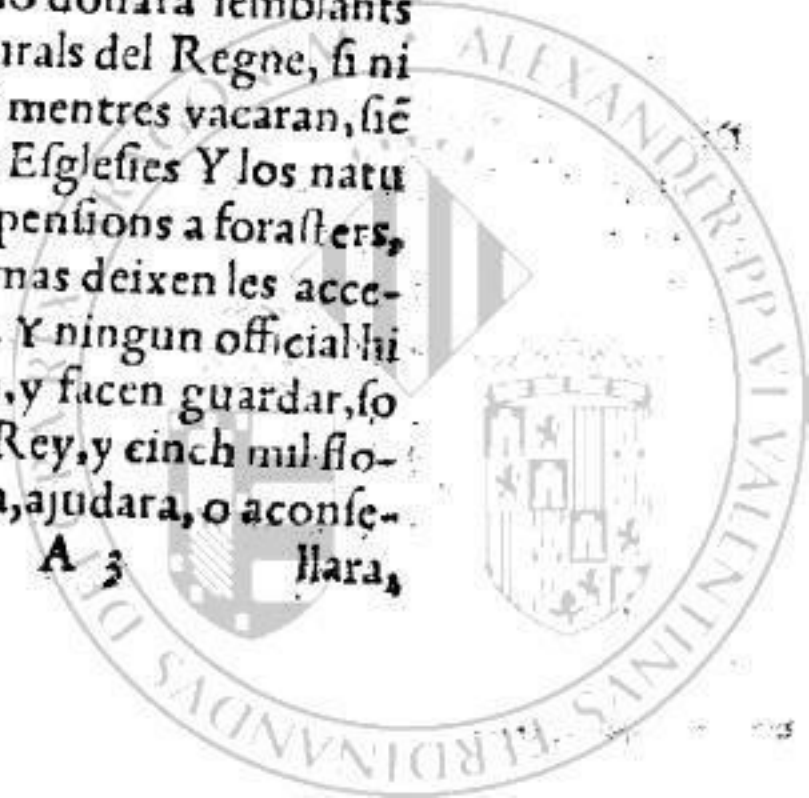
^b Iac. i. pri. 35.

^c Iac. i. pri. 12.

^d Iac. i. pri. 2.

^e Innoc. in ext. pri. 20.

^f Capitulu Se- dis Valentia. in extr. pri. 28.

De les Institū. Forals. Libre. I.

Para, prenguenlis les temporalitats, y no lis tornen a Alf. 3. 234. 1. f. fens special mandato del Rey, fins que los damnificats * xxij. iij. ij. sien satisfets, segons aquells juraran esser damnificats, y sien publicament ab crida nomenats per enemichs y sospitosos del Rey, y com a tals dins quinze dies sien llançats del Regne. Y si los dits estrangers, o los naturals en nom, o com a successors de aquells, molestaran a alguns naturals sobre los benefets, sien presos per los quentenē jurisdicció, y notifiquen al Rey de sos noms y nacio, y estiguē presos fins que per lo Rey sia ordenat que sen ha de fer. Y si essent en altra jurisdicció requert lo jutge nol pendra, proceixcas per via de represalies, o per altres remeys acostumats contra ells, o sos subdits. Y los notaris que presentaran butles Apostoliques, o altres drets de estrangers, o sobre aquells rebran actes, sien priuats del offici, y desterrats del Regne, y punits de altra manera arbitrariament. Y los naturals que seran citats a instancia de estrangers pera la cort Romana, no compareguen en aquella, ni ixquen del Regne, per si, ni per procuradors, so pena de la indignacio del Rey. Declarant aqlls esser estrangers, e inabils perals dits benefets, que no son originaris y vassalls del senyor Rey, y nats en los Regnes de Arago, Valēcia, Mallorca ab ses illes, y Principat de Catalunya. Mas perque en Arago, Catalunya, ni Castella no son admesos a semblants dignitats los Valencians, tampoch los dels dits Regnes y Principat sien admesos a les dignitats y benefets del present Regne: excepto en lo Archebisbat, Bisbat, y Comandes. ^b Y en les Esglesies de Sogorb y Albarrazin, en les quals lo Bisbe de Sogorb pot conferir les Canongies y altres dignitats y benefets a qui voldra, que sia del Regne de Arago, o de Valencia, sia seruada y gualtat a arbitre del dit Bisbe, cōforme les rendes que recahuē en cascu dels Regnes de Arago, o Valēcia. ^c Y sien guardades estes ordinacions. ^d Y la Magestat promet de obtenir del Papa les confirmacions de aqlls. ^e

Qui son estrangers.

Dignitats a Sogorb y Albarrazin.

^b Imp. 1537. 2. 3. 1. * xxij. iij. ij.

^c Imp. 1542. 2. 4. 4. * xxiii. j. iij.

^d Imp. 1542. 7. 2. 22. * xxiii. iij. v. Phi. 1564. 22. 1. 141.

^e Phil. 1547. 6. 3. 31. & 1564. 22. 1. 141.

¶ Ninguna

De les sanct. Esgle. Tit. j.

Nos passe res p
les esglesies, nis
edifiq entorn
de aquelles.

¶ Ninguna persona porte algunes mercaderies, o altres cotes atrauestant per la Seu de Valencia, ni ju-
gue en lo fossar de aquella, so pena de deu sous per ca-
da vegada, y qui no pora pagarlos, deu açots. ^a Nis
edifique porche, enuan, bescalm, ni pont, entorn de
les esglesies que no seran contigues a dalgunes cases: ^b y si edificat se lleuara, nos reedifique, ni los carrers
del rededor sien cuberts, ni estrets. ^b

Immunitat de
les esglesies.

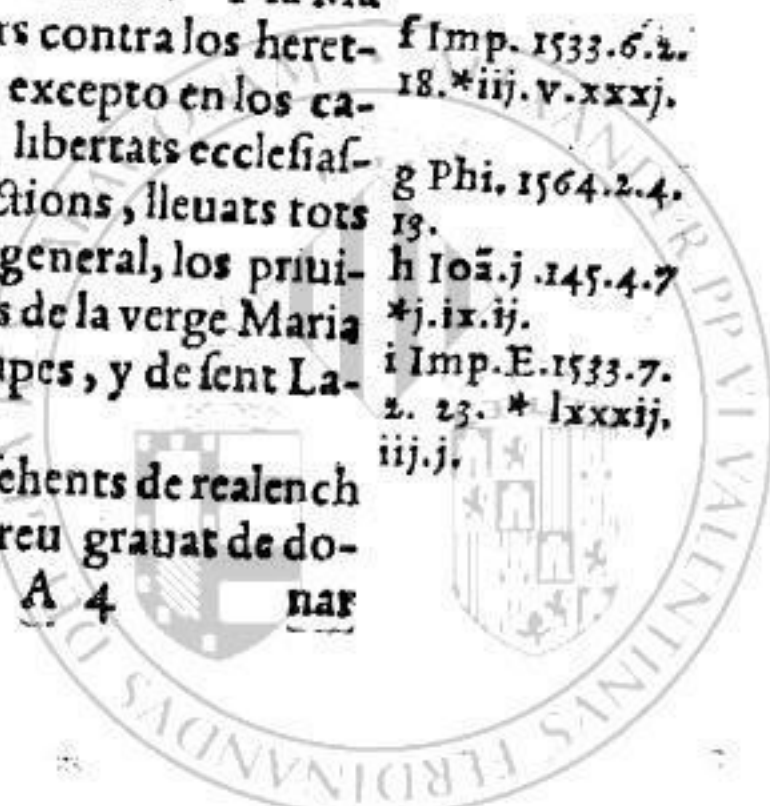
¶ Guardes la immunitat en la Seu de Valencia, y en la esglesia y monestir de sent Vicent martyr, y en cada esglesia major de cada lloch, y en lo Palau del Archebisbe, mentres aquell habitara en Valencia. Y si algun criminos entrara en dits llochs, sia defensat per la esglesia, y ningul ne traga, si no sera per cas de mort, o nafra feta dins la esglesia, o trenta passos prop de aquella, o per mort feta a traycio, o cõ nos deu, o trècador de camins, o nocturn destruydor de càps: y guardes tãbe lo desus dit en la vila de Capdet. ^d Y per dita immunitat, no sien fetes les esglesies receptacle de sceleratissimes perlones delinquents en crims de lesa Magestat, heretgia notoria, crim de collar, falsadors de moneda, ni sodomia, les quals per la esglesia y prelat dehuen esser expellides. ^e Y quant se duptara, si lo criminos qui haura recorregut a la esglesia, gozara de la immunitat, o no: si se estara en la esglesia fins que per lo jutge ecclesiastich sera declarat que nõ goza, guardes la disposicio de dret. ^f Y la Magestat procurara ab los Inquisidors contra los heretges, que guarden dita immunitat, excepto en los casos de la fe. ^g Y sien guardades les libertats ecclesiastiques, segons les canoniques sancions, lleuats tots abusos. ^h Y guardense al Espital general, los priuilegis que foren otorgats als espitals de la verge Maria dels Innocents, de la Reyna Denclapes, y de sent Lazer, so Pena de cinch mil florins. ⁱ

Priuilegis del
Espital.

Bens de realench
no sien trãspor
tats a ecclesia-
sicha.

¶ No sien donats ni venuts bens sehents de realench pera coses de la esglesia, mas lo hereu grauat de do-

a Iac. 2. Pri. 72.
b Iac. 1. Pri. 27.
c Iac. 1. 5. 4. 3. *
j. ix. iij. Ferd. E.
278. 2. 13. * j. ix.
v. Imp. 1542. 4.
4. 10. * j. ix. vij.
Phil. 1564. 8. 2.
61. Iac. 1. Pri. 67.
Per aço se cor-
rig lo dit fur Iac.
co. 1. hõ los ma-
tadors y nafra-
dors podiẽ esser
trets de la Es-
glesia.
d Phil. M. & R.
1552. 11. 3. 4.
e Ferd. E. 278. 2.
13. * j. ix. v. &
302. 2. 20. * j. ix.
vj.
f Imp. 1533. 6. 2.
18. * iij. v. xxxj.
g Phi. 1564. 2. 4.
19.
h Ioã. j. 145. 4. 7
* j. ix. ij.
i Imp. E. 1533. 7.
2. 23. * lxxxij,
iij. j.

De les Institu. Forals. Libre. I.

nar pera anniuersari, capellania, lantia, o altra cosa semblant, done annualmēt lo que es menester, restant la tal cosa ab son carrech. Nis pole cens, o tribut ques done a esglesia: y si sera fet, no haja valor, y lo Notari que en tal transportacio rebra acte, pague cinchcēts ducats, y la cosa venuda sia confiscada. ^a

Com podē comprar los capellans de Realench,

¶ Los capellans poden comprar dels llechs bens de realench pera sos usos, y per dits bens son tenguts als carrechs Reals y vehinals, y a fer juhi, aixi en accions Reals com personals, dauant lo jutge seglar. Y que apres obit del capella tornē a ma llega, a qui ells ho vol dran donar, o dexar en son testament, o abintestat: y si contra faran, o declinaran de for, sien encōtinent confiscats los dits bens al Rey. ^b Y los Notaris reben los actes de les dites vendes, ajustāt a la clausula, exceptis clericis: nisi dicti clerici iuxta seriem & tenorem Fori noui super hoc editi, bona ipsa ad suam vitam acquirerent, vel haberent. ^c Y si bens de realench seran atrobats en poder de clergues, si aquells mostraran titol com ho tenen ab licencia del Rey, nols sien ocupats. Y si apres de ocupats, los tals clergues mostraran lo dit titol, si als restituhit, restant saluos los drets del Rey. Y los tals clergues pera dits bens, facen dret dauāt los Reals y vehinals. ^d Y no podē vns clergues vendre los bens seents a altres clergues. ^e

Ques faça de la cosa donada a esglesia.

¶ La cosa que sera donada a esglesia, o lloch religios, sia venuda dins vn any, y lo preu se done a la esglesia, deduhit lo loisme, si la tal cosa hi sera tēguda. ^f Mas los cauallers poden per sa anima vendre, o donar a persones, o llochs religiosos sos bens seents, com no sien dels bens que fan cert tribut, o cens, o seruij, o condicio al Rey: los quals no poden axi donar sens sa licēcia, y los Notaris sien cōpellits a rebre los actes. ^g

Qui, y com se pot donar a religiosos.

Y lo Dega y Capitol de la Seu de Valencia puga comprar de Cauallers, y pendre y retenir les coses que per aquells los seran legades, y poden canuiar sos bens ab

a Iac. I. 31. I. 6. *
iii. xix. vj. Pet.
2. pri. 63. Ferdi.
E. 281. I. 27. *
iii. xix. xxv. &
E. 282. 2. 28. *
iii. xix. xxvj.

b Mar. 180. 249. *
iii. xix. xv.
Ioan. 238. 2. I. *
iii. xix. xvij.
Per aço se limita Iac. I. 31. I. 6. *
iii. xix. vj. hon
indistinctamēt
nos podia fer
venda de dits
bens.

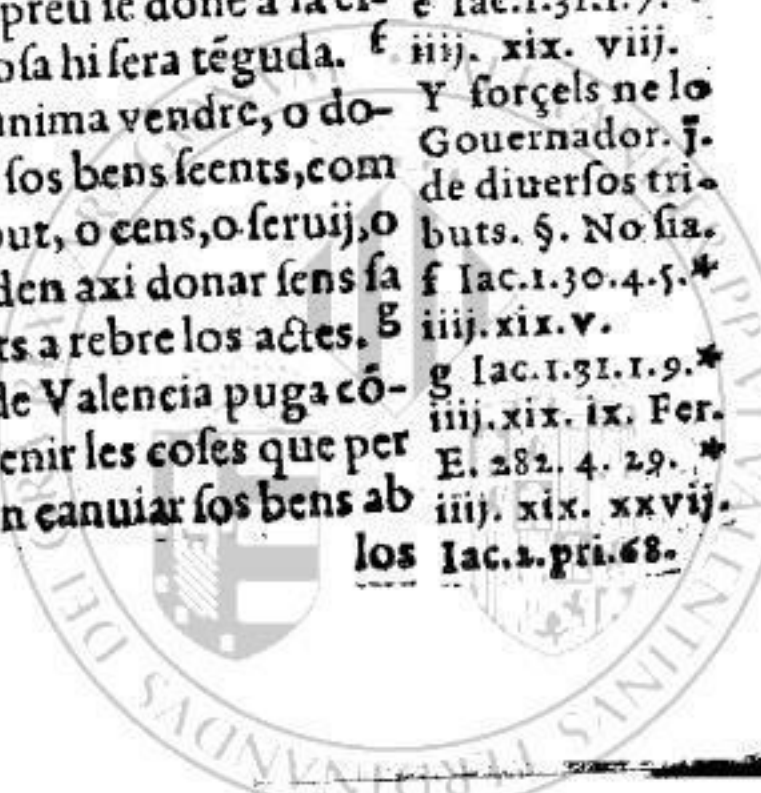
c Mar. 182. I. I. *
iii. xix. xvj. Per
aço se proueeix
al supplicat. Pe.
2. E. 115. I. I. * x.
ii. vii. & E. 115.
1. 2. * x. ii. ix. &
E. 115. 2. 3. * x.
iii. x. & E. 115.
2. 4. * x. iii. xj.

d Ioā. 238. 2. 2. *
iii. xix. xxj.

e Iac. I. 31. I. 7. *
iii. xix. viij.
Y forçels ne lo
Gouernador. J.
de diuersos tri-
buts. §. No sia.

f Iac. I. 30. 4. 5. *
iii. xix. v.

g Iac. I. 31. I. 9. *
iii. xix. ix. Fer.
E. 282. 4. 29. *
iii. xix. xxvij.
los Iac. 2. pri. 68.

Dels Iueus y Sarra. Tit. ij.

los homès del seruici del Rey, com donen tan bo com-
prenen, y lo que pendran a cambi com es dit, ho tin-
guen franch de tot seruici, peyta y exactio real. ^a

a Iac. j. pri. 67.

Bés de marmes-
sories, y dels po-
bres de Christi.

¶ Dels bens que vendran a marmessors, o als po-
bres de Christ no sen pague algun tribut, mas venen
se dins lo temps del Fur, y lo comprador pague lo tri-
but degut. ^b Y cõtribuixquen tots los Ecclesiastichs
en les exactions per lo que posseeixen de realench re-
mogut tot sobrechiment: y poden esser hi compeltis
per los Jurats, en les coses que posseixẽ de realench: y
ajudenlos los officials reals. ^c Y als Comanadors de
san Iuan guardensels les immunitats acostumades. ^d

b Pet. 2. pri. 52.
§. 10.

c Pet. 2. pri. 69.
& pri. 78.

En que contri-
buixquen ec-
clesiastichs.

d Ferd. 287. 3. 29.
* iij. v. cvj.

e Imp. E. 1533.
10. 1. 38. * iij.
xviii. xviii.

Com compren
los Comana-
dors de Muteza.

¶ Los Comanadors de Munteza poden comprar
bens de realench, ab que no sien adquirits a la religio,
y disponguen de aquells en persones llegues, so pena
de cõfiscacio dels tals bens; per los quals tãbe dehuẽ
fer juhi en lo for seglar. ^e Y q̄ hajen de dispondre dels
dits bens en son testament, legons les constitucions
del dit Orde, y com es acostumat: y no passen de ma-
morta a ma morta, ans dehuen dispondre de aquells
en persones llegues. ^f

f Imp. 1537. 4.
2. 9. * iij. xix.
xx.

DELS IVEVS E SAR- rahins, e de aquells q̄ seran con- uertits a la sancta fe catholica.

TI T O L I I.

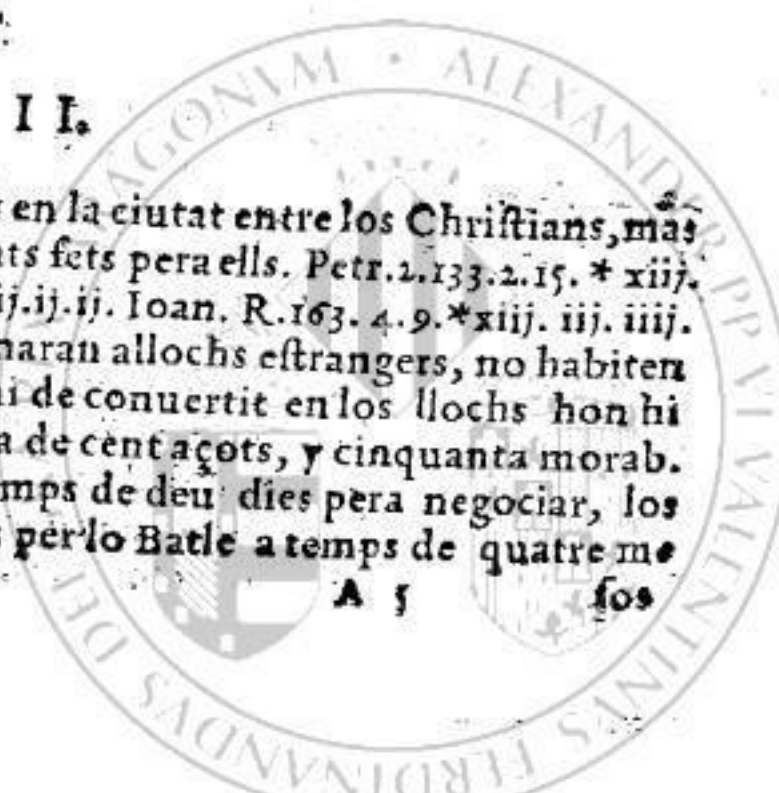
Iueus no habi-
tẽ ab Christiãs.

¶ No habiten los Iueus en la ciutat entre los Christians, mas
habitent en los tancats fets pera ells. Petr. 2. 133. 2. 15. * xij.
j. j. & R. 139. 1. 15. * xij. ij. ij. Ioan. R. 163. 4. 9. * xij. iij. iij.
Y quant los Iueus anaran allochs estrangers, no habitent
en casa de Christia ni de conuertit en los llochs hon hi
haura Iueria, so pena de cent açots, y cinquanta morab.
y solament habitent en la ciutat per temps de deu dies pera negociar, los
quals ab causa podent esser prorogats per lo Batle a temps de quatre me-
ses

A 5

fos

De les Institu. Forals. Libre. I.

fos. Marti. 179. 1. 1. * xiiij. iij. iij. Iaco. 2. pri. 87. Y vagen los Iueus senyalats, portant en los pits vna roda, la mitat vermella y la mitat groga, de vn palm de roda, so pena de cent açots, y cinquanta morab. Marti. 179. 1. 2. * ix. xxix. xxxij. No obstant que per lo Rey en Pere primer foren posats altres senyals. Petr. 1. 98. 3. 70. * ix. xxix. xxxj. & pri. 19. §. 5.

Reuerècia que deuen los Iueus y Sarrabins.

Ningun Iueu pot esser Batle, ni justícia, ni collector, ni pot tenir altre offici, per lo qual tinga jurisdicció sobre Christia. Iaco. 1. 74. 4. 3. * j. iij. lxxxij. & pri. 41. Petr. 1. 98. 2. 65. * j. iij. lxxxv. & pri. 19. Y quant passara lo sanct Sacrament dauant Iueus y Sarrabins, agenollense, o amaguense, so pena cada vegada que contra faran de hun morab. o qui nol pora pagar deu açots. Iac. 2. pri. 72. Y ningun Iueu degolle carn en les carniceries dels Christians, dins los murs de la ciutat, vila, o lloch. Petr. 1. 98. 3. 69. * ix. xxvj. vj. & pri. 19. §. 3.

Com se proueu ab Iueus y Sarrabins.

Si algun Iueu fara testimoni contra Iueu, no per aço puga esser excõmunicat per los altres Iueus de la sua Synagoga. Y dos Christians fan proua contra Iueu, o Sarrabi en causa ciuil, o criminal, encara que sia ab Christia. Petr. 1. pri. 22. §. fin. Iac. 2. 101. 4. 9. * iij. ix. l. j. & pri. 12. per aço se corrig. Iac. 1. 25. 3. 24. * iij. ix. l. j. hõ en causa entre Christia y Iueu, no valia la proua cõtra Iueu, sino hi hauia Iueu. Y Iueu cõtra Christia proua ua ab Iueu y Christia, o ab dos Christiãs: y sino hi hauia Christia, no valia la proua: y aixi entre Christia y Sarrabi. Iac. 1. 25. 3. 24. * iij. ix. l. j. Y quãt jurara lo Iueu, jure sobre lo libre de la ley de Moysen, y los deu manaments, y sobre lo sacramental de les maledicções. Iac. 1. 24. 4. 7. * iij. ix. xxj. & 264 4. 1. * lix. ij. j. & pri. 14. Petr. 1. 98. 3. 67. * iij. ix. xxi. & 98. 3. 68. * iij. xiiij. ij. & pri. 19. §. 2. & 3.

No sien creguts los Iueus en la causa propria vltra cinch sous, sense albara, o acte, o testimonis Christians. Petr. 1. 98. 3. 71. * iij. xiiij. ij. & pri. 19. §. 6. Y la carta que sera feta a Iueu sobre vsures, o pena de quart, no valga passats sis anys: ni lo obligat sia tẽgut, si dins dit tẽps no era demanat, sino era pubil, o absent. Iac. 2. 100. 4. 10. * iij. xiiij. iiii. & pri. 13. Y son franchs los Iueus de tots drets, per les persones, y per les besties en que cauquen. Iac. 1. pri. 24. Y si a instãcia de Iueu sera condemnat Christia, no sia inhibit lo jutge seglar per lo ecclesiastich, sino en respecte de les vsures. Iac. 2. pri. 34. Y poden los Iueus comprar y vendre liberament ab Christians y Sarrabins. Petr. 1. 96. 4. 29. * j. v. iij. & pri. 14. in prin.

Sarrabins no criden la çalla.

Si algun Sarrabi cridan en torres, o mezquites, inuocara lo nom del perfido Mahoma, o sonara anyafils, o altres instruments per fer la çalla, o fara altre acte publich de la secta Mahometica, en les terres dels braços Ecclesiastich, o Real, sia punit a mort: en les terres del braç militar pague xixanta sous sens remissio: y juren los militars que ho guardaran. Iac. 2. pri. 95. & pri. 112. Mar. 178. 4. 1. * xxi. ij. j. Alf. 3. 221. 3. 1. * xxii. ii. ii. Iac. 2. pri. 95. & pri. 112. Y tambe sia punit lo que guarda Alatina y Nicduy. Iaco. 2. pri. 30. Y si algun Sarrabi se rescata de son senyor, no acapte, ni ab licencia, so pena de esser catiu: del qual, o del preu de aquell, lo terç sia del acusador, y lo restant del Rey. Ioan. 163. 3. 7. * i. iij. lxxxvij. Encara que los

taló

Sarrahins no
ixquen del Re-
gne.

als Moros sien estrangers, o sié fets vehins: com no sien vassalls naturals del Rey. Mas haja de pagar-se lo rescate de diners trets de terres d' Reys Moros. Mar. 178.4.2. * j. iij. lxxxviii. Y si per pagar lo rescate donaran fermances, o principals obligats, no valen, encara que sia renunciat al present Fur. Alf. 3. 220. 4. 16. * j. iij. lxxxix. Ni ixca algun Sarrahi de la terra del senyor Rey, so pena de esser catiu, y perdre los bens: encara que tinga licencia. Mar. 184. 1. 5. * vj. j. xxxj. Y lo Official que donara licencia pera anarsen, pague cinquanta morab. y lo barquer que ls sen portara docents morab. y quil portara a cauall per terra, cent morab. y les besties ab quels portara, encara que tinguen licencia: excepto Moros rescatsats, o mercaders, o mariners Moros, que anaran pagats los drets, y assegurat de tornar. Mar. 210. 1. 10. * vj. j. xxxii. Petr. 2. in extr. pri. 8. & Alf. 3. non est in antiq. * vj. j. xxiiij. Y lo Rey no donara licencia pera que sen vagen. Petr. 2. 131. 3. 5. * vj. j. xxx. ad temp. Excepto pera anarsen a Arago, Catalunya, o Castella, en companyia, o ab licencia de son senyor, o son Alcayt, per escrits, anant per negocis dels dits senyors, o treginant: ab que no sen porten ses mullers, ni fills menors de catorze anys. Y si altrament exirā, sien catius: encara que porten licencia del Rey, o qualseuol altre. Y lo Official que request nol pendra, pague lo dany. Ferd. 268. 1. 1. * vi. j. xxxiiii.

Com ixquen
los Sarrahins
de ses terres.

Si de quatre Sarrahins casats en amunt partiran de sos lochs sens licencia de sos senyors, sien tots catius, lo terç dels quals sia del Rey, y lo altre del senyor del loch: y lo altre terç del que en dit loch te lo mer imperi, tant que sia lo Rey, com lo mateix senyor, com altre: y los bens immobles dexats en lo loch sien del senyor. Y aquell senyor en terme del qual seran presos: o lo Ordinari, si sera en terra del Rey, donels a son senyor natural, ab totes ses robes, dins trenta dies, so pena de mil florins al Rey, y al senyor natural del Moro aplicadors: y pot lo dit senyor fer ne gracia, com jure q̄ la fa sens preu. loā. 239. 4. 1. * vi. i. xxvii. Y si lo Batle della Xixona los donara licencia pera exir del Regne, sia priuat de son offici, y hagut per desleal al senyor Rey. Alf. 3. pri. 16. lo 2. Per aço se corrig Petr. 2. pri. 62. hon lo Batle podia donar als Moros dita licencia pagant lo tribut Real: y no la podia donar lo Governador. Y lo que era trobat desencamiat sens dita licencia, era catiu, y perdia sos bens.

Com puguen
los Sarrahins
anar a habitar
terres del Rey.

Si alguns Sarrahins voldran anar a habitar a Castello de la plana, no sien detenguts, ni presos per sos senyors, nils prenguen los bens: ans oyts los cotes, y essent pagats, o assegurats, los deixen vendre sos bens, o traure los mobles, y anarsen liberament: so pena al que contra fara de cinch mil florins: y facen ho guardar los Officials so la dita pena: prenint los senyors o sos bens, ab armes si fos menester. Alf. 3. pri. 46. Y si Iueu, o Sarrahi essent vassall del Rey, yra a terra de senyors, tostemps resta vassall del Rey: si ja lo tal senyor hon yra no tindra especial gracia del Rey, q̄ venint a son loch sia absolt del vassallatge del Rey. Iac. 11. 5. 4. 3. * i. viii. iii. Ningun Sarrahi porte armes sino acompanyant a son senyor, o al Batle, o procurador de son senyor, so pena de perdreles. Petr. 2. pri. 119. Y porten los Sarrahins feta la garceta segons ho vsen en lo Regne: y si contra faran,

De les institu. Forals. Libre. I.

faran, a conexença del Governador, paguē per pena vna dobla en or. Petr. 2. in extr. pri. 8. Y ningū Sarrahi de pau sia venut, ni celat, ni si done ajuda, ni hi entreuinga corredor, so pena de perdre lo Sarrahi, y tots los bès, y esser castigat per lo malefici. lac. 1. pri. 88. §. 8. & §. 9.

Com sien justiciats los Sarrahins.

Sien justiciats los Sarrahins per sos senyors a cōsell dels Alcayts, y los que tenen mer imperi facen molts Alcayts, los quals puguen substituhir. Alf. 2. pri. 9. & pri. 30. Y tãbe lo Batle nomene molts Alcayts en los lochs del Rey, que son habitats de Moros. Alf. 2. pri. 10. Y sien justiciats segons lo çuna, o consell dels seus Alcayts, tant en ciuil com en criminal, y abiateitat succeixa lo mes prop parent, encara q̄ lo vassali del senyor succehixca al del Rey, o per lo cōtrari. Petr. 2. pr. 10. lo 2. inf. de succ. abint. in prin. Y poden los Moros obligarse a pena de catius. lo 2. pri. 2. Y dehuen per força oyr la predicacio dels frares de Predicadors, y responguen al quels fera interrogat per dits frares, y mostren los sos libres, so pena arbitraria. lac. 2. pri. 6. Mas no sien forçats a fer se Christians, ni impeditz tractar entre Christians. Fer. 302. 2. 22. * lxxiiij. i. i.

Ojen los Moros sermons.

Com cōtracte los lueus vsures.

Sols prenguen los lueus per les vsures a raho de quatre diners per lliura cada mes, y nos prenga mes per pacte, ni creixca la vsura per ygualarse ab la sort, per ningun temps: ans sis pagara, se debuē tornar les cartes, y absoldre les fermances. Y si al donar los lueus los diners no hi haurya Christia y lueu, perda lo lueu lo cabal. lac. 1. 26. 3. 1. * iiii. xiiii. i. & pri. 11. in prin. Nis paguen vsures de les vsures. lac. 1. pri. 11. §. 3. §. 4. & §. 6. Y juren los lueus en la Synagoga lo primer de Octubre; que no pēdran mes del de sus dit: y si contra faran, perden lo deute, y paguen deu marchs de argēt, al Rey, al comu, y al acusador. Petr. 1. pri. 19. & 98. 3. 68. * iiii. xiiii. ii. lac. 1. pri. 11. §. 2. 3. 5. & §. 6. & §. 8. usque ad finem. lac. 2. pri. 30. Y les cartes de lueus sobre vsures, y les obligacions que estaran en los libres de les corts, no tinguē força passant sis anys, si dins aquells no demanaran aquell deute en juhi, sino era absent, o pubil. lac. 2. 100. 4. 10. * iiii. xiiii. iiii. & pri. 13. in prin. Y supplicas que los Christians jurassen que no pagarien a lueus mes vsures del tachat, y no se ha prechit. Petr. 2. E. 115. 3. 9. * iiii. xiiii. v.

Com no treballen les festes.

Los lueus, o Sarrahins no poden tenir algū esclau Christia. lac. 1. 5. 3. 1. * l. viii. i. Ni tinguen dides Christianes, ni en los dies de festa tinguen obradors y berts, so pena de perdre tot lo que hi tenen dits: ni facen faena publicament en la ciutat, ni fora de aquella: mas los Moros poden llaurar ses heretats en les dies de festes: excepto dia de Pascua florida, Nadal, Quinquagesima, y lo dia de nostra Senyora de Agost: mas no sien logats per Christians, pera treballar en algun dia de festa. lac. 1. 5. 3. 2. * i. viii. ii.

No conuersen los lueus, o Sarrahins ab Christians, nec cōtra.

No conuersen los Sarrahins per les tauernes ab hagases Christianes, so pena de açots. lac. 2. pri. 50. Y la Sarrahina que adulterara ab Christia, o lueu, sia punida segons lo çuna. Y no habiten en les Moreries Christians ni Christianes. Petr. 2. in extr. pri. 8. Mar. extr. pri. 18. Y si Sarrahi, o lueu tindra copula ab Christiana, sien los dos cremats. lac. 1. 64. 2. 8. * ix. ii. ix. lac. 2. pri. 56. & pri. 61. vide infr. de adult. §. No sia. Y si Christia jaura ab

ra ab Iuhia, sien los dos cremats: y si jaura ab Sarrahina, correguen los dos nus per la ciutat. Y si la tindra per putana sabuda, o pendra della guany, essent sa esclaua, perdala: y si la emprenyara, no sia venuda a Iueu fins que haja parit: y si Christia vendra aquella Sarrahina a Iueu, perda la Sarrahina, y done a la Cort tant preu com val. Y lo Christia faça batejar y criar lo fill que de Iuhia, o Sarrahina haura hagut. Iac. 1. 64. 2. 9. * viiiij. ii. x. & 5. 4. 2. * i. viiiij. iii.

Conuertits a la fe.

¶ Quāt algū jueu, o Sarrahi se fara Christia, o fugira a la Esglesia, no per aço ha de perdre sos bens, salua la legitima dels fills, y drets dels proxims, apres de morts, ni ha de esser vituperat, so pena al official que lleuara dits bens, de cent morabatins, y qui lidira paraules injurioses, la pena contesa en los Viatges de Catalunya.^a Mas per ferse Christia, no ha de esser absolt del deute a que ans era tengut.^b Y si al esclau de molts senyors, algu de aquells lo voldra batejar, o fer frāch, pot fer ho contra voluntat de sos companyons, donant los sa part del valor del esclau.^c

a Iac. j. pri. 15. Iac. 2. pri. 5. lo. j. 145. 4. 7. * j. viii. ii.

b Iac. j. 5. 4. 1. * j. viii. ii. vide. sup. titu. j. §. guardes.

c Iac. j. 30. 4. 3. * iii. xviii. iii.

Sien instruyts en la fe los nous conuertits.

¶ Los nou conuertits a la Sancta Fe Catholica, sien instruyts, e adoctrinats en aquella segōe lo orde ques donara al Archebisbe, e altres Ordinaris per sa Magestat, y quels se predique.^d Y faças imprimir vna doctri na, la qual sels ligga cada diumenge y festa: senyalant los les festes que han de guardar.^e Y als collegials del collegi dels Moriscos sa Magestat tindra conte en aco modarlos en los benifets dels quals es patro: y en les visites y sermons ques faran en les esglesies dels Moriscos, aixi com conue.^f

d Phil. 1564. 3. 1. 14. & 3. 2. 16.

e Phil. 1564. 3. 3. 19.

Del collegi dels Moriscos.

Nos ensenye la mala secta.

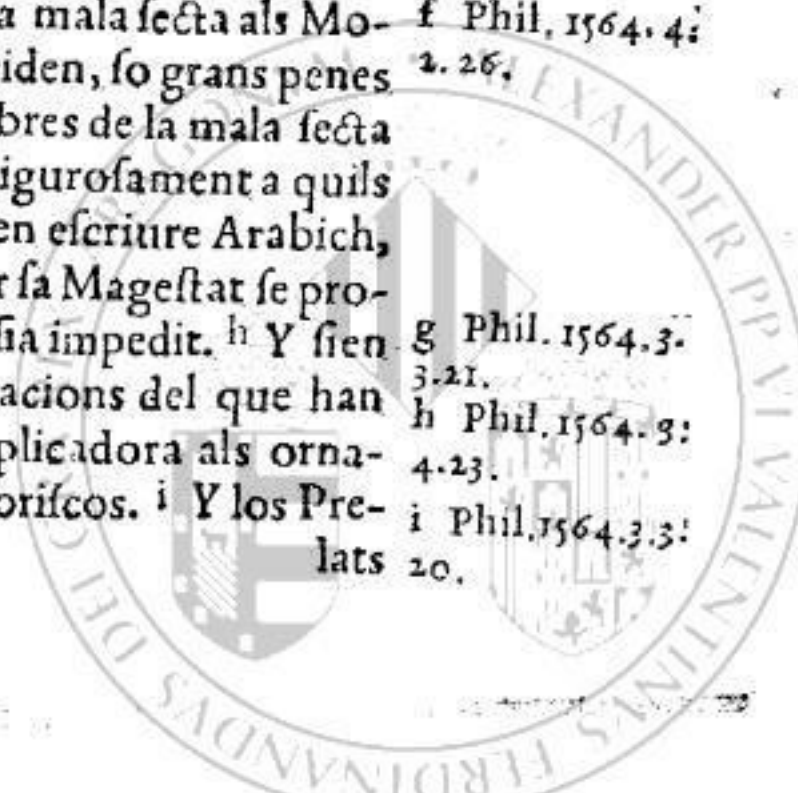
¶ No mostren los Alfaquins la mala secta als Moriscos, ni les madrines los circunciden, so grans penes per lo Rey imposadores: y los libres de la mala secta sien cercats, y cremats: castigant rigurosament a quils tindra, y nols mostrara: ni puguen escriure Arabich, ni mostrar de legirlo, aixi com per sa Magestat se pro uehira.^g Lo q̄ per ningun senyor sia impedit.^h Y sien los fetes imprimir algunes ordinacions del que han de fer, ab leue pena pecuniaria applicadora als ornaments de la Esglesia, y a pobres Moriscos.ⁱ Y los Prelats

f Phil. 1564. 4. 2. 26.

g Phil. 1564. 3. 3. 21.

h Phil. 1564. 3. 4. 23.

i Phil. 1564. 3. 3. 20.

De les Institu. Forals. Libre. I.

14

lats ab altres persones per lo Rey nomenades, enten-
 guen en fer visitar les Esglésies dels Moriscos, y exami-
 nar les vides dels Rectors, y dotarles de rendes conue-
 nients, y posar hi Rectors idoneos, posant hi cada hu-
 dels Prelats en sa diocesi de les seues rendes, així com se
 ordenara. ^a Y los llechs que seran patrons de les dites
 esglesies presenten hi Rectors conuenients, tots los
 quals Rectors estiguen ad nutum dels Prelats ^b Y es
 feta gracia a les dites esglesies, de tot lo dret de amor-
 tizacio que deuen, y mes de quaranta mil lliures. ^c y
 la Magestrat prouehira acerca dels matrimonis cõtra-
 tats en grau prohibir, y com se dispensara en lo esde-
 uenidor. ^d

Franquea del dret de amortizacio.

No sen passen Moriscos allende.

Bens confiscats dels Moriscos com se apliquẽ.

Los Moriscos q̄ sen passaran en allende, sien sen-
 tenciats a mort, o galeres, així com parra al jutge: y la
 galera nols redimixca ab diners, sino per gracia del se-
 nyor Rey. Y podente mudar, com no sia a lloch ma-
 ritims. ^e Y en cas de confiscacio de bens dels Moris-
 cos, tambe per crim de heretgia, o apostasia, apliquẽ-
 se als mes propinchs parents dels crimiñosos, y no al
 Fisch. Y no puguen esser sentenciats a pena pecunia-
 ria, sino a pena corporal, de la qual nos faça compo-
 sicio, ni remissio per diners: y aço sia fermat per lo Pa-
 pa, e Inquisidors contra la heretica prauetat. ^f Y per
 que los dits Inquisidors hi fermen, y confirmen tot lo
 dit priuilegi, los se donara caseũ any de diners del Ge-
 neral, pera tubuencio dels gastos del sant Offici, qua-
 trecents ducats. ^g Y si nos faran les dites dos apro-
 bacions, o fetes nos guardaran per los dits Inquisi-
 dors, cese la dita oferta, y sien tẽguts los Inquisidors
 a pagar ho doble: lo qual doble puguen los Deputats
 retenirse de les anyades següents. Y si sera contencio
 entre los dits Deputats e Inquisidors, si sera seruat lo
 capitol, o no, conegan lo Virrey, o Governador, re-
 moguda tota supplicacio, apelacio, y recurs. Y lo
 Rey promet que ho fara prouehir, y fins tant lo sobre
 dit sia effectuat, se sobrelega en dit negoci. ^h

a Phil. 1564. 30
1.15. & 3.4. 22. &
3.2.17.

b Phil. 1564. 3.
2. 18.

c Phil. 1564. 40
1. 24.

d Phil. 1564. 43
1. 25.

e Imp. 1537. 8. 1.
28. * lxxxvij.
1. 1.

f Imp. 1537. 6.
3. 20. * lxxxvij.
iiii. 1. & 7. 3. 23. *

g Imp. 1537. 6. 4.
21. * lxxxviii. ii.
ii. & 21. 2. 22. *

h Imp. 1537. 7. 3.
24. * lxxxviii.
iii. v. & 7. 3. 25. *

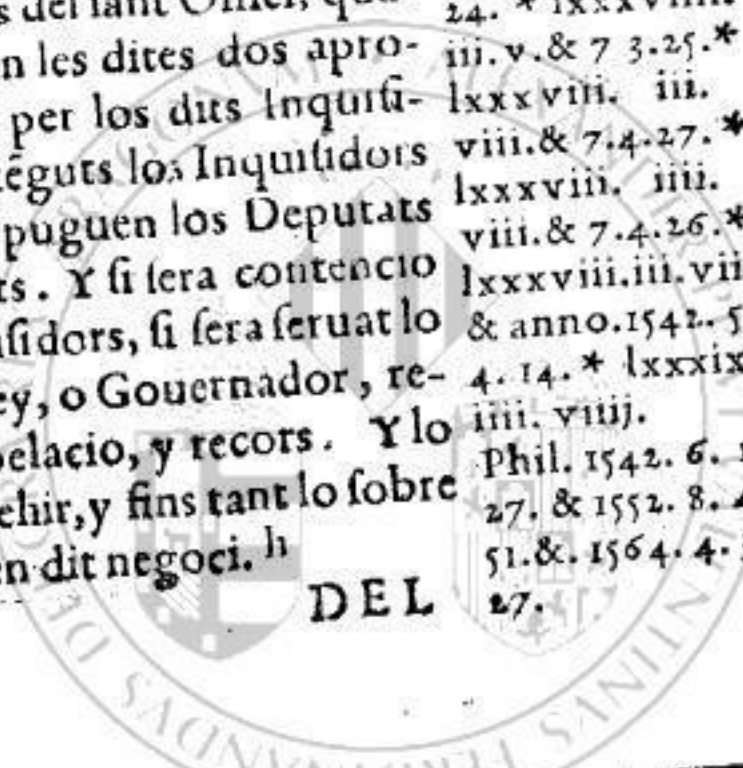
lxxxviii. iii.
viii. & 7. 4. 27. *

lxxxviii. iii.
viii. & 7. 4. 26. *

lxxxviii. iii. viii
& anno. 1542. 5.
4. 14. * lxxxix.
iii. viii.

Phil. 1542. 6. 1.
27. & 1552. 8. 4.
51. & 1564. 4. 3.
27.

DEL

DEL DRET E FVRS DEL
regne de Valencia, y dels mana
ments del Princep.

TITOL III.

Definició del
dret.

Retes art bona e yqual, que parteix ço
que es just, de ço q es injust: lo yqual
del no yqual; y que dona a cascu lo que
es seu. ^a

a Iac. 73. 2. 3. *
viiij. xv. iij.
b Iac. 1. 6. 1. 3. *
j. x. iij.

Guardense los
Furs.

¶ Guardense per tot lo Regne de Va
lencia, aixi com per la ciutat, vns mateixos Furs. ^b los
quals son ley vniuersal, y dret comun per tot lo Reg
ne. ^c Y en los llochshon se guarda Fur de Arago, guar
de si Fur de Valencia, y no de Arago. ^d Tabe en Bur
riana, y Vilareal, sens prejuhi de sos priuileg's, ^e y en
la tinencia de Culla, ^f y en totes les ciutats, viles y
llochsh, y alqueries del Regne, aixi del Rey, com de al
tres, per tots los habitants de aquelles sien guardats.
^g Per que si nos guardassen, no aprofitariē. ^h Y qui
no acceptara los Furs, no goze de les franquees con
cedides als Valencians, nils se pot concedir que gozen
sens expres consentiment de la Cort. ⁱ Y en la tinen
cia de Alcacen, com sia de Fur de Arago per los con
tractes fets en Arago, no si deu guardar lo estil de la
Gouernacio de Valēcia. ^k y los priuilegis cōcedits a la
ciutat de Valencia, aprofiten a totes les ciutats, viles y
pertones del Regne: excepto en la franquea de Leuda,
Peatge, y del Consulat de la mar, y Aibufera, y deue
sa de Valencia. ^l

c Alf. 2. pri. 26
& priu. 31. Petr.
259. 4. 1. * ix. xij.
xxj. Petr. 2. R.
141. 2. 2. * xiiij. j. .
j. & pri. 28. & pr.
109.

d Alf. 1. 92. 2. 24.
* j. x. iij. Alf. j.
pri. 5. Alf. 2. pri.
26. & pri. 31.

e Alf. 1. 93. 3. 1. *
j. x. v.

f Mar. 185. 4. 2. *
j. x. vj.

g Petr. 2. 120. 4.
1. * in proce. ca.
4. Petr. 1. 95. 1. 1.
* extr. 2. 4. 1. &
pri. 5. Alf. 1. 86.

1. in proce. Petr.
2. 116. 4. in proce.
& 120. 2. in proce.
Marti. 157. 4. in
proce. Alf. 3. 218. 1.

in proce. & 230.
2. in proce. Ica.
2. 7. 1. in proce.
Ferd. 267. 1. in
proce. & 299. 1.
in proce. Non
sunt in nouis.

Faran justicia
segons Furs.

Non done licē
cia contra furs.

¶ En totes les causes se deu jutjar segons furs y pri
uilegis de Valencia, a la lletra: y en falta de aquells, se
deu jutjar per natural raho y consell de bōs homens. ^m
Y poden los jurats en los casos que per furs no està dis
posts, fer estatuts, y los que faran corregirlos, a cōsell
de bons homens de tots estaments. ⁿ Y si los Iusticies

Crimi-

h Alf. 2. pri. 39. i Alf. 2. pri. 7. k Mar. 196. 3. 2. * xxxiij. iij. j. l Petr. 1. pr.
28. Per aço se proueeix lo supplicat. Mar. R. 164. 1. 12. * xxij. j. v. m Iac. 1.
pri. 37. Petr. 2. 120. 4. 1. * in proce. cap. iij. Iac. 1. in proce. Iac. 2. pri. 41. & al
lega que sup. in lra. g. n Pet. 1. 95. 2. 3. * in proce. cap. ij. & pr. 5. Pet. 2. pr. 47.

De les Institu. Forals. Libre. I.

Criminal, Ciuil, y de Trecens sous, o lo Mustaçaf, do-
naran licencia o cõpofaran contra furs, tornen lo que
haurá pres en doble los que ho prenen y donen, y pa-
gue lo tal oficial mil florins, y sia priuat de officis, mas
fet lo cas poden cõpofar cõforme a furs. ^a Y si sera po-
sada demanda dins lo regne de Valencia, de cosa que
estara fora de aquell, deu se jutjar per les costums de la
terra hon la cosa esta, y si fora lo regne de Valencia se
jutjara de cosa que estiga dins aquell, declares segons
Fur de Valencia. ^b

Nos allegue
dret commu.

¶ Nos poden allegar leys, ni decretals, ni gloses per
los aduocats ni procuradors, nis admeten tals allega-
cions per lo jutge, Assessor, ni serua, so pena de deu
morab. applicadors lo terç al Rey, y lo resto a la obra
de murs. Y si passats xixanta dies no sera executada,
executela lo Fisch, y no haja lloch en lo Rey, ni en
son consell, ni en lo Governador, ni Batle, ni los lloch-
tients, ni Assessor, ni delegats del Rey, ni delegats, ni
subdelegats de aquells: ni en lo encorrer de la pena, en
la qual tots encorren los aduocats y procuradors sens
remissio. ^c

Com nos mu-
den los Furs.

¶ No poden los Furs, ni priuilegis del present Re-
gne esser corregits, ajustats, disminuïts, ni mudats, si-
no a força de gran necessitat per profit del Regne, y
ab consentiment dels habitants en aquell, celebrant
Corts generals per lo Rey, ^d y confirmals lo Rey. ^e

Com se declare
lo Fur.

Y per les ajudes que los Valencians han fet al Rey pe-
ra la guerra, ^f o per contrari vs, no deixen de valer. ^g
Y si en los Furs hi haura dupte, pot declarar lo Prin-
cep, encara que hi haja interes de parts, sense conuo-
car aquelles. ^h Y tambe lo pot declarar lo Justicia y
bons homens. ⁱ

Com valguen
los Furs.

¶ Comencen los Furs a tenir força desdel dia que
seran publicats in Solio, encara que no sien publicats
en Valencia. y done trelat de aquells lo Protonotari
del Rey, tam prest com sia possible als Syndichs dels
braços, com es acostumat, y com per actes de Cortes
contengut.

a Fer. 2. pri. 16.

b Iac. 1. 16. 4. 4.
* iij. viij. iij.

c Pet. 1. 95. 3. 8. *
in præ. cap. iij.
& pti. 7. Petr. 2.
120. 4. 1. * in præ.
cap. iij. & 121. 1.
2. * in præ. cap.
v. Per ço se cor-
rig. d. Petr. 1. hõ
se posaua pena
de deu marchs
de argent, o en
subfidi perdre
lo offici.

d Iac. 1. priu. 81.
Iac. 2. priu. 3. in
prin.

e Pet. 1. 95. 1. 1. *
iij. iij. j. & pri.
5. Iac. 2. priu. 1.
Petr. 2. pri. 9.

f Iac. 2. pri. 107.
Petr. 2. pri. 14.

g Alf 1. 90. 3. 2. *
j. xiiij. iij. Petr.
1. 95. 4. 12. * j.
xiiij. v. & pri. 9.
Petr. 2. 142. 1. 30.
* j. xiiij. vj. limi-
ta. vt sup. de co-
ses dupt.

h Ioan. 2. pri. 2.
Iac. 1. pri. 3.

i Iac. 1. priu. 65.

contengut. ^a Y tinguen valor perals fets venidors, y no perals pendents e passats, si no sera expres. ^b Y los actes de cort concedits al braç Real, sien de tanta força y executoria, y clausules acerea de la forma, com los concedits al braç Militar. ^c Y perque en les estampes y volums dels Furs hi ha molts errors, y confusio, se fa commissio a certes persones nomenades per lo Rey y per los tres braços, pera que aquells recopilen, y reduixquen a bon orde. ^d

Recopilense los Furs.

Commissions aqui se faran.

¶ Quant se fara cõmissio pera alguna causa, faças als naturals de la terra, en la qual se deu tractar lo pleit si ni haura de sufficients, y no a estrangers habitants o demiciliats fora del Regne, encara que sien alguazils, ^e tant que sia pera referir, com pera coneixer, fets pena al estranger que usara de cõmissio, y al qui la impetrara de cent morab. pagadors lo terç al accusador, y los dos terços al Rey, y los actes nulles, lleuades totes interpretacions: ni pera referir, ni tampoch se faça als jutges de cort en persona del Rey. ^g Ni tãpoch se faça commissio a sacerdot en causa de jurisdicció seglar, ni per via de relacio, com lo sacerdot no sia de la jurisdicció del senyor Rey: pera q̄ no sent lo que deu, pugua esser castigat per los jutges Reals; y fet no sia obchit, y lo que fara sia nulle. ^h Y no deu esser cregut qui dira que te manament, si nol mostra. ⁱ Y lo commissari deu jurar en presencia de les parts, vltra lo jurament del Fur, que ans de la commissio no ha fet concert ab alguna de les parts, que lis faça dita commissio: y los actes que fara ans del jurament, sien ipso Foro nulles. ^k Y qualseuol commissari pot subdelegar en sa commissio, o de son motiu, o a instãcia de part. ^l

Jurament del commissari.

Quines causes nos cometen.

¶ Nos faça commissio en les causes tocants als ordinaris, o al Governador, sino ab causa justa de sospita en

uge pretes per la Viscontesa de Chelua, sobre lo preu de certes terres q̄ lo Rey li hauia venut en Cerdunya. Fer. 2. 284. 3. 1. * lxij. iij. j. y pera coneixer del greuge pretes per don Ginès Rabaça de Perellos sobre la auall de Ceta. Fer. 285. 4. 7. * lxij. iij. j. y del pretes per dõ Ioã Cètelles sobre los molins de Paterna. Fer. d. 286. 2. 8. * lxij. ij. j. y del greuge pretes per don Pere Ramó de Vilaragut sobre la baronia de Albayda. Fer. 286. 2. 9. * lxij. ij. j.

a Imp. 1542. 11. 2. 44. * lxxxvij iij. j. Phil. 1547. 11. 1. 63.

b Iac. 1. 6. 1. 1. * j. x. j.

c Mar. 207. 1. 17 * xxxvij. j. j.

d Phil. 1564. 22. 2. 142.

e Alf. j. 88. 4. 1. * vij. viij. xxx.

Pet. 2. 132. 4. 13. * vij. viij. xxxj.

Alf. 3. 233. 3. 2. * iij. v. cxxvij.

Im. 1533. 2. 4. 4. * vij. viij. xxxiiij.

f Pet. 2. pri. 71.

g Ioã. j. pri. 14. Pet. 2. R. 136. 1.

4. * vij. viij. xxxij. y nos cõ

cedi lo ques fuplica, q̄ nos fa

cen commissio per los salaris a

domestichs del senyor Rey. Fe

tr. 2. 112. 3. 2. * ij. viij. xxvj.

h Pet. 2. pri. 70 i Iac. j. 6. 1. 2. * j. x. ij.

k Fer. 270. 3. 2. * vij. viij. xliij.

l Mar. 257. 2. 18. * iij. v. cxxv.

cap. xxvij. & lv. ij. xvij. y lo

Rey seu comiffo sobre lo gre

ge sobre lo gre

ge sobre lo gre

ge sobre lo gre

ta en la cōmissio expressa. ^a Y perço causa sobre cosa furtada, trobada en poder de persona de mala fama, nos pot cometre a altre que al justicia. ^b Y si alguna causa sera comessa a dalgun official per causa pertanyent a la jurisdicció, non pot rebre salari, si no sera en causa de comptes. ^c Nis facen cōmissions ab impoſicio de pena de priuacio de offici, o altra pena aqui no les obehira: y posades dites penes, no sien executades. ^d Y si presentaran lletres dirigides al Virrey, o Governador, no les se entretinga, mas torne les als impetrants. ^e

Nos facē lletres
contra Furs.

¶ Les lletres, priuilegis, crides, commissions, o referits fets contra Furs, nos facen; y fetes, no sien de alguna força ni valor, ^f ni sien executades, ans lo cōmissari quen usara, pague cent morab. de or, exhigidos per lo Governador. ^g Y pot esser per lo Governador inhibit, pera que no obserue la tal lletra. ^h Y la tal commissio contra Furs feta, ab lletra, o sens lletra, si algun jutge la obehira, sia priuat de son offici, e inhabilitat pera esserho. y los enantamēts y actes fets, sien nulles ipso iure. Y si hi haura segona iusio, ab clausula non obitante, lo jutge obehint, sera absolto de la pena, y lo Fur contral qual se comet, resta illes: y lo impetrant pague les despeses fetes sobre la reuocacio de la commissio, feta adueracio ab jurament de aquell aqui pertany, y tachizio de jutge. ⁱ Y mes pague lo quint del valor del pleyt, si no pot estimar: y si nos pot estimar, a arbitre del jutge, ab que no exedeixca cent cents morab. en qualseuoi cas que sia. Y si aduocat, o procurador confessaran, aquells hauer ho confessat, paguen ells la dita pena a accusacio de la part: la qual si no accusara dins deu dies apres de sabut de la commissio, o no mostrara lo contra Fur, deu pagar lo desús dit, a exacio del justicia, applicadors al Rey, y a la part. Y si diuerses commissions entre vnes mateixes parts y causa seran donades, cometse vna pena: y si entre diuerses parts, o differentes causes, cometen se per cada

^a Pet. 2. 254. 1. &
* iij. v. ciiij. &
pri. 90. vide in
fra de offi. Go-
uer. §. En lo
principi.

^b Alf. j. 90. 4.
13. * j. iij. c. y
quines cōmis-
sions se farā als
Doctors de la
Realaudiencia
o no, vide inf.

del Vir. y Real
aud. §. No vaje
^c Pet. 2. 102. 3.
4. * j. iij. lvj. &
pri. 44. §. 4. & §
5. vide inf. del
offi. de Gou. §.
Los jutges.

^d 102. j. pri. 4.
^e Mar. pri. 26.

^f lac. 2. pri. 146
Mar. E. M. 188.
1. 3. * j. xiiij. xij.
Pet. 2. R. 113. 1. 8
* j. xiiij. viij.
Alfo. 2. pri. 26.
Pet. 1. 97. 4. 51. *
j. xiiij. viij. & pri
ui. 17. Phia 64.
12. 1. 82. lac. 2.
pr. 145. Alf. 3. 226
4. 1. * xxxv (ii).
ii) j.

^g Pet. 2. 140. 2.
24. ex. 1. v. j. v.
Cerd. 53. 2. 25.
* j. xiiij. xij.

^h Pet. 2. 138. 2.
12. * j. xiiij. 18.

ⁱ Alf. 25. 2. 1.
* j. xiiij. 11. Pet.
2. pri. 24.

per cada causa totes les dites penes, les quals poden a Petr.2. priul.
esser minuades legons les qualitats concurrents. a 129.

¶ En les causes, la conexença de les quals pertany als equiers, no ien faça commissio, y feta, no val. b

Quines causes nos cometen.

Nis faça pera inquirir contra vlturs; y sis fara, no sia de valor: ma, sia procehit ordinariament a instancia de part, y roieguint tota la causa. Y lo jutge qui cõtra far., vltra de que seran los actes nulles, pague mil florins, y sia infame. Y si lo jutge Ecclesiasticch demanara lo lo corro leglar, no li negue, com es de justicia, ab que no sia pera injustes exactions, y vexacions. Y si jutges Ecclesiasticchs se mezclaran, los que indubidament seran vexats, sien lo correguts per los officials Reals. c Y la commissio ques fara cõtra Moros de la Moreria de Valencia, sis fara a altri que al Batle, preiga la lo Batle, y vie della. d Nis fassen commissions a altre que al Batle, de les causes que toquen a la jurisdicció, y fetes no valen: y los commissaris poden esser inhibits per lo Batle, y tots los officials lo hi fauorixquen, y nol impedixque, lots pena de la indignacio del Rey, y mil morabauns. e Y en respecte de les commissions contra los officials de les villes, per les impositions, sien guardats los Furs, remissions, y prouisions sobre aço fetes. f

¶ No valdra la commissio ques fara generalment en totes les causes de algu, sino exprimit specialmēt en tal causa ques tracta entre tal y tal. g Ni valen les commissions fetes en causes que corre interes de part a part, sino seran fermades del Canceller, o regent la Cancelleria, y sagellades ab lo sagell Real, y fermades per lo Rey: y qui les obeyra pague mil florins, aplicadors al Rey: y no despache lo protonotari tals commissions: y lo impetrant que les presentara sens dites solemnitats, perda los profits de aquella, y lo terç de sos bens, al fisch y al acusador: y lo official que la admetra sia priuat de son offici perpetuament, y pague cinchcents morabatins. h

b Petr.2. pri. 112. lo 2.

c Ioan. 148. 3. 7. * iij. xiiij. vij. Ioã. 240. 4. 19. * iij. xiiij. ix. Petr. 2. 150. 4. 1. * iij. xiiij. vij. Alf. 3. pri. 45.

d Petr.2. pri. 6 lo 2.

e Mar. pri. 23.

f Ioã. 149. 2. 13. * ext. ij. iij. xvij.

g Alf. 2. pri. 22. Petr. 2. 112. 1. 1. * ij. vij. xxv.

h Fer. 2. pri. 30. Ioan. 163. 1. 4. * i. xiiij. 8. Ferd. 308. 1. 24. * j. xiiij. xi. Y reuocquen se moltes prouisions, per esser signades per Andreu Salvador. Mart. 185. 4. 1. * xxvij. j. j.

¶ Si commissio se fara en causa que ja a altri esta-
ua cōmessa, si per lo primer jutge sera la sentencia or-
denada y posada en poder del escriua, publiques la tal
sentencia: y si aquella no sera ordenada y posada en po-
der del scriua, coneguen de la causa los dos jutges, en
cara que la primera commissio sia reuocada per la da-
rera, si algu de aquells no sera mostrat suspecte legiti-
mament. En qual cas lo Governador, conuocades les
parts, los assigne jutge no sospitos. ^a Y lo commissari
de algun official ordinari pot conexer en causa de
major summa de cinchcents sous, sens consell dels lu-
rats, ni consell. ^b

¶ En qualseuol rescrit si enten tacitament esser cō-
cedit, sens prehuhi de altri, encara que no sia expres, ^c
y impetrat que lleue a ningu son dret, no val: ^d ni val
lo rescrit fet cōtra dret, si no sera profitos al impetrat,
sens perjudicar a altre. Y si sera obtes callada veritat
contra Fur, torne lo impetrant al contrari les despe-
ses que per causa del rescrit ha fet: les quals si no fir-
mara en poder del justicia, instant ho la part, no lis ad-
meta lo rescrit. ^e Y quant se objectara que es impe-
trat ab engany y callada veritat, lo jutge conega se-
gons la veritat, y no segons lo rescrit. ^f

¶ Lo rescrit, en lo qual se concedix allongament,
si lo deutor no donara fermances de pagar passat lo
temps del allongament, no val. ^g Y no obstant
aquell, deu pagar lo deute dels mobles no exceptats
per Fur, y de les rendes y cens que haura comprat de
la quantitat deguda. Ni val lo allongament en deute
que ja altra vegada es estat allongat, ^h ni en deute
ques pledeja, o sera pledejat, ni hon hi ha condemna-
cio de pena de quart, y fet reclam. ⁱ Ni en deute de
deposit, comanda, testament, o altra vltima voluntat,
ni exouar, ni en deute de compra, ni per la anima, si
no es expres, ni en delmes, primicies, ni censos Eccle-
siastichs, ^k ni val lo allongamēt, que es lo mateix que
sobreschiment, per lo deute degut per raho de censal,
encara

a Fer. 270. 3. 1.
* vij. ij. xx.

b Petr. 2. priu.
44. §. 10.

c Iac. 1. 6. 3. 3. *
j. xij. xj.

d Iac. 1. 6. 4. 2. *
j. xiiij. xiiij.

e Iac. 1. 6. 2. 2. *
j. xiiij. ij.

f Iac. 1. 6. 4. 1. *
j. xiiij. j.

g Iac. 1. 6. 2. 1. *
j. xij. j. & 59. 4. 6.
* vij. iij. vj. &
priu. 45. Iac. 2.
pri. 70.

h Iac. 1. 6. 3. 5. *
j. xij. iij. & pri.
45.

i Alf. 1. 90. 3. 10.
* j. xij. vj.

k Iac. 1. 6. 3. 6 *
j. xij. v. Petr. 2.
132. 3. 11. * j. xij.
vij. & 137. 4. 11.
* j. xij. ix. Iac. 1.
pri. 52. Ioann. 1.
pri. 10.

Rescrits quins
no valen.

Allongaments
quals valen, e
com.

encara que sia ab penes, ni per absencia de aduocat, si nos mostrara justa causa. ^a Ni val per lo deute, en lo qual se ha renunciat al sobrefehiment, si no sera per cosa pertanyent al Rey. ^b

¶ No pot concedir allongaments altri q̄ lo Rey, ^c y los allongaments fets contra Furs, no sien obehits, fots les penes dels Furs: no obtāt que sien ab imposicions de penes, en les quals no encorre lo inobedient. Y hon no te lloch allongament, no te reseruacio, sino volentne concixer lo Rey, o son Primogenit, estant en Valencia. ^d Y qui tindra allongament, mentres durara, no pot demanar sos deutors. ^e Y donat general, no danya als mercaders estrangers. ^f

^a Mar. 171.4.6.
^{*} iiij. xxiiij. lxj.
 Iac. 1. 15. 1. 6.
^{*} ij. iiij. viij.
 Pet. 2. 137. 4. 11.
^{*} j. xij. ix.
^b Pet. 2. 124. 3.
 15. ^{*} j. xij. viij.
^c Iac. 2. pri. 40.
^d Ioan. 144. 1.
 1. ^{*} j. x. x. Alf. 2.
 priu. 55. Pet. 2.
 pri. 24.
^e Iac. 1. 6. 3. 4.
^{*} j. xij. iiij.
^f Iac. 2. pri. 25.

DE LA MAGESTAT del senyor Rey, y de les corts generals,

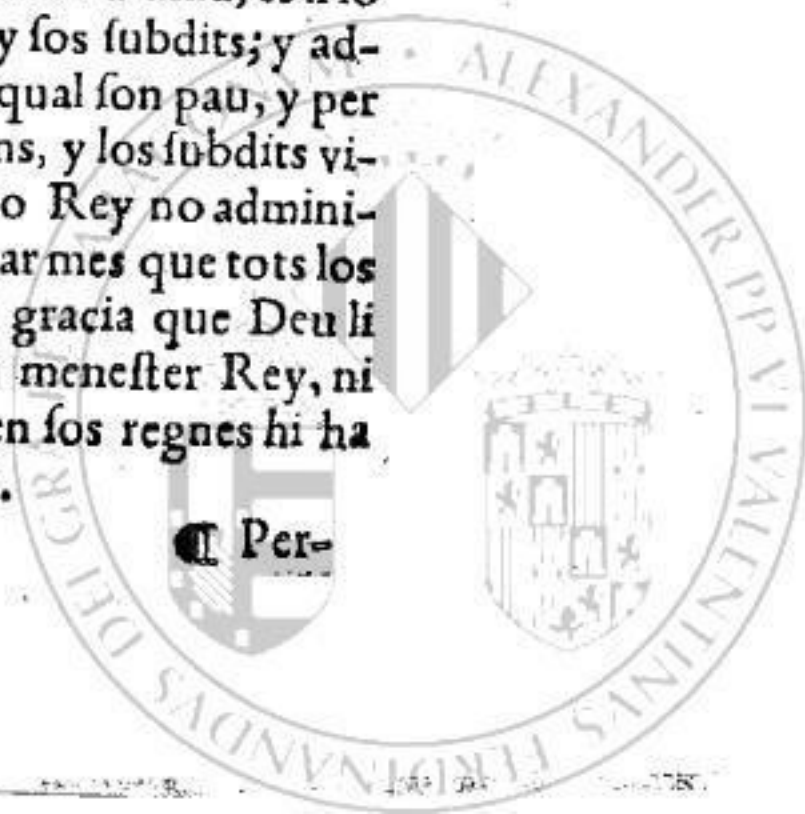
TITOL IIII.

Qualitats del
Rey.

LA Magestat del senyor Rey, aqui la justicia es donada, y per aquella regna y rig, y es la gloria; de la qual deu esser vestit, y resplandeixen les seues obres; y son establides les seues potencies, y assentos: com sia virtut al Princep donada, y dins aquell nada diuinalment, y naturalment per gracia diuina, es li lo primer manament amar lo poble, y sos subdits; y administrar justicia: los effectes de la qual son pau, y per aquella se posa silenci a les questions, y los subdits viuen en tranquilitat y repos: y si lo Rey no administra justicia, la qual aquell deu amar mes que tots los altres homens, no li aprofitaria la gracia que Deu li ha donat, ni los homens haurien menester Rey, ni porien viure, especialment quant en sos regnes hi ha diuisio, o turbacio, y ell esta absent.

B 3

¶ Per-

¶ Pertany al Rey majorment temer a Deu, perque es tot poderos, y amarlo per lo be que li ha donat; y es son offici administrar justicia, reprenent primer ses faltes, demanant a Deu perdo per aquelles, ab proposit de no tornarhi, pera poder be governar lo que li es acomanat, de que te de donar conte, reduhint los subdits a pau y concordia, donant bon premi als que fan be, y castigant los que fan mal: vsant de misericordia, perque Deu la vse ab ell, com no sia tanta, que done exemple de mal. Y la saviesa en lo Rey es establiment del poble, y salut al regiment del mon: la qual ab la justicia en los Reys son fonaments de honestat, principi y doctrina de saludable carrera, sens la qual no poden a felicitat peruenir. ^a Y deu lo Rey esser liberal en atorgar gracies a los subdits. ^b Los commodos dels quals li son propis. ^c Satisfent a cada hu los benemerits. ^d Y deu mantenir en la justicia als pubils, viudes, homens vells, o que per cas de aventura seran debils, o pobres, sens diferencia de persones. ^e

Com celebre
Corts generals.

¶ Quant lo Rey haura de regnar, dins vn mes deu celebrar corts generals en Valencia: y jure de tenir, y fer tenir y obseruar del tot los Furs, priuilegis, y costums de Valencia, ab ses addicions, encara que ya ho haja jurat altra vegada. ^f Y que de tres en tres anys en lo mes de Giner, tindra en Valencia, o en lo loch que voldra del Regne, corts generals a tot lo Regne, ^g personalment, o en cas de gran impediment son Primogenit. ^h Y si sera impedit de malaltia, absencia, o per defensar la frontera, jura que dins dos mesos apres de cessat lo impediment vindra a tenirles: y no tenintles, no pot demanar subsidi: y demanat, lis pot denegar, reuocats tots los actes fets en contrari. ⁱ

Jurament del
Princep.

¶ Ans que lo Princep que succehira sia admes per Princep, y ans que lis preste lo homenatge, es tengut de jurar dauant tots que guardara, y fara guardar los Furs y priuilegis, y que no vindra contra aquells. Y fins que haja fet dit jurament, no sia jurat: y si ho

a Jac. 1. in pœ.
Petr. 2. 116. in
pœ. Mar. 166. 1
in proœ. & 167.
1. in proœ. Alf.
3. 218. 1. i. in proœ.
Ioann. 237. 1. in
proœ. Fer. 267.
1. in pœ. & 299.
1. in proœ.

b Petr. 1. 95. 1. in
proœ. & pri. 5.

c Jac. 2. pri. 1.

d Jac. 2. pri. 148.

e Jac. 1. 4. 1. 19. *
iiij. cxij.

f Petr. 1. 98. 4.
72. * j. iiij. cxv.

Jac. 1. pri. 60. &
pri. 81. Alfon. 2.

pri. 13. & pri. 26.
Alf. 1. pri. 2.

g Jac. 2. 100. 3.
3. * j. iiij. xvj. &

pri. 11. §. 3.

h Petr. 2. 128. 1.
36. * j. iiij. xix.

i Pet. 2. pri. 28. &
127. 4. 35. * j. iiij.

xvij. Fer. 269. 2.
3. * i. iiij. cxix.

Per aço se corri
gē los furs. Mar.

182. 2. 1. Falta en
los nous. & 207.

3. 1. Falta. Hon
se comete a trē

ta y dos perso
nes eletes per lo

Rey, y los tres
braços, pera q̄

en loch del Rey
poguessen pue

hir los greuges.
Y en les Corts

del any 1528. hon se comete tenir Corts al Duch don Ferrando de Arago

fera, no vallo jurament. Y si recusara de jurarho, poden los Valencians de sa propria autoritat assumir se, y pendre tots los Furs, priuilegis, y libertats que te Arago: si ja lo dit Princep jurant en Arago per Rey, no haura jurat de guardar tambe en Valécia los Furs de Arago: perque en tal cas, o hauent fet en Valécia lo jurament de subdit, deu esser jurat en Valécia per los tres braços, cascu per si, de teruar al senyor Rey, com a bons y fels vassalls, lo que a son Rey y senyor son tenguts, y obehiran en tot lo que com a tals son tenguts. ^a

Audiencia del Rey, o Princep.

¶ Estant en Valécia lo Rey y son Primogenit, sols si tinga vna audiencia, ohint cada diuédres: y si aquella dia sera impedit, o ja lo disapte: y aquells partits les causes que deixaran començades no les enante lo Canceller ni Regent, sino en los deu dies apres de la partença del Rey: y sino seran comeses, tornense als jutges ordinaris. ^b Y nos empache lo Rey en los negocis de la justícia, mas remetals a la Audiencia. ^c Y promet lo Rey que donara trellat de la ordinacio de la justícia y de sa casa a la Cort. ^d

Com se conuocuen les Corts: y qui hi entren.

¶ Les Corts generals se han de començar per tres citacions, de quatre en quatre dies, y nos proroguen vltra quarāta dies: y si aquells passats los conuocats no cōparran, en contumacia de aquells sien tengudes les Corts, y los conuocats per licenciats. ^e Y concedix lo Rey, sens prejuhi de sos drets, que per hauer conuocat ab Aragonesos y Catalans a Castello de la plana, q̄ es en lo Regne de Valécia, no sia fet prejuhi als priuilegis q̄ tenen los Aragonesos, Valencians y Catalans, de no esser cōuocats alguns de aq̄lls fora de sos Regnes. ^f Y per lo braç Ecclesiastic̄h sols hi entrenen les persones q̄ fan lo braç, q̄ son los seguēts, lo Archebisbe de Valécia, Bisbes de Segorb, y de Tortosa, Mestre de Mútesa, los Abbats de Poblet, Benifaça, y Vaildigna, y de sent Bernat del orde de Cistells, lo Capitol de la Seu de Valécia, lo General del orde dela Merce, lo Prior d̄ Val

B 4

de Christ,

^a Alf. 2. pri. 29. Fer. 2. pri. 2. Pet. 2. pr. 9. Y lo Rey en laume. j. cō feu jurar a sos fills. vide inf. d̄ feud §. fin. in margine.

^b Iac. 2. 100. 3. 4. * j. iiij. cxiiij. & pri. ii. §. 4. Petr. 2. R. 137. 3. 9. * j. iiij. xvij. Mart. 178. i. 4. * iiij. j. xvij. & 178. i. 5. * iiij. j. xix.

^c Ioan. 163. i. 4. * j. xiiij. x.

^d Petr. 2. 159. 4. 5. * xix. iiij. iiij.

^e Alf. 3. 231. 2. 1. * j. iiij. cxx.

^f Petr. 2. pri. 16.

de Christ, lo Comanador de Torrèt del orde de sant Ioan, lo Comanador de Museros del orde de sant Iau me de Vcles, y lo Prior de Calatraua. ^a Los quals sols poden substituhir, ço es lo Archebisbe son Oficial, o vn Canonge de la Seu, y lo Capitol vn Canõge: y los religiosos vn caualler de son habit. Y si altre substituhiran, sia repellit lo substitut. ^b Y los Syndichs del braç Real, sien de les ciutats y viles reals del Regne: y ningu puga tenir mes de dos Syndichs. ^c Y no hi entreue la vila de Muruedre, com Valencia entreuinga per aquella. ^d Y lo braç Militar pot tenir porter ab maça de argèt, lo qual puga anar a embaxades, misatgeries, y altres actes del dit braç. ^e

Seruey de la cort al Rey.

¶ Lo seruey que la Cort prestara al Rey, han de pagar los tres braços: axi que de les cinquanta parts, ne pague lo braç Ecclesiastic set, y lo Militar, y Real, cascu vint y vna part y mija y gualment. Y quant alguna vila se transferira de vn braç en altre, serues lo acostumat. ^f Y mentres se differi la paga de certa offer-ta, lo Rey suspengue les gracies que hauia concedit, y les torna. ^g Y los monestirs de sent Frances, y senta Clara, y la Trinitat, si contribuyran, o no, cometse a ques faça justicia. ^h Y los Clauaris de les Corts passa des prengals se compte, y del que deuran, quites cert censal. ⁱ Y en les prouisions ques fan als agrauis per lo braç Real, si no seran acceptades, nos perjudica al Rey, ni al dit braç. ^k

DEL VIRREY Y DE la Real Audiencia.

TITOL V.

Com se pose
Virrey.

NO pot ser posat en Xatiua, ni en les viles Reals del Regne, Virrey, ni lloch tinēt Real, reuocant la electio feta del Viscõte de illa: l y foneh concedit per lo Rey en Marti, a sup plicacio del braç Real, per temps valedor, que nos posas

a Phil. 1547. E.
12.3.5. & 1552. E.
11.4.1.

b Imp. E. 1537.
16.3.72. * xcj.
iiij.j. Phil. 1547.
2.1.5.

c Imp. R. 1537.
17.3.75. * xcij.
ij.j.

d Alf.3.pri.8.

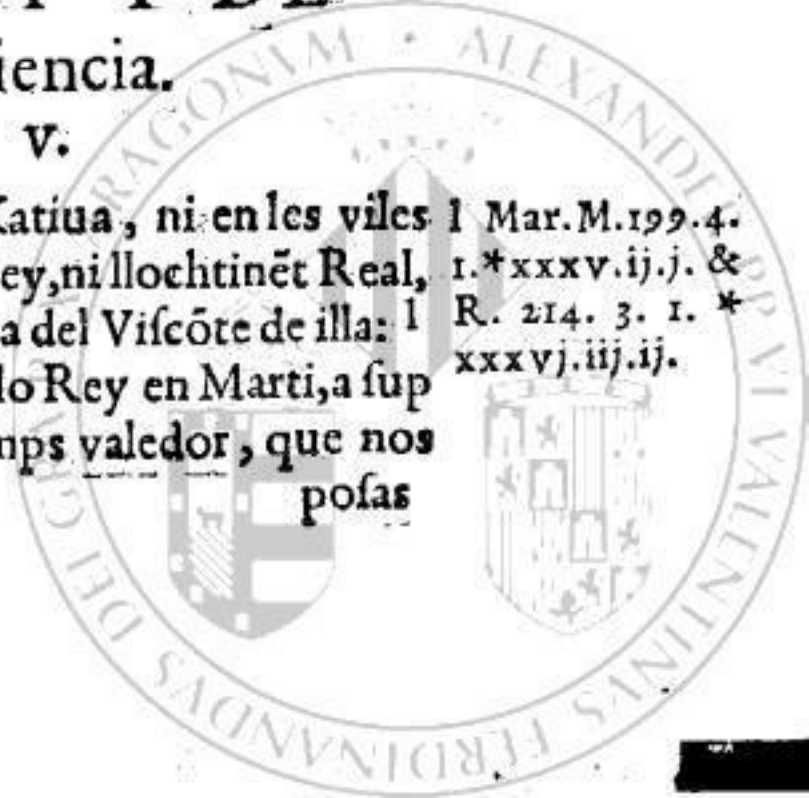
e Imp.M.1528.5.
4.8.*ix.xxviiij.
xiiij.

f Phi.E.R.1547.
14.3.6. Y feuse
certa offer-ta pe-
ra la host sens-
perjuhi del Re-
gne. Petr.2. pri:
13. & pri.14.

g Jac.2. pri. 20.
h Imp. E. 1533.
11.2.42.*xxciii.
ij.vij.& 1542.12
4.51.*xcviiij.
iiij.j.

i Imp 1537.17.1.
74.*xcij.j.j.

k Mar.200.4.3.
*xxxv.iiij.j.

posas Virrey en les ciutats ni viles Reals, sino a supplicacio dels jurats de Valencia: excepto en cas de grans bandositats, que sols per aquelles si podia posar: ^a pero essent passat lo temps apposat, declara lo Rey don Fernando segon a supplicacio del braç Militar, q̄ reste en sa libertat de poderlo posar a sa voluntat, com podia ans del dit Fur. ^b Y lo posat en Valencia no pot exercir sa jurisdicció en Xatiua. ^c Y lo Lochtinent del Rey, ni altre official Real, no sien jutges en los fets del Rey, ni seus propis: mas pugué esserhi procuradors. ^d

Pragmatica de la Audiencia.

¶ Per la pragmática del Rey don Fernando fonch ordenat, ques celebras audiencia Real en la ciutat de Valencia: o en cas de necessitat, en lo loch ahon al President li parega, duradora a son beneplacit: en la qual en absencia del Rey, y son primogenit, y lochtinēt general, presidis lo Governador general. La qual presidencia per la presencia del Rey, o de son Primogenit, o lochtinent general, no fos suspenſa, ni espiras: ans li restas absent lo Rey, sens fer noua prouisio, sinos prouehia fent lochtinent general, o de altra manera: estatuhint q̄ fossen elets quatre Doctores perits en drets, y en furs: y que lo Regent entreuingues com a Canceller mentres lo Vicecanceller presidiria: jurant tots de fer son offici be y lealment, guardant furs y priuilegis, posada a part tota affectio: a cōsell dels quals, o de la major part, les causes se hajen de determinar: y si algu sera mostrat suspecte, declares sense ell aquella causa: y si sera suspecte lo Regent, que lo Presidēt assigne algu dels altres Doctores pera ser Regent en aquella causa: y nos cometē causes fino als dits Doctores, y no ad decidendum, sino sera a intermedi, mas sols ad colligendum & referēdum. Y no aduoquen, ni prenguen pensio de algūs particulars, o vniuersitat: ni prēguen present, sino seran seulentas & potulenta, que dins vñ dia puguen cōsumirse en sa casa. Y los salaris que pendran sien repartits entre los quatre Doctores yguament, sens darne part al Regēt, encara que hi sia estat

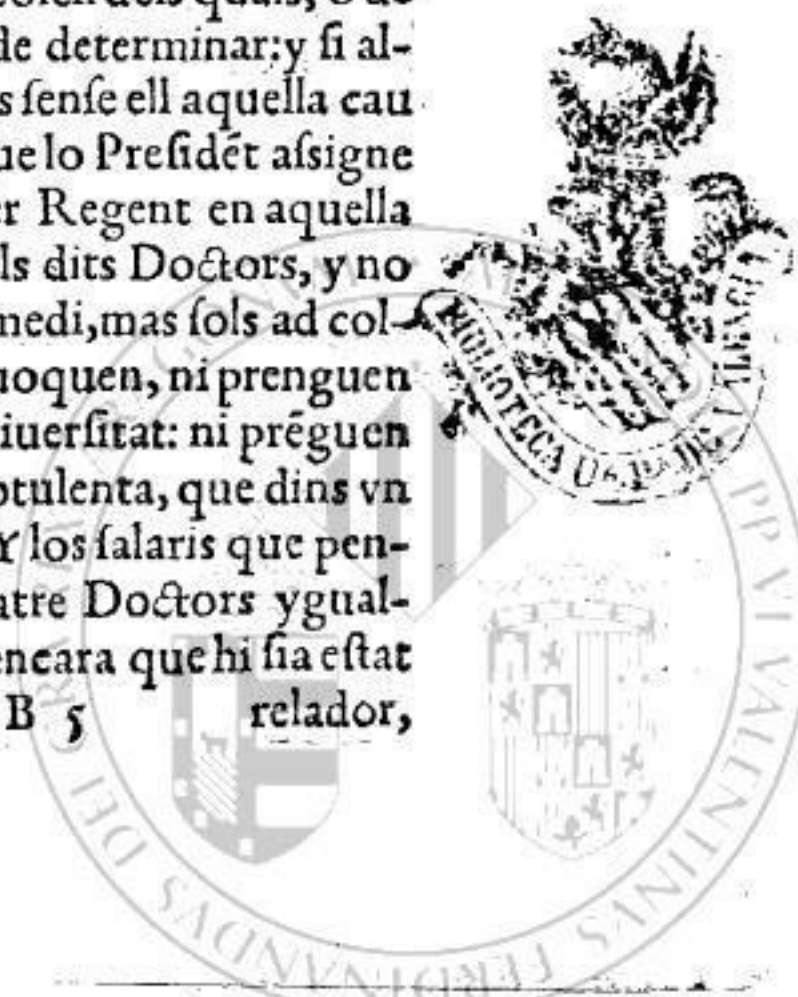
B 5 relador,

a Mar. 203. 1. 9. * xxxvj. ij. j. ad tempus.

b Ferd. M. 304. 1. 7. * xxxvj. ij. iij.

c Ferd. M. 303. 4. 6. * xxxvj. iij. ij.

d Iac. 1. 9. 4. 17. * ij. viij. xxij.

relador, com tingues ja salari. Y les causes del Regne nos euoquen a la Cort y Consell Real supremo per ninguna manera: sino seran les causes de supplicacio de la Real Audiencia. Y vagen tots cada dia a consell, sino seran impeditos de malaltia, o altre just. impediment: y al tal, y al que sera dit suspecte donelis sa part dels salaris: y fermen lo Regent y Doctores totes les sentencies de ses mans: y mana que la guarden tots los officials, sots pena de deu mil florins. ^a

Orde de les per
sones de la Au-
diencia.

¶ Encara que la dita pragmatica sia per lo Emperador don Carlos Quint reuocada a temps a son arbitre. ^b No res meyns es estada restituyda tambe a temps, desta manera, nomenant set Doctores naturals, e sufficients, ço es, vn Regent, y sis Doctores, dels quals los quatre ab lo Regent determinen les causes ciuils, y los altres dos ab lo Regent y Aduocat Fiscal determinen les causes criminals: y entenguen respectiuament a fer justicia, cada hu lo que li toca, sens emparcharse los del ciuil en causes criminals, ni los del criminal en causes ciuils. ^c Y lo Regent ab los del ciuil estiguen en consell los matins, y los apres dinars los Relators tinguen audiencia en ses cases, y reconeguen los processos. ^d Y los del criminal juntense los apres dinars tres dies la semana, si al Virrey no parra ques juten mes dies: y en ausencia del Regent lo mes antich, aixi en ciuil com en criminal, presida en totes les sales a parer del Virrey. ^e Y aixi jutats declaren los intermedis, y procehixquen en les causes, com es acostumat. ^f

Com voten los
de la Audiencia.

¶ Quant lo Virrey votara en les causes ciuils y criminals, quant hi haura paritat, o imparitat de vots, fagas segons la pragmatica. ^g Y tinga lo Regent en son poder vn libre, en lo qual estiguen escrits los vots per lo escriua de la causa. ^h Y los que seran dits suspectes no voten, sino sera en causes patrimonials. ⁱ

Salari dels Do-
ctores de la Au-
diencia.

¶ Donense als dits Doctores per sos salaris, ço es, als del ciuil quatrecentes liures. Y prenguen per salari de les sentencies a raho de quatre diners per liura: y no excedixca

a Fer. 2. pri. 35.
Y supplicas que lo Regent sia natural del Regne, perque te de entreuenir en causes criminals, y es prouehit ques guarde lo Fur. vt infr. al dret al fisch. §. Ningü.

b Imp. 1542. 6. 1. 16. ad libitü. * xcvj. iij. j.

c Phil. 1564. 4. 4. 28. ad tempus.

d Phil. 1564. 5. 1. 29. ad tempus.

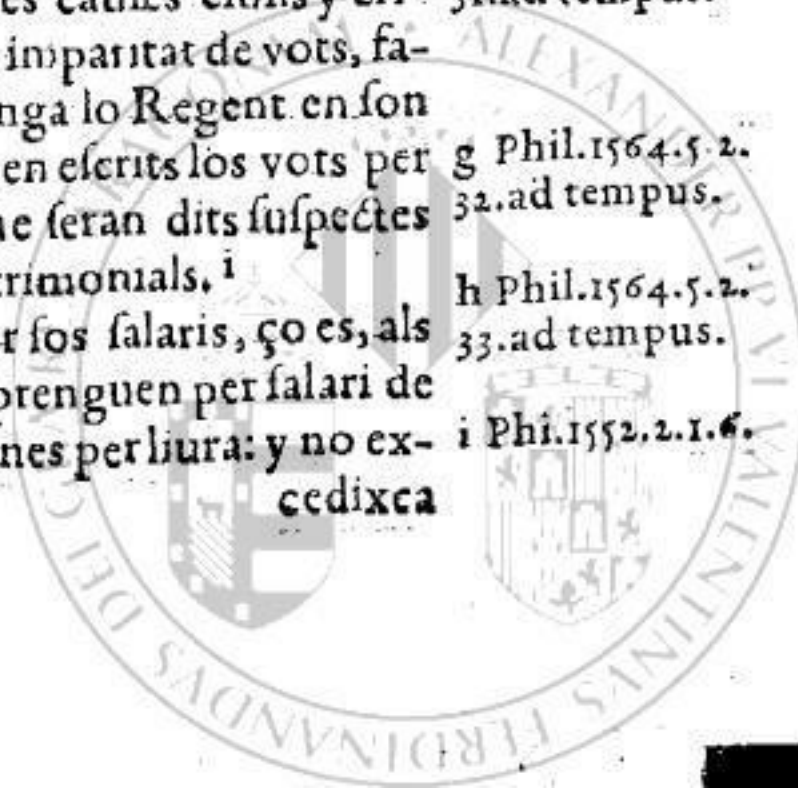
e Phil. 1564. 5. 1. 30. ad tempus.

f Phil. 1564. 5. 2. 31. ad tempus.

g Phil. 1564. 5. 2. 32. ad tempus.

h Phil. 1564. 5. 2. 33. ad tempus.

i Phi. 1552. 2. 1. 6.

cedixca vint y cinch liures hun salari, sens perjuhi del sagell: los quals salaris de sentencies dehuen repartirse entre tots los Doctores del ciuil. ^a Y nos cobren fins q̄ les sentencies sien publicades: mas sien depofats en la taula, a folta del escriua de la causa: y quant lo escriua los traura, exprima lo dia de la publicacio en la partida: y si estant lo proces acordat se auindran les parts, paguen la mitat del salari. ^b Y en les causes trameses al supremo Consell, caussa videndi & recognoscendi, sols se pague vn salari, del qual la mitat sia dels Doctores del Real Consell supremo per lo votar, y la altra mitat als q̄ haurá ordit lo proces. ^c Y los del criminal tinguen del Rey fiscētes liures, y no prēguen salaris de sentēcies, sens perjuhi del dret de sagell. ^d Los quals salaris se paguen, ço es, lo ques acostumaua de diners del Rey, y lo q̄ les ajustat dels emoluments de les escriuanies: los quals sino bastará se pague del General, appli cantlis al dit General dits emolumēts pera pagarho. ^e

¶ Lo relador en la causa major de docentes liures dins tres mesos apres de assignat a la relacio, haja de posar son vot ab motius juridichs en lo libre de vots, e los altres Doctores posen son vot dins vn mes, contador apres dels dits tres mesos: e dins quinze dies apres haja lo relador de ordenar la sentencia, e posarla en poder del escrita de manament: e dins tres dies apres fara la publicar lo Regent: sots pena al contrafahent a arbitre del Rey. ^f Y lo Vicecanceller, o regent la Cancelleria, no poden retenerse, ni lo hu al altre cometre causes algunes ad decidendum, ni ad referendum: ni fer relacio de causa alguna euocada, o per euocat, prouehida en nom del Rey, o Virrey, sots pena de dos mil florins, y nullitat del que fara: mas dehuen cometre aquelles a altres idoneos, e sufficients, y no suspectes a les parts, pera referir y determinar aquelles. Y lo Gouvernador execute dites penes, sots la dita pena, al Rey aplicadora. ^g Y facen les relacions dauant les parts, o per escrits sia concordada ab los aduocats de aq̄lles. ^h

¶ No

^a Phil. 1554. 5. 4. 39. ad tempus. & 5. 3. 37. ad tempus.

^b Phil. 1564. 6. r. 44. ad tempus.

^c Imp. 1542. 7. 4. 24. * ix. xxix. xcvi.

^d Phil. 1564. 5. 3. 38. ad tempus. & 5. 4. 40. ad tempus.

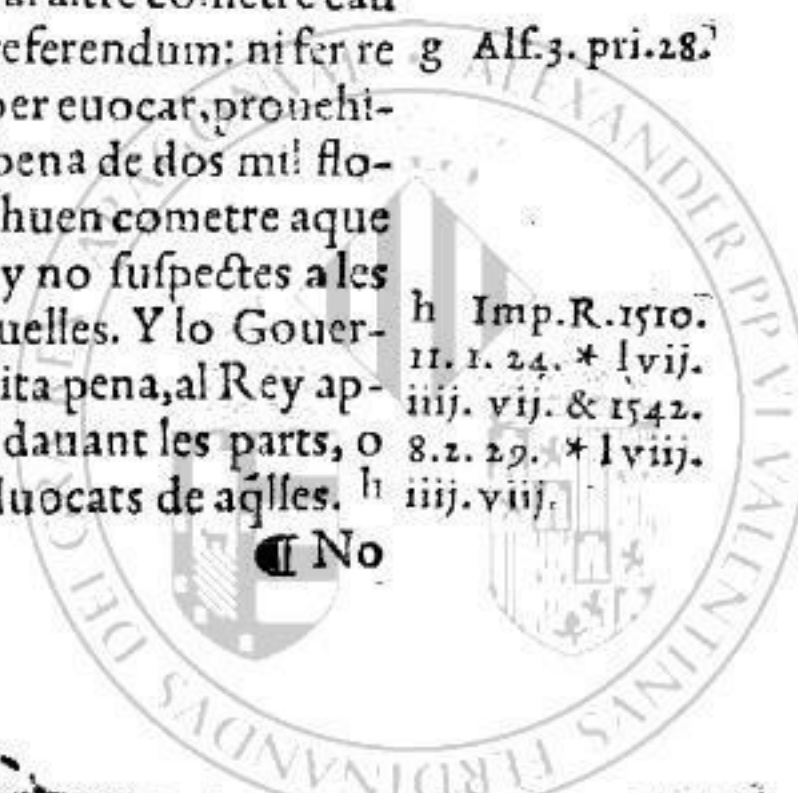
^e Phil. 1564. 6. r. 45. ad tempus.

^f Phil. 1564. 6. 2. 46.

^g Alf. 3. pri. 28.

^h Imp. R. 1510. 11. 1. 24. * lviij. iiij. viij. & 1542. 8. 2. 29. * lviiij. iiij. viij.

Orde de proseguir les causes en la Audiēcia.

Quines causes nos euoquen.

¶ No sien euocades a la Real audiència causes de menor summa de cinquanta liures, sino sera ab gran negligencia dels jutges inferiors: ^a ni causes de ausencia: y si seran euocades, nos paguen salaris, ni altres despeses. ^b Y si causa de menor summa de les cinquanta liures sera supplicada, his declarara no esser euocable, lo supplicant sia ipso foro condemnat en les despeses, y en la decima del valor de la causa. ^c Nis euoquen causes algunes en primera instancia, sino segons Fors. ^d

Com vajuen fora los Doctores.

¶ No vajuen fora la ciutat de Valencia los dits Doctores, sino sera per coses de qualitat. Y sols porten vn alguazir, vn escriua, y dos verguetes, ab sos salaris de dietes acostumats. Y qui instara la exida, sia part privada, o lo fisch, bestraga les despeses, fins que lo reo sia condemnat: y no vajuen a ronda ni guayta. Y en falta dels del criminal per ausencia en causa important, aplique si algu del ciuil. Y nols se facen commissiions de altres negocis, que dels que tracten en la Real audiencia, reseruat lo arbitre del Rey, y son lochtinent general. ^e Y no aduoquen per persona alguna, reseruat al Rey, que per alguns respectes puguen aduocar per la ciutat de Valencia. ^f

Com aduoquen los de la Audiencia.

Orde de les reuisiones.

¶ En les reuisiones ques demanara de les prouisions de la Real audiència, serues lo orde donat sobre les correccions demanades de les prouisions dels jutges inferiors. ^g Y los originals ques faran de les prouisions in scriptis & formiter sobre los intermedis, sien insertats en los registres dels processos, en los quals se faran dites prouisions: y nos entreguen de aquelles los escriuans de manament. Y comuniquen ab tots los Doctores la prouisio interlocutoria, per la qual se rebra salari. ^h Y si tindran duptes en causes ciuils ardues, comuniquen los a les parts, a arbitre del President, ab parer del consell. ⁱ Y si se creara peral supremo consell segon Regent, reseruas lo Rey la determinacio. ^k

Prouisions interlocutorias.

Quins dubtes comuniqué.

Sis creara segon Regent peral supremo.

a Imp. 1510. E. R. 10. 4. 21. * lviii. ij. iiiij. Phi. 1547. 2. 2. 7. & 1552. E. R. 10. 1. 3.

b Imp. 1537. 4. 4. 11. * ix. xix. xciiij.

c Imp. 1537. 12. 3. 48. * lviii. iiij. v.

d Imp. 1542. 6. 3. 18. * lviii. iiij. vj.

e Phil. 1564. 6. 3. 49. ad tempus.

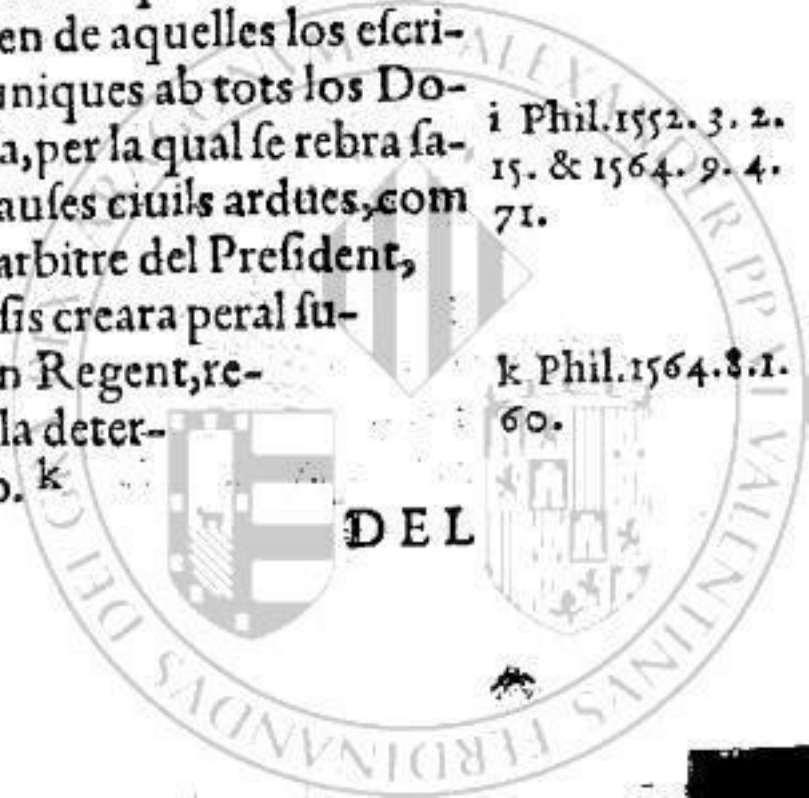
f Imp. E. 1533. 11. 4. 44. * ij. vj. xxij.

g Phil. 1552. 1. 4. 4.

h Phil. 1564. 6. 3. 47. ad tempus.

i Phil. 1552. 3. 2. 15. & 1564. 9. 4. 71.

k Phil. 1564. 8. 1. 60.

DEL OFFICI DEL
Governador. TITOL VI.

Lo Governador sia natural.

LO Governador de Valencia, lo offici del qual es mes principal en tot lo Regne, apres del Rey y son Primogenit, a y la sua Cort es immediada a la del senyor Rey, b deu esser natural del Regne, o almenys vehi, sens frau, que ha ja habitat en lo Regne per lo meyns deu anys: y si seran fets estrangers, sien reuocats, excepto per grans bandositats, que poden esser fets Aragonelos, o Catalans, o de terra hon los Valencians sien admesos a semblants officis: y tots los altres Officials sien tambe naturals del Regne: c y lo Rey lo pot posar del estamēt que vulla. d Y no essent lo Governador heretat dins lo Regne, assegure de fer dret als que dell se queixaran, ço es, lo Governador en Valencia, lo Lochtinent della Xuquer en Xatiua: y lo della Vxo en Burriana, o Villareal.

Cree lo Rey pera tot lo Regne de Valencia vn sol Lochtinent de general Governador: y potne crear locals della Xuquer y della Vxo, los quals dehuen servir personalment sos officis: y en cas que seran justament impedit, poden fer vn sol surrogat, y no mes, lo qual sia son Assessor, o altra persona honesta: y dure lo surrogat tant com durara lo impediment. e Y si lo portant veus de general Governador yra fora, sols cree vn lochtinent. f Y si lo della Vxo no residira en Castello personalment, faças prouisio de altre. g Y en sa ausencia entenga lo Lochtinent de Governador en les causes a dit Governador tocants, no obstant que per aquell sien començades, y que per aquell sia inhibit lo Lochtinent. h Y vna mateixa persona no pot esser Governador y Batle, ni Assessor dels dos: y fet no val, ni los actes que fara. i

Com se cree Lochtinent, e surrogat de Governador.

a Petr.2.254.1.
1. * iij. v. ciij.
b Phil.1547. E. 13.1.6.
c Ioan.163.3.6.
* iij. v. c. Mar. 183.4.1. * xxiij. ij. j. & 209.2.3. * xxxvij. ij. j. Alf. 3.220.2.13. * iij. v. c. j. & 224.4.1. * xxxvij. ij. j. Imp.1542 M.R. 15.1.62. * xxiiij. iij. v. j. Phi.1554 20.3.132. Perço se corrige. d. Mar. 209.2.3. Hon se exceptauen lo Governador y lo Batle.
d Petr.2.122.1. 9. * xi. iij. ij. Per ço se corrige Petr.2.119.2.1. * xi. iij. ij. Hon sols podia lo Rey posar per Governador ca ualler de hun cent: y posanhi Infant, Conte, o Baro. lis podia resistir legitimament.
e Petr.2.104.3. 1. * extr. j. ij. v. & 106.2.4. * iij. v. xcviij. & 116. 2.1. * xj. ij. j. & priui.20. Iac.2. 100.1.1. * i. ij. iij.
f Mar.178.2.2. * iij. v. xcviij. Perço se corrige. Iac.2. pri.158. & Petr.2. pri.35. Hon era prohibit surrogat, o Assessor. g Petr.2. pri.93. h Ioã.144.4.4. * iij. v. xcix. i Alf.3. pri.26.

Es & pri.11. Y fench cōcedit a temps, que tenint taula cada any, no fos tengut a donar fermança. Iac.2. pri.16. f Mar.178.2.2. * iij. v. xcviij. Perço se corrige. Iac.2. pri.158. & Petr.2. pri.35. Hon era prohibit surrogat, o Assessor. g Petr.2. pri.93. h Ioã.144.4.4. * iij. v. xcix. i Alf.3. pri.26.

Vifite lo Gouvernador lo Regne.

Titol del Governador.

Quines causes se euoque.

Nos cometen les causes que pertanyen al Governador.

¶ Es tengut jurar lo Governador quant sera elet, que guardara Furs y priuilegis. ^a Y ell, o son lloctinent general vifite lo Regne calscun any a ses despeses, estant vn mes della Xuquer, y altre della Vxo, tots pena de perdre lo salari per los dos mesos. Y faça justicia als agruiats: y tamber vifiten los lloctinents particulars a ses despeses. ^b Y auisat per oficials de alguna vila, o loch, de la qualitat de algun crim, si hi ania a no haja dietes. ^c Y no vexa als litigants quant va fora: mas deixels idoneos coneixedors de les causes. ^d

¶ En lo principi dels registres y crides ques faran, intitules aixi lo Governador. De nos en N. caualler, conseller del senyor Rey, portant veus de Governador en lo Regne de Valencia, per lo alt senyor Infant en N. fill del Rey N. per la gracia de Deu senyor de N. Y en altres lochs sols se intitule fins hon diu Governador. ^e Y en les transportacions, o cessions se faran a viudes, o pubils ab frau, per traure als deutors de son fur, lo Governador faça jurar als cessionaris, a donataris, que les cessions, o donacions no son fictes. ^f Y no estant lo Rey, o son Primogenit en lo Regne, euoques lo Governador les causes principals, o de appellacio de miserables, pubil, y viudes: y tamber si les parts seran de diuerses loctinencies, encara que la vna part sia de fora del Regne, com per submissio de ja respondre en lo Regne: e si les parts seran de vna mateixa loctinencia, euoquela lo loctinent de aquella: y si la vna part es de la Governacio deça Xixona, e la altra della, euoque la causa lo Governador deça Xixona: de la qual coneixença no prenguen salari: e pot fer lo Rey commissio de les tals causes quat li parra. ^g Encara que no pot fer dites commissions en causes tocants al Governador, y fetes se reuocquen: y los commissaris dehuen dar los processos al Governador, y ell conegan, no obstant les commissiós: y si sera suspecte lo Governador, conegan son Assessor, o son loctinent en loch de aquell. ^h

a Alf. 1. pri. 4.

b Petr. 2. pr. 456 & 106. 3. 5. * 111. v. xcvi. Ferdi. 300. 1. 7. * 118. xix. lxxv. Phil. 1552. E. R. 10. 2.

4.

c Phil. 1552. 4. L. 19.

d Iac. 2. pri. 49.

e Mar. pri. 2.

f Phil. 1552. 4. 1. 18.

g Mar. 209. 3. 6. * 111. v. lviiij. ad tempus.

h Petr. 2. 254. r. 1. * 111. v. ciiiij. & pr. 53. Vide sup. del dret e Furs. §. Nos faça. Y les letres del Rey dirigides al Governador torneles apres a legides al q les impetra. sup. del dret e Furs. §. Als naturals.

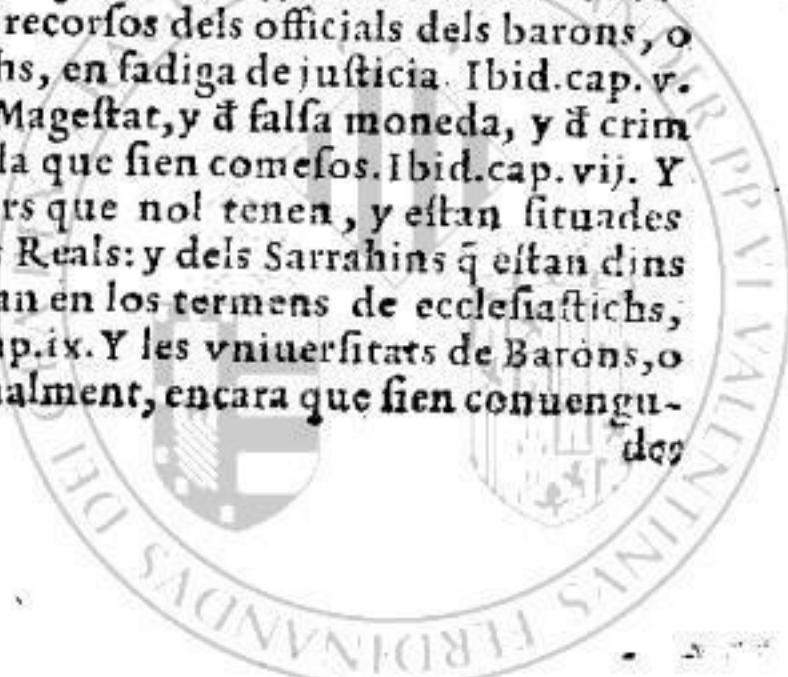
¶ Cone-

Com se haja lo Governador ab los Barons.

¶ Conega lo Governador dels Iueus y Moriscos vassalls dels Cauallers y Barons, y dels Iueus a requesta del Batle. ^a Mas no admeta recursos dels Vassalls dels Militars, perturbant la jurisdicció de aquelles. ^b Ni entre a escorcollar los castells dels senyors, sino sera per cercar enemichs del senyor Rey, publicats per tals, o que seran estats en guerra cõtra lo senyor Rey, o sos vassalls: rebuda primer summaria informacio: de la qual se haja de fer se al Alcayt, o senyor del castell essentne request lo Governador: e si faran proecessos fictes en frau de dits senyors, sien nulles, e hajan de tornar los proecessos als castells en lo estament que estauen, sots pena de einhcets morabatins, applicadors al Rey y al senyor del Castell y gualment: y deixen lo castell a son senyor saluo com solia, sots la dita pena. ^c Y si dels lochs dels senyors que han mer imperi traura algun criminos, o adjutor, o consent de crim de colera, y no sera trobat culpable del dit crim, per los altres crims sia remes al dit senyor: y si lo crim sera tal, per lo qual se dega remetre a dit Governador, sia remes per mans del mateix senyor del loch, y no per altri, segons tals remissions se acostumen fer. ^d Y tinga audiencia

lo Go-
staçaf, cequiers, y altres officials de ciutats y viles Reals lo delinquit en son offici. In stillo. 249. r. i. * li. ij. j. Y dels plets ques mou ran cõtra los dits officials dins lo any del offici, o assignarlos jutges. Ibidem cap. ij. Y mana als Barons y a tots altres que facen justícia: e manals altres coses, encara que la conceixença de aquelles no pertanyga al Governador. Ibid. cap. iij. Y en les causes ques porten dauant los Ordinaris, sols ne coneix en cas de appellacio, o fadiga de dret, o per via de simple querella, pot reduhir a justícia los greuges que han fet, y restituirlos la causa. Ibid. cap. iij. Y pot coneixer dels recursos dels officials dels barons, o altres senyors de ciutats, viles, o lochs, en fadiga de justícia. Ibid. cap. v. & cap. vj. Y coneix dels crims d'lesa Magestat, y d'falsa moneda, y d' crim de collera, per quisuulla, y honseuulla que sien comesos. Ibid. cap. vij. Y del mer imperi de les terres de senyors que nol tenen, y estan situades fora los termens de les ciutats y viles Reals: y dels Sarrahins q' estan dins los dits termens: mas no dels que estan en los termens de ecclesiastichs, q' pertany al Batle. Ibid. cap. viij. & cap. ix. Y les vniuersitats de Barons, o altres particulars, ciuilment, e criminalment, encara que sien conuengu-

^a Petr. 2. 106. 48
8. * j. iij. lxxv.
Iac. 2. priu. 7. &
priu. 37. Petr. 2.
114. 3. 3. * j. iij.
lxix. Y dels al-
tres Moriscos co-
negan lo Batle.
inf. de off. Bat.
§. Ningun.
^b Alf. 3. 261. 4.
1. * lix. i. ij.
^c Mar. 189. 1. 7.
* iij. v. xciiij.
Phil. 1564. E. M.
25. 1. 162.
^d Petr. 2. priu.
120. Vide inf. de
iur. de tots jut.
§. Tot senyor.
de offi. Bat. §.
Conega.
Segons estil de
la Governacio
pertany al Go-
uernador coneix
er y castigar
al justícia, Mu-

des per particulars de aquelles, e sia plet entre vniuersitats de hun mateix senyor, y ciutats dins hun territori. Ibid. cap. x. Y los Militars que habiten en terres de Barons, o altres, son del For del Governador en cau ses ciuils y criminals, com no sia plet sobre cosa que te per lo senyor: Ibi. cap. xj. Y los Militars que habiten en terres del Rey, fora los que habiten en Valencia, Xatiua, Morella, Muruedre, Algezira, Castello, e Burriana. Ibid. cap. xiiij. Y los senyors d viles, o lochs son de For del Governador: y si seran domiciliats los dits senyors dins los termés de viles Reals, pot, si li parra, remetrels als Ordinaris. Ibid. cap. xvj. Y los Sarrahins vassalls de Militars son del dit For, per lo que delinquiran fora los limits de sos senyors. Ibid. cap. xij. Y les sentécies donades contra dits senyors poden executarfe en los bens dels vassalls. Ibid. cap. xv. Y lo Governador no te cadira certa, ans pot oyr, y fer citar a tot hom hon ell fera. Ibid. cap. xvij. Y destreny als jutges delegats per lor, y que demanen immoderats salaris, o fan execucions no degudes, e immoderats processos. Ibid. cap. xiiij. Y pertanyli coneixer y punir les resistencies, e injurries fetes als Officials. Ibid. cap. xvij. Y coneix dels crims comesos per los officials, o sos lochti nents, companyons, y criats de aquells. 250. 1. 1. Non est in nouis.

Audiencia als presos.

lo Governador cada diuendres als presos, hon sols se tracte de la liberacio de aquells, junt ab lo Batle, o son lochtinent, justicies, y jurats, y Consuls, si esser hi voldran. ^a

a Ioan. 239. 2. 11. * j. iij. cxiiij.

Com conega lo Governador dels cauallers.

Encara que per Fur del Rey en Iuan Primer no pogues coneixer lo Governador dels crims comesos per cauallers, sino en tant quant era concedit al justicia per Fur del Rey Alfonso. ^b Aço declarat, que en los casos a ell pertanyents, en proces de presència que feya contra rich home, noble, o caualler, portat que fos fins a sentécia, remeta la declaracio al Rey, o Princep: y aixi mateix en proces de Absència, si durant aquell comparia lo delat: y sino comparia, podienlo condemnar a mort, o mutillacio, segons era de justicia: y si apres fos lo delat empresonat, no exeute lo Governador la pena: y era durador lo dit acte fins que los Militars hi renunciassen. ^c No res menys em pero per lo Rey Alfonso Tercer, seguint lo Rey en Iauime Segon, ordena que en absència del Rey puga lo Governador coneixer dels crims comesos per cauallers y sos Sarrahins, en quant la jurisdicció toca al senyor

b Vt inf. d off. iust. §. Sobre cauallers.

c Ioan. 244. 1. * j. iij. xl.

senyor Rey: y donar y executar sentècies justes, a consell de son Assessor, sens lo justicia. ^a Y conega de les causes fiscals que nos poden tractar sens presencia del senyor Rey, vltra de les q̄ a son offici pertanyen, breument, com fet ex officio iudicis, no denegant la defensa als reos, sens leuarlos la possessio dels bens fins a que sien condemnats per sentencia: y en absencia del senyor Rey faça son offici, y conega dels justicies y altres officials Reals, y castiguels ex officio Regio, com a superior de aquelles. ^b Y inquirisca contra Sodomites, y poden esserhi los officials ordinaris. Y lo Governador, o altre official no facen posar algu en galeres, si per sentencia no sera condemnat a dita pena, o altra semblant, o major, sots pena de la desgracia del Rey, y mil florins, applicadors al Rey. ^c Ni inquirisca contra lo procurador fiscal, ni altres semblants officials, sens licencia del Rey, o Princep. ^d Y conega dels que fabriquen falsa moneda, si seran Christians, o Moros de Militars, sots pena de mil florins a qui ho impedira. ^e Y defense en son dret als ques clamaran, especialment als vehins de Valencia, si seran agraiats per Barons, o altres, ab exercit, si menester sera. ^f

¶ Es coneixedor lo Governador de sos domesticchs y escriuans, per lo que delinquiran en son offici. ^g Y no done licècia de portar armes vedades per Fur, sots pena de la indignacio del Rey, y dos mil florins. ^h Ni done licencia als vassalls dels Militars pera acaptar, ni a les Mores auols fembres pera seruir los moços de les Aljames, com pertanyga al Batle. ⁱ Ni tinga mes de vn verguer, y faça les execucions per saigs. ^k Ni tinga ell, ni son lochtinent, ni Assessor los depòsits de la sua cort, sots pena de tres mil florins: mas tingals lo taulager, o depositari del Rey. ^l

¶ No impedisca lo Governador als jutges ordinaris en les causes que principalment pertanyen a sa jurisdicció, tambe contra cauallers, sino atrobada en aquells fadiga de dret, o en cas de appellacio, o recors,

Conega de les causes fiscals.

Conega als officials.

Conega de moneders falsos.

Quines licècies no done.

No tinga los depòsits.

No impedisca als ordinaris.

a Iac.2. pri.64. Alf.3. ext. pr.21.

b Iac.2. pri. 9. y les armes que el Governador pèdra torne les al justicia. inf. ð off. iust. §. deu coneixer.

Iac.2. pri.99.

c Alf.3. pri.29.

d Iac.2. pri.88.

e Ferd.2. pri.33. y inquirix contra sodomites. inf. de accus. §. inquisitio.

f Iac.2. pri.97.

g Mar.178.3.5. * iij. v. x. dels demes casos conegan lo justicia. infr. de off. iust. §. es inferior.

h Pet.2. pri.80. Mar. pri.20. y quines licècies no done lo Governador pera acaptar. inf. de offic. Batl. §. les licencies.

i Mar. 198.4.5. * j. iij. lxxxvj.

k Pet.2. pri.81.

l Alf.3. pri.27.

C o con-

o concurrint altra qualitat que li tribuix jurisdicció, a consell de son Assessor: y si cõtra fara, reduïxa la causa al primer estament: y allegada Fori declinatoria los actes sien nulles, y pena de deu liures, applicadores als cofrens Reals, y al Espital y gualment. Y lo que ab malicia haura recorregut, pague les despeses ipso facto, en doble tachadores per lo Governador: y execute ho lo ordinari. ^a Mas deu remetre dites causes, axi que sien ciuils com criminals. Y contra cauallers, als jutges ordinaris. ^b Y si lo Governador y sos ministres se empachará en lo rebre paus, guardense los Furs. ^c ni faça remissio de les sentencies donades per lo justicia en lo proces de ausencia, sino consultat lo Princep, sots pena de la indignacio del senyor Rey, y dos mil florins, applicadors al Rey. ^d

¶ Si dauant lo Governador, o son Lochtinét se posara accusacio criminal, en la qual hi haja alguna qualitat de les q̄ fan pertanyer lo cas ala concixença del Governador, sin sera request per lo denúciat, deu ans de entrar en la causa, rebre testimonis sobre dites qualitats, dins quinze dies, si los testimonis estaran en la terra, o dins vinticinch dies, si estaran fora. Y si passat dit termini los testimonis no seran produïts, o essent produïts no prouará dites qualitats, sia lo acusador condemnat en les despeses, y remeta lo proces, y les parts als jutges ordinaris: y sis cõtrafara, no valga. ^e Y no se euoque lo Governador les causes de bagasses, males dones, alcauots, vagamüts, ni de jugadors, per miserabilitat, ni per altra causa, si no sera per recors. ^f

¶ No prenga lo Governador salari, per les causes que toquen a son offici: y si han pres ell, o son Assessor, o scriua, tornen lo, encara que les dites causes li sien comeses; sino sera en causes que no toquen a son offici: perque en tal cas lo pot pèdre moderat. Y si anara fora per particio de termens, en tal cas tan solamét, pot pendre pera si, y son Assessor, y scriua de les parts per cada dieta quaranta sous, y lo Lochtinent general

vint

Penal d qui mal
recorre.

Quines senten-
cies no remeta.

Quines causes
remeta als Or-
dinaris.

No prenga sa-
lari.

a Petr. 2. 126. 1.
26. * j. iij. xix.
Ioã. 147. 3. 4. * j.
iij. xx. Imp. 1533.
12. 1. 45. * j. iij.
xxiiij. & 1537. 8.
2. 29. * j. iij. xxv.
Phil. 1547. 2. 3. 8.
& 9. 2. 50. Alf. 1.
pri. 3. Iac. 2. pri.
49. & pri. 69. &
pri. 101. Alf. 2.
pr. 42. Vide inf.
de offic. iust. §.
Deu concixer.
& §. determine.
& de off. Bat. §.
Ningu. & §. Ni
lo Rey, ni impe-
dixa als jurats.
vt infr. de offic.
jur. §. Conega.
b Alf. 2. pri. 34.
& pri. 42.
c Phil. 1564. 11.
4. 82.
d Alf. 3. pri. 34.
e Ioã. 2. pr. 4. Y
los actes d la Go-
uernacio nols
faça rebre lo Go-
uernador a al-
tre que al escri-
ua, sots pena de
dos mil florins.
inf. de off. scriu.
§. Los escriuãs.
f Fer. 273. 3. 23.
* iij. v. lxxvj. &
307. 3. 21. * iij. v.
lxxvj. Y conega
lo justicia de di-
tes causes. infr.
de off. iust. §. La
concixença.

vint sous, y los particulars deu sous: y si pēdran mes, sien ipso facto priuats de los officis, y tornen lo que hauran pres en doble. ^a Y lo Assessor no prenga mes de dotze sous per dieta de les dos parts, si la gracia del Rey ha chara ^b Y lo justicia, essent lo Rey y son Primogenit, o no volentho fer aquells, si enyga a Governador, y los lochtinents, y Assessors, a tornar los dits salaris: excepto lo quel Assessor, o los lochtinents hauran pres moderat, de les causes quels seran delegades per lo Rey, ^c y haja loch dita prohibicio de laa ris igualment en los Governadors y substituets, y delegats de aquells, y Assessors, y los lochtinents. ^d

Aueries.

¶ Les aueries de la Governacio, y Batlia general, sien partides en cinch parts, applicadores igualment al Governador, Batle, y Assessor, y Aduocat fiscal, y procurador fiscal, y scriua de la Cort: les quals parts sien propries de cada hu de aquells, sens pendre ho en compensa, o paga de son salari, o altre dret. Y en les Corts dels justicies ciuil y criminal, sien partides en quatre parts iguals, donadores al Assessor, aduocat fiscal, procurador fiscal, y al scriua de la Cort; si seran de les composicions, o condemnacions ques faran sobre fet començat, o pēdent per proces en la sua Cort: y en les composicions y remissions ques farà per joch, o per portar armes, o altres ques fan per dit justicia, sens altra conexença ni proces, no hi tenen part lo Assessor, ni aduocat fiscal, les parts dels quals venen al Rey: mas sols ne tenen sa part lo procurador fiscal, y scriua, si hi entreuindran per los officis; y si axi no hi entreuindran, sia tot de Rey. En la Cort de trecent sous, haja lo justicia la part que en los altres tribunals te lo Assessor: y si seran dauant jutge delegat, si tindra Assessor, prenga lo Assessor la quarta part: y si no tindra Assessor, prengala lo jutge, y donense les altres parts, com en altres tribunals es dit. ^e ¶ Les dites aueries, q̄ son quatre sous per liura de la composicio, o condemnacio, sien posades en poder del escriua: y

a Iac.2. pri. 79. & pri. 127. Pet. 2. 125. 4. 23. * J. 17. lvii). & pri. 40. Alf. 2. pr. 37. Pet. 2. 102. 2. 1. * ix. xix. lxxi. & pri. 44. 5. 3 & 106. 2. 3. * ix. xix. lxxij. Ferd. 2. co. 1. 7. * ix. xix. lxxv.

b Alf. 2. pri. 40.

c Alf. 2. pri. 38. & pri. 39. Petr. 2. 156. 4. 18. * ix. xix. lxxix.

d Ioã. 150. 1. 15. * ix. xix. lxxij. Ferd. 272. 4. 1. * ix. xix. lxx. iij.

e Mar. 254. 2. 1. * ix. xvij. cvj.

lo scriua no liure, ni traga de son poder alguna carta, ni prouisio de composicio, o remissio, fins que tinga tots los diners de les auaries, o quen sia assegurat a son arbitre, sots pena de priuacio de offici, y de tots los emoluments: y pague les dites auaries en doble de sos bens, ab prôpta execucio, adaquells a qui pertanyen, com dit es. Y com les haja rebudes, doneles dins dos dies, sots les dites penes.

Com facen cõ-
posicions.

¶ Lo Governador no pot fer cõposicio, o remissio, sino en presencia del Receptor Real, y Assessor, y aduocat fiscal, o sos lochtinents: y en lo acte fara fer mencio per lo notari, com hi son estats, hauentli constat; y sia signat per lo Assessor, o son lochtinent quen tinga special poder, y no per altre Iurista, sots pena de cent morab. y actes nulles. Y sia rebuda per lo scriua de la Governacio, y los diners de la composicio sien donats al Receptor Real. Y si lo Governador los pendra, perda los emoluments per tot vn any seguent, y lo scriua no done la carta fins que lo Receptor sia pagat, y faran mencio en dita carta com es pagat. Y lo composat no es tengut a pagar la composicio sino al dit Receptor, o son lochtinent; y altrament no valdria la composicio, y lo cõposat restaria en lo crim, y lo thesoror dels diners de les composicions, retenguda peral Rey la tercera part, pague del resto pro rata al Governador cascun any deu milia sous, al lochtinent quatre milia sous, y al Assessor quatre milia sous, y huit sous cada dia pera quatre caualcadures. y jurẽ tots los dits officials, que ho guardaran, sots pena de priuacio de offici. ^a Y quant lo Governador, o thesoror prenen dobles auaries, tornenles. ^b

Salariis del Go-
uernador y sos
officials.

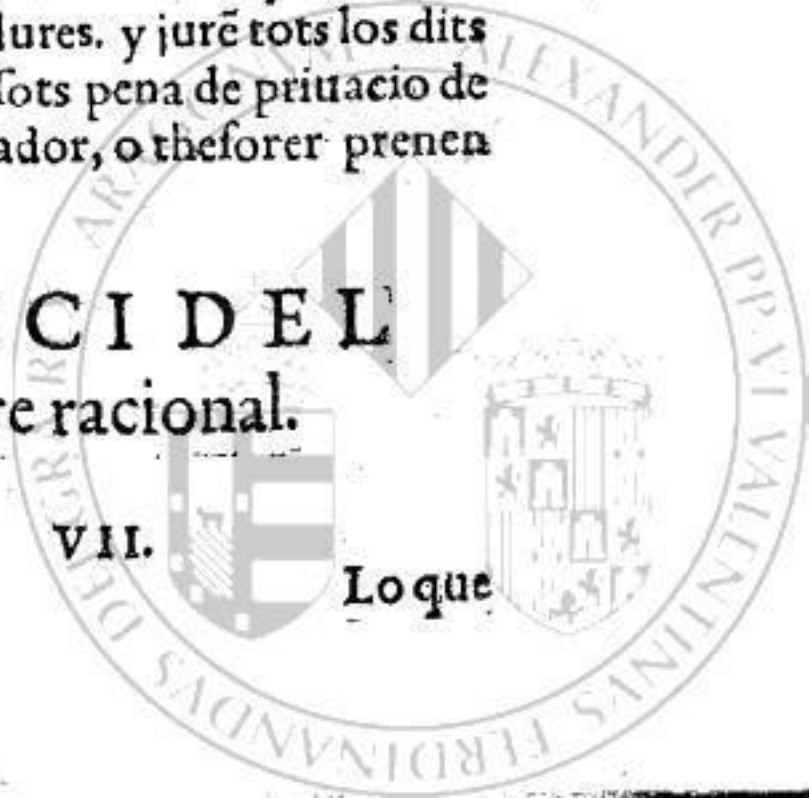
^a Mar. 254. 2. 7.
*ix. xix. cvj. vi-
de inf. de pœn.
§. fin.

^b Mar. 198. 2. 3.
M. *xxxiiiij. iij.

DEL OFFICI DEL Batle, y Mestre racional.

TITOL VII.

Lo que

Electio de Batle.

O que per Batle se haura de elegir, sia natural del Regne de Valencia, y no sia foraster, axi com esta ordenat del Governador. ^a Y ningun pot esser forçat a esser Batle, y no pot esser ho lo justicia, ^b ni algun vsurer o sarrahi, ^c o jueu. ^d Y lo Batle de Xatua, y no lo Rey, fara electio de son lochtinent en lo lloch de Castello, ^e y en Morella no sia vna mateixa persona Batle y Alcayt: mas sien ho dos naturals de la vila, y no estrangers. Y sis feyen, no sien tenguts de admetrels los Jurats de dita vila: y qui contra fara, pague mil morabatins. ^f

Jure.

¶ Deu jurar lo Batle al principi dela sua administracio, en poder del Rey, o en sa absencia en poder del Governador, presents los Jurats, que guardara Furs, y priuilegis en les coses a son offici tocants, segons Furs. ^g Y assegure q̄ per trenta dies en lo mes de Giner de dos en dos anys, o si ans acabara a la fi de son offici fara taula als que dell se clamaran. ^h

Preheminencia del Batle.

¶ Preceix lo Batle general, y es superior als altres Batles, axi de çça, com della Xixona: los quals son sos lochtinents, y li dehuen respòdre dels comptes de les pecunies que hauran exhigit; y dehuen obehir a sos mandatos, com als del Rey. Y si contra faran, poden per lo Batle general esser priuats de sos officis, y posarni altres: y los altres officiais dehuen'lo hi affauiorir sots pena de la indignacio del senyor Rey, y dos mil florins. ⁱ Y pot lo Batle com a procurador fiscal general que es, substituhir procuradors fiscais, y lo Governador no. ^k

De que conceix lo Batle.

¶ Ningun official es superior al Batle general, ni pot conceix de aquell ni per via de apelacio, ni recors, ni de altra manera, sino lo Rey. Y es jutge ordinari en les causes dels Iueus ab Iueus, y dels Moros de lochs del Rey, y de ecclesiastichs, y de la Moreria de Valencia: tambe per crim de falsa moneda, y en certs

C 3 calos

a Vt sup. del offici de Governador. in prin.

b Iac. i. 74. 4. 2. * j. iij. lxxx.

c Iac. i. 74. 4. 3. * j. iij. lxxxiiij.

d Petr. i. 98. 2. 65. * j. iij. lxxxv. & pri. 19. Iac. i. pri. 41.

e Ferd. 274. 3. 2. * j. iij. xc.

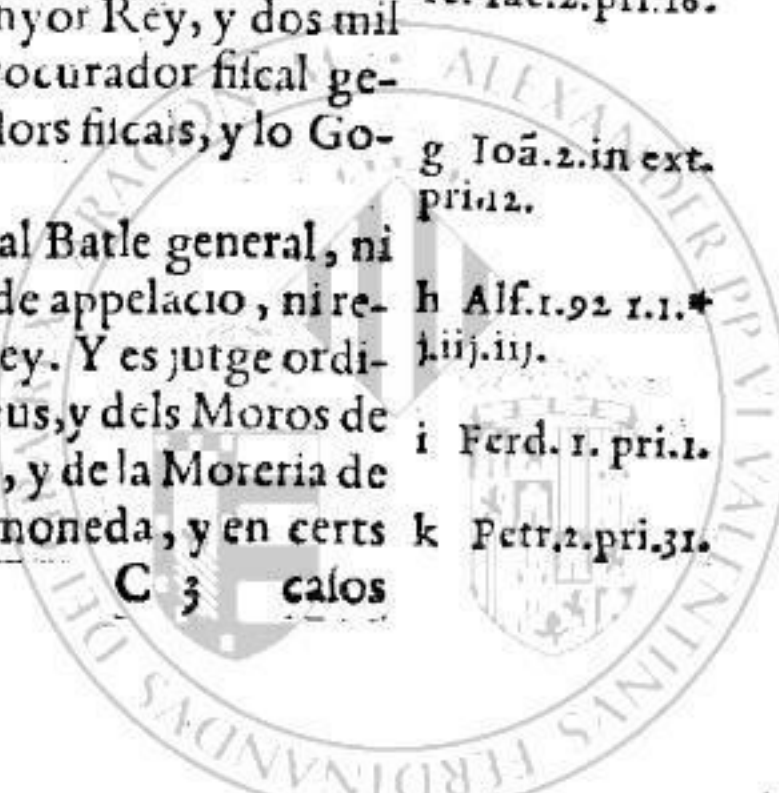
f Iac. 2. 100. r. 1. * extr. j. iij. iij. & pri. 11. Fonch concedit a tēps ja passat, que te mint taula cada any, no assegure. Iac. 2. pri. 16.

g Ioā. 2. in ext. pri. 2.

h Alf. i. 92 r. 1. * iij. iij.

i Ferd. i. pri. 1.

k Petr. 2. pri. 31.

casos també dels lochs de Barons, y en la mar y nau-
gants en lo Regne de Valencia, per los crims e contra-
ctes fets mes de cent milles dins mar: y sobre coses cõ-
tra prouisions reals, y prohibicions fetes per lo Batle,
o en prejuhi de les rendes y drets del Rey, y patrimoni
Real. ^a Y los Moros de la Moreria de Valencia fren
jutjats per lo Batle, y no valguen les commissions que
sen faran a altres jutges, si no contendran la clausula
no obstant lo present priuilegi, y dels negocis ciuils co-
negá lo Alcayt dela Moreria, ^b y lo Batle de Xatua no
conega de les causes dels Moros vassalls del Rey, fora
la Moreria de Xatua, ni de vassalls dela Egliseia, ni
ecclesiastichs delinquets en Xatua, sots pena de 500.
florins al Rey applicadors. ^c Ni lo de Onda conega
deles causes dels Sarrahins dela Moreria de Onda, sots
pena de la indignacio del senyor Rey, y cinchcents
florins, com ne dega coneixer lo Batle general. ^d Y
guardense los Furs que parlen de la jurisdiccio del Bat-
le general, y los lochtinents.

Com conega
dels Moros.

¶ Dels Moros que hauran delinquit contra Chri-
stians, es ne coneixedor lo Batle ab testimonis de Chri-
stians, o Moros: y si conforme al çuna hi ha major pe-
na criminal que la del Fur, sia punit segons lo çuna: y
si la pena del Fur sera major, sia punit segons Fur, y
fara lo proces, y profereixea la sentècia lo Batle, y exe-
cute la pena corporal lo justicia del loch hon si ha co-
mes lo crim: y si la pena sera ciuil, partixea igualmèt
entre los Jurats y la part lesa. ^e Y en cas de mort, o
mutilacio, hauent ne conegut lo justicia, exeeute la
pena menor de mort e mutilacio. ^f Y nomene lo Bat-
le molts Alcayts en los lochs de Moros del Rey, a con-
sell dels quals los senyors de lochs determinen les cau-
ses criminals de sos Moros. ^g

Ningun official
se empache en
coses del Batle.

¶ Lo Governador nos empache en lo Batle, ni en
los casos a ell tocats, ni de los guardians, ni verguers,
ni guardes de passos, ni en los officials y ministres de
la Batlia, ni del Batle: ni en cas que lo Batle tinga con-
tencio

^a Alf. 3. j. iij. lxx. nõ est in antiq. ^b Jac. 2. pri. 52. Y també en cas de blas-
phemia, si lo delinquent sera portat primer dauant lo Batle que dauant
lo justicia. inf. del iust. §. La coneixença. ^c Jac. 2. pri. 157. Petr. 2. 107. 1. 9
^d Alf. 2. pri. 10.
^e Alf. 3. j. iij. lxx. nõ est in antiq. ^f Jac. 2. pri. 52. Y també en cas de blas-
phemia, si lo delinquent sera portat primer dauant lo Batle que dauant
lo justicia. inf. del iust. §. La coneixença. ^g Jac. 2. pri. 157. Petr. 2. 107. 1. 9
^h Alf. 2. pri. 10.

a Ferd. 2. pri. 7.
& pri. 33. Petr. 2.
106. 4. 8. * j. iij.
lxv. & 107. 2. 11.
* j. iij. lxvii. &
107. 2. 12. * non
est in nouis. &
107. 1. 10. * j. iij.
lxvij. & pri. 95.
& pri. 105. & pri.
135. Jac. 2. pri. 7.
& pri. 37. & pri.
111. Limitas que
en la Moreria d
València no co-
neix & falsos pe-
sos y mesures, q
toca al Multa-
caf. inf. de offic.
Mult. §. en qual
feuol. Ni coneix
dels crims co-
mesos dins mar
cõt milles, com
ne sia coneixe-
dor lo justicia.
inf. de offi. iust.
§. deu. coneixer.
Y dels vassalls
Moros de Mi-
litars coneixne
lo Governador.
sup. de offi. Go-
§. Conega. Y de
causa ciuil, o cri-
minal entre ju-
heu y Christia
en cert cas, es
ne coneixedor
lo jutge ordina-
ri. inf. d offi. iust.
§. la coneixença.
^b Petr. 2. pr. 6. lo
2. Jac. 2. pri. 111.
^c Mar. pri. 24.
^d Mar. pri. 22.

reccio sobre jurisdicció ab altre official, o altres negocis per via de appellacio, ni per via de recors, ni per simple querella, tots pena de cinch mil florins. Ni tampoch sen empache lo Lochtinent general, sots pena de dos mil florins. Mas conegan ell mateix ab adjunct Afessor, com en dites causes sia lo Batle superior a tots los officials, y es com particular thesoror del Rey. ^a

^a Ferd. 2. pri. 7. & priu. 31. limitant. inf. de diuer. trib. §. En lo nomenar.

Com procehixca contra vassalls del Duch de Gandia.

¶ Quant lo Batle voldra procehir cōtra vassalls del Duch de Gandia, en les causes tocants a sa jurisdicció, no comence apendre dels bens de aquells, ni hi posse senyals reals: mas pot procehir a capcio de les persones, y a ferirre los bens; y donarlos a caplleuta, o posarlos en loch segur, si nos dona caplleuador; com no sien llits, robes, animals de llaurar, armes, ni bens priuilegiats, sino en casos per Fur permesos. Y si lo Batle no pota anar, pot enuiar son lochtinēt: lo qual ans de exercir lo sobredit, se ha de presentar dauant lo justicia, o official del dit Duch. ^b

^b Mar. pri. 10.

Conceix de les coses prohibides

¶ La conexença de les causes de naufragis, y desapar sobre coses prohibides a traure del Regne, tolamēt pertany al Batle. Y si alguns Barons militars, o ecclesiastichs, tenints terres a la marina, sen empacharan; proceixca lo Batle contra ells per la pena de dos mil florins, y ocupacio de ses terres, o altres remeis, fins q̄ reste salua la jurisdicció del Rey, no obstant algun vs en contrari: com contral Princep nos guanye possessio sense titol; ans de facto se pot interrompre, com de facto sia vsurpat. Y si algu pretendra tenirne titol, conegan lo Batle, seruat lo fish entretant en sa prehemencia. ^c Y tambeli pertany conexer de les causes de les Repenedides, ques offeriran entre aquelles, o contra altres, sumariament, segons los capitols: y non conega altre jutge. ^d

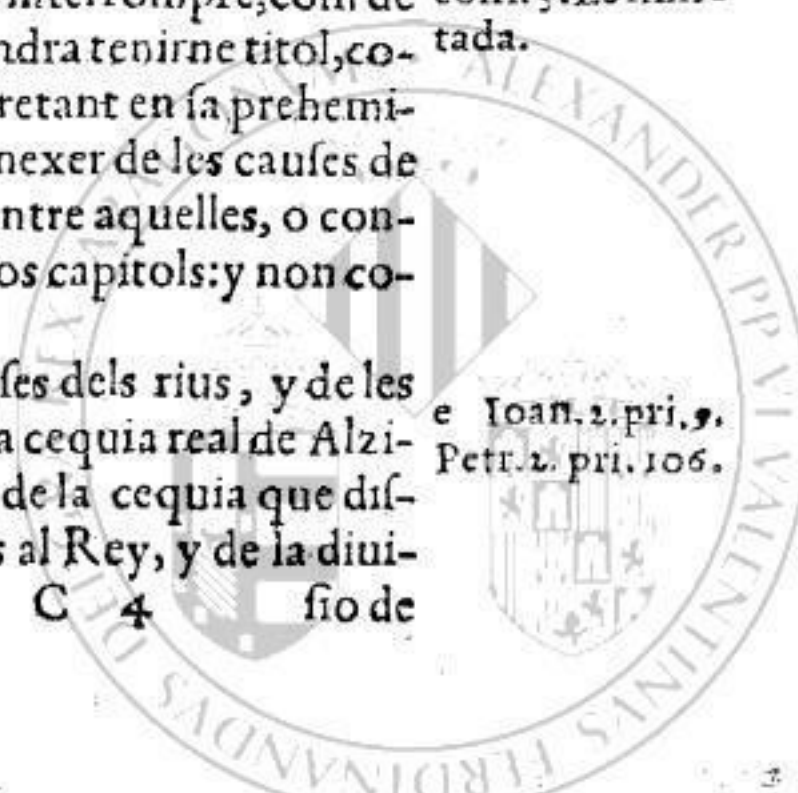
^c Alf. 3. pri. 33.

^d Pet. 2. pr. 117. §. 6. Y com conega dels collegiats de la Seca. Vide inf. de off. conf. §. Es limitada.

Conceix de les cequies.

¶ Conega lo Batle de les causes dels rius, y de les ribees, y molins, y per recors de la cequia real de Alzira, y de la aygua de aquella, ^e y de la cequia que discorre al Real, y als molins censits al Rey, y de la diuifio de

^e Ioan. 2. pri. 9. Pet. 2. pri. 106.

Del peix de la
Albufera.

fio del aygua de la cequia de Múcada, y no impedeix-
ca la conexença de les altres cequies q̄ pertany als ce-
quiers: ni de la particio de les aygues de aquelles que
pertany als Jurats. ^a Y tambe coneix del edificar dels
molins, y forns, y banys; y no sen empache lo justi-
cia. ^b Y del crim de colera que cometran qualsseuol
Moros, y no lo hi empache lo Governador, ^c y dels
portalers, excepto en los fraus dels drets de la ciutat,
quen coneix lo justicia. ^d Peixos de la Albufera son
venals, o no, y quins se pugué tenir en la peixateria,
o no; y assignels loch pera ques vena, y no sen empa-
che lo Mustaçaf, ni Jurats, sots pena de cinchcents
morabatins. ^e Y no conega de les causes ciuils, ni cri-
minals: sino de les que seran sobre censals, y rēdes del
Rey. ^f Y si vltra dels dits casos, conexera de les exe-
cucions que pertanyen als ordinaris, o no; cometse a
ques faça justicia. ^g Y si pora coneixer de les execu-
cions, no prenga mes salari del ques pendria en la Go-
uernacio: ^h y faça les execucions per satgs, y no tin-
ga mes de vn verguer. ⁱ

Com done licē-
cia de armar.

¶ Done licencia lo Batle, o lo Rey, o son lochti-
nent general pera armar galeres, o altres vexells, a inf-
tancia dels Jurats, ab que assegure lo Syndich de la ciu-
tat de Valencia en poder del Batle, que no damnifica-
ran Christians, ni als que trahuen, o porten vitualles
a Valencia; ni aquells ab qui lo Rey te pau y treua, ni
anaran en seruici, ni deseruici de altre Rey; ni passaran
della Tripol: ço es, per cada galera quinze milia flo-
rins. Per galeota de vinticinch banchs, deu milia flo-
rins. De vint banchs, sis milia florins: y per tot altre
vexell de rem, quatre milia florins, pera si faran dany,
fatisfer dels tres quarts, y lo altre quart al Rey. Y pera
cobrarlos lo Syndich, sia pocior en los bens dels ar-
madors. Y qui axi no assegurara, encorra en pena de
deu mil florins. Y pot esser impedit per quis vulla, sens
pena, fins a cremarli lo vexell; encara que per lo Virrey
fa remes. ^k Y conega dit Batle de les coses ques han-

de ex-

a Iac. 2. pri. 130.
Pet. 2. pri. 87. Y
quant lo Asses-
sor del Batle se-
ra suspekte. inf.
de offi. Ass. §. fi.
b Iac. 2. pri. 75.
lo 2. Y conega lo
Batle en cas de
contencio de ju-
risdictio dels d̄
la Seca. inf. de
off. cōf. §. Caf-
cun any.

c Pet. 2. pri. 77.
& pri. 132. lo 1. Y
dels altres conega
lo Gouver-
nador. sup. tit. j.
§. En los actes.
d Imper. E. R.
1542. 15. 1. 63. *
lxxxiiij. iij. ij.

e Petr. 2. in ext.
pri. 7. Y que co-
nega lo Musta-
çaf. supr. de off.
Mus. §. Iure.

f Iac. 1. 3. 2. 8. *
j. iij. lxiij.

g Imp. R. 1528.
10. 3. 18. * j. iij.
lxiiij. Phil. 1547.
3. 2. 11.

h Imp. R. 1528.
R. 10. 3. 18. * j.
iij. lxiij.

i Petr. 2. pri. 81.

k Petr. 2. 160.
3. 10. * ij. iij.
xxviiij. & priu.
127. & pri. 131. &
pri. 132. lo 2. Alf.
3. pri. 23. & priu.
49. in fin. & in
extr. pri. 19.

de expedir sobre los dits armadors. ^a

¶ Ni lo Rey, ni lo Batle general poden donar licència pera traure les coses vedades del Regne, ni los Batles particulars, ni altres. ^b Y prohibixca lo Batle lo traureles, y no sen empache lo Governador, ^c nil empachen los Jurats possant guardes en lo Guerau pera que nos traguen coses prohibides: ni en les coses dela mar, ni regalies del Rey, sots pena dela indignacio del Rey, y quen seran castigats. ^d

¶ Les licencies pera acaptar doneles lo Batle, als Moros de militars: y no sen empache lo Governador. ^e Y pot llevar les armes als Moros y Iucus per la ciutat, y castigarlos, y pendrels les colonies, y no sen empache lo justicia, si no sera pèdrelos pera donarlos al Batle. ^f

¶ Pot comprar lo Batle, o altre official real qualseuol possessions, com nos venen per força, ni ell haja jutjat ques venen: per que sin compras de les que axis venen, no valdria la venda. ^g Y de les coses que te per lo Rey, no sen entretenga alguna, arrendantla, o comprantla per si, ni per altri per ningun preu: ni fara rembre algun home, ni prenga seruici contra dret, o fur, sots pena de tornar lo q̄ haura pres, y pagar quatre doble al Rey. ^h Y lo receptor de les rendes de la Batlia, sia persona subjecta a la jurisdicció del Rey. ⁱ

¶ No aduoque lo Batle per ningu, ^k ni posse ab crida, o sens crida alguna colonia. ^l Y responga feliçment de totes les rebudes, y exides que de sa administracio haura rebut. ^m Y los libres de la Batlia estiguen guardats en lo Archiu, y sols los ne pot traure lo Archiuer pera portar a casa del Batle, o son Assessor, o del aduocat patrimonial. ⁿ Y foren cancellades moites obligacions que hi hauia en dit libre: com per causa d̄ les morts nos pogues cumplir ab aq̄lles. ^o

¶ Lo offici del Mestreracional es gran y principal, y de gran dignitat y preheminençia; y ningun official ni encara lo Virrey, ni cōsellers, ni altres lo empachen

C § en la

tit.j. §. Done cōte. n Phil.1564.15.2.103. o Petr.2.128.

^a Petr. 1. 97. 2. 42. * j. iij. lxxij. & pri. 15.

^b Mart. priu. 4. Per aço se corrig. Petr. 2. 143. 1. 35. * j. v. xxvj. Hon lo senyor Rey y lo Batle podien donar esta licencia.

^c Petr. 2. pr. 108.

^d Petr. 2. pri. 47. De aço vide infra de offic. dels jur. §. Quát los e Mar. M. 198. 4.

^e * j. iij. lxxxvj.

^f Petr. 2. pri. 64.

^g Iac. j. 74. 4. 1. * j. iij. lxxvj. & 9. 4. 17. * ij. viij. xxij.

^h Iac. j. 74. 4. 4. * j. iij. lxxxj. & 9. 4. 17. * ij. viij. xxij. proccheix tambe en lo justicia. inf. d̄ off. del justicia. §. Deu coneixer.

ⁱ Phil. 1547. 3. 4. 14.

^k Iac. 1. 3. 2. 9. * j. iij. lxxj.

^l Petr. 1. 98. 1. 57. * j. iij. cxxj. & pri. 17.

^m Iac. 1. 75. 1. 5. * i. iij. xc. Y com prenga conte ai justicia. infra 3. 42. * j. v. xxxj.

Prohibix lo traure vitualles.

Licència pera acaptar. Leue les armes als Moros.

No compre coses q̄ ell vena.

Libres d̄ la Batlia. Cancellēse moites obligaciōs.

Del Mestreracional.

C § en la

tit.j. §. Done cōte. n Phil.1564.15.2.103. o Petr.2.128.

en la conexença que te y le pertany, de conceixer dels officials, o ministres de son offici, y de les families de aquells, en qualssevol causes ciuils, sots pena de deu mil florins al Rey applicadors. ^a Y en Valencia ha-hi tostemps Mestreracional; lo qual prenga conte als Batles, thesorerers, y altres que administren rendes del Rey, o Reyna. y los contes que pendra als officials, sia tengut de posarlos en lo Archiu del Real dins sis mesos apres de hauerlos definit, sots pena a arbitre del Rey. ^b

^a Ioā. 2. in ext. priu. 11. Del dit Mestreracional se fa mencio. inf. tit. 1. §. Done cōte. Y fara guardar los priuilegis de la Seca. inf. de off. conf. ceq. y mon. §. Calsun any.

^b Alf. 3. 225. 3. 3. * xxxviii. ii. j. Imp. 1537. 3. 4. 7. * ix. xix. xxxiiij. Alf. 3. pri. 10. Y donentis les cōposicions. infr. de pē. §. Los manaments.

DE L OFFICI del Iusticia.

TITOL VIII.

Qui pot esser e-
ler iusticia.

O que ha de esser elet en Iusticia de la ciutat de Valencia, o altra ciutat, o vila del Regne, o lochtinent de aquell, sia natural de la ciutat, o vila hon se fa, o que essent del Regne, haja habitat en València cinch anys; y si es de fora del Regne, vint anys; y en tal cas porien esser auchinats, y no altrament. Y sien majors de vint y cinch anys, y que tinga muller, o la haja tenguda. Y guardes, sots pena de la lealtat al Rey deguda, y deu mil florins. ^c

^c Ferd. 269. 2. 4. * j. ii. xli. Alf. 3. pri. 16. 10. 3.

^d Alf. 3. pri. 57. Fer. 2. pri. 8.

^e Ferd. 2. pri. 8.

^f Iac. 1. 75. 2. 4. * ix. xix. vij. & 8. 4. 4. * ij. v. xxiiij. Petr. 2. pri. 32. & inf. pri. 37.

Qui no pot es-
ser iusticia.

¶ No sia elet a Iusticia, o altre offici publich, home que haja renunciat a sos bens, ni qui ha fet pagament a sa muller de son dot, ni sia potat en redolins, ni en cedes de electio; y los Batles nols creen sots pena de tres mil florins al Rey applicadors: y si seran elets, no valla electio. ^d Ni qui te concubina, ni qui te part en arrendaments, sots pena al elector de dos mil florins. ^e Ni clergue, com no puga tenir offici publich, ^f ni qui te franquea, ^g ni qui es lurat, ^h ni qui es Batle, durant dit offici, ⁱ ni vsurer publich, ni

^g Iac. 1. pri. 58.

^h Iac. 2. pri. 33.

ⁱ Iac. 1. 74. 4. 2.

* j. ii. lxxx.

Sarrahi

Sarrahi, ni Iueu. ^a Y qui no pot tenir offici, no pu- ga tenir pensio de aquell. ^b

Com se fara la electio.

¶ En la ciutat de Valencia sien elets cascun any, lo tercer dia ans de Nadal, dos Iusticies, ço es, hu en ci- uil, y altre en criminal: lo hu caualler, y lo altre ciuta- da; de modo que lo any que fera en lo ciuil caualler, sia en lo criminal ciutada: y lo any seguent en contra- ri, y axi se canuien cascun any. Y en Xatua, Morella, Muruedre, Algezira, Castello, e Borriana sia Iusticia vn any caualler, o generos, si ni haura en la vila sis sufficients, y altre any vn prohóm. E lo any que fera Iusticia lo prohóm, sia vn Iurat caualler, o generos. Y si no hi seran attrobats en la vila sino de cinch a dos cauallers, o generosos sufficients; que sia elet lo hu de quatre en quatre anys Iusticia, e sia lo any seguent lo hu Iurat. ^c La qual electio se faça per los Iurats, ab quatre bons homés de cada parrochia, majors de vint anys, nomenant vn bon home de cada parrochia. Y no sia feta electio per lo Rey. Y si en alguna de les par- rochies faltara persona sufficient, suplicas de altra: y préguen los noms posats en dotze redolins, y facen ne traure tres a hun infant; y aquells tres sien enuiats al Rey, o son lochtinét, o al Batle, pera que nomene hu de aquells Iusticia peral any seguent tan solament. ^d Y los cauallers que seran elets, dehuen seguir la ban- dera: y si no la seguiran, sien priuats de officis, y pa- guen mil morabatins, si no seran impeditis. ^e

Los cauallers segueixquen la bandera.

Com se mude lo Iusticia.

¶ Mudes cascun any lo Iusticia, posantni natural de la ciutat: y no sia perpetuo per ningun preu, ^f en- cara que sia de la casa del Rey. ^g Y pro net lo Rey que no sera venut lo Iusticiat, ni esdeueniments de la cort, nis pot compendre en los arrendaments de coses Reals de la Batlia, y reuocas lo fet en contrari, ex- cepto

^a Iac.j.74.4.3. * j. iij. lxxxiiij. & pri. 41. Pet.j. 27.4.54. * j. iij. lxxxiiij. & 28.2. 65. * j. iij. lxxxv & pri. 17. & pri. 19.

^b Alf.3. pri.35. ^c Iac. j. pri.35. & pri.72. Alf.j. 86.4.1. in prin. & §. j. * j. iij. xxviiij. la.2. pri. 123. perço se corrig. Iac.j.25. 1.6. * j. iij. xviiij & 3.2.10. * j. iij. xvij. & pri.4. in fine. & pri.3. § 8 & priu.28. hon han sols vehi conexia en Val. de les causes ci uils y crimi- nals, a conselt de bõs homés: y se feya dita electio en la fe sta de Nadal.

^d Pet.i.95.3.26 * j. iij. xxx. & priu. 13. in pri. Iac.2. pri.8. Alf. 3. pri.16. lo 3. Ia co.1. priu.71. no perjudica aqst fur la electio fa ta per lo Rey Perç segõ, que eliggue lo que

volgue dels dotze. Pet.2. pri.15. ^e Iac.j.75.1.6. * j. iij. xviiij. Alf.j.86.4.1. §. 3. * j. iij. xxviiij. Petr.2. 153.4.10. * j. iij. xxxviiij. Per aço se proueix lo sup- plicat que fonch comes ad referendum. Petr.2. 139. 3. 19. * j. iij. xxxiiij. ^f Iac.j. pri.4. in fin. & pri.8. in prin. ^g Iac.2. pri.3. §. j. pri.8.

cepto les cõsignacions de salaris de officials. ^a Y qui exira de esser iusticia, cesse de esserho per los dos anys següents, ell, y los de son alberch. ^b Y si morra, o per indigne fera priuat, farasen altre com lo passat, segons Fur, e que acabe lo any, y lis done salari per lo temps que haura seruit. ^c Y si en lo sach pera la electio hi entrarã nobles, o no, cometse a justicia. ^d Y posen si axi al dit offici de justicia, com a altres officis, persones que no siens danyoses. ^e

¶ Lo justicia criminal de Valencia y Iurats, facen cascun any electio en lo Guerau de Valencia, en lo carrer de Muruedre, y en Ruçafa, de hun home natural de cascu dels dits lochs pera justicia, axi que de set homens triats, y possats sos noms en redolins, ho sia lo q̄ exira; y lo official que cõtra fara, pague cinch mil florins. ^f Y lo dit justicia criminal faça lochtinent en Muruedre, y nol faça a sach. ^g Y los lochtinents de justicia, y Mustaçaf, y capdeguaytes, sien fets ab redolins tambe en Xatina. ^h

¶ Solia cascun any elegirse hun subjusticia en la ciutat de Valencia, pera que summariament conegues de les causes fins en summa de trenta sous: al qual se donauan deu lures de salari, dels emoluments del justiciat: ⁱ lo qual fonch reuocat, ^k y apres se torna, pera conexer de les causes fins en summa de cinquãta sous, ^l y solia tenir de salari docets sous. Ultimamēt se ha ordenat, ques faça electio de hun justicia, que conega summariamēt y de paraula, de les causes ciuils, fins en summa de trecents sous, ^m y dels clams y tales: ⁿ al qual se donen en Valencia mil sous de salari, al de Xatina cinchcents sous, y als de les altres viles hun terç mes del q̄ ans se acostumaua, a cada hu, dels emoluments de les Corts ordinaries. ^o Y nos empache lo Governador en les dres elections de justicies, ni de Mustaçaf, ni altes officials, sots pena de la indignacio del tenyor Rey. ^p

Cascun

^a *ix. xix. lxxxij. Petr. 2. 125. 3. 21. * j. iij. xxxiiij. & 125. 2. 20. * v. iij. v. n. Phi lip. 1547. 72. 37. ^b Petr. 2. 125. 3. 22. * ix. xix. lxxxij. Fonch supplicat, y nos concedi. Petr. 2. R. 110. 3. 36. * ix. xix. lxxxj. ^c Petr. 2. 126. 2. 27. * j. iij. xliij.

^a Iac. 1. pri. 75. & 3. 1. 5. * j. iij. xliij. Alf. 3. 1. iij. xliij. non est in antiq.

^b Iac. 1. 75. 1. 7. * j. iij. xxvij. & pri. 72. & pri. 28. Alf. 1. 86. 4. 1. * j. iij. xxvij.

^c Iac. 1. 3. 2. 10. * j. iij. xvij.

^d Imper. E. M. 1542. 13. 2. 53. * xcviij. iij. j.

^e Philip. E. R. 1547. 14. 4. 8. Y no es concedit ques guardas la forma ques te en la electio de Mustaçaf. Petr. 2. M. 114. 3. 5. * j. iij. xxxij.

^f Alf. 2. pri. 17. Alfon. 3. pri. 44. Petr. j. 97. 2. 43. * j. iij. xxxj. & pri. 75. §. fin.

^g Ioan. 1. pri. 7. Ferd. R. 307. 1. 17. * lxxiiij. ij. j. No es acte de cort.

^h Ioã. 164. 1. 11. * j. iij. xxxviiij. ad tempus. Alf. 3. 220. 3. 14. * j. iij. xxxix.

ⁱ Iac. 2. pri. 32. & pri. 33.

^k Iac. 2. pri. 123. l Iac. 2. pri. 143.

^m Pet. 2. 220. 1. vij. ij. v.

ⁿ Phi

Para justicia en lo Guerau, Ruçafa, y carrer d Muruedre, y lochtinent en Muruedre.

Iusticia de trecentos sous.

Com sia forçat. ¶ Cascun vehi, que sia sufficient, pot esser forçat a esser justicia, ^a y no pot excusarse per ningun acapte, sino per baciner del spital. ^b Y si lo justicia fara molts delegats en huna causa, tots dehuen enantar, si algu se excusaua ab justa causa que mostrara al Iusticia, o per altra raho faltara, en tal cas la part a qui toca, y en sa falta lo Iusticia ni posse altre no suspecte, presents les parts. ^c Y fins lo haja possat, no corregga temps: y posat, passes auant en la causa. Y poden los delegats conexer sense consell de prohomens, tambe en causa de major summa de cinchcents sous, ^d especialment jutges contadors. ^e

Delegats del justicia.

Iurament del justicia.

¶ Iure la Cort ^f en lo dia de Nadal, en poder del Batle general, dauant lo poble, dient axi. Yo N. jure per estos Euangelis, que mentres fere justicia, tindre y guardare raho y justicia a tots homens, y persones quals que sien, que tenen, o tindran pleyt dauant mi, segons les costums de la terra: dexant a part tot oy, gtacia, amor, parentesch, y vehinatge: y per mi, ni per altre per ninguna raho pendre do, seruici, ni promissio de algu, estant lo pleyt en qualseuol punt, e pendre bons y leals homens qui aconsellen, y fare recta justicia, y celare tot secret que en consell, o en sentencia me sera descubert: y tot aço guardare sens engany y ab lealtat al senyor Rey. ^g Y fare guardar als escriuans les taules de les corts. ^h Y no donare licencia pera jugar, ni pera tenir tafureria. ⁱ Y que tots fets propis a part posats, ab mon Assessor entendre a tot mon poder en despachar plets, y acordar y ordenar les sentencies: y per mi no restara, que los plets que estaran a sentencia dins lo meu any nols determinare y sentenciare. ^k ¶ Lo mateix jurament deu fer qualseuol commissari, o delegat del justicia. ^l Y tots los actes q̄ faran ans de fer lo dit jurament, son nulles. ^m

Iurament del delegat, o commissari.

Seruixca personalment.

¶ Seruixca lo justicia personalment son offici, sots pena de deu morabatins de or al Rey, y a la ciutat, o vila mijerament applicadors: sino sera per causa de absencia,

^a Iac. i. 75. i. 6. * j. iij. xvij.

^b Phil. 1547. 10. 1. 57.

^c Iac. i. 3. 1. 4. * j. iij. xij. & 53. 2. 6. * vij. v. vj. & 53. 3. 7. * vij. v. vij. Y sis delegara hon ja hi hauia delegat. supr. del dret e furs. §. Si commissio.

^d Petr. 2. 103. 1. 4. * j. iij. ix. & 109. 2. 28. * j. iij. x.

^e Alf. 2. pri. 49.

^f La cort, interpretas lo justicia y Assessor. Mart. 170. 2. 10. * j. iij. ij.

^g Iac. i. 2. 4. 1. * j. iij. j. & pri. 35. & pri. 28. & 3. 2. 10. * j. iij. xvij.

^h Alf. 1. 88. 2. 2. * ix. xix. lviij.

ⁱ Iac. 2. pri. 119.

^k Mart. 170. 2. 10. * j. iij. ij.

^l Iac. i. 3. 1. 6. * j. iij. vij.

^m Fer. 270. 3. 2. * vij. vij. xliij.

fencia, o malaltia: ^a y ell ni altre official, no poden fer-
uir per substituïts, sino en dits casos de abtencia, o ma-
laltia. ^b Y no sels pot donar acompanyant per lo Rey
pera conceixer de totes les causes, y lo donat se reuo-
ca. ^c Y lo Justicia criminal no tinga Regent, sino de
sa condicio: ço es, que si lo Justicia es caualler, sia lo
Regent caualler; y si es ciutada, faça lo Regent ciuta-
da, altrament no valdra, ni tindra poder lo Regent
fet. ^d Y no done licencia a dalgu pera tenir tafurenia
ni joch, sots pena de cent morabatins: lo terç al accu-
sador, y lo resto al Rey, y tornar lo que per la licencia
haura hagut. ^e Y lo Justicia ciuil, o criminal, o de tre-
cents sous, o Mustiaçaf, o sos lochtinents, no poden
donar algunes licencies pera fer contrafurs, ni com-
posar per donarles per ningun do ni seruey, sots pena
de tornar en doble lo que hauran pres los que ho hau-
ran pres, y donat, y priuacio de offici, y dos mil flo-
rins: mas fet lo cas, puguen cõposar cõforme a Furs. ^f

Com oja y de-
termine,

¶ Oja lo Justicia als pubils, viudes, vells, debils, y
pobres, sens diferencia de persones: ^g y no aduoque
per algu: ^h y done audiencia personalmente en la sua
cort, y determine a cõsell de prohombres totes les cau-
ses ciuils y criminals de la ciutat y lon terme, seruant
los Furs ⁱ y priuilegis a la letra, y no ab allegacions
de gloses, leys, ni decretals: y hon no bastara Fur, re-
corregas a raho natural de bons homens del Consell. ^k

Declare segons
Furs, y no ab al-
legacions de leys

Ni declare segons sa consciencia, ni segons lo que sa-
bra, sino segons les parts allegaran: ^l y destrenyga
als consellers que seran cridats per los Jurats que iu-
ren, y quel consellen tots en cas que per Fur no sera
determinat, com ne sien requests. ^m Y la casa q lo
Rey dona pera oyr la Cort, y tenir preso, permet ques
vena, pera ques pague altra que perals dits effectes se
compra. ⁿ

De que conega
lo Justicia.

¶ Es inferior lo Justicia al Governador, y pot es-
fer castigat ab los altres officials per aquell per inqui-
sicio. ^o Y tinga taula cascun any per trenta dies, als
que

^a Alf. 1. 26. 4. 1.

² * j. iij. xxv iij.

^b loã. 1. pri. 7.

^{lac.} 1. 3. 1. 6. * j.

^{iiij.} viij. & pri. 8.

^{9.} j.

^c Alf. 3. iij. j. iij.

* Non est in an-

tiq.

^d Alf. 3. pri. 25.

Y supplicas que

augmente lo sa-

lari al Justicia

criminal, y no

es cõcedit. Petr.

^{2.} 110. 2. 35. * ix.

^{xix.} lxxx.

^e lac. 2. pri. 119.

^f Ferd. 2. pr. 16.

^g lac. 1. 4. 1. 19.

* j. iij. cxij.

^h lac. 1. 3. 2. 9. *

^{j. iij.} lxxj. Ferdi.

^{301.} 2. 16. * j. iij.

^{lxxiiij.} & M. 303.

^{4.} 5. * j. iij. lxxv.

ⁱ lac. 1. 3. 1. 6. *

^{j. iij.} viij. & 2. 4.

^{2.} * j. iij. vj. &

^{pri.} 4. & pri. 28.

& pri. 37.

^k Petr. 2. 120.

^{4.} 1. * in proce.

^{cap.} iij. lac. 1.

^{pri.} 37. & pri. 82.

Com haja loch

en altres offici-

als supiors. sup.

del dret, e Furs,

§. En totes.

^l lac. 1. 3. 1. 3. *

^{j. iij.} xj.

^m lac. 1. pr. 82.

ⁿ lac. 1. pri. 4.

& lac. 2. pri. 48.

^o lac. 2. pri. 9.

que de ell se clamaran. ^a Y no empedeixea als ce-
quiens en sa jurisdicció, ^b sino quant hu fara a altre
alguaa violencia e injusticia. ^c Y conega dels scriuans
familiares y domestichs del Governador, y no sen em-
pache lo Governador, sino per lo que hauran comes,
contractant, o quasi contractant en coses de son offi-
ci. ^d Y determine les causes en primera instancia, ^e
y castigue als vassalls del Rey ques farà vassalls de al-
tres senyors, y als senyors quels admeten, a arbitre del
Rey, posantlos y tenintlos en la preso, fins que lo Rey
proueixca dela pena. ^f Y faça corredor en la sua cort,
com fet per lo Rey no valga. ^g Y no compre cosa
ques vena per força, o que ell haja jutjat ques vena, y
si ho fara, no valdra. ^h Y no retinga pera si, lo que
te, o ha de llogar per lo Rey, ni faça contra dret reem-
bre home algu, nin prenga seruij, sots pena de tor-
narho, y mes quatre doble, al Rey y al que ho dona,
y igualment applicador. ⁱ

Queno pot cõ-
prar.

Coneix lo justfi-
cia criminal.

¶ Deu conexer lo Iusticia criminal dia y nit de la
custodia de la ciutat, y de llevar les armes vedades, y
pendre malfactors, y cobre les penes comeses per def-
embaynar spasa, y per jochs, y per no portar lum de-
nit, y de totes les injurys dites, o fetes: y de tots los
crims, y de nafres, y morts, y mutilacions de mēbres,
y de tots altres negocis criminals; y prenga les penes
dels delicts, y execucions de crims en persones y bens
dels delinquents. ^k Y conega dels crims comesos dins
mar cent milles de terra, ^l y castigue als que dema-
naran almoyna ab engan y proceixca contra ells sens
accusador. ^m Y posse a offici als orfens y erfenes que
mendiquen; encara que tinguen pare: y sin exiran,
açotels, y bandejels; y ab los lurats los assigne cura-
dors. ⁿ Y castigue als portalers per los fraus que fa-
ran als drets de la ciutat, ^o y sentēcie a turments ab-
soluent, o cõdemnant, a consell dels quatre consellers
de cada

Batl. §. ^k Iac. 2. pr. 123. Y en quins casos conega dels collegiats de la Se-
ca. infr. de offi. Conf. §. ^l Petr. 2. pri. 135. ^m Iac. 2. pri. 129. ⁿ Petr. 2.
pri. 12. lo 2. ^o Imp. E. R. 1542. 15. 1. 63. * lxxxiiij. iiij. ij.

^a Iac. 2. 100. 1.
^{1.} * ext. j. ij. iiij.
& pri. 11. & pri.
15. ad tempus.
^b Iac. 2. pri. 89.
^c Iac. 2. pri. 156.
^d Mar. 178. 3. 5.
* iiij. v. ciiij. Per.
2. pri. 99. Y pot
lo justicia fer
tornar al Go-
uernador lo sa-
lari que haura
pres indebita-
mēt. sup. de off.
Go. §. No pren-
ga. Y execute la
pena al assessor
ã Governador.
inf. de off. ass. §.
Lo assessor. Y
no sia lo justfi-
cia impedit per
lo Governador
en les causes to-
cants a sa jurif-
dicció. sup. de
offi. Gov. §. No
impedixca.
^e Iac. 1. pri. 54.
Y com nomene
lo justicia jutge
de apposicio.
inf. ã app. §. En
les causes.
^f Alf. 2. pri. 60.
^g Iac. 2. pr. 124.
^h Iac. 1. 74. 4. 1.
* j. iiij. lxxvj.
ⁱ Iac. 1. 74. 4. 4.
* j. iiij. lxxxj. Lo
mateix es en lo
Batle. sup. ã offi.

Com conega d' casos fiscals.

de cada offici. ^a Y absent lo Rey pot coneixer dels casos fiscals, y nos faça commissio de aquells: y estant lo Rey present comaneho a qui vulla sufficient, y no suspede: com nos comane a Governador, ni Batle general, ni a sos lochtinents: ^b y sis fara commissio en contrari, no valdra: y lo commissari que certificat del Fur ne vsara, pague cent morabatins al Rey y a la part: y executeho lo justicia: y mostres la commissio al justicia: y si fera contra Fur, o no lis mostrara, impedixcala. ^c

Com lleue les armes.

¶ No execute lo justicia la pena de xixanta sous que cometra lo que primer posara ma a les armes per inquisicio, sino essent request: y pot la perdonar en tot, o en part. ^d Y nos poden lleuar les espases que portaran en la cinta ben guarnides a qui no portara altres armes, en Valencia, ni en sa contribucio, sino sera per lo Rey, o son lochtinent, prohibit per causa a cert temps y hores. ^e Y les armes prohibides que portaran los acordats de les armades, leueles lo justicia, y no es tengut a tonarles al Almirant, ni a altre, fins que tornen a la mar. ^f Y lo Governador, y altres officials, o sos lochtinents, o alguatzirs, que lleuaran armes, tornenles als justicies criminals de hon seran. ^g

Castigue alcauots.

¶ Castigue lo justicia als alcauots, vagamunts, bagasses, y jugadors, y no sen empache lo Governador, sino per via de recors. ^h Y no accepte lo justicia criminal pera carceller home que no sia sufficient, y de bona fama, encara que sia presentat per lo que te los emoluments de la Cort. ⁱ

Com faça carceller.

Com conega dels cauallers.

¶ Sobre Cauallers te lo justicia jurisdicchio civil y criminal, excepto en cas per lo qual se deu principalment pena de mort, o mutillacio de membre: y en tals casos prenga als delinquets, y porte lo proces fins a sentencia, y enuies al Rey, o al Princep, pera que sentencie dins lo Regne, y fara executar la pena en lo loch del deliacte: y si principalment se deura pena pecuniaria, y en subsidi mort, o mutillacio, done lo justicia la sentencia:

v. lxxv). Y als que contracten matrimonis clandestins. inf. de diu. crims. §. Qui pendra. ⁱ Alf. 2. pri. 18.

a Pet. 1. pri. 27.

b Petr. 2. pr. 23.

lo j. Alf. 1. 91. 4.

1. * ij. viij. xxiii.

Y reuouense

los comisaris,

o assessors ad-

juncts per qua-

tre anys. Petr. 2.

158. 4. 2. 3. * xix.

j. j.

c Pet. 2. 157. 3. 19.

* ij. viij. xxvij.

Y los porters

mostren la com-

missio que tin-

dran de fer ma-

nament jurisdic-

cional. infr. de

alguat. §. Nin-

gun.

d Alf 2. priu. 5.

per aco se cor-

rig. Iac. 1. pri. 35.

§. 3. Hon podia

sens acusador.

e Phil. 1547. 4.

2. 17. Y no les lle-

ue als de la Se-

ca. infr. de offic.

conf. §. Cascun

any.

f Petr. 2. 105. 1.

7. * ix. vij. v. &

no. 2. 34. * ix.

vij. vj. R. ad tē-

pus. Mar. 175. 4.

6. * ix. vij. vij.

g Fer. R. 307. 4.

22. * ix. vij. x.

Mart. 178. 1. 3. *

ix. vij. viij. Phi.

1564. 10. 1. 72.

h Fer. 273. 3. 23.

* iij. v. lxxv. &

307. 3. 21. * iij.

v. lxxv). Y als que contracten matrimonis clandestins. inf. de diu. crims. §.

sentencia: y si no paga dins sis mesos, declare en la subsidiaria, y remeta al Rey, o al Princep la execucio fahedora en lo loch del deliçte: y si en altra vila, com es Xatiua, Morella, Muruedre, Algezira, Castello, y Boriñana, hi haura vn sol caualler, o viudes, pubils, o adults, generosos, conega de aquell lo justicia en causes ciuils: del qual se pot appellar al justicia de Valencia solament, y en segona appellacio al Governador: y en causes criminals conegan lo justicia de Valencia. ^a Y lo justicia de Morella conega de les appellacions de les sentencies donades per los senyors dels lochs de son terme, ^b com tinga mer y mixt imperi: y dins vn dias dehuen remetre les causes dels denunciats, en los lochs de Barons y Benifaça: y dit justicia y lo Governador de la Plana defensen aquest priuilegi, sots pena de dos mil florins. ^c Y les causes que li pertanyen no lis porten al tribunal del Governador. ^d

¶ La coneixença dels Moros impetits per Christians, en cas de pena de mort, o mutillacio, o blasfemia, dins lo terme de Valencia pertany al justicia criminal, si lo clam fera posat primer dauant ell: y si fera posat primer dauant lo Batle, conegan lo Batle. ^e Y lo justicia criminal no remeta algun Christia, Moro, o Iuheu, al jutge ecclesiastich, sino conuocats primer lo Batle y aduocat fiscal, sots pena de priuacio de offici, y altres corporals, y cinchcets florins al Rey. ^f Y execute dit justicia la pena corporal en los Moros: o saris comprats per la ciutat, y paguts de sos diners, o presos per armada feta per la ciutat. ^g Y conega de les causes ciuils y criminals entre Christia y Iuheu. ^h

¶ Pot fer lo justicia a son arbitre gracies, remisiõs, absolucions, y composicions, entreuenint hi les persones per Fur ordenades, ⁱ aixi ciuils com criminals: excepto en cas de pena de mort, o mutillacio de membre, liberament, y per si, no obstant letres Reals, encara que en aquelles hi haja segona justio, o imposiciõs de penes, en les quals no encorre contrauenint: y no

D sia em-

Del justicia de Morella.

Com conega dels Moros.

Com faça remissio.

a Alf. 1. 86. 4. 1. §. 3. & 4. * j. ii). xxviiij. lo mateix auia loch e lo Governador, y fonch corregit. supr. de offi. Gover. §. En cara que per.

b Petr. 2. priu. 104.

c Alf. 3. priu. 51.

d Iaco. 2. extr. pri. 3.

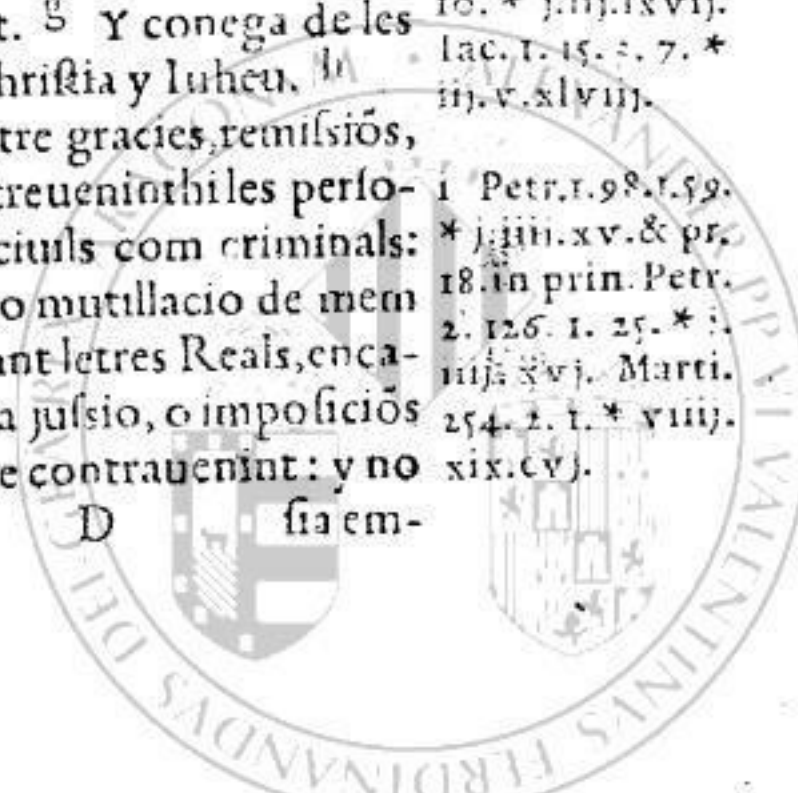
e Alf. 3. pri. 13. & priu. 16. lo 1. Iac. 2. pri. 131.

f Mar. pri. 21. Y com, y per qui se execute la sentencia. 3. de off. Batl. §. Dels Moros.

g Ioã. 164. 1. 10. ad tēpus. * iij. v. lxxiiij. Marti. 170. 4. 1. * iij. v. lxxiiij.

h Petr. 2. 107. 1. 10. * j. iij. lxxvij. Iac. 1. 15. 3. 7. * iij. v. xlviiij.

i Petr. 1. 98. 1. 59. * j. iij. xv. & pr. 18. in prin. Petr. 2. 126. 1. 25. * j. iij. 3. vj. Marti. 254. 2. 1. * viiiij. xix. cvj.

fia empachat dit justícia, sots pena de la indignació del senyor Rey. ^a Y sia pagat lo salari als dits justícies ciuil, y criminal, y de trecentos sous, de diners del Rey. ^b Y per hauer son salari no facen composicions de homens dignes de mort, o mutillacio. ^c Y fins que sia lo justícia pagat de son salari, ningun official faça auinença, o remissio de penes ni calonies algunes comeses dauant los Ordinaris: y no sien tenguts a donar los processos a les parts, fins que sien pagats de sos salaris: ^d com lo justícia criminal y son assessor deguen traure sos salaris dels emoluments de la Cort, ans que sen traga altra cosa. ^e Y si lo justícia fara conuinença ab lo injuriat de paraula, o de obra, que no faça passa, o transaccio ab lo injuriador, sia infame, y pague la pena que pagaria lo injuriador per la injuria, applicadora a la obra de ponts y murs. ^f

¶ Pertany al justícia ciuil la coneixença de totes les causes ciuils, y determine les que seran de major summa de cinchcents sous, a consell dels consellers, y cride hi los jurats quant li parra: y estant expres com se declara ab dit consell, nos requirix altra proua. ^g Y les causes de menor summa de cinquanta sous determineles summariament de paraula, y sens appellacio. ^h Y castigue los mals vehins. ⁱ

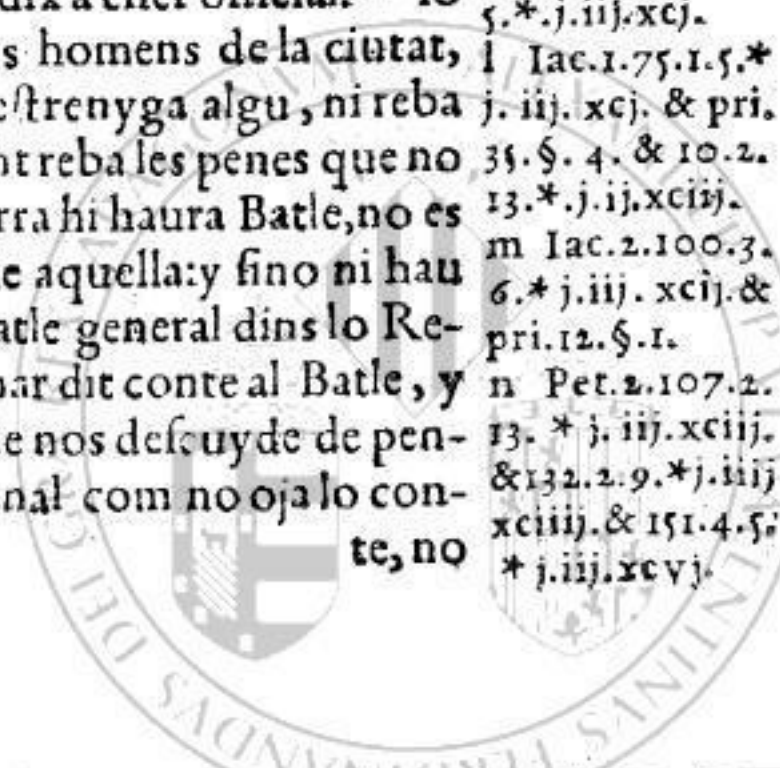
¶ Done conte lo justícia al Batle, y passats quaranta dies apres de definit son offici, siahi forçat per lo Mestreracional, y acabelo dins quatre mesos: y si dins aquells nol acabara, no li impedix a esser official: ^k lo qual done dauant alguns bons homens de la ciutat, cridats: y passat son any no destrenyga algu, ni reba les penes, mas lo justícia seguent reba les penes que no foren cobrades. ^l Y si en la terra hi haura Batle, no es tengut a donar lo conte fora de aquella: y fino ni haura, deu donarlo ahon sera lo Batle general dins lo Regne. ^m Y sols es tengut a donar dit conte al Batle, y no al Mestreracional, y lo Batle nos descuyde de pendrelo: ⁿ lo qual Mestreracional com no oja lo conte,

te, no

a Pet. 2. 154. 3. 12. * j. iij. xvij. Mar. 168. 2. 4. * j. iij. xx. vide inf. de pen. §. fin.
b Iac. 2. pr. 123.
c Pet. 2. 106. 1. 2 * j. iij. xvij.
d Pet. 2. 125. 4. 24. * j. iij. xvij. Phil. 1564. 12. 1. 84.
e Alf. 2. pri. 32. y no fonch cõ cedit q̄ al justícia se li creixca lo salari. Pet. 2. 110. 2. 35. * viij. xvij. lxxij.
f Iac. 1. 3. 3. 12. * j. ii. xvj.
g Pet. 1. pri. 27. Iac. 2. pri. 123.
h Iac. 2. pri. 121 & pri. 123. per aço se amplia. Iac. 2. pri. 93. on dita summa era de trêta fols.
i Phil. 1547. 7. 2. 37.
k Phil. 1552. 10. 4. 6. Iac. 1. 75. 1. 5. * j. iij. xcj.
l Iac. 1. 75. 1. 5. * j. ii. xcj. & pri. 35. §. 4. & 10. 2. 13. * j. ij. xcij.
m Iac. 2. 100. 3. 6. * j. iij. xcij. & pri. 12. §. 1.
n Pet. 2. 107. 2. 13. * j. iij. xcij. & 132. 2. 9. * j. iij. xcij. & 151. 4. 5. * j. iij. xcvj.

Ciuil.

Com done conte.

re, no pot pèdre lo dret del tapit. ^a Y les gracies que lo Rey haura fet als justicies vltra son salari, prenguen se en conte, encara que lo Rey los escriga que facen lo contrari. ^b Y los lochtinents donen conte als justicies, y tinguen se lo terç del que hauran rebut per sos treballs, fins ques prouehixca de competent salari: y nos tinguen res del que per lo justicia sera remes. ^c Y apres que vna vegada seran definitos dels dits contes, no poden esser demanats mes. ^d Y sien los dits contes tancats dins lo archiu del Mestreracional. ^e

DELS OFFICIS DE Jurats, Racional, y altres Offi- cials de la ciutat.

TITOL IX.

Qui podé esser
jurats.

Algun any en la vigilia de Pentecostes, sien elets sis Jurats, en la forma ques eleix lo Justicia: dels quals los dos sien Cauallers, o generosos, y los quatre ciutadans: ^f y nos posen en la electio menors de vint y cinch anys: y que tinguen, o hajan tengut en sa casa muller, y sien vehins de la ciutat, o hajan estat en aquella espay de vint anys còtinuos: y no valga habilitacio, ni vehinatge, si ja lo del Regne no hi haura habitat cinch anys, y lo de fora del Regne vint anys continuos: sots pena al Batle, Jurats, y Consellers que contra faran, de la desgracia del Rey, y cada deu mil florins, applicadors al Rey: y haja loch en totes les ciutats y viles Reals del Regne, en tots los officis de Justicies, Jurats, Mustaça, Lochtinent de Justicia, y de Mustaça, Consuls de la mar, y altres officis que eligen les altres ciutats y viles Reals del Regne, com Racional, y sos ajudants, Syndich, Sotssyndich, Escriua de la Sala, o son lochtinent, y altres escriuans de la Sala y consellers. ^g

D 2

¶ No

con se fara del justicia, vide sup. tit. 1. in prin. g Ferd. 269. 2. 4. * j. iij. xli. Alfons. 3. pri. 16. lo. 3.

a Pet. 2. 132. 2. 9
* j. iij. xciiij. 141
1. 26. * j. iij. xcv.
quin offici sia
lo del Maestre
racional vide
sup. de off. ball.
§. fin.

b Petr. 2. 151. 4.
5. * j. iij. xcvj.
Alf. 2. pri. 33.

c Mar. pri. 13.
& 210. 4. 12. * j.
iij. xcvij.

d Ferd. 274. 3.
1. * j. iij. xcviij.

e Alf. 3. 225. 3. 3.
* xxxvii. ii. j.

f Alf. 1. 86. 4. 1.
* j. iij. xxviij.

Pet. 1. pri. 2. iac.
2. pri. 116. Alf. 2.

pri. 25. Per aço
se corrig. Iac. 1.

p. 18. & pr. 71. &
Pet. 1. 96. 3. 26. *

j. iij. xxx. & pri.
13. hon sols se

elegien quatre
jurats en la fe-

sta de Penteco-

stes, y Pet. 1. pr.
2. on los sis ju-

rats se elegien
de ma mayor,

mijana, y me-

not. Y Iac. 1. pr.
35. §. i. on se ele-

gien la vesp. de
S. Maria de Se-

tembre, y rebie
los contes als

jurats passats
fins a S. Miquel

que comença
uen a regir. Y

No sien impe-
dits los jurats.

¶ No sien los Jurats, ni sos aduocats, ni Racional, ^a Mart. pri. 25. ni consellers, ni altres officials del regiment de la ciutat, remoguts, priuats, sospesos, ni mudats, nils se done associat, ni sien impeditos lo vfar de sos officis per lo Virrey, ni per lo Governador, ni per altre official, per ningun crim ni causa, sots pena de la indignacio del senyor Rey, y cinch mil florins, al Fisch applicadors, com sols lo Rey ne puga conèixer, o quin tindra especial commissio: y ningun dels sobredits per tals impediments deixe de vfar de son offici: y los mudats, o substituets, o adjunts no vfen dels officis, sots les dites penes, al Rey y al comu de la ciutat applicadores. ^a Y lo b. Ferd. M. 303. 3.2. * lxxij. j. j. offici del Racional de la ciutat sia trienal, y ningun ho puga esser dos triennis complidors. ^b

Juren.

¶ Presten los jurats en la Seu lo jurament, y no en altreloch, aixi com fa lo justicia, ^c en poder del Rey: c. Pet. 2. pri. 22. 10. 1. o en sa absencia, del Batle: jurant que administraran be, a profit del Rey y de la ciutat, y pendran consellers cada any, quatre de cada offici: no tostemps vns mateixos, sino mudantlos: prenenthi lo justicia, o son lochtinent, o assessor, y a consell de aquells facen lo que vullen, sens recel de pena: ans del que faran ab sos consellers se tindra lo Rey per pagat, ab que administran segons sa consciencia: ni seran demanats per lo Rey ells ni sos cõsellers, ni sos bens, mas absollos perpetuament: ni hajen de reuelar lo secret al Rey, y facen e lectio de altres jurats per al any seguent, ab que no hi sia elet qui ho fench lo any passat, ni sien dos de vna casa: y puguen esser forçats sens salari: y guardes aixi per tot lo Regne. ^d Y facen e lectio de justicia tres dies ans de Nadal. ^e Y poden forçar los consellers que vagen a consellarlos alla hon ells voldran: y si cridats tardaran a venir mes que durara cremar vn palm de candela, pague dotze diners cada vegada, pera adobar ponts. ^f

¶ Donen los jurats cõsell al justicia tostemps quen seran requests, sobre les sentècies diffinitiuas: ^g y poden ma-

d. Iac. 1. pri. 18. & pri. 71. Pet. 1. pri. 2.

e. Iac. 1. pri. 72. Pet. 1. pri. 27.

f. Iac. 1. pri. 82. de aquestos cõsellers. vide infra. dels menest. perque.

g. Petr. 1. pri. 2. Pet. 2. pri. 47.

- den manar festes, y fer processons, tates com voldran, **a** Fer. 2. pri. 15.
- Manen festes.** imposant penes corporals y pecuniaries: no obstant priuilegis contraris: y lo official ecclesiastic, o seglar que contra fara, pague dos mil florins, y la desgracia del Rey. **a** Y fenchlos permes, que posassen certes imposicions pera cobrar trecents cinquanta milia sous que donaren al Rey pera ajuda de la cõquista de Corcega y Cerdeña, que lo Papa li hauia donat. **b** Y poden per si ordenar talles, collectes, sises, y altres imposicions: y fer administrador per aquelles: y paguenles totes les gents, aixi habitants com passatgers. **c** Y los ciutadans guarden los contractes necessaris que faran per los affers de la ciutat, sots pena de no poder entrar a officis de la ciutat, o a conselleria, o misatgeria, y perdre la franquea que no la puguen mes hauer ells, ni sos homens: y si tindran vassalls, no sien desesos per la ciutat. **d**
- Porten macers.** Lo nuncio dels jurats pot portar vara ab monument de argent al cap, aixi com la porten los porters del Rey de la porta exterior. **e** Y poden los jurats establir les places y valls que estan prop de les muralles, a cert cens a qui voldran, puix los son donades per lo Rey: **f** y poden fer derrocar los enuans per embellir la ciutat, satisfent als amos los danys. **g** Y poden los jurats, y altres de la ciutat de Valencia, comprar lochs, y altres bens de religiosos, o cauallers, y tinguen lo terç del delme y morabati, retengut al Rey, host, y caualcada. **h** Y nos procehixca contra los jurats per inquisicio, com se procehix contra los officials Reals. **i** Y supplicas ques guarde lo priuilegi en que es disposst, que los jurats son senyors del port de Cullera, y lo Rey se reserva la prouisio. **k**
- Poden cõprar.** Los jurats no son officials Reals, sino administradors de la ciutat: y no poden exercir jurisdiccio, com pertanyga als jutges ordinaris: **l** y poden far capitols, estrenyēt los carnicers: **m** y poden posar preu en los ordis y auenes, y no hi sien empachats per altres
- Establixquen.** **f** Petr. 2. priu. 48. Les places y valls son comuns. infr. de par. de coses. §. Totes. Y com se establixquen. ibi. §. la antiga.
- Establixquen.** **g** Alf. 3. pri. 42.
- Establixquen.** **h** Petr. 2. pr. 98.
- Establixquen.** **i** Tac. 2. pri. 152.
- Establixquen.** **k** Ferd. R. 305. 4. 8. * lxxiiij. iij.
- Establixquen.** **l** Petr. 2. pr. 47. Y com facen estatuts. supr. del dret e furs. §. en totes.
- Establixquen.** **m** Petr. 2. pr. 6. lo. j.

tres officials: ^a y poden impedir que nos porten armes ni caualls hon a ells no parra: y posar persones que guarden que nos traguem. ^b

Declaren lo priuilegi del vi.

¶ Poden declarar los jurats y emendar lo priuilegi del vi: ^c y fer guardia del vi a qui voldran: lo qual ha ja de donar conte de les calonies als jurats, y no al Batle: de les quals la mitat sia dels jurats, y de aquella donen lo que voldran al acusador, y la altra mitat sia del Rey. ^d

Poden inhibir lo traure forment.

¶ Quant los jurats prohibiran lo traure forments del Regne, si algu durant la inhibicio ne traura, poden armar barques pera pèdrelo, y pendre lo forment y la barca, y la roba, y les persones a merce del Rey, applicador al Rey y a la ciutat migerament, deduhides primer les despeses: ^e y poden vedar la treta dels blats ab crides publiques, no obstant quel Batle los vulla impedir. ^f Y tinguen conte en la custodia de les coses que son prohibides a traure del Regne, y no sien empachats per lo Governador, ni per lo Batle. ^g

Coneguen dels amprius.

¶ Coneguen los jurats de les causes dels amprius que tenen los de Valencia y sa contribucio per tot lo Regne, y no sen empache lo Governador per via de recors, ni appellacio, sots pena de la indignacio del Rey, y dos mil florins de or. ^h Y aixi mateix de les causes dels amprius ques mouran còtrals frares y vassalls y sos bès del monestir de Vall de Christ, los quals dehuen esser tractats com vehins de Valencia, y no sen empache altre official, sots les dites penes y priuacio de offici, applicadores lo terç al Rey, y lo terç al dit monestir, y lo terç als presos de la preso, y a la casa de les Repenedides. ⁱ Y les fermes de dret que per dites causes se posaran dauant lo Governador, remetales als jurats: ^k y coneguen de les ordinacions dels menestrals, encara que sien confirmades per lo Rey, y no sen empache altre official, sots pena de mil florins y la desgracia del Rey, mas lo Rey potsen empachar. ^l Tambe coneguen de les marjals y cequies, y aygues

De que coneguen.

de aque-
Y com coneguen dels penyoraents de les pastures, y dels amprius entre los vassalls del Rey y de Mütefa. inf. de past. §. Si lo vehi, y dels agravis del Mustaf. inf. de off. Mustaf. §. en qualseuol.

a Petr. 2. pri. 5.
b Petr. 2. pri. 7.
c Petr. 1. pr. 22.
Iac. 2. pri. 140.
& pri. 149.
d Iac. 2. priuilegi. 140. & pri. 149. & pri. 92. per alques dispò del vi. inf. dels marins. tauer. y hospitalers. §. Ningun. & de vitualles. §. Lo vi vell.
e Alf. 2. pri. 11. & pri. 59. Ferd. R. 306. 3. 12. * lxxj. iij. iij. y pera quins altres casos poden armar. vide infr. de batalles. in prin.
f Petr. 2. pr. 61. Ferd. R. 305. 3. 13. * j. v. xlvj.
g Petr. 2. pr. 79. y d'les guardes y licencies pera les vitualles. sup. de off. Batle. §. Ni lo Rey.
h Mar. pri. 14. & pri. 19. Pet. 2. pri. 109. Y com partixquen les terres d'les marjals. vide infr. de par. de coses. §. La antigua.
i Mar. pri. 17.
k Mar. pri. 19.
l Fer. 2. pri. 17. Imp. 1533. 12. 1. 46. * iij. v. cviiiij.

Donen conte.

Racional.

Clauaris donen conte.

de aquelles: ^a y de les cequies que trahuen del riu de Guadalauiar, excepto la de Muncada: ^b y tambe dels que delinquiran en los officis del almodi, referuat al Rey lo recors. ^c Y donen los jurats conte de la sua administracio als jurats del any seguent. ^d

¶ Lo Racional de la ciutat de Valencia conega de les causes de execucions per deutes deguts a la ciutat; y conega tambe de les oposicions, com es de Fur y de justicia, y dels deutors de les obres de murs y valls, summariament y de paraula, sens allongament, remoguda tota appellacio y recors, sino sols al Rey, o son primogenit: y no sia impedit per algun official, tots pena de dos mil florins, applicadors al Rey: y sia procehit com en los deutes del Rey, o del fisch, de modo que nos dilate la exactio: y si algu sen appellara, no lis admeta la appellacio per los jurats, nils nomene assessor, fins que haja depositat la quantitat en que fonceh condemnat. ^e Y si dels deutes de la ciutat se impetrara allongament, ^f o guiatge per algun jutge, no valga. ^g Y si los dits deutors de la ciutat, encara que sien jurats, justicia, clauaris, Mustaçaf, o embaxador, com altres negociadors, o administradors, sino pagaran lo deute, sien presos per los jurats y Racional, tots pena de dos mil florins: y estiguen presos en pa y aygua fins que hagen pagat. ^h Y qui del juhi del Racional recorrera al Governador, pague dos mil florins, al Rey y a la ciutat applicadors: y no sen entrometa lo Governador, sots pena de deu mil florins. ⁱ Y si en les ciutats y viles Reals tindran los Racionals la mateixa jurisdicció, o los jurats hon no hi ha Racional, cometse al lochtinent general. ^k

¶ Los clauaris y collectors de les rendes de les ciutats y viles donen conte als jutges contadors que nomenen dites ciutats y viles: y no ixquen del examen de aquells per via de appellacio, ni recors, ni de altra manera: sino fet primer deposit de la quantitat en que seran condemnats. ^l

a Ferd. R. 306. 4. 14. * v. iij. cx. & R. 306. 4. 15. * iij. xvj. xlj.

b Fer. R. 306. 4. 15. * iij. xvj. xlj. Y coneix de la particio de les aygues de aquelles. supr. de offi. Batle. §. Conega.

c Imp. 1542. 9. 1. 34. * iij. v. cix.

d Petr. 1. pri. 2.

e Pet. 2. pri. 68. Ferd. 2. pri. 5. & pr. 18. Imp. 1533. 2. 3. 3. * iij. v. cvij. Phil. 1564. 12. 3. 86.

f Petr. 2. pr. 68.

g Imp. 1533. 5. 1. 12. * ix. xx. xvij. & 1542. 8. 3. 30. * ix. xx. iij.

h Ioan. 1. pr. 8. Alf. 3. pr. 18. Phi. 1564. 12. 2. 85. Y

reservas lo Rey la prouisio del ques supplica, que lo Rey nomene qui cobre y execute los deutes de la ciutat. Philipp. 1547. 13. 2. 7.

i Alf. 3. pri. 37.

k Imper. E. R. 1537. 15. 4. 70. *

l Phil. E. R. 1547. 14. 2. 4.

Phil. 1564. 12. 4. 37.

D 4

¶ Los

Los administra-
dors com do-
nen conte.

¶ Los administradors de les impositions, elets per les vniuersitats, coneguen de les questions que naixeran sobre aquelles, (encara que sien comeses a altre per lo Rey, o altre official) summariament, y sens appellacio, ni recors al Governador, sino al Rey, sots pena al recorrent de dos mil florins, al Rey y a la ciutat applicadors: y lo Governador que les admetra, de la desgracia del Rey, y deu mil florins. ^a Y los Racionals y altres officials de la Sala, no tinguen carrech de administracions, sino los que per Fur los son permessos: y sin tindran, donen ne conte als que per ordinacio lo dehuen donar: y sino sera ordenat, donen los contes a qui lo Rey senyalara. ^b Y los presidents de's consells y lochtinents generals, tinguen aduertiment en que les cobrances dels drets, y rendes de la ciutat sien affauorides. ^c

a Pet. 2. pr. 116. Alf. 3. pri. 19. & pri. 38. Mar. pri. 16.

b Ferd. M. 307. 3. 3. * lxxij. ij. j.

c Phil. 1552. R. 13. 2. 3.

d Petr. 2. 103. 2. 14. * ix. xxvj. ij. & R. III. 3. 42. * ix. xxvj. ij. & pri. 44. §. 16. Per aço se corrig. Iac. I. 79. 3. I. * ix. xxvj. j. & Pet. I. 96. 3. 26. * j. ij. xxx. Hon se elegia dia de sent Miquel. Y Iac. I. pr. 35. §. I. hon se elegia vespra de S. Maria de Setembre, y juraua lo endema, y prenia cõte al passat, fins al dia de S. Miquel, que comẽçaua a administrar.

DEL OFFICI DEL Mustaçaf, y dels pesos y mesures.

TITOL X.

Electio del Mu-
staçaf.

¶ IA elet cascun any Mustaçaf en la vigilia de sent Miquel per la Cort y prohoms, ^d vn habitador de Valencia y natural, segons es dit dels jurats y iusticia, ^e ço es, vn any caualler, o generos, y altre any vn ciutada, si hi ha en la vila sis cauallers, o generosos: y si seran meyns fins a tres, sia ho hu de aquells de quatre en quatre anys: y si serã dos, sia Mustaçaf hu de aquells de sis en sis anys: y lo que sera estat vn any, no ho sia en los dos anys següents: y ningu hu sia forçat, si ja ans de esser elet no dix als Jurats que no vol ser ho: y serueisca personalmente, sino sera impedit per ausencia, o per malaltia, sots pena de deu

e Esta de offi. iust. in prin. & de offi. jurat. in prin.

deu morabatins applicadors al Rey, o a la ciutat. ^a Y no sia fet algu Mustaçaf per tostèps. ^b Y son loch-
 tinent sia fet ab redolins, tambe en Xatiua. ^c

Iure.

¶ Iure lo Mustaçaf al principi de son offici en la Seu, y no en altre loch, axi com lo justicia, que se haura lealment en guardar lo que li pertany, y castigara les falsies, fraus, y engans de tots los menestrals; encara que sien de la Seca, y no sen empache altre. ^d Y inuestigue los fraus dels tauerners que mezclen certes coses en los vins, sagellant los vexells; y vltra la pena del Fur, castiguelos a son arbitre. ^e Y execute son offici en la Iueria, y Moreria, y no ni sia fet altre. ^f Y en la Moreria sols conega de les coses q̄ li pertanyen; y nos empache en altres coses, com pertanyguen al Batle, sots pena de mil florins al Rey applicadors, y altres penes. ^g

Com faça son offici.

¶ Guarde lo Mustaçaf q̄ les carreres no sien estretes ni pijorades, ni si polen b: utedats, ni fems en ningun loch dins los murs: ^h y conega sumariament, y lens scrits, en les causes de obres de portals, de finestres, espilleres, stillicidis, e parots mijanes de carrers, y altres coses semblants: y no sia impedit per lo Governador ni Iusticia. ⁱ Y tãbe entre los lechs y emphyteotes ecclesiastichs, y si sera inhibit per lo jutge ecclesiastich, no ho permeta lo justicia, ^k y de la tua declaracio, sobre les dites obres, nos pot appellar. ^l Y fara derrocar les obres que seran fetes contra Fures, y als que les obraran executeis la pena de xixanta sous. ^m

Conega de les obres.

¶ En qualseuol loch, tãbe en les Moreries del Rey, y Almodi, y Iueria, y pes de la raula, pot coneixer lo Mustaçaf dels pesos y mesures falsos y no bons, y pesfades, y mercaderies, o coses no leals, mesura de la sal, y altres coses de la jurisdicció. Y que en la carnereria, o peixcateria no sien estretits los carrers en les taules, o altres coses; y per ningũ official hi sia empachat, sots pena de cent morabatins. ⁿ Y porte ab si dos, o tres vehins, y vn saig del justicia; y pot entrar per les cases

D 5

a fer

xxvj. ix. & priui. 12. §. 2. Petr. 2. 132. 4. 12. * ix. xxvj. x). Philip. 1547. 7. 2. 37.

a Alf. 1. 86. 4. 1. in prin. & §. 2. * j. iij. xxviii.

b Iac. 1. pri. 8. §. 5. Y nos empache lo Governador en la electio. supr. de offi. iust. §. Solia.

c Ioã. 164. 1. 11. ad tempus. * j. iij. xxxvii. Alf. 3. 220. 3. 14. * j. iij. xxxix.

d Iac. 1. 79. 3. 1. * ix. xxvj. j. Pet. 2. pri. 22. lo. i. & pri. 122. Ferd. 2. pri. 26.

e Pet. 2. pri. 52. f Petr. 2. R. 137. 3. 10. * ix. xxvj. xij.

g Pet. 2. pr. 105. Mar. 176. 1. 1. * ix. xxvj. x. Y si lo Mustaçaf donara licẽcia de fer contrafur.

vide supra del Dret, e Furs. §. Guardense.

h Iac. 1. 79. 3. 2. * ix. xxvj. iiii. Mar. 176. 1. 1. * ix. xxvj. x.

i Iac. 2. pri. 76. & pri. 92.

k Iac. 2. pri. 75. lo. j.

l Iac. 2. pri. 92.

m Iac. 2. pr. 122. n Mar. 176. 1. 1. * ix. xxvj. x. Iac. 2. 200. 3. 7. * ix.

Conega dels pe-
sos y mesures.

Done conte.

Lo pes sia
franch.

Sia vna mesu-
ra

a fer son offici, y faça mesurar: y si trobara pesos, o me-
sures falses, porte les al justicia; y si per aquell, y dos,
o tres prohombres seran trobats falsos, paguen xixan-
ta sous al justicia, al comu, y Almustaçaf applica-
dors. ^a Y qui fraudara lo pes, o mesura per la prime-
ra vegada pague la pena statuhida, per la segona do-
ble, per la tercera sia pres y punit com lladre: y fara
instancia lo Fisch. ^b Y done conte al justicia, e comu
de la ciutat de quatre en quatre mesos, a la fi, y no ca-
da mes. Y apres de difinits vna vegada, no pugué es-
fer constrets a donar mes lo conte. ^c Y lo terç de les
penes ques applica al Rey, hani feta gracia a mossen
Guillem Pertusa y als seus liberament. ^d Y lo terç
que pertany al comu, guardel hun ciutada, y emplees
en les despeses ques faran per embaxades al Rey, o al-
tres coses profitoses al comu. ^e Y pot fer gracia lo
Mustaçaf de Valencia de les colonies, aconsellat dels Iu-
rats, y del consell, ^f Y de les que seran de mes summa
de deu sous, en les viles y lochs, ab la presència del Bat-
le. ^g Y no pot ferse inquisicio contra ell, ans dels a-
grans que fara, ne son coneixedors los Iurats. ^h

¶ Nos aliene a persona alguna lo pes, ni la Almu-
staçafia de Valencia, ni de altres parts. ⁱ Y per jutjar,
atorgar, ni senyalar mesures, pes, alnes, barcelles, o
quarters, nos pague res. ^k Y al pesador que estara en
la taula del peatge, o altre loch, o pes de farina, no lis
done res per pesat alguna cosa de persona alguna, ^l
nis pague res als mesuradors per mesurar alguna cosa,
ni solatges, ni altra cosa. Y dona lo Rey a la ciutat hu-
na casa pera la taula del pes, en la qual si faça hun por-
che y lo necessari: y estiga sots la senyoria del Rey. ^m

¶ Si a per tot lo Regne hun mateix pes, y huna me-
sura, y qui en altra mesura, o pes mesurara, o pesara, pa-
gue vint y cinch liures al comprador, Mustaçaf, y ac-
cusador applicadors: y lo mateix pague qui vedra for-
ment sense garbellar. ⁿ Y tinga la cort y prohombres
hun pes y huna mesura, a la qual se puga recorrer en
semblants

^a Iac. i. 79. 2. 3.
* ix. xxv. iiij.

^b Phil. 1552. 6.
33.

^c Petr. 2. 128. 2.
39. * viiiij. xxv.

^d iiiij. Ferd. 274. 3.

^e 1. * j. iiij. xcviij.
per a ço se cor-
rig. Iaco. i. 79

^f 3. 2. * ix. xxvj.

^g iiiij. on donaua
conte cada mes

^h d Petr. 2. pri. 21.
lo i. dit Guillē
Pertusa vene la

gracia a la ciu-
tat. vt in sum-
mario. d. pri.

ⁱ e Iac. i. 79. 3. 4.
* viiiij. xxvj. vij

^j f. Petr. 2. pri. 27.

^k g Petr. 2. pri. 28.

^l h Petr. 2. pri. 27.
Mar. pri. 6. per
aço se corrig.

^m Alf. i. 90. 2. 1. *
extr. j. j. j. on se
feya inquisicio
contral Musta-
çaf.

ⁿ i Iac. i. 79. 2. 1.
* viiiij. xxvj. j.

^o k Iac. i. 79. 3. 5.
* viiiij. xxvj.

^p l Iac. i. 79. 2. 4.
* ix. xxvj. Iac.

^q 2. pri. 104. & pr.
109.

^r m Iac. i. 79. 3. 5.
* viiiij. xxvj.

^s n Petr. 2. pr. 18.
lo. 2.

^t o Phil. 1564. 16.
2. 109. Iac. i. 6. 1.

^u 3. * j. x. iiij.

femblants pesos y mesures. ^a

Quins sien los pesos.

¶ Tinga la onça vintiquatre diners dels que fan setze sous lo march: y lo march huyt onces: ^b y la lura doze onces de march: ^c la arrova, trenta liures: arrova grossa, trenta sis liures: lo quintar, quatre arroves de les de trenta liures: quarter de vi trenta liures, carrega de vi, quinze quarters; y si sera en portadores, sia la carrega de vi tretze quarters: y la liura carnicera, tres liures: y totes les coses sien pesades al dit pes; y no sia crexecut, ni minuat. ^d

Quines sien les mesures.

¶ Lo vi deu mesurar se ab quarter; lo qual tinga lo justicia, ^e y lo oli abambut de aram, sots pena quil mesurara de altra manera, de perdre lo oli. ^f Y la faneca tinga en mig huna verga de ferro, y en la boca, y en les vores de la faneca, y del almut sia y gual de totes parts, y capia la faneca huyt almuts arras. ^g Y lo casic tinga sis fanecques rases, ^h y mesure si lo formet, ciuades, y altres grans de ferro a ferro. ⁱ La alna sia quatre palms, axi pera draps de llana, com de lli, com altres; y tinga los caps de ferro, y nos done res vltra la mesura. ^k Y la mesura de la sal sia redona, tan ampla dalt com baix: y sia adobada y afinada per lo Mustacaf, ab lo patro de la ciutat, y nos mesure en altra que aquella, sots pena de vinticinch sous; y qui voldra ab barcella, mesure lis ab barcella, ^l y sia feta tan gra que la sal se mesure arras. ^m Y les castanyes, auellanes, sego, calç, y altres coses semblants mesure se a corrent. ⁿ

Corda de foguejar.

¶ La corda en ques deu foguejar y mesurar la terra, y les jouades, te de llargaria vint braces reals, que son quaranta cinch alnes de la ciutat de Valencia, ^o y cada mijsa fanecada de terra te de cada costat deu braces de la dita corda, y axi conte cent braces quadrades. ^p La fanecada te de cada costat quatorze braces de la dita corda, y mes si han de ajustar quatre braces, y axi tindra la fanecada doscentes braces quadrades; ^q la qual fanecada ab altra mesura te deu braces en ample, y vint

^p Iac. 1.84.3.2. * ix. xxxviii. ij. ^q Iac. 1.84.3.3. * ix. xxxviii. iij.

^a Iac. 1.79.2.2. * viiiij. xxv.
^b Iac. 1.79.1.11 * viiiij. xxiiiij.
^c Iac. 1.79.1.12 * viiiij. xxiiiij.
^d Iac. 1.79.1.13 * viiiij. xxiiiij. Iac. pri. 30. & p. 50.
^e Iac. 1.79.1.4. * viiiij. xxviiij.
^f Iac. 1.79.1.3. * viiiij. xxviiij.
^g Iac. 1.79.1.7. * viiiij. xxiiiij. & pri. 30.
^h Iac. 1.79.1.8. * viiiij. xxiiiij. & pri. 30.
ⁱ Iac. 1.79.1.5. * viiiij. xxiiiij. & pri. 30.
^k Iac. 1.79.1.9 * viiiij. xxiiiij. & pri. 30. & pr. 84. 6. 5. & 6. per ço se corrig. Iac. 1. ibidē. on dona uen dos dits vltra la obra.
^l Pet. 1.97.1.33. * ix. xxxiiiij. lxx & pri. 14. Ferd. 310. 4. 10. * xliiiij. i. x.
^m Pet. 1. pri. 32. per ço se corrig Iac. 1.79.1.6. * ix. xxiiiij. hon se mesurana a corrent.
ⁿ Iac. 1.79.1.8. * ix. xxiiiij.
^o Iac. 1.84.3.1. * ix. xxxviiij. j.

y vint brases en llarch ^a la jouada quadrada te de cada costat quatre cordes, e quaita de corda, y sobra a tot vinticinch brases que sen dehuen llevar: y axi te set milia y doscetes brases quadrades. ^b La qual jouada segons altra mesura conte tres cordes de ample, y sis cordes de llarch, ^c y trenta sis fanccades, que son sis cafiçades fan vna jouada. ^d

Lo preu que correspon de vna braça de terra, o fanccada, cafiçada, y jouada, es del modo seguent.

Quant val la braça.	val la fanccada.	val la cafiçada.	val la jouada.
lli. fs. 1	ll. 16 fs. 8	5 ll. fs.	30 ll. fs.
fs. 2	1 ll. 13 fs. 4	10 ll. fs.	60 ll. fs.
fs. 3	2 ll. 10 fs.	15 ll. fs.	90 ll. fs.
fs. 4	3 ll. 6 fs. 8	20 ll. fs.	120 ll. fs.
fs. 5	4 ll. 3 fs. 4	25 ll. fs.	150 ll. fs.
fs. 6	5 ll. fs.	30 ll. fs.	180 ll. fs.
fs. 7	5 ll. 16 fs. 8	35 ll. fs.	210 ll. fs.
fs. 8	6 ll. 13 fs. 4	40 ll. fs.	240 ll. fs.
fs. 9	7 ll. 10 fs.	45 ll. fs.	270 ll. fs.
fs. 10	8 ll. 6 fs. 8	50 ll. fs.	300 ll. fs.
fs. 11	9 ll. 3 fs. 4	55 ll. fs.	330 ll. fs.
1 fs.	10 ll. fs.	60 ll. fs.	360 ll. fs.
2 fs.	20 ll. fs.	120 ll. fs.	720 ll. fs.

Preus de terres

Quant

a Iac. I. 84.3.4.
 * ix. xx. xviiij.
 iij.
 b Iac. I. 84.3.5.
 * ix. xxxviiij. v.
 c Iac. I. 84.4.6.
 * ix. xxxviiij. vj.
 d Iac. I. 84.4.7.
 * ix. xxxviiij.
 vij.
 e Iac. I. 84.4.8.
 * ix. xxxviiij.
 viij.
 f Iac. I. 84.4.9.
 * ix. xxxviiij. ix.
 g Iac. I. 84.4.10.
 * ix. xxxviiij. x.
 h Iac. I. 84.4.
 11. * ix. xxxviiij.
 xj.
 i Iac. I. 84.4.12.
 * ix. xxxviiij. xij.
 k Iac. I. 84.4.
 13. * ix. xxxviiij.
 xiiij.
 l Iac. I. 84.4.14.
 * ix. xxxviiij.
 xiiiiij.
 m Iac. I. 84.4.
 15. * ix. xxxviiij.
 xv.
 n Iac. I. 84.4.
 16. * ix. xxxviiij.
 xvj.
 o Iac. I. 84.4.
 17. * ix. xxxviiij.
 xvij.
 p Iac. I. 84.4.
 18. * ix. xxxviiij.
 xviiij.
 q Iac. I. 84.
 19. * ix. xxxviiij.
 xix.
 r Iac. I. 84.4.20.
 * ix. xxxviiij. xx.

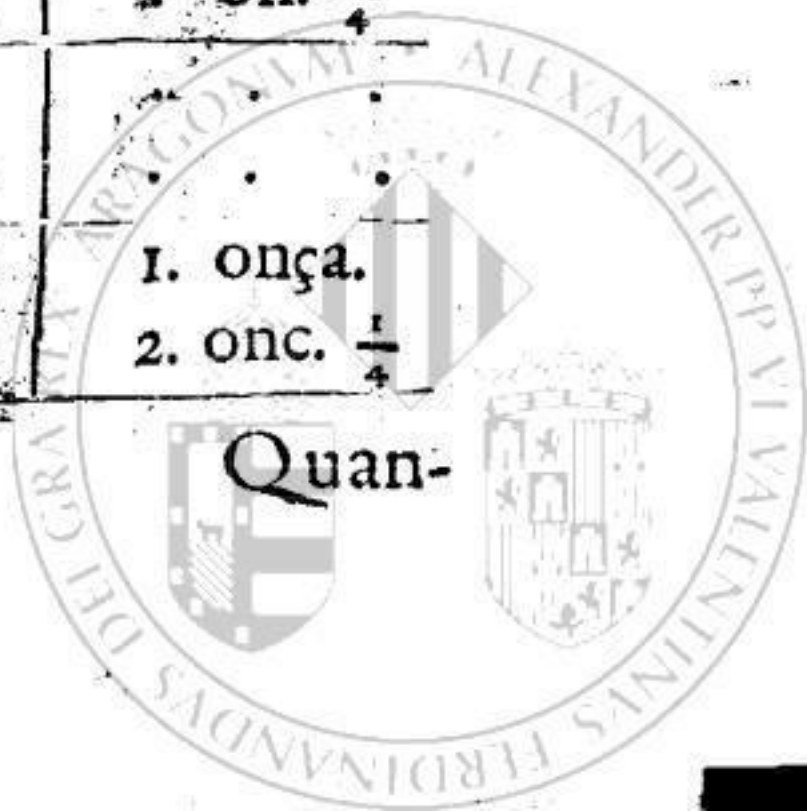
Quant se dega donar per cada dinera-
da de pa cuyt, lleuades totes des-
peses, segons lo preu de cada-
faneca de forment, mo-
stras per la taula
seguent.

Quant la faneca del forment val.	Deu pesar cada dinerada de pa cuit, liures. onces.	Sobren en la fa- neca.
vn fou.	4	
I fs. I.	3. 8.	4. onces.
I fs. 2.	3. 5.	2. onces.
I fs. 4.	3. .	. .
I fs. 6.	2. 8.	
I fs. 8.	2. 4. $\frac{3}{4}$	I. onça.
Preus de forment. I fs. 10.	2. 2. $\frac{1}{8}$	2. on. $\frac{1}{4}$
2 fs.	2. . .	. .
2 fs. I.	I. II. .	. I. onça.
2 fs. 2.	I. 10.	. 4. onces.
2 fs. 3.	I. 8. $\frac{3}{4}$	. 2. onç. $\frac{1}{4}$
2 fs. 4.	I. 8. $\frac{1}{2}$	. 2. onces.
2 fs. 5.	I. 7. $\frac{1}{2}$	. I. on. $\frac{1}{2}$
2 fs. 6.	I. 7. .	. 6. onces.
2 fs. 7.	I. 6. $\frac{1}{2}$	. 2. on. $\frac{1}{2}$

De les institu. Forals. Libre. I.

Quant la faneca del forment val.	Deu pesar cada dinerada de pa cuit, liures, onces.	Sobren en la faneca.
2 fs. 8.	I. 6.	.
2 fs. 9.	I. 5. $\frac{1}{2}$	. I. on. $\frac{1}{2}$
2 fs. 10.	I. 5.	2. onces.
2 fs. 11.	I. 4. $\frac{1}{2}$	3. onces.
3 fs.	I. 4.	.
3 fs. 1.	I. 3. $\frac{1}{2}$	2. on. $\frac{1}{2}$
3 fs. 2.	I. 3. $\frac{1}{8}$	I. on. $\frac{1}{4}$
3 fs. 3.	I. 2. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	on. $\frac{3}{4}$
3 fs. 4.	I. 2. $\frac{1}{4}$	2. on. $\frac{1}{2}$
3 fs. 5.	I. 2.	2. onces.
3 fs. 6.	I. I. $\frac{3}{4}$	. on. $\frac{3}{4}$
3 fs. 7.	I. I. $\frac{1}{3}$	3 onces.
3 fs. 8.	I. I. —	4. onces.
3 fs. 9.	I. $\frac{3}{4}$	2. on. $\frac{1}{4}$
3 fs. 10.	I. $\frac{1}{2}$	2. onces.
3 fs. 11.	I. $\frac{1}{4}$	. on. $\frac{1}{4}$
4 fs.	I. .	.
4 fs. 1.	II. $\frac{3}{4}$	.
4 fs. 2.	. II. $\frac{1}{2}$	I. onça.
4 fs. 3.	. II. $\frac{1}{4}$	2. onc. $\frac{1}{4}$

Quan-

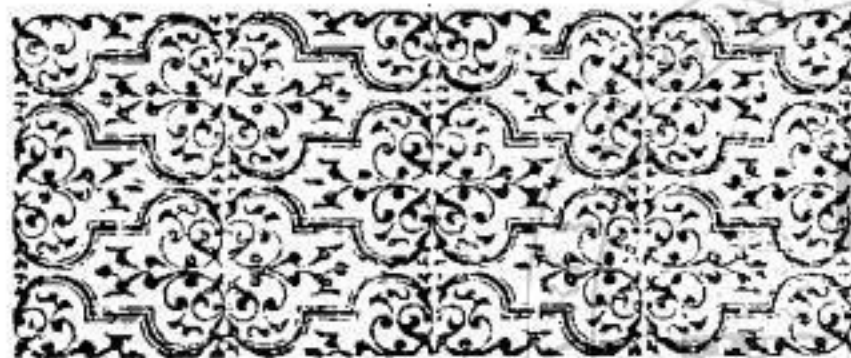
Quant la faneca del forment val.	Deu pesar cada dinerada de pa cuit, liures. onces.	Sobren en la faneca.	a Iac. i. 83. 3. r. *ix. xxxv. j.
4 fs. 4.	. II.	4. onces.	b Iac. i. 84. i. 1. *ix. xxxvj. i. & 84. i. 2. *ix. xxxvj. ij.
4 fs. 5.	. IO. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	3. onces.	c Iac. i. 84. i. 3. *ix. xxxvj. iiij. & 84. i. 4. *ix. xxxvj. iiij. & 84. i. 5. *ix. xxxvj. v. & 84. i. 6. *ix. xxxvj. vj.
4 fs. 6.	. IO. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{6}$	. . .	
4 fs. 7.	. IO. $\frac{1}{2}$	falta i. on. $\frac{1}{2}$	
4 fs. 8.	. IO. $\frac{1}{4}$	sobre 2. on.	
4 fs. 9.	. IO. .	6. onces.	
4 fs. 10.	. 9. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$	5. on. $\frac{2}{3}$	
4 fs. 11.	. 9. $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	I. on. $\frac{1}{4}$	d Iac. i. 84. i. 7. *ix. xxxvj. vij. & 84. i. 8. *ix. xxxvj. viij.
5 fs.	. 9. $\frac{1}{2}$	6. onces. ^a	

Quant corresponga lo pes mayor al menor.

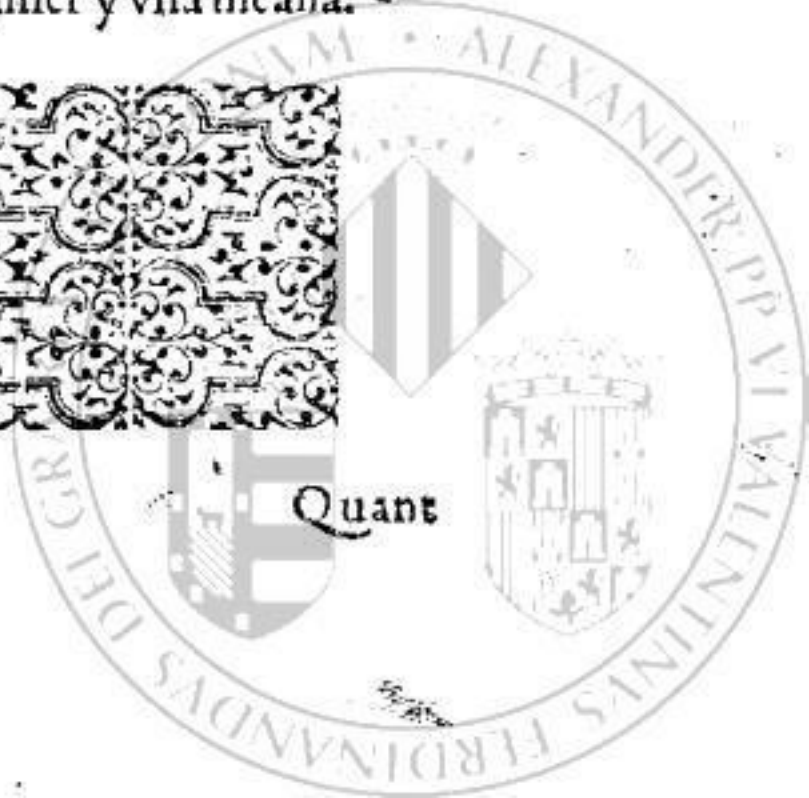
Lo march quant valdra deu sous, val la onça deu diners y deu mealles: y aixi que tants sous com valdra cada march, correspon a cada onça altres tants sous y tantes mealles. ^b Y dels preus de les liures a onces, a cada sou de liura coarespon vn diner a la onça, y a cada diner de onça vn sou a la liura, ^c y a cada sou de alna correspon al palm dobles diners y dobles mealles. ^d Y lo preu de la faneca correspon al casiz per cada diner mig sou. ^e Y a cascun sou del preu de la faneca correspon al almut vn diner y vna mealla. ^f

e Iac. i. 84. i. 9. *ix. xxxvj. ix. & 84. 2. 10. *ix. xxxvj. x.

f Iac. i. 84. 2. 10. *ix. xxxvj. xj.

Quant

Quant correspon del preu de cada canter de vi a la dinerada, se mostra per la seguent taula.

Si val lo cāter del vi.	ay en la dinera- da. liu- res y on- ces.	fobra, o falta en lo quar- ter.
-------------------------------	--	--

Si val lo canter del vi.	ay en la di- nerada. liura, on- ça.	fobra, o falta en lo quarter.	a lac. i. 84. 2. i. * viiiij. xxxvii. per to- tum tit.
--------------------------------	--	-------------------------------------	---

Preus
de vi

1 s. 1.	30.	
1 s. 2.	15.	
1 s. 3.	10.	.
1 s. 4.	7.	6.
1 s. 5.	6.	.
1 s. 6.	5.	.
1 s. 7.	4.	3. $\frac{1}{2}$ falta on. $\frac{1}{7}$
1 s. 8.	3.	9.
1 s. 9.	3.	4.
1 s. 10.	3.	
1 s. 11.	2.	8. $\frac{2}{4}$ falta on. $\frac{1}{4}$
1 s.	2.	6. 1.
1 s. 1.	2.	6. sobra 3. on.
1 s. 3.	2.	
1 s. 4.	1.	10. $\frac{1}{2}$
1 s. 5.	1.	9. sobra 3. on.
1 s. 6.	1.	8.
1 s. 7.	1.	7. falta 1. onça.
1 s. 8.	1.	6.

1 s. 9.	1.	5. $\frac{1}{2}$ sobra 3. on.
1 s. 10.	1.	4. $\frac{1}{2}$ falta 3. on.
1 s. 11.	1.	3. $\frac{1}{2}$ sobr. 3. on. $\frac{1}{2}$
2 s.	1.	3. . . . .
2 s. 1.	1.	2. $\frac{1}{2}$ falta 2. on. $\frac{1}{2}$
2 s. 2.	1.	2. falta 3. on.
2 s. 3.	1.	1. $\frac{1}{4}$ sobra 2. ò. $\frac{1}{4}$
2 s. 4.	1.	$\frac{7}{8}$ falta on. $\frac{1}{2}$
2 s. 5.	1.	$\frac{1}{2}$ falta 2. òc. $\frac{1}{2}$
2 s. 6.	1.	. . . . .
2 s. 7.	11.	$\frac{1}{2}$ sobra 2. òc. $\frac{1}{2}$
2 s. 8.	11.	$\frac{1}{4}$ falta 3. on.
2 s. 9.	11.	3. on.
2 s. 10.	10.	$\frac{1}{2}$ sob. 3. òc. $\frac{1}{4}$
2 s. 11.	10.	$\frac{1}{4}$ 1. on. $\frac{1}{4}$
3 s.	10.	. . . . .
3 s. 6.	8.	$\frac{1}{2}$ sobra 3. òc. $\frac{1}{4}$
4 s.	7.	$\frac{1}{2}$
5 s.	6.	.

Del of.

DEL OFFICI DEL Cancellor.

a Impe. 1542. 5. 4. 15. * xcvj. ij. j. Phil. 1564. i. i. i.

TITOL XI.

Qui sia Cancellor.

LO Cancellor sia natural del Regne, si ni ha de sufficient: y sia persona constituída en dignitat ecclesiastica: y no ho sia qui sera Inquisidor cõtrals heretges. ^a Y essent dins lo Regne, sia tégut per present en lo loch de la contencio, y puga delegar en dit loch vna persona ecclesiastica. Y essent lo Cancellor fora del Regne, sia Cancellor lo quis trobara Mestre de Muntesa. ^b Y supplicas que declare a cõsell de Assessor no sospitos, que no sia de la Real Audiencia, ni tinga altre offici: y no es prouehit. ^c Y ans que vse lo Cancellor de son offici, jure en plena audiencia, que guardara, y fara guardar los Furs, y nols contrauindra. Y del jurament sen done copia als Iurats, o Syndich de Valencia, sil demanaran. ^d

b Imp. 1533. 5. 3. 15. * iij. v. xxxiii. Philip. 1564. i. i. i.

Jure.

c Impe. 1542. 5. 4. 15. * xcvj. ij. j.

d Mar. 181. 3. 5. * j. ij. iij.

DEL OFFICI DE ASSESSOR, y salari dels Iutges.

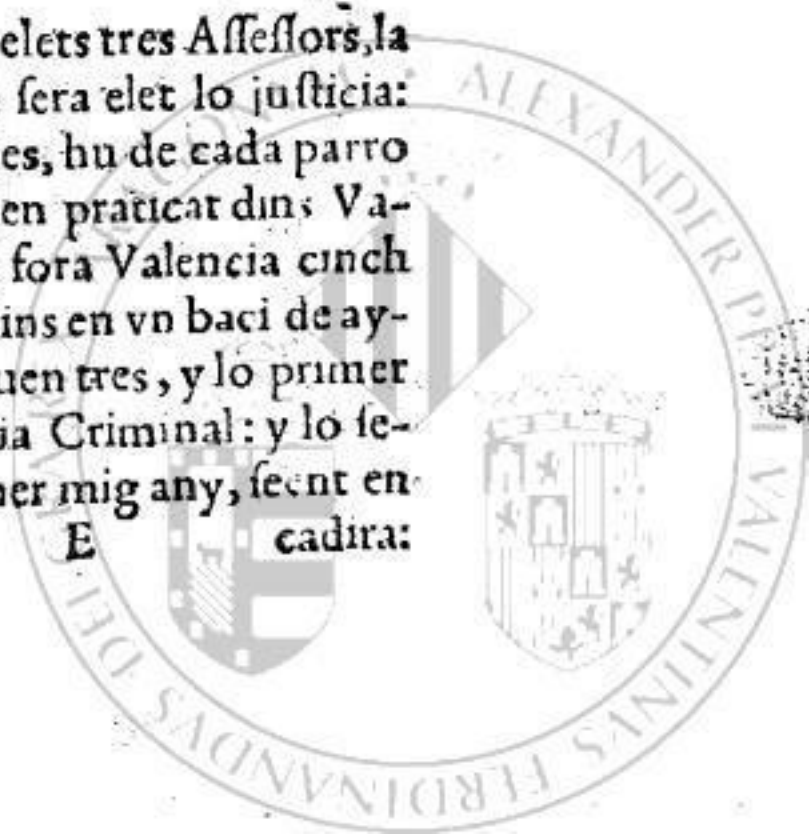
TITOL XII.

Electio dels assessors.

SIEN cascun any elets tres Assessors, la mateixa hora que sera elet lo justicia: triant dotze Iuristes, hu de cada parrochia, los quals hajen praticat dins Valencia dos anys, y fora Valencia cinch anys: y sien posats en dotze redolins en vn baci de aygua: dels quals redolins sen traguen tres, y lo primer de aquells sia Assessor del Iusticia Criminal: y lo segon del Iusticia Ciuil, per lo primer mig any, seent en cada:

E cadira:

cadira: y lo altre per al altre mig any, seent en cadira ab lo Iusticia. Y mentres lo hu seura en cadira, lo altre oja assignacions, y acorde processos: y los negocis de la sua Cort que ells hauran acordat, nos cometen a ells mateixos. Y los que elegiran dits Assessors, juren que elegiran conuenients persones. Y sien los pagats los salaris: ço es, al del Criminal de diners del Rey, y als del Ciuil de diners de la Vniuersitat. Y los elets no poden escularse de admetre dits officis, sots pena de trecentos morabatins, al Rey y a la ciutat applicadors. Ni aduocuen aquell any. Y los elets no tornen en electio los dos anys seguërs. Y guardes en les viles la electio, com es dispost del Iusticia. ^a

Quant sera dit
suspecte.

¶ Apres que lo Assessor ordinari, o delegat, sera admes per les parts, o elet per lo jutge, discordant les parts, no pot esser dit suspecte, sino sera per noua y justa raho de sospita expressa, de la qual se conega sumariament sens appellacio: y si per allegarse la sospita sens justa causa, lo jutge per expedir se assumira altre Assessor, que lo allegant la sospita li pague tot lo salari. Y si lo ordinari sera dit suspecte, no lis done associat, sino remouent lo del plet del tot, se assumixca lo jutge altre Assessor no suspecte. ^b Y no pot esser algun clergue Assessor. ^c

Iurament.

¶ Iure lo Assessor que acõsellara al iusticia lealment en les coses a ell tocants: y no prenga algun do per pleyt ques tracte, o espere tractar en la Cort: y que entendra tant quant pora en despachar los pleyts, y en acordar, y ordenar sentècies: y no restara per ell de sentenciar los pleyts que en son any estaran en punt de sentencia: y reba los testimonis en causes criminals, o ciuils, passants summa de cent morabatins: ^d y que no aduocara en la Cort de hon ell es Assessor, excepto en los casos que tenia comèçats a aduocar ans que fos Assessor. ^e Y no reba salari de Aduocat. ^f Y en cas de disparitat de vots en les causes, segueixcas lo parer del Assessor ordinari, encara que lo Aduocat Fiscal sia

Lo votar.

a Pet. 2. R. 108. 2. 23. * j. iij. xlvij. Ferd. R. 307. 4. 23. * j. iij. xlvij. Mart. pri. 3. Iac. 1. 3. 3. 15. * j. iij. xlvj. Pet. 2. pri. 11. lo 2. & priu. 45. Iac. 2. pri. 123. Per aço se corrigèn alguns furs y priuilegis dels sobredits, cõ diguen ques fes electio de hun assessor altres de dos. Y fonch concedit a les viles que puguen fer assessor, ab que elles lo paguen y no fonch acceptat. Petr. 2. R. 112. 4. 5. * j. iij. xlviii. quãt al aduocat entense com. inf. eo. §. iure.

b Petr. 2. 156. 2. 17. * xvij. ij. j. verf. præterea. Iac. 1. 13. 4. 4. * iij. j. v.

c Iac. j. 75. 2. 4. * ix. xix. vj.

d Iac. 1. 3. 3. 14. * j. ii). xliij. Mar. 170. 2. 10. * j. iij. ij.

e Alf. 1. 87. 4. 2. * j. iij. lxxii.

f Petr. 2. R. 113. 4. 16. * j. iij. l.

cal fia

cal sia de contrari parer. ^a

Serueixa personalment.

¶ Lo Assessor del Governador general, o particular, serueixa personalment y ab diligencia, son offici, seent ab lo Governador continuament, quant dona audiencia. ^b Y no faça sino vn Lochtinent tan solament, que sia sufficient en cas de ausencia, o necessitat de sa persona, a les despeses, sots pena de vint morabatins, executors per los justicies. ^c Y estant lo Assessor molt impedit, y regint per diuersos Lochtiments, lo Rey promet d' prouehirhi ab breuetat. ^d Y assisixca a les confessions, y no les cometa al alguazir. ^e

Asegure.

¶ Si lo Assessor del Governador, o altre official, sera fet foraster, o qui no es heretat en lo Regne, done fermances del Regne, que acabat son offici estara a dret y satisfara als que de aquell se clamaran. ^f Y haja de esser ciutada de Valencia: y puga esser Lochtinent, o surrogat, per impedimēt del Governador. ^g Y lo dit

Pot esser surrogat.

Assessor, ni son regent, no reben salaris de causes tocants a son offici, ni de appellacio, sots pena de tornar lo salari, y altres penes estatuydes, puix lo Rey li dona quatre mil sous cada any, y huit sous cada dia, pera sustentat quatre caualcadures. Ni aduoque en causes que toquen a la jurisdicció ordinaria de la Governacio: ni q per appellacio hi poden tocar. ^h Y lo della Vxo tinga trenta liures sobre los emolumēts de la Governacio, y mes deu liures. Y no prenga salaris de sentencies. ⁱ Y al della Xixona paguelis per lo Batle de Alacant son salari ordinari: y no prenga salari de sentencies. Y al Batle prengalis en conte dit salari. ^k Y tornen la mitat de les haueries que han pres dobles. ^l

Quin salari reba.

¶ Quant lo Assessor del Governador sera dit sospeyte, assumixcasen lo Governador altre, pera que cone ga de les causes de sospites: y si seran injustes, pague lo salari del Assessor assumpt la part que allega les sospites: y si se alegaren justamēt, paguēles les dos parts. ^m Y si lo Assessor del Batle sera dit sospeyte, no per ço se traguē les causes patrimonials de la Batlia, mas done

Sospites.

a Ferdi. 272.3.
2.* j. iij. xlv.
b Pet. 2. 138.4.
15. R. * j. iij. li. &
151. 1. 2. * j. iij. li.
c Petr. 2. 151. 1.
2. * j. iij. li.
d Imp. 1542. 9.
1. 33. Phil. 1547.
13. 1. 6.
e Imp. R. 1528.
9. 4. 10. * ii. v.
cxix.

f Pet. 2. pri. 20.
Iac. 2. 100. 1. 1.
extra. * j. ij. iij.
& 100. 2. 2 non
est in nouis. &
pri. 11.
g Mar. 178. 2. 2.
* iij. v. iij. c. per
a ço se corrig.
Iac. 2. pri. 158. &
Pet. 2. pri. 35. &
pr. 96. §. 8. on lo
assessor no po-
dia esser surro-
gat ni lochti-
nent.

h Pet. 2. pri. 39.
i Imp. 1537. 9.
2. 33. * lxxix.
iij. j. Phil. 1547.
8. 3. 44.
k Imp. 1537. 9.
2. 32. * lxxxix.
iij. j. Phil. 1547
16. 3. 2.
l Mar. M. 198. 2
3. * xxxiiij. iij. j.
m Pet. 2. pri. 33

lis algun adjunt, o adjunts, que juntament ab lo Assessor ordinari coneguen de les tals causes: y si lo Batle no ho fara, pague dos mil florins al Rey. ^a Y lo Assessor de Batle y Aduocat Fiscal della Xixona, si estara en Alacant, o en Oriola, conegaho lo Virrey. *

Salaris dels jutges per les sentencies.

¶ Los salaris ques han de donar als jutges per les sentencies, sia segons la valor de la cosa per ques dona la sentencia, a raho de quatre diners per liura, per cada vna de les parts: ab que no excedisca mil sous per les dos parts. Y si sera vn sol jutge, tingalse tot: si seran molts, partixquen so y gualment. Y si pendran Assessor, tambe ho partixquen y gualment, o com se concertaran: y aixi mateix sia en arbitres, y sos Assessors: y si pendran mes, tornen ho doble, vn terç al acusador, y dos terços al Rey. ^b Y si lo pleyt sera sobre cosa de incert valor, o en causa criminal, pagues a la mateixa raho, segons la valor de la cosa: y en criminal segons la qualitat del crim y de les persones, si la part concordara ab lo jutge: sino estime ho lo Ordinari, y declare ho summariamment, ab que no passe de mil sous. ^c Y en causa de opposicio proprietaria, pagues a dita raho de quatre diners per liura, per cascuna de les parts: ab que no passe docents sous per les dos parts. Mas en causa de opposicio creditiua, e tal, que segons Furs se pot proueyr sens conuocacio de la part, nos reba salari per la sentencia. ^d Y per les sentencies dels Cõsuls paguense a raho de tres diners per liura, y no passen docents sous. ^e Y los salaris de les correccions no excedixquen vn ducat. ^f Y si les parts se acordaran pendent lo pleyt principal, o de appellacio, paguense al jutge, o Assessor sos treballs, a coneguda de la Cort: remoguda tota appellacio, o recors, com no excedisca la mitat del salari. ^g Y ningun jutge prenga mes salari del ordenat. ^h

¶ Ningun jutge prenga salari de la sentencia interlocutoria, ni diffinitiuva, fins la haja publicada: mas force les parts ab penes a quel deposen en vna taula, o en poder

^a Ferd. 2. p. 4.

* Phil. 1547. 7. 3. 3. 9.

^b Mar. 179. 2. 1. *ix. xix. lxxxix. Iac. 2. pri. 67.

^c Mar. 179. 2. 2. *ix. xix. xc. Iac. 2. pri. 67.

^d Mar. 179. 3. 3. *ix. xix. xcj. ðls salaris dels jutges de la Real audiencia, sup. del Virey. §. dones, y dels assessors de Governador sup. eo. §. si lo assessor. quin se pague al Governador y com entre los officials se partixquen les aueries sup. de off. gou. §. no prenga. & §. Les aueries, fins a la fi.

^e Mar. 179. 3. 4. *ix. xix. c.

^f Imp. 1528. E. R. 103. 17. *ix. xix. xcviij.

^g Mar. 170. 3. 12. *ix. xix. xcij.

^h Fer. 272. 4. 1. *ix. xix. lxxiiij.

No reben lo salarians de donar sentencia.

Quins jutges no reben salaris.

en poder del escriua, o tauleger, o clauari de la ciutat, a electio del jutge: y donada la sentencia, cobrel de hon lo deposara, sots pena al contrafahent de esser infame, y priuat de tot offi de judicatura, e Assessoria ipso Foro. Y si contrafaran los Consuls, tinguen pena de lament restituyrho en doble. ^a Y los arbitres de les contencions de jurisdiccions, no reben salari fins que la sentencia sia posada en poder del escriua. Y en les causes dels miserables nos allargue la declaracio per lo salari, ni per altres despeses. ^b Y per la primera interlocutoria, donada sobre algun intermedi, o per altres interlocutories, sols sen prenga vn terç del salari, restants los dos terços pera la diffinitiu. ^c

¶ Los jutges, y Assessors de Governadors, o justicies, o los Lochtiments, o altres officials que son assalariats, no prenguen salari de les sentencies diffinitives, ni interlocutories, de les causes que pertanyen a la jurisdicció, encara quels sien comeses. ^d O si ells ne faran commissio a altres. Sots pena de deu morabatins, y restituyr lo que hauran pres: excepto en commissio de contes. ^e Les quals penes execute lo justicia. ^f Ni prenga salari lo delegat del justicia, ni lo justicia, per posar sa autoritat en algunes escriptures: ^h sino fos, que impeditis los dits Assessors de just impediment, a coneixença del Ordinari, requests per la part, subdelegaua lo Assessor: perque los tals subdelegats tindrien salari. E si a requesta d' les parts, o part, feya lo Assessor relacio en la Real Audiencia, prenga mig salari. ⁱ Ni prenguen salari los jutges de la Cort del Rey q̄ son assalariats per les sentencies de les causes principals, encara q̄ per lo Rey los sien comeses. ^k

DEL OFFICI DELS DEPV
tats, y dret del General,
y de la Sal.

TITOL XIII.

E 3

Cascun

^h Iac. 1. 3. 3. 11. * j. iij. xv. ⁱ Petr. 2. 138. 3. 13. * j. iij. lx. ^k Iac. 2. pvi. 86.

a Petr. 2. 105. 1. 9
* ix. xix. lxxxv.
Ma. 170. 2. 11. * ix
xix. lxxxvij. &
179. 3. 4. * ix. xix
c. Petr. 2. R. ad
tēpus. 112. 2. 51.
* ix. xix. lxxxvj
& 116. 3. 7. * ix.
xix. lxxxvij. per
a ço se corrig.
Petr. 2. pr. 7. lo 2.
on podien re-
bre lo salarians
de la sentencia
com la publi-
cassen trenta
dies apres.
b Phil. 1552. 1.
3. 3.
c Imp. 1533. 4.
1. 8. * ix. xix.
xcij.
d Iac. 2. 101. 3.
20. * ix. xix.
lxxxvij. & p. 14.
§. 6. Alf. 2. p. 14.
Alf. 1. 87. 3. 2. *
ix. xix. lxxxvij.
Impe. 1537. 4. 3.
10. * ix. xix. lxxx-
vj. Petr. 2. R. 138.
4. 14. * j. iij. lxi.
Alf. 1. 87. 3. 1. *
j. iij. lv.
e Petr. 2. 102. 3.
4. * j. iij. lv. & p.
44. §. 4. & §. 5. &
131. 3. 4. * j. iij.
lix.
f Petr. 2. 156. 4.
18. * ix. xix. lxxx-
ix. & 107. 3. 12.
* j. iij. lvij.
g Iac. 1. 3. 3. 13. *
j. iij. liij.

Electio de De-
putats Ecclesia-
stichs.

Electio de De-
putats militars

El Afcun trienni se faça electio de sis De-
putats, dos de cada braç: y tres Claua-
ris, hu de cada braç: y sis Cõtadors, dos
de cada braç: y la electio dels Deputats
per lo braç Ecclesiastich sols se faça de
les persones que fan lo braç Ecclesiastich, y que en-
treuenen en Cortes generals: ^a De aquesta manera,
que los dos Ecclesiastichs que acaben lo trienni, no-
menen dels que fan lo dit braç pera Deputats: y ningun
dels nomenats torne a esser nomenat altra vegada, q
primer no sien nomenats tots los altres que fan lo dit
braç. Y en la tal nominacio, lo Capitol de la Seu sola-
ment te vna veu, y sols pot esser nomenat vna vegada:
y aixi mateix lo Mestre de Muntesa: y fet altramet, no
valga. Y poden subdelegar a qui vullen, seruant lo or-
de dels que poden esser Subdelegats. ^b

El La electio dels Deputats Militars, la qual tenia lo
Rey sequestrada, tornas a ques faça. ^c Aixi que sien
fetes dos cedules, vna de Nobles, y altra de Genero-
sos de Valencia, y altres ciutats y viles Reals del Reg-
ne: y presentense al Rey. ^d Y dels que estaran en les
cedules, y de altres Militars, prengan lo Rey los que li
parra, y entretingasen vna copia, donantla al seu Pro-
tonotari, y l'altra la enuie per lo escriua de la Deputa-
cio a Valencia als Deputats. ^e Y los noms dels aixi
elects sien escrits en vn libre de pergami, los Nobles a
vna part, y los Generosos en altra. ^f Lo qual libre se
tanque en vn armari ab tres claus differentes, tenintne
la vna lo Deputat noble, altra lo Generos, y l'altra lo
escriua de la Deputacio: retenintse lo dit escriua vn tre-
llat del dit libre, pera poderho comunicar. ^g

El De tres en tres anys ^h lo dia de Nadal, quant se
fara la electio dels Deputats Militars, lo escriua y Syn-
dich de la Deputacio enuien los porters ab les maces
altes a conuocar los Deputats, Contadors, Clauari, y
Administradors del General per lo braç Militar, y Af-
fessor del General: y conuiden los que voldran pera
fer te-

^a Qui sien les
persones que
fan lo braç Ec-
clesiastich sup.
de la Mag. del
señor Rey. §.
No pot.

^b Philip. 1547.
12.3. §. E. refer-
uasla puiſio. &
Phil. E. 1552. 11.
4. 1. remet se la
puiſio. Y com
ſubſtituixque.
vide ſupr. de la
mag. del ſeñor
Rey. §. no pot.

^c Ferd. M. 314.
2.1. * xl. ij. viij.

^d Ferd. M. 314.
3.2. * xl. ij. ix.

^e Ferd. 314. 3.3.
M. xl. ij. x.

^f Ferd. M. 314.
3.4. * xl. iij. x.
§. Es a ſaber.

^g Ferd. M. 314.
4.5. * xl. iij. xj.

^h Alfõf. 3.227.
3.10. * xl. ij. iij.

fer testimoni, peral endema a les huit hores a la Deputacio: y oyda primer la Misa del Esperitfant en la sala de la Deputacio, los dos Deputats y lo escriua vagen a obrir lo armari hon esta lo dit libre, y traguenlo publicament, y portel lo Deputat noble a la sala; y lo escriua en presencia de tots escriga los noms de tots los Nobles en trocets de pergami yguals, y sien posats en redolins yguals, fets en molle, pera aço fet a posta, lo qual se guarde en lo General; y posats en vn baci de aygua per lo Deputat noble en la ma descuberta y arro- mangat lo braç, y en lo baci sien cõtats; y vist que ningun falta, vn fadrinet menor de huit anys, pole dos vegades la ma yberta y lo braç nu, en presencia dels sobredits, dins en lo baci, y menege dits redolins sense trauren, y la tercera vegada tragan hu, y donel al Deputat noble, lo qual obra dit redoli en presencia de tots los sobredits, y mostre a tots lo nom de qui es, y aquell sia Deputat per lo trienni seguent. Y lo mateix fadrinet traga altre redoli com es dit, y lo qui exira, sia jutge contador per lo dit trienni. ^a Y aixi mateix se faça en la electio del Deputat generos: fent lo Deputat generos pasat, lo que feya lo noble; com es dit. Y fets que sien, tornen lo dit libre a son armari, tancant-lo ab les tres claus, les quals sen porten a la casa cascú de aquells a qui toca tenirles. ^b

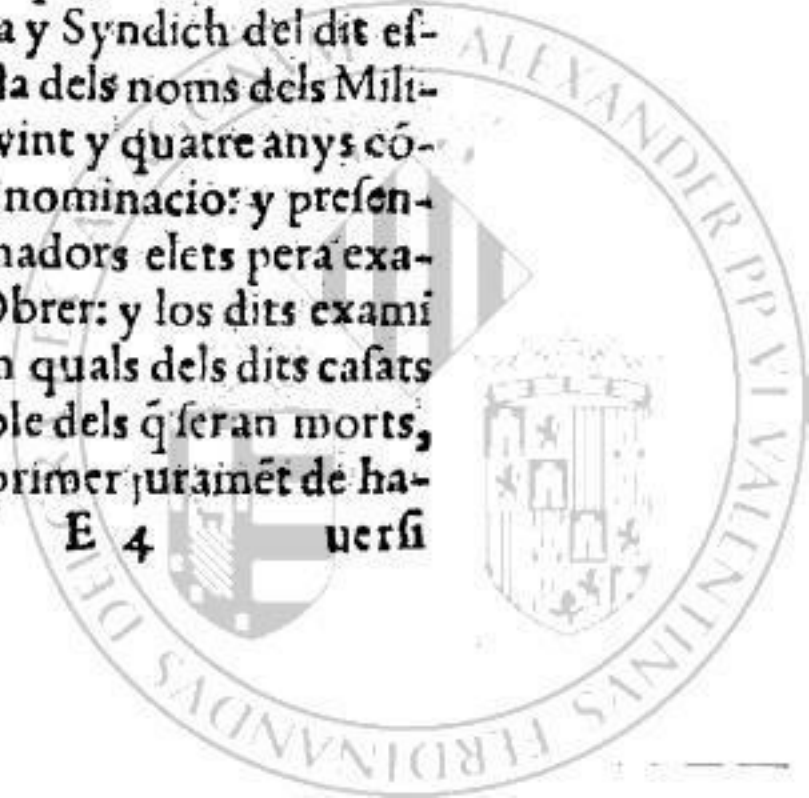
¶ Cada cinch anys lo dia ques elegira Obrer del braç Militar, lo escriua de la Deputacio done nomina al Syndich del dit estament dels que seran morts dels de la enfaculacio; y lo dit escriua y Syndich del dit estament, faen sens falta vna ceda dels noms dels Militars que seran casats, y tindran vint y quatre anys cõplits, y no seran en la precedent nominacio: y presenten dites dos cedules als examinadors elets pera examinar los que han de entrar a Obrer: y los dits examinadors en la mateixa hora miren quals dels dits casats seran sufficients, en numero doble dels q seran morts, que eren en lo dit libre: prestat primer juramēt de ha-

E 4 uersi

Com se pōsen los militars para la electio de Deputats.

a Ferd. 314. 4.
6. M. xli. j. xli.

b Ferd. 315. 2. 7.
M. xli. ij. xliij. p
aço se corrig.
Alf. 3. 227. 2. 7. *
xl. j. j. & 227. 2. 8.
* xl. j. ij. & 227. 3.
9. * xl. ij. ij. &
227. 3. 12. * xl. ij.
vj. on se feyade
altra manera di
ta electio.

uerfi be, e lealment: y trametenla al Rey, pera que de aquells nomene tants com seran los morts: y si les dites cedules nos feyen lo dit dia, puguéfe fer altre dia. Y los dits officials no pugué subdelegar fino dels dits enfaculats, o que segons dits capítols se enfacularan. Y lo qui sera elet vn trienni, no puga tornarhi los dos triennis apres següents, ni sia Subdelegat.

Qui no pot es-
fer Deputat.

¶ No sia posat en la electio dels Deputats algun official Real, ni de la Deputacio, sino era subdelegat: ni deutor del General, o qui no haura donat conte de alguna administracio: y si posats exiran, no valdra la electio: mas tragafen altre: y si exiran pare y fill, o dos germans, o dos de vn linatge y cognom, lo qui exira darrer no eócorrega, mas tragafen altre. Y si algu dels dits officis vacara, faças electio de altre dins deu dies apres de hauer constat als Deputats de la vacacio, seruat lo dit orde. Ni sia admes a la dita electio qui no tindra mes edat de vint y quatre anys, y tinga, o ha ja tengut muller. Y los Deputats vells liuren les claus del armari hon esta dit libre, als que seran nouament elets, quant hauran prestat lo jurament.

Electio de De-
putats per lo
braç real.

¶ Los Deputats per lo braç Real, sien vn Iurat de Valécia, y vn Iurat de les ciutats y viles Reals: aixi que dels Iurats de Valencia ciutadans, lo qui sera graduat primer, sia Deputat: lo segon, Clauari: lo tercer, Contador: lo quart, Administrador. Y la dita nominacio se faça en la Sala per los Iurats, vn mes ans del Nadal ques haurá de elegir los Deputats. Y guardenho, sots pena de mil florins. Y los Deputats de les viles Reals fora Valencia, sols se dehuen elegir de les ciutats y viles, y en lo orde següent: ço es, lo primer de Xatua, y successiuament Oriola, Alacant, Morella, Alzira: y torne a Xatua, y passe auant a Castello, y apres a Oriola, y passe a Vilareal, Ontiñent, Alcoy, y torne a Xatua de principi, y profegüexca lo dit orde. Y los Contadors sien elets de les altres viles vltra les sobredites, següent lo orde següent: ço es, Burriana, Cullera,

a Ferd. M. 315.
3. 12. * xli. iij.
xviij.

b Ferdi. 316. 1.
14. M. xliij. j. xx.

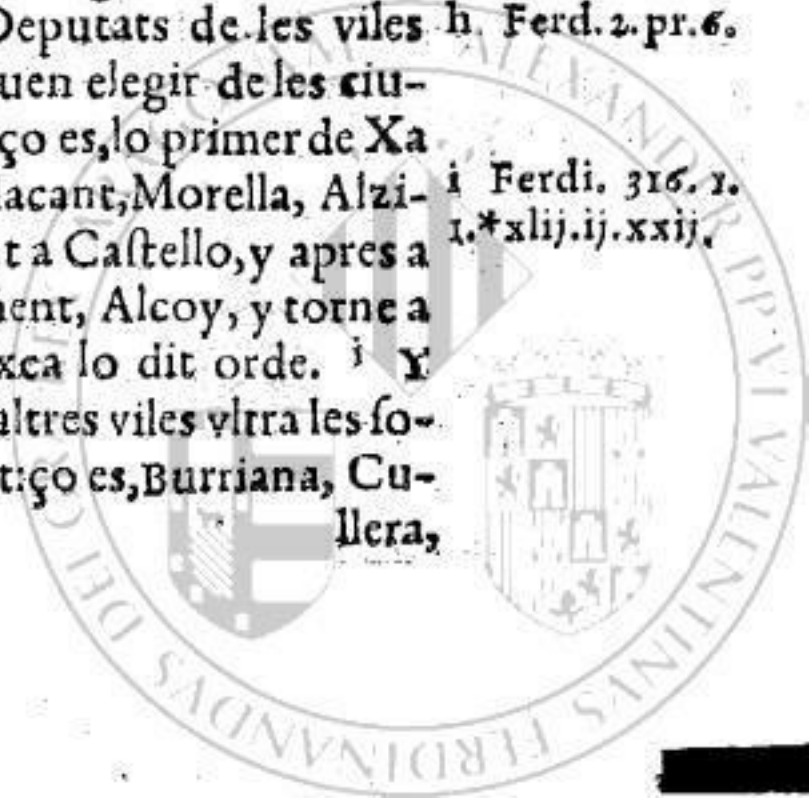
c Alf. 3. 227. 3.
11. * xl. ij. v. Fer.
315. 3. 10. M. xli.
ij. xvj. Phil. M.
1564. 26. 2. 168.

d Ferd. M. 315.
3. 9. * xli. ij. xv.
Imp. 1537. 14. 4.
63. * xlix. ij. lx.
e Ferdi. M. 315.
3. 11. * xli. iij.
xviij.

f Ferd. M. 316.
1. 13. * xliij. j. xix.
g Ferd. M. 316.
1. 15. * xliij. ij. xxj

h Ferd. 2. pr. 6.

i Ferdi. 316. 1.
1. * xliij. ij. xxij.

llera, Biar, Bocayrèt; Alpont, Paniscola, Penaguila, Xerica, Xixona, Vila joyosa, Castell Fabis, Ademuc, y torne a Burriana, proseguint segons lo dit orde. ^a Y de les dites ciutats y viles, lo any quels cabra la electio de Deputats, o Contador, ho haja de esser lo Jurat en cap dels ciutadans, o homens de vila de aquella ciutat, o vila, a qui cabra la electio, seruat lo dit orde: los quals hajen de venir a jurar a Valencia peral dia de Capdany, y residir en dita ciutat, o subdelegar, segons es permes. ^b Y si algun Deputat, o altre official dels dits estamèts fera elet perpetuo, o de altra manera contra los dits ordens, sera nulla la electio. ^c

¶ Apres que los Deputats, y altres officials de la Deputacio seran elets, presten lo dia de Capdany en la Deputacio lo jurament acostumat. ^d Y los que seran absents, que seran en lo Regne, sien auisats per los porters a que vinguen a jurar peral dit dia: y sino vindran, juren los que si trobará: y han de regir fins que los altres vinguen: y continues la relaeio que fara lo porter. ^e Y qui per algun Deputat sera substitut, preste lo jurament en poder del altre Deputat de son estament, o son substitut: y sino ni haura, prestelo en poder de hu dels altres Deputats, per aquells nomenador, en presència dels altres. ^f Y tambe juren que no tenen part en lo arrèdament del General, y que no han demanat als arrendadors, ni demanaran taula alguna, ni collecta, ni altre offici. Y los que seran habilitats pera arrendar, juren que no donaran dits officis a official quels demane. ^g

¶ Los Contadors de la Deputacio juren que pendran conte cada mes al Cluari dels albarans que haura pagat, y tallenlos, y posenlos en lo Archiu, pera reconeixerlos al fer de la definicio al Cluari. ^h Y si morra algun contador, lo que en son loch sera elet jure en poder dels altres: y si no hi haura compliment, jure en poder dels Deputats. ⁱ Y los Administradors de la Deputacio juren en poder dels Administradors

E 5 vells,

a Ferd. 316. 2. 1. xliij. iij. xvij.
 b Ferdin. 316. 2. 2. * xliij. iij. xxiiij. y los syn dics que treballaren en aquellas corts e dites elections foren preferits, y los que eren de Valencia se haviẽ de subdelegar per los Deputats de les viles. Ferdi. M. 316. 3. 3. * xliij. iij. 25. & M. 316 4. 4. * xliij. iij. xxvj.
 c Phil. 1564. 14. 1. 95.
 d Ferd. M. 315. 2. 7. * xli. ij. xiiij.
 e Ferd. M. 315. 2. 8. * xli. iij. xiiij.
 f Imper. 1537. 14. 3. 62. * xlix. iij. lix.

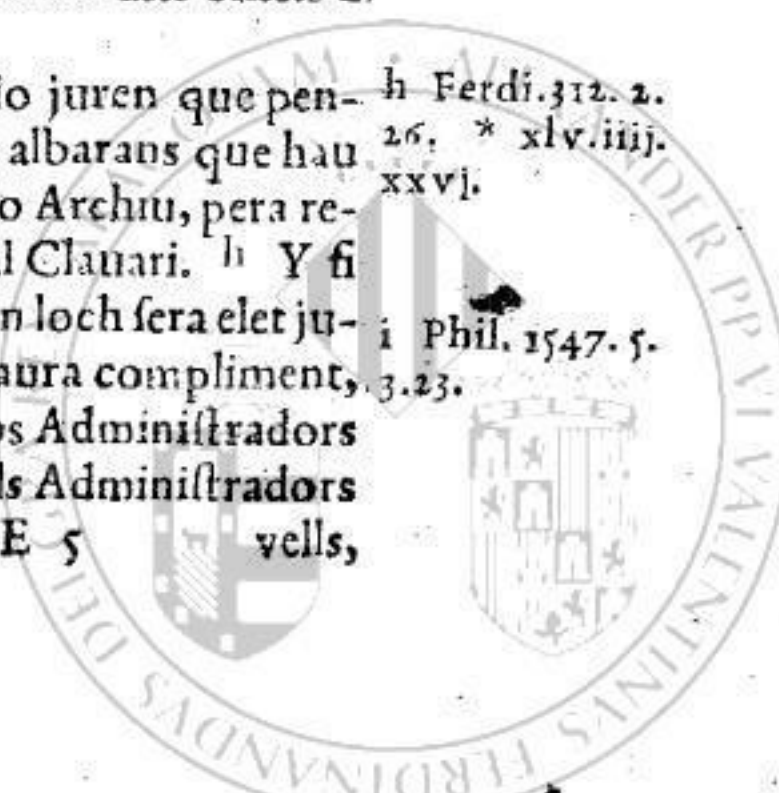
g Phil. 1564. 13 3. 91.

h Ferdi. 312. 2. 26. * xlv. iij. xxvj.

i Phil. 1547. 5. 3. 23.

Juraments dels Deputats y altres officials de la Deputacio.

Juren los contadors y administradors.

vells, ques hauran lealment en sós officis: y los Subdelegats en poder del Administrador, aixi mateix. Y tinguen audiència en la Deputacio cada dimarts y diuen-dres de cada semana: y si dits dies seran feriat, tinguen la los dies següents no feriat. ^a

Electio d' guar-des.

¶ Facen los Deputats electio de guardes, y altres mi-nistres per al General, a quils parra, los quals guarden lo dit dret per les ciutats, viles, lochs, camins, ports, y platges del Regne, donantlos lo salari quels parra, y com los parra: y poden tambe elegir Syndich y por-ters. Y en cas de mort, o renunciacio, seruen la practica com en lo Aduocat y Syndich. ^b

Salari dels De-putats y altres officials.

¶ Tinguen de salari cascu dels Deputats y Syndich cada any cent liures: lo Assessor cinquanta liures, vltra los salaris de les sentencies. Los Contadors quaranta liures cascu cada any. Lo Cluari rebedor cent cin-quanta liures. Los altres dos Cluaris y tres Admini-stradors cada hu vint liures. Los dos Aduocats de Syn-dichs, cascu vint y cinch liures. Lo escriua vltra los sa-laris dels actes, cent liures. Los dos porters ordinaris cinquanta liures cascu. Y als Assessor y escriua que al present son, vint y cinch liures a cada hu cascu any, de ses vides tan solament per ajuda de costa. Y ningu pot hauer mes del sobredit salari. ^c Y si los Depu-tats, o sos officials anaran fora per negocis, sia la dieta de Deputat, Assessor, Syndich, y altres officials, tres ducats cada dia. Y lo salari de Escriua, dos ducats cada dia, y nols se done mes ajuda de costa. ^d

Despeses de la Deputacio.

¶ Vltra dels salaris, paguense cascu any en la Depu-tacio les coses següents: ço es, per vna Missa ordinaria trenta sis liures dotze sous. ^e Pera vna lantia en la capella, quatre arroves de oli. Al Escriua per portar lo libre de conte dels Cluaris, Contadors, y Collectors del General, quaranta liures. Y per rebre la diffinició del Cluari, cinch liures deu sous. Y per escriure y som-mar lo libre, quinze liures. Per escriure lo libre Regi-stre dels albarans dels censals, catorze liures. Pera pa-per, li-

a Ferdi. 312. 1.
14. * xlv. iij.
xxiii).

b Ferdi. 312. 3.
28. * xlvj. j.
xxviii).

c Phil. 1564. 13.
2.90. per aço se
corrig. Ferd. 313.
3.37. * xlvij. iij.
xxxvij. on sols
se donauē qua-
ranta liures a
cada porter.

d Phil. 1564. 25.
1.167. E.

e Phil. 1564. 14.
2.97. per aço se
corrig. Ferdin.
313. 3.37. * xlvij
iij. xxxvij. on
se paguē diuit
liures sis sous.

per, libres, pergamins, tinta, y altres coses semblants, lo que sera menester. ^a Y en la festa de sent Dionis sols hi puguen despendre cinquanta liures. ^b

^a Ferdi. 313. 3. 37. * xlvij. iij. xxvij.

Com se donen vestits, dols y cera.

¶ Per alegries ques faran per lo Rey, sols sien vestits los Deputats, Assessor, Syndich, Escriva, y porters, y no altres. Y per dol, vistense los sobredits, y los Contadors, Administradors, Clauaris del General, y los escriuans, ells, o sos subdelegats, si seran presents. Y sols si puguen guastar quatrecentes liures, y no mes. ^c Y sis offeriran despeses inopinades, poden ferles los Deputats a consell dels Contadors, Administradors, Clauaris, y Aduocat del General. ^d Y en les subhastacions del General nos donen caneles que sien majors de les que quatre fan vna liura: y sols se donen als officials de la Deputacio que seran presents, y no als absents: y aço jure en poder dels Deputats lo qui tindra carrech de la cera. ^e Y nos donen mes de dos parells de antorches a cada Deputat, per totes les sitiades. ^f Y si donaran antorches a dalgu que dira bona dita en profit del General, nos donen sino ab parer dels sis Deputats, y dels officials que si trobaran. Y no facen, ni atorguen capitols, sino ab parer dels sis Deputats, y altres officials, y Assessor, y Syndich del General: ff y tots los Deputats, puix ni haja de cada braç, poden tachar, y fer pagar als que treballen en la Deputacio, y vestir los porters. ^g

^b Ferdi. 313. 4. 39. * xlvij. iij. xxxix.

^c Ferdi. 313. 4. 38. * xlvij. ij. xxxvij.

^d Ferdi. 314. 1. 42. * xlvij. iij. xlij.

^e Ferdi. 314. 2. 40. * xlvij. iij. xl.

^f Phil. 1564. 13. 1. 99. ff. Imper. 1537. 15. 1. 66. * xlix. iij. lxij.

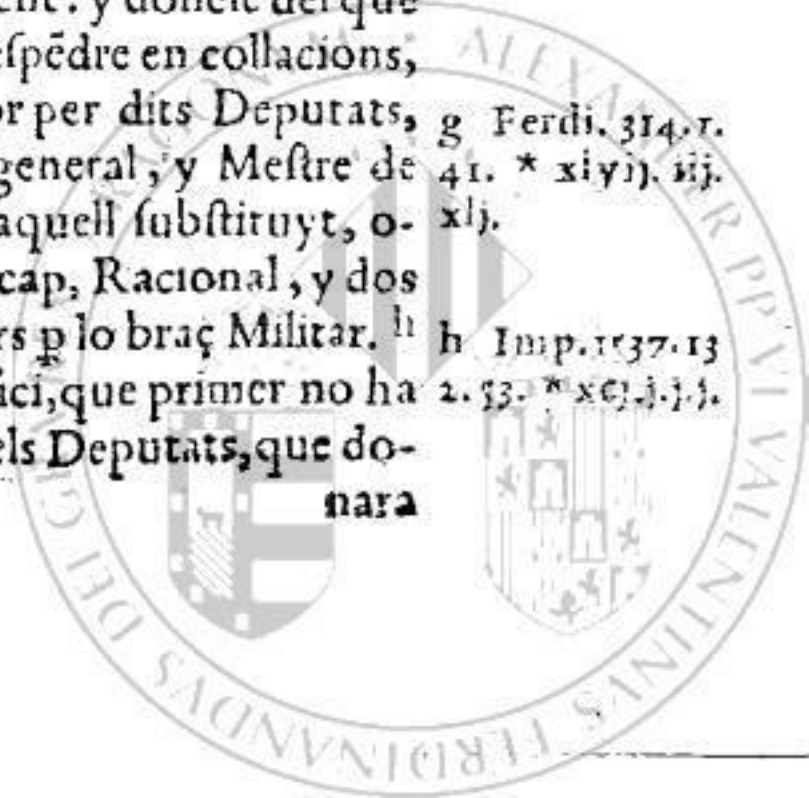
Com donē pera justes de guerra.

¶ Donen los Deputats del General cent liures pera fer justes de guerra, tostemps que per los obrers de murs y valls sen donaran altres cent: y donēse del que en la festa de sent Dionis se sol despēdre en collacions, per lo modo y forma designador per dits Deputats, ab interuencio del Lochtinent general, y Mestre de Muntesa, o vn Comanador per aquell substituyt, obrers de murs y valls, Jurats en cap, Racional, y dos Nobles, y dos Cauallers elegidors p lo braç Militar. ^h

^g Ferdi. 314. 7. 41. * xlvij. iij. xlij.

^h Imp. 1537. 13. 2. 53. * xlvij. iij.

¶ No vfe lo Cluari de son offici, que primer no haja donat fermāces, a coneguda dels Deputats, que donara

Cloguense les
clauerries.

nara bon conte dels diners que rebra, y pagar lo que deura al General segons los capitols: y en cada albara que pagara done vn tall. ^a Y nos facen diffinicions de les clauerries del General, fins tant que tots los deutes exigibles sien cobrats. ^b Y les clauerries que no son closes desde el any. 1527. en auant, cloguense per lo menys vna cada trieni. Y per los deutes prorogats, o letigiosos, sia subuēgut per lo Cluari corrent, com no sia en mes de cinchcētes liures, adossantlis dits deutes sens perjudicar los drets ques tenen cōtra los que haurā causat no cloures dites clauerries. Y juren en son jurament de guardar lo present Fur, essentlos legit per lo escriua. Y nols se liuren los albarans de sos salaris, fins que sien closes dites clauerries: y façahi lo Syndich les diligēcies necessaries pera ques effectue. ^c Y com los Contadors no dejen eser pagats, fins que hajen closa la clauerria, si algu morra, a daquell, y al que en son nom fera elet, pagues lo salari pro rata laborū. ^d Y als Cluaris paguelse lo salari pro rata de la quantitat que hauran administtrat de la sua consignacio. Y los Cluaris apres que haurā acceptat lo offici, nol puguen renunciar fins que hajen acabat son trienni. ^e

¶ Poden los Deputats forçar als Cluaris, pera quels mostren los libres de les clauerries, pera veute si tenen diners en son poder tostemps que voldran, imposantlos penes, y executātles si contradiran. ^f Y faças vn contralibre dels contes del General, pera ques sapia la entrada y exida, y lo que deu y lis deu: y aco manes a vna persona sufficiēt, a electio dels Deputats, al qual se done vn cōpetent salari, a arbitre de aqlls. ^g

Los cluaris
mostren los li-
bres.

Com se arren-
de lo general.

¶ Les subastacions pera arrendar lo General, facense en la Lonja: y pera liurar lo no si encenga candela, si parra als Deputats. ^h Y nos donen en vn arrendament per exaus, mes de mil liures en vna, o moltes vegades. ⁱ Y no pot repellirse la dita, ans deu eser admesa de aquells que en poder dels Deputats, o en la Taula de Valencia hauran depositat huit milia liures en con-

a Ferd. 312. 2. 25
* xlv. iiii. xxv.

b Imper. 1537.
14. 2. 60. * xlix.
ij. lvij.

c Phil. 1564. 12
4. 88.

d Phil. 1547. 5.
4. 25.

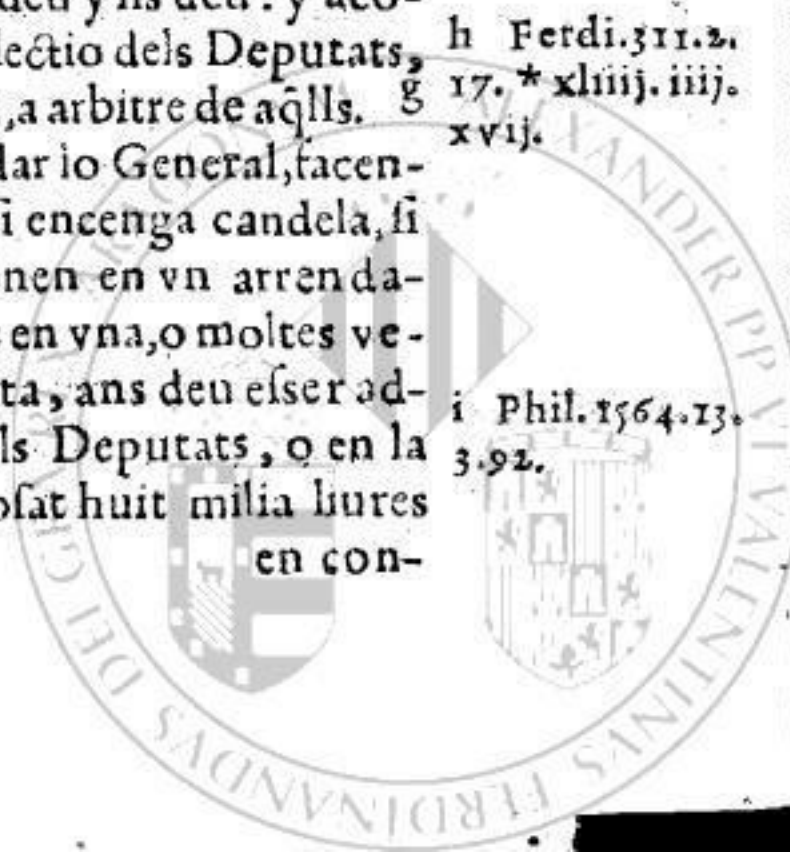
e Philip. M. R.
1547. 16. 1. 5.

f Imp. 1537. 15.
2. 67. * l. j. lxiii.

g Phil. 1564. 14
2. 96.

h Ferd. 311. 2.
17. * xliii. iiii.
xviij.

i Phil. 1564. 13.
3. 92.

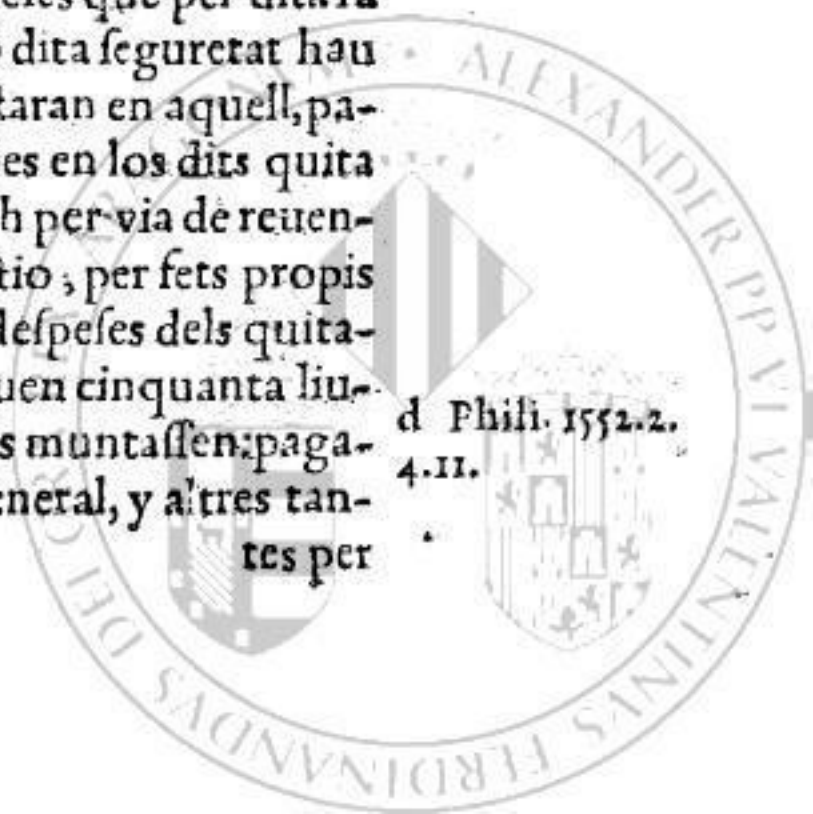
en contants, o en censals carregats sobrel General, o sobre la ciutat, fet quitament de aquells, y carregantlos al Syndich del General, aixi que diga en lo margallo, com en la fillola de la fal. ^a Y pot ferse dit deposit, desdel dia de sent Iuan. de Juny, fins ques fa la crida del dit arrendament en la Lonja, ans de la venda y liurament dels dits drets exclusiue. ^b Y offerintse, que algu que pora ben assegurar, no tindra dits censals sobre lo General, o la ciutat, (Dels quals lo Syndich haja de fer nou carregament, com es dit) voldra dir en lo arrendament, posant quatre milia liures en poder dels Deputats, o de la taula, y los actes de censals sobre Valencia, en propietat de huit milia liures, admetalis la dita: mas no lis liure, ni cloga lo arrendament fins que haja fet dits quitament y carregament al Syndich del General: y fet que sia, tornenlis les quatre milia liures. ^c Y los que hauran dit en lo modo precedent, si als Deputats y officials, a qui pertany, parra liurar lo, y nos sera fet dit carregament al Syndich del General, requerixquen al que haura dit en lo modo precedent, que dins sis dies faça fer dit carregament, o depose les huit milia liures: y si passats aquells no sera fet, los Deputats puguen liurar lo dit dret a altra persona, ab la dita ques trobara: y si aquella sera de menor summa que la que hauen dit los que no cumpliren al que deuen, com es dit, suplixcas lo que faltara fins al que per los altres fonch dit, de les quatre milia liures que aquells deposaren, ab les altres despeses que per dita rahos se causaren. ^d Y si los que ab dita seguretat hauran dit en lo dit arrendament, no restaran en aquell, pague lo General lo ques haura despes en los dits quitaments y carregaments: y lo Syndich per via de reuenda restituixca dits censals ab euictio, per fets propis tan solament: y per totes les dites despeses dels quitaments y carregaments, sols se paguen cinquanta liures al Assessor y escriua, cas que mes muntassen: pagadores, ço es, vint y cinch per lo General, y altres tant per

a Phil. 1552. 2.
2.8.

b Phil. 1552. 2. 3.
9.

c Phil. 1552. 2.
3. 10.

d Phil. 1552. 2.
4. 11.

tes per lo que restara ab lo arrendament. ^a Y les dites que los habilitats diran, diguēles publicament per miya de corredor: altrament no sien admeses. ^b

Qui no pot arrendar.

¶ En lo arrendar lo General no hi entreuinga algun Senyor de loch, ni algun Official, ni Vniuersitat, ni altre per ells. Y los dits Senyors y officials de les Vniuersitats donen Collectors, o Taulegers, pera collectar lo dit dret. Y als Taulegers, y Collectors, y Guardes donen los posada y virtualles, y nols impedixquen lo logar casa. Y ningú al temps de la subbastacio suborne a altre que no diga en lo arrendament, sots pena al que contraurindra a cascuna de dites coses, de excommunicacio y mil florins, executors per los Deputats a consell de ion Assessor, remoguda tota appellacio. Y si los dits Deputats faran dites subornacions, o les admetran pera liurar lo General a dalgu, executen se dites penes per los Deputats que apres de aquells vindran. ^c Y en respecte de la excommunicacio, decretcho lo Archebisbe de Valencia, y los Bisbes de Tortosa, Segorb, y de Cartagena: y faças publicar per tot lo Regne. ^d

Los arrendadors posen plegadors y quins officis donen o no.

¶ Los arrendadors del General poden posar qui voldran pera plegar y guardar los dits drets: y nols sien demanats per a gu dits officis, excepto los tres officis, del libre, y magerra, y lo dels albarans del General de les mercaderies, y lo del libre maior de jornades de la taula del dret del General del tall del drap. Los quals resten a disposicio dels Deputats, sino hauran concordat los arrendadors ab los Deputats al temps del arrendament lo contrari, en respecte dels dits tres officis. ^e Y los Deputats, o Administradors del General, poden fer entrar los ministros e guardes en la Morenia de Valencia, o en altre loch, per privilegiat que sia, pera inquirir los fraus del General, sens conuocacio del Batle, ni altre official. ^f

¶ Vaja cada trienni vn Deputat, elet per los altres, a voluntat dels arrendadors, a visitar les taules del General

a Phil. 1552. 3.

1.12.

b Phil. 1552. 2.

2.13.

c Ferd. R. 311. 3.

18. * xliiij. iiii.

xviiij. & 311. 3.

19. * xlv. j. xix.

& R. 311. 4. 20. *

xlv. j. xx. Phil.

1532. 2. 1. 5.

d Ferd. R. 311.

4. 21. * xlv. ij.

xxj.

e Ferd. R. 311.

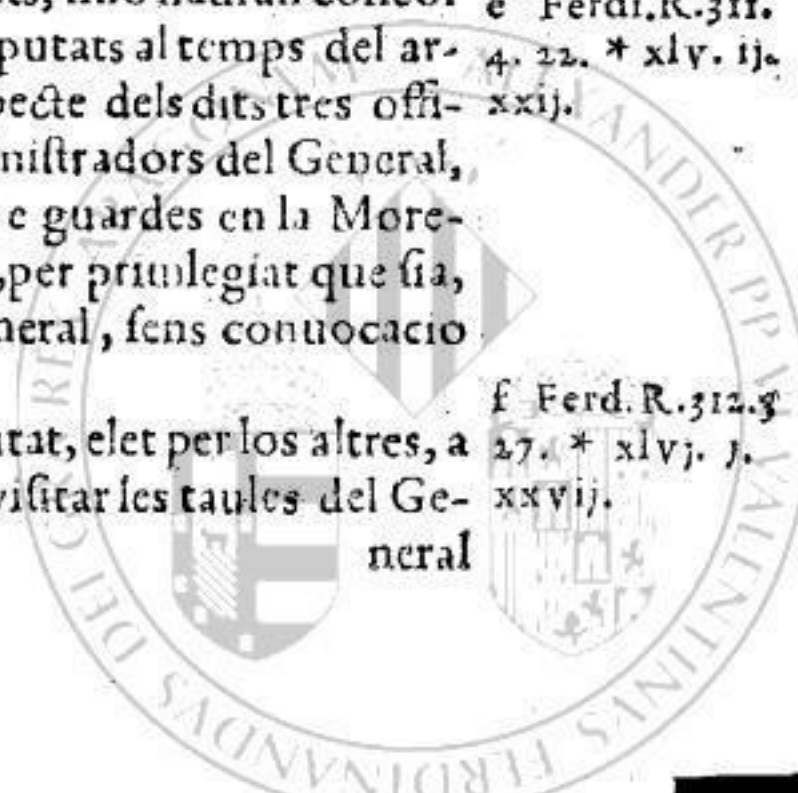
4. 22. * xlv. ij.

xxij.

f Ferd. R. 312. 3.

27. * xlvj. j.

xxvij.

Vn Deputat vi
fite les taules.

neral per lo Regne, ab lo Escriptura del General y ab lo Syndich; si los compradors ho voldran, pera coneixer dels fraus, y executarlos segons los capitols: y sien pagats de les penes y fraus ques executaran: y sino bastaran, supplexcas de les calonies que en Valencia se hauran executat entrel any. ^a Y puguen punir los que frauden al General, encara que sien guiats. ^b Y tots los Officials, Ministres, Guardes, Compradors, y sos companys, de la Deputacio, puguen portar de totes armes vedades honestamet, tant offensives com defensives: y nols puguen esser leuades per lo Lochtinent general, ni per altre official. ^c

Com se subuin
ga lo general.

¶ Quant lo General tindra necessitat, no prenguen los Deputats bestreta dels arrendadors, atorgantlos prorogacions: mas lo corregeuse fins a cinch milia ducats cascun any de propietat, obligant a la ciutat los bens del General, pera ques carreguen censals pera subuenirlo, consignanthi de les rendes del General pera pagar les pensions. ^d Y los censals del General sien tan priuilegiats, que per delictes dels compradors no puguen esser confiscats. Y en lo que toca a la proferta, puguen los Deputats cumplir ab lo que conuendra: carregant, o fent altres actes necessaris. ^e Y quant se enuiaran Embaixadors al Rey, (Que deu ferse quant nos pora escusar) qui hajan de esser los Embaixadors, quant si despendra, y de hon han de esser pagats, determinenho los Deputats y officials de la Deputacio, y dihuit persones (al mes) eletes per los estaments: tenint los dits Deputats y sos officials vna veu, y tots los altres altra veu: y si discordaran, estigas als dos terços de tots los sobredits. ^f Y los misatgers que anaran ab misatgeria de la ciutat, no obtinguen gracia per si, ni per altre, sino tindran capitol de la ciutat ab acte, sots pena de perdre la gracia, y no esser mes misatgers. ^g

Com se enuien
embaxades.

Qui pague lo
General.

¶ Son tenguts a pagar lo General lo Rey, y la Reyna, y son primogenit, y los Inquisidors de la heretica prauetat,

a Ferdi. 312. r.
23. * xlv. iiij.
xxiiij.

b Imp. 1537. 14.
3. 61. * xlix. ij.
lviiij.

c Ferdi. 312. 4.
31. * xlvj. ij.
xxxj.

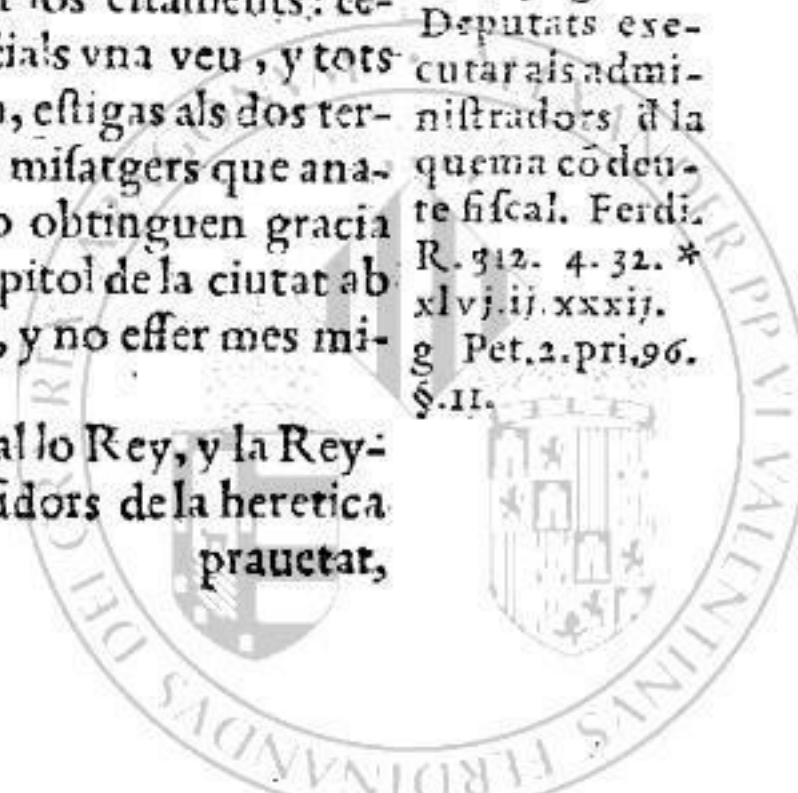
d Phil. 1564. 13.
4. 93.

* Ferd. 313. 3. 36.
* xlvij. . xxxvj.

e Ferdi. 313. 2.
34. * xlvj. iiiij.
xxxiiiij.

f Phil. 1564. 13.
4. 94. ad tepus

y certs censals que hi hauia corregats sobre lo general quiten se y paguen se les pensions del dret de la q may pugué los Deputats executar als administradors de la quema cõdeute fiscal. Ferdi. R. 312. 4. 32. * xlvj. ij. xxxij.
g Pet. 2. pri. 96. §. II.

No sien impedits los Deputats en conixer del General.

prauedat, y sos ministros, y totes persones de qualseuol estat y ley sien, aixi lo imposat com lo imposador. Y tambe lo pague lo Rey per les robes, monicions, y mercaderies, que enuiara a qualseuol parts, o exercits. ^a Y si pareixera millor als Deputats, que lo General del tall de les sedes, draps, y brocats, lo paguen los venedors, y no los compradors, puguen ferho. ^b Y lo Rey, ni la Reyna, ni son primogenit, ni altre official, o persona, per preheminent que sia, nos empache dels capitols del General, ni en ses causes, per ninguna via: y si alguna causa sera euocada, y dins tres dies no sera restituyda, poden los Deputats enantar, no obstant la euocacio, o inhibicio. ^c Ans los Lochtinents generals y Governadors presten son fauor y auxili als Deputats, sens voler conixer de la qualitat del negoci, sobre lo qual se demana dit auxili. Y guardense los actes de Cort del General, y lo Rey jure de guardar los capitols de aquell. ^d

General de la sal com se pague.

¶ Per lo General de la sal pagues per tot lo Regne de Valencia, fora los murs de la ciutat, a raho de vn real per cada casa: y en cada centenar de cases dexenfen deu franques per los pobres: y per cada cetenar de bestiar dos reals. ^e Y quant los Collectors del General arribaran a cada ciutat, vila, o loch, los Jurats, si lo tal loch sera del Rey: o los senyors, si sera de senyor, dins tres dies, contadors de la hora que seran arribats, donen als dits Collectors lo numero de les cases de la ciutat, vila, o loch hon seran: y nomenenli qui tenen bestiars, fentli venir los amos de aquells, pera que diguen quants bestiars tenea: y aço se faça ab jurament prestat per los dits Jurats y amos dels bestiars en poder dels dits Collectors: y los dits Jurats, o senyors de lochs donenli dins los dits tres dies tot lo general que per los dits vehins y amos se deura, sense despeses: y passats aquells, sino hauran pagat, paguen al Collector set sous per cada dia quel entretindran. Y lo Collector pugua apres contar les cases y bestiars: y si hi trobara frau,

a Ferdi. 312. 3. 29. * xlvj. j. xxix

b Ferdi. 311. 2. 16. * xliij. iij. xvj.

c Ferd. 313. 1. 33. * xlvj. iij. xxx. iiij. Imper. 1537. 15. 1. 65. * xlix. iij. lxi. Philip. 1547. 5. 1. 21. & 1542. 5. 2. 22.

* Phil. 1547. 5. 3. 24.

d Phil. 1564. 14. 4. 99. Ferd. 314. 2. 44. * xlvij. iij. xliij.

e Ferd. 309. 4. 1. * xliij. j. j. Phil.

1564. 19. 3. 127. y lo ques suplica ques cobras de altra manera lo dret de la sal fonch comes y no es prouehit Imp. E. R. 1528.

10. 4. 23. * xlvij. j. xlvj. Phil. 1552

13. 1. 1. R. Y per aço se corrig.

Ferd. 310. 1. 4. * xliij. iij. iij. on

sols se dexauen

cinch cases per centenar p los

pobres.

bara frau, pagueli lo quel comete vint y cinch liures. ^a Y qui impedira lo donar dit numero de cafes, y exactio y execucio del dit dret, pague mil sous al general, executors per los Deputats, a conseil de son Assessor. ^b Y en les carniceries, y los porcats, y peixcadors, paguen segons se auindran. Y reste la guarda y exactio del dit dret a arbitre dels Deputats. ^c

¶ En lo modo de pagar lo general de la sal, segons la dita auinença, no hi sia compresa la sal de la Mata, ni cap de Seruera, ni altra que exira del Regne: mas pagues per lo general de aquella vn sou per cada cafiz quen fera tret: y los Deputats facenne al Rey la cortesia que voldran. ^d Y reuocas cert acte, per lo qual se augmétaua lo dit General, dexantho a disposicio dels Deputats. ^e Y los que habiten dins Valencia no cōpren sal de les gabelles de fora, ni los auenguts ne entren dins Valencia pera vendre, donar, ni prestar, sots pena de vint y cinch liures, al General y al acusador executores per los Deputats y Administradors. ^f Excepto en los marineros que la porten, no per vendrela, ni per fer frau, sino pera son vexell. ^g Y los Moros no sien forçats a pendre mes sal de la que voldran cōprar per menut. ^h

¶ En les nou gabelles de la sal, les quals estan en Valencia, Xatiua, Alzira, Burriana, Panitcola, Cullera, Vila joyosa, Alacant, y Oriola, lo numero de les quals no pot minuar lo Rey, en totes elles se vena sal, y tambe en vna tenda, hon se pot vendre en lo cami de Muruedre, puix los que compren en aquella son auēguts en lo General a raho de huit sous per cafiz, franca del general: excepto en la gabella de dins los murs de Valencia, ques deu pagar a catorze sous per cafiz, comprenēthi los sis sous del general, y no a mes, ni meyns, sots pena de vint y cinch liures, al General, a la part, y al acusador applicadores. ⁱ Y Xixona sia exempta de la gabella de Xatiua, y posada en la de Alacant. ^k Y si los de Xixona la sal que portaran de la dita gabella

F la poran

a Ferd. 310. 1. 3. * xliij. ij. iij.
 b Ferd. 310. 1. 5 * xliij. ij. v.
 c Ferd. 309. 4. 1. * xliij. j. j.
 d Ferd. 309. 4. 2. * xliij. j. ij.
 e Fer. 311. 2. 15. * xliij. ij. xv.
 f Ferd. 311. 2. 14 * xliij. ij. xiiij.
 g Petr. 1. 97. 2. 40. * ix. xxxiiij. lxxj.
 h Petr. 1. 97. 2. 44. * viij. viij. xxviiij.
 i Ferd. 310. 2. 6. * xliij. ij. vj. & 310. 2. 7. * xliij. iij. vij. & 310. 3. 8. * xliij. iij. viij. & 309. 4. 1. * xliij. j. j. & 274. 1. 29. * ix. xxxiiij. lxxviiij. Peraço se corrig. lac. 1. 83. 2. 35. * ix. xxxiiij. lxxviiij. & priu. 36. §. 2. Petr. 2. 131. 4. 6. * ix. xxxiiij. lxxij. Mart. R. 200. 3. 2. * ix. xxxiiij. lxxiiij. hō se vena en molts altres lochs y en totes parts a sis sous lo cafiz, encara q̄ la venes lo Rey.
 k Imp. 1537. 10. 40. * ix. xxxiiij. lxxx.

La sal de la Mata com se pague.

Om se vena la sal.

la poran repartir per la vila : y si los de Biar se exemiran de la gabella de Xatiua, ys posará en la de Salines, y com se constituyra cada vila en sa gabella conuenientment, remetse al Lochtinent general. ^a Y los Batles facen reedificar les gabelles, de modo que puguen seruir peral vs destinat, y habitarse. ^b Y inanes als gabellots ab penes, que no venen sal sino en los lochs, y als preus senyalats. ^c Y los dits gabellots venen sal per menut en vna tenda en cada loch: sino senyalenla los justicies y lurats de cada loch al preu que aquells donaran, prenintla cada hu de sa gabella. ^d Y guardes lo priuilegi a la gabella de Burriana, reuocát lo fet en contrari. ^{ff} Y cascu pot coure sal en sa casa sens licencia. ^e

¶ Mane lo Rey al Batle que faça proueyr les gabelles de sal que sia bona, neta, y rebedora com conue, si los gabellots no les prouehiran. ^f Y si algun gabellot no vendra sal al de sa gabella, per no tenirne, o per altra raho, lo comprador requira a algun notari que lin reba vn acte: y no hauenthi notari, al Batle, o a altre official, o a dalgun capella, que lin reba vn testimonial, y loy liure: del qual solament pague dos sous. Y si lo quen sera request, no ho rebra, y liurara, pague cent florins: y lo qui aixi no haura pogut hauer sal, pot anarhi a altra gabella, y pagueli lo gabellot a raho de mig real per cada legua que anara a altra gabella, y los dos sous del testimonial, y deu liures de pena per cada vegada que caura. ^g Y cascun Batle dels lochs hon estan dites gabelles executen als gabellots de les dites penes dins vn dia, com deute fiscal: y passat lo dia, potse recorrer al Batle general: y si en lo recors succumbira, lo Batle local pague al que demana les despeses y dietes. Y juren los Batles general y locals al principi de son offici en poder dels Deputats dins quinze dies apres de requests per los Deputats, sots pena a arbitre del Rey, que faran dita execucio: lo qual jurament reba lo escriua de la Deputacio: y en fadiga del Batle executeho

Sien prouehi
des les gabelles

a Phil. 1547. 15. 1. 9. E. R. & E. R. 1547. 15. 2. 10. & 1564. 19. 3. 126
b Phil. 1547. 10. 1. 56. & 1564. 18. 3. 122.
c Imper. E. R. 1537. 15. 3. 69. * ix. xxxiiij. lxxix y supplicas que si los gabellots de Paniscola y Butriana no donaran la sal al preu ordenat, q̄ puguen los de la terra portar sal de altra gabella, y remetse als furs. Alf. 3. * ix. xxxiiij. lxxv. j. non est in antiq.
d Phil. 1552. 10. 3. 5. E. R. ad tempus. & 1564. 19. 2. 125.
ff Alfon. 3. * ix. xxxiiij. lxxv. j. non est in antiq.
e Ferdi. 310. 4. 11. * xliiiij. ij. xj.
f Pet. 2. 152. 2. 6. * ix. xxxiiij. lxxiiij. Mar. 200. 3. 2. R. * ix. xxxiiij. lxxiiij. Phil. 1547. 5. 4. 26. * ix. xxxiiij. lxxiiij. Ferd. 310. 4. 10. xliiiij. j. x.
g Fer. 310. 3. 9. * xliij. iij. ix. Iac. 1. p. 36. §. 4.

euteho lo justicia: y per pagar dites penes, donen los gabelots fermâces al principi de son offici. ^a Y qual seuol Vniuersitat, o particular, que per dita raho se grauat, faça part ab ell lo Syndich del General. ^b Y quant faltara sal en Valencia, lo Batle ab alguns Jurats en lo mes de Juliol, o Agosto, regoneguen les Salines de la Albufera: y sils parra que hi haura poca sal, assignen als saliners certs dies pera prouehir la gabella: y si dins aquells no sera proueyda, dones licencia als vehins pera que vagen a tal hon los parra. ^c

¶ No sien arrendadors, ni administradors de les gabelles de la sal, los Batles, sots pena de priuacio dels officis. ^d Excepto que los Deputats poden arrendar al Batle general en nom del Rey la sal de la Mata y cap de Ceruera, per lo preu acostumat de cinch milia sous. ^e Y los arrendadors vells son tenguts donar als nouells tota la sal quels sobra en les salines, a raho de tres diners la faneca, y en la conca del Albufera a quatre, y en Valencia a cinch diners, o a meyns preu, y no a mes: y solament sen poden retenir deu casillos pera sa casa y seruiçi, sens quen puguen vèdre. Y si los nous arrendadors no la voldran, no la puguen vendre los vells: mas los nous no facen sal en lo temps venut a altres, com la sal de dit temps sia a profit de aquells. ^f Y la mesura de la sal sia redona, y creixcas, de modo q' arras capia tant com ans cabia a corrent. ^g Y guardense los capitols que parlen del preu y mesura y altres coses de la sal, sots les penes en cada hu de aquells imposades, y facense los arrendaments ab tal pacte. ^h

DELS DELMES.

TITOL XIII.

Quant lo glorios Rey don Jaume primer de dichosa recordacio, conquistador de la ciutat y Regne de Valencia, determina ab son Consell de

F 2 Deu

Qui no arren-
de la sal.

Com se hajen
los arrendadors
nous ab los
vells.

a Ferdi. 310. 4.
12. * xliij. ij. xij.
Imp. 1542. 10. 2.
39. * xlvij. j.
xlvij. Phi. 1564
19. 124.

b Ferdi. 311. 1.
13. * xliij. ij. xij

c Alf. 2. pri. 52.

d Imp. 1542. 10
3. 40. * xlvij. ij.
xlix.

e Imp. 1528. 6.
1. 10. * xlvij. iij.
xlv. ad tempus
& 1537. 12. 4. 49.
* xlvij. j. xlvij.
ad tēpus. Phil.
1547. 6. 2. 28. ad
tempus.

f Iac. 1. 83. 3. 36.
* ix. xxxiiij. lxiix
& pri. 36. §. 3.

g Pet. 1. pri. 32.
in fin.

h Phil. 1564. 18.
4. 12. 3.

Donatio dels delmes a la esglesia.

Done lo terç al Rey.

Compensa per lo terç.

De que nos pague delme.

Deu li ajudaua a conquistar dita ciutat y Regne, que primeramēt, ans de totes coses, dotaria la Esglesia Cathedral y altres suffraganees, de modo que lo Bisbe y capellans hi viurien honestament. ^a Y haguda la victoria, cumplint lo promes, entre altres coses dona les dos parts de tots los delms dels fruyts de la terra, y animals, y peixos de la mar, y albufera, y dels forns, y molins, fets y per fer de totes les terres dels Christians, y de Moros que seran conquistades. Y de les rendes que los Moros donen al Rey, dona les dos parts del delme. Y lo Bisbe dona en feudo al Rey lo terç dels delmes: excepto los delmes trets dels bēs de cauallers, capellans, y lochs religiosos, y los delmes de les propries collites del Rey, y de forns y molins, y lo terç dels peixos, salua sa part que li pertany al Rey de la Albufera. Lo qual terç haja de posseyr lo Rey a feudo de la Esglesia, perque li sia leal y defensor de sos drets, remetent tot lo demes que a la dita Esglesia fonch promes. ^b Y qualseuol vehi pot pendre a feu per la Esglesia, del terç delme, sens prestar algun seruij. ^c Y com fos altercacio sobre la dita remissio del terç y altres coses, lo Rey dona en compensa les viles de Xullella y Gorgio, ab tots los drets que lo Rey hi tenia. ^d

¶ No deu pagar se delme de pollins de vaques, ni de somerēs que lauren tots dies, ni de pollins de gallines, ni de anedes, ni de oques, ni pauons, ni coloms, ni delsous: ^e ni de poncirs, albercochs, limons, taronges, aranges, cidres, ni albudeques, tant ques venen en casa, com ques venen en gros, com en menut: ^f nis pague de figues, almetles fresques que en la propria casa se despendran, ni de les figues que en menut se vendran ab cistelles: ^g ni de cañamels de sucre: ^h nis pague de hortalizes, o fruyts de arbres, o parrals que estaran dins los murs de la ciutat de Valencia, o altres viles, o de les parres dels rauals de Valencia sobre los termens, ço es, en la Boatella, Roterros, y la Xerea, nos pague delme, encara ques venen en gros, o en menut:

mas de

^a Iac. i. pri. 1.

^b Iac. i. pri. 12. §. 10. vique ad fin.

^c Pet. 2. pri. 134.

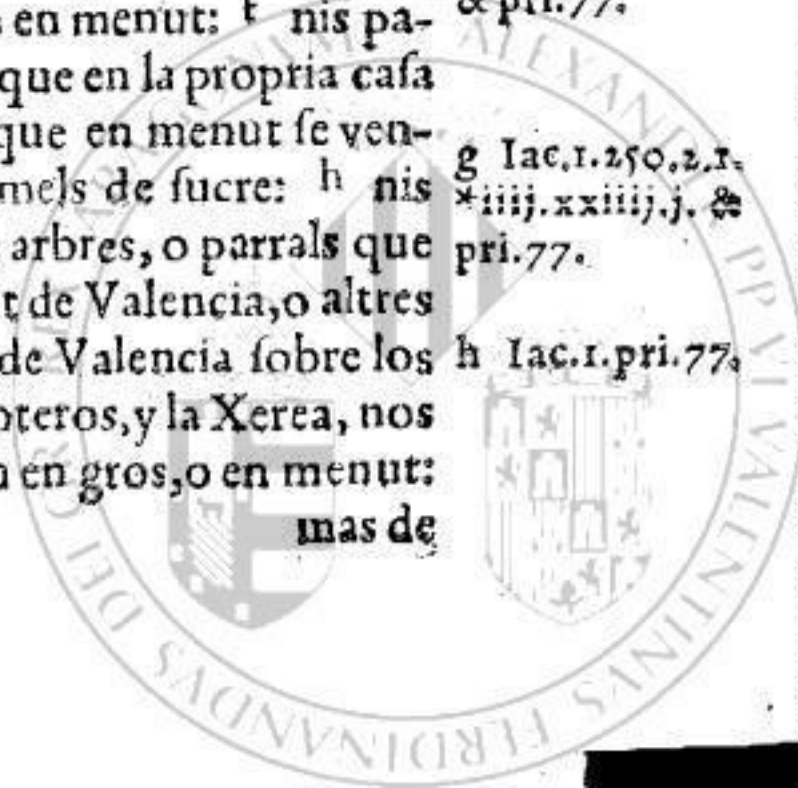
^d Iac. i. pri. 85

^e Ia. i. 250. 2. 1. * iij. xxiiij. j. & p. 77. §. 1. & pri. 59. ad tempus.

^f Iaco. i. 250. 2. 1. * iij. xxiiij. j. & pri. 77.

^g Iac. i. 250. 2. 1. * iij. xxiiij. j. & pri. 77.

^h Iac. i. pri. 77.

mas de les altres parres deu se pagar: ^a Nis deu pagar per los Sarrahins ques rescatará de sos senyors. ^b Y sonne franques les terres que foren establides de les marjals que foren fetes en la horta de Valencia. ^c

¶ De alfaltes y ferratja dones per delme la deena part, excepto de la ferratja ques menjara vna caualcadura del senyor, o de les alfaltes ques menjaran les besties del senyor. ^d De peres, nous, pomes, presechs, magranes, prunes, codoñs, auellanes, serues, mores, nesples, y de altres fruyts de arbres, pagues per delme la dotzena part del preu: excepto de les que en la casa del senyor se menjaran, o seran venudes per menut, que en tot lo any no hajē valgut mes de cinch sous. ^e

¶ De cols, espinachs, albarginies, cauallós, pastanagues, naps, porros, alls, cebes, y de totes altres hortalizes, pagues la deena part: excepto los ques menjaran freschs en les cases propries dels senyors: o si los alls, o cebes no seran mes de deu forchs, perque essent mes, deuriasen delme, encara ques menjassen en les propries cases. ^f Y de les panfes nos pague delme, mas ans ques facen pagues en rahims: y si seran fetes, esmenes en verema. ^g

¶ Per lo formét, ordi, auena, paniz, adaça, faues, guijes, ciurons, fesols, lentilles, tramuços, pesols, matafaluga, cardemoni, venema, canem, lli, trainella, alqueña, pagues per delme la deena part en la hera: y aixi mateix per totes les altres sements, fora les que expresament son exceptades. ^h De arroz, oliues, y almetles fresques y seques, ques venen en gros, o en menut, pagues per delme la dotzena part, sens leuarne despeses. Si les figures fresques se vendran en gros, pagues tot lo delme. ⁱ Y per les figures seques, ans ques partixquen entre los senyors y collidors, y çafra, dela flor, o preu, pagues la quinzena part. ^k

¶ Lo delme del forment pagues en gra batut en la hera, y no sen leuen ningunes despeses, excepto les garbes q̄ seran donades als segadors, per les quals aquells

Ques pague p
delme de cada
cosa.

^a Iac. i. 250. 2. 1.
^b * iij. xxiiij. j. &
pri. 77. y son li-
berts los ra-
hims de totes
les parres. per
Iac. j. pri. 59.

^b Petr. i. 97. 3.
45. * ix. xxxiiij.
xxviiij. & pri. 16

^c Pet. 2. pr. 133.

^d Iac. i. 250. 2.
1. * iij. xxiiij. j.
& pri. 77.

^e Ia. i. 250. 2. 1.
* iij. xxiiij. j. &
pri. 77.

^f Iac. i. 250. 2. 1.
* iij. xxiiij. j. &
pri. 77.

^g Iac. i. 250. 2.
1. * iij. xxiiij. j.
& pri. 77.

Iac. i. 250. 2. 1.
* iij. xxiiij. j. &
p. 77.

^h Iac. i. 250. 2. 1.
* iij. xxiiij. j. &
pri. 77. Petr. i.
pri. 1.

ⁱ Iac. i. 250. 2.
1. * iij. xxiiij. j.
& pri. 77. §. 1.
Petr. i. pri. 1.

^k Iac. i. 250. 2.
1. * iij. xxiiij. j.
& pri. 77. §. 1.

On se pague lo delme, y quant dels grans.

ne son tenguts. Y los forments, ordis, y altres blats, o legums, no sien leuats de les heres dins dos dies, fins que sia vengut lo delmer: y si dins aquells no vindra, puguen dexar lo delme y premicia en la hera, y portarfen lo demes: excepto lo paniz, que sols deu estar en la hera vn dia: y passat aquell pot esser dexat en la hera lo delme y premicia, y portarfen lo demes: y si ploura, pot esser leuat lo paniz de la hera, sens esperar-se lo delmer. Y si lo delmer sera auisat, o no, estigas ab sacrament del auisador. ^a Y lo delme de la verema, auises vn dia ans al delmer, y dones en la viña, sens leuarne algunes despeses. ^b Y cascu pot delmar y premiciar sens lo delmer, sense encorrer en pena alguna. ^c

Com se pague p los animals.

¶ Per cada polli de egua pagues per delme lo dia de sent Miquel vn sou: de somera, o de vaques, sis diners: y per los cabrits y corderos, si seran de deu amunt, pagues delme: y de deu auall, pagues mealla solament per cascu. Per los porcells, o vellons de llana, o formatges, dones lo delme degut, si seran de quinze amunt: y si seran de quinze auall, nos pague res. ^d Y sis pagara delme per les garrofes, morerès, y de adzauara, y de la lana dita pelades, remetse a ques faça justicia. ^e Y de les oliues, carns, y altres coses, dones lealment lo degut, y aixi com es ordenat y acostumat. ^f

Los senyors de lochs. no arrenden ni impedixquen.

¶ Los senyors de lochs no poden esser arrendadors dels delmes, y si ho seran, no valga lo arrendament: y dones auxili per los officials Reals pera impedirho. ^g Y los dits senyors de lochs, y officials, en les viles y lochs Reals, son tenguts de logar als arrendadors, o collectors dels delmes, cafes, y lochs pera son estar, y pera posar los fruyts, y donarlos les vitualles necessaries, pagant dits arrendadors los justs preus de aquelles, sots pena de cent florins, al Rey y al agrauat aplicadors. ^h Y si los dits senyors, o Barons, empacharan als dits arrendadors, o collectors en ses exacions, sien socorreguts per los officials Reals ab execucio de penes.

a. Iac. 1. 250. 2. 1. *iiiij. xxiiij. j. & pri. 77. §. 1. & §. 5. per aço se corrig. Petr. 1. 10. 1. on se pagaua en garba & de paniz en spiga, y de arroç en garba, y si sera esmoñit la dotzena part.

b. Iac. 1. 250. 2. 1. & pri. 77. Pet. 1. 1. 1.

c. Petr. 1. 96. 4. 27. *iiiij. xxiiij. ij. & pri. 13.

d. Iac. 1. 250. 2. 1. & pri. 77.

e. Philip. M. R. 1547. 15. R. 1. & M. R. 1547. 15. 3. 2.

f. Pet. 1. pri. 1. & pri. 3. Iac. 1. pri. 90.

g. Imp. E. 1533. 7. 4. 26. *iiiij. xxiiij. xvij.

h. Ferd. 276. 4. 8. E. *iiiij. xxiiij. xv. & 301. 1. 14. *iiiij. xxiiij. xvij.

Poden traures los fruyts ecclesiasticchs del regne.

de penes. ^a Y los Ecclesiasticchs, o los dits arrendadors, poden portar los dits fruyts ecclesiasticchs alla hon voldran, tambe fora del Regne, feta fe primer de aquells als Batles. ^b Y juren que no trauran del Regne altres fruyts, que los quels hauran peruengut dels arrendaments ecclesiasticchs. ^c Y les franquees de drets que tenen los dits arrendadors en les vendes dels fruyts, serues lo que es dispost de justicia. ^d

a Ferd.E. 276. 3.7.* iij.xxiiij. xiiij.

b Iac.2.pri.94. Impe.E.1533.7. 3.25.*.iij.xxiiij xviiij.

Jutge dels delmes.

¶ Lo jutge dels delmes, lo qual supplica lo braç Real ques nomenas Porter, com en los Furs y priuilegis antichs se nomena, y que sols sia executor de les prouisions que fara lo jutge Ecclesiasticch, y que no tingues Cort formada, y per sa Magestat fonch remes a Furs y priuilegis: ^e pot fer execucio cõtra los que detenen los delmes, o los preus de aquells, traentlos peñores, y posant los deutors en preso, si menester fera. Y los officials Reals los affauorixquen, sots pena de la indignacio del senyor Rey, y refer los drets a la Esglesia, o a daquells a qui toca. ^f Y lo porter que tindra comissio pera constrenyer los primers compradors, puga peñorar y executar segons forma dels priuilegis: mas no als segós. Y no puga rebre do algu, sots pena de perdre lo offici, y tornarho en doble: ni prenga despeses, sino les degudes a la Esglesia per contumacia. ^g

c Pet.2.pri.36.

d Impe.1533.8. 1.27.*iij.xxiiij xix.E.

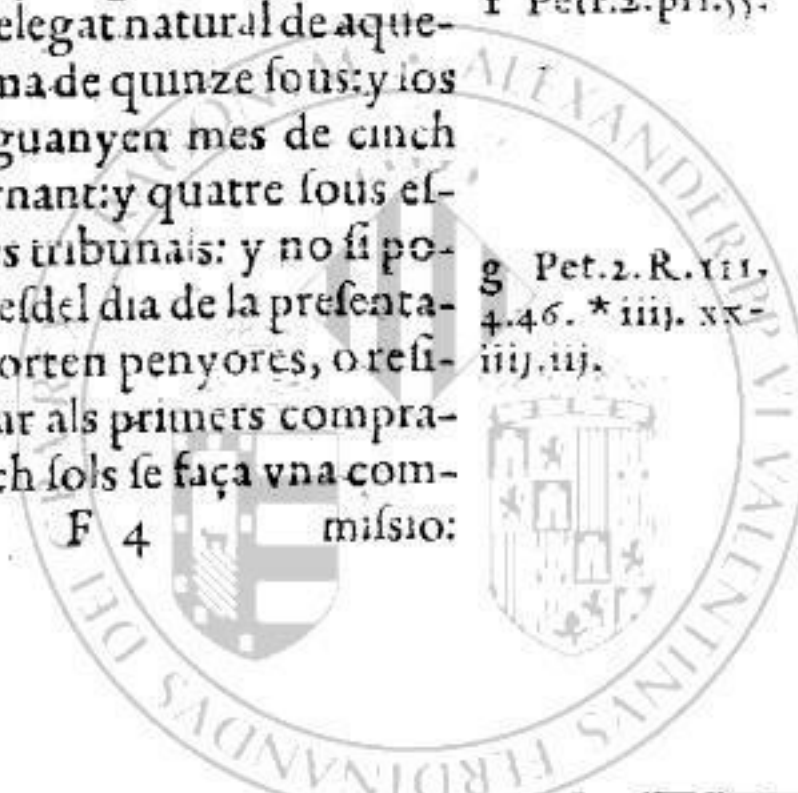
e Imp.R.1533. 12. 2. 47.* iij. xxiiij.v.

Salarijs dels executors dels delmes.

¶ Quant lo jutge dels delmes anara fora, solament guanye vint sous per cascuna dieta: y no porte ab si mes de son escriua, y vn porter: y tinga en cascuna ciutat y vila Real, e lochs, vn subdelegat natural de aquella, lo qual conega fins en summa de quinze sous: y los porters anant a executar, no guanyen mes de cinch sous per cada dieta, anant y tornant: y quatre sous estant, aixi com fan los dels altres tribunals: y no si poden estar mes de quinze dies, desde el dia de la presentacio contadors: y dins aquells porten penyores, o resistencia. Y sols puguen executar als primers compradors dels delmes. Y pera vn loch sols se faça vna comissio:

f Petr.2.pri.55.

g Petr.2.R.111. 4.46.* iij. xxiiij. iij.

missio, encara que sia cõtra molts deutors de vn creador. Y vn porter sols pugna portar dos letres, y vn salari, com en los altres tribunals. Y per la commissio fecta contra molts deutors de vn creador de vn mateix poble, sols guanyen vna dieta. ^a Y aixi com lo porter dels delmes pot esser leuat per lo Archebisbe, aixi pugna esser leuat lo escriua: referuat al Rey de poder posarni altre. ^b

No sia impedi-
da la execucio
dels delmes.

¶ Les causes decimals que seran determinades per lo jutge Ecclesiastic, no sia impedida la execucio per fermes d' dret, ni per recursos, per los Governadors, ni altres officials: nis empachen en dites causes, encara que sia en causa ques litigara sis deu pagar delme, o no: ni sien euocades a la Real audiencia, sino en los casos que de justicia sia permes. ^c Y si lo Rey es tengut a jurar certa bulla, jurala sens prejuhi dels braços Militar y Real. ^d

Premicia.

¶ La premicia, que es la trentacinquena part de la cosa, deuse pagar de totes les coses de les quals se paga delme, pagant primer lo delme: encara que en la paga del delme hi sia contada la premicia, guardes lo ques vfa en Arago: y nos leue de la hera, fins que sien auifats los delmers, segons del delme es dit. ^e

DE DIVERSOS TRIBVTS.

TITOL XV.

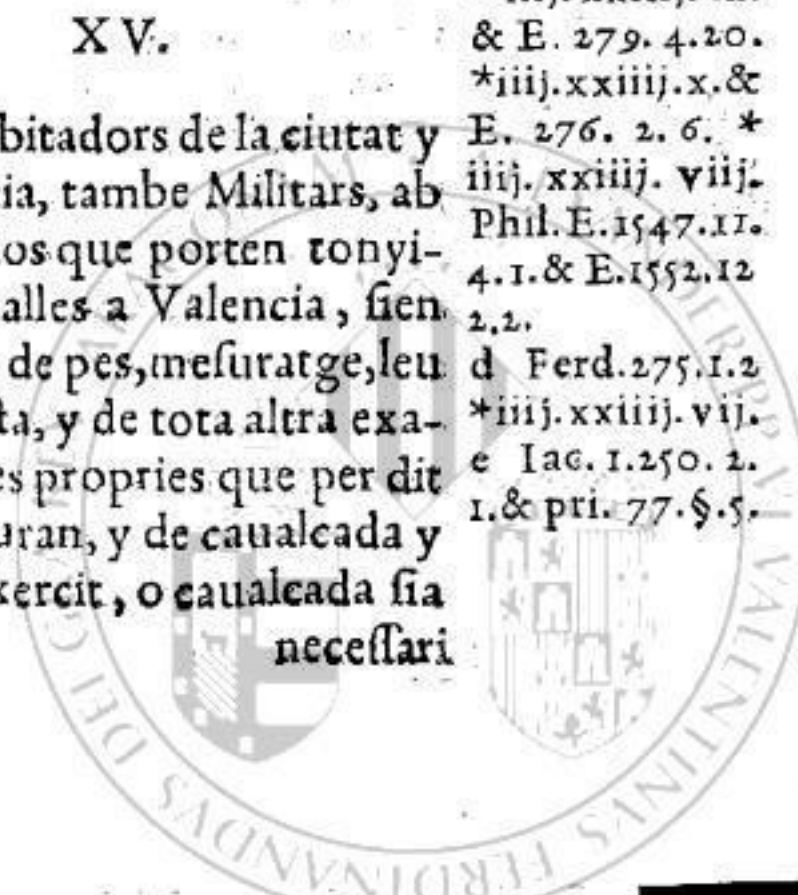
DOS vehins, e habitants de la ciutat y Regne de Valencia, tambe Militars, ab tots sos bens, y los que porten tonyines y altres vitualles a Valencia, sien tostemps franchs de pes, mesuratge, leuada, peatge, ribatge, peyta, questa, y de tota altra exactio y tributs, per les mercaderies propries que per dit Regne portaran, vendran, y trauran, y de caualcada y exercit, (excepto quant lo tal exercit, o caualcada sia necessari

De que son
frãchs los ve-
hins de Valen-
cia.

a Phil. 1564. 18. 1. 120. fonch supplicat a tẽps en respecte del subdelegat, y fonch comes. Phil. 1552. 3. 17.

b Imp. E. 1533. 9. 3. 35. * iiii. xxiii. vj.

c Imp. E. 1533. 8. 3. 30. * iiii. xx. iiii. x. & E. 1542. 12. 1. 48. * iiii. xxiii. xx. & E. 1533. 8. 2. 28. * iiii. xxiii. xj. & E. 1533. 8. 2. 29. * iiii. xxiii. xij. Ferd. E. 275. 2. 3. * iiii. xxiii. ix. & E. 279. 4. 20. * iiii. xxiii. x. & E. 276. 2. 6. * iiii. xxiii. viij. Phil. E. 1547. 11. 4. 1. & E. 1552. 12. 2. 2. d Ferd. 275. 1. 2. * iiii. xxiii. vij. e Iac. 1. 250. 2. 1. & pri. 77. §. 5.

necessari dins lo Regne, o als enemichs de la frontera anant lo Rey, o quant enemichs entraran ab armada per terres del Rey) per tots los estats del senyor Rey, conquistats, o per conquistar: excepto lo dret que es traua sobre la sal: y ningú contraunga a la dita gracia, prenint alguns drets de mercaderies, ni altres coses, sots pena de la indignacio del senyor Rey, y mil morabatins de or, al Rey applicadors. ^a Declarat q̄ peatge, portatge, y pes, es tot vna cosa. ^b Y valga la dita franquea, e libertat en Paniscola, ^c y en lo Regne de Murcia, ff y en Albarrazin, y Terol: tambe per lo mig peatge de Albarrazin: ^d y en la Batlia de Alacant, y Oriola, tambe de carnatge, o montatge, com en lo demes del Regne: y encara q̄ sen traga forment pera Valencia: ^e y en Girona tornant lo que hauran exigit. ^f Y los que van de Moxent, o Ontinent, a Oriola, per passar per lo terme que es litigios entre Capdet y Villena, nols se prenga dret algu, ni sien empachats los que per alla passaran, com si passassen per altres parts del Regne de València. ^g Ni en Liria tambe per lo dret dit profas car. ^h

¶ Valguen tambe les franquees concedides als Valencians, en los Regnes de Castella, Arago, Catalunya, ⁱ y Mallorca: ^k y en les isles de Cerdenya, y Corcega, y les adjacents, en les quals poden comprar y vendre, y traure qualsseuol mercaderies, y forments, y altres blats, carregantlos y descarregantlos francament. Y sis dubtara si les tals mercaderies seran de Valenciás, sia cregut lo qui les portara ab son juramet. ^l Y en lo Regne de Napolis, lo quales de la corona de Arago, nos prenga als Valencians dret de duana. Y guardelsse la franquea quels se guardaua en temps del Rey don Alfonso. ^m Y per les coses y mercaderies que los Valencians tractaran licitament en Sicilia, tinguenh les frāquees que lo Rey en Jaume concedi als Catalans. ⁿ Y per lo forment ques traue de Sicilia pera Valencia, ab licencia del Rey y sos Portolans, sols se

F 5

paguen

3.30. * lxxxix. ij. j. h Alf. 2. p. 51. i Imp. E. R. 1542. 14. 4. 61. * ix. xxxvii. xxxii. k Ioan. R. 144. 3. 2. * ix. xxxiiij. v. l Iac. 2. pri. 110. Alf. 2. pri. 57. m Phil. 1547. 7. 1. 34. Ferd. 300. 4. 12. * ix. xxxiiij. xiiij. n Mar. pri. 1. §. 2.

a Iac. 1. 81. 2. 1. * ix. xxxiiij. j. & pri. 7. Pet. 1. pri. 4. & pri. 20. Alf. 1. p. 1. Iac. 2. pri. 3. §. 9. & pri. 15. & pri. 148. Alf. 2. pr. 32. Mar. M. 198. 4. 6. * ix. xxxiiij. viij. Fer din. 302. 4. 25. * ix. xxix. xij. & 299. 2. 1. * ix. xxxiiij. xj. & 273 4. 27. * ix. xxxiiij. x. per ago se corrig. Pet. 1. pr. 28. on p los del regne no pcedia en la leuda, peatge, cōsulat de la mar, albufera, y deueta, y Iac. 2. pri. 3. §. 7. hon sols valie dits priuilegis dins lo regne de Valencia.

b Ia. 1. 83. 1. 22. * ix. xxxiiij. xij.

c Iac. 2. p. 4.

ff Iac. 2. pri. 17.

d Iac. 2. p. 54. &

p. 59. Alf. 2. pri.

32. Imp. 1537. 11.

3. 44. * ix. xxxiiij.

liij. Phil. 1547.

6. 3. 30.

e Pet. 2. R. 141.

4. 28. * ix. xxxiiij.

liij. liij. & R.

143. 2. 36. * j. v.

xxxiiij. Ioan. 1.

pri. 3.

f Alf. 2. p. 56.

g Imp. 1537. 8.

On valla franquea als Valencians

paguen per cada salma general tres tarins : y per cada salma general de ordi, vn tari y deu grans, y no mes. ^a Y per lo que en la dita isla se ha exigit mes del degut per dita raho, cometse pera ques done assento en restituyrho. ^b

Que no paguē los vehins.

¶ Los vehins del Regne no sien forçats a pagar bor regatge, carnatge, quema, ni altres vectigals que paguen los estrangers que hauran contractat en lo Regne, ab que ho hagen de notificar al primer official Real del primer loch del Rey que trobaran, per la primera vegada que hi seran apres de fet lo contracte. ^c Y lo vehi pot pesar, y regoneixer les coses del vehi que dehuen, o no dehuen pagar leuda sense pena: y los mercaders vehins no son tenguts anar a la taula del pes, pera dir la leuda que dehuen los estrangers: ^d declarat que aquell es dit vehi de Valencia, que goza dites franquies, que tindra en aquella sa muller, o cap major, o jurara lo estatge de aquella: y q̄ no excuse peatge en altre loch de la jurisdicció del Rey: y no faça esmerços de altri per propis, per fraudar lo peatge, o altres drets. ^e Ni lo estranger, o vehi dexen de pagar los que deuran, sots pena de pagarlos dobles, y no altra pena. ^f Y si vindra a habitar Valencia vassall de altre senyor, sia absolt del vassallatge de aquell, ab que desampare lo que per dit senyor tenia. ^g Ni te algu del Regne obligacio de habitar, y personalment residir alla hon te les heretats, sino alla hon voldra: no obstant qualsseuol condicions contengudes en lo instrument dels acaptes. ^h

¶ No perden los vehins del Regne les libertats que tenen, per no tenir la franquia, encara que vinguen per mar: mas hauent assegurat, prenguen temps pera portarla: y si no la portará dins lo dit temps ques hauran pres, paguen los drets. ⁱ Y lo tribut que imposa lo Rey als que trahuen arrosos y peix del Regne, es reuocat: com totes coses y mercaderies se puguen traure francament. ^k Y per lo peix de la Albufera

a Ferd. 299. 2. 2
* lxxj. iij. j. Imp.
1533. 2. 2. 1. * lxxj
iiij. iij. & 1537.
8. 4. 31. * lxxij. j.
v.

b Phil. 1547. 3.
3. 13.

c Mar. 176. 2. 5.
* ix. xxxiiij. ix.
& 183. 4. 2. * ix.
xxxiiij. vij.

d Pet. 1. 98. 1. 58
* ix. xxxiiij. xlv
& pri. 17. in fin.

e Iac. 1. 82. 4. 21
* ix. xxxiiij. xxxj
& 82. 2. 8. * ix.
xxxiiij. ij. & pri.
7. & pri. 16.

f Iac. 1. 81. 2. 3.
* ix. xxxiiij.
xvij.

g Iac. 1. 81. 2. 2.
* ix. xxxiiij. xvj

h Pet. 1. 96. 3. 25
* j. v. vj. & p. 12.
in fin.

i Iac. 2. p. 128. &
p. 13. §. 5. & 101.
1. 14. * ix. xxx-
iiij. iij.

k Pet. 1. 2. p. 82.
tragnerense de
Castella peral
spital de Valen-
cia en los anys.

1547. y . 1548.
quatre mil fa-
neques de for-
mēt y mil mol-
tons franca-
ment. Phil. 1547
2. 1. 6.

ques porta a Castella, ni del forment que ve de Castella, nos pague lo peatge, o moxerifat. Y lo Batle della Xixona leue los collectors, sots pena de mil florins. ^a Y cada hu puga fer en sa terra denefa, y vendre los conills de aquella francament. ^b Y nos pague leuda de caça ninguna, sino solament dels bestiar contenguts en la carta del Peatge, y lo tassat en aquella. ^c Y leues lo dret Portugues, puix cessa la causa porque se posa, a coneguda del Lochtinent general: ^d y lo dret de paratge, y nos puga traure en consequencia. ^e

^a Ferd. 2. p. 12.

^b Iac. 1. 83. 1. 29
*ix. xxxiii. 1v.

^c Iac. 1. 83. 1. 30
*ix. xxxiii. 1vj.
& 83. 2. 32. *ix.
xxxiii. 1xij.

^d Phil. 1564. 15
4. 112. in sequen
tia.

^e Mar. E. M. 188
2. 4. *xxix. ij. j.

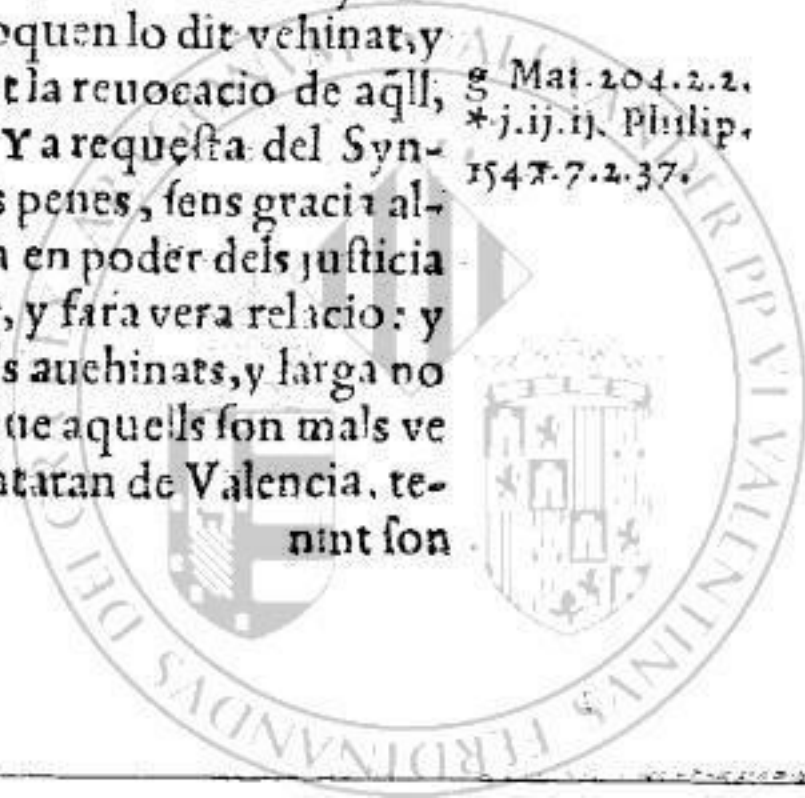
^f Mar. 204. 1. 1.
*1. ij. j. y dels ve
hins vide infr.
de pastures. in
prin. & §. quāt
se donara.

^g Mar. 204. 2. 2.
*j. ij. ij. Philip.
1547. 7. 2. 37.

Iure lo ques
auehina.

¶ Lo que vindra a esser vehi de Valencia, jure en poders dels justicia y Iurats, que demana la carta de frāquea per intencio de esser verdader vehi, fent y tenint son domicili, e cap major, y estatge, ab sa muller, sin haura, sens frau, en la dita ciutat, o sa contribucio del terme vell, segons Fur: y que vsara dels dits vehinatge y franquea justament, ab veritat, y sens frau: y sino ho fara, no li valga la franquea; y poden los dits justicia y Iurats repellir a quils parra, o mal vsara de la frāquea, leuantals, e inhabilitatlos pera poderla mes hauer. ^f Y hajahi vna persona deputada per los Iurats, vltra lo Syndich y Subsyndich, ques informe, o per altra qual seuol via certifique, si los vehins seruen lo que com a vehins de huen seruar: especialment si tenen sos domicilis, estatges, e cap majors en la dita ciutat, o en sa contribucio: y informe als dits justicia y Iurats dins tres dies dels mals vehins: y vist que seran ben informats, promptament, e de nua paraula, se facen restituyr dites franquees, y les tallen, y reuoquen lo dit vehinat, y continuen al peu del dit vehinat la reuoecacio de aqll, inhabilitantlos pera tornarhi. Y a requesta del Syndich execute lo justicia Ciuil les penes, sens gracia alguna. Y jure la tal persona eleta en poder dels justicia y Iurats, que sera leal y diligent, y fara vera relacio: y donelis per lo escriua trelat dels auehinats, y larga noticia de aquells. ^g Entenent que aquells son mals vehins, que per tres mesos se absentatan de Valencia, tenint son

Mals vehins.

nint son cap major en altre loch: y a daquells se dehuē
leuar les franquees, y dehuen contribuir en los car-
rechs de les viues hon estaran. ^a

a Imp. 1537. 18.
3. 79. * ix. xxx-
iiij. xxxiiij.

Franquea dels
forments.

¶ En lo Almodi de Valencia no sia exigit dret de rae
dora, ni estoratge, de algū habitador del Regne, com
tinga estores en aquell, o los Jurats les hagen donades
francament. ^b Y del forment que vindra per mar,
sols se prenga en la taula del Peatge tres diners per car
rega: y lo que estrangers portaran per terra, venas en
lo Almodi, y no paguen sino tres diners per cafiz per
la mesura, y per qualseuol altra raho: y no paguen al-
tra cosa per tot lo terme de Valencia: ni donen solat-
ges, ni cops, ni almoistres, ni hostalatge, ni altra cosa. ^c
Y promet lo Rey, que ja nos posaran altres tributs
sobre los forments, o altres collites. ^d Y la leuda de
Cadaques no sia presa als mercaders de Valécia, vltra
del solit: y si sera fet frau als dits mercaders, farals sa-
tisfer lo Batle de Valécia ab les despeses. ^e Nis prega
res per pesar alguna cosa en la taula del pes, peral pe-
sador, ni per altres officials, ni per los albarans, sino
per la leuda, de qui la deura: sots pena de vint sous, exe-
cutors per lo iusticia. ^f Nis pague dret de assadu-
ra. ^g Y los que tenen cauall de preu, de quaranta
escuts amunt, y armes, son franchs de totes deman-
des Reals. ^h

b Mar. 176. 2. 3.
* ix. xxxiiij. vj.
Iac. 2. pri. 55.

c Iac. 1. pri. 35.
§. 7. & §. 8.

d Iac. 2. p. 107.
§. promittimus

e Iac. 2. p. 80.

f Iac. 2. p. 104.
Pet. 1. 97 1. 34. *
ix. xxxiiij. xlij.
& pri. 14. §. 5.

g Iac. 1. pr. 87.
Fer. R. 306. 2. 11
* lxxiiij. j. j.

Franquea de la
fusta.

¶ A cascu es permes portar fusta francamēt a Valen-
cia per tot lo Regne. * Y per la fusta ques porta a
Valécia, no deu pagar se res en lo auall de Ayora, ni en
los lochs vehins del riu de Guadalauar: mas los de Xa-
tiua paguen dret en lo auall de Barraga. ⁱ Y en les
terres del Marques de Moya sis pagara, o no, a mes de
sis sous per carrega, com antiguament se solia, remet-
se a ques faça justicia. ^k Y si los frares de Benifaça
poran traure del terme de Benifaça la fusta, que ve-
nen sens licencia, y pagar dret a la vila de Morella, co-
met se al Virey. ^l

h Iac. 1. p. 69.

* Iac. 1. p. 74.

i Iaco. 2. p. 132.

Iac. 2. p. 73. del

portar la fusta.

vide inf. d. port.

de cos. §. los

que.

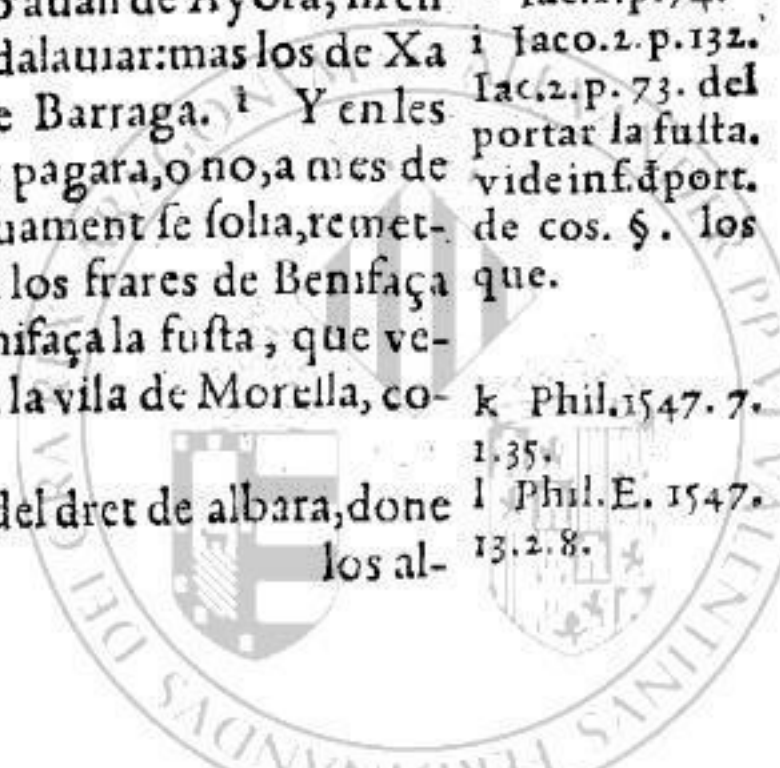
k Phil. 1547. 7.

1. 35.

l Phil. E. 1547.

13. 2. 8.

¶ Lo arrendador de Xatiua del dret de albara, done
los al-

Franquea de
moltes coses.

los albarans de les coses vedades, pera portarles per lo Regne de franch. ^a Y los albarans de guia del General, pera portar mercaderies per lo Regne, de huen donarse francament a certa hora. ^b Y los albarans dels despaigns colpejense en la Batlia francamet. ^c Y per la nau que vindra ab tempesta, o naufragi, nos prengares. ^d Y cascu pot francament collir grana en tot loch, y fer tany y raudor. ^e Y en sa terra qualseuol obra de terra, y de vidre. ^f Y als frares Mercenaris guarden los se sos priuilegis, de no pagar dret per les mercaderies que porten pera rescatar catius. ^g Y los Iueus de totes les terres del Rey sien franchs de tots drets, per raho de sa persona, y ses caualedures. ^h Nis pagues res per los albarans del peatge, o Sarrahins quintats, o no quintats, ques traguen, o nos traguen del Regne. ⁱ

¶ No deu pagar se peatge per lances, hastes, hastones, ferro, o azer obrat, aygua rosada, raudor, tany, carbo, canem filat, o obrat, filaça, fil de lli, o de estopa, boix, vidre, blanquet, borra, pel de cabro, lana filada, nou de xarchi, nous moscades, moles de molins, y de esmolar, barques, caxes cauades, barrals, obra de fusta, o de ferro, o lauto, o aram, o de terra, pales de fusta, o de ferro, manechs de exades, o de cauechs, o destrals, ferradures de besties, galotxes, ni de vestidures, o draps tallats, o cosits: ni draps de lit, ni de cosa que vaja dins caxa, ^k ni de toualles, toualloles de França, obra de palma, o de vergues, o junchs, o estores de esparr, almadrachs, alls, cebes, e tota hortaliza, e naps, esfendelles, talladors, morters, gerres, frens, esperons, estreps, arçons de selles, bastis, taules, banchs, fusos, bosses, correges, braguers, guants, pedaç de paper, vexells de vi, cups, vi que ve per mar, tenes, botes, dogues, cercols, vimens, cingles, cliells, cabestres, asts, ferros, graelles, lloces, caces, olles de coure, pasteres, ros de vi, tal, morters de terra y de coure, cayrats, e tota fusta, escuts, espases Segouianes, pertats, raors, tifores, coltells, bahines,

a Phil. 1564. 20. 1. 130.

b Philip. 1564. 20. 2. 131.

c Phil. 1564. 26. 3. 169. R.

d Iac. 1. pri. 16. versic. iure.

e Iac. 1. 83. 2. 33. * ix. xxxiiij. lviij.

f Iac. 1. 83. 2. 34. * ix. xxxiiij. lviiij.

g Phil. 1547. 1. 4. 3.

h Iac. 1. p. 24.

i Iac. 1. p. 25.

k Iac. 1. 82. 1. 5. * ix. xxxiiij. xx. & 33. 1. 26. * ix. xxxiiij. xxxix.

nes, ^a tótes armes de fust y de ferro, claus, clauadures, forrellats, cadenats, forques, sauenes, capells, bugarenyes, cobertors, manils de lana y de li, canalobres, pintes, agulles, alesnes, oles, peix fresch, gauadals, cedas, fusta, tea, orguenes, çabates, regnes, capfals, plomaces, ploma, coxins, ni de azur. ^b

Franquea del peix. ¶ Los peixcadors de qualseuol aygues dolces no donen ningun tribut, excepto los de la mar, que deuen donar al Rey la deena part: y los de la Albufera, la quinta part, y no mes. ^c Y si apres de pagat al Rey lo terç delme del peix de la mar, y còstara, qui dit terç pendra altra vegada, pague cent morabatins, al Rey al comu, y a la part y gualment, executors per lo Batle. ^d Y si lo Mestre de Muntesa pagara lo dret impost sobre lo peix sech, o no, conegau lo Batle general. ^e Y los que peixcaran prop la isla de sançta Pola, no paguen algun dret als de Elig, ni lo Batle ho permeta. *

Franquea de Moros catius.

¶ Qualseuol persona que pendra Moros de allende, sia franch de quint, y de tot altre dret Real. Y quat les galeres faran pegar alguna galeota, o altre vexell de Moros en terra, il seguixen, guardes lo ordenat. ^f Y si seran de bona guerra, o no, conegas de nua paraula: y lo Virrey puga fer merce del quint a qui li parra. ^g Y lo que sera pres per qualseuol galera que armara Valencia, sia franch del quint. ^h

Tributs dels estrangers que venen Moros. ¶ Si alguns estrangers del Regne, que ab nau, o galera per la mar perseguiran y robarã Moros, entraran en España, si faran encant en lo Regne, donen al Rey vint morabatins, y vn Moro dels millors, sino seran de lochs que hajan pau ab lo Rey. ⁱ Y si sera de leny, de vna tire pague deu morabatins, y vn Sarrahi dels millors. ^k Y de barca de setze fins a trêta rems, sols done cinch morabatins: ^l y de meyns rems, done tres morabatins. Y si hauran priuilegi, queis se garde: y lo habitador del Regne per tostemps ne sia franch. ^m Y los Valencians poden vendre en Cerdeña y Corcega y ses

a Iac. 1. 82. 1. 6.
* ix. xxxiii. xxj
b Iac. 1. 82. 2. 7.
* ix. xxxiii. xxii.

c Iac. 1. 83. 2. 31.
* ix. xxxiii. lx-
iii. supplicas
que primer se
pague la sisa
que lo delme, y
remetse al ac-
sumat. Alfó. 3.
ix. xxxiii. lx. *
non est in anti-
quis.

d Mar. 177. 1. 3.
* ix. xxxiii. lx.
e Ferdi. 303. 1.
28. E. * ix. xxx-
iii. l.

* Alf. 3. ix. xij.
xiii. non est in
antiq.

f Phil. 1564. 28.
138. ad tempus.
era cõcedit ans
pera dos anys.
Phil. 1552. 9. 2. 2.
E. M.

g Phil. 1547. 8.
2. 43.

h Alf. 3. p. 58.

i Ia. 1. 74. 2. 2. *
ix. xxvi. ij. &
pri. 16.

k Iac. 1. 74. 2. 3.
* ix. xxvi. ij. &
pri. 16.

l Iac. 1. 74. 2. 4.
* ix. xxvi. iij.
& pri. 16.

m Iac. 1. 74. 2.
5. * ix. xxvi. v.
& pri. 16.

Franquea dels
vehins, que en
Corsega o Cer
deña venē Mo
ros.

ga y ses illes, les persones y bens que pendran de bona guerra francament: ab que lo Rey se pugua entretenir les persones que voldra, pagant mil morabatins per cada persona. ^a

Franquea dels
estrangers.

¶ Lo estrangey que haura comprat alguna cosa, si la vèdra en aquella mateixa ciutat hon la compra, no pague leuda. ^b Y aquelles coses per les quals sera pagat peatge, portatge, pes, y mesuratge, totes tenen retorn entregue per tot vn any, contador desdel dia que seran pagats dits drets: tambe en los vexells que passen per mar. ^c Entenent esser retorn, quant algu del preu de la cosa venuda, per la qual haura pagat dits drets, comprara altra cosa, per aquella deu esser franch, en tant quant paga per la cosa que vene. ^d Y poden los merceders fer les bales de la granaria que vullen, com no perjudiquen los drets. ^e

Obra de murs
y valls.

¶ Lo obrer de murs y valls, per lo braç Ecclesiastic fia vn any vn Canonge de la Seu de Valencia: y altre any vn exempt dels que tenen ses comandès, o cases en Valencia, o son terme. Y done lo Racional de la ciutat lo boxart que dels dits exempts tenia: y si nol trobara, faças altre boxart. ^f Y los exempts sien elets segons es dit, y es concordat entre los del braç Ecclesiastic. ^g Y tots los cauallers, clergues, religiosos, y tots altres dehuen cōtribuir en fer, o adobar los murs, valls, carrers, ponts, y guardar la ciutat, y netejar cequies y braçals, y donar cequiatge, y no en mes. ^h Y en lo loch de Sollana, si sera exigit per murs y valls mes del degut, contant per casats, aixi com se fa en altres lochs del terme de Valencia, cometse al Governador. ⁱ Y los de la fabrica de murs y valls, per les penes ques cometran forregant los camins, poden executar als collegiats de la Seca, no obstant los seus priuilegis. ^k Y los censals que foren carregats sobre la obra de murs y valls pera la reduccio de la serra de Espada, sis quitaran. Y los tres diners imposats sobre lo dit dret per raho dels dits censals sis lleuaran, cometse

al Loch-
ext. x. j. ij. declaras en que dehuen contribuir los cauallers y altres, y per quins bens. ix. xij. xxij. & ix. xij. xxij. non sunt in antiquis. ⁱ Mart. di. 297. 3. 7. * xxxiiij. ij. j. ^k Philip. 1564. 21. 2. 137.

^a Iac. 2. pr. 110. §. 3.

^b Ia. 1. 83. 1. 25. * ix. xxiiij. xxxviiij.

^c Iac. 1. 82. 4. 19 * ix. xxxiiij. xxix.

^d ix. & 83. 1. 25. * ix. xxxiiij. xxxv.

^e ix. & 83. 1. 22. * ix. xxxiiij. xxxv.

& p. 16. excepto del ques paga en Tortosa.

Iac. 1. p. 40.

^f Iaco. 1. 82. 4. 20. * ix. xxxiiij. xxx. & p. 16.

^g Iac. 1. pri. 91.

^h Ferd. E. 281. 1. 24. * lx. iiij. j.

ⁱ Ferd. E. 285. 1. 3. * lxij. j. j.

^j Iac. 1. 72. 3. 15 * ix. xij. xviiij. & pri. 33. Pet. 2. R. 112. 4. 3. * ix. xi. j.

^k xix. & p. 88. Alf. 1. 86. 4. 1. in fin. * j. ij. xxviiij.

Mar. M. 197. 3. 6. * j. ij. xxxv. y supplicas ques declare qui hã de cōtribuir en los murs de les terres hon serã heretats, y no es declarat, per no consentir hi tota la Cort.

Pet. 2. M. 114. 3. 4. * ext. x. j. j. &

al Lochtinent general: y manalis, que dins sis mesos apres que sera arribat a Valencia, declare dita causa: y vltra dels sis mesos sols la puga prorogar altres tres mesos. ^a

En que contribuixca Muruedre.

¶ Com les viles de Muruedre, y Cullera, y loch del Puig, sols sien tenguts a contribuir ab Valencia en les obres de Murs y valls, y en los donatius ques faran al Rey, y no en altra cosa: ^b declares que la dita vila de Muruedre en les obres de murs y valls contribuixca hi ab trecents sous cascun any, pagadors lo dia de la Verge Maria de Març, aixi que obren, com que no obren. Y en los donatius ques donaran al Rey, contribuixquen en la trentenacinquena part del que donara Valencia, absolent lo que cascuna de les dites vniuersitats deuia al altra ans del present priuilegi: y per no pagar les dites dos contribucions, no per ço encor reguen en la pena del compromes que entre les dites vniuersitats fonch fermat: mas los obrers de murs y valls puguen per son dret fer execucio en los bens de la dita vila, o dels particulars de aquella. Y aixi mateix los Jurats de Valencia per la dita trentacinquena part y per les despeses de les dites execucions. ^c Y en la vila de Cullera pagues dos diners per persona, y dos per bestia, per pontatge: pera edificar ponts en Xuquer y en Corbera: y pera començar la obra prestels lo General mil ducats. * Y reuocas lo dret de pontatge del riu dels vlls. *

En que contribuixen los cauallers.

¶ Contribuixquen los cauallers ab los ciutadans per los mobles que possehiran, en los quals guanyaran, o mercadejaran, per sou y per liura, com lo mercadejar sia cosa molt estranya de la milicia. ^d Y tambe contribuixquen los cauallers en los casos de contribucio vehinal, y de defensar Furs y priuilegis, essent acordat entre ells y lo còsell de la ciutat y viles. ^e Y los vehins del loch de Museros, que es de sent laume de Vcles, sols contribuixquen en tant com los altres del terme de Valencia. ^f Y gozen dels priuilegis y

^a Imp. E. 1537. 16. 1. 71. * xcj. iij. j. & E. 1542. 12. 2. 49. * xcviij. j. j.

^b Pet. 2. pri. 96. §. 4. & pri. 121. Alf. 3. pri. 3. ^c Alf. 3. p. 8.

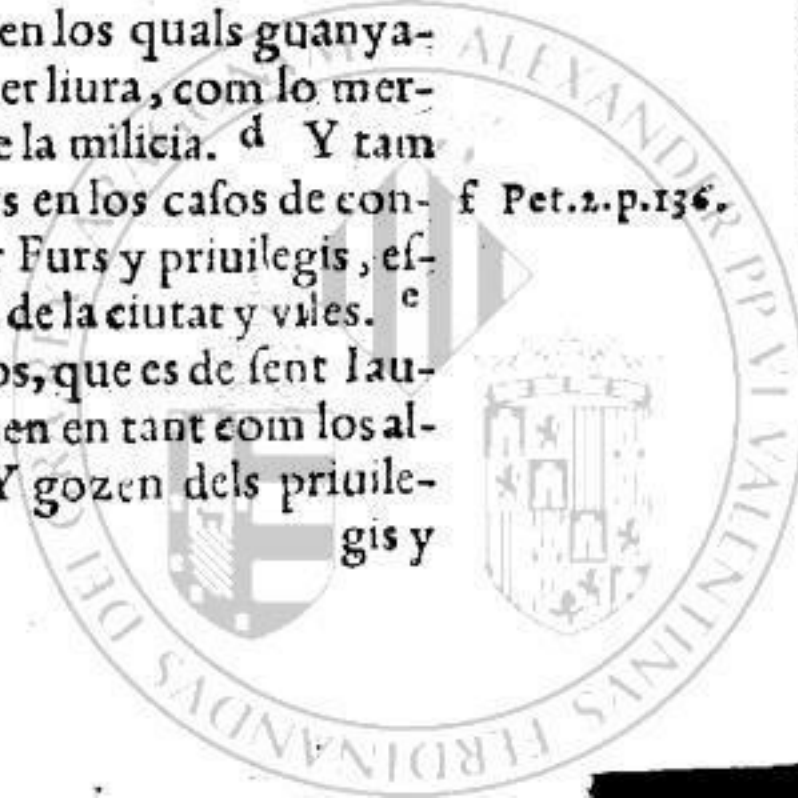
* Philip. 1564. 16. 1. 108.

* Phil. 1547. 7. 3. 38.

^d Pet. 2. p. 76.

^e Alfons. 1. 86. 4. 1. §. fin. * j. iij. xxviiij.

^f Pet. 2. p. 136.

gis y franquees de cauallers, tots los ciutadans honrats, y Doctores, y Licenciats, y los que han tengut, y tindran los officis de justicia, Jurats, y Mustaçaf, excepto los carrechs Reals y vehinals, y eximirse dels officis, ans los dehuen acceptar, y contribuir en dits carrechs. Y si cometran crim, puguen esser condemnats, o absolts, com solien. Y guardenho los officials, sots pena de la indignacio del senyor Rey, y cinch mil florins, al Rey applicadors. ^a Com los Doctores sien Militars, per que militen los patrons de les causes, y gozen dels priuilegis concedits als cauallers. ^b

¶ Los capellans, religiosos, cauallers, y officials que son cauallers, per lo que posseyan de realéch, sien forçats per los Jurats a contribuir. ^c Y los religiosos y officials que no son cauallers, contribuixquen per sou y per liura per los immobles que tenen: tachant aixi, que per liura de immobles se tache doble que per liura de mobles. Y sien elets quatre tachadors de cada parrochia, los quals juren, y sots pena de perdre sos bens, que tendran secret lo que cada hu contribuira. Y no sien elets officials: y qui sera elet vna vegada, no sia elet altra. Y faças la contribucio, jurant lo que contribuix sobre vns Euangelis en poder dels collectors, que contribuix la quantitat que li toca contribuir, segons la tachacio de sou y de liura de cada cosa moble e immoble. Y lo Rey promet, que a ningun ciutada fara franch. Y los collector y Jurats de la ciutat que no tenen salari de son offici, sien franchs de la contribucio. ^d Y com los marmessors no sien tenguts a contribuir per los bens que tindran en son poder, apres quels hajan venuts, dins lo temps del Fur, los compradors contribuiran per lo temps que los marmessors ho tingueren. ^e Y los que estan en les alqueries de ciutadans de Valencia, contribuixquen tambe per los mobles, e immobles, aixi com de ciutat: excepto per lo que tenen per altre. ^f

¶ Tambe dehuen contribuir los Ecclesiastichs en lo ques

En que contribuixen los capellans.

^a Alf. 3. p. 11.

^b Ioan. 2. p. 8.

^c Pet. 2. pri. 78.
Iac. 2. pri. 58. &
pri. 74.

^d Iac. 1. pri. 43.
& pri. 64.

^e Pet. 2. pri. 58.
§. 10.

^f Iac. 1. pri. 48.

G

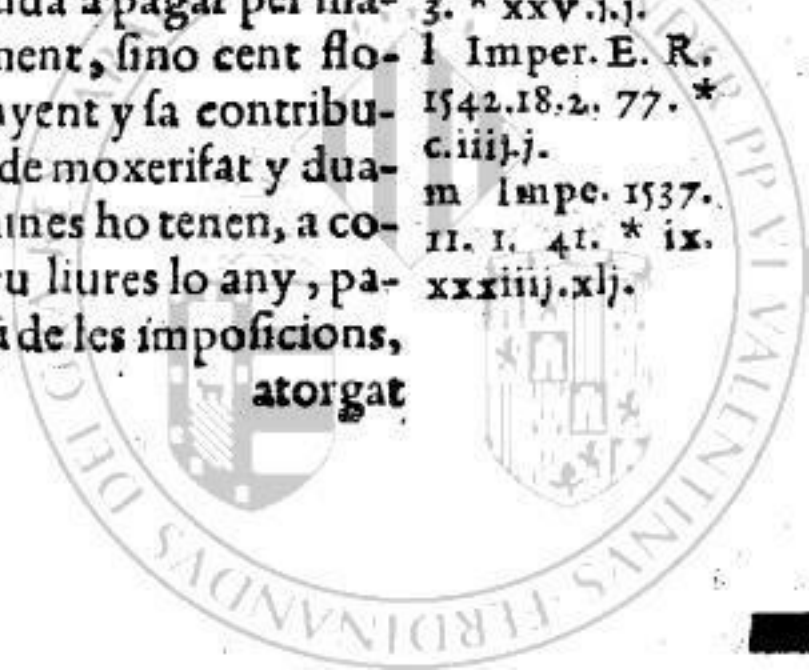
lo ques

lo ques despen en la guarda y defensa de la ciutat: ^a a Pet. 2. p. 114.
 Y en los forments ques portaran pera proueyr la ter- ^b b Pet. 2. pr. 113.
 ra: y forcelsne lo Governador. ^b Y los lochs del Ar-
 chebisbe sien franchs de maridatge, y coronatge. ^c c Imp. 1537. 4.
 Y nos posen nous impositis en prejuhi dels Ecclesia- ^{1. 8. * lxxxviij.}
 stichs, sens conuocar los Ecclesiastichs que si deuran ^{iiij. viij.}
 conuocar. ^d Y sien reuocats los quatre sous per liu-
 ra ques demanauen als clergues. ^e Y nos pague la
 quartadecima per los annuals de la religio de Munte- ^{d Phil. 1547. 12.}
 sa indegudament. ^f Mas lo Batle general faça guar- ^{2. 4. E.}
 dar les franquees concedides a daquella. ^g Y per ha-
 uer pagat lo monestir de Valldigna indebitament cer- ^{e Pet. 2. 160. 3.}
 ta quantitat al Rey al principi de son regiment, no li ^{8. * xx. ij. viij.}
 sia causat prejuhi. ^h

+

Cótribucio de
viles Reals.

¶ Les viles Reals ab la contribucio paguen cascun
 any per questes lo següent, ço es, Xatiua huit milia ^{f Phil. 1547. 1.}
 sous, Morella setze milia sous, Muruedre set milia ^{4. 4.}
 sous, Alzira set milia sous, Castello de la plana cinch ^{g Ferdi. 303. 1.}
 milia sous, Liria tres milia sous, Corbera quatre milia ^{27. * ix. xxxiiij.}
 sous, Cullera dos milia sous, Ontinyent mil y cinch- ^{xlix.}
 cents sous, Castell Fabis mil sous, Alpont mil sous, Bo ^{h Mar. E. 193. 1.}
 cayrent huitcents sous, Ademuz setcents sous, paga- ^{9. * xxxj. iij. j.}
 dors a sent Iuan y a tots Sants mijerament: y nos pu- ^{i Alf. 1. 92. 4. 27}
 ga demanar mes, excepto en los casos juridichs ab ^{* extr. iij. j. 1.}
 causa. ⁱ Y Burriana dos milia sous, Vilareal mil ^{* Alf. 1. 93. 3. 1. *}
 sous. ^{*} Y no sien demanades a la vniuersitat de Mu- ^{j. x. v.}
 seros, Burjasot, ni Benimacler, ni a la vila de Murue- ^{k Mart. 177. 4.}
 dre, per ninguna causa, per necessaria y priuilegiada ^{42. * extr. iij. ij.}
 que sia: com tots los dits lochs contribuixquen ab la ^{ii. Alf. 3. 235. 3.}
 ciutat de Valencia. ^k Y guardes a la ciutat de Ala- ^{20. * ext. iij. ij.}
 cant lo priuilegi de no esser tenguda a pagar per ma- ^{iiij. Ferd. E. 280}
 ridatge, coronacio, o nou regiment, sino cent flo- ^{2. 22. * ix. xxxiiij}
 rins. ^l Y los de la vila de Ontinyent y sa contribu- ^{liij. Mar. 184. 1.}
 cio no sien téguts a pagar lo dret de moxerifat y dua- ^{3. * xxv. j. j.}
 na en Oriola, si les altres viles vehines ho tenen, a co- ^{l Imper. E. R.}
 neixença del Virrey: y si passa deu liures lo any, pa- ^{1542. 18. 2. 77. *}
 guen lo demes. ^m Y lo priuilegi de les impositi- ^{c. iij. j.}
 ons, ^m atorgat ^{m Impe. 1537.}
^{ii. 1. 41. * ix.}
^{xxxiiij. xlj.}

atorgat a Valencia, no es atorgat a les viles Reals, encara que fonch supplicat. ^a

Los Reys contribuixquen.

¶ Lo senyor Rey, y senyora Reyna, y Princep, y altres fills del Rey, y sos Curials, y tota altra persona, de qualseuol estament, dignitat, o preheminencia sia, contribuixquen en les imposicions y sises, aixi com los vehins de Valencia: no obstant qualsseuol prouisions fetes en contrari ^b

Qui pose imposicions.

¶ Es regalia del Rey posar en ses terres imposicions, y pertany als senyors de lochs conèixer si en les terres se posaran y exigiran, o no: com no sien de les leuades, o leuadores, permetentho lo dit senyor. ^c Y faga executoria de la ordinacio, que no puguen los senyors de lochs leuar los drets de Mançus y Assadura. ^d Y perque la ciutat de Valencia y vniuersitats del Regne cobrassen les deset milia y cinchcentes lliures que donaren al Rey pera ajuda de la conquesta de Cerdenya y Corcega, que per lo Papa li fonch donada, ordena lo Rey certes imposicions, les quals durassen fins q̄ la dita quantitat fos cobrada, y no mes. ^e Y per les dites imposicions no sia causat prejuhi algu a les fràquees de la ciutat: ans promet lo Rey, que per semblant modo, ni de altra manera no pendra, ni demanara collecta alguna sobre pa, vi, carn, o vexells. ^f Y ningun official Real arrende drets Reals, ni del General, ni de la ciutat: ni los officials de la ciutat arrenden drets de aquella. ^g

Collectors.

¶ Com la leuda sia del senyor Rey, sols la cobren los officials per lo senyor Rey deputats, sots pena al contrafaent de mil florins. ^h Y pagues en los lochs acostumats, aixi com es acostumat, lleuada la estaca del Grau, y la taula posada en Liria per lo Batle, pera manifestar les mercaderies. ⁱ Y los collectors de les imposicions puguen portar armes honestament, no obstant qualsseuol inhibicio. ^k Y als collectors de les exactions Reals y vehinals prengalsse en conte del Rey lo que tocara pagar als que per lo Rey, o sos predecessors

G 2

decessors

ix. xxxiiij. xliij. & pri. 25. Tac. 2. 101. 1. 13. * viij. xxxiiij. xlvj. & pri. 13. §. 4. Pet. 1. pri. 29. Imp. 1537. 11. 2. 43. * ix. xxxiiij. liij. k Pet. 2. pri. 65.

a Ioan. 164. l.

2. * xxiij. v.

b Alf. 3. p. 2. en lo qual se contenen y confirmen los priuilegis de Petr. 2.

Ioan. 1. y Mar.

c Mar. 177. 1. E.

* ix. xxxiiij.

xliij. Alf. 3. 213.

3. 1. * ix. xxxiiij.

xx. y qns lochs

dehuen contri

buir en les.

d Ioan. 145. 4.

8. R. * ix. xxxiiij

xxxviij. Ferdin.

R. 306. 2. 11. *

lxxiiij. j. j.

e Alf. 2. p. 1. qui

nes y con sien

dites imposi

cions esta en lo

dit pri. no les

pose perque ya

son extinctes.

f Alf. 2. p. 2. la.

2. p. 107. poden

los jurats po

sar imposicions.

sup. de off. jur.

§. donen. y qui

conega de les

imposicions. ibi.

§. lo racional. &

§. seq.

g Phil. 1552. 2. 1.

5. lo mateix es.

sup. de off. ba

iuil. §. & de off.

just. §.

h Alf. 3. p. 20.

i Pet. 1. 97. 2. 39

* ix. xxxiiij. xl

iiij. & 97. 2. 47. *

decessors seran affranquits, segons justament seran tachats. ^a

Guardes.

¶ En lo nomenar les guardes per lo General y per los drets de la Batlia, guardes la concordia feta entre lo Batle general y los Deputats, de conuenir en la cõfraria de sent laume pera fer dita nominacio. ^b Y los portalers guarden la ordinacio q̄ la ciutat fara, a contento y decret del Lochtinēt general, sots pena de priuacio dels salaris que de la ciutat reben. ^c Y seruiquen sos officis personalment, sino seran justament impeditis; sots pena de priuacio de sos salaris ipso facto per lo temps que no seruiran. Y si en cas de culpa, o crim, no seran sufficientment punits per lo Batle, castiguels lo Lochtinent general, o Governador a instancia del Syndich, o Jurats de Valencia, per los interessos dels drets de la ciutat. ^d Y lo Batle general, o sos leuders, y lo Duch de Gandia, o son procurador, donense lo hu al altre transsumpt dels manifestes. ^e

^a Iac. 2. 101. 3.
19. * ext. iij. ij.
ij. & p. 14. 9. 5.

^b Philip. 1564.
14. 3. 98.

^c Phil. R. 1547.
17. 3. 1.

^d Imp. R. 1533.
12. 3. 48. * lxxx.
iij. iij. j.

^e Mart. M. 198.
2. 2. * ix. xxxiiij.
xlvij.

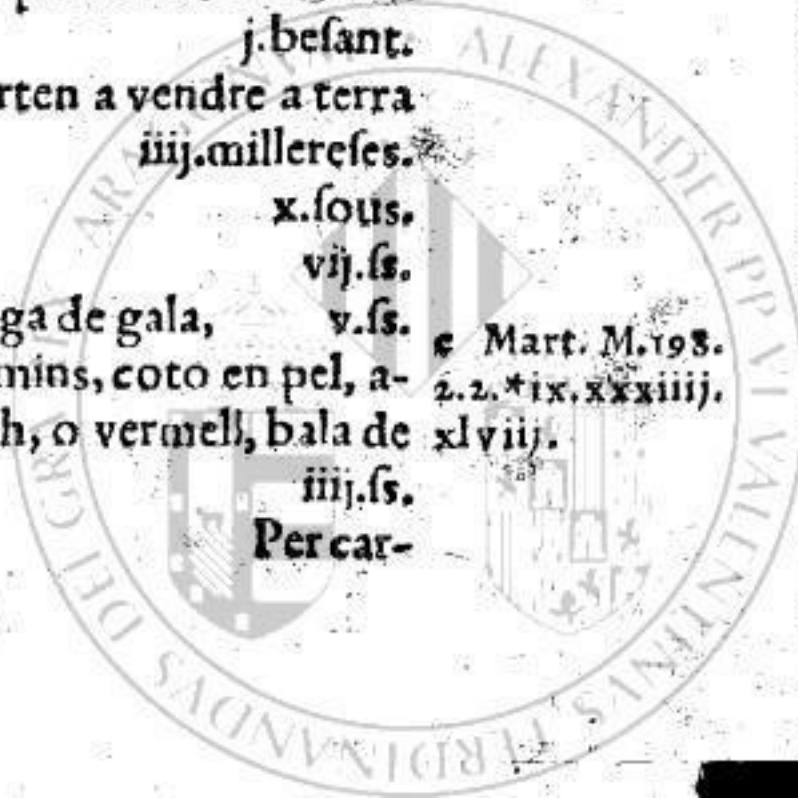
Sises de les ciu-
tats. ix. xij.
xviiij. non est
in antiquis.

Drets ques pa-
guen en Valen-
cia.

¶ Per los esmerçaments ques faran en la ciutat de Valencia y son terme, sols se pague en la dita ciutat, y no en altre loch del terme, lo ques segueix.

Per carrega de grana,	iiij. morabatins. Alf.
Per carrega de cadars, indi, brasíl, argent viu,	ij. mor.
Per carrega de pebre, cera, sucre, laca, canella, ginge- bre, glasa, goma, encens, mastech, y cauall que pas- se pera vendres,	j. mor.
Per Sarrahi de rescat,	ij. besants, y mig.
Per Sarrahi que passe per mar, o per terra: o Sarrahi forro que ixca del Regne,	j. besant.
Per caualls, muls, rocins ques porten a vendre a terra de Sarrahins,	iiij. millereses.
Per carrega de conills,	x. sous.
Per carrega de coto filat,	vij. fs.
Per centenar de bochines, y carrega de gala,	v. fs.
Per caxa de paper, carrega de comins, coto en pel, a- nyines, orpiment, alum blanch, o vermell, bala de sarzil, y de fustanys,	iiij. fs.
Per car-	

Per car-

- Per carrega de arroz, ametlo, y oli. iij. fs.
- Per carrega de mantega, peix salat, lli, canem, lauto, y regalicia. ij. fs.
- Per carrega de roja, orxica, alcarahuia, coure, azer, estany, y alquena. j. fs. viij. a Iac. i. 8. 3. 4. * ix. xxxiiij. xviiij. & 83. i. 27. * ix. xxxiiij. xl. & pri. 16. pri. de 35. §. 7. & §. 8. Petr. i. 95. 3. 6. * ix. xxxiiij. xix. & pri. 6.
- Per carrega de arroz que no sia picat. j. fs. vij.
- Per carrega de lana, mel, formatge, y ferro. j. fs. iij.
- Per dotzena de cordouans vermells, purpura doble, peça de tot drap de color, drap de Leyda, tela de rems, y de tries sancera, y cauall que sera venut en la terra. j. fs.
- Per carrega de alquitra, pegunta, fosa, fagi, cleda, y çofre. fs. x.
- Per dotzena de cordouans blancs, y purpura senar, y liura de çafra, girofle, centenar de anyins. fs. vij.
- Per quintal de plom, peça de barragans, draps blancs de Narbona, quintal de sabo, seu, fustet, alcofoll, y martech. fs. v.
- Per centenar de conills, cabrits, corda redona, carregues de espart, dotzena de aludes, liura de seda, arrova de nou de exadre, peça de draps de natura de Leyda, de alquicers, barragans, muls, rocins, boues, y asens. fs. iij.
- Per peça de sendat, carrega de vi, forment, faues, centenar de cames. fs. iij.
- Per liura de mastech, arrova de adzebis, verdet, dotzena de moltonines, y saluachina, moltons, cabres, cabrons, porchs, y drap de isla. fs. ij. b Iac. i. pri. 16. in fin.
- Per quintal de figues. fs. j. y mealla.
- Per bagadell, flaçada, dotzena de anyins adobats, tota peça de fustany, y tela vltra les sobredites, cano de or filat, y quintal de datils. fs. j. a
- Per cano de argent filat, y liura de vermello. mealla.
- Y si los defora del terme de Valencia entraran euyros en Valencia, yls adobaran, y trauran sense vendre los, no pagnen res: ni paguen leuda los forasters per lo que cõpraran en Valencia, si dins aqlla ho vendran. b

¶ Per raho de la leuda deuse pagar en Xatiua, Biar, Muruedre, y Burriana, en lo modo seguent, y no mes per algun temps.

Drets ques pa-
guen en Xati-
ua, Biar, Murue-
dre, y Burria-
na.

- Per carrega de grana. j. morabati y mig. Alfonso.
 Per carrega de cadars, indi, argēt viu, y brasíl. j. mor.
 Per carrega de cera, pebre, çucre, encens, laca, canella,
 gíngebre, glasa, cauall que passa pera vendre, maf-
 tech, goma, Sarrahi forro que vaja fora del Reg-
 ne. j. mor. y mig.
 Per Sarrahi de rescat. j. besant y mig.
 Per Sarrahi que passe per mar, o per terra pera vèdres:
 o forro ques trau fora del Regne. j. bes. y mig.
 Per carrega de conills. v. fs.
 Per caualls, o rocins que entraran en terra de Sarra-
 hins pera vendres. ij. milleresios.
 Per carrega de coto filat. iij. fs. vj.
 Per carrega de gales, y centenar de bochines. ij. fs. vj.
 Per carrega de anyines, comins, coto sense filar, alum
 blanch y vermell, orpiment, bala de fustanys, y ca-
 xa de paper. ij. fs.
 Per carrega de arroz, o de almetles, oli, peça de sar-
 zil. j. fs. vj.
 Per carrega de manteca, peix salat, li, canem, lau-
 to. j. fs. iij.
 Per cuyros de bou, carrega de regalicia. j. fs.
 Per carrega de roja, orchica, alcarahuia, coure, azer,
 estany, y alquena. fs. x.
 Per carrega de arroz que no sia picat. fs. ix.
 Per carrega de tracha, lana, mel, formatge, ferro. fs. vij.
 Per carrega de cordoua vermell, purpura doble, peça
 de drap de color, o de la illa, tela de remis, y de tries
 que sia sancera, cauall ques vena en la terra. fs. vj.
 Per carrega de alquitra, pregunta, sagi, gleda, çofre,
 sofa. fs. v.
 Per centenar de anyines, cordoua blanch, purpura se-
 nar, liura de çafra, peça de barragās, draps blancs
 de Narbona. fs. iij.
 Per cen-

Per cētenar de conills, liura de seda, quintal de plom, de sabo, carrega de alquena, fustet, mastech, alcofol, de barragás, y de seu, muls, rocins, bous, afens, y cordes redones. fs. ij.

Per peça de fendat, liura de mastech, dotzena de moltonines, y de saluines, moltons, porchs, cabres, carbons, centenar de cames, carrega de faues, vi, forment, arroua de verdet. fs. j. a Iac. i. pri. 40.

Per peça de bagadell, de fustany, arroua de azebis, quintal de figues, de datils, flaçada, dotzena de anyins adobats, peça de tota tela, vltra les de sus dites, canons de or filat. mealla.

Per lances, hastes, y ferro, o azer obrat, robes tallades, o cofides, o de lit, o que van en caxa, aygua rosada, raudor, tan, y carbons, no sen pague res. a

¶ En la vila de Alzira nos prenga alguna leuda de mercaderies, ni altres coses, sino segons se segueix.

Drets ques paguen en Alzira. Per carrega de grana, o per Sarrahi catiu. ij. fs.

Per carrega de cadars, indi de bagadell, comills, saluachina, mastech, o goma. j. fs. iiij.

Per carrega de argent viu, cera, cordouans vermells, pebre, çucre, encens, lacha, canella, gíngebre, glata, coto filat, peça de sarzil, bala de fustanys, cauall q̄ passa pera vendres. j. fs.

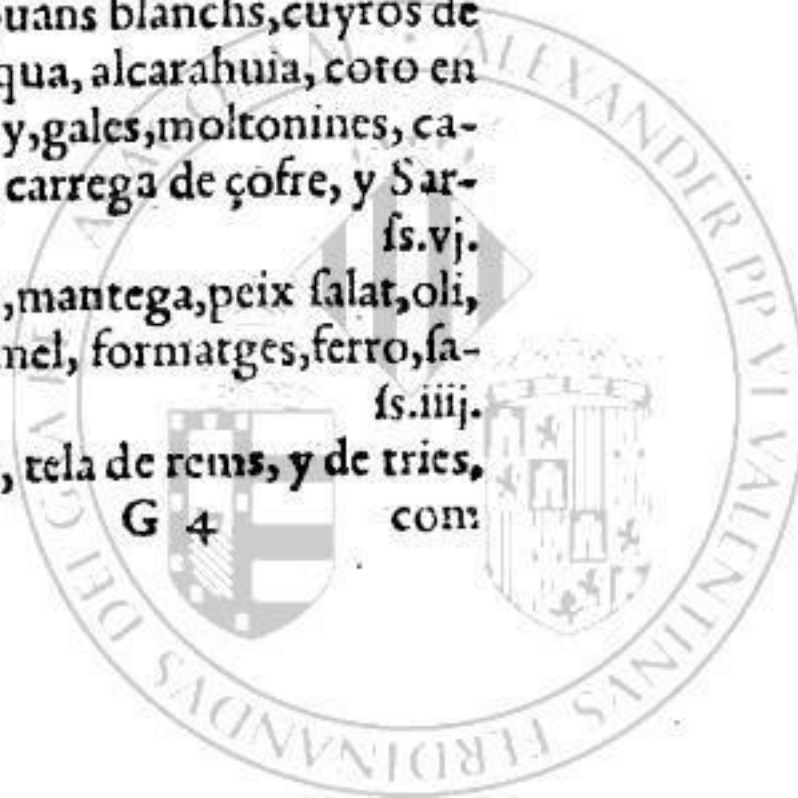
Per anyins. fs. x.

Per carrega de indi de golf, caxa de paper, boclines, carrega de alum blanch, y alum vermell, verdet, alquena. fs. viij.

Per carrega de comins, cordouans blanchs, cuyros de bou, regalicia, roja, orchiqua, alcarahuia, coto en pel, çofre, coure, azer, estany, gales, moltonines, cauall ques vendra en la vila, carrega de çofre, y Sarrahi franch. fs. vj.

Per carrega de arroz, almetles, mantega, peix salat, oli, li, canem, lauto, tracallana, mel, formatges, ferro, sagnes, y gleda. fs. iiij.

Per tot drap de color, y de illa, tela de rems, y de tries, com:

com sia sancera.

fs. iij.

Per carrega, o cētenar de anyins, purpura doble, quintal de figues, de sabo, muls, rocins, porchs, bous, vaques, carrega de faues, seu, y sofa.

fs. ij.

Per carrega de purpura senar, çafra, plom, alquica, bar ragans, cafiz de forment ques ven en lo mercat, liura de azebis, quintal de pegunta, y alquitra, barragans, y draps blancs de Narbona, y per moltos, ouelles, cabres, cabrons, y per tres canons de or filat.

fs. j.

Per centenar de conills, peça de fendat, bagadell, liura de seda, o mas cub, carrega de flaçades, dotzena de saluachines, o anyins adobats, peça de fustanys, y altres teles, vltra de les expresses de sus.

mealla.

Per lo forment, y vi que passara, nos pague res.

Y nos pague mes del sobredit, tant que passen dites coses com que alli se venen: y les coses del peatge tinguen retorn: y sienne tostemps franchs los vehins de Alzira y tot son terme.

¶ Los que passen per Tortosa sols paguen per leuda, o peatge, per les mercaderies que porten, lo que es acostumat.

Drets ques paguen en Tortosa.

Per cauall de preu de mes de mil sous.

xx. fs.

Per cauall de meyns preu de mil sous.

x. o xij. fs.

Per palafre.

vij. fs.

Per roci.

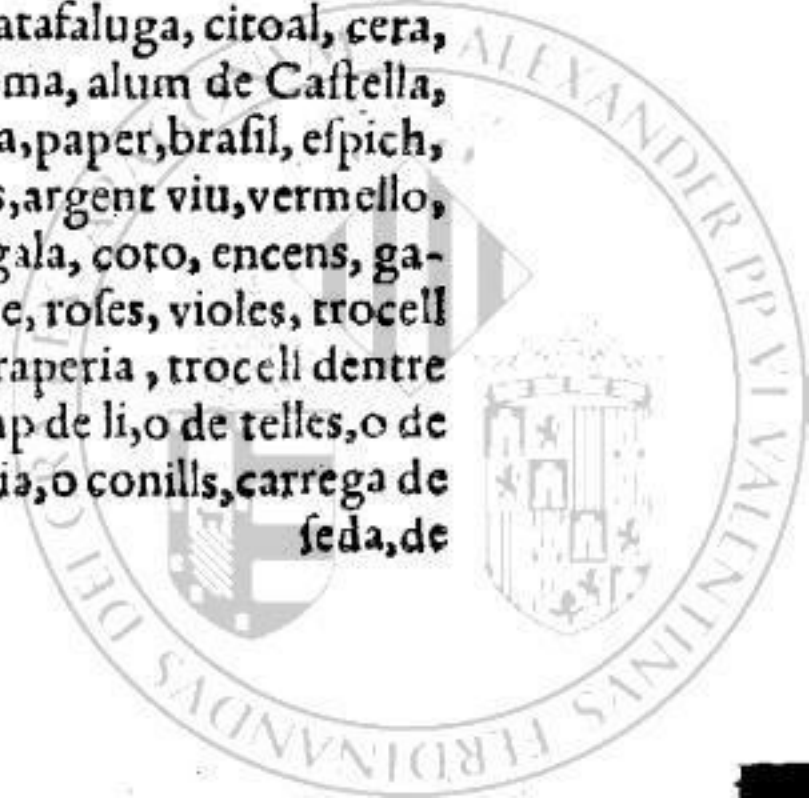
v. fs.

Per nau, pagues per cada gabia. j. mazmod. senar.

Per mig de raudor, hon hi pot hauer trēta salmes. iij. fs.

Per carrega de pebre, comins, batafaluga, citoal, cera, alum cuqueren, alum de ploma, alum de Castella, gíngebre, canella, cirosfle, llaca, paper, brasíl, espich, nou de xarch, nous noscades, argent viu, vermello, indi, orpiment, coral, grana, gala, coto, encens, galangual, mastech, goma, çucrer, roses, violes, trocell de cordes, trocell de tota draperia, trocell dentre lis de sach, bala grossa de drap de li, o de telles, o de anyins, o cabrits, o mercaderia, o conills, carrega de seda, de

b Iac. 1. pri. 26.
Iac. 2. pri. 5.

- seda, de çafra, per mig trocell de alguna cosa, e gua,
 potro, qui vendra mul, mula, carrega de regalicia,
 ametlo, arroz, auenes, roja, sabo, alum dalap, lueu,
 Iuhia, Sarrahi, Sarrahina, carrega de blanch de la-
 uar, orchiqua, troça de cuyros de bous, carrega de
 caxafistola, de oli, mija carrega d fustanys, o draps,
 bala de pelliceria obrada, vexell cubert per la esta-
 ca per vn viatge. ij. fs.
- Per centenar de boquines, feix de moltonines, carrega
 de boix obrada. j. fs. vj.
- Per miller de naps. j. fs. j.
- Per barca ab timo per la estaca en vn viatge. j. fs.
- Per miller de boix de estella, carrega de peix salat, de
 anguila, de rugues, sach de auellanes. fs. viij.
- Per carrega de vide de millars, q̄ es tres quintals, mina
 de ciurons, que son tres quarteres de Tarragona, o
 de linos, carrega de ros de bota, alum de bolcam,
 y quintal de lana. fs. vj.
- Per carrega de vi, cafiz de forment, quintal de ploma,
 coure, borra, datils, seu, fagi, canem obrat, o per o-
 brar, de formatges, estany, lauto, o metall, herba co-
 lera, de ferro obrat, baco de çansalada, barca sense
 timo per la estaca, y no pague mes en lo viatge, ase,
 carrega de banyes de cabro, o de mo'to, drap de
 Auinyo, de Leyda, de Genoua; de naps, sis vendran
 per home estrany, y non pague leuda si va fora la
 vila, y cleda larga. fs. iij.
- Per cafiz de ordi, o farina, o tot legum. fs. iij. y mealla.
- Per esporta de figues de Malaga, o Alacant, o Denia, o
 de Tortosa, o de pegunta, odre de oli, y furcada de
 ferro. fs. iij.
- Per esporta de figues de Mallorca, gerra de oli, de to-
 nyina, odre de alquitra, quintal de mel, de fustet,
 plom, azebis, herba cuquera, cera, ferro, cofoll, so-
 sa, estopa, pel de cabro, esporta grossa de lardina,
 çofre, cendra clauillada, de lauor de carabases, co-
 gombros, albudeques, grop de vidre. fs. ij.

Per millenar de fardines, porch, bestia menuda, quintal de terra de ganigo. ^{fs. j.}

a Tac. 1. pri. 44.

Per cabaços palmenys, junchs, moles, fusta obrada, o per obrar, estors, cordes, obra de espart, o de palma obrada, o per obrar, obra de terra, carbo, exarcia obrada de canem, que algu portara per necessitat de son vexell, sino era en fil pera obrar, o anchora que tantost se posara en vexell, ni alls, ni cebes, no paguen res: y de totes les dites coses nos pague retorn. ^a

b Tac. 2. pr. 141.

Y pagues tambe per lo que passara sexanta milles dins mar prop lo Grau de Tortosa, y pot cobrar se en lo Grau de Valencia de moneda Barcelonesa, fins altrament sia prouehit. ^b Y affranquix se als de Valencia la tercera part pertanyent al Rey. ^c

c Tac. 2. pri. 21.

Contra los que frauden los drets.

¶ Quant seran atrobats alguns q frauden los drets, sienhi conuocats los arrendadors dels drets de Valencia, com sien mes interessats, com a ells sia la roba confiscada, y als del peatge sols se dega lo dret en doble. Y en les composicions que faran, dones als de la ciutat la part que de justicia los pertany. ^d Y si lo fraudat voldra estar a dret, portense en continent les robes al Batle general, y retenint se en son poder les despeses de les guardes, y lo terç del acusador, si a ell lis notifica: o en poder de la persona deputada per los Deputats, si a ells sera notificat: y la mitat del que restara liures als Deputats, si la cosa rebra commoda diuisio: y sino la rebra, estigas en poder del tauleger de la Batlia. Y sis declara esser confiscada per lo Batle y per los Deputats, dones lo terç per entregue al acusador. Y si los uns declaren que es confiscat, y los altres no, dones la mitat del terç al acusador: y si sols ho sera per la mitat tocant al General, dones de continent la cosa als Deputats. ^e Y lo Batle judique per la mitat de la cosa, y los Deputats per la altra mitat: y ningu de aquells se empache de la mitat que toca al altre. Y en la cosa que no rebra commoda diuisio, reben los Deputats de ma del Batle

d Imp. R. 1533. 13. 1. 49. * xlvij. ij. l.

e Imp. 1537. 25. 3. 54. * xlvij. ij. l. per aço se corrig en part. Alf. 3. x. pri. 17. hon sols ne conexia lo Batle, y no los Deputats.

del Batle la part quels toca. ^a Y en la part que resta en poder del Batle, si la porra relaxar, o composar en prejuhi dels drets de la ciutat. Y si los arrendadors de la ciutat porien proseguir son negoci dauant dels administradors, remette al q̄ es acostumat. ^b Y quāt se cometra lo frau en la mesada del Batle, remeta aquell la mitat al General, & contra: reseruat lo terç del acusador, y despeses de guardes, com es dit: no inno- uant res en respecte dels drets de la ciutat. ^c Y en cas que lo frau sia fet a la Batlia, y no al General, no sen empachen los Deputats. ^d Y si hauran fraudat al Ge- neral, y no a la Batlia, no sen empache lo Batle, sens in- nouar res en respecte de la ciutat. ^e

¶ Lo morabati que deu pagar se per raho del mone- datge, sols lo dehuen pagar les cases que tenen en lo Regne, o fora del Regne, mes de quinze morabatins de hazienda: encara quels tinguen hauent millorat per dot, o altra adquisicio: y sols se pague de set en set anys, ben contats. ^f Y sonne franchs los habitants dins los murs de la ciutat de València, y del Grau de la mar, per hauer se ben defensat del Rey de Castella. ^g Y sis deu pagar, o no, en Alacant, com pretenguen es- ser franchs com en Oriola, faças justicia. ^h Y fas mer- ce a Vila joyosa del dret de morabati, y dels deuemi- nents de la Cort per trenta anys, pera fortificarle. ⁱ

¶ Son franchs de dret de morabati los capellans, ca- uallers, y coronats, encara que no sien en sacres, ab ses companyies, encara q̄ tinguen bens de realench: ^k si ja lo coronat no deixa de portar rafa la corona, y de seruir a la Esglesia, o se casa, o vfa arts mecaniques, o mercantiuol. ^l Y tambe los çabaters ne son franchs, mas solament paguen los censos annuos dels obra- dors de les çabateries. ^m Y los pobres mendicants que tenen casa que val solamēt cent y cinch sous, en- cara q̄ dehuen lo morabati, lo Rey nol vol cobrar. ⁿ Mas los infançons que no son cauallers, y paguen pey- ta vehinal, paguen lo morabati. ^o

¶ No de-

Morabati.

Qui son franchs de morabati.

a Imp. 1537. 3. 4. 55. * xlvij. iij. liij.

b Imp. 1537. 13. 4. 56. * xlvij. iij. liij.

c Imp. 1537. 14. 1. 57. * xlix. j. liij.

d Imp. 1537. 14. 1. 58. * xlix. j. lv.

e Imp. 1537. 14. 2. 59. * xlix. j. lvj.

f Iac. 1. pri. 68. Petr. 2. pri. 15. lo

2. Ioan. 145. 3. 6. * xv. ij. j. Iac. 2. pri. 18. in prin. & §. 9.

g Petr. 2. pr. 96. §. 2.

h Imp. 1542 18. 1. 76. E. R. * xv. iij. ii.

i Phil. 1547. 8. 4. 46.

k Iac. 2. pri. 18. §. 15. 16. & §. 17. & pri. 81. §. 2.

l Iac. 2. pri. 87. §. 3. & pri. 78. §. 7.

m Petr. 1. 95. 4. 11. * x. iij. iij. 1. & pri. 8. §. fin.

n Iac. 2. pri. 78. §. 9.

o Iac. 2. pri. 18. §. 23.

¶ No dehuen pagar lo morabati aquells que seran a Iac.2. pri.18. §.8. & §.9.
 venguts a la terra del Rey, o hauran millorat sos bens §.8. & §.9.
 fins als quinze morabatins, passat lo Nadal del pri- b Iac.2. pri.18. §.14.
 mer any. ^a Ni aquell que apres que promete de pa-
 garlo, vingue a tenir meyns de cent y cinch sous. ^b
 Ni los q̄ estan en lochs terminats, que eren de temps c Iac.2. pri.81. in prin.
 de Moros, mas los dels lochs que apres seran fets de-
 huen pagar. ^c Mas los vassalls del Rey que estan en
 lochs de cauallers, ^d o en cases, o alqueries franques d Iac.2. pri.18. §.18. & §.19.
 de homens de ordens: ^e y los vassalls de cauallers q̄
 son de lochs no terminats, fino que son de termens e Iac.2. pri.21. §.19.
 de les viles, paguen morabati. ^f Tambe si los lochs
 terminats que eren de cauallers, seran fets de ciudadã,
 lo han de pagar. ^g Y no deu pagar se per los bens f Iac.2. pri.78. §.8.
 que estan en lo Regne de algun absent. ^h Y si lo ha-
 bitador de loch de senyor posseix bens de realench,
 pague lo morabati en lo loch hon residix personal- g Iac.2. pri.18. §.21.
 ment. Y qui sen va a altra terra que no es del Rey, y
 dexa bẽs en terres del Rey, no pague per aquells bens, h Iac.2. pri.18. §.11.
 si ans que partis no fonch escrit y demanat. ⁱ
 ¶ Es franch de morabati lo pare que entre vius ha
 donat al fill tots sos bens, ab la possessio, retenint se lo i Iac.2. pri.18. §.5. & §.6.
 usufruyt: ^k mas si feu la donacio apres obte, dehuen
 lo pagar. ^l Y lo net que per lo auí sera fet hereu, de-
 xant que lo fill tinga la herencia de sa vida, ab que no k Iac.2. pri.18. §.10.
 aliene, pague lo net morabati. ^m Y si hu dels pares
 morra, dexant lo fill hereu, y al pare sobreuiuint vfu- l Iac.2. pri.78. §.5.
 fruictuari, essent lo fill major de vint y cinch anys, y va
 lent sa legitima cent y cinch sous, pague lo moraba- m Iac.2. pri.18. §.12. & pri.78. §.1.
 ti. ⁿ Y comprant lo pare alguna cosa, que la carta di-
 ga al fill, pague lo fill morabati. ^o Mas los nouen- n Iac.2. pri.78. §.4.
 çans, que seran casats apres que son pare fonch escrit
 pera pagarlo, nol dehuen pagar. ^p Y si durat la col- o Iac.2. pri.18. §.20.
 lecta, y mort lo pare apres de escrit, la mare possehira
 los bens del fill, sols paguen vn morabati. ^q Y tam- p Iac.2. pri.78. §.3.
 be si molts hereus, pubils, o majors: germans, o no ger- q Iac.2. pri.78. §.2.
 mans, si estaran en vna casa, y tindran los bens indui-
 sos, de-

Qui pague lo morabati.

fos, dehuen entre tots vn morabati: si ja no tindrà certa cosa per legat, o altra via, encara que nols sia lliurada, com passe quinze morabatins. ^a

¶ Si la viuda no haura partit los bens ab son sogre y los fills, y tots viuen de comu, per no tenir lo sogre altres bens, o seran agermanats, paguen tots vn morabati: mas si no son agermanats, paguen los fills per si. ^b Y si encara no sera pagat lo dot a la viuda, sino que lis dehuen aliments dels bens del marit, si paga en altres exactions, pague lo morabati. ^c Y la viuda que tindra los fills en casa, y los bens, si alguns dels fills tindran mullers, ab dot que valga cent y cinch sous, pague cascu. ^d Y si los fills estant en poder de la mare usufructuaria, o de tudor, posseixen, o poden posseyr los bens, encara que la mare sia senyora, e poderosa dels bens dexats per lo pare als fills, pague cascu lo morabati. ^e Y si la mare sera usufructuaria dels bens dels fills, o tindra esposalici, y no haura partit ab los fills, com no tinguen los bens comuns, per raho de germania, pague cascu morabati. ^f Y los pusbils que seran majors de quinze anys, y tindran cent y cinch sous en los bens, paguen dit dret. ^g Y ningun sen excusa per franquea del Rey, si en aquella no sera expres del morabati. ^h Y en los bens parafernals, y bens dels criats que estan ab amos guardes lo acostumat. ⁱ Y si algu haura jurat que los bens no valen cent y cinch sous, y sera trobat que valien mes, emparentis los bens, y dones auis al Rey. ^k Y dure vn any, o dos anys la collecta del dit dret. ^l

Amortizacio. ¶ Quant se dexara alguna cosa annuatim a dalgun benifet, o cosa ecclesiastica, si sen pagara amortizacio, o no, remetse a ques guarde lo Fur sile del Rey en Jaume primer, rub. quals coses no dehuen esser alienades. ^m Y si lo censal, per lo qual vna vegada sera pagada amortizacio, essent comprat ab licencia del Rey pera coses pies, sera quitat, no deu pagar se dit dret quant altra vegada se eimerce: ⁿ encara que sia pagada

a Petr. 2. priui. 94. in prin.

b Iac. 2. pri. 18. §. 24. & §. 25.

c Iac. 2. pri. 18. §. 2.

d Iac. 2. pri. 18. §. 3.

e Iac. 2. pri. 18. §. 4. & pri. 78. §. 4.

f Iac. 2. pri. 18. §. 22.

g Iac. 2. pri. 81. §. 1.

h Iac. 2. pri. 18. §. 7.

i Petr. 2. pr. 94. §. 2.

k Iac. 2. pr. 78. §. 6.

l Iac. 2. pri. 18. §. 13. Y lo Rey

se tingue per

content de cer-

tes anades. Iac. 1. pri. 84. §. 9.

m Fer. E. 282. 1. 27. * iiii. xix.

xxv. & E. 282. 2. 28. * iiii. xix.

xxvj. y de les sanct. esglesi. §.

No sien. & inf. de comp. y v. §.

Los capellans.

n Ferd. E. 275. 4. 5. * iiii. xix.

xxiiij.

pagada al Rey predecessor, com sia lo mateix césal. ^a
 ¶ Y com los cauallers sien franchs, si pagaran dret
 de amortizació, o no, remetse a Fur. ^b

Jutge de amor
 tizacions.

¶ Faças jutge de les amortizaciós persona y donea,
 y no ho sia lo aduocat fiscal. ^c Y quāt lo jutge vaja
 a visitar les esglesies y monestirs del Regne, no prenga
 salari de regonexer les licencies, quant en aquells nos
 trobara falta. ^d Y fas gracia del dit dret de amortiza

Franquea de
 amortizaciós.

ció a la Seu de Valencia, per dos milia liures, y la mi-
 tat del dret d' sagell. ^e Y de altres tres milia liures. ^f

A la Seu de Sogorb de mil liures. ^g Al Espital gene-
 ral de tres mil ducats. ^h A les esglesies dels nous cō-
 uertits de cert temps, y de tot lo passat, y mes quarāta
 milia liures. ⁱ Y als pobres vergonyants de totes les
 tretze parrochies de Valēcia, y als chichs de sent Vicēt
 Ferrer, y als pobres estudiants, y als pobres miserables
 de la preso, per propietat de mil ducats a cada hu. ^k

Cena.

¶ La cena de absencia no deu pagar se a la Reyna, ni
 al primogenit del Rey, ni a sa muller, ni a procurador
 del Rey, sino solament al Rey y a sos successors. ^l Y
 de presencia sols se pague al Rey y al Princep: y no a la
 Reyna, ni a la muller del Princep. ^m Y encara q̄ la
 Reyna protesta cōtral dit Fur, los nou milia sous que
 aq̄lla prēgue, tornarēse del do ques feu al Rey. ⁿ Y
 sols se deu pagar vna vegada en vn any per cada loch q̄
 esta escrit en lo libre del escriua de racio, ab sos mem-
 bres: tant la de presencia, com de absencia: y pagada la
 de absencia, si apres en aquell any passara lo Rey per
 aquell loch, deulis pagar tambe la de presencia: y si de
 aquella sen fara composició, prēgas en conte lo ques
 paga per la de absencia: y sis dona en viāda lo que ans
 se paga de absencia, valdra per la ques deuria donar
 lo any seguēt. Y la de presencia sols se done al Princep
 vna vegada cada any: en los lochs per hon passara tan
 solamēt: y no lis done de absencia. ^o Y no la dehuen
 pagar les cases d' la religió de S. Iuā. ^p Y si pagara Pu
 çol la cena y altres tributs, guardense los priuilegis. ^q

¶ La

^a Fer. 275. 3. 4.
^{E.} * iij. xix.
 xxij.

^b Ferd. E. 282.
 4. 29. * iij. xix.
 xxvij.

^c Ferd. E. 281.
 4. 26. * iij. xix.
 xxiiij.

^d Phi. 1564. 15.
 3. 105.

^e Phil. 1547. 1.
 3. 2.

^f Phil. 1564. 15.
 1. 101.

^g Phil. 1564. 15.
 4. 106.

^h Phi. 1564. 20.
 3. 133.

ⁱ Phil. 1552. 1. 3.
 2. & 1564. 4. 1.
 24.

^k Phi. 1564. 20.
 4. 134.

^l Marti. 178. 2.
 44. * ext. vij. ij.
 iij. Petr. 1. 97. 1.

37. * ext. vj. iij.
 j. & pri. 15.

^m Mart. 184. 1.
 4. * ext. vij. iij.
 v. Petr. 2. R. 112.

4. 4. * extr. vj.
 iij. ij.

ⁿ Mart. 209. 1.
 1. * ext. vij. iij.
 vij. & 209. 2. 2.

* ex. viij. j. viij.

^o Pet. 2. R. 140.
 3. 25. * ext. vj.
 iij. iij.

^p Mart. 192. 4.
 8. E. * ext. vij.
 iij. vj.

^q Fer. 278. 3. 14.
 E. * ext. ix. j. ix.

Quema.

¶ La quema fonch imposada pera satisfer als q̄ foren dānificats en les guerres q̄ feu lo Rey de Castella sobre Valēcia, en los quals dānificats lo Rey trāsporta tots sos drets q̄ te en la quema, y altres, per dita raho imposadors, y celsiōs q̄ a ells seran fetes. ^a Y non pē dra res, fins que tots los dānificats sien pagats ^b per sou y per liura, sens alguna prioritat: y sols se paguen per les propietats, y no per interessos. ^c Y leuas la quema, reseruat al Rey poderla posar, pa satisfer dits danys. ^d Per als quals satisfer resten dos diners per liura de les coses q̄ entraran en Castella, o exiran: excepto de tots bestians, formēts, arnesos, y coses que portaran peral Rey de Castella, o Rey de Arago: y dure fins sia feta dita satisfactio. ^e Lo qual se pot augmentar y arrēdar, com millor parra. ^f Y tot hom pot entrar, o traure qualseuol cosa de Castella, com no sia de les nou coses vedades. ^g Y si algu alienara los drets q̄ te cōtra la quema, al Rey, o a altre, no valga la alienacio. ^h Y los q̄ prouarā q̄ trāsportaren los dits drets al Rey p̄ força, sien restituits, y cobren com los altres. ⁱ

Ques pague p̄ la quema.

¶ Per lo dret d̄ la quema pagues p̄ la moneda de or, o argēt, o altre metall, q̄ vindrà de Castella, com de les altres mercaderies, ab q̄ no sia de moneda Valēciana, o florins de or de Arago: y qui la passara sens pagar dit dret, perdala, y sia del arrēdador, o del Rey sino estara arrēdat, y deu liures al Rey y al arrēdador: o sino estara arrēdat, dos terços al Rey, y vn terç al acusador. ^k

Ques pague del exigit de la quema.

¶ Faças cōmissio pa ques declare qui son los q̄ tenē dret sobre la quema. ^l Y los officials q̄ tenē los titols dels dānificats, donenlos al Syndich de la ciutat per inuētari. ^m Y en los q̄ serā dānificats apres de fets los presents capitols, seruar se ha lo orde dels capitols de la pau feta ab lo Rey de Castella. Los q̄ls si lo Rey de Castella no guardara, lo senyor Rey prouehira en lo factor. ⁿ Y paguēse los cēlsals carregats sobre la q̄ma, y lo ques declarara deures p̄ cert cēsal a la Viscōtessa de Gelua. Y pagat tot, cesse lo dit dret. ^o Y les penyores

preses

- a Mar. 211. 2. 16.
 * xxv. iij. vj. &
 211. 3. 17. * xxv.
 iij. vij.
 b Mart. 211. 4.
 18. * xxv. j.
 viij.
 c Mar. 184. 4. 3.
 * xxv. ij. iij.
 d Mar. 184. 3. 1.
 * xxv. j. j. & 212.
 3. 21. * xxv. j. iij.
 xj. Mart. 212. 4.
 23. * xxvij. j.
 xij.
 e Mar. 184. 3. 2.
 * xxv. ij. ij. Alf.
 3. 233. 4. 16. * nō
 est in nouis.
 f Mar. 212. 2. 20.
 * xxvj. ij. x.
 g Mart. 212. 4.
 23. * xxvij. j.
 xij. que siē es-
 tes nou coses.
 inf. de vitua. §.
 Les vitualles.
 h Mart. 212. 4.
 22. * xxvij.
 i Mar. 184. 4. 4.
 * xxv. ij. iij.
 k Ioā. 2. pr. 11.
 l Mar. 212. 1. 19.
 * xxvj. ij. ix.
 m Mart. 213. 1.
 24. * xxvij. ij.
 ix.
 n Mart. 213. 2.
 25. * xxvij. ij.
 xv.
 o Mart. 184. 4.
 5. * xxv. ij. v.
 Fer. 284. 3. 1. *
 lx. ij. j.

preses sien tornades, y totes les obligacions y caplleu-
tes sien cancellades. ^a Y los jutges no prèguen mes
salari del tachat. Y si peral assento de les dites coses se-
ra menester tractarne res ab lo Rey de Castella, pug-
fer si vna vegada embaxada. ^b

a Mar. 213. 2. 1.
* xxvij. iij.
xviij.
b Mart. 213. 2.
26. * xxvij. iij.
xvj.

Peyta.
Que paguen
peyta.

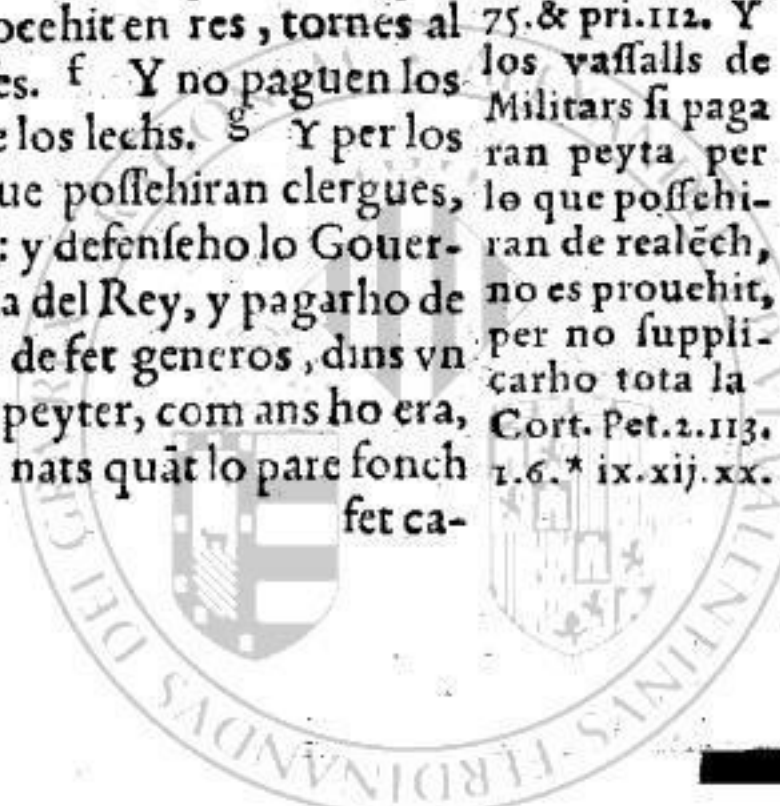
¶ Los terratinents dehuen contribuir en la peyta
per les heretats que tenen, en la terra hon les tenen, en
les coses seguèts: ço es, en cena de Rey, o primogenit:
en salaris de justicia, Jurats, Mustaçaf, notari de Ju-
rats, saig, y aduocat per negocis Reals de guardians,
misatge per negocis Reals, tachadors de les peytes: y
en tot cas que esguarde profit de les possessions dels
terratinents. Y no dehuen contribuir en les coses se-
guents, ço es, en donacions ques fan al Rey, o al se-
nyor del loch, almoynes, obres de esglesia, campanes,
salari de porquer, factista de luminaria, ciris, censos de
forn, ni de carniceria, ni peixcateria, ni en los host, ni
caualcada, ni reempço de aquella, ni en salari de met-
ges, ni de mestre de Grammatica, ni en despeses de mi-
satgeries per fets personals, ni en salari de aduocat, o
Syndich, per los casos fets, e accions personals. ^c Y
Guardes lo sobredit tambe en les persones ecclesia-
stiques. ^d

c Petr. 2. 259. 4.
1. * ix. xij. xxj.
d Ferd. E. 279.
1. 16. * xiiij. iij.
iij.
e Ferd. E. 278.
4. 15. * xiiij. iij.
ij.
f Ferd. M. 285.
3. 5. * lxiij. ij. j.
g Fer. E. 279. 1.
17. * xiiij. iij.
iij.
h Ioã. R. 146.
2. 10. * iij. xix.
xiiij. Petr. 2. 141.
2. 27. * xiiij. j. j.

Qui no paguen
peyta.

¶ No sia exigida peyta per horts de Abadies pos-
schits de antich, sots grans penes. ^e Y pera posar les
peytes, sien hi conuocats los interessats: y no sien exi-
gides aquelles si sera contradit, fins tant per lo por-
tantueus de general Governador hi sia prouehit: y si
ans de la dita prouisio sera procehit en res, tornes al
primer estat ans de totes coses. ^f Y no paguen los
ecclesiastichs major peyta que los lechs. ^g Y per los
censals, o bens de realench que possehiran clergues,
pagues la peyta y drets Reals: y defenheho lo Gouer-
nador, sots pena de la desgracia del Rey, y pagarho de
los bens. ^h Y si algu apres de fet generos, dins vn
any no sera fet caualler, reste peyter, com ans ho era,
y contribuixa. ⁱ Y los fills nats quât lo pare fonch
fet ca-

i Pet. 2. 105. 1. 8.
* nõ est in no.
& pri. 75. & R.
113. 3. 12. * eã. ix.
iij. j. & 116. 3. 6. *
eã. ix. iij. ij. & p.
75. & pri. 112. Y
los vassalls de
Militars si paga-
ran peyta per
lo que possehi-
ran de realèch,
no es prouehit,
per no suppli-
carho tota la
Cort. Pet. 2. 113.
1. 6. * ix. xij. xx.

fet caualler, sien homés de paratge. * Y los que per fraudar les peytes faran vendes faytisques a cauallers, perden la cosa en que feyen lo frau, y sia del Fisch, y de la vniuersitat fraudada: y façan justicia lo Gouvernador summariament. ^a

* Alf. 3. 2. 4. 7.
18. * ix. xx. xxiiij

a Ioan R. 146.
1. 9. * xv. iij. j.

Sagell.

¶ Algunes escriptures dehuen donarse franques del dret de sagell. ^b Y en les prouisions ques fan causa recognoscendi, nos pague sino vna vegada lo dit dret de sagell. ^c

b Petr. 2. 129. e.
46. * xij. j. k

Hostalatge.

¶ Ningun vehi reba hostalatge de altre vehi. ^d Y quant vehi comprara de estrany, paguen la mitat: ^e y lo comprador estrany pague lo hostalatge, y no lo venedor. Y pagues axi, ço es,

Per bala de fustany de Mila, ij. fs.

Per carrega de pebre, gingebre, encens, canella, indi, brasil, argent viu, vermello, grana, y de cadars, ij. fs.

Per caxa de paper, y post de cendat de Mompeller, j. fs.

Per carrega de coto, gala, roja, orpiment, y cera, fs. x.

Per carrega de llaca, alum, sucre, dalap d' Castella, drap de grana, post de cendat de Luca, centenar de bochines, fs. viij.

c Imp. 1542. 7.
4. 25. * ix. xix. e.
vij.

Per carrega de fustet, regalicia, orxica, arroz, comins, batafaluga, almetlo, cauall, peça de drap de Gant, e de Duaix, dipre de color que no sia vedat, fs. vj.

Per peça de drap de sent Daniel, fs. v.

d Iac. 1. 82. 2. 16
* ix. xxxiiij.

Per cuyros de bous la troça, muls, rocins, peça de draps de Dipre que sia vedat, visos, eltam fort, cadars de Sentomer, de Xalobruides, de sent Quati, pelos branch dipre, de Licamosa, e de la illa, purpura ab or, barragás, y draps de na Tous, blauenchs, y de Sarrahi, fs. iij.

xxij.

e Iac. 1. 82. 2. 11
* ix. xxxiiij.
xxiiij.

Per dotzena de cordoua vermell y blanch, draps de Leyda, purpura sens or, peça de tela de rems, bous, afens, quintal de li, canem, oli, coure, estany, azer, formatge, mantega, lana lauada, anyins, sabo, sal de compas, fagi, y alquena, fs. ij.

Per liura de seda prima de Iaen, fs. j. y mealla.

H Per

Per liura de tota seda, dotzena de auortons, cabrits, esquirols, centenar de conills, dotze alnes estamenya, quintal de datils, liura de diners, y de çafra, y altres especies vitra les expresses, canons de or, obra de seda, barragás de Espanya, cap de fustany blách de Barcelona, peça de picot de Castella, estamenya de Banyoles y de ripoll, fs. j.

a Iac. i. 82. 2. 12.
* ix. xxxiiiij.
xxv. & 82. 2. 13.
* ix. xxxiiiij.
xxvj. & 82. 3. 14.
* ix. xxxiiiij.
xxvij.

¶ Los hostes facen portar los estams dels estrangers als hostals, y prēguen per dotzena de anyins, y tot altre cuyram saluatge, y de estoda, y de aludes, moltones, quintal de plom, lana sutzia, o filada, figures, panfes, cleda, cafiz de blat, o legum, dotze alnes de tela de Espanya, e drap de li, dotzena de coltells. mealla. a

b Iac. i. 82. 2. 9
* ix. xxxiiiij. lx-
iiiij. Mart. 177. i.
2. * ix. xxxiiiij.
lxvj. Iac. i. pri.
1. §. 4.

Qui no deu rebre hostes.

¶ No es tengut algun vehi, ni clergue, ni los de la religio del Temple, ni del Espital, ni vassalls de aquells, a per força rebre hostes en lo Regne de Valencia. b Y si alguns dels Curials, o officials del Rey, o Reyna, mostrats quels sien los Furs y priuilegis, contrauenint a daquells, voldran de fet per força habitar en les cases de Valencia contra voluntat dels vehins, puga esser los resistit de facto sens pena: y ajudehi lo Governador. Y lo senyor Rey fara de fet obseruar dits priuilegis y Furs. c Y pot quisiulla habitar, y hospedar en les cases hon voldra, dins, o fora la ciutat. d

c Petr. 2. 135. i. 1
R. * ix. xxxiiiij.
lxv.

DEL OFFICI DELS CONSULS, y dels cequiers, y mone- ders de la Seca.

TITOL XVI.

LO Cónsulat es deuallat del Iusticiat de Valencia: y cascū any la vespra de Nadal per los bons homēs de la mar sien elets en Valēcia dos Consuls, homens pratichs, lo hu de la mar, y lo altre mercader: y dos jutges de appellacions,

Electio de Cōsuls.

d Petr. 1. 96. 3.
23. * j. v. v. & p.
12.

cions, y Jurats dels mercaders: axi que los que exiran nomenen segons sa consciencia huit bons mercaders: y posats sos noms en redolins, y trets per vn infant, lo primer sia Consul: lo segon, jutge de appellaci6s: y los altres dos, Jurats dels mercaders. Y lo Consul y jutge dels homens de mar, del any passat, si seran presents, o altres en sa absencia, facen electio de quatre homens de mar, mariners, y patrons, y no altres, y posen los noms de aquells en redolins, y posats en vn baci de aygua publicament, sien trets per vn infant: y lo primer sia Consul dels homens de mar, y lo segon jutge de les appellacions. Y si en dita electio hi entraran mercaders, o altres, no valdra. Y dits mariners y patrons ques admetran, sien vehins de Valècia, y naturals de les terres del senyor Rey de ca mar (com es dit dels Jurats.) Y los tals elets seruixquen personalmente, sots pena de cent morabatins al Rey. Y los que exiran de dits officis, no sien elets dins tres anys apres següents. ^a Y presentats al Rey, o al justicia, juren de hauerse en son offici be y lealment. ^b Y reuocas la nominacio feta de cert Castilla per Consul dels Castellans, per ser contra Fur. *

¶ Determinen los Consuls les causes de la mar, segons costums de la mar. ^c Y de totes les causes coneguen summariament y de paraula: y les escriptures se facen summariament: y se paguen segons en la cort del justicia de trecentos sous. Y si pedran mes salari, perden la escriuania, y paguen deu morabatins. ^d Y solament si escriguen los testimonis y sentencies: y no hi entreuiga procurador, sino en cas de impediment del principal: y sia de la condicio del principal, mercader: y no ho sia notari, ni causidich, sots pena de cincheents sous, y priuacio de offici. ^e Y dones als Consuls lo salari acostumat. ^f Y no prenguen salari de sentencia interlocutoria que espere diffinitiva, o de condemnacio, ab saluetat de rahons, en la qual se posaran rahons: y haja tambe loch en lo jutge de les ap-

a Alf. 3. pri. 9. Pet. 1. pri. 20. §. 1. Pet. 2. pri. 9. vide sup. de offic. iur. in prin. per aco se corrig. Pet. 1. d. pri. 20. ho se fey aditaelectio dia de Nadal. y Pet. 1. pri. 33. hon los jutges de les appellacions, los assignaua lo Rey o lo gouernador.

b Pet. 1. pri. 20. §. 1.

* Mar. 207. 2. 6. * xxxv. iij. j.

c Pet. 1. pr. 20. §. 1.

d Mar. 179. 4. 8. * j. vj. xvij. Ferd. 273. 1. 2. * j. vj. xvij.

e Ferd. 273. 1. 2. * j. vj. xvij.

f Pet. 2. p. 100.

Juren.

Salariis.

De que no preguen salari.

pellacions. ^a Y si pendran salari per execucio de ven da de nau, o altre leny, per ells feta, o per execucio, o per git, tornenho doble a la part, y sien ipso foro priuats de son offici, e inhabilitats pera esserho: tant los Consuls com los jutges de les appellacions, si ho faran. ^b

Com prenguē
assessor.

¶ No poden los Consuls esser forçats a pendre Assessor, ni en causa principal, ni de appellacio: sino quāt a ells parra. ^c Y nos entrometen de conexer sobre les causes de mar dels collegiats de la Seca, com pertanyga als seus Alcaldes. ^d Y de les causes de appellacio dels Consuls, sols ne coneguen los seus jutges de appellacio, y no sen empache lo Governador. ^e

Cequiers.

¶ Coneguen los cequiers, y en recors lo Batle, de la necessitat de les aygues, pera donar aygua de la cequia de Moncada a la cequia de Fauara, vna, o dos posts, segons la necessitat, per dos dies y dos nits cada semana. ^f Y de les cequies del terme de Valencia conegan tambe lo cequier, y no sia impedit per lo Batle, sino sera en la cequia que discorre al Real, y en la aygua dels molins censits al Rey. ^g Ni sia impedit per lo justicia ciuil, sino en cas ques fara violencia, o injuria per vns a altres: y mantinga cascu en sa possessio, fins que per los cequiers sia prouehit. ^h Ni tampoch sia impedit per dit justicia en la execucio de les calonies de son offici. ⁱ Y tambe conega lo cequier de la cequia Real d' Alzira: y en recors conegan lo Batle: y no sen empache lo Governador, sots pena de dos mil florins: y lo Batle declare sens dilacio, sots pena de tres mil florins: ni per inhibicio que faça lo Governador, no dexten lo cequier y Batle de enantar. ^k Y si fara comissio de coia pertanyent al offici de cequier, no valdra: y si lis donara associat, o delegat, procehixquen segons la forma acostumada dels cequiers. ^l

No sia impedit
lo cequier.

¶ Vaja lo cequier sobre les cequies y aygues: y ningun prenga aygua, ni torbe, nin pole de vna cequia en altra: ni trenque les mares de les cequies, ni filloles: ni injurie.

a Ioan. 219. 3.
12. *ix. xix. ciiiij.
Mar. 179. 4. 7. *

ix. xix. ciiij.

b Mar. 179. 3. 5 *

ix. xix. c. j. & 179

3. 6. *ix. xix. cij.

c Ferd. 273. 1. 1

* 1. vj. xix.

d Mart. pri. 28.

e Pet. 2. pr. 107.

y de la appella

cio ques posara

de la sentencia

donada per los

jutges de appel

laciōs, vide in

fra de appe. §.

lo jutge.

f Iac. 2. p. 138.

g Iac. 2. p. 130.

y com conegue

los jurats, de of

fici. iur. §. coneguen.

h Iac. 2. p. 156.

i Iac. 2. p. 89.

k Ioan. 2. p. 9.

l Pet. 2. p. 21. lo

2. Y si de les ce

quies del riu d'

Guadalauiar

ne conexas los

jurats, excepto

a la cequia real,

sens empachar

sen lo Governador ni Batle, y

remette a furs

y pri. Ferd. 306.

4. 15. * iij xvij.

xlj. R.

injurie son vehi sobre les aygues, sots pena de xixanta sous, y demanela lo cequier: y pot penyorar ab la cort, o sens la Cort, com voldra. ^a Y apres que algu haura regit, torne la aygua a la mare, sots la pena acostumada. ^b Y les colonies ques lleuaran, sien dels cequiers, o de aquells a qui en lo encant se atorga: fora les cequies Reals. ^c

¶ Lo cequier faga escóbrar cascun any les cequies de les herbes y broces: y no torne la aygua en aquelles, fins q estiguen ben escombrades. ^d Y faga tambe escóbrar als hereters vehins los braçals, y los ponts: y faga los parcidors: y refaga les cequies que seran rōpudes, com ans estauen: y si sera trencada tota la recio sa, repares dins deu dies en hyuern, y dins huit dies en estiu. ^e Y si los hereters no mundaran dits braçals dins lo temps quels se assignara, facenho fer los cequiers, y facen als hereters que ho paguen doble. ^f Y vien los cequiers de son offici com solien, leuats los sobrecequiers, y certifique lo Batle del vs. ^g Y lo que pora regar de aygua de alguna cequia, pague cequatge encara que no regue, y puga regar quant vulla, com los altres vehins, sens esserli vedat. ^h Y qui lançara aygua en los camins, o carreres, pague cinch sous, y refaga los danys que haura causat. ⁱ

¶ Quant als cequiers los se vendran les cequies, sia exprellat quant ha de pendre per jouada: y pagues y-gualment per los horts y viuyes que per les terres hon se fa lo pa: y sien los cequiers destrets per los hereters, y penyorats sens cort, sino posaran prou aygua en la cequia, podentne pendre del riu. ^k Y no poien los cequiers de les cequies de Moncada, y de Fauara, y altres, tanta aygua en dites cequies, que perjudiquen als hereters: y que sols se puga perdre, y anar a les margals, vna mola en cada cequia, sots pena de xixanta sous. ^l

¶ En la Seca hon se fa la moneda en Valencia, en la qual hi ha major exercici que en la de Barcelona, y

H 3 qualse-

^l Pet. i. p. 22. §. 4. Y cometes al Vicecanceller que determinas lo plet entre Segorb, y Valencia, y Muruedre sobre la aygua q discorre per lo riu. Mart. 211. l. 15. * xxxvij. j. j.

Munden les cequies.

Com se venen les cequies.

Quanta aygua posen.

a Iac. i. 80. 4. 1. * ix. xxxj. j. & 81. 1. 5. * ix. xxxj. v. b Iac. i. pri. 34. & 81. 1. 5. * ix. xxxj. v. c Alf. 1. 91. 3. 1. * ix. xxxj. vj. d Iac. i. 81. 1. 3. * ix. xxxj. iij. & pri. 34. e Iac. i. 81. 1. 4. * ix. xxxj. iij. & p. 34. Y la boca de la cequia q va de Xuquera la Aibufera sis tancara ab argamasa y pedra, o no, remetse a justicia. Imper. 1542. 17. 1. 7. 2. R. * c. iij. j. f Iac. i. 81. 1. 5. * ix. xxxj. v. & p. 34. g Petr. 1. 96. 2. 20. * ix. xxxj. vij. & pri. 11. in fin. Iac. 2. p. 90. h Iac. i. 80. 4. 2. * ix. xxxj. ij. & p. 38. in fin. i Iac. i. 81. 1. 5. * ix. xxxj. v. & p. 34. k Iac. i. 81. 1. 5. * ix. xxxj. v. supplicas ques pogues fer inquisicio contra cequiers, y no fonch cōcedit. Pet. 2. M. 114. 4. 10. * x. ij. vij.

Quants son los
de la seca.

qualseuol altra ciutat del Rey, sien los col·legiats de aquella que gozen los priuilegis, setanta cinch persones, ço es, trenta moneders que moneden la moneda, y trenta obrers que la forjen, y quinze oficials: es a saber, lo mestre de la seca, son lochtinent, lo mestre de la fondicio, lo mestre del emblanquiment, dos guardes, lo mestre del ensaig, lo mestre del entretallar la ferramenta pera monedar, lo mestre de la balança, o trabucador, lo mestre de fer la ferrameta, lo mestre de esmol·lar la ferramenta, lo mestre de cap de fornal, lo mestre dels moneders, lo syndich del col·legi, y lo escriua de la seca: dels quals quāt algu falte, no sia altre elet fins que sien reduits als dits numeros respectiuament. ^a Los noms dels quals se dehuen donar en vna cedula al justicia y jurats cascun any, lo segon dia de Giner. ^b Y no sien admesos als dits officis alguns vassalls de ecclesiastichs: y si seran admesos, no gozen dels priuilegis. ^c

Donen se al justicia los noms dels col·legiats.

Iuren.

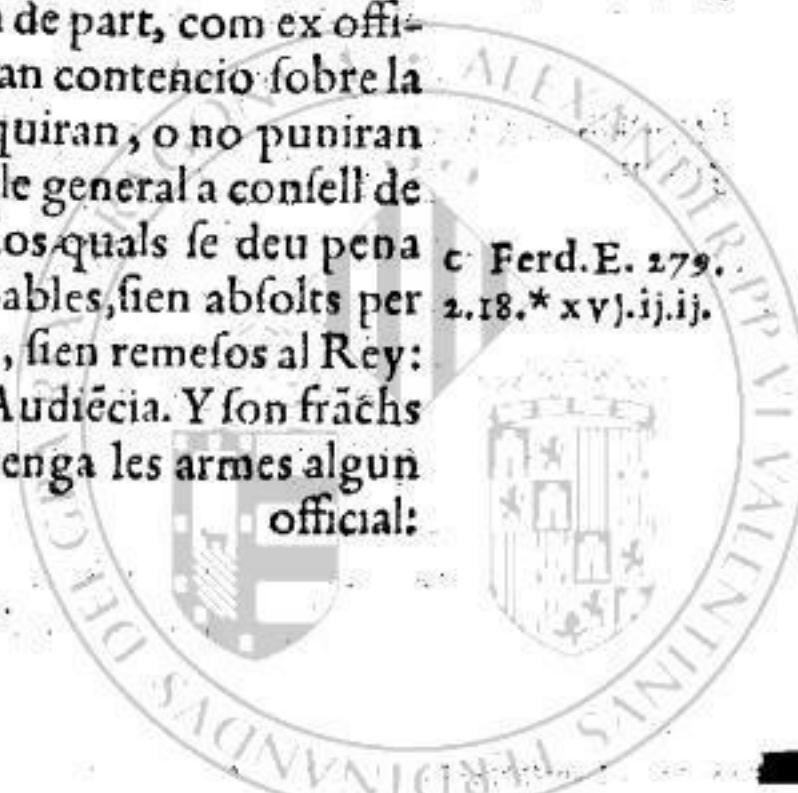
¶ Cascun any lo dia de sent Thomas, poden los col·legiats de la seca fer electio de dos alcaldes, vn moneder, y vn obrer: y juren en la Seu lo dia de Nadal, lo iurament del justicia. Y donels lo Governador vn verguer, que pera anar a fer dit jurament los acompanye a la Seu, y al tornar a casa, ab la maça alta, y no la porten altre dia. Los quals alcaldes coneguen de totes les causes ciuils, tambe de la mar, sens que sen empachen los Consuls: y de les causes criminals, per grans que sien: y dels engans dels moneders, y los obrers, y familiars: axi ques traecten a instancia de part, com ex officio. Y si ab altres oficials tindran contencio sobre la jurisdicció, o los Alcaldes delinquiran, o no puniran los delinquents, conegan lo Batle general a consell de son Assessor: y en los crims per los quals se deu pena de mort, si no seran trobats culpables, sien absolts per los Alcaldes: y trobats culpables, sien remesos al Rey: y per appellacio vajas a la Real Audiencia. Y son frāchs del dret de morabatí. Y nols prenga les armes algun oficial:

De que coneguen.

a. Ferd. 2. p. 32. Per a ço se corrig. Ferdin. R. 304. 3. 2. * xvj. ij. iij. hó sols en ren cinquanta. & Imp. 1528. 10. 4. 22. E. R. * xvj. iij. iij.

b. Ferd. R. 304. 3. 2. ad benepl. * xvj. ij. iij. Imper. 1528. 10. 4. 22. E. R. * xvj. iij. iij.

c. Ferd. E. 279. 2. 18. * xvj. ij. ij.

No sien impedits.

Quins priuilegis tinguen.

Saluaguarda.

De que no coneguen.

official: y preses, torneles dins vn dia: y quil pendra per algun crim, remetals als alcaldes sens dilacio, esment ne requestes. Y los officials Reals sien compellits a guardar dits priuilegis per lo Mestre Racional Real: y quil contrauindra, pague dos mil florins, executors per lo Batle general, y applicadors al Rey. ^a

¶ A la Seca de Valencia y als collegiats de aq̃lla, son concedits los matexos priuilegis, e immunitats que foren cōcedits als collegiats en la Seca de Barcelona: los quals poden conixer de tots los collegiats en ciuil y criminal, sens empaig de algun official Real, encara que sia lo Virrey, per causa de miserabilitat, viduitat, pupillaritat, ni altra causa, sots pena de la desgracia del senyor Rey, y tres mil florins, al Rey y a la Seca applicadors, vltra de les altres penes per Furs y priuilegis estatuydes, executors per los officials Reals a qui los alcaldes instaran: los quals nunc pro tunc son delegats per lo Rey: y puguen los alcaldes mudar y variar tantes vegades com voldrà. ^b Y tots los collegiats que seruixen en la seca, estan sots protectio y saluaguarda del Rey, ells y sos bens: y façafen crida, y posensen senyals en les cases de la Seca, y sos collegiats. Y lo official que hi contrauindra, pague dos mil florins, applicadors al Rey, y sien castigats. ^c

¶ Es limitada la jurisdicció que tenen los alcaldes de la Seca en sos collegiats, en cas que los dits collegiats vagen denit per la ciutat ab escala, que pertany al justicia: y quant ells tindran contencio ab altres officials, o los alcaldes delinquiran, o no puniran als collegiats que hauran delinquit, pertany al Batle general a consell de son Assessor. O si seran menestrals, per les faltes q̃ faran en son offici: y en fraus de mercaders de draps, y en pesos, mesures, y altres semblants que pertany al Mustaçaf. ^d Ni tampoch poden gozar dels dits priuilegis los que actualment y sens frau no seruiran en la seca, encara q̃ hi sien matriculats: ans ne coneguen los officials ordinaris, y no sen empachen los alcaldes:

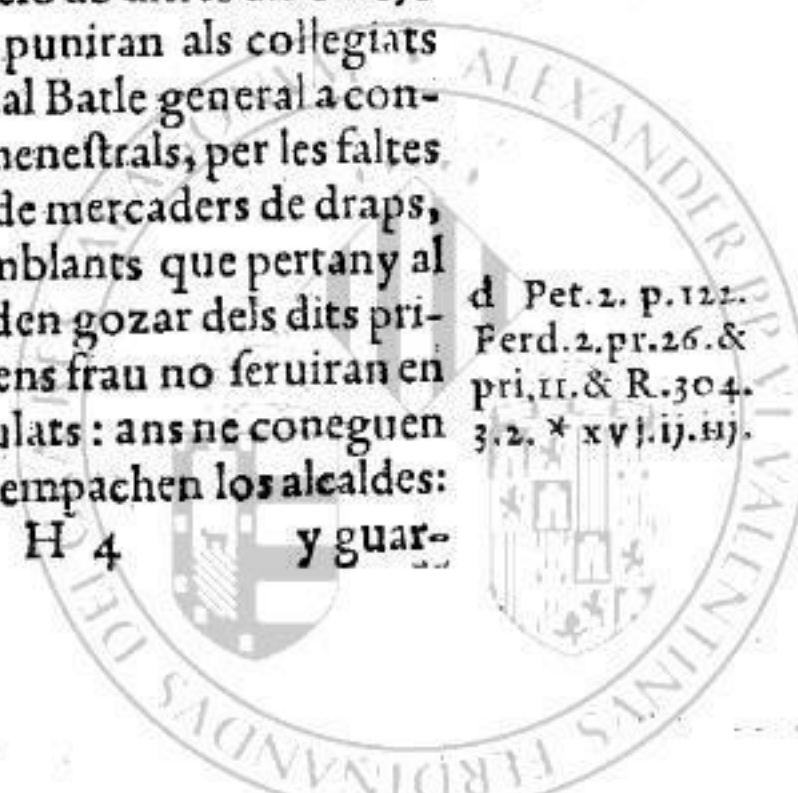
H 4 y guar-

a Iac. 2. pr. 103. Alf. 3. p. 1. Mart. pri. 28. Ioan. 2. pri. 6. Ferd. 2. p. 11. Per aço se corrig. Ioan. ad tempus. 147. 2. 3. * xv. iij. j. hō sols se concedi la jurisdicció ciuil en les causes d'entre ells, y en les causes criminals de mort, o mutilacio feyen y acordauē lo proces y remetien la sentencia y execucio al justicia.

b Pet. 2. p. 130. Alf. 3. p. 52.

c Ioan. 2. p. 10.

d Pet. 2. p. 122. Ferd. 2. pr. 26. & pri. 11. & R. 304. 3. 2. * xv. ij. ij.

y guardenho tots los officials y alcaldes, fots pena de deu mil florins, al Rey applicadors. ^a Y per los deutes que dits collegiats deuran a la ciutat, o deutors de aquells, conegan lo Racional: no obstant los priuilegis de la seca. ^b Y per les coses tocants a la obra de murs y valls, coneguenne los administradors de dita obra; y no sen empachen los alcaldes. ^c

Quina moneda se faça.

¶ La moneda ques fara en Valencia sia de tal pes, que onze diners y mealla sien vn argent, y dihuit sous pesen vn march: y tinga a vna part vn cap de Rey coronat, y en l'altra part vn arbre a modo de flor, y en la summitat de aquell vna creu, y escrit lo nom del Regne. ^d Y guardes tostemps la moneda en la mateixa forma y figura: y non puga fer lo Rey sens lo consell de la ciutat: y haja de ferle dins la ciutat, en presencia de dos elets per dit Consell: y juren los Reys de guardarho. ^e Y nos bata moneda contra los Furs del Regne. ^f Y lo Rey comet als de la Real Audiencia, y als lurats, Racional, y Syndich de Valencia, y als que a daquells parexera, que redrecen com conuindra lo batiment de la moneda. ^g

Nos desfara la moneda.

¶ Promet lo senyor Rey que no fara fondre moneda Valenciana ni Barcelonesa menuda ni grossa: ni la fonguen los moneders, ni argenters, fots la pena que posara lo senyor Rey: ni fara pendre a dalgu de la moneda que ell fara. ^h Y qui rebujara morabati, o mazmodina, pague vn sou, sino sera trencat, o apedaçat, o de mal or, o de menor pes. ⁱ Y per morabati censal paguense nou sous, per mazmodina censal set sous. ^k Y la moneda ques fa en Valencia te cert valor. ^l

Que valga.

DELS ARBITRES.

TITOL XVII.

Que no sia arbitre.

¶ No pot esser arbitre en alguna causa qui sera menor de vint anys: ^m ni dona: y si sera feta, no son tenguts a comparexer los litigants, ni encorren en la pena per no comparexer. ⁿ

Y apres.

a Alf. 3. p. 55.

b Imp. 1542. 8. 4. 31. * xv. ij. v.

c Phil. 1564. 21. 2. 137.

d Iac. 1. p. 23.

e Iac. 1. pri. 68. Pet. 2. p. 15. 10. 2. Ferd. 2. p. 2.

f Ioan. 147. 2. 2. * ix. ij. xiiij.

g Ferd. 305. 3. 6. * ix. ij. xv.

h Petr. 2. 134. 7. 18. * ix. ij. xiiij.

i Iac. 1. 81. 2. 1. * ix. xxxij. j.

k Petr. 1. 98. 2. 64. * iij. xxij. vj. & p. 18.

l Iac. 1. pri. 22. cõte dit valor, y per hauer se

permes ques passen en València dotze jaque

fos per dihuit diners, nos danyen los furs.

Iac. 2. p. 43.

m Iac. 1. 12. 3. 13. * ij. xv. xiiij.

n Iac. 1. 12. 1. 2. * ij. xv. ij.

Y apres de elet per les parts, no pot esser dit suspete, sino sera per noua raho de sospita. ^a Y lo compromes fermat en lo jutge ordinari no val, encara que sia amigablement. ^b Y qui haura induit les parts pera que comprometen ab ell, no haja salari. ^c Y cas que muyra lo hu dels arbitres, lo quel elegi poseni altre, y forcelne lo justicia. ^d

a Iac. I. 13. 4. 4.
* iij. j. v.
b Iac. I. 12. 1. 5.
* ij. xv. vj.
c Iac. I. 12. 2. 7.
* ij. xv. viij.
d Iac. I. 53. 2. 6.
* vij. v. vj.

¶ Encara que aquell que sera fet arbitre pendent lo arbitri sia fet preuere, be pot declarar, com perço no sia diffinit lo arbitri. ^e Y tambelo arbitre pot declarar en dia de festa, ab escrits, o sens escrits: ab que sien les parts presents, o per contumacia la vna absent, encara que no sia expres en lo compromes. ^f Y lo Governador en les ciutats y viles Reals entre les persones de sa jurisdicció ordinaria, o entre altres lo ordinari, essentne requests, poden forçar als arbitres que declaren, o que prenguen tercer. Y si altre jutge sen emparahara, no val: sino sera expres en lo compromes. ^g

e Iac. I. 12. 3. 12.
* ij. xv. xij.

f Iac. I. 12. 1. 6.
* ij. xv. vij.

g Mar. 178. 2. 3.
* ij. xv. xx.

¶ Apres que les parts ab pena hauran compromes, lo que citat per tres vegades no comparra, o no voldra oyr sentència lo dia assignat, encorre en la pena. ^h Y si apres de fermat lo cōpromes alguna de les parts anara a pledejar a la Cort, per la cosa sobre la qual haura fermat lo compromes, pague la pena, applicadora a la part. ⁱ Y si la vna de les parts morra, pot lo hereu proseguir lo arbitri: y si sera menor, donelis per lo justicia tudor, lo qual lo proseguixea per lo hereu. ^k Y si en lo cōpromes no sera expres dins quant temps se deu determinar, deuse determinar dins mig any, si les parts seran en lo Regne: y si seran fora del Regne, dins vn any: si de volutat de les parts nos allongara. ^l Y lo q̄ declararan los arbitres, executen. ^m

h Iac. I. 11. 4. 1.
* ij. xv. j.

i Iac. I. 12. 2. 11.
* ij. xv. xij.

k Iac. I. 12. 3. 17.
* ij. xv. xvij.

l Iac. I. 12. 4. 18.
* ij. xv. xix.

m Iac. I. 52. 4. 6.
* vij. iij. v.

Pot declarar dia de festa.

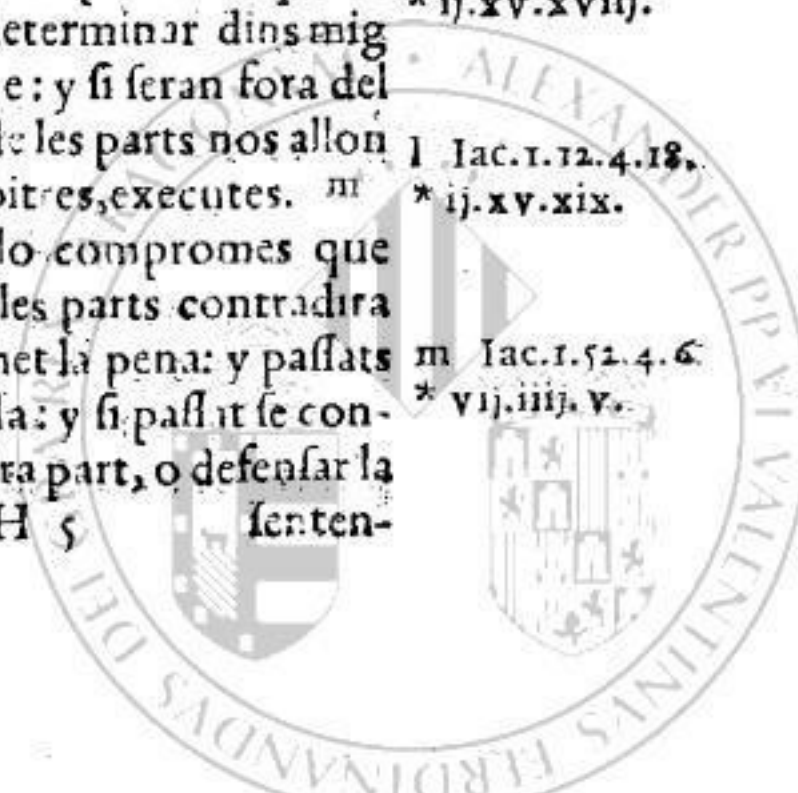
Declaren.

Com pareguen les parts, y com cometen la pena.

Quāt se acabe.

Com se comença la pena.

H 5 senten-

sentencia, o demanar la pena axi com voldra: y no les dos coses, sino fera expres en lo compromes. ^a Y al que no seruara lo arbitri, façali lo justicia donar penyores, y doneles al arbitre, pera q̄ les done a la part, la qual per la pena les se pot retenir. ^b Y pot lo arbitre manar ques pague la cosa jutjada a dia cert: y si la part no pagara aquell dia, caura en la pena, applicado ra a la altra part. ^c

¶ Quant se haura fermat compromes sobre molts fets, o capitols, pot pronunciar sobre cada capitol separadament en vn dia, o en molts, durant lo arbitri, fins que cumplidament sia declarat sobre tots los capitols. ^d Y si en lo compromes se renunciara al recors de arbitre de bon varo, no si recorrega: y si si recorreda, sia tot nulle: si ja nos recorria al jutge ordinari de sentencia donada ab corrupcio, o frau del arbitre: la qual frau, o corrupcio se haja de prouar dins trenta dies: los quals passats, si lo recorrent no haura prouat, encorrega ipso facto en pena del delme de la cosa arbitrada, applicadora al Filch, y en les despeses: y sia lo recorrent punit segons Fur per la injuria feta al arbitre. ^e

¶ Tostemps que hi haura pleyt entre pare y mare, y fill, o filla, o entre germans, o marit y muller, hajen de fer mat compromes: y si los arbitres discordaran, hajen de elegir tercer dins tres dies: o sino eliggal lo ordinari: y declaren summariament conforme a justicia: y no sen puga appellar, sino per corrupcio, o frau, segons es dit. ^f

DEL OFFICI DE ALGUAZIRS, y dels saigs. TIT. xviiij.

¶ O senyor Rey y son primogenit sols poden tenir cada dos alguazirs, y en cas de necessitat ne poden fer mes, durat dit cas. ^g Y suplicas que en la Real Audiencia sols ni haja dos ordinaris, y

^a Iac. 1. 12. 1. 4.
* ij. xv. iij.

^b Iac. 1. 12. 1. 3.
* ij. xv. iij.

^c Iac. 1. 12. 2. 9.
* ij. xv. x.

^d Iac. 1. 12. 2. 10
* ij. xv. x.

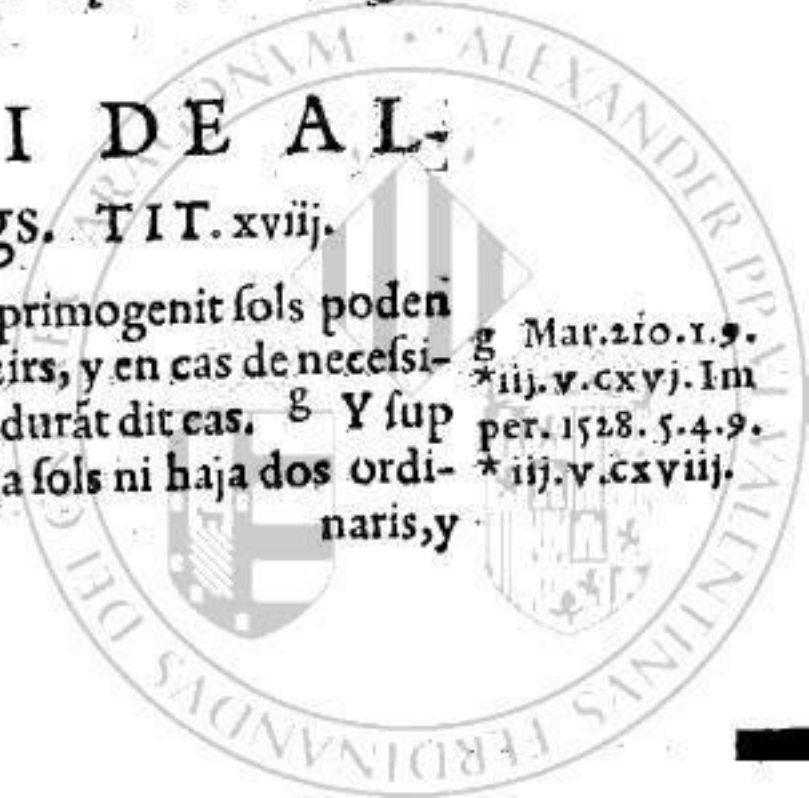
^e Pet. 2. 123. 3. 5
* ij. xv. v.

^f Ferdi. R. 305.
3. 7. * ij. ij. iij.
Imp. M. 1542. 13
4. 55. * ij. ij. iij.

^g Mar. 210. 1. 9.
* ij. v. cxvj. Im
per. 1528. 5. 4. 9.
* ij. v. cxvij.

Com se recorrega.

Arbitres entre propinchs.

Quants Alguazirs hi pot haver.

naris, y dos extraordinaris, cauallers, o ciutadans. ^a Y los ordinaris facen cada huit verguetes, y los extraordinaris cada quatre: y cascu dells sia tengut per les culpes que faran los verguetes per ell fets, y remetse al Virrey. ^b Y supplicas que lo Governador no tinga mes de vn alguatzir: y remetse a ques guarden los Furs. ^c Y non tinga lo Governador de Xatiua, com tal preeminencia sols pertanyga al Portantueus de general Gouveruador. ^d Y lo alguatzir que no te comissio, ni es dels ordinaris, no porte basto per lo Regne; y es reuocat de alguazir. ^e

^a Imp. 1533.5.1
13. * iij. v. cxxj.
Philip. 1564.5.3
34.

^b Phil. 1564.5.
3.35.

^c Imp. 1533.3.3
6. * iij. v. cxx.

^d Ferdi. 274.2.
31. * iij. v. cxxiiij
Imper. 1537.10.
1.37. * iij. v.
cxxxiiij.

^e Phil. 1547.6.
2.29.

Com juren.

¶ Lo alguazir del Rey jure en poder del Rey, o de son Cancellor: y lo del Princep en poder del Princep, o de son Vicecancellor: quant seran requests per los Jurats, que en lo q̄ faran seruaran los Furs del Regne. ^f

Que podē fer.

¶ Si algun alguazir fera cridat de pressa pera pēdre, o arrestar algu, dexeho tot, y vaja: y essenthi ell primer, exerceca son offici de preso, o arrests, o annotacio de bens, sens contradicio del justicia: y que ho notifique tantost al Rey, o Vicecancellor, pera que ho cometa a qui pertany la conexença: y si lo justicia hi fera primer, no hi faça res lo alguatzir. ^g Y si algun nafrat posara clam, lo alguazir escrites les nafres, arrestelo, y notifiqueho als fiscals. ^h E si de prouisio del jutge anara a escriure nafres, o mort fora, a instancia de part, haja dos florins: y lo porter, o saig cinch sous, si va a cauall. ⁱ Y denit doble. ^k Y si en la casa del mort no hi trobara parent, faça escriure los bens del mort: y sino troba quils caplleue, resten en guarda dels del offici: y quāt sera prouehit, haja lo quils guarda cinch sous per dia y nit. ^l

^f Mar. 177.4.1.
* j. iij. v.

^g Mar. 255.4.1.
* iij. v. cxxv. &
lv. ij. o.

^h Mar. 256.2.2.
* iij. v. cxxv. §.

ⁱ Mar. 256.4.10
* iij. v. cxxv. §.

^j Mar. 256.4.11
* iij. v. cxxv. §.

^k Mar. 256.4.11
* iij. v. cxxv. §.

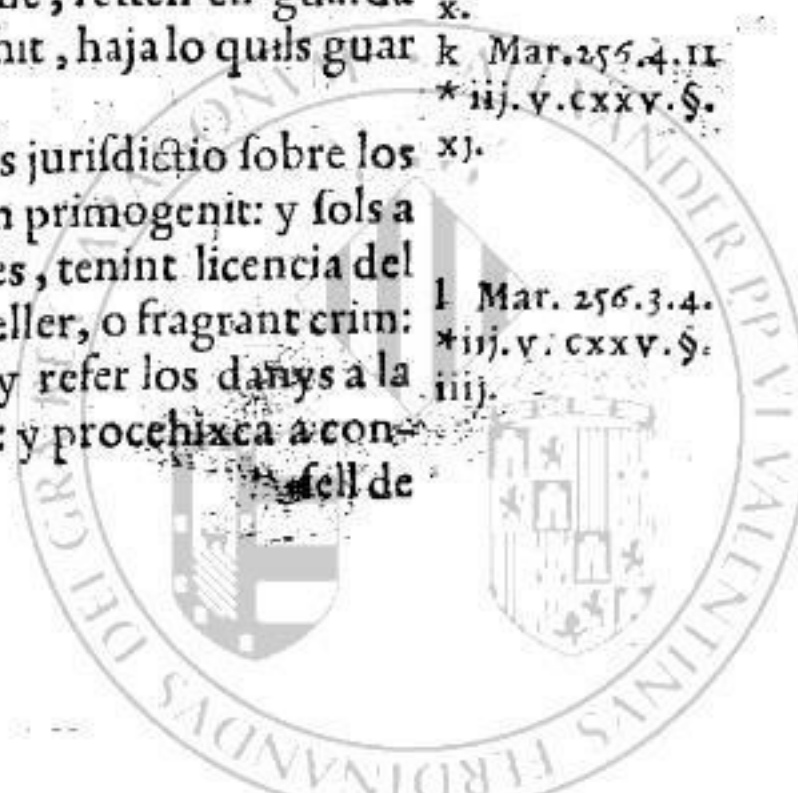
^l Mar. 256.3.4.
* iij. v. cxxv. §.

Que podē fer.

¶ Solament tenen los alguazirs jurisdicció sobre los familiars del Rey, o Reyna, y son primogenit: y sols a daquells pot pendre, y fer proces, tenint licencia del Rey, o son primogenit, o Cancellor, o fragrant crim: sots pena de cent morabatins, y refer los danys a la part: y los processos sien nulles: y procehixa a con-

^m Mar. 256.3.4.
* iij. v. cxxv. §.

ⁿ Mar. 256.3.4.
* iij. v. cxxv. §.

fell de juriste, y no prenga salari. Y lo mes antich exerceixca son offici, estants los altres presents, sots pena de la indignacio del Rey, y altres penes. ^a Y los que pendra que no seran de la casa del Rey, o son primogenit, nols porte a la sua prelo, encara que lo pres vulla estar hi, sino a la comuna, sots pena de docents morabatins. ^b Y no lleuen armes sino als que faran brega, o estaran aparellats pera fer la y leuades, doneles al justicia: sino eren de domestic del Rey, o del Princep, o estrangers de la ciutat y son terme que seguexen la Cort, y tenen negocis en aquella, sots pena de perdre lo offici. ^c

Quins salaris prenguen.

¶ Anant algun alguatzir, saig, o porter de la Gouernacio, fora, haja per cada dia cinch sous, si va a cauall, anant y tornant: y estant, o anant a peu, quatre sous, encara que porte moltes letres: y si pendra mes, encara que lis done, sia priuat de son offici perpetuament, sens perdo, y torne lo que de mes haura rebut en doble. ^d Y diga al escriua ab jurament, sots pena de priuacio de offici, e inhabilitacio pera ser ho, quantes letres porta, y escrigaho lo escriua. ^e Y no guanye mes del tachat per cada dieta, encara que porte moltes comissions. ^f Y si als assignat als alguazirs son salari en part certa. ^g

Cap sous.

¶ En les execucions que faran los alguazirs Reals de bens mobles, o immobles, si valdran mes de cinchcents sous, hajan los cap sous, los quals no passen cent liures, pagantse del procehit de la execucio. ^h Y nos faça comissio a alguazir pera assistir a les confessions, o informacions que reben: y si hi alsistiran, nols se pague res. ⁱ Y nos empachen en causes ciuils, ni criminals, sino seran euocades per lo Rey, o Canceller, o regent la Cancelleria, a instancia de part, o del Fisch: e sia comesa a daquels, essent habitants del Regne de Valencia. ^k

En q nos empache.

¶ Los saigs porten vn basto pintat ab los senyals Reals, y no altre: y hajan la pena de quart dels deutes de cinch

a Pet. 2. 135. 2. 2.
* iij. v. cxiii.
Ioan. 1. p. 13.
b Petr. 2. p. 23.
lo. 2. & 102. 3. 5.
* ix. xxviiij.
xxvj. & 107. 4.
16. * ix. xxviiij.
xxvij. & 132. 1. 7.
* ix. xxviiij. xxviiij.
& p. 44. §.
6. Mart. 181. 4. 2.
* ix. xxviiij. xxx.
c Mar. 178. 1. 3.
* ix. vij. vij.
Fe. d. 300. 1. 7. §.
2. * ix. vij. vij.
Impe. 1528. 5. 4.
9. * iij. v. cxviiij.
d Mar. 178. 3. 6.
* ix. xxviiij. xvj.
e Alf. 3. 233. 3.
13. * ix. xxviiij.
xvij.
f Phil. 1564. 6.
4. 51.
g Phil. 1564. 6.
4. 50.
h Mar. 178. 1. 2.
* iij. v. cxv. &
258. 1. 27. * iij. v.
cxxxv. xxvi. *
& lv. ij. j. §. xxviiij.
& 257. 1. 14.
* iij. v. cxxxv. §.
xiiij.
i Imp. R. 1528.
9. 4. 10. * iij. v.
cxix. Phil. 1564.
7. 3. 56.
k Alf. 3. 233. 3. 2.
* iij. v. cxviiij.

Dels saigs.

de cinch sous auall: y nol haja la cort: y non prenen altra cosa. Y lo deutor de cinch sous auall haja cinch dies de temps: y pagant dins aquells, no haja quart lo saig. ^a Y sien reduits a cert numero, a conexença dels justicies de hon feran: y no hi sia rebut qui no sabra fer citacions, e relacions, e lo quels pertany. Y al principi de son offici donen fermances per lo que per son offici rebran. ^b Y lo Rey no faça concessions de les sajones, mas guardense los Furs quen disponen. ^c Y facen les relacions dins tres dies apres de fet lo cas: y si seran fora, dins tres dies apres de arribats, hon la deuen fer: y si passats aquells se fara la relacio, no valga. ^d Y en la Governacio sols hi haja huit porters. ^e

Salariis de saigs:

¶ Si per manamēt del jutge algun saig pendra home per fet criminal, haja per salari de la captura dos sous: y per pendre dona, vn sou. Per fet ciuil, si es home vn sou: y si es dona, sis diners. Y si fara venir algu dauant lo jutge peu a peu, si es home sis diners: y si es dona, quatre diners. Per citacio sis diners. Per manament que faran a algun jutge, huit diners. Y si yra fora, haja per cada legua de anar y tornar, sis diners. Y si va mes de quatre legues, sia pagat a raho de dietes. Y si pren mes salari, sia priuat de son offici per vn any. Y per fer relacio, sis diners. ^g Per fer restitucio de bens, vn sou. ^h Y en lo ques supplica, que ningun saig porte mes de dos letres, de manament executori manifestades en lo libre dels manifests, ni les vena a altres porters, ni faça companyia, ni reben per moltes letres mes de vn salari, partidior ygualement per los executats, y tambe per les dietes que vagaran. Y si algu dels deutors paga lo deute, les demes dietes se partixquen entre los altres, y hujen per cada letra vn sou no mes per la presentacio: y que no vaguen mes de tres dies per fer penyores, o cobrar les respõsives: los quals passats sen tornen ab aquelles, o ab fadiga de justicia. Y si portaran letres que no les hagen manifestades, perden los salaris de aquelles: y qui no ho guardara, que sia

a Iac. 1. 80. 1. 1.
* ix. xxviiij. j.

b Alf. 1. 93. 2. 1.
* ix. xxviiij. ij.
no pot fer saig
algun excom-
municat. supr.
de les sant esgl.
§. 1.

c Pet. 2. 113. 2.
11. * ix. xxviiij.
iiij.

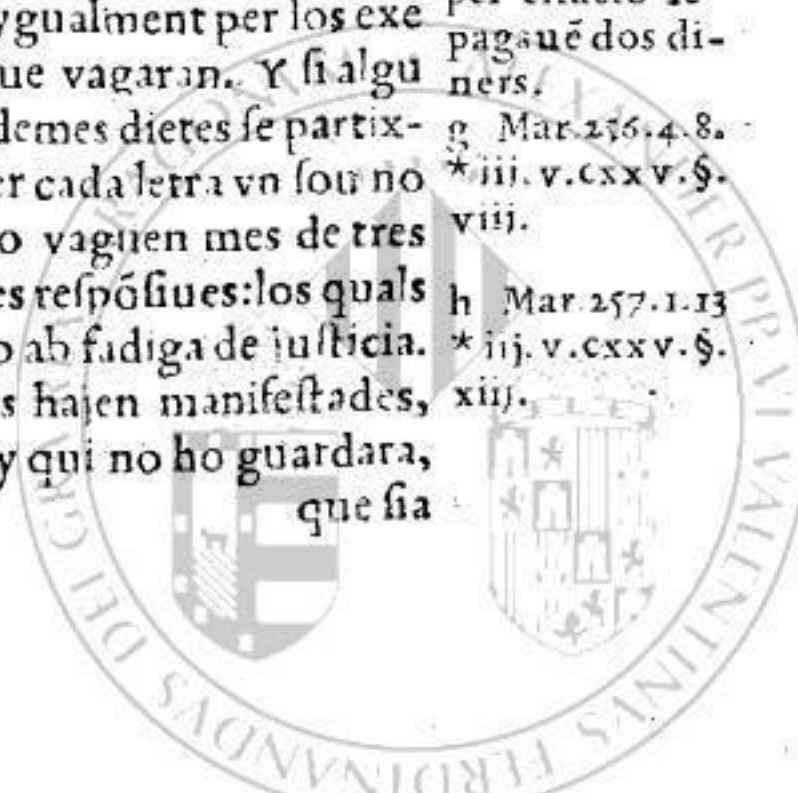
d Ferd. 300. 3.
10. * vij. ij. xx-
iiiij.

e Alf. 3. 220. 3.
2. * ix. xxviiij. x.

f Pet. 2. 127. 2.
31. * ix. xxviiij.
xv. Mart. 256. 4.
9. * iij. v. cxxv.
§. ix. corrig se p
aço lo Fur de
Pere segõ, hon
per citacio se
pagauē dos di-
ners.

g Mar. 256. 4. 8.
* iij. v. cxxv. §.
viiij.

h Mar. 257. 1. 13
* iij. v. cxxv. §.
xiiij.

que sia priuat de son offici, remette al lochtinent general. ^a

Saigs com facē son offici.

¶ Facen los saigs les execucions, axi en la Governacio com en la Batlia, y no los porters. ^b Y facense a les meyns costes del executat: no fent per alguazirs lo que pora ferse per porters. ^c Y contra vniuersitats facen la execucio vn saig, o dos, y no mes, si nols se fara resistencia: y donelste lo salari estatuit. ^d Y lo que fara la execucio, quis vulla que sia, no puga detenirse mes de quinze dies, sino lera per execucio importat, a coneguda del Virrey, que pot estarhi vn mes solament. ^e Y les execucions del que sera declarat per lo jutge ecclesiastic, farales fer lo Archebisbe per lo porter de la Governacio que li sera donat. Y puga lo Rey variar lo a instancia del Archebisbe. ^f Y si los porters de la Governacio, o de la Batlia, pendran mes salari que los del justicia, sien priuats de los officis. ^g

Porter no faça acte juridictional.

¶ Ningun porter faça algun acte de manamēt simple, o penal, preso, empara, o escriptio de bens, o altre acte juridictional, per manament de algun official, o curial, o fiscal, o thesorero: sino sera ab commissio de official que te jurisdiccion: y requests mostren la commissio: sots pena al contrafahent de cinquanta morabatins, e priuacio de offici, e inhabilitat ipso iure. ^h

Les crides.

¶ Crida pot esser cascu francament, com preste lo juramēt de esser leal en son offici. ⁱ Y los seus noms posels lo justicia en vn libre. ^k Y son tenguts a fer francament les crides de la ciutat, y manaments del Batle, y del justicia. ^l

DELS ESCRIVANS DE les Corts, y salaris de aquells.

TITOL XIX.

Qui puguē esser escriuans.

¶ **Q**OS que seran escriuans de les corts, sien naturals del Regne: y lo jutge que dins lo Regne oyra ab escriua estranger en causa principal, o de primeres, o segones appellacions, pague cent

^k Iac. I. 82. 4. 18. * ix. xxxiiiij. c. I Iac. I. 82. 4. 17. * ix. xxxiiiij. xcix. lo cōten gut en aquell. §. ha loch en lo notari y escriua, com en los dits furs se cōte,

a Phil. 1547. 10 2. 59.

b Pet. 2. 102. 3. 3. * ix. xxviiij. iiiij & R. 106. 4. 7. * ix. xxviiij. v. & 157. 3. 3. * ix. xxviiij. ix. Ioan. 148. 3. 8. * ix. xxviiij. vij. Petr. 2. pri. 44. §. 3. & p. 81. Imp. R. 1528 10. 4. 20. * ix. xxviiij. xj. & 1533. 3. 1. 5. * ix. xxviiij. xij.

c Phil. 1552. 3. 3. 16.

d Pet. 2. 131. 1. 2 * ix. xxviiij. vj. de stil de la Governacio es cada dia. 2. β. 6 250 1. 20. * liij. ij. xx.

e Phil. 1564. 18 2. 121.

f Ferdi. 274. 4. 1. E. * liij. xxiiiij. iiiij.

g Alf. 1. 93. 2. 2. * ix. xxviiij. xiiiiij.

h Ioan. 1. p. 12. Y lo braç militar pot tenir

porter ab maça de argent, &c.

sup. de la magestat del Senyor

Rey. §. no pot. y mostrē la cō-

missio al justicia. sup. de officis. §. deu.

i Iac. I. 82. 4. 16. * ix. xxxiiiij. lxxxvij.

lxxxvij.

cent morabatins, y torne lo que ha rebut contra Furs: encara que sia de la casa del Rey. ^a Y lo quel impetra y lo escriua altretant: applicadors lo terç al accusador, y lo restât al Rey, y los actes sien nulles. ^b Y ningun estranger reba dins la ciutat alguns actes de proces, ni de contractes, ni paus, ni treues, ni altres actes, sino sols la prouiso de aquella: fots pena de priuacio de offici, y cinquâta morabatins per cada vegada que contrafara, vltra les penes dels altres Furs: excepto si tindra la autoritat de Valencia, o en sentencia promulgada en la audiencia del Rey, o de son lochtinent general, o en actes de feyts propis del senyor Rey, o Reyna, o lochtinent, o Governador general, o testaments, o altres disposicions propies de aquells, o priuilegis, o gracies per aquells atorgades: les quals poden esser rebudes per qualsseuol notaris, encara que sien estrangers. ^c Y no es concedit lo que supplica, que cada vniuersitat se pugua elegir escriuans. ^d

¶ Juren los escriuans lo dia de Nadal, com es de Fur, lo de la Governacio en poder del Governador, y lo de la Batlia en poder del Batle. ^e Y juren que copiaran los testimonis apres de publicats tan prest com puguen. ^f Y qualseuol notari publich pot rebre los actes del proces: y valen tant com sils rebes lo escriua. ^g Y lo que en los libres de la Cort es escrit per escriuans publichs, te força de acte. ^h

Jurament.

No arrendê les escriuanies los officials.

Sia escriua sufficient.

Guarden se los registres.

¶ Lo Governador, ni lo Batle, ni Assessors, ni Fiscals, no puguen arrendar les escriuanies de les Corts, per si, ni per tercera persona, en part, ni en tot, fots pena de priuacio de offici. ⁱ Y si posat en les Corts lo escriua sufficient, a coneguda del jutge: y sino fera posat tal, pot esser remogut per lo jutge, y posarni altre, a despeses de la escriuania. ^k Y los escriuans si compraran res per cort, perden lo pren: y pot sen fer inquisicio. ^l Y los registres de les Corts no sien trets de la Cort contra Fur: y trets a cales de officials, sien guardats, y tancats: y nols tinguen fora mes de huit dies.

h Iac. 1. 51. 2. 8. * vij. ij. xvj. i Ferd. 273. 3. 22. * iij. lxxxij. k Pet. 2. 156. 2. 17. * xvij. ij. j. per a ço se corrig. Iac. 2. p. 3. §. 6. hon no podia lo escriua esser remogut per insufficient. l Alf. 1. 88. 4. 6. * iij. lxxxvij.

a Alf. 1. 89. 2. 6. * vij. ij. viij. Pet. 2. 133. 1. 14. * vij. ij. ix. & 136. 2. 5. * vij. ij. x.

b Ioan. p. 14. y no sia escriua q es excõmunicat. supr. de les san. esgl. §. 1.

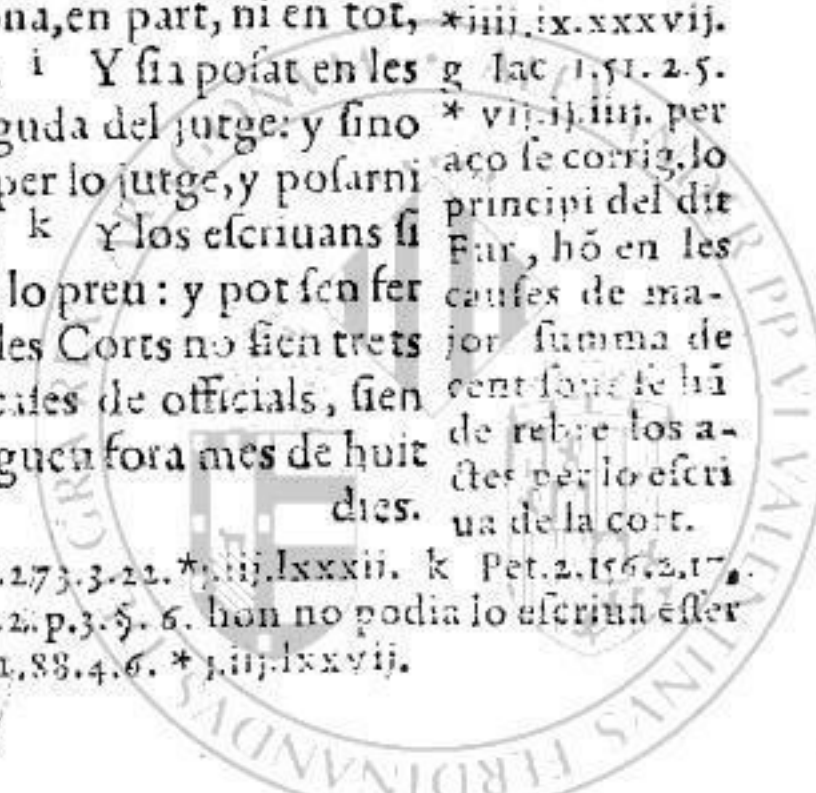
c Ioan. 238. 1. 3. * iij. xix. xvij. & vij. ij. xiii. folia fer se electio de trenta notaris lo dia ã Nadal pera ajudar als escriuans a rebre testimonis. Mart. 120. 1. 6. * iij. ix. xxv. & 170. 1. 7. * iij. ix. xxvj. & 210. 1. 8. * iij. ix. xxvij. mas fonch corregit y lleuat. Alf. 3. 218. 4. 1. * iij. ix. xxviii.

d Phil. 1547. 14 2. 5. E. R.

e Ioã. 148. 2. 6. * ix. xix.

f Mar. 170. 2. 8. * iij. ix. xxxvij.

g Iac. 1. 51. 2. 5. * vij. ij. iij. per aco se corrig. lo principi del dit Fur, hõ en les causes de major summa de cent fons se hã de rebre los actes per lo escriua de la cort.

dies. ^a Y mirens e dits libres en presencia dels escriuans: sots pena, si dany hi haura, quel pagaran de sos bens al interessat. ^b

¶ Quant algu posara alguna escriptura, lo escriua de la Cort, o de causa particular, demanelt sobre jurament qui la ha ordenada, y escriga lo nom de aquell, sots pena d' cinch morabatins. ^c Y dehuen registrar dits escriuans les escriptures, y comprouar lo trellatans de donarlo a les parts: y posar Calendari en cada sessio, o comparicio, ab los noms de les parts: y pera que son fetes les assignacions, sots pena de deu morabatins de or, e aço juren: y possen fer inquisicio. ^d Y si contrafaran, sien remoguts de la escriuania, e inhabilitats pera tornarhi. ^e Y continuen los mandaments de no fer actes, en lo libre dels manifestes de donacions y pagamets. ^f Y si escriptura, qualseuol que sia, sera dexada en la Cort pera registrar, o comprouar: sia registrada, comprouada, e restituyda a la part, si la demana dins tres dies: sots pena de xixanta sous cascuna vegada que contrafara: si ja no sera tan larga, que sia menester mes temps: lo qual temps sia assignat per lo jutge de aqueila Cort: y no prenguen res ultra son salari, sots la dita pena: y sien creguts sobre la restitucio ab son sacramet, en respecte de la pena: sino sera prouat lo contrari summariament. ^g

¶ No done copia lo escriua del libell que sera posat a alguna de les parts, que primer no sien posades les procures en poder del escriua, tant del actor com del reo, y aquelles inferte en proces, sots pena de priuacio del art de Notaria, y nulletat de actes. ^h Y quant algun condemnat per lo jutge seglar sera declarat esser de for ecclesiastic, y per son jutge sera absolt, la absolucio deu esser continuada per los escriuans en lo proces del jutge seglar. ⁱ Y no estiga en casa de jutge, ni faça los actes dauant ell, sots pena de deu morabatins, applicadors a la Cort, y al Rey, y al acusador. ^k Y reba lo escriua del iusticia criminal les paus y tre-

a Pet. 2. R. 137: 2. 8. * ix. xix. xxxvj.

b Phil. 1564. 11. 77.

c Alf. 1. 88. 1. 1. * ij. vj. vj.

d Alf. 1. 88. 3. 3. * ix. xix. xlvi.

e Imper. E. R. 1528. 11. 1. 26. * ix. xix. xlvi.

f Imp. 1542. 10. 3. 41. * xcvi. ij. j.

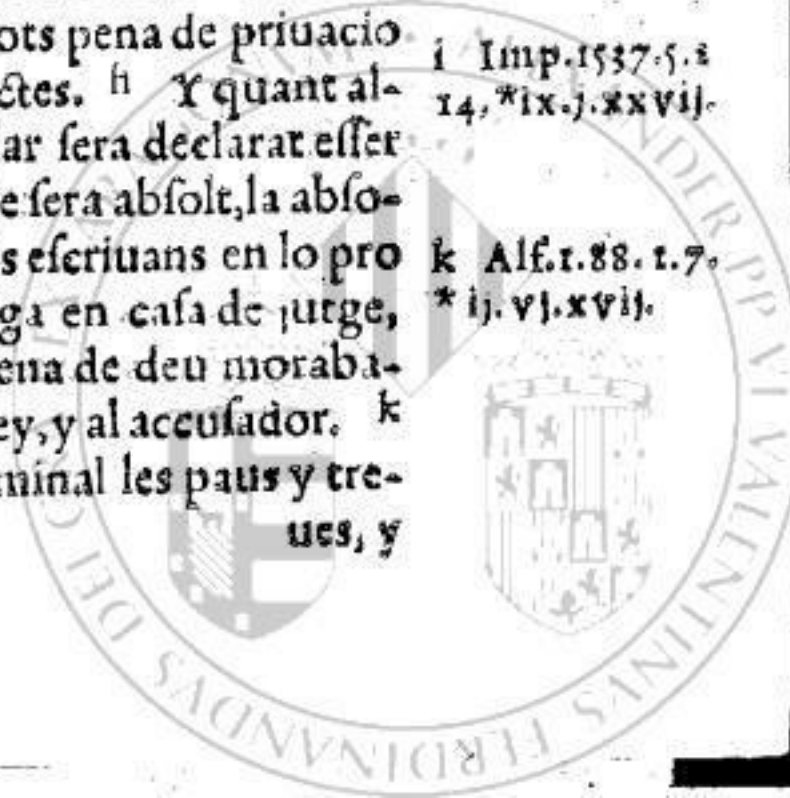
g Alf. 1. 88. 3. 4. * ix. xix. liij.

h Imp. 1533. 4. 2. 9. * ix. xix. xlvij.

i Imp. 1537. 5. 2. 14. * ix. j. xxvi.

k Alf. 1. 88. 1. 7. * ij. vj. xvij.

Com fara son
offici.

ues, y continueles dins tres dies, sots pena de mil florins: y jureho en poder del Batle, y executeho lo Governador, com deute fiscal. ^a

¶ Los escriuans en les lletres de manament executori, y condemnacions encara de quart, sols hi posen lo calendari, y nom del Notari: y no si continue tot lo acte, si la part non demana trelat, sots pena de cinquents morabatins. ^b Y nos allarguen en los actes processals, posanhi superfluytats: sino hauent posar primer com lo testimoni jura, diga axi: Foneh interrogat sobre lo primer capitol. Item sobre lo segon. Y axi dels altres. Y encontinent continuen la deposicio, y tots los demes actes, ab la breuetat possible: dient en les contumacias: Die tal. Tal accusa contumacia a tal: & fuit admisa per iudicem. Y en les prorogaciõs axi. Die tal, Lo dit jutge proroga la dita assignacio pera tal dia, a tal hora. Y axi en los altres actes. ^c Y en les deposiciõs dels testimonis no diguen idem vt in proximo, mas allarguen lo que diran. ^d Y facen vn libre pera posar quantes lletres porten los porters, sots pena de deu morabatins: y hajan vn diner per cada letra. ^e Y los escriuans de la Governacio reben los actes de la sua Cort, y no sen empache altre notari, sots pena de priuacio del art de Notaria ipso facto. Y si lo Governador hi cõtrauindra, pague dos mil florins. ^f

¶ Si la recepcio dels testimonis sera comanada per lo escriua de la Cort a altre notari, pague al dit notari lo escriua, y no la part quels produhix: y nos pague mes del ques ordena en la taula: y sin pendra mes, sia priuat de la escriuania, e inhabilitat pera tornarhi: y si anara fora, pagueli la part la anada y treballs, a conexença del justicia: y potsen fer inquisicio. ^g Y la dita recepcio de testimonis cometas a qui les parts cõcordaran; y sino cõcordaran, a qui sera ben vist al jutge. ^h Y quant seran publicats, deulos copilar tan prest com puga: y jureho los escriuans de la Cort quant faran lo jurament, y los defora Cort quant comencen

Com reben los
actes processals

Com reba te-
stimonis.

a Alf. 3. in ext. pri. 13.

b Pet. 2 p. 96. § 12. & 126. 3. 28. * ix. xix. xlix.

c Impe. 1542. § 1. 12. * vii. ij. vii y les deposiciõs de testimonis com sien rebudes, inf. de not. §. no sia forçat.

d Imp. R. 1528. 10. 3. 19. * vii. ij. vj.

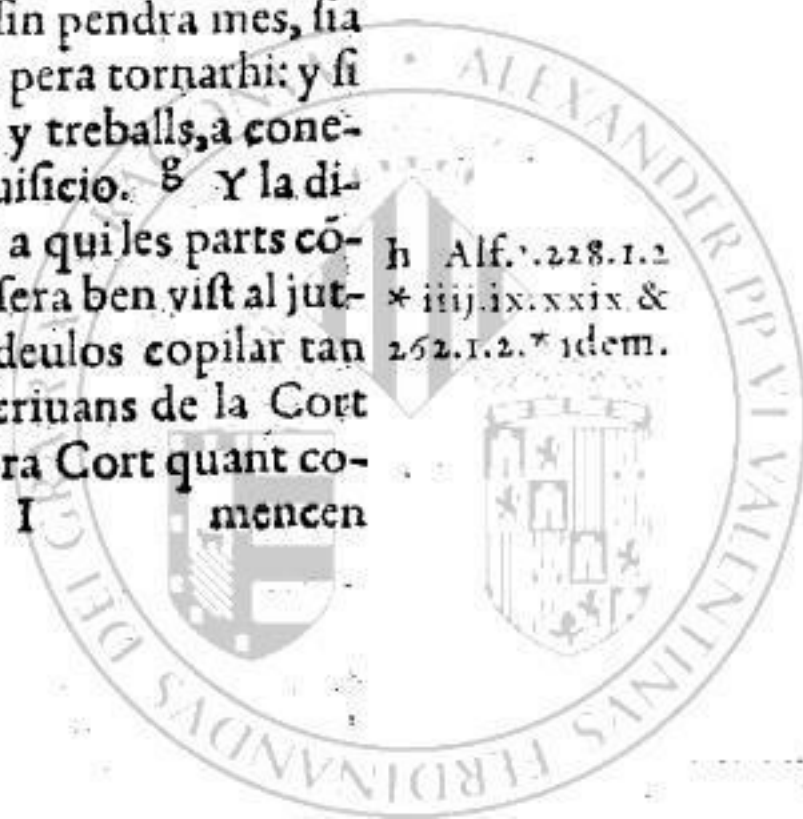
e Alf. 3. 233. 3. 13 * ix. xxvii. * vij.

f Ioan. 2. p. 1.

g Alf. 1. 88. 3. §. * ix. xix. lv.

h Alf. 1. 228. 1. 2 * iij. ix. xxix. & 262. 1. 2. * idem.

I
mencen

mencen lo plet. ^a Y no diguen les deposicions dels testimonis fins que sien publicats, sino sera al Rey, o a la Reyna. ^b Y ningun vena escriptures a Tapiners, ni a altres, sens que sien reconegudes per los majorals del art de Notaria, fots pena de cinquanta morabatins, al Rey, a la ciutat, y al acusador applicadors. ^c

¶ Guarden los escriuans de les Corts y los substituents la taula antigua dels salaris, fots pena de deu morabatins cada vegada que no la guardaran, y leuats de la escriuania, e inhabilitats pera tornarhi: y potser inquisicio. Y tinga cada hu penjada dita taula publicament en la sua Cort per tot lo Regne, y jurenho axi dits escriuans. ^d Y posen en cada plana de carta de quart de full diuuit renglons: y en cada plana de carta de full posen vint y huit renglons: sent letra conuenient, a coneguda del Governador: y paguesse en la Governacio a raho de dos sous huit diners per full: y a huit diners per cada carta de quart de full: y per ço sia tengut de seguir al Governador a ses despeses: y si pendra dietes, sia priuat de son offici: y si pendra mes, torneho doble, al Rey y a la part y gualment applicador, y seruirea personalmēt. ^e Y lo escriua de la Batlia dos sous per carta de full per escriptura simpli, y quatre sous per dobla: y si mes pēdra, torneho doble, y mes deu morabatins. ^f Y reba lo de la Governacio vn sou per liura de Cort: y nos pague res doble, si la part no ho demanara autentic: fots pena de donar a la part lo proces franch, y deu morabatins al Rey y al acusador. ^g Y facen los paperers lo paper de la forma antigua, porque en les planes se puguen posar les linees ordenades: altramēt lo Mustaçaf execute les penes, com en altres fraus. ^h Y en los margens dels processos escriguen lo que hauran rebut, fots pena de deu morabatins cada vegada. ⁱ Y les penes dels escriuans que rebran mes salari del degut, sien executades per lo justicia. ^k

¶ Per gaura huit diners p carta. ^f Mar. 176. 2. 2. * ix. xix. lxxix. p 2. p. 102. hō dits escriuans teniē son salari com los de la governacio. ^g Alf. 3. 220. 3. 15. * ix. xix. lxxvij. per a ço se corrig. lac. 2. p. 23. hon per la lletra se pagaua vn sou y dos diners, Y per lo de mes doble q en la cort del justicia. ^h Pet. 2. p. 17. lo. 2. i Pet. 2. p. 50. ^k Pet. 2. 156. 4. 18. * ix. xix. lxxix.

Esriptures
nos venen.

Guardē la tau-
la.

Com contrauē

Salari del pro-
ces.

Escriua de la
Batlia.

^a Mar. 170. 2. 8.
^{* iij. ix. xxxvij}
^b Pet. 2. 159. 3. 2
^{* ext. ij. iij. xvj.}
^c Stabliment.

in ext. p. 32.
^d Alf. 1. 88. 2. 2.
^{* ix. xix. lviij.}

Alf. 2. p. 24. Alf.
3. 226. 2. 5. * ix.
xix. lx. still. 250.

1. 21. * liij. ij. xxj.
Per a ço se cor-
rig. Alf. 3. 220. 3.

2. * ix. xix. lix.
hō se paguē al-
tres salaris, im-

posant pena als
que mes ne pē-
drā, executora

per lo justicia.
^e Ioan. 1. 148. 1.

5. * ix. xix. xvj.
still. 250. 1. 19. *

liij. ij. xix. Pet. 2.
102. 2. 2. * ix. xix.

lxiiij. & 106. 3. 6.
* ix. xix. lxxij. &

125. 4. 29. * ix.
xix. lxxv. & pri.

44. §. 2. lac. 2. p.
67. §. 5. Imp. R.

1528. 11. 2. 27. *

ix. xix. lxxj. Phil.
1552. E. M. 9. 1. 1.

Ferd. 300. 1. 7. *
ix. xix. lxxv. p

a ço se corrig. Pet.
lac. 2. 100. 4. 8.

* ix. xix. lxxj. &
p. 12. §. 3. hon se
pagaua dit sala-
ri com lo Rey
ordenaua. & d.
§. 67. hō se pa-

Quin salari tin
ga.

¶ Per les anades que fara lo escriua dins la ciutat haja sis diners: y si va fora dels murs en arraua, vn sou, per miya legua tres sous, per vna legua quatre sous: per miya jornada sis sous, per vna jornada huit sous, y axi mateix los procuradors. ^a Y per acte de pau y treua per cada persona tres sous. ^b Y per acte de arrests, que son molts arrestats: o per continuar la contumacia en lo proces hon hi ha molts denunciats, nos prenga mes de vn salari, partidor y gualment entre tots segons es de Fur. ^c Y per registrar franquea al de la Cort ciuil, vn sou y tres diners p cada carta: y al dels Jurats per signarla quatre diners. Y aço juren de guardar los dits dos escriuans. ^d Y per lo decret posat per lo justicia en obligacio, lo qual se deu fer summariament posanthi los noms dels testimonis, vn sou. ^e Y lo escriua de la Governacio no vaja a executiõs, sino ho requerra la qualitat del negoci: y si altrament hi anara, no lis done salari. ^f Y en la Batlia nos prenga mes salari per les responsiues, del ques pendra en la Governacio. ^g Y nos pagueres per les responsiues que los jutges seglars farã als ecclesiastichs, sots pena al escriua que ho pendra de priuacio de offici. ^h Y no fonch concedit lo que supplica lo braç Real, ques fes gracia de les penes comeses per los escriuã. ⁱ Y porte lo escriua los processos a casa del Assessor pera acordar, y torne los francamēt: y non prenga paga, sots pena de deu morabatins. ^k

¶ En lo supremo Consell los escriuans de manament son tenguts a liurar a les parts sos processos authentics, pagant son proces: y no haen de pagar lo parcial contrari. ^l Y no prenguen res per custodia dels processos: y los actes quels se donaran authentics, tornen aquells mateixos, y non prēguen res per registre. ^m Y los escriuans de la Cort del Rey, o del Princep, si pendran mes salari del que per lo Canceller los sera tachat, tornenlo quatredoble, al Rey y a la part y gualment applicador. ⁿ

Escriuans del
supremo Con-
sell.

a Alf.3.220.4.
3.*ix.xix.lvj.

b Imp.1537.6.
2.19.*ix.xix.
xlvj.

c Phil.1564.7.
3.56.

d Pet.2.127.1.
30.*ix.xxxiiij.
xxxiiij.

e Mar.E.R.181
1.2.*vij.iiij.xj.

f Ioã.149.3.14.
*ix.xxviij.viiij.

g Imp.1528.10
3.18.*j.iiij.lxxij.

h Phil.1564.1.
4.4.

i Petr.2.113.4.
17.R.*ext.1j.1j.
xiiij.

k Alfons.3.ix.
xix.lxxvij. non
est in antiq.

l Phil.1564.10.
2.74.

m Impe.1542.
8.1.26.*ix.xix.
liij.

n Pet.2.R.116.
3.6.*ix.xix.lxx.

I 2

Los

Escriuans de manament.

¶ Los escriuans de manament donen tantost les lletres de commissions als impetrants, y no les se retinguen per presentarles ells, o qui ells voldran, forçant-ne als impetrants: sino per qui les parts vullen, sots pena de trenta morabatins. ^a Y reuocas certa prouissio, per la qual en la vila de sent Matheu sols se podien presentar les commissions per cert notari. ^b Ni facen companyies sobre les escriuanies de les causes, sots pena de vint y cinch liures, al Espital y al Rey applicadores. ^c Y facen los Vidits de les sentencies, y paguelse a dihuit diners per carta: y dehuen donar trellat de la sentencia, tambe sense los Vidits, si axi sels demanara, pagantlos a dos sous per carta: y tinguen de salari de sentencia vn diner per liura: y mes lo Rey los dona trenta liures, partidores entre tots. ^d Y posen Calendaris de les publicacions de les sentencies en la partida que posaran en taula los salaris de les sentencies. ^e Y la ciutat de Valencia te la senyoria vtil de la escriuania de la Real Audiencia. ^f Y si ab mandato del Rey, o Canceller, o regent la Cancelleria, yran a rebre pau y treua per la ciutat, vltra del acte hajan tres sous: y si per dit salari hi haura difficultat, sia a arbitre del Canceller. ^g Y tots los processos y actes que estan fora del Regne, y toquen al Regne, sien portats al archiu de Valencia. ^h

Pose calendari en protests.

¶ En qualseuol escriptura de protest que pose contra el Governador, o contra altre qualseuol oficial, posehi Calendari qualseuol notari, sots pena de priuacio de offici. ⁱ Y posen Calendari en les supplicacions los escriuans de manament: los quals dins tres dies notifiquen aquelles al Lochtinent general, o regent la Cancelleria: y communique la prouissio y resposta tal com sia, sots pena d' docers ducats. ^k Y los protests de la Batlia sols los pot rebre lo escriua de la Batlia, y no altre, sots pena de mil morabatins, y priuacio del art, y actes nulles. ^l

¶ En les inquisicions ques faran, nomene lo Rey los es-

a Alf. 1. 88. 1. 7.
*ij. vj. xvij. Pet.
2. 143. 1. 34. *vij. 9
ij. xj. Ioan. 1. p.
15. Impe. 1533. 3.
4. 7. *vij. ij. xiiij

b Alf. 3. vij. ij.
xij. * non est in
antiq.

c Imp. 1537 12.
2. 47. *vij. ij. xv
Phili. 1547. 3. 1.
10.

d Phil. 1564. 6.
1. 43.

e Phil. 1564. 6.
1. 44.

f Phil. 1564. 6. 1
45.

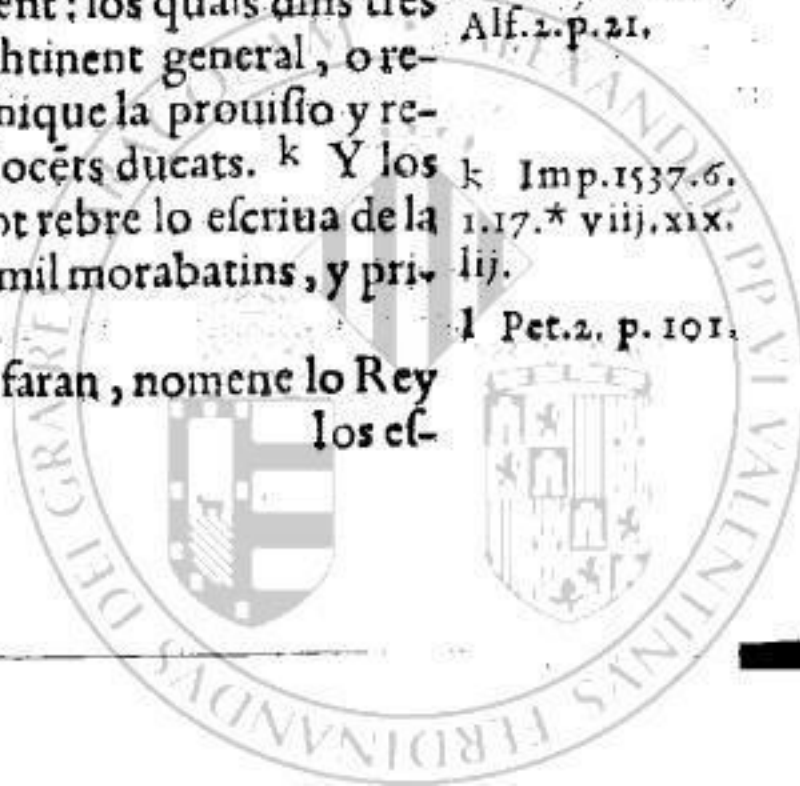
g Mart. 257. 4.
22. *lv. ij. j.

h Alf. 3. 226. 1.
4. *xxxix. j. ij.

i Ferdi. 303. 1.
25. *ix. xix. lj.
Alf. 2. p. 21.

k Imp. 1537. 6.
1. 17. *vij. xix.
lij.

l Pet. 2. p. 101.

Escriua de les inquisicions.

los escriuans. ^a Y no sien pagats per aquell contra qui se fa la inquisicio, sino sols per les escriptures que ell donara, o per les que voldra trellat: si ja en tot, o en part no seran trobats culpables: y si seran absolts, la part que haura instat la inquisicio, sino haura prouat en tot, o en part, pague les despeses, y seruixca personalment, o tinga y doneo substitut a ses costes, donant li de son salari, axi del que pren del Rey, com de les escriptures: y si contraindra lo escriua, perda lo offici, y lo substitut pague deu morabatins. ^b Y si yra fora la terra, dexe lo proces y actes de la inquisicio a altre notari de la terra, lo qual procehixca. ^c

^a Pet. 2. 159. 4. 3. * ext. ij. iij. o.
 ^b Pet. 2. 102. 4. 6. * ext. j. ij. iij. & 108. 1. 19. * ev. ij. j. x. & 108. 2. 21. * ext. ij. ij. xij & priu. 44. §. 7. Alf. 2. pr. 45.
 ^c Petr. 2. 108. 2. 20. * ext. ij. j. xj. Alf. 2. p. 47.
 ^d Mart. 258. r. 26. * lo. ij. o. & ij. v. cxxv. cap. xxvj.
 ^e Pet. 1. 96. 1. 17 * ix. xix. lvij. & pri. 11.
 ^f Mar. 179. 4. 8. * j. vj. xvij.
 ^g Imp. 1533. 9. 3. 35. * iij. xxiiij. vj.

Escriuans de commissions.

Qualseuol escriua de commissions haja per cada carta de full dos sous per salari senar, y quatre sous per salari doble. ^d Y de qualseuol causa no prèguen mes salari que lo escriua del justicia. ^e Y lo escriua del Consulat serue la taula del justicia de trecèts sous,

Escriuans del consulat.

sots pena de esser priuat de la escriuania, y deu morabatins: y potsen fer inquisicio. ^f Y lo de la Cort dels delmes sia creat per lo Rey: y pot esser remogut per lo

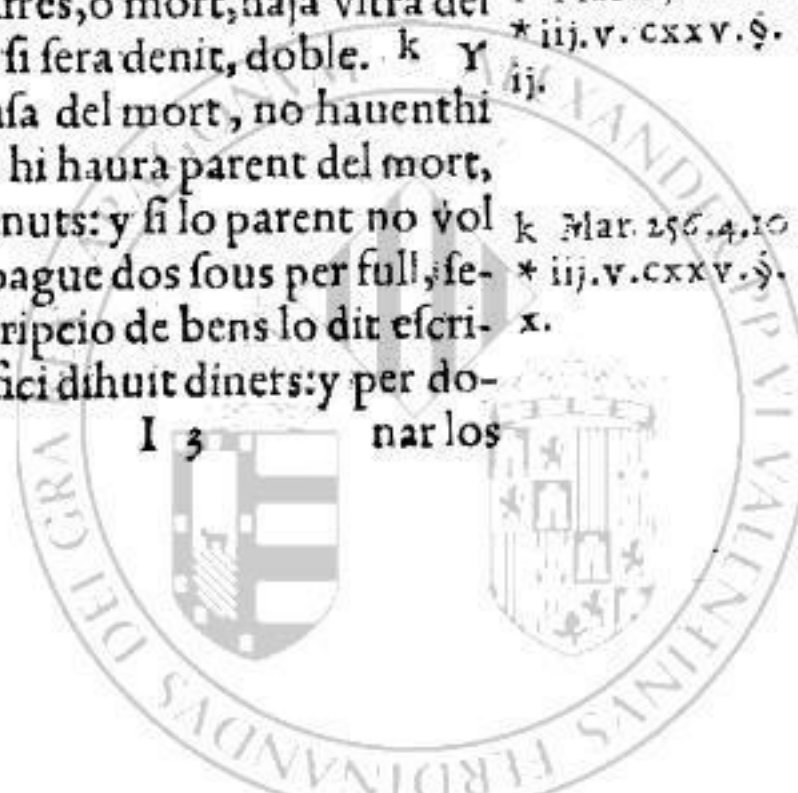
Escriua dels delmes.

Archebisbe y Capitol, sino administrara degudament. ^g

Escriua dels Alguazirs.

Quant lo escriua dels alguazirs anara a escriure nafres de algun mort, haja per son treball de escriure dos sous dels bens del nafrat, si ni haura: y si no hi haura bens, no lis pague res: com lo inculpat no dega pagar fins ques proue culpat. ^h Y per escriure nafres de home viu, haja dos sous y mig: y dels arrelists tres sous: y inquiri la orma de la nafra qui la ha feta. ⁱ Y per anar defora a escriure nafres, o mort, haja vltra del salari del escriure vn flori: y si sera denit, doble. ^k Y per escriure los bens de la casa del mort, no hauenthi parent, haja tres sous: quant hi haura parent del mort, o los bens del mort seran venuts: y si lo parent no voldra copia del dit inuentari, pague dos sous per full, segons Fur: y de tota altra escripcio de bens lo dit escriua haja tres sous, y lo del offici dihuit diners: y per donar los

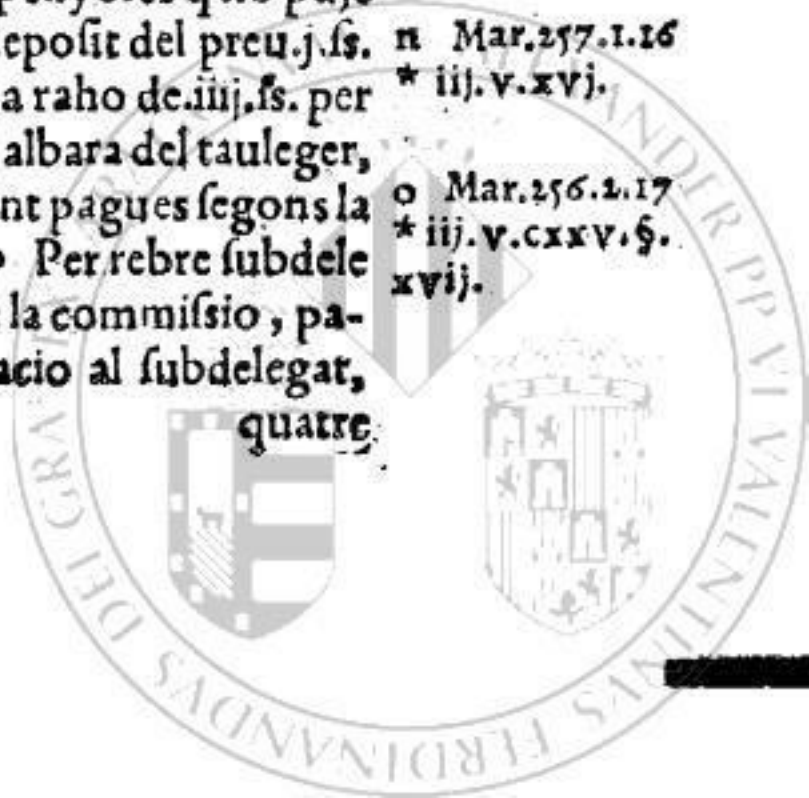
^h Mar. 256. 2. 1. * iij. v. cxxv. & 1v. ij. o. ex. j. ftit lus gub. 250. 1. 22. * liij. 2. xxij.
 ⁱ Mar. 256. 2. 2. * iij. v. cxxv. §. ij.
 ^k Mar. 256. 4. 10 * iij. v. cxxv. §. x.

Salaris de Escri
u. 115.

nar los bens a caplleuta, tres sous. ^a Per la escriptio de bens de la casa dels delats haja lo escriua. ij. sous. ^b Lo qual salari ab lo salari de captura no sia pagat, fins que pugua pagar-se del procehit de la composicio, o executio. ^c Perque quant se fara escriptio de bens en casa de algun delat, los ministros de la Cort nos facen pagar salaris, ni mesions algunes, ni prenguen penyores fins que los delats seran condemnats per sentencia passada en cosa jutjada. ^d Y si la muller protestara de sa dot quant se escriurá los bens del marit, paguen se per lo protest tres sous: y si los bens escrits se comanen a la muller, o a altre, pagues per la escriptio y comanda cinch sous sis diners. ^e Y per la licencia donada per lo alguazir pera soterrar lo mort. ij. sous. ^f Per acte de arrests y de caplleuta, tres sous. ^g Y per condemnacio de pena de quart, vn sou: per la accusacio de dita pena sis diners: per continuar la relacio, o contumacia, quatre diners. Per actes de proces de forma gran, per cada carta de full. j. s. Per carta de quart de full, sis diners, posanthi los ruglons ordenats. ^h Per manament executori, incertanthi la commissio del alguazir, o calendaris dels actes executoris. iiij. s. Per la oferta passats los deu dies. j. sou. Lo escriua del offici per escriure los bens, vn sou, pagantli la estada moderadament. ⁱ Per restitucio dels bens. iiij. s. ^k Per venda de bens per Cort, haja per lo primer centenar. v. s. per los altres. j. s. per cent: y lo pocior creador pague. j. s. per la instancia, e los actes que haura instat en la executio, e los altres creadors que hauran instat paguen cada. j. s. ^l Per venda de penyores q no puje mil sous, paguen. ij. s. ^m Per lo deposit del preu. j. s. y si la part ne voldra copia, pague a raho de. iiij. s. per full, per la ordinacio del deposit, y albara del tauleger, si ho produhira. ⁿ Per lo leuament pagues segons la taula antigua de la Governacio. ^o Per rebre subdelegacio de commissari ab inserta de la commissio, pagues quatre sous. Y per la presentacio al subdelegat, quatre

a Mar. 256.3.4.
* iij. v. cxxv. §. iij.
b Mar. 256.3.3.
* iij. v. cxxv. §. iij.
c Mar. 258.1.27
* iij v. cxxv. §. xxvij.
d Ferdi. 274. 2.
32. * non est in nouis.
e Mar. 256.3.5.*
iij. v. cxxv. §. v.
f Mar. 256. 3.6.
* iij. v. cxxv. §. vij.
g Mar. 256.3.7.
* iij. v. cxxv. vij.
h Mar. 256.4.8.
* iij. v. cxxv. §. viij.
i Mar. 256.4.12
* iij. v. cxxv. §. vij.
k Mar. 257.1.13
* iij. v. cxxv. §. xiiij.
l Mar. 257.1.14
* iij. v. cxxv. §. xiiij.
m Mar. 257.1.15
* iij. v. cxxv. §. xv.
n Mar. 257.1.16
* iij. v. xvj.
o Mar. 256.2.17
* iij. v. cxxv. §. xvij.

quatre ls. per full, per esser presentacio de contracte. ^a ^a Mar. 257. 2. 18
 ¶ Escriga lo escriua dels alguazirs dins vn dia les ^{* iij. v. cxxv. §.}
 condemnacions de pena de quart, ab altres mana- ^{xviiij.}
 ments penals, en la escriuania Real, notificantho als ^b ^b Mar. 257. 2. 19
 procuradors fiscals. ^b Y no cancelle caplleuta, ni ar- ^{* iij. v. cxxv. §.}
 rests, ni altra obligacio penal, sens que hi sia conuocat ^{xix.}
 lo thesorier, e lo aduocat y procurador fiscal, y feta re-
 lacio al Rey, o son Confell. ^c Y als miserables pren- ^c ^{Marr. 257. 2.}
 ga per vn full sols huit diners, y les citatories fraques, ^{20. * iij. v. cxxv}
 pagant sols la cera: obligantse lo miserable, que obtela ^{§. xx.}
 la causa, o fet rich, donara compliment del salari de- ^d ^d ^{Mar. 257. 3. 21}
 gut: y si obtindra, donelis la sentencia francament, as- ^{* iij. v. cxxv. §.}
 segurāt de pagar a tots lo degut, o emparātli la cosa. ^{xxj.}

Continue los
actes penals.

La taula dels salaris de la Cort de la Governacio, es de la for- ma seguent.

PRimerament se acostuma rebre per lo dit escriua
de vn manament executori fet personalment
sens letra, catorze diners.

Item de vna empara, quatre diners.

Item de vna obligacio, quatre diners.

Item de la cancellacio de aquella, quatre diners.

Item del acte de vn deposit de alguna quantitat, huit
diners.

Item de la obligacio e fermança de tornador. ij. sous.

Item de la relacio de algun manament, o inhibicio
ques fa personalment a algun official, o jutge, qua-
tre diners.

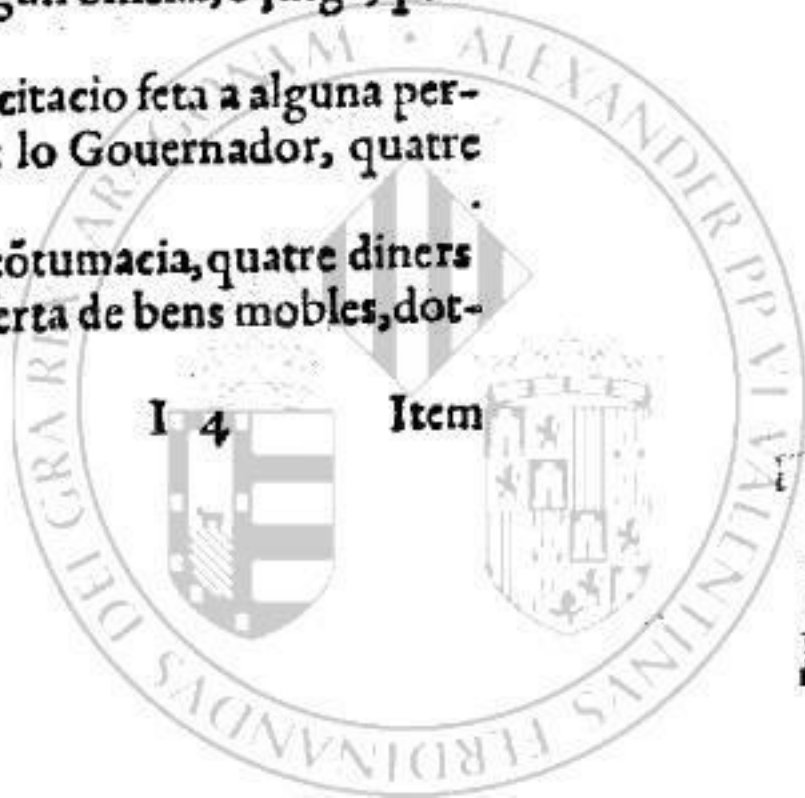
Item de la relacio de alguna citacio feta a alguna per-
sona a comparar deuant lo Governador, quatre
diners.

Item de la accusacio de vna cōtumacia, quatre diners

Item de la posicio de vna oferta de bens mobles, dot-
ze diners.

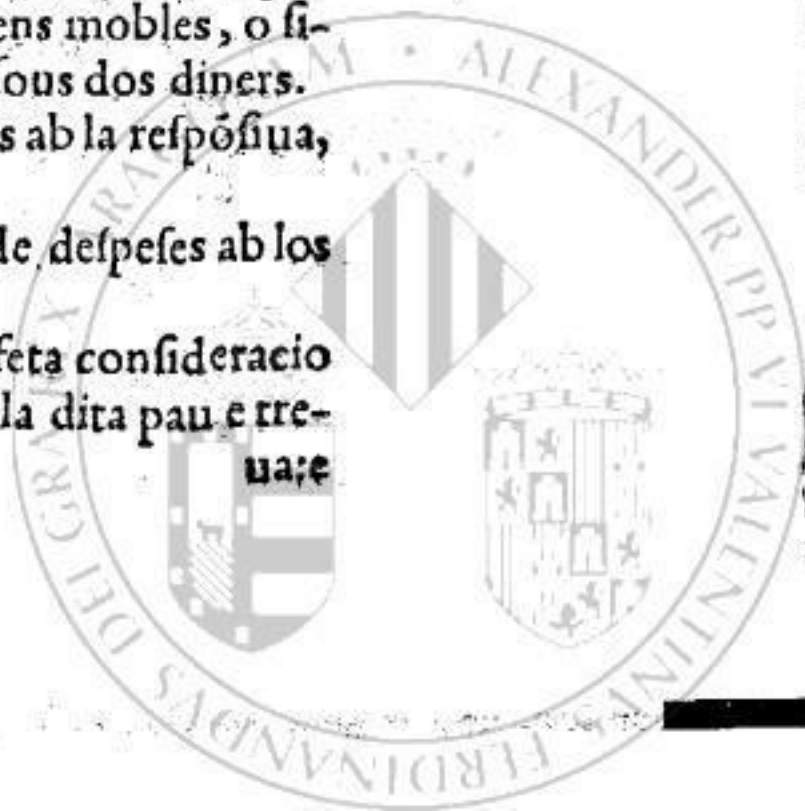
I 4

Item

- Item de registrar, e continuar aquella en libre de corredor, dotze diners.
- Item de la posicio de vna oferta de bens fitis. xij. di.
- Item de registrar, e continuar aquella en libre de corredor, dotze diners.
- Item de vna escripcio de bens, ço es, per la posicio ab lo inuentari, dos sous fis diners.
- Item per la anada al escriua dins la ciutat, vila, o loch, dihuit diners.
- Item per la capleuta, dotze diners.
- Item per la obligacio, e fermança ques dona a alguna empara, dos sous.
- Item per la vèda que acostuma fer la Cort de vna plo-ma de escriure en loch de tants de bens, en virtut de alguna execucio ques continua en la dita Cort segons la quantitat a raho de dotze diners per centenar de sous.
- Item per qualseuol venda ques fa de bens fitis censals a altres, o altres heretats a la dita raho, fins en summa de quinze liures.
- Item de vna letra de manament executori en forma, dihuit diners, e per la relacio quatre diners.
- Item de vna letra de seguretad de persona e bens, dos sous fis diners.
- Item de vna letra de penyores, dous sous fis diners.
- Item de la presentacio e registre de vna responsua, feta en virtut de alguna letra de manament executori, o altre acte de execucio, huit diners.
- Item de la letra de cinch, o deu dies peremptoris a procurador comprador en alguns bens mobles, o fitis offers, si hi ha responsua, tres sous dos diners.
- Item de alguna letra de remetre preus ab la respõsua, tres sous dos diners.
- Item de la posicio de vna escriptura de despeses ab los actes de la taxacio, dos sous.
- Item de vn contracte de pau e treua, feta consideracio qui son les persones, e de que fan la dita pau e treua; e

ua: e si haura seguit mort, o nafres entre les parts, sen acostuma rebre fins en. ecc. fs.

Item de vn cōtracte, o acte de remissio, feta per lo Governador de alguns crims, o delictes, dels quals resulta pena de mort, a la mateixa raho, haguda consideracio de les persones, o dels crims, o actes, de que son remesos.

Item de alguna altra remissio, de la qual nos podia seguir mort, sino de membre, o altra pena pecuniaria, segons desus.

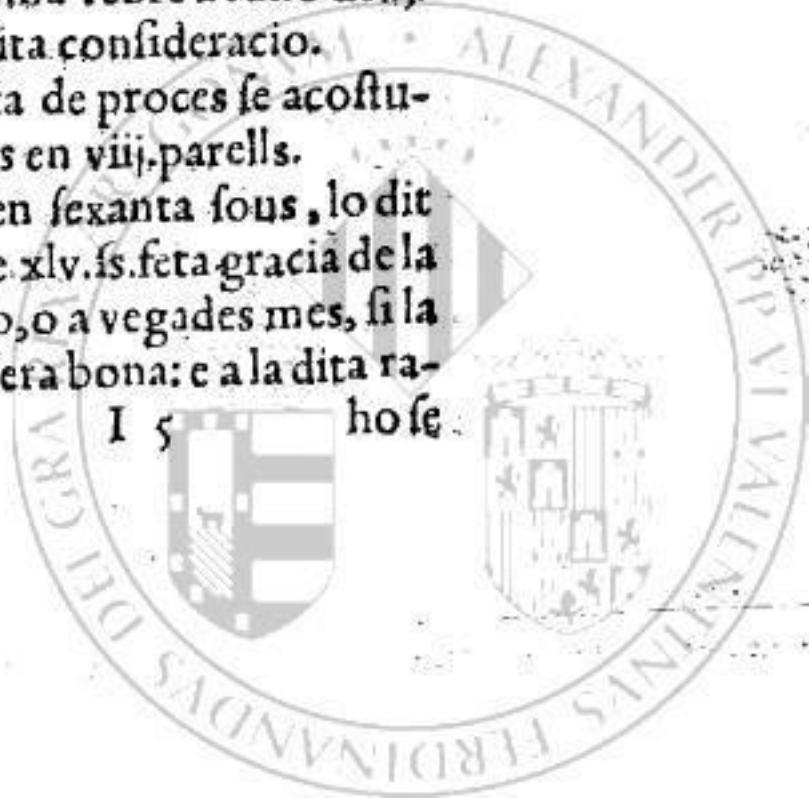
Item lo dit escriua acostuma de rebre dels actes de alguna letra ques fa en virtut de escriptura posada en la dita Cort. ij. fs. viij. de per full de tantes cartes com son escrites de letra espessa en la dita escriptura, o en algũs actes dels quals se fa productio, e dels actes de la dita letra ordenats per lo dit escriua, se acostuma rebre a raho de. v. fs. iij. diners per full, haguda consideracio de la continuacio: e perço se acostuma fer gracia.

Item de qualsevol actes rebuts e continuats per lo escriua de la Cort, axi com son presons, caplentes, fermances, obligacions, confessions, respostes, testimonis, e altres actes semblants, quant son publicats, e continuats en proces, se acostuma rebre a raho de. v. fs. iij. di. per full: e sino son publicats a raho de. ij. fs. viij. di. per full, hagut esguart a la continuacio, segons es dit:

Item dels altres actes de proces, axi com son trelats de escriptures posades per les parts, o de actes produhits per aquelles, se acostuma rebre a raho de. ij. fs. viij. di. per full, haguda la dita consideracio.

Item en la plana de cascuna carta de proces se acostumen escriure de actes vij. fins en viij. parells.

Item si los actes de proces sumen sexanta sous, lo dit escriua ne acostuma de rebre. xlv. fs. feta gracia de la resta per la mala continuacio, o a vegades mes, si la continuacio dels dits actes sera bona: e a la dita raho se

De les institu. Forals. Libre. I.

ho se acostumē exigir, e fer pagar los actes dels processos, haguda consideracio a la summa del que paguen, segons mes, o menys.

Item si tres, o quatre persones, o mes, faran part en vn proces, e la vna persona, o les dos seran miserables, de les altres que seran pagadores se acostuma fer pagar lo dit escriua totes les escriptures del dit proces entregament.

Item si alguna persona allegara, o prouara miserabilitat en la dita Cort, e sera admesa per miserable, si lo escriua de la dita Cort li trobara bens, en los quals se puxa pagar entregamēt de les escriptures, aquell pot, e deu esser pagat entregament de aquelles, no obstant la dita miserabilitat.

Item que si per lo Governador alguna composicio sera feta de algun proces ques fa en la dita Cort a requesta del procurador fiscal, de aquella composicio se acostumen, y es dehuen pagar al dit escriua de la Cort les escriptures del dit proces entregament: e vltra les dites escriptures li dehuen esser pagades les aueries acostumades.

Item de vna denunciacio e clams que seran posats de paraula, se acostuma rebre per lo dit escriua. j. fs.

Item de la abolicio, renunciacio, e o cancellacio, de la dita denunciacio, e clams posats. j. fs.

Item de vn acte de sagrament, e homenatge de tenir arrefts, e preso, en alguna casa, o loch, o de representar se a certa jornada. j. fs.

Item de la cancellacio dels dits actes. j. fs.

Item del acte de vna caplleuta de la persona de algu, o de la obligacio, o fermança ques acostuma donar, vn sou.

Item de vn guiatge ques atorga de paraula, ys continua per lo dit escriua en actes de la Cort, tres sous.

Item de vn guiatge ques otorga, del qual se desempacha letra patent per lo dit escriua, se acostuma rebre tres sous.

LA ORDINACIO, E TAVLA
sobre los salaris de les escriptures de la cort
ciuil: feta per los noble e magnifichs Gouer-
nador, Balle, Jurats, Racional, e Syndich de
la present ciutat: en virtut de certa cõmissio
real per lo honorable e discret en Luis Prats
Notari escriua de dita Cort a ells presenta-
da: a beneplacit empero dells, & non aliter, e
manant aq̃lla esser seruada, sots pena de resti-
tuir los salaris en doble: es d̃ la forma seguēt.

PRimo per la condemnacio, e obligacio simple,
dos diners.

Item per lo reclam, vn diner.

Item per lo manament executori personal, set diners.

E ab letra patent escrita, catorze diners.

Item per metre Calendari en la oferta de bens sitis,
set diners.

Item al escriua per anar a escriptio de bens ab la desus
dita oferta, setze diners, que son ab los de la offer-
ta dihuit diners, dins los murs vells, e nous.

Item per la crida de discussio, dos sous y mig.

Item per la caplleuta de bens mobles, onze diners.

Item per la restitucio que fa per qualseuol caplleua-
dor de bens mobles, anant lo escriua a la casa del
deutor, o caplleuador, vint y tres diners, dins los
murs vells, o nous.

Item per qualseuol escriptio de bens, o restitucio, fo-
ra los murs nous fins a les creus, al escriua, tres sous
sis diners.

Item per cõpra de bens mobles de vna ploma en loch
dels bens mobles de cent sous en auall, nou diners:
e de cent sous en sus, a raho de vn sou per cētenar.

Item per tota contumacia, dos diners.

Item per tota relacio, dos diners: e si es vna per tres,
sis diners.

Item

Item per continuar qualseuol manament de paraula,
dos diners: e si es en escrits, sis diners.

Item per la venda de bens sitis, a raho de deu sous per
millar.

Item per deposit fet en manaments y emparees sense
albara, huit diners.

Item per qualseuol deposit, ab escriptura, o sens escri-
ptura, ab la presentacio del albara del tauleger. ij. s.

Item per lo leuamēt entre la confessio e obligacio que
fa lo principal, e la fermança, e obligacio de aquella
que dona al alleuament e testimoni de suficiēcia,
quatre sous, si hi hauia albara de leuament: e si no
hi ha albara, tres sous, venint a la Cort a fer lo leua-
ment. E si conuendra anar lo escriua fora Cort, que
sia pagat, puix no sia mes de vn real la anada.

Item per metiment de possessio de bens mobles, e si-
tis, quatre sous sis diners.

Item per tota capleuta de persona, onze diners.

Item per tota empara scus albara, dos diners: e ab al-
bara, sis diners.

Item per continuar relacio de deu dies de gracia. ij. di.

Item per continuar lo decretum de vendendo que fa
lo Assessor al escriua, sis diners.

Item per la obligacio e fermança ques dona a vna quis
diu empara, o ferma de dret. j. s. iij. diners.

Item per la presentacio de qualseuol letra subsidiaria,
huit diners.

Item per lo trellat ques trau de manaments y amparees
de relacions de porters, e simples obligacions. vj. di.

Item per la responsiua, catorze diners.

Item per la escriptio de bens, o venda de bens, que re-
quiren en les letres algunes vegades, segons desus
es dit.

Itē per anar a escriptio de bens a Almacera, o al Grau,
e altres lochs de semblant distancia. iij. s. vj. di.

Item per anar la Cort a Muncada, Meliana, e altres
lochs semblants, per la escriptio de bens, e anada
del es-

del escriua, cinch sous cinch diners.

Item per qualseuol interlocutoria de sentència, vn sou.

Item per condemnacio en virtut de albara, o de instrument, huit diners.

Item per condemnacio feta causa cognita en virtut de testimonis en escrits, o de paraula, vn sou.

Item per condemnacio feta en virtut de cartes nupcials, hon hi ha declaracio esser cars, e loch de tot restituydora, tres sous.

Item per commissio de jutges contadors, catorze din.

Item per la nominacio de jutges, huit diners.

o Item per la decretacio de cura, vint y tres diners.

Item per autoritat de notaris. xxxiiij. fs.

Item per autoritat de apotecaris. xxxiiij. fs.

Item per autoritat de menestrals. xxj. fs.

Item per les obligacions que fan los venedors de forment fins en quãtitat de quinze milia sous, ab moltes renunciacions, e fermances, e per anar lo escriuidos vegades lo mes a tenir Cort ab lo justicia al Al modi, sis sous.

Item per autoritat de cirurgians. xxiiij. sous.

Item per letres testimoniais, axi de notaris, com son notaris publichs, com de altres coses, tres sous.

Item per relacio de vehedors de menestrals, e barbers, tres sous.

Item per metre la oferta en libre de corredor, vn sou.

Item per letra de rebre testimonis, tres sous.

Item per nominacio de tachadors de cartes, o de altres coses. viij. diners, ço es, quatre de cascuna part.

Item per letra que fa lo justicia als Consuls, donant los jutges en los appels. ij. fs. e per la presentacio. viij. di.

Item per la prouisio que lo Assessor fa extra processum, ques continua en libre de manaments y empires. iij. diners.

Item per jurament de merges, e continuacio. x. fs.

Item per lo albara compulsiu, huit diners.

Item per porrogacio de venda, dos diners.

Item

De les Instit. Forals. Libre. I.

Item per lo manifest de pagaments e donacions, per los quals lo escriua te vn libre a part en conreu, dos sous.

Item per lo consell de majorals, lo qual es signat de ma dels quatre majorals, com aquells que son assessors al justicia, e per la sentencia del justicia feta al peu del dit consell, tres sous.

Item tota posicio de escriptura, axi de rahons, com de requestes, com de demandes, vn sou: e anant lo proces auant, lo dit sou se conte en lo pagament del proces.

Item ordintse lo proces se pague lo escriua per carta de letra espessa vn sou sis diners.

Item per carta de actes de quatre cartes lo full, sis diners per carta.

Item per carta de full major se pague vn sou, e dos ss. per doble.

Item al rebedor dels testimonis se pague sis diners per carta chica, e vn sou per carta major: ara sien rebuts per lo escriua, o per altre notari.

Item per totes respostes ques faran en proces, sien pagades dobles per la part qui les demana: e per la part de qui son demanades, senar.

Item per los actes que ordenara lo escriua en proces, sien dobles.

Item copia de testimonis sien pagats a raho de sis diners per carta: axi quil dona, com a la part quin pren trellat.

Item copia de actes dels quals se fa fe en proces, se pague a raho de senar per cascuna de les parts.

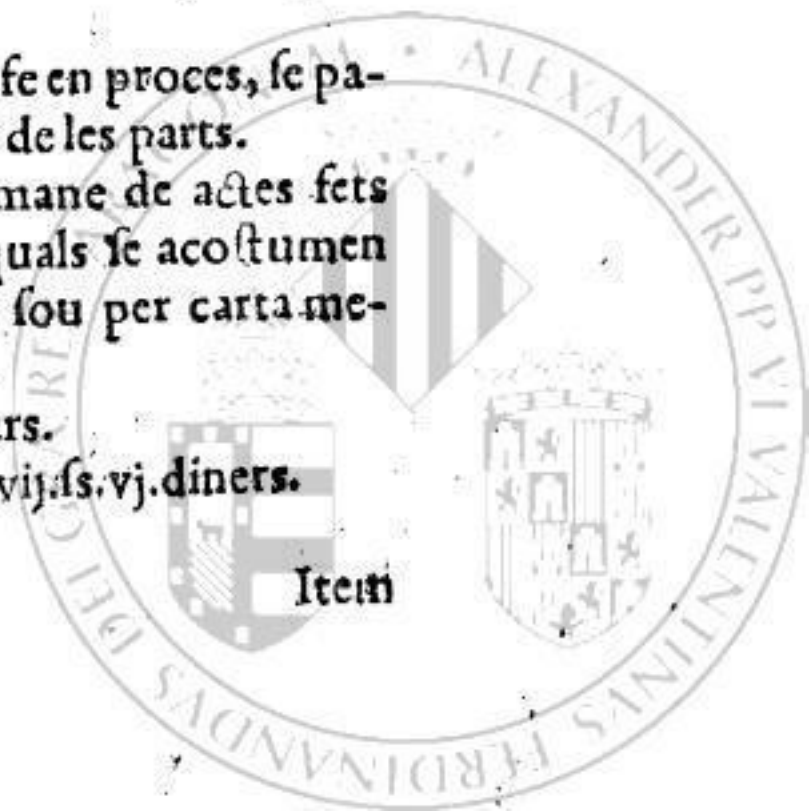
Item de qualseuol trellat ques demane de actes fets en la Cort fora de proces, los quals se acostumen fer de letra espessa, se pague vn sou per carta menor, e dos sous per carta major.

Item per tota procura, quatre diners.

Item per la insinuacio de donacio. viij. ss. vj. diners.

Item per la emancipacio, sis sous.

Item

Item per les vèdes que fa lo corredor de bens mobles, segons desus es dit, nou diners: de cent sous en auall, e vn sou per centenar, e per lo deposit quatre diners.

Item quant liura los diners lo corredor per la confessio, obligacio, fermança de obligacio de tornador, vn sou quatre diners.

Item per lo jurament dels corredors, huit diners.

Item per lo escriure la penyora en la Cort, sis diners.

Item per cancellar aquella si la quiten, quatre diners.

Item per franquea, vn sou.

Item per los testimonis que venen de algun jutge, o justicia, los quals ha rebut per lo magnifich justicia ab letra subsidiaria a raho de senar, axi al actor com al reu, sin voldra trellat, ço es, sis diners per carta menor, e vn sou per carta major.

Item per lo decret de trellat authentich, sis diners.

Item per la reparacio de vn contraçte ab jurament, tres sous.

Item per les vendes de pagaments de bens mobles quant se fan alguns pagaments, se paga quatre diners per cascun Item que son menors de cent sous: e vn sou per lo Item que es de cent sous: & sic de singulis.

Item prouehexen, establexen, e ordenen, que tots los escriuans de les Corts, axi de Governador, Batle, com altres notaris rebedors de testimonis, e respostes, no puxen allargar los testimonis que rebran apres del preambol que comença, Testimonis rebuts, &c. sino en la forma seguent. En. T. testimoni produhuit, e donat per part de en. T. que jura a nostre Senyor, &c Super primo, &c. dix. Super secundo, &c. dix. Et sic de singulis. E lo generaliter ques diga generaliter, &c. si ja lo testimoni no dira alguna cosa de parentela, o sobornacio, que faça a continuar. E lo vltimo que diga, &c. si ja lo testimoni no deya alguna cosa que faça a continuar.

Item que

Item que si per qualseuol dels actes desus dits hauia de anar lo escriua fora la Cort dins la ciutat, que sia pagat de la anada, puix no prenga mes de vn real.

^a Alf. 2. pri. 24.

Item que los versos dels processos, e les dictiones, sien continuats segons Fur, e que noy manque res en ninguna carta. ^a

Luys de Cabanyes Governador.

Vidit Luys Iohan regent de Batle general.

Pere Catala justicia ciuil.

Iohan Marrades.

Nofre çahera.

Pere Guillem Garcia.

Nicolau Benet Dalpont.

Bartholomæus de Cruylles Racional.

Vidit lo Syndich.

Vidit Auiño Assessor Gubernatoris.

Vidit Botch Assessor Bauli generalis.

Vidit Gallach.

Vidit Artes.

Vidit Ros.

DELS ADVOCATS.

TITOL XX.

Examen de
Aduocats.

Res dies ans de Nadal facen los Iurats electio de dos sauis en Dret, los quals sien vehedors e correctors dels Aduocats: y coneguen de aquells que usen mal son offici, corregintlos de paraula: o sino bastara, lo justicia a consell dels dits dos sauis, los priue de aduocacio per cert temps: y poden los sauis elets esser forçats pera esserho. Y juren de fer be son offici. ^b Y ningu pot aduocar, que no sia examinat y approuat per dits sauis, y haja estudiant en vniuersitat approuada per cinch anys, pera aduocar en la ciutat de Valécia, y per tres anys pera aduocar per lo Regne: sots

^b Alf. 1. 87. 4. 1.

* ij. vj. xj. Pet. 2.

152. 3. 7. * xvij.

iiij. j. ad tempus.

gnes: fots pena de cinquanta morabatins, a la Cort, a la vniuersitat, y al accusador applicadors. ^a Y si notari voldra aduocar, no ho faça fots la dita pena, al Fisch y a la part cõtra qui ha aduocat applicadora: sens que primer sia examinat per dos Jurats, y los dos examinadors dels Aduocats, y los dos examinadors dels notaris, dauant lo justicia Ciuil, y faça lo sacrament del Fur. ^b Y los Iuristes per la sciencia ciuil que tenen, son de mes industria, prompts, y habils pera regir la Republica. ^c

Juren los Aduocats vna vegada tan solament en poder del justicia, que no empendran de aduocar en pleyt que nols parega just, segons sa consciencia: y no diran, ni faran res ab malicia, ni contra sa consciencia: y quant nols parra just lo pleyt, tant que sia al principi, com al medi, com a la fi, notifiquen ho a la part, y no aduoquen mes en aquell pleyt, tots pena de pagar les despeses a la part, si hi sera condemnada, sens remissio: y que no faran pacte de guanyar certa part de la cosa litigiosa: ni instruyran les parts sino a dir veritat. Y no aduocara en causa que tractara en la Cort de hon aquell sera Assessor, si ja no hi hauia començat a aduocar ans que fos Assessor. ^d Y si aduocara ans de jurar, pague cent sous, al Rey, a la vniuersitat, y al accusador applicadors. ^e

No sia Aduocat per algu lo qui es Oydor de la Real Audiencia, sino sera de la ciutat, a coneguda del Rey. ^f Ni qui te los officis de Batle, o Iusticia, o Assessor ordinari de Governador, o regent la Cancelleria, en causa de que tenen de conexer. ^g Ni qui es jutge. ^h Ni religiosos, ni pubils, ni orats: sino seran los capellans per la esglesia, o per capellans, o per miserables, o conjunctes persones. ⁱ

Qualseuol aduocat de sa Esglesia pugua liberament aduocar per aquella en les causes de contencions. ^k Ni sien maltractats per consellar la Esglesia. ^l Y pugua tot Aduocat aduocar cõtra el Fisch, de-

K manada

^a Alfó. 1.87.4. 4. *ij. vj. xij. per aço se corrig. Iac. 1. p. 37. & p. 65. ho no hi ha uia aduocats. ^b Mar. 168.3.4. *ij. vj. xij. & 169.1.2. *ij. vj. xiiij. Alf. 3. 231. 1.1. *ij. vj. xx. ^c Alf. 2. p. 28. ^d Iac. 1.8.3.3. *ij. vj. iij. & pri. 70. Alf. 1.87.4.2. *j. iij. lxxij. Pet. 2. 103.3. 16. *ij. vj. vij. & R. 111. 3.44. *ix. xxxij. iij. Mar. 168.3.2. *ij. vj. viij. Pet. 2. priu. 44. §. 18. Alf. 1.87.1.3. *ij. vj. iij. Pet. 1.98 1.60. *ij. vj. v. p. aço se corrig. d. for. Iac. 1. ho dit juramēt se feya quant les parts jurauen de calũnia, y dit Fur Pet. 1. & Alfó. 1. hõ jurauē cas- cun any. ^e Alf. 1.87.4.3. *ij. vj. iij. Y p. ausencia d' l aduocat nos sobrefega en lo plet, sino hi haura justa causa sup. del dret. §. lo rescrit. ^f Imp. 1533. 11. 4. 44. *ij. vj. xxiij. ^g Iac. 1.3.2.9. *j. iij. lxxj. Fer. 301.2.16. *j. iij. lxxiiij. & M. 303.4.5. *j. iij. lxxv ^h Iac. 2. p. 67. in excõmunicat. sup. de les sant. esgl. §. 1. ⁱ Iac. 1.8.4.4. *ij. vj. xxiiij. ^k Imp. 1533. 6. 1. 17. *ij. vj. xxxv. ^l Phil. 1564. 2. 3. 10.

Incarnament.

Qui no pot es- ser Aduocat.

Aduocats de la esglesia.

manada licencia. ^a Y los Aduocats y Procuradors, sien forçats per lo Iusticia a aduocar, y procurar per los pobres que hauran jurat que no tenen de que pagar, sots pena de esser priuats de sos officis per algun temps, y si aduocant, o procurant guanyaran la causa, o lo pobre sera fet rich, paguels lo just. ^b

¶ Lo Aduocat que perdra lo pleyt per sa culpa, pague les despeses, y sino les pora pagar, no sia mes Aduocat. ^c Y si perdra per tres sentencies conformes, pague a la part cõtra qui ha aduocat les despeses que ha fet, encara que no hi haja condẽnacio en totes, y se haja fet paẽte en contrari. ^d Y si ordenara recors, y no obtindra en aquell, pague les despeses dobles: les quals la part per qui aduoca deuia pagar, y no tinga regres per aquelles contra dita part. ^e Y lo que per lo Aduocat sera allegat presents les parts, o sos Procuradors, tant val cõ si la part ho allegas. ^f Y si erra en dret, pot esmenarho dins dos dies. ^g

¶ Quant los Aduocats assalariats per la ciutat, requests per los Jurats, no vindran a la Sala a consellar lo q̄ conue, poden esser multats fins a cent sous: los quals se pot retenir lo Cluari de la ciutat, quant los pagara los salaris. ^h Y lo Aduocat que no sera pensionat, o assalariat, o no haura conuengut ab la part sobre lo salari, si nos auindra ab la part, sia pagat a arbitre del jutge, ab que no passe cincheents sous: encara que sia estat Procurador. ⁱ Y los pensionats no podẽ demanar paga sino per los quatre anys passats, encara que tinguen carta de la pensio. ^k Y no participe ab algun Notari en les escriptures, y jure que no rebra salari de les escriptures que ordenara, o dictara, sots pena de deu morabatins, al Rey, a la Vniuersitat, y al acusador applicadors. ^l Y si algu aduocara contra la forma dels Furs y Priuilegis, sia punit en les penes en aquells contengudes per lo portant veus de Governador. ^m

¶ Ture lo Aduocat fiscal al començamẽt de son officí,

12. * vij. j. xvj. l Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

Aduoquen per pobres.

Culpa del Aduocat.

Quins salaris prenguen.

a Pet. 2. 107. 3. 15. * ij. vj. xxj.

b Iac. i. 14. 4. 5. * ij. iij. vij.

Mar. 157. 3. 21. * ij. v. cxxv. & lv

ij. o. §. xxj.

c Alf. i. 88. i. 1. * ij. vj. vj. Mar. 169. i. 5. * ij. vj. x.

d Mar. 168. 4. 3. * ij. vj. ix.

e Mar. 168. 4. 4. * iij. ij. xxj.

f Iac. i. 8. 3. 1. * ij. vj. j.

g Iac. i. 8. 3. 2. * ij. vj. ij.

h Phil. 1547. 7. 2. 36.

i Mar. 179. 4. 9. * ix. xxix. cv. p

aço se corrig. Iac. i. p. 56. Pet. 1. 98. i. 6. * ij. vj. v. Iac. 2. p. 67. §.

2. hõ se estimauen los salaris en causa de 30. ll. se pagauẽ 10. §. ã causa fins a c. ll. 30. §. fins a 500. ll. 50. §. en causes majors, cent sous y no mes, sots pena d

priuacio de officí y confiscacio debens, y si lo jutge no ho executaua p dia lo officí, y deu marchs de argent.

k Mart. 180. i. 12. * vij. j. xvj.

l Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

m Iac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

n Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

o Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

p Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

q Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

r Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

s Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

t Alf. i. 88. i. 6. * ij. vj. xxvj. & 88. i. 5. * ij. vj. xv. m lac. 2. pri. 77. y no alleguen leys ni decretals. sup. del dret y furs. §. en totes.

Jurament del
aduocat fiscal.

fici, que no ordenara demandes calumnioses ni injustes, a instancia del Fisch ni de altre, que lo denunciador no done fermaça en poder del Batle general de pagar les despeses del pleyt, sino prouara lo que haura denunciat, y no pot excusar dit jurament, si la part contra qui enanta ho requerra. ^a

Lo Fiscal.

¶ Ordene lo Aduocat Fiscal totes les denunciaciõs ques posaran per lo Fisch en los casos permesos, y no les ordene altre sino sera en cas de juita solpita, a coneguda del President de la Real Audiencia. ^b Y si en lo votar de les causes sera differet al vot del Assessor ordinari, segueixcas lo vot del Assessor. ^c Y conega de les causes de contenciõs dins deu dies, y entretant no sia enantat en la causa per ningu dels jutges. ^d Y tãbe lo Aduocat Fiscal de Xatiua y de la Plana, cascu en les contencions de sa gouiernacio. ^e Y lo de Valencia tinga fisecentes liures de salari, y no haja altra cosa per los emoluments de les causes. ^f

Aduocat de seca.

¶ Ningun Aduocat de seca sia tudor, ni curador, ni estimador dels bens ques venen per Cort, ni aduoque ni procure mes de vna causa, fins que sia per sentencia terminada, sots pena de cent sous, al Rey, y a la communitat applicadors. ^g Y no aduoque per escrits, sots la dita pena, a la Cort, a la Vniuersitat, y al Fisch applicadors, ^h

DE PROCVRADORS.

TITOL XXI.

Qui pot esser
procurador o
no.

NO sia Procurador qui no te cumplida edat de vint anys. ⁱ Ni qui porta corona. ^k Ni alguna dona tãpoch per son fill pubil, com sia offici de homẽs. ^l Encara que sia muller per son marit, sino sera feta com en sa cosa ppria, o per si, o per son pare, o per sa mare, que no tindran altri qui ho sia. ^m

K Ni qui

^a Alf. 1.9.4.4.
* ix. j. vj. 10. 11.
150.2.17. * ix. j.
vij. Pet. 1. R. 139
4. 21. * ix. j. x.
Ferd. 272.3.1. *
ix. j. viij.

^b Phil. 1564.9.
1.65.

^c Ferd. 272.3.2
* j. iij. xlv.

^d Ferdi. 306.1.
10. R. * iij. v.
cxj.

^e Imp. 1547.18
2. 78. * ij. v.
cxij. Phil. 1547.
10.2.58. Imper.
1537.11.2.42.

^f Phil. 1564.5.
4.41.

^g Pet. 1.95.4.9.
* ij. vj. xix. Alf.
3.231.1.1. * ij. vj.
xx.

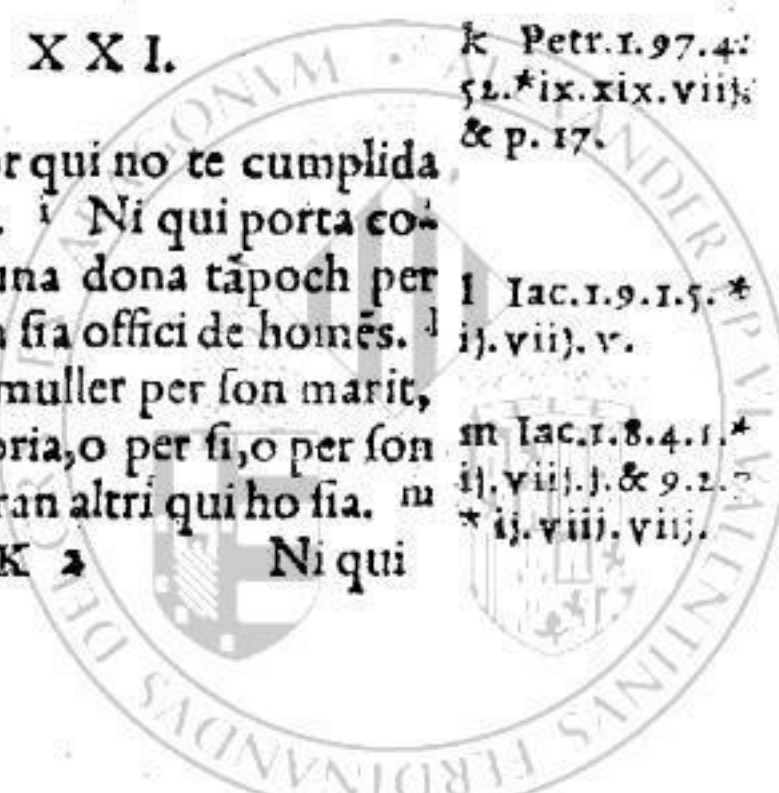
^h Alf. 1.88.1.8.
* ij. vj. xvij.

ⁱ Iac. 1.29.1.13.
* iij. xvj. xiiij.

^k Petr. 1.97.4.
52. * ix. xix. viij.
& p. 17.

^l Iac. 1.9.1.5. *
ij. viij. v.

^m Iac. 1.8.4.1. *
ij. viij. j. & 9.2.
* ij. viij. viij.

Ni qui es acusat de crim, fins que haja purgat la accusacio. ^a Ni pot esser ho algun Notari en causa que se funde ab acte per ell rebut, (lots pena de esser priuat de offici de procurador y d'aduocar per vn any, y deu morabatins al Rey y a la part contraria applicadors. ^b Mas pot esser ho lo Loctinent, o altres officials Reals per lo fet del Rey. ^c Y pot esser fet algu Procurador en causa ciuil, mas no en causa criminal, com lo accusador dega esser present. ^d

Qui pot esser Procurador y com finix la procura.

¶ Qualseuol persona pot esser fet Procurador, axi ans de començar lo pleyt com apres de començat, encara que sia tudor, curador, o altre administrador en los pleyts del pubil. ^e Y pot lo principal reuocar lo Procurador que ha fet tostemps que voldra, y ferne altre, o pledejar ell mateix, y encara que tinga Procurador comparexer. ^f Ni per tal comparicio, ni per cõstitucio de segon Procurador nos enten esser reuocat lo primer, ni son substituit, sino sera expres. ^g Y finix la procura per mort del principal, si lo negoci no esta començat, y si lo Procurador no sabent de la mort del principal feu despeses en lo pleyt, pot cobrarles d'ls hereus del principal, mas pot enantar en lo pleyt començat, si per lo hereu del mort no sera impedit. ^h

Obligacio del Procurador, y qui deu esser quit sens procura.

¶ En volutat de cascu esta rebre, o no rebre la procura que altre li fa: encara que sia de absent, mas apres de rebuda, deu acabar lo negoci que te començat, y portarlo fins a sentencia, y appellarsen, y proseguir la appellacio, si en la procura li fonch manat, o no proseguint la, notifiqueho al senyor, y no es tẽgut a mes. ⁱ Y no sia oyt lo Procurador que no mostrara procura, encara que assegure que lo que fara sera hagut per ferm, sino sera per pare, fill, germa, germana, net, neta, besnet, besneta, y altres cosins: los quals dehuen esser oyts sent dita seguretad. Y si lo fet nos tindra per ferm, pague lo tal Procurador, o fermança al demanat les despeses que haura fet. ^k Y lo Procurador del demanat deu assegurar ques pagara lo jutjat. ^l Y lo escriuano no

vij. viij. xlix.

k Iac. 1.9.2.8. * ij. viij. ix.

l Iac. 1.12.3.15. * ij. xv. xvj.

a Iac. 1.9.1.2. * ij. viij. ij.
 b Mar. 169.1.3. * ij. viij. vj.
 c Iac. 1.9.4.17. * ij. viij. xxij.
 d Iac. 1.29.1.15. * iij. xvj. xvj. mas pot tenir algu que parle per ell. inf. d accus. in prin.
 e Ia. 1.9.3.14. * ij. viij. xv. & 9. 3. 12. * ij. viij. xij. per aço se corrig. Iac. 1.9.3.11. * ij. viij. xij hon nos podia ferans del plet començat del actor ni d'el reo.
 f Iac. 1.9.3.15. * ij. viij. xvj. & 29. 2. 12. * iij. xvj. xij.
 g Pet. 2.103. 1. 9. * j. iij. ix. & 109.2.28. * j. iij. x. & p. 44. §. 11. Mart. 169.1.1. * iij. xvj. ix. per aço se corrig. Ia. 1.29.1.8. * iij. xvj. viij. hõ per constitucio del segon se reuoca ua lo primer.
 h Iac. 1.28.4.2. * iij. xvj. ij. & 9.3.16. * ij. viij. xvij.
 i Iac. 1.28.4.6. * iij. xvj. vj. & 9.3.4. * ij. viij. iij. & 54.4.25. *
 j Iac. 1.12.3.15. * ij. xv. xvj.

ua no done copia del libell a les parts, que no tinga la procura en son poder, la qual deu continuar en proces. ^a Y si demanara en nom de altre, deu mostrar la procura, o donar dita fermança, sino sera en causa criminal, o sino prouara la procura ab testimonis, o no sera parent del principal: y no se li accepte demanda per absent, sino defensara son principal en la demãda que lis fara. ^b E si sera fet en presencia del jutge, no deu assegurar que lo que fara sera hagut per ferm, mentres no sia reuocat. ^c Y lo companyo del plet pot portar lo plet de la cosa communa per lo tot sens procura, assegurant q̄ lo que fara sera hagut per ferm, y ques pagara lo jutjat. ^d

¶ Ningũ Procurador faça mes del que sera expres en la procura. ^e Y perço no pot fer transactio ni venda, si non tindra especial mandato, y sil tindra pera vendre, pot per la euctio obligar los bẽs de son principal, y no es tengut a obligar los seus. ^f Y fent allo pera que te procura sis donara sentencia, no sia retractat, y si fa mes del q̄ li es manat, no perjudica al principal, y si haura fet frau, pot lis demanar per lo principal, si lo Procurador tindra de que pagar, altrament si lo aduersari consenti en lo frau y engan, no val la sentencia, en quant sera lo engan, o frau. ^g Y deu esser admes a donar raho de la absencia de son principal, axi en Ciuil com en Criminal, perque lo principal no pot venir dauant son jutge. ^h Y si moits seran fets cascu per lo tot, lo que primer comença a demanar vna cosa, aquell la profeguirá, y no los altres. ⁱ Y si los dos Procuradors deuiẽ al principal, ningu pot demanar al altre, si en lo manament no es expres. ^k

¶ Lo Procurador pot respondre per son principal absent sens frau, si estara ben instruyt, y quãt al jutge parra, pot fer respõdre al principal, y estant lo principal en la ciutat, responga ell mateix y no lo Procurador, sots pena de vint morabatins. ^l Si ja lo demanador no voldra mes demanar al principal, si sera mes

K 3 just,

Que pot fer lo procurador.

Com responga lo procurador.

a Imp. 1533. 4. 2
9. *ix. xix. xlvij

b Iac. I. 9. 1. 6. *
j. ix. vij. & 9. 2.
10. *ij. vij. xj.

c Iac. I. 12. 2. 8.
*ij. xv. ix. & 12.
3. 14. *ij. xv. xv.

d Iac. I. 21. 3. 1.
*ij. xx. j.

e Iac. I. 23. 4. 3.
*iii. xvj. ij.

f Iac. I. 9. 3. 13. *
ij. vij. xiiij. &
8. 1. 1. *ij. iii. j.

g Iac. I. 9. 1. 3. *
ij. vij. ij.

h Iac. I. 9. 2. 9.
*ij. vij. x.

i Iac. I. 29. 7. 14.
*iii. xvj. xv.

k Iac. I. 29. 7. 10.
*iii. xvj. xj.

l Mar. 169. 3. 2.
*ij. xvij. iii.

just, y mes honest, y sabra millor la veritat del fet, y sabuda la veritat, puga lo Procurador menar lo plet. ^a Y sobre lo que haura despues per son principal absent procurant. ^b

Lo fet ab lo procurador pre judica, o aprofitat al principal.

¶ La sentencia, en la qual es condemnat lo Procurador es valedora, y si lo Procurador es absolt, es absolt lo principal. ^c Y si guanyara alguna cosa en plet en nom de son principal, sia deguda, o no deguda, deu restituyr-la a son principal. ^d X lo que comprara, o adquirira en nom de Procurador, encara q̄ tinga man dato, com apres sia ratificat, es adquirida al principal, encara que no li sia lliurada, perque aquell se enten q̄ fa la cosa que la mana fer, o la te per ferma apres de feta en son nom. ^e X si al Procurador lis promete alguna cosa en nom del principal, pot lo principal demanarla, y valer sen per excepcio si algu lay demanara. ^f Y lo que vene sa cosa propria en nom de Procurador, com a cosa de son principal, no val la venda. ^g X lo Procurador pot esser demanat per lo principal per lo q̄ haura mal procurat. ^h Y pot cobrar de son principal, lo que ab son manament haura pagat, encara que no hi sia condemnat. ⁱ Y essent manat que preste graciosament, si per la cosa prestada lis donares, deu restituyr ho al principal. ^k Y si lo Procurador ab escrits, o sense escrits haura cobrat alguna cosa de son principal, donelay tantost essentne request, o estiga pres fins que lay done. ^l Y si lo Governador traura de la preso al tal Procurador, pague de sos bens al principal. ^m X si alguns factors de merceders no donaran a sos amos bon conte, estiguen presos fins que hajen satisfet. ⁿ X los administradors de les pecunies de les ciutats y viles Reals, y los compradors dels drets de aquelles, estiguen presos fins que hajen pagat, segons es dispost per Fur. ^o

Lo procurador torne lo que cobra.

Factor done bon conte.

De negociadors.

¶ La mare que haura despues alguna cosa en criar son fill, o lo marit que haura despues per sa mulier en malaltia, o padastre que haura despues per son fillastre en ali-

molts accusats, y remetse a Furs. Phi. 1564. 7. 3. 56. vide su. seuol. ^o Alf. 3. ij. viij. xxi. * non est in antiq.

a Iac. 1. 29. 1. 7. * iij. xvj. vij. y com preste lo procurador lo sacrament de calumnia. infr. de juram. §. j.

b Iac. 1. 10. 2. 10 * ij. x. x.

c Iac. 1. 14. 1. 16. * iij. j. xxij. & 29. 1. 11. * iij. xvj. xi.

d Iac. 1. 9. 4. 18. * ij. viij. xvij.

e Iac. 1. 73. 1. 6. * ix. xiiij. vj. & 73. 3. 13. * ix. xv. xiiij. & 74. 1. 13.

f Iac. 1. 73. 1. 7. * ix. xiiij. vij.

g Iac. 1. 73. 1. 8. * ix. xiiij. vij.

h Iac. 1. 28. 3. 1. * iij. xvj. j.

i Iac. 1. 28. 4. 5. * iij. xvj. v.

k Iac. 1. 28. 4. 4. * iij. xvj. iij.

l Petr. 2. 103. 3. 17. * ij. viij. xix.

& R. 112. 2. 49. * ij. viij. xx. &

pri. 44. §. 19.

m Alf. 3. 238. 1. 2. * ij. viij. xxj.

n Iac. 2. p. 153. Y supplicas q̄ lo procurador del

Fisch o priuat en causa crimi

nal no hajames de vn real p ca

da cõtumacia, encara que siẽ

de aduo. §. qual

en aliméts, y pagarli mestre, no poden demanaro, com se entenga que ho hajan fet per affectio, si lo padastre no haura protestat, que ho ha fet ab animo de cobrar ho. ^a Y qui haura despés en curar, o donar a menjar a dalgun esclau q̄ estara fora la casa de son senyor, pagueli lo senyor les messions que haura fet, tant com jurara que son lo que les haura despés, y sino les pagara, retingas per aquelles lo esclau. ^b

¶ Si lo negociador rebra cosa a altri deguda, e lo creador ho haura tégut per ferm, no ho puga mes demanar lo creador al deutor, mas al negociador si. ^c

Y qui paga per altri ignorant, o no volent lo deutor, es absolt lo deutor, mas cobrant algu ignorant, o no volent lo creador, no es absolt. ^d Y si lo fill pagara per son pare, o mare absents, cobre ho, y si seran presents, no ho cobre. ^e Y qui feut negocis de son germa, o germana, o altre parent, pagara algun tribut, co-

bre ho. ^f Y qui en negocis de algun absent haura fet despés vtils, cobre les, y les inutils no. ^g Y qui haura despés en adobar cosa de altri, no ho cobre. ^h

Y lo negociador no es tengut de cas fortuit, sino sera pactat. ⁱ Y lo senyor es tengut per los contractes y fets que fara lo factor per aqueil posat a ses negociacions y mercaderies, com seria a comprar y vendre draps, forment, oli, vi, o altra cosa, o a tenir hostal, tauerna, o nau. ^k

^a Iac. i. 10. 1. 3. ^m
ij. x. ij. & 10. 2. 6
^{*} ij. x. vj. & 10. 1. 5. ^{*} ij. x. v.

^b Iac. i. 10. 1. 2. ^{*} ij. x. ij.

^c Iac. i. 10. 1. 1. ^{*} ij. x. j.

^d Iac. i. 10. 2. 12. ^{*} ij. x. xij.

^e Iac. i. 10. 1. 4. ^{*} ij. x. iij.

^f Iac. i. 10. 2. 7. ^{*} ij. x. vij.

^g Iac. i. 10. 2. 10. ^{*} ij. x. x. & 10. 2. 11. ^{*} ij. x. xj.

^h Iac. i. 10. 2. 9. ^{*} ij. x. ix.

ⁱ Iac. i. 10. 2. 8. ^{*} ij. x. viij.

^k Iac. i. 13. 1. 6. ^{*} ij. xvj. vj.

DELS NOTARIS.

TITOL XXII.

Ningu pot esser elet Notari q̄ no haja cūplida edat de vint y cinch anys, encara que li vullen suspendre lo exercici, fins quels haja cūplit, prouât la dita edat com se preua en los menors ques fan majors, pera poder contractar com a tals. ^l Ni sia creat

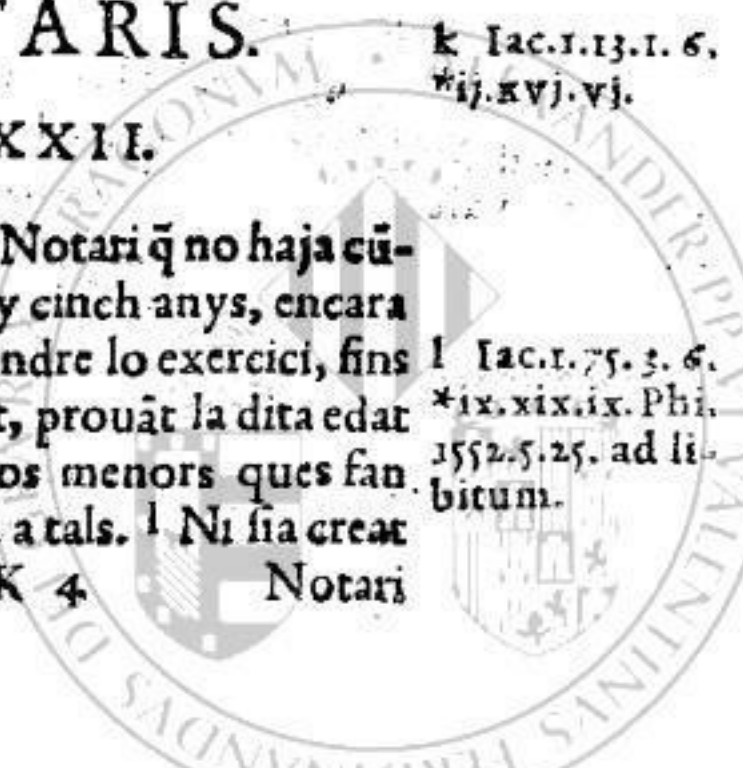
^l Iac. i. 75. 3. 6. ^{*} ix. xix. ix. Phi. 1552. 5. 25. ad libitum.

K 4 Notari

Negociador com cobre lo gastat.

Lo señor es tengut per lo fet del factor.

Qui pot esser Notari o no.

Notari Real, ni de viles, o vniuersitats qui no constara legitimament hauer praticat almenys dos anys cōtinuos en casa de Notari, menjāt y beuent en aq̄lla. ^a

¶ No sien Notaris alguns clergues, ni qui porta corona, y si algu essent fet Notari apres se fara capella, o portara corona, leuelis lo offici: y tinga casa propria en la terra, o arrauals. ^b Si ja no asseguraua que no allegaria corona, per los fraus que faria de son offici de Notari, o aduocacio, ab persones que per For. podē fer fermaça, sots pena de cinchcents morabatins, y si ans de esser Notari allega corona, no li impedix la creacio, y apres que en la Cancelleria del Rey haura assegurat, no es tengut a assegurar mes. ^c

Examen de Notari Real.

¶ Pera crear se algun Notari Real, sia examinat dauant lo justicia, per dos Jurats, dos Juristes, y dos Notaris elets cascun any, la vespra de Siquagesima: los quals hagen jurat de examinar diligentment de sciencia y costús, lleuat tot oy, y amistat: y los noms dels examinadors sien expressos en la carta que lo Justicia li fara, y sapia Gramatica, almenys pera saber parlar y dictar en Llati, y faça se que te son domicili en la ciutat, o regne de Valencia, y jure de fer son offici lealment. ^d Y si en la vila no hi haura algun faui, facen lo examen dos Jurats, y dos Notaris, y sino hi haura sino vn faui, entreuinga aquell ab los dits dos Jurats, y dos Notaris. ^e Y cascu pot esser Notari francament, y los noms de aquells sien escrits en lo libre de la Cort. ^f

Creacio dels Notaris d'Valencia.

¶ Pera fer la creacio dels Notaris de Valencia, cascun any entre les dos Pasques, lo Justicia Ciuil ab los dits sis examinadors, y lo Assessor de Governador, y Aduocat Fiscal, y Patrimonial, de son propri motiu, encara que no sien requests, son tenguts assignar dies y lloch pera examinar y crear sis Notaris, dels jouens mes antichs en la practica del art de Notaria, y que tinguen les qualitats requestes. ^g Y nomenen pera la creacio faedora lo any seguēt altres sis jouens, los mes antichs,

a Phil. 1562. 21. 1. 136.

b 12. 1. 75. 2. 4 * ix. XIX. VII. Pet. 1. 97. 4. 52. * ix. XIX. VII.

c Pet. 2. p. 54.

d Alfó. 2. p. 19. Iac. 1. 75. 3. 7. * ix. XIX. X. Alf. 1. 91. 1. 1. * ix. XIX. XI. Mar. 176. 3. 35 * ix. XIX. XII. p. aço. se corrig.

Alf. 2. & Iac. 1. vbi sup. hon eren quatre examinadors. y Petr. 2. p. 103. §. 17 hō sols dos majorals eren examinadors y jurauen los Notaris en poder dels jurats.

e Alf. 1. 91. 1. 1. * ix. XIX. XI.

f Iac. 1. 82. 4. 16 * ix. XXXIIII. lxxxvii. & 82. 4. 18. * ix. XXXIIII.

g Imp. 1528. 11. 4. 2. * ix. XIX. XIX §. 2. Phil. 1552. 4. 3. 22. ad libitū.

per aço se corrig. Imp. 1528. 11. 4. 2. * ix. XIX. XIX hon se creauen quatre jouens, & Im. 1537. 12. 1. 46. * ix. XIX. XV hon se creauen huit Notaris.

antichs, notificantlos com son nomenats, pera que se preparen per al examen: y si dels que examinaran ne sera atrobat algu insufficient, porrogues la sua creacio per al any seguent, y crees ab los altres sis q̄ per aquell any foren nomenats. ^a Y ningu pot appellarse de la dita creacio, o nominacio, y sis appellaran, no sia admesa la appellacio per algun jutge fins al Rey inclusive. ^b Y si los dits Iusticia, Jurats, y los examinadors, y los q̄ entreuenen en la dita creacio serā tarts en ajutarse, y fer aquella, passats vint y cinch dies de Pasqua de Resurreccio, los majorals del art de Notaria sien tēguts, sots pena de la yra, e indignacio del senyor Rey, y mil florins de or, a requirirlos q̄ facen dita nominacio; y passats deu dies apres, tornenlos a requerir, assignantlos loch y hores, y sino vindran, facen los dits majorals la dita creacio y nominacio ab los que hi vindran, y valga com si tots hi fossen. ^c

¶ Perques sapia qui es lo joue mes antich en la practica del art de Notaria, en lo dia que lo joue entrara a practicar en casa de algū Notari, ell mateix ab son mestre vagen als Majorals del art de Notaria, pera que cōtinuen com se posa a practicar en la casa de aquell Notari, menjant y dormint en sa casa, y jurant ho axi los dits mestre y dexeple, desde aq̄ll dia li correga la practica per als dos anys, y no ans: encara que los dits mestre y dexeple juren que ans hauia practicat. Y quant exira de la casa de aquell mestre, vagen tambe los dos als dits Majorals, y juren com aquell dia ix de aquella casa, pera que ho cōtinuen en dit libre: y en lo mestre ques posara, faça continuar axi mateix lo dia que entra en sa casa, ab que sia dins quinze dies apres de exit del primer mestre, y si passen los dits quinze dies, no li val la practica passada, y si lo mestre morra, estigas al jurament del joue quin dia mori, puix se faça dins quinze dies apres la mort de aquell, y poses en la casa del segon mestre, com es dit: y los fills de Notaris de Valencia puguen practicar en casa sos pares, o altres

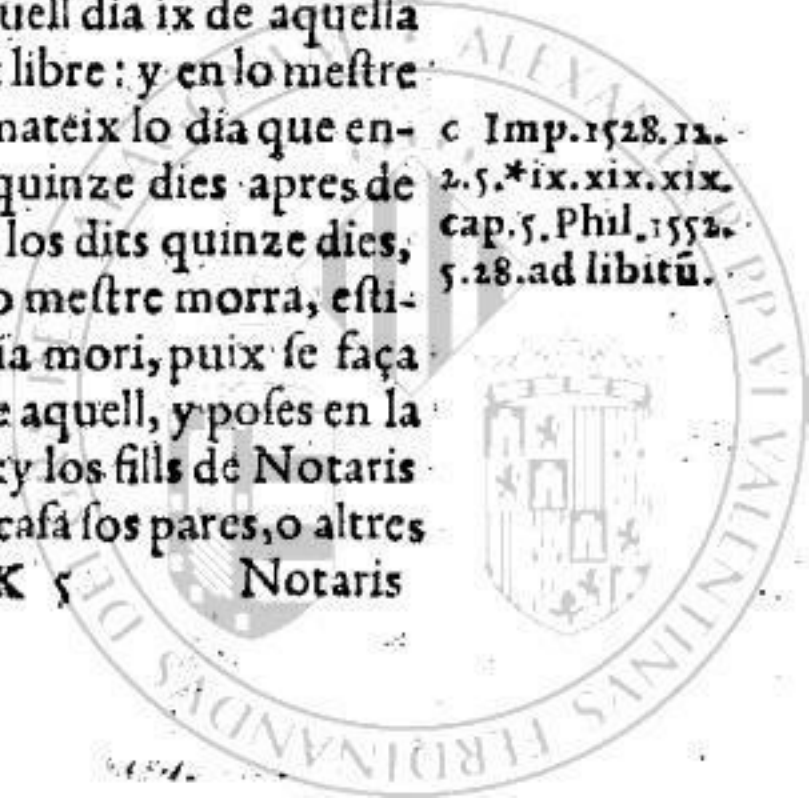
K 5 Notaris

a Phil. 1552. 5. 1. 24. ad libitum. Imp. 1528. 12. 1. 4. * ix. xix. xix. cap. iiii.

b Imp. 1542. 15. 2. 64. * ix. xix. xvij. Phil. 1552. 5. 2. 26.

c Imp. 1528. 12. 2. 5. * ix. xix. xix. cap. 5. Phil. 1552. 5. 28. ad libitū.

Com se matriculen los practicants.

Notaris de Valencia, encara que sia fora Valencia en lo Regne, com sia matriculat, com es dit, y juré los majorals en poder del Iusticia de hauerse be, y lealmét. ^a Y lo jouc que mudara mes de quatre mestres, no sia admes a examen, ni lis done la auctoritat, ab que no sia per mort del mestre, o per anar fora Valécia. ^b Y nos creen mes dels que es ordenat, fora los que eren sufficients al temps de la pragmatica, y tenien les qualitats requestes. ^c Y altres huyt que per especial, que per Fur los fonch concedit. ^d Y guardése les sobre dites coses per los officials Reals, tots pena de la desgracia del Rey, y mil florins de or. ^e

Com se faça cõmissio pera crear Notari.

¶ Lo Cancellor, Vicecancellor, o regent la Cancelleria del Rey, o Princep, no facen cõmissions pera crear Notaris, sino sera dirigintles al Assessor de Governador, o son Regét, o al Aduocat Fiscal, juntamét ab los dos Majorals del art de Notaria, y si seran fetes, qui les acceptara, pague mil florins al Rey, a execucio del Governador, o Batle, requestes per dits Majorals. ^f Y nos faça cõmissio, nis mude res contra lo sobredit, sino en Corts generals, entreuenint hi los tres braços, y si sera feta cõmissio cõtral sobredit, qui la oberra, sia priuat de offici, e inhabilitat pera esserho, y lo impetrat pague cent florins, applicadors, y executors com es dit, y sia priuat del art de Notaria, e inhabilitat pera esserho, y si rebra actes sien nulles, y no facen fe. ^g

Qui no es Notari no reba actes.

¶ Ningun reba acte judicial no essent creat, encara que lo Rey li done auctoritat pera fer ho. ^h Y ningun Notari Real, que no sia escriua del Rey, o son primogenit, o estiga en seruiçi de aquells, o de passatge, no vse de son art de Notaria en Valencia, per practicar, o habitar en aquella: sino sera de nou examinat, e aprouat per lo Aduocat Fiscal, y Assessor de Governador, y examinadors de Valencia, y sia continuada la approbacio al peu del art de la creacio de Notari Real, y axi pot vsar son art en la dita ciutat, y tot lo regne, y si altrament ne vsara, encorre en crim de fals. ⁱ

¶ Los

II.3.1.*ix.xix.xix.Phil.1552.6.31. ix. xix. xiii.

h Iac.2.pri.134. i Mart.E.R.181.3.4.*

a Imp.1528.11. 4.3.*ix.xix.xix cap.ii).Phi.1552. 4.4.23.&1564. 20.4.135.ad tēpus. y los q̄ no eren matriculats ans del Fur podiē matricular se dins tres mesos apres y admetials se lo temps que jurauen lo mestre y dexeple. Phil. 1552.4.4.23. b Phil.1552.5. 3.27. ad libitū. c Imp.1528.12. 2.6.*ix.xix.xix cap.vj.&1537. 12.1.46.*ix.xix xvj. Phil.1552. 5.4.29.&1552.5. 3.27.ad libitū. d Phil.1564.14. 4.100. e Imp.1528.12. 4.9.*ix.xix.xix cap.ix. Phi.1552. 6.2.32. ad libitum. Y encara que molts dels dits Furs foren reuocats. Phil. 1547.4.2.18. apres foren restituits. Phil.1552. 4.2.20.ad libit. f Imp.1528.12. 3.7.*ix.xix.xix cap.vij. Philip. 1552.6.1.30. g Imp.1528.12. 3.8.*ix.xix.xix ca.vij.&1528.

Com sien corregits los Notaris viciosos.

Los examinadors que pera examinar los Notaris, seran elects, sien correctors dels vicijs y mals costums de aquells, y puguenlos citar y corregir de paraula, y si nos castigara, puga lo justicia de cõsell dels sobredits entredirli a cert temps lo offici de Notaria, y juren los dits correctors de hauer si be, e lealment, y no sen empache altre jutge. ^a Y si apres de creat sera atrobat per lo Governador inhabil, o de males practiques, conuersant ab bagasses, o alcauots, o altres persones deshonestes, siẽ priuats y suspesos del art de Notaria, fins tant que sien emendats y fets habils. ^b

^a Alf. 1. 91. 1. 2. *ix. xix. xij.

^b Ioan. 1. p. 1.

^c Iac. 1. 75. 4. 9. *ix. xix. xvij. & p. 6.

^d Phil. 1564. 10 3. 75.

^e Alf. 3. 228. 1. 3 *ix. xix. iij. & 262. 1. 3. *ix. xix iij.

^f Petr. 2. 127. 2. 32. *ix. xix. xxij

^g Fer. 274. 1. 28 *ix. xix. v. y si rebran actes en q̄ les dignitats ecclesiastiques se donẽ a estrã gers. vide supr. deles. sant. esgl. §. les dignitats.

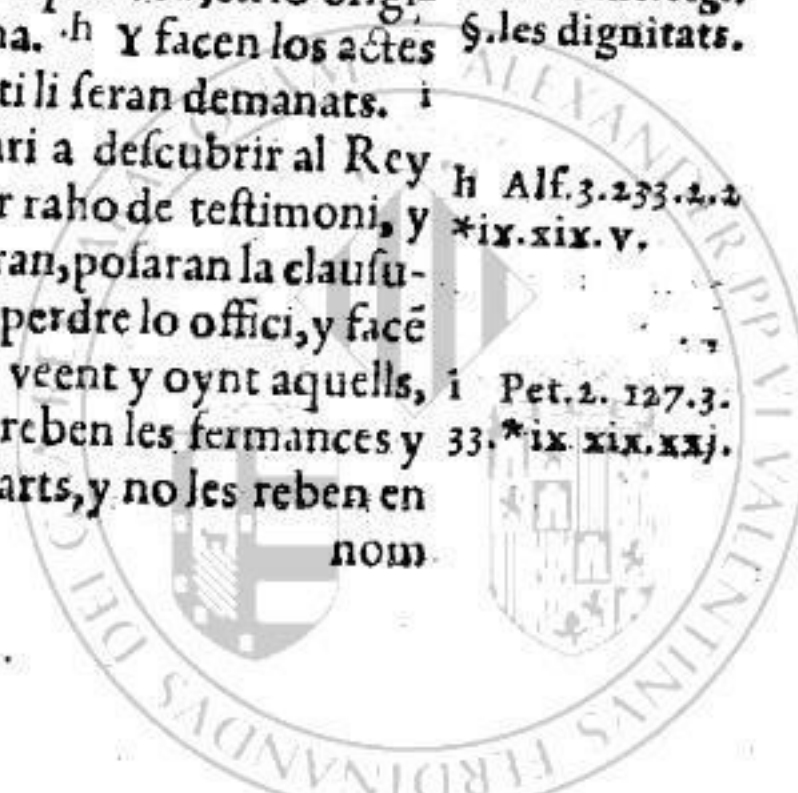
^h Alf. 3. 233. 2. 2 *ix. xix. v.

ⁱ Petr. 2. 127. 3. 33. *ix. xix. xxj.

Com continuẽ los actes.

Los Notaris de Valẽcia podẽ rebre actes per tot lo regne. ^c Y quãt algun Notari rebra algũ acte, deu lo cõtinuar ab lo Calendari y testimonis y altres coses necessaries ans de publicarlo, sots pena de vint y cinch liures al Rey, y al Espital applicadores. ^d Y en los Protacols eseriguen de sa ma los dos primers reglons almenys, y lo Calẽdari, y testimonis, sots pena de priuacio de offici. ^e Y mostren lo acte als interessats en quant fara per ells. ^f Ni reba quitament de censal, que primer en sa presencia lo Notari rebedor, o lo Regent los libres de aquell no reba la cancellacio, y si lineat lo carregamẽt, sots pena de perdre lo offici per vn any, y pagar vint y cinch liures. ^g Y si lo censal se pot quitar, pose ho en lo carregament ans de la clausura, sots pena de cõt morabatins cada vegada. Y si sen vendra part, ningun reba la veda, sens primer hauer fet deductio de la part ques ven, y a quis ven, en lo original carregament, sots la dita pena. ^h Y facen los actes en Romanç, o en Llati, si en Llati li seran demanats. ⁱ

No sia forçat algun Notari a descubrir al Rey ni a altres lo secret, sino sera per raho de testimoni, y juren que en les vendes que rebran, posaran la clausula, exceptis Clericis, sots pena de perdre lo offici, y facẽ de sa ma lo libre de les notes, y veent y oynt aquells, reben los dits dels testimonis, y reben les fermances y sacrament, veentho y oynt les parts, y no les reben en nom.

nom de altri, y posen lo lloch hon se fan. ^a Y no pose Calendari sino del dia que rebra los actes del cõtracte fet en la presencia, sots pena de esser fals. ^b Y conte lo any desde la festa de la Natiuitat de nostre Senyor, y pose los noms dels testimonis que hi serã estats presents, y lo lloch hon feu lo acte, y son nom y senyal, y ptenguen los juraments personalment, y reba en presencia de les parts, y apres del senyal facen mençio de rasura, sobreposit y esmena, si ni haura en lo acte, y signant ells les cartes, valen com si ells les escriuien totes, y qui no fara dites coses, sia priuat del art per mig any, y refaça lo dany, y sino tẽdra de que, perda lo offici, y si hi fara falsa scientment, perda lo puny, y tots los bens, y lo offici, y puguen fer cartes a or y argẽt, y totes monedes. ^c Y no reba acte algũ Notari hon ell sia principal, sots pena de perdre lo offici, ipso facto. ^d Y reben acte de venda feta per Caualler, o Capella, de cosa que no te a cens a fer, sino simplement. ^e Y en acte de debitori, prestech, o deposit no sia pres juramẽt de la part, sots pena de priuacio de offici. ^f Y no pot dexarlis res en lo testamẽt que ell rebra. ^g Y reba actes dels ecclesiastichs, en causes de cõtenciõs sens impediment dels officials Reals. ^h

Sols lo escriua pot rebre actes de la Governacio y no altre Notari.

¶ No reba algun Notari ni ferme, ni signe composicions ni remissions, sino lo escriua, de la Governacio, o los altres escriuans a qui pertany, ni reba acte de la Governacio sino lo escriua de aq̃lla, sots pena de priuacio del art de Notaria, e inhabilitacio pera esser ho, ipso facto, y cõt morabatins, al Rey y al escriua aplicadors, y restituyr al escriua en doble lo que haura pres, y los actes nulles. ⁱ Y pot qualseuol Notari rebre actes de censals y vendes de Sarrahins del Rey. ^k

Notari infamat de fals,

¶ Si algun Notari sera diffamat de fals, oyt lo tal Notari, o per contumacia de quinze dies cridat voce preconia absent, y constara esser verdaderament infamat: lo justicia a cõsell dels examinadors y majorals, y altres quatre Notaris, per dits majorals elegidors, pot

g Pet. 1. 96. 1. 15. *ix. xix. xxxvii. & pri. 10. h Ferd. 283. 2. 32. *ii. v. xxij. i Mar. 254. 2. 1. §. 6. *ix. xix. cvj. k Pet. 1. 97. 1. 36. *ix. xix. xix. & pri. 15.

a Iac. 1. 75. 3. 8. *ix. xix. xxxv. ã la clausula ex ceptis clericis, vide inf. de cõ. y ven. §. los ca uallers, & supr. de les sant. esgl. §. no sien, & §. los bens.

b Iac. 1. 75. 2. 1. *ix. xix. j. Y en quins actes de menors no pose juramẽt infra de menors. §. no val.

c Iac. 1. 75. 2. 2. *ix. xix. ij. & p. 35. §. 6. Petr. 2. 121. 3. 6. *ix. xix. iij. per aço se corrig. dit Fur. Iac. 1. hõ lo any se contaua del dia ã nostra Senyora de Març. y Iac. 1. p. 23. §. fin. hõ no podiẽ rebre actes sino a moneda de Valencia.

d Iac. 2. p. 125. y com rebẽ prest contra officials reals. sup. de escriu. §. en qual.

e Iac. 2. p. 48. y si entreindra quant lo jutge ecclesiastich ocupa la jurisdicçio seglar. inf. de jurisdicç. §. los officials.

f Iac. 2. p. 19.

procehir contra aquell, priuantlo del art, y bandeiant lo, y pot esser castigat per lo Rey ab los ajudants, y consentints en dit crim, a instàcia del accusador, y pot lo justicia procehir contra aquells per inquisicio, y no pot fersen comissio a altra persona, y si sera feta, no valdra. ^a Y lo notari que sera condemnat, o remes per crim de fals, no aduoque, ni procure, sots pena de fals, y sia bandeiat del regne perpetuamēt. ^b Y dins huit dies apres que lo Iusticia sera entrat en possessio del justiciat, comence a visitar los Notaris, y acabe la visita comēçada per son predecessor, requirint als majors q̄ varen ab ell, y sino hi vindran, faça la ell a soles ab lo escriua de la sua Cort: y jure que fara dita visita, y si sera atrobat algun Notari q̄ no haja registrat e continuat sos actes, dins tres mesos com es de fur, o dins lo temps que lo Iusticia los pretingira, pague vint y finch liures applicadores al justicia y Espital. ^c Y ningun Notari habite en lo Grau. ^d

¶ Los salaris que rebran los Notaris per los actes q̄ reben, poden pendre segons que ab les parts se cōcordaran, y si nos concerten, taches per lo jutge ordinari, a consell de experts, ab tal que ningū testamēt passe cinch cents sous, y per altre contracte no passe trecentos sous, y si anará fora, quels se paguē les dietes. ^e Per acte de censal, o violari debitori, o altre contracte, com no sia testament, o codicil, haja deu sous per miller, y si es de menys de mil sous, haja vn florí. ^f Per almonedes, o inuētaris pagues a trenta sous per pergami en forma, y en paper a quatre sous per full, y si apres ho donará en pergami, reduixca lo salari q̄ prengue per lo paper a dos sous per full, y lo demes prengaho en compte del pergami, donātis per lo destorp de estar en les almonedes, o inuētaris cinch sous cada dia. ^g Y si rebra per salari mes del ordenat, sia priuat del art de Notaria, y torneho en doble. ^h Y no fara auinēça ab alguna de les parts, o son procurador del salari quel aminuara, nils done part, sots pena de

*iij.v.cxxv.&lv.ij.v.§.24.

^a Pet.1.95.1.15.*ix.xix.xxxvij.&p.10.lac.

2.pri.67.§.6.

² Mar.p.7.Alf.
3.pri.31.peraço
se corrig. Pet.2.
pr.54. Hon nos
podia fer inquisi-
ficio, y com sia
punit lo falsari.
infr.de crim.
fals.§.2.aquell.

^b Alf.3.ix.iiij.
vij.*non est in
antiq.

^c Petr.2.127.2.
32.*ix.xix.xxij
Imp.E.R.1528.
10.2.16.*ix.xix
xxiiij.&1528.11.
1.25.R.*ix.xix.
xxiiij.Phi.1564

10.4.76. en lo
dit Fur de Pet.
2.&Impe.cap.
16. era pena de
suspēcio del art
per sis mesos, y
si dins aquells
rebiē actes, erē
falsaris.

^d Iac.2.p.24.

^e Mar.179.4.10

*ix.xix.xxxix.

per aço se cor-

rig.lac.1.75.2.3.

*ix.xix.xxxvij.

hon per acte de

testamēt, y car-

tes nupcials se

pagaua dos

sous, y d'altres

hun sou, o sis

diners sino erē

jurades.

^f Mar.257.4.23.

*iij.v.cxxv.&

lv.ij.v.*§.23.

^g Mar.258.7.24.

deu

Sien visitats p.
lo justicia.

Salaris dels a-
ctes.

deu morabatins per cada vegada, axi a la part com al Notari: y qui no pora pagar, estiga trenta dies pres a la cadena. ^a

Com reben lo salari.

¶ Tostemps que lo Notari donara copia de algun acte, façan mençio en lo protocol, y entente que es pagat, y no pot demanarne lo salari, sino haura protestat en la signatura del acte, o en lo protocol com no es pagat, y si demanara lo salari, hauent donat lo acte sens protestar, pague tant com val lo acte, y les despeses. ^b Y si pendra lo salari del carregament del censal ans quel donas al comprador, torne lo salari al comprador en doble, y doneli la carta franca. ^c Y no puguen demanar los salaris passats cinch anys apres de rebut lo acte. ^d

No facen cõpanyia ab corredors per rebre actes.

¶ Com moltes vegades lo corredor no vulla donar los esmerços, si nos donara a rebre lo acte adaõll Notari ab qui ell te feta cõpanyia, o lo Notari se fara donar mes del just salari en nom de treballs, o en altra manera, perço si algũ Notari fara companyia ab corredor pera que li faça rebre a ell los actes dels esmerços que encaminara, donant li alguna part de son salari, pague cascu vint y cinch liures, vn terç al accusador, y dos terços al Rey, y sien priuats de sos officis, e inhabilitats pera tornarhi, y pot lo Iusticia Ciuil Inquirir ex officio, o a instancia del Fisch, o de part. ^e

Salari dels majorals per consellar.

¶ Los majorals del art de Notaria per consellar al Iusticia com se allargue algun acte, no reben mes salari del que rebria lo Notari rebedor, pagant dit salari ab les despeses dels bens del Notari rebedor. Y per cõsell general a raho de huit diners per liura, y no passe quinze liures. ^f Y de tots los sobredits salaris faça qualseuol jutge prompta execucio, sots pena de cinch cets florins, y la indignacio del Rey, no obstats qualseuol guiatges. ^g

¶ Apres que algũ Notari sera mort, dexe sos libres a altre Notari, perque pugua traure actes en forma publica. ^h Y si lo hereu, o legatari dels libres no sera Notari

^a Alf. 1.91. 2.3. *proce. cap. ij.

^b Imp. 1537.5. 4. 16. *ix. xix. xliij.

^c Alfõ. 3. 233. 2. 11. *ix. xix. xliij.

^d Imp. E. 1542. 11. 4. 47. *ix. xix. xliij.

^e Imp. 1537. 11. 4. 45. *ix. xix. xlj.

^f Imp. 1542. 7. 21. *ix. xix. lxxxiiij. Philip. 1547. 6. 4. 33. Y quins salaris se paguẽ als escriuas d les corts, vide supr. dels escriu. §. guarden, & §. per les anades. §. en lo supremo, & §. quãto escriua;

^g Alf. 3. p. 12.

^h Iac. 1. 75. 3. 5. *ix. xix. xxv.

Hon se posen
los libros del
Notari mort.

Notari, posels dins deu dies en poder de algun Notari, o de la Cort, si lo defunt nols comana, tots pena de deu morabatins, y la Cort ab los majorals tragals de la casa del hereu, y dins quinze dies los comane adalgun Notari, si ni haura, sino quant ni haja, sots certa pena, y dels salaris dels actes donen lo Notari Regent la mitat al hereu. ^a Y ha a hi vn libre, en lo qual estiguen continuats los noms dels Notaris morts per alphabet, y al encontre se pose lo nom dels Notaris, regidors de los libres, y sis mudē tãbe. Y lo quels rebradeu cõfessar hauerlos rebuts: y si passarã a altre notari, obligues de manifestarho a la Cort; y en Valencã sols los tinga Notari de Valencia. ^b Y lo que tindra, o regira los libres de altre Notari, dins deu dies ho notifique a la Cort, y prometa que si exirà de son poder, ho notificara tambe, y lo dit notari, o escriua notifiquen ho al que te lo dit libre hon se deu assentar, pera ques assente, sots pena de deu morabatins. ^c Y lo dit escriua de la Cort per la dita manifestacio sols haja quatre diners, y per la comanda altres quatre. ^d Y lo escriua que te lo libre pera continuar les manifestacions, no haja res: y qui voldra saber qui te los libres, pague li vn sou per notificarloy. ^e Y si algun Notari autenticara acte de Notari mort, sens tenir los libres de aquell en sa casa, pague cent morabatins. ^f

¶ Poden los Notaris fer ordinacions, y mudar los Capitols ab auctoritat del Governador. ^g Y tots los dies de sent Luch cascun any, o lo Diumenge seguēt, poden fer pietança als frares de la casa del Carme, o altre monestir, y tots los Notaris poden congregarse a oyr alli lo offici, y dinar ab los mateixos frares, segons los majorals del art ho ordenaran. ^h Y cascun any en los dies del dillús sant, y lo primer dia no feriat, pasfats los sants martyrs Innocents, se celebren dos anniuerfarij, vn any en los cõuents dels frares de Predicadors, y en sent Frances: altre any en sent Augusti, y en lo Carme. X donense per los majorals, per cascun anniu-

Obres pies dels
Notaris.

^a Petr. 2. 130. 3.

^a *ix. xix. xxvij

Alf. 3. 238. 4. 9. *

ix. xix. xxvij.

Imp. E. R. 1528.

10. 2. 13. * ix. xix

xxix. ext. p. 33. p

aço se corrig.

Alf. 3. y ext. p.

33. hon se posa

altra pena y

temps.

^b Imper. E. R.

1528. 10. 1. 12. *

ix. xix. xxvij.

^c Imper. E. R.

1528. 10. 2. 13. in

ext. p. 33.

^d Imper. E. R.

1528. 10. 2. 14. *

ix. xix. xxx.

^e Imper. E. R.

1528. 10. 2. 15. *

ix. xix. xxxj.

^f Imp. 1537. 10.

3. 39. * ix. xix.

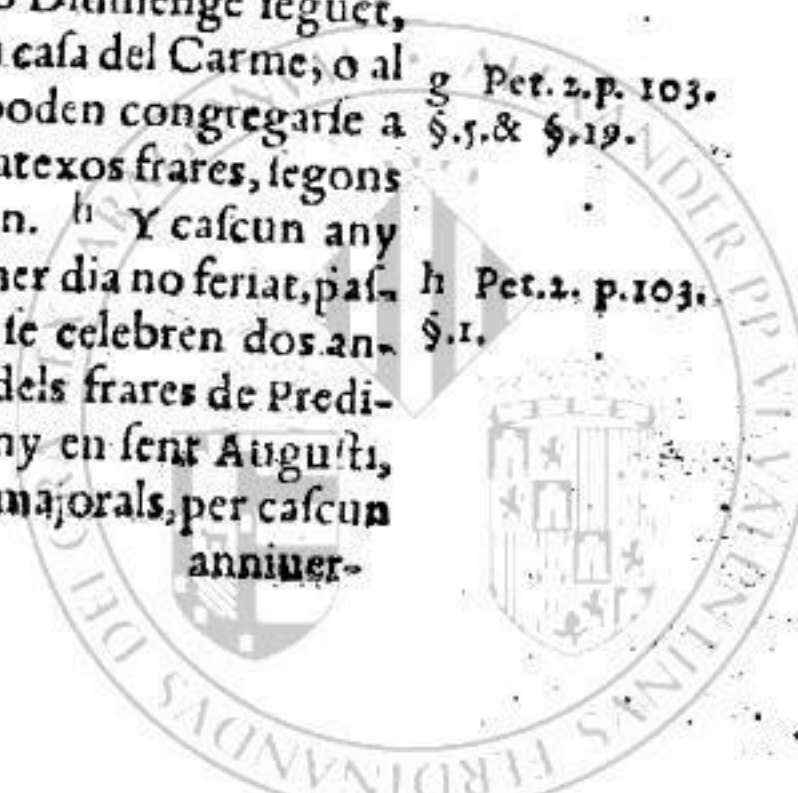
xxxij. ext. p. 33.

^g Petr. 2. p. 103.

§. 5. & §. 19.

^h Petr. 2. p. 103.

§. 1.

anniuersari cinquãta sous, y estiguenhi tots los Notaris ab gramalles tenades sin tindran, y no sen vaje sens licencia dels majorals, sots pena de vna liura de cera, pera coses pies del dit Collegi. ^a Y los dies ques fara dits anniuersaris, y dita pietança, quant y a hon parra als majorals, poran tenir Capitol: en lo qual se tracte dels negocis del art, y de les coses que han menester correctio, y importen al Collegi, corregint los viciis de algu publicament, o secreta, segos los parra. Y los que no obeyran a la correctio, notificat lo Governador, o Iusticia per los majorals, execute la correctio: y porte cada Notari vn sou, o mes si parra als majorals, per als dits anniuersaris, y andadors y pietança, y altres necessitats. ^b Y poden congregarse los diuendres ans de Pentecostes, o lo dia que parra als majorals, pera fer electio de Majorals, y tractar altres coses necessaries per al Collegi. ^c Y los majorals donen compte, dins huit dies apres de acabat lo seu any, als majorals nouament elets, y prengas ab diligencia, presents axi los nous com los vells, que donen lo compte, sots pena de deu sous, y en la data de almoynes, publiques y secretes, estigas al jurament dels majorals. ^d

¶ Pera quant algun Notari, se esposara a si, o a son fill, tots los Notaris essent eridats per los majorals, vagen a les esposalles, sots pena de vna liura de cera, pera les coses pies del Collegi. ^e Y quant morra algu Notari, o sa muller, o fill, o pare, o mare, o germa, o germana, q̄ estara en sa casa, acompanyen a la sepultura lo cos tots los Notaris ab gramalles, los quen tindran, y no hauenthi parents del mort, que vagen engramallats tants com couendra, posense gramalles deu Notaris, elegidors per los majorals, y nengu sen vaja, fins que les gracies sien publicades en casa del difunt pera anarsen, sots la dita pena. ^f Y los que hauran seruit lo mateix dia y hora en alguna confraria, q̄ sera anada al mateix cos, son escusats. ^g Y si en la sepultura nos portara damut del cos lo drap del Collegi de No-

Com se acõpanen en esposalles y sepultures.

^a Pet. 2. pr. 103. §. 10.

^b Pet. 2. p. 103. §. 2. & §. 4. & §. 11.

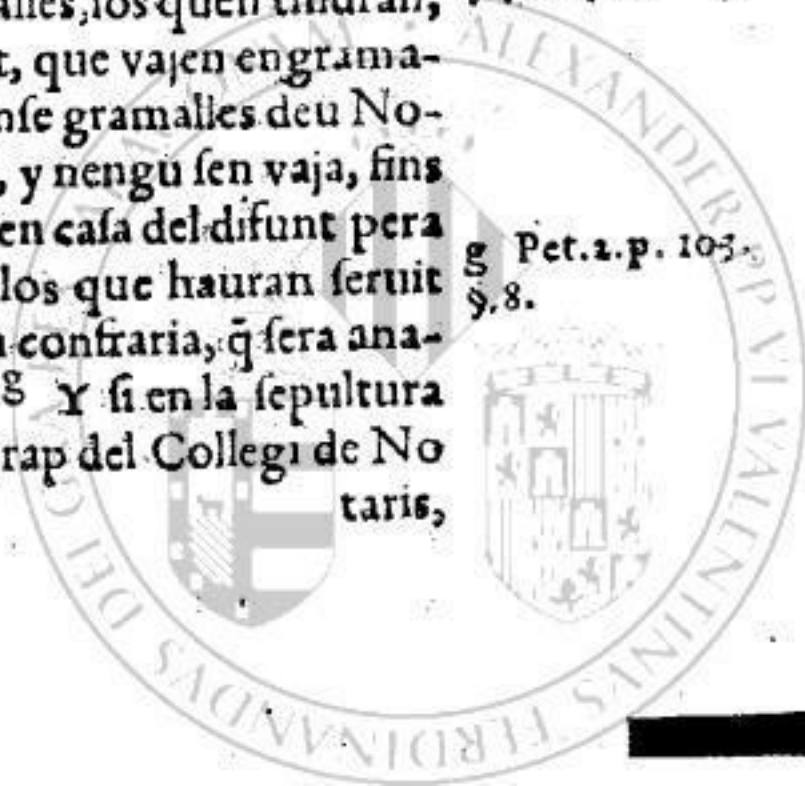
^c Pet. 2. pr. 103. §. 15.

^d Pet. 2. p. 103. §. 16.

^e Pet. 2. p. 103. §. 6.

^f Pet. 2. pr. 103. §. 3. & §. 7.

^g Pet. 2. p. 103. §. 8.

taris, no son obligats los Notaris a anarhi. Y si algun Notari no tindra bens pera la sua sepultura, faças dels bens dels altres, a coneguda dels majorals, feta tachacio: y si algu hi contrauindra, pot esser forçat, venentlis penyores. ^a Y lo que no cumplira les de sus dites coses, pague vnaliura de cera pera obres pies, a coneguda dels majorals. ^b Y los que no pagaran la pena tachada, paguen la doble a instancia dels majorals dauant jurge competent. ^c Y dones a cadaun andador cada any xixanta sous en roba, y quaranta sous en diners: y per lo que seruire a cada Notari, sia pagat a coneguda dels majorals. ^d Y poden mudar los andadors tostemps que vullen, pagant al que llevaran son salari pro rata del que haura seruit. ^e

^a Pet. 2. p. 103. §. 9. & §. 4.

^b Pet. 2. p. 103. §. 14.

^c Pet. 2. p. 103. §. 18.

^d Pet. 2. p. 103. §. 12.

^e Pet. 2. p. 103. §. 13.

DELS METGES, CHIRURGIANOS, y APOTHECARIS.

TITOL XXIII.

SIEN cadaun any elets dos Metges per los Jurats tres dies ans de Nadal, pera examinar als que vindran: y aquell que per lo menys haura estudiat en Estudi general per quatre anys, si sera atrobat sufficient, pratique. Y no participen de salaris ab Apothecaris: y juren ho lo dia de Cap de any: y que tacharan los salaris dels Apothecaris quant ne sia questio, sots pena al contrauenint de cent morabatins, a la Cort, a la vniuersitat, y al acusador applicadors: y si nols pora pagar, ixca del loch. ^f Y axi mateix sien elets dos Chirurgians per examinadors, los quals ab los dos Metges examinen als Chirurgians. ^g Y los Metges y Chirurgians que seran atrobats sufficientes, vsen del art, y no los altres: sots la dita pena als Metges, y als Chirurgians cinquanta morabatins. ^h Y per examinar

^f Alf. 1. 91. 2. 1. * ix. xxxij. iij.

^g Alf. 3. 233. 4. 25. * ix. xxxij. vij.

^h Alf. 1. 91. 2. 2. * ix. xxxij. v. & 91. 3. 5. * ix. xxxij. xij.

Examen y jurament dels Metges.

. L examinar

examinar Metge, Chirurgia, o Barber, no prēga res lo examinador, sots pena d' deu morabatins, lo terç al acusador, lo resto al fiseh applicador. ^a Y ninguna dona sia metge, ni done beuratge, sots pena de açots, sino sera pēsar chichs y dones, sens donarlos beuratges. ^b

¶ Iuren los Metges vna sola vegada en la vida, que no pendrà en cura algu que sia molt malalt, o nafrat, sens que primer haja fet penitencia, sino sera hon hi haja perill en la tardança que pot fer la primera cura, ans de la confessio, mas no fara la segona. ^c Y lo Chirurgia deu dir ab jurament sense salari, si lo nafrat es fora de sospita, o no, y si lo Chirurgia de la cura sera sospechte, fara lo justicia electio de dos Chirurgians, no tostemps vns, sino mudantlos: los quals coneguē de la desospita ab lo Chirurgia de la cura, si al justicia para que hi entreuinga, y als dos elets los se puga donar deu sous a cada hu, y no prenguen mes, sots pena de vint morabatins al Rey, y a la vniuersitat, y accusador applicadors, y restituyr lo que hauran rebut. ^d

¶ Ordenen los Metges les receptes en Llati, y esplaneles sin sera request ab dia, mes, y any: y posen lo pes, o mesura, sots pena de deu morabatins a la Cort, y Vniuersitat, y accusador, applicadors. ^e Y los Apothecaris demanen los salaris de les medicines, ab cedula escrita, o fermada de ma del Metge dins vn any apres que les haura liurades, y passat aquell, no les puguē demanar, y tachen dos Metges les medicines nomenadors hu per cada part, y sino concorden los dits Metges, nomenen hi hun Apothecari per tercer. ^f Y si de dites medicines tindra albara, o altra cautela, o dins lo any les haura demanades, judicialment pot les demanar. ^g Y dins la ciutat de Valencia y sa contribucio, es ampliat dit temps a tres anys. ^h Y no pot demanar res algun Apothecari per recepta, que no sia escrita, o fermada per ma de Metge. ⁱ

¶ Ningun Apothecari faça, ni vena algunes medicines, sino sera examinat y approuat per los examinadors

Lo jurament.

Com desospiten als nafrats.

Com ordenen les receptes.

Com se paguē les medecines.

Apothecaris.

a Mar. 176. 3. 1.
* ix. xxxij. vj.
b Alf. 1. 91. 2. 3.
* ix. xxxij. x.
c Alf. 1. 91. 3. 6.
* ix. xxxij. ij. Ia.
1. 81. 2. 1. * ix.
xxxij. j.

d Alf. 1. 91. 3. 4.
* ix. xxxij. xi.
Pet. 2. p. 124.

e Alf. 1. 220. 1. 1.
* ix. xxxij. ix.
Alf. 1. 91. 3. 7. *
ix. xxxij. viij.
Phil. M. R. 1552.
11. 1. 2. per aço
se corrig. d. Alf.
1. hon se feyen
les receptes en
romanç, y d.
Alf. 3. hon se de
uien fer en lo
lenguatge que
les entengues
lo specier.

f Phi. M. R. 1552
11. 1. 2. Ioan. 239
3. 1. * vij. j. xvij.
g Ioan. 239. 3. 1
* vij. j. xvij.
h Phil. 1564. 21
4. 140.

i Ioan. 139. 3. 1.
* vij. j. xvij.

veedores dels Metges, y dos Apothecaris pera daço elets
 cadaun any. ^a Y cada justicia lo segon dia de Giner,
 a consell dels examinadors Metges, faça electio de dos
 Apothecaris: los quals sien aquell any veedores de les
 medicines, y facen cadaun any sis visites per los Apo-
 thecaris ab lo Mustaçaf. Y si sera atrobat algu que tin-
 ga medicines, que no sien bones, o alterades, pague
 cent sous, y sien cremades, o llançades les tals medici-
 nes. Y juren dits veedores que aço faran lealment. Y
 guardes en Xatua, y en les viles Reals per les persones
 que los jurats de aquelles hi senyalaran. ^b Y no ve-
 nen les coses verinoses, sino alguns Apothecaris senya-
 lats, y no altres: y los que les poran vendre, tinguen
 les ben tancades, que ningu les pugua vendre, sino lo
 mestre, o los que principalment rigen per aquell la bo-
 tiga, sots pena de cinquanta morabatins, applicadors
 lo terç al acusador, y lo resto al rey. ^c

^a Mar. 176.4.2
 *ix. xxxij. xiiij.

^b Mar. 176.4.3.
 *ix. xxxij. xiiij.
 Ioan. 239.3.2. *
 ix. xxxij. xvj.

^c Alf. 3. 220.1.
 2. *ix. xxxij. xv.
 Ioan. 239.3.2. *
 ix. xxxij. xv).

^d Alf. 3. 235. 4.
 21. * ix. xxxiiij.
 xcviij.

DELS MENESTRALS
 y dels Consellers.

TITOL XXIIII.

^e Pet. 2. p. 115.

AL offici de Corredor no hi sia admes
 qui no es vehi de Valencia, o son terme,
 o en aquella haura habitat per temps
 de huyt anys, ab muller, o morta aque-
 lla. ^d Ni pot esser Corredor algun ho-
 staler. ^e Ni menor de vint y dos anys pot esser Cor-
 redor, ni tenir altre offici publich. ^f Y quite corona;
 no pot esser Corredor, ni fermaça per Corredor, si-
 no obligantse a pena de mil sous, que no allegaran co-
 rona. ^g

^f Pet. 1.98.1.61.
 * ix. xxxiiij.
 lxxxviiij. & pri.
 18.

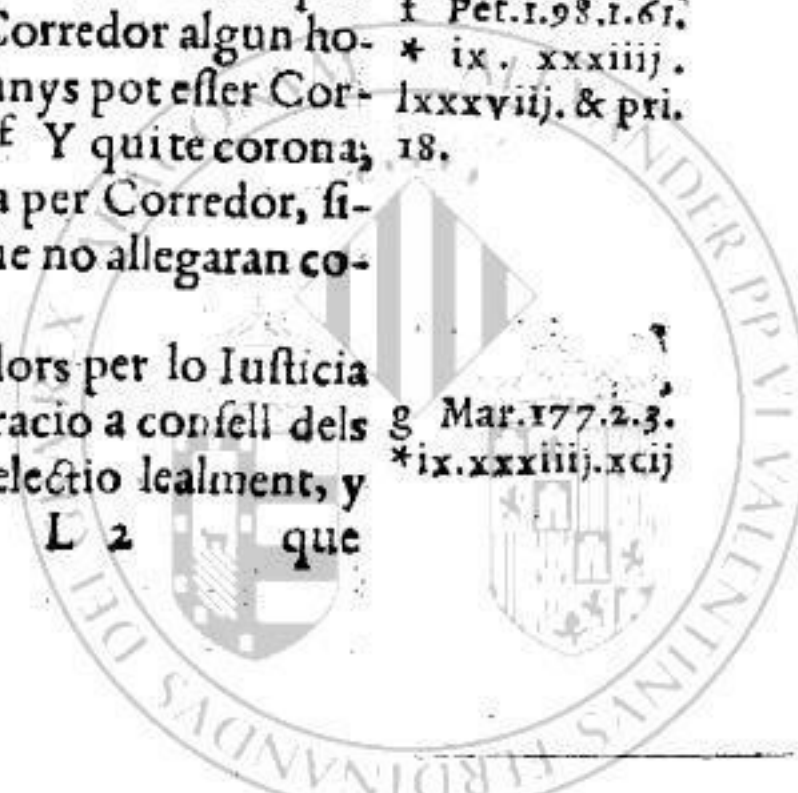
ESien cadaun any elets Corredors per lo Iusticia
 Ciuil al principi de la sua administracio a consell dels
 Jurats, y juren de hauerse en dita electio lealment, y

^g Mar. 177.2.3.
 *ix. xxxiiij. xcij

L 2 que

Corredors.

Electio de cor-
 redors.

que tindran esguart, que persona joue que te offici, y es cōuenient pera treballar de altre offici, o que sia difamat de algun crim, o publich adultero, o concubinari, o vil persona, nol admetran al dit offici, ans preferiran en dites elections les persones bones, leals, verdaderes y de bona fama, y que no poden viure de altre art, com hi sien sufficients. ^a Y qui axi no fera elet, si exercira dit offici, sia açotat. ^b Y los noms dels Corredors sien escrits en vn libre per lo Iusticia. ^c

¶ Sols hi haja en la ciutat de Valencia, entre homès y dones docents Corredors, y en les altres terres, lo numero que parexera al consell. ^d Y sens prejuhi del dit Fur, se prouehi que fossen trecents. ^e Y los que eren fets al temps del dit Fur restauen se, y no sen elegien altres, fins q̄ foren reduits al dit numero de doscents. ^f Y sien elets francament, com presten lo jurament. ^g Y apres que algu hi sera admes, no puga esserne remogut, sino per lo dit Iusticia, ab justa causa, a consell de son Assessor. ^h

¶ Iuren los Corredors en poder del Iusticia que hauran lealment en son offici, y asseguren que no sen anaran, ni fugiran ab les coses quels seran donades a vendre, y no compren, ni tinguen part, ni presten diners en les coses quels serā donades a empenyorar, o a vendre. Y prenguen per salari vn diner per liura de les dos parts, y no passe deu liures. Y que descubriran als peatgers, les coses de que se deu peatge, y si pendra mes del dit salari, y sen fara inltancia, perda lo offici, e sia inhabilitat pera tornarhi, y pague deu liures al Rey, y al Espital, si ja no lis donaua voluntariament, que ho pot pendre. ⁱ

¶ Retenintse, o sent cōprar lo corredor roba q̄ lis sera acomanada pera vèdre, perda lo offici. ^k Y sis abra, o sen yra ab roba q̄ li fonch acomanada pera son offici, muyra, y paguenho les fermātes, estant preses fins que hajen pagat, y poden cobrarho del Corredor. ^l Y lo Corredor que sen yra ab roba de altri,

durant

^k Pet. 1.97.4.53. * ix. xxxiiiij. lxxxij. & pri. 17. §. 3. ^l Mart. 175.4.5. * ix. xxxiiiij. lxxxv. Jac. 2. pri. 120.

^a Mar. 177.2.4. * ix. xxxiiiij. xc. iij.

^b Mar. 177.3.6. * ix. xxxiiiij. xc. iij.

^c Jac. 1.82.4.18. * ix. xxxiiiij. c.

^d Mar. 177.1.1. * ix. xxxiiiij. lxxxix. Philip. 1564. 2. 4. 139.

Alf. 3. ix. xxxiiiij. xcvi. * non est in antiq.

^e Alfons. 3. ix. xxxiiiij. xcvi. * nō est in antiq.

^f Mar. 177.2.2. * ix. xxxiiiij. xcj.

^g Jac. 1.82.4.16 * ix. xxxiiiij. lxxxvij.

^h Mar. 177.3.7. * ix. xxxiiiij. xcvi y com lo faça lo iusticia en la cort. sup. de off. iusti. §. es inferior.

ⁱ Jac. 1.82.3.15. * ix. xxxiiiij. lxxxj. Pet. 1.97.4.53. * ix. xxxiiiij. lxxxij. & p. 17. §. 2. Alfons. 2. p. 6.

Ferd. 273.1.18. * ix. xxxiiiij. lxxx. iij. per aço se corrig Mar. 180.1.13. * ix. xxxiiiij. lxxxij. hon prenia quinze liures, y si anaua fora, ses dietes,

Quants corre-dors.

Jurament de corredors.

Penya del corre-dor.

durant son offici, no sia mes corredor. ^a Y faças in-
 quificio contra corredors, y axi matèix contra pellers
 y giponers de vell. ^b Y los pellers son tenguts a te-
 nir la cosa que compraran per deu dies apres de com-
 prada en la percha: y lo menestral que vendra roba ve-
 lla per noua, sens dirho al cōprador, perda la roba. ^c
 Y lo corredor que entreuindra en compres de vendes
 y reuendes fetes per menors de vint y cinch anys no
 casats, sens consentiment de sos pares, o sino tindran
 pare, de dos mes propinchs parents, sien punits a cent
 açots, y perpetuo desterro del Regne. ^d

¶ En tots los officis dels menestrals facen electio
 los Jurats de dos veedors, pera que coneguen dels
 fraus de aquells sobre jurament: y si perjuren, sien pu-
 nits a coneguda dels Jurats. ^e Y nos ajusten los of-
 ficis sino ab licencia del Governador: y solament tra-
 cten en lo ajust de les coses tocants a son offici. ^f Y
 los que en son offici faran ordinacio, que ningú puga
 tenir mes de vn moço, porque hi haja poch del offici,
 y prenga mes salaris, paguen deu morabatins, al Rey,
 y a la vniuersitat, y al acusador applicadors. ^g Y
 cascun offici pot en lo dia de Nadal fer electio de qua-
 tre consellers, pera que en consell ordenen les coses de
 son offici. ^h Y los tenders facen los pauls de les can-
 deles cuyts, o de coto: y guanyen per liura de cera dos
 diners, y no mes, sots pena de perdre les candelas. ⁱ

¶ Perque alla hon hi ha molt consell hi ha molta sa-
 lut, ^k sien cascun any elets en la festa de Pēthecostes
 quatre consellers dels officis següents, ço es, dels dra-
 pers, notaris, mariners, brunaters, freners, çabaters, sa-
 stres, pellicers, carnicers, corregers, fusters, pellers, fer-
 rers, peixcadors, barbers, corredors, lauradors, o hor-
 tolans, argenters, aluders, blanquers, y dos del offici
 de tintorers: a cōsell dels quals lo justicia Criminal do-
 ne les sentencies: y sense aquells, o part de aquells, no
 pot condemnar, absoldre, ni turmentar. Ni lo justicia
 Ciuil declare sense dit consell en causes que excedixen

L 3 la lum-

^a Mar. 177. 3. 5.
 * ix. xxxiiij.
 lxxxv.

^b Petr. 2. 122. 1.
 8. * j. ii. cij. Im-
 per. 1528. 8. 3. 18.
 * j. iii. cviiij. R.
 per aço se cor-
 rig. Alf. 2. p. 6. &
 p. 27 hon inqui-
 sicio cōtra cor-
 redors nos po-
 dia fer.

^c Pet. 1. 97. 4. 50
 * vj. j. ix. & pri.
 16. §. fin.

^d Imp. 1528. 7.
 4. 16. * ij. iij.
 xxiiij. y si fan
 cōpañia ab no-
 tari per lo sala-
 ri dels actes. su-
 dels notaris. §.
 los salaris.

^e Iac. 1. p. 83.
^f Mar. pri 11. y
 qui conega de
 ses ordinaciōs.
 supr. de off. iur.
 §. coneguen.

^g Pet. 2. p. 44. §
 17. & 103. 2. 15. *
 ij. ii. v. & R. III.
 3. 43. * ij. ii. vj.

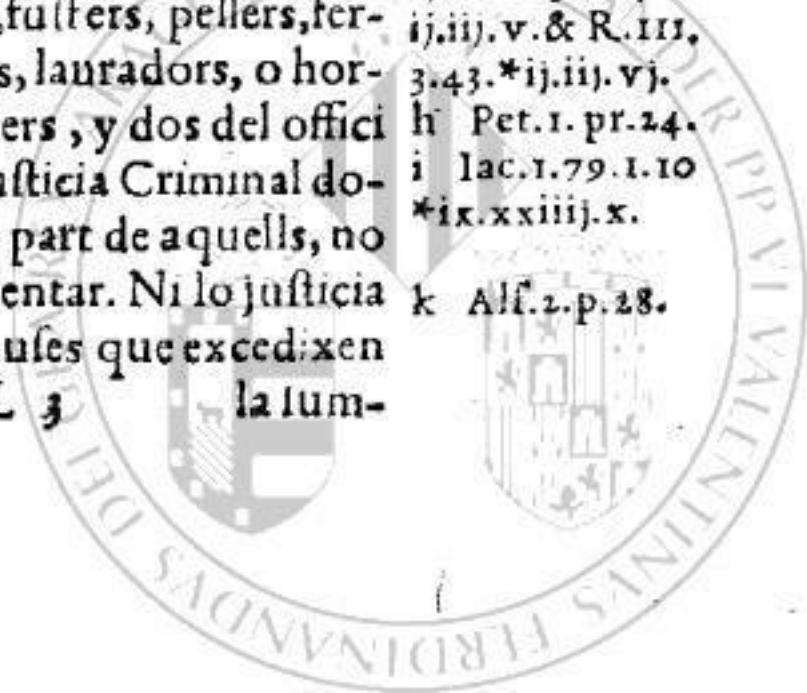
^h Pet. 1. pr. 24.

ⁱ Iac. 1. 79. 1. 10
 * ix. xxxiiij. x.

^k Alf. 2. p. 28.

Orde dels Me-
 nestrals.

Consellers.

la summa de cinchcents sous: y si los Jurats faran res sense consell de tots, o part, no es de effecte. Y si en la sentencia se conte que es donada ab dit consell, nos re querix altra proua. Y cascuns consellers dels dits officis puguen congregar los de son offici, pera consellar-se del que conuindra: y juren en poder del justicia que consellaran lealment. ^a Y tambe sien elets cascun any quatre Juristes per consellers, en la forma que los altres, pera que estiguen en los consells, y facen lo que faran los altres consellers. ^b Y poden esser forçats a jurar. Y quant seran cridats pera aconsellar los Jurats, son tenguts de anar mentres cremara vn palm de candela, sots pena de vn sou pera adobar ponts. ^c Y hajahi tambe en Valencia sis cauallers, o generosos, cõfellers: y en les viles, dos. ^d

Confellers de parrochies.

¶ Tambe sien elets cascun any en la primera semana passada Pascua sis consellers de cada parrochia, per los Jurats, o major part de aquells, junts ab lo Racional, Aduocats ordinaris y pensionats, Syndich de la ciutat, y Escriua de la sala: axi de Generosos, com Juristes y Prohomens de la ciutat, segons sa consciencia: los quals juren en poder del justicia de guardar lealtat al Rey y a la ciutat. ^e Y ningun dels elets vena la sua veu, sots pena de priuacio de offici, y altres penes a arbitre del Rey. ^f

Drapers.

¶ Qualseuol draper pot tallar drap en son obrador, y es tengut a dir al comprador la natura del drap que li ven, encara que no ho demane. Y si sense lo fastre vendra drap de vna natura per altra, y draps mal fets per bens fets: y lo fastre veura lo contrari, torne lo draper lo drap al comprador, a conexença de bons homens. ^g Y si faltaran en la mesura, esmenenho. ^h Y no son tenguts a donar en la mesura dos dits mes per alna. ⁱ

¶ Ningun draper done alguna cosa a fastre, corredor, ni hostaler, porque li faça vendre son drap: ni reba comanda de fastre: y jureho quant lo justicia començara

a Pet. 1. pri. 27. Iac. 2. priu. 126. Alf. 2. p. 12. & p. 53. Mart. pri. 9. y com sien elets sup de off. iur. in prin.

b Alf. 2. p. 28.

c Iac. 1. pri. 82. Pet. 2. p. 56.

d Alf. 1. 86. 4. 1. * j. ii. xxvii.

e Pet. 1. 95. 4. 8. * j. ii. xxix. & p. 7. §. fin.

f Ferdi. 300. 4. 11. * j. ii. xli.

g Iac. 1. 80. 2. 1. * ix. xxix. j. & p. 66. y de les faltes de aquells conegan lo Mustaf, supr. de offic. Must. §. iure.

h Iac. 1. 80. 3. 2. * ix. xxix. ij.

i Iac. 1. p. 84. §. 5. & §. 6.

gara son offici: y si contra fara, pague cent morabatins, a la Cort, a la vniuersitat, y al accusador. ^a Y si lo draper dira al fastre present lo comprador, que no done lo vestir al comprador fins ell sia pagat, y lo fastre lo donara, sia tengut a preso fins que io draper sia pagat. ^b Y si en la cata del fastre se rauran los vestirs, dehuenlos restituyr: y sils canuiara, done altretant. ^c

^a Alf. 1.92. 2.2. *ix.xxix.iiij. & 92.2.3. *ix.xxix v.

^b Pet.2. III. 3. 45. *ix.xxix.vj.

^c Iac.1. 80.3.3. *ix.xxix.iiij.

^d Pet.2.p.6.

^e Iac.1.79. 3.3. *ix. xxvj. v. Pet.2.p.19.lo.1. ad libitum.

Carnicers.

¶ Si algun carnicer dexara de tallar carn, per hauer se posat sobre les carns la imposicio, pague cent morabatins, y no sia, ni puga esser mes carnicer, y perda la franquea, y façalen crida: ni tinga companyia ab altre mercader que tinga part, o cõpanyia en les carns, sots pena de esser per tostemps bandejat de la ciutat y de son terme: y los que per dita raho cessaran de tallar, pagues de sos bens (los quals sien escrits) a la ciutat, o als compradors de la imposicio, los danys que per dita cessacio los hauran causat, y estiguen presos fins que hagen fet la dita satisfactio: y puguen los Jurats acerca del dit negoci ordenar los capitols com voldran. ^d Y lo que vendra carn de ouella per molto, o cabra per cabro, o porca per porch, o vna carn per altra: o carns mortines, corruptes, sobreposades, inflades, sino en taules a part: pague vint sous, y correganu per les places, ab sols los saraguells, portant vn troç de dita carn penjat al coll, dientse per lo trompeta ion deliçte. ^e

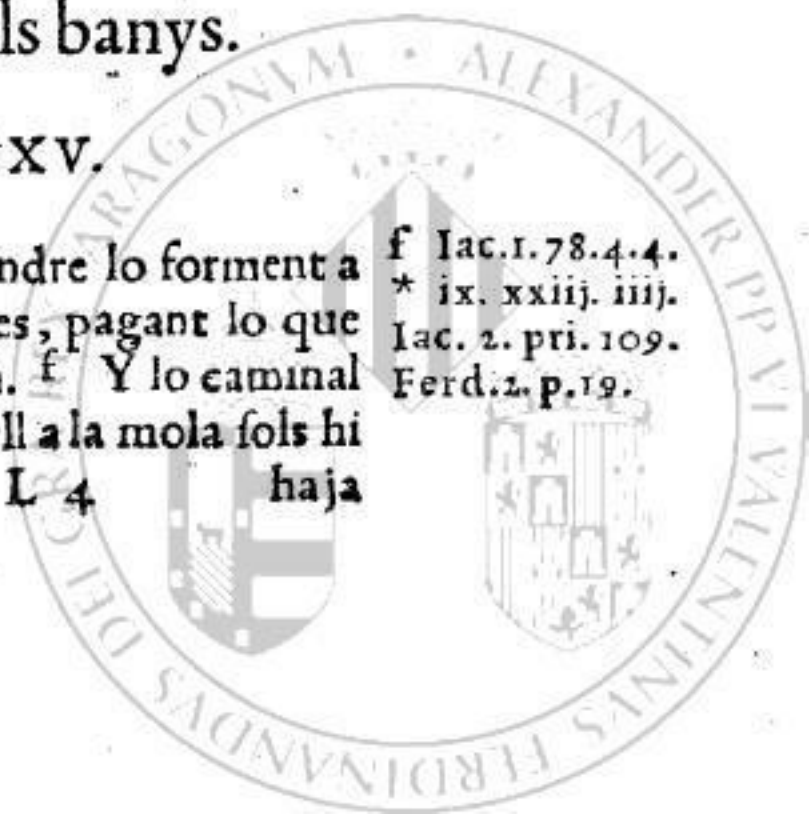
DELS MOLINERS, FLAQUERS, y forners, y dels banys.

TITOL XXV.

Moliners.

LOS moliners dehuen pendre lo forment a pes, y tornar la farina a pes, pagant lo que faltara, y sia lo pes franch. ^f Y lo caminal del mou sia hu, y sancer, y de aquell a la mola sols hi L 4 haja

^f Iac.1.78.4.4. *ix. xxiiij. iiij. Iac. 2. pri. 109. Ferd.2. p.19.

haja vn dit. ^a Y si moldra desdel dia del disapte apres de tocat a Vespres fins al Diumenge tocales Vespres, perda lo que aquell dia haura hagut per la moltura. ^b Y prenguen per la moltura, del forment la setzena part, del paniz y mill la quinzena part, del ordi la tretzena part, y no mes, mas menys si: y no la prenguen en diners, sots pena de cent florins. ^c

^a Iac. I. 78. 4. 1.
* ix. xxii. ij.

^b Iac. I. 78. 4. 1.
* ix. xxiii. j.

Rompedor de molins.

¶ Qui trencara molins ab violencia, reparelos dins vint dies: y done per pena al senyor del moli altretant quant costara de adobar: y si dins los vint dies no sera adobat, done doble del que costara lo adob, y satisfaga al dit senyor los danys que li haura causat. ^d

^c Iac. I. 78. 4. 3.
* ix. xxii. iij.
Ferd. pr. 19.

Moliners no presten a flaquers.

¶ A cascuna persona es licit moldre en lo moli que vulla. ^e Y los senyors, o arrendadors dels molins no presten, ni donen per si, ni per altre, ni sien forment, nil donen a menys for que als altres: ni facen quitacio, ni remuneracio a dalgun flaquer, o fariner, ab condicio que haja de moldre en son moli: ni poden per via alguna donar fadigues de forns, cases, taules, o lochs a flaquer algu, pera si, o pera altri, ab condicio que hagen de moldre en cert moli, sots pena de cent florins, axi quil dona, com quil pren, al Rey y comu de la ciutat, y al accusador applicadors. Y totes les defus dites vendes, loguers, promeses, y pactes sien nulles: y potse proseguir contra los contrafaents a instancia de qualseuol moliner, o Syndich dels moliners: y basta la proua per presumpcions, e indicis, tals quals en casos occults basten: y no tinguen quil enuie per algun preu, o composicio casolans al moli, ni dexten part de la moltura per alguna remuneracio, sots les dites penes. Y colen y garbellen lo formet ques portara a son moli francament: y lo flaquer, o fariner que pendra les dites coses, sia per tostemps priuat de son offici: y lo official que no les guardara, pague tres mil florins al Rey: y ha loch tambe en los moliners dels draps: y totes les disposicions que parlen de coses entre moliners y flaquers, sien fetes Furs. ^f Y cascu pot fer al-

^d Iac. I. 78. 4. 5.
* ix. xxii. ix.

^e Petr. I. 96. 2.
22. * ix. xxii. v.
& pri. 12.

^f Ferd. 2. pr. 19.
Impe. 1528. 6. 2.
11. * ix. xxii.
vii. Pet. I. 98. 2.
63. * ix. xxii. vii.
& pri. 18. Phil.
1564. 16. 3. 110.

maceres

Almaceres. maceres alla hon voldra, y lo llaurador pot moldre son oli en la almacara del senyor de la heretat, o ahon voldra. ^a

a Pet. 1. 96. 2. 21
* ix. xxii. vj. &
p. 12. in prin.

Flaquers. Quant los flaquers portaran lo forment, porten lo en sachs q̄ capien vn casiz y mig, y no en taleques, per lo interes de la sisa doble que paguen, sots pena de cent florins, y perdre lo forment, y lo offici. ^b Y si vé dra lo pa de menor pes que lo just, per la primera, y segona vegada, tréquelis lo pa, y pague vna fogaça, y per la tercera perda lo pa, y pague cinch sous: y si nols pot pagar, estiga en camisa en lo costell desde hora de tercia fins a mig jorn, y no pague altra pena. ^c

b Ferd 2. p. 19.

c Iac. 1. 78. 4. 1.
* ix. xxiii. j.

d Iac. 1. 78. 4. 6.
* ix. xxii. x.

Forners. Ningun forner coga en son forn los Diumēges, ni lo dia del Diuendres sant. ^d Y cascun forner tinga balances pera pesar lo pa dels flaquers, sots pena de cinch sous. ^e Y nos edifique forn en lo Grau de Valencia. ^f Y nos edifique en la ciutat, ni rauals de Valencia vltra dels que estan edificats, que no diste del altre per espay de xixanta cases per totes parts al derredor. ^g Y en cas ques dupte sis te de edificar, o no, conegan lo Batle, y no lo Iusticia. ^h

e Iac. 1. 79. 1. 2.
* ix. xxiii. ij.

f Iac. 2. p. 24.

g Ferd. 2. p. 28.
Imper. 1533. 5. 2.
14. * ix. xxii. xj

Banys. Los banys no banyen en los dies dels Diumenges ni Diuendres sant, ni los homens se banyen en los mateixos banys los dies ques banyen les dones. ⁱ Y sis dubtara sis te de edificar lo bany, conegan lo Batle, y no lo justicia. ^k

h Iac. 2. pri. 75.
lo. 2.

DELS MARINERS,
Tauerners, y Hostalers.

i Iac. 1. 78. 4. 6.

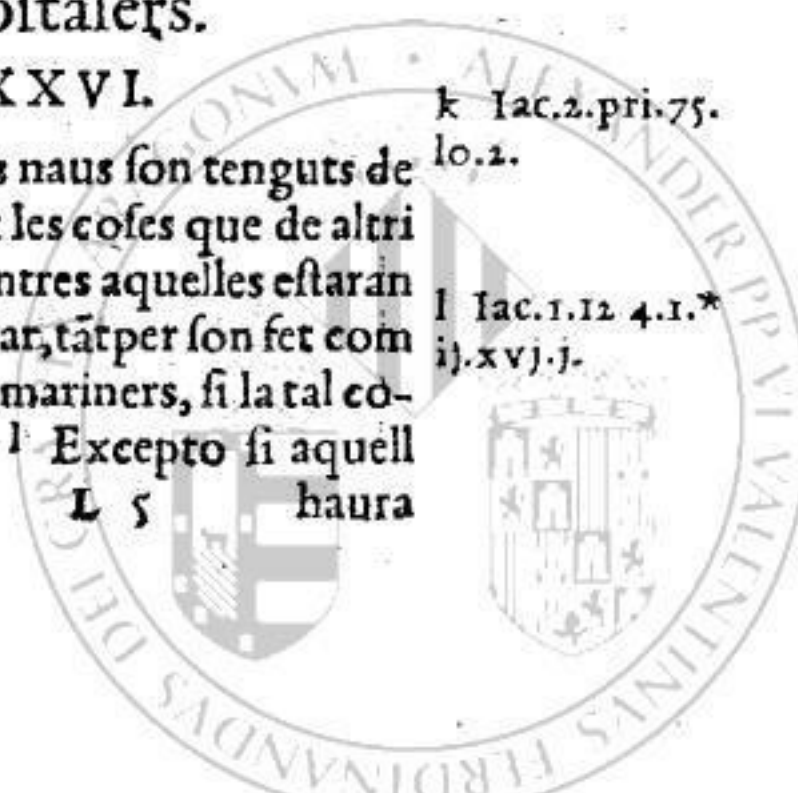
TITOL XXVI.

k Iac. 2. pri. 75.
lo. 2.

Nos Nauxers de les naus son tenguts de donar a saluament les coses que de altri rebran, tambe mentres aquelles estaran en la ribera de la mar, tāt per son fet com per lo fet dels seus mariners, si la tal cosa no peria per cas de aventura. ^l Excepto si aquell **L** s haura

Obligacio del Nauxer per les coses de la nau.

l Iac. 1. 12. 4. 1. *
ij. xvj. j.

Nauxers.

haura dit en la nau que cascu guarde ses coses, y los amos diran q̄ son contents: perque en tal cas no ser ia tengut. ^a Y si la nau sera de molts amos, cascu es tengut a la cosa perduda per la part que te en la nau. ^b Y si lo tal Nauxer sera fill, o esclau, ab consentiment del pare, o senyor, o sera factor, lo tal pare, o senyor, o lo que posara lo factor, son téguts per allo que lo fill, esclau, o factor faran. ^c Y mort lo Nauxer, es ne tengut lo seu hereu per la part hereditaria. ^d Y pot lo Nauxer sens la Cort destrenyer los mariners a que tornen lo que hauran furtat en lo vexell, y la Cort los castigue com a ladres. ^e

¶ Qualseuol Nauxer, o Comit de vexell pot assoladar Mariners pera son vexell. Y lo Mariner de vexell de vna tira pot posarse en galera, tornant la soldada que haura pres, si lo dit vexell no era varat pera partir. ^f Y lo Nauxer ques lleuara contra son Comit, perda la part que te en lo vexell, e lo armament. ^g Y aquell que per força tindra en son vexell vassalls del senyor Rey, sien presos los Patrons per lo justicia y lurats: o si hauer nos poran, prenguen se dos de sos mariners per cascu dels dits vassalls que tindran: y tinguen los presos fins q̄ los dits vassalls del senyor Rey sien liberts. ^h

¶ Quant alguns mariners fugiran de les galeres, si per lo senyor de dites galeres seran trobats, facenlos tornar la soldada quels sera donada en doble: y si la galera sera partida, el tiguén presos fins que vinga, pera que lo Comit ne haja la calonia. ⁱ Y no sien presos los nauilis de alguns sotmesos del Rey, ni ab licencia sua: y qui ho fara, satisfaca los danys, y sia punit en la persona. ^k Y en la platja de Valencia no sien embargats los vexells que porten prouisio, sino quant no pora escusarse. ^l Y guardense los Furs que parlen sobre lo poder barquejar en lo Grau. ^m Y si Valencians tindran nau en lo Regne, dones a ells carrega primer que als forasters, sots pena de dos mil florins, vn terç

a Iac. I. 12. 4. 2.
* ij. xvj. ij.

b Iac. I. 12. 4. 3.
* ij. xvj. ij.

c Ia. I. 12. 4. 4. *
ij. xvj. iij. & 13.
1. 6. * ij. xvj. vj.

d Iac. I. 13. 1. 5.
* ij. xvj. v.

e Iac. I. 79. 4. 3.
* ix. xxvj. iij.

f Iac. I. 79. 4. 4.
* ix. xxvj. iij.

g Iac. I. 79. 4. 2.
* ix. xxvj. ij.

h Alf. 3. p. 48.

i Iac. I. 79. 4. 1.
* ix. xxvj. j. &
80. 1. 5. * ix. xxvj. v.

k Pet. 2. 160. 4.
13. * xx. ij. xj.

l Phil. 1564. 20.
1. 129.

m Philip. 1547.
10. 1. 55. y en la
pretensio de
Charles Torre
lles, que ell sol
pogues barque
jar, remetsea ju
sticia. Philip. E.
R. 13. 4. 1.

Mariners.

vn terçal accusador, y dos al Rey applicadors: y executeho lo Governador, sots pena de mil florins. ^a

Hostalers.

¶ Los Hostalers y Tauerners son tenguts a tornar saluo lo quels se acomana, tant per son fet, com per lo fet dels viandants. ^b Y si ho sera fill, o esclau, o factor: lo pare, o lo senyor, o lo que posa lo factor, son tenguts per lo que aquells faran. ^c Y si sera mort lo hostaler, o tauerner, es ne tengut lo hereu. ^d Y pot pera son hostal embotigar les ciuades que ha menester. ^e Y si alguns hostalers, o tauerners tindran, o acolliran a soldada, o a loguer, o a cambra logada, o prestada, o en altra manera, esclaua, o franca per pecar de son cos: paguen la dona, y hostaler, o tauerner, cascu vint morabatins per cada vegada, y sien tots açotats: y si la dona era esclaua del hostaler, o tauerner, y ho feu forçada per son amo, apres de açotada sia franca. ^f

Tauerners.

¶ Ningun tauerner, ni altra persona vena vi ans de cridarlo, ni creixca lo preu, ni hi pose aygua, ans, ni apres de cridat, ni faça mezcla, ni creixca en aqlla cuba lo vi mezclant, ni altre apres de cridat, encara que sia de aquell mateix: sino li era semblant en color y sabor, sots pena de xixanta sous, al Rey, al comu, y al accusador y gualment applicadors: encara que sia vi de mar, o de estrangers, quel porten a Valencia apres de Sinquagesima: los quals lo poden vendre en menut, o en gros, a reuenedors, o a altres en sa casa, o alla hon voldran, sens encorret pena. ^g Y quisuulla pot comprar vi en la ciutat, tambe reuenedors, y portarlo hon vulla, excepto a lloch prohibit, o de enemichs. ^h

DE ADOPCIONS, EMANIPACIONES, e de patria potestad.

TITOL XXVII.

Aquell

façaf cõtrals tauerners cometents frau. sup. de off. Must.

^a Alf. 3. p. 36.

^b lac. 1. 12. 4. 1.

* ij. xvj. 1. y hostaler no pot esser corredor, sup. dels menest. in prin.

^c lac. 1. 12. 4. 4.

* ij. xvj. iij. & 13. 1. 6. * ij. xvj. vj.

^d lac. 1. 13. 1. 5. *

ij. xvj. v.

^e Alf. 3. 221. 3. 9

* v. xiiij. y en temps de batalla a que sia tengut, inf. de Bat. 9.

^f Ferd. 2. p. 34. §. 10.

^g lac. 1. 65. 1. 6.

* ix. iij. ix. Pet. 1. 96. 4. 30. * ix. iij. x. & pri. 14. §. 1. la. 2. p. 46. Mar. 175. 3. 1. * ix. iij. xj. p. aço se corrig. d. lac. 1. hõ

nos podia vendre en junt als reuenedors, y sols se podia tenir tauerna hõ

se compraua lo vi. Y lo pri. 76. lac. 1. hon sols

se podia vendre en odres o portadores y no en gerres, del dia de Sent Miquel fins a Pentecostes.

^h lac. 2. p. 39. y proceix lo Must. §. en qualseuol.

Qui pot adop-
tar.

Quell que te fills, o descendets legitims, no pot adoptar, mas qui non te, be pot adoptar: y dexar als adoptats sos bens en testament, y succeixenli ab intestat, y pot los emancipar: mas als emancipats pertany los la legitima en testament, o ab intestat: la qual cobren apres de mort lo emancipador. ^a Y pot adoptar qui vulla, ab que sia major de vint y cinch anys, encara que sia tan vell que no puga engendrar fills, com sia tal que no te fills, nin tindra apres: y fagas la adopcio presents lo adoptador y lo adoptat. ^b Y tambe pot adoptar qui no te muller, com segons dret ne puga tenir. ^c Y com la adopcio dega semblar a naturalea, aquell que adoptara, deu tenir vint anys mes que lo adoptat: y no val la adopcio en la qual lo adoptat tindra mes temps q̄ lo adoptador. ^d Y qualseuol dona pot adoptar se a qui voldra, com sia major de trenta anys, y no tinga fills, ans, ni apres de la adopcio. ^e

Emancipacio.

¶ Qualseuol pare pot esser forçat a emancipar al fill que tractara mal, y contra offici de pietat. ^f Y lo fill legitim que sera emancipat, no pot esser contra sa voluntat tornat a adoptar per lo pare, sino fonch desagradable, desconexent, o injurios a son pare. ^g

Patria pote-

¶ Cessa la patria potestat, axi en fill com en filla per emancipacio, o per mort del pare, o per matrimoni del fill, o filla. ^h Y quant morra lo pare, o la mare, resten los fills en la potestat del q̄ sobreuiu: y si aquell se tornara a casar, no estiguen los fills en son poder, si ells, o sos parents no ho voldran. ⁱ Y nos diu voler aquell que obeix al manament de son pare. ^k

DELS ESCLAUS FUGI-
tius, y tornats per postlimini.

TITOL XXVIII.

Qualseuol

^a Iac. I. 61.4.1.
* viij. vj. j.

^b Iac. I. 61.4.4.
* viij. vj. iij.

^c Iac. I. 62.1.5.
* viij. vj. v.

^d Iac. I. 62.1.6.
* viij. vj. vj.

^e Iac. I. 62.1.7.
* viij. vj. vij.

^f Iac. I. 61.4.3.
* viij. vj. ii.

^g Iac. I. 61.4.2.
* viij. vj. ij. y
com lo pare
pot defaillar se
son fill, per cul
pa de son fill.
inf. del dret dls
her. §. hereu in
digne.

^h Iac. I. 41.4.4.
* vj. ij. v. Mart.
172.3.2. * vj. ij.
vj.

ⁱ Iac. I. 36.1.6.
* v. ij. x.

^k Iac. I. 74.1.8.
* ix. xvj. vij.

Com se liberte lo esclau.

Qualseuol infel que fera esclau de Christia, sis batejara ab voluntat, o sens voluntat de son amo, resta esclau, y pot son senyor vendrel a Christia. ^a Mas si fera esclau de jueu, sia franch, y done al jueu sis morabatins, y si nols tindra, seruixca a vn Christia fins quels guanye pera pagarlos, y si dins dos mesos nols haura pagat, paguelos lo Batle del senyor Rey, y tinga al libert en seruici del Rey, fins quels haja guanyat, y apres sia franch. ^b Y per casarse lo esclau o la esclaua ab algu, no perço dexa de esser del senyor de qui era. ^c Y pot qualseuol esclau esser libertat per son senyor ab carta, o ab testimonis. ^d Y si algu haura rescatat esclau de poder de enemichs, pot retenerse lo esclau per lo rescat, fins que li sia pagat, y tornant lis lo preu, deu libertarlo per força. ^e Y si fera dona y parra en poder del libertador, no pot tenirse lo part per penyora. ^f

¶ Si lo senyor jaura ab sa esclaua, y de aquella tindra fill, o filla, lo que naxera sia batejat, y ell y la mare sien liberts, y si lo senyor jurara que no es son fill, reste la esclaua liberta: y si jaura ab esclaua de altri, lo que naxera sia franch de tota seruitut, y dones al pare, fil voldra, y pague lo emprenyador al amo de la esclaua vint y cinch liures, y si la esclaua morra del part, pague tot lo preu de aquella. ^g Y si Christia emprenyara sarrahina, q̄ sia esclaua de jueu, lo que naxera sia batejat, y franch: sens ques done res al jueu, y lo Christia pague a la Cort dotze sous, y no sia venuda la tal sarrahina mentres sera prenyada. ^h Y lo que guanyara lo esclau sia peral senyor. ⁱ Y nos diu que vol, lo que obeix al manament de son senyor. ^k

¶ Si esclau sen fugira de son senyor, pot esser recobrat per lo senyor hon seuulla quel trobe: encara que sia atrobat en lloch priuilegiat, y fino trobátse hi haura sospita hon sera, lo justicia done ajuda pera ques cerque

Quis jaura ab esclaua.

Esclau fugitiu.

a Iac. i. 40. 4-13. * vj. j. xvj.

b Iac. i. 41. i. 15. * vj. j. xvij.

c Iac. i. 41. i. 17. * vj. j. xix.

d Iac. i. 42. 3. 9. * vj. iij. v. y

com hu dels senyors pot libertar lo esclau comu. sup. de Iueus. §. quāt algu.

e Iac. i. 62. i. 1. * viij. vij. j.

f Iac. i. 62. i. 3. * viij. vij. iij.

g Iac. i. 41. i. 14. * vj. j. xxj. Fer.

272. 2. 1. * vj. j. xxij. & 272. 2. 2.

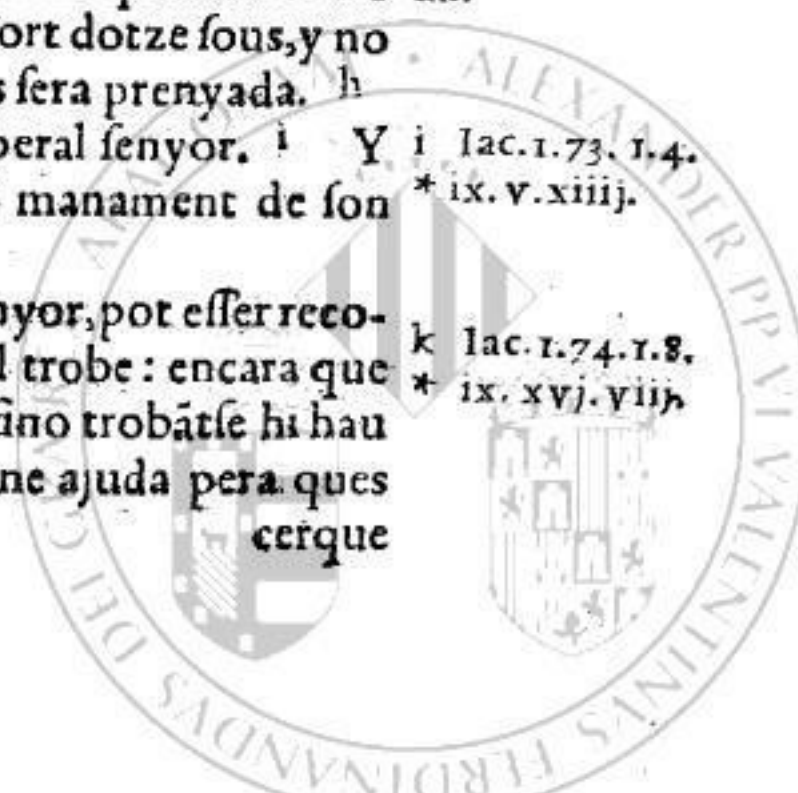
* vj. j. xxiiij.

h Iac. i. 41. i. 16. * vj. j. xviiij. &

41. i. 18. * vj. j. xx.

i Iac. i. 73. i. 4. * ix. v. xiiij.

k Iac. i. 74. i. 8. * ix. xvj. viij.

cerque. ^a Y si per algu sera recollit, tornel al amo sens preu, y si dins tres dies nol notificara a la Cort, sia punit com lladre. ^b

¶ Quant algun deutor, o caualler fugira, pot esser pres per lo creador, y detengut en la Cort en cadenes, fins que haja pagat: y lo tal deutor fugit, no pot esser assegurat per lo Rey, sens voluntat del creador, fins quel haja pagat, o assegurat, a coneguda de aqll, o de bons homens. ^c Y los pobladors dels llochs dels braços Ecclesiastic, o Militar, si sen yran fora dels llochs de sos senyors, hajen de vendre los bens que en aquells tindran, dins quatre mesos, contadors desdel dia que dexaran aquell domicili, sots pena que lo senyor los se pot pendre, y ocupar a si de sa propria autoritat, y vendre los ^d

¶ Lo Sarrahi que estara a llaurar terra de Christia en algú loch, si per tostemps se mudara en altre loch, trobant lo loch Christia en lo terme del loch, hon estaua la heretat que llauraua, pot llevarli tot lo que portara, y dexarne anar la persona: y perda tots sos bens, mobles, e immobles, applicadors al senyor de la heretat. Y si l troba fora del dit terme, no li pot llevar res, y si estaua a llaurar a cert temps, acabat aquell pot anar sen a hon voldra. ^e Y lo Sarrahi ques mudara de vn loch en altre, sens contar ab lo primer senyor, lo senyor es tengut a fer pagar lo deute, que constara esser degut al primer senyor dins vn mes, y passat aquell, sino haura pagat, remetali lo sarrahi, sots pena de mil sous, al Fisch, y al primer senyor applicadors, y pagar lo deute de sos bens, y fara sen prompta execucio. ^f Y lo dit Sarrahi ques sera mudat, perda tots los bens seents, com es dit, encara que no sia pres dins lo terme del loch: y lo segon senyor nos escuse de cumplir les dites coses, per dir que te guiat al dit Moro, o nol troba, y nol recepte, sens que li mostre definicio del primer senyor, sots les penes del dit Fur. ^g Y lo segon senyor no li prenga besants, si nos sera mudat en lo seu

^a Iac. 1. 40. 2. 1. * vj. j. j. & 40. 2. 2. * vj. j. ij. Pet. 1. 96. 1. 16. * vj. j. v. & p. 10.

^b Iac. 1. 40. 2. 3. * vj. j. ij.

^c Iac. 1. 40. 4. 18 * j. vij. ij.

^d Pet. 2. 259. 2. 1. * j. v. vi). Y com los sarrahins no podien exir de les terres del Rey, vide sup. de jueus y sarr. §. si algun.

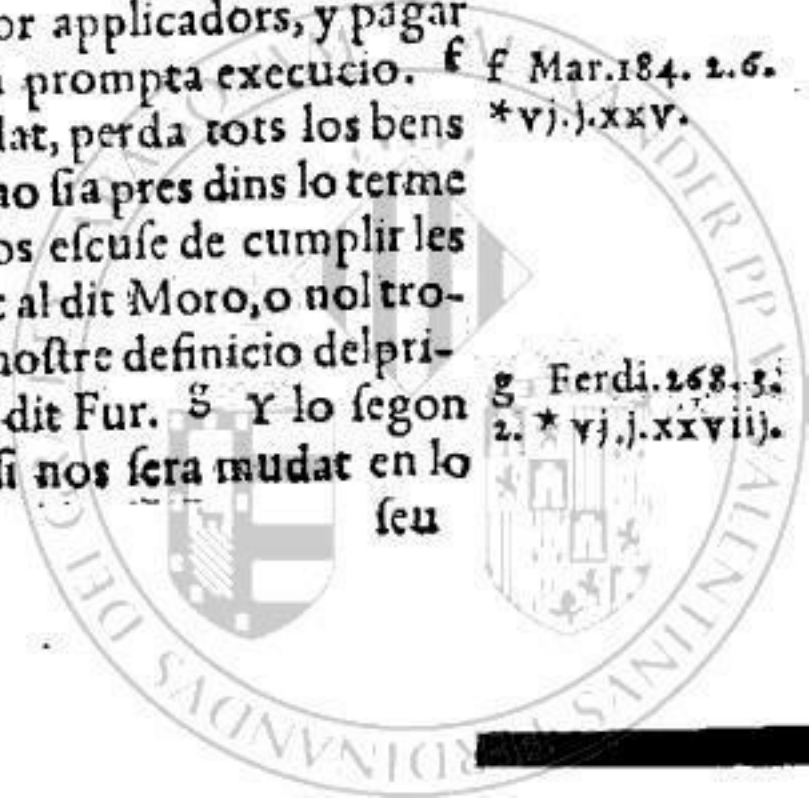
^e Iac. 1. 41. 2. 19. * vj. j. xxiii. Ioan. 238. 3. 7. * vj. j. xxv).

^f Mar. 184. 2. 6. * vj. j. xxv.

^g Ferdi. 268. 3. 2. * vj. j. xxvii).

Deutor fugitiu.

Vassall que sen ira del loch al Señor.

seu lloch. ^a Y axi mateix ho guarden los nous conuertits, ab que nos muden als lochs de la marina, sens leuarlos la libertat que ans tenien. ^b

^a Ioan. 240. 2. 3. * viij. viij. xxix.

¶ Als de Castello y Vilareal que foren captiuats per los Moros, quant anaren a socorrer la torre del cap de Orpesa, la Magestat los fa merce de la quantitat necessaria pera rescatarlos, pagadora de la part del seruey de les Corts, ques deputara per als agreujats. ^c Y lo que exira de seruitut, deu cobrar tots sos bens, en lo estat en q̄ estaua ans que fos esclau, ni li prejudica alguna prescripcio. ^d Y si algũ castell, vila, o loch fera pres de Christians per Moros, y apres peruindra a poder de Christians, lo Christiana a qui peruẽdra, no rifiqueho tantost al primer senyor quel tenia, de qui los Moros lo prengueren, lo qual lo pot recobrar, tornant als que dels Moros hagueren lo preu, y despeses, que en cobrarlo dels Moros tingueren, prenint aquells en conte los fruyts que del tal lloch hauran hagut. ^e

^b Imp. M. 1528 7. 3. 15. * vj. j. xxix.

^c Imp. 1537. 10 2. 38. * lxxxix. iij. j. & 1542. 15. 4. 67. * xc. j. ij. Phil. 1547. 8. 2. 42.

^d Iac. 1. 62. 2. 4. * viij. vij. iij.

DELS MENORS, Y COM sien restituyts.

^e Iac. 1. 62. 1. 2. * viij. vij. ij.

TITOL XXIX.

Aquell diem que es menor, encara que sia casat, q̄ no te complida edat de vint anys. ^f Y essent algu menor, no pot esser pres per major, y sin tindra rescrit del senyor Rey, no li val. ^g Y pera prouar major edat, teba lo Assessor los testimonis, y nols cometa a altre, y vltra la proua que se li offerira, rebas informacio del pare, o mare del menor, sin tindra, o de dos parents, y no hauentni en la ciutat, o loch, proues la edat ab quatre testimonis, y no ab menys, y altrament no val la prouisio. ^h Y si algu per fer alguna contra-

^f Iac. 1. 14. 1. 1. * ij. xiiij. j. y qui sia pubil. infra tit. 1. in prin.

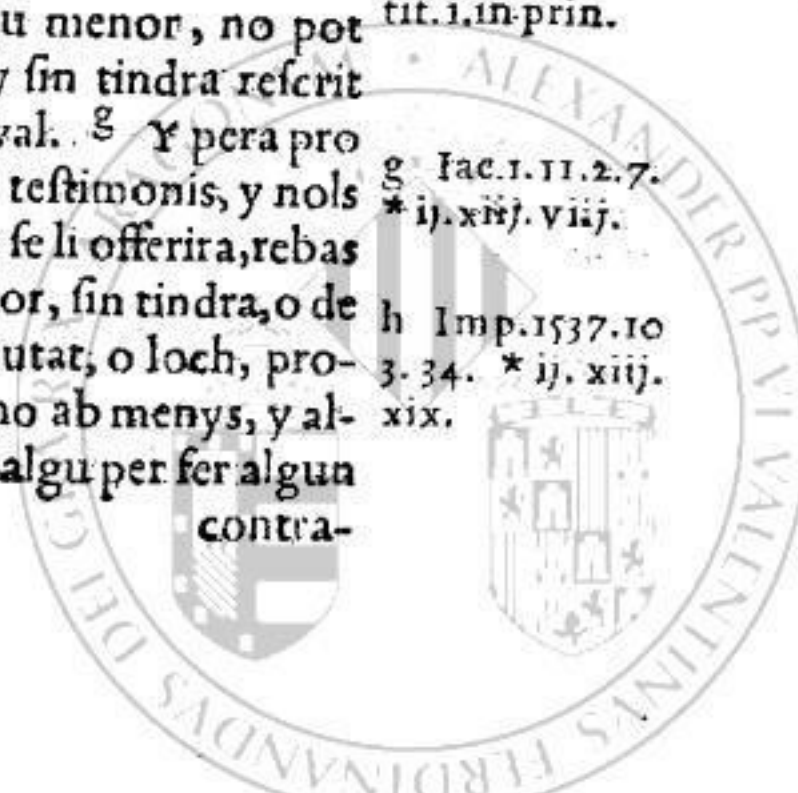
^g Iac. 1. 11. 2. 7. * ij. xiiij. viij.

^h Imp. 1537. 10 3. 34. * ij. xiiij. xix.

Rescat dels captiuats en castello.

Postlimini.

Proua de major edat.

contracte dira esser major de vint anys, y lo justicia ab informacio y consell de son Assessor, sin tindra, y de dos Jurats, y dos parents, o altres prohomens, declara esser major, y posara sa auctoritat y decret en la fi del contracte jurat, valga lo contracte, y no puga esser restituyt, ni ajudar se de altres remeys contral dit contracte. ^a

Restitucio de menors y vniuersitats.

¶ Quant algũ menor, o vniuersitat en algun contracte sera prejudicat, pot tambe per procurador demanar restitucio, ço es, lo menor dins dos anys apres de fet major tant que estiga present lo tudor com absent, y tant en juhi com fora juhi, y pot desfer lo contracte tambe sens restitucio. Y la vniuersitat dins dos anys apres de la lesio. ^b Y pot lo justicia donar la restitucio, tant que sia lo Rey present com absent. ^c Y cas que sia restituyt pera r̄ceindir lo contracte, deu restituyr lo preu que ha pres de la cosa, encara que no sia fet mes rich, si voldra cobrar la cosa, y sino voldra que la cosa li sia tornada, val lo contracte. ^d Y si essent menor haura fet algun contracte per procurador a ell donat per auctoritat del jutge, o de tudor, y lo que feu menor ho confirma fet major, no pot esser restituyt. ^e Y no corre prescripcio contral menor: encara que haja començat a correr viuint son pare, fins q̄ tinga vint ans. ^f Y pera fer lo menor son profit, y guanyar, no ha menester tudor. ^g

Com valga lo que contracta lo menor.

¶ Encara que lo menor tinga tudor, y en sa presen cia, o ausencia, o consentiment vendra cosa mouent, o feent, o de altra manera contracte, no val la venda, ni lo contracte. ^h Ni pot obligar ses coses generalm̄t, ni especialment, sens la auctoritat del tudor. ⁱ Y si fill de familia fara fermança, no es tengut, encara que la faça per son pare, sino li succeira. ^k Y lo que contractara no tostemps es reuocat, sino quant sera enganat. ^l Y si prestara a altre menor, lo que ho prengue, no deu tornarho, sino sera fet mes rich: entenent que es mes rich, si seran en son poder, ols haura esmerçat

en cosa

^a Alf. 3. 231. 2. 1
* ij. xiiij. xxiij.

^b Iac. 1. 11. 1. 1.
* ij. xiiij. j. Alf. 3.

218. 4. 2. * ij. xiiij.
ij. Iac. 1. 11. 1. 3. *

ij. xiiij. iiiij. & 11.
1. 6. * ij. xiiij. viij.

& 11. 3. 15. * ij.
xiiij. xvij. & 11. 2.

9. * ij. xiiij. x. y si
altram̄t se de-

clara, no v alla
sentencia, inf. de

sentē. §. no pot.
^c Iac. 1. 11. 2. 10

* ij. xiiij. xj.

^d Iac. 1. 11. 3. 14
* ij. xiiij. xv. &

11. 4. 5. * ij. xiiij.
^e Iac. 1. 11. 2. 9.

* ij. xiiij. x. & 11.
2. 8. * ij. xiiij. ix.

^f Iac. 1. 11. 1. 3. *
ij. xiiij. iiiij. & 11.

1. 6. * ij. xiiij. viij.
^g Iac. 1. 73. 1. 5.

* ix. xiiij. v. &
31. 3. 15. * iiiij. xix

xxxj.
^h Iac. 1. 11. 2. 11

* ij. xiiij. xiij. & 11
3. 2. * ij. xiiij. ij.

& 31. 2. 14. * iiiij.
xix. xxx.

ⁱ Iac. 1. 39. 3. 15.
* v. vj. xxxiiij.

^k Iac. 1. 11. 1. 2.
* ij. xiiij. iiij. y

com preste lo
menor, inf. de

prestech. §. lo q̄
haura.

^l Iac. 1. 11. 2. 12.
* ij. xiiij. xiiij.

en cosa que encara sia en son poder. ^a Y si fet major pagara cosa que essent pubil lis presta, yn sera mes rich, no pot cobrarla, com ningú puga esser fet mes rich ab dany de altre. ^b Y los que no tindran vint y cinch anys cumplits, sino seran casats, no poden contractar sino ab consentiment de son pare, o de dos parents mes propinchs, sino tindran pare: y si ho faran, no val, y lo Notari que hi entreuindra, sia bandejat perpetuament, y tambe lo corredor: al qual se donen cent açots. ^c

¶ No vallo contracte que per menor sera fet ab jurament, per que se enten hauerlo fet manat. ^d Y lo contraent que exigira dit jurament, pague doscents morabatins. ^e Ni valen los actes de diffiniciõs, remissions, ordinacions, que faran als tudors de les administracions, sino seran majors, y si lo Notari quels rebra hi posara segrament, sia priuat del art de notaria. ^f Y quant algun menor delinquira, nol escusa la menor edat, sino sera infantil. ^g Y si essent pubil en plet se donara sentència contra ell, menys del tudor no val. ^h Y dels chichs de sent Vicent Ferrer, no sen empache lo pare de ofens, sino los que estan deputats pera la confraria de aquells, ⁱ

DELS TVDORS, E Curadors.

TITOL XXX.

Tudor deu esser donat al pubil que es aquell q no te quinze anys cumplits. ^k Y no pot esser fet tudor algun clergue, o religios ordenat y cõstituyt en sacres legitim, ni datiu: mas pot esser fet testamentari, o per persones conjunetes, miserables, o per clergues. ^l Ni pot esserho qui no te cumplida edat

M de vint

a Iac. 1. 11. 2. 13.
* ij. xiiij. xiiij. y
com pagat nols
se torne. inf. de
coses pag. no
deg. §.

b Iac. 1. 22. 4. 6.
* iij. ij.

c Imp. 1528. 7.
16. * iij. xii. xx-
iij.

d Iac. 1. 11. 3. 15.
* ij. xiiij. xvj. Alf.
3. 218. 4. 1. * ij.
xii. xx. & 231. 2.
2. * ij. xii. xxj.

e Alf. 3. 231. 2. 2.
* ij. xiiij. xxj.

f Alf. 1. 90. 3. 11.
* ij. xiiij. xvij.

g Iac. 1. 11. 1. 5. *
ij. xiiij. vj. Y no
es tẽgut de in-
juria de obra,
ni de paraula.
inf. de injur. §.
es tengut. y me
nor de 18. anys
no pot esser tur
mentat, infr. de
turm. in prin.

h Iac. 1. 39. 2. 7.
* v. vj. xxj.

i Phil. 1564. 18.
1. 119.

k Iac. 1. 40. 1. 35
* v. vj. xxxvj.

l Iac. 1. 8. 4. 4.
* ij. vj. xxiiij.
Mart. 172. 2. 3. *
ij. vj. xxiiij.

Qui pot esser
Tudor o no.

M de vint

de vint anys. ^a Ni qui es mut, o soit. ^b Y si sera fet incapaz, seraho quāt sera capaz, ço es, lo menor quāt sera fet major, y lo furios quāt haura cobrat lo seny. ^c

Ni pot esser alguna dona tudriu de sos fills, legitima, ni datiu: encara que especialment ho demane al prin-

cep. ^d Mas per testamēt pot esser ho la mare, o auia, y no altra dona, y sis casara la dita mare, o auia ab altre

marit, es extingta la tal tutela. ^e Ni ho poden ser aqlls que seran estats remoguts de la tutela per suspectes, o

ab justa raho sen seran escufats. ^f Ni aquells que tenen tres tuteles, o tres cures. ^g Ni pot la mare en son

testamēt donar tudor a sos fills, sino li seran hereus. ^h

Quant lo pare, o la mare hauran dexat tudor, o curador a sos fills, no ha menester confirmacio de

jutge. ⁱ Mas no hauent hi tudor, o curador testamētari, donē la Cort als pubils vn parēt de aquells pater-

no lo mes sufficient, sens mirar propinquitat de grau de parentela, tāt per als bens peruēguts del pare, com

de la mare. O si no ni haura paterno, sia materno, q sia major d vint anys: y sino ni haura parents, donels

vn vehi sufficiēt en tudor, y axi donat, assegure de tenir saluos los bēs del pubil, ^k fins aquell tinga vint anys.

Y donels tambe pera poder portar lo plet que ja contra son pare era mogut, pera que responga a daquell

com hi es tengut. ^l Y pot cascun vehi esser destret a esser tudor, sino tindra justa escusa. ^m Y haja hi vn

sol tudor, y no molts, si jalo pubil no te los bens en diuersos lochs: de modo que per vn sol, no puguen

esser administats, y si aquell tindra que demanar al pubil, donels altre tudor quel defena. ⁿ

Si lo testador dira que dona tudor y curador a sos fills, o a son fill, entense esser donat a tots los fills,

si lo testador ne tindra molts, y als posthums, y als q seran catius en poder de enemichs si ni haura, y a les filles, cō en nom dels fills, si entēguē les filles. ^o Y si lo

tudor morra, no pot dexar la tudoria a son hereu. ^p Y essent donat en testament a molts pubils, quant lo

hu de

a Iac. r. 39. r. 3.
* v. vj. iij. & 40.
r. 34. * v. vj. xlv

b Iac. r. 39. 3. 17
* v. vj. iij.

c Iac. r. 40. 2.
38 * v. vj. v.

d Iac. r. 39. 3. 19
* v. vj. vj.

e Mar. 172. 2. 2.
* v. vj. vi.

f Iac. r. 40. 2. 4.
* v. vj. xliij.

g Iac. r. 39. 4. 24
* v. vj. xxix.

h Iac. r. 39. 1. 2.
* v. vj. ij.

i Pet. 2. 123. 4. 7
* v. vj. xj.

k Iac. r. 39. 1. 5.
* v. vj. ix. & 40.

r. 33. * v. vj. x.
Mart. 172. 2. 1. *
v. vj. xij.

l Iac. r. 39. 3. 14
* v. vj. xxij.

m Iac. r. 39. 2.
11. * v. vj. xxvij.

n Iac. r. 39. 2. 12
* v. vj. xxxij.

o Iac. r. 39. 3. 20
* v. vj. xxxix. &
39. 3. 21. * v. vj.

xl. & 40. 2. 39. *
v. vj. xlv.

p Iac. r. 39. 3. 18
* v. vj. xxxvj.

Tutela datiu.

Sia vn tudor.

Com se enten
la dacio de tu-
dor.

hu de aquells fera fet major pertanyli la tutela. ^a

a Iac. i. 39. i. i.
* v. vj. j.

Tambe sia assignat curador als adults que son de edat de quinze fins a vint anys, si mal administren sos bens: o si conuendra pledejar demanant, o essent demanats. ^b Y als furiosos, orats, o prodichs. ^c Y als absents, y al mort, y a la heretat jacent: conuocats, y oyts tres, o quatre parents mes propinchs de aquell a quis fa lo curador: o vehins mes honests, si no hi haura parents: y no ho puga esser notari, o procurador, o aduocat de feca, sino era parent: y altrament fet, no val lo que fara. ^d Y lo justicia y Jurats assignen vn curador, pera posar a offici, o altre commo do als orfens que mediquen per la ciutat, encara que tinguen pares: y si aquells exiran del offici, y tornaran a mendicar, lo justicia façals açotar, y bandejels: com sia cosa digna, que qui no treballa no menje. ^e

b Iac. i. 40. i.
36. * v. vj. xiiij.

c Iac. v. 40. i. 37
* v. vj. xxxviiij.

d Pet. 2. 123. 3. 6
* vij. x. iiij. loã.
238. 3. 6. * vi. x.
v.

e Pet. 2. pri. 12.
lo. 2.

f Iac. i. 39. 4. 23
* v. vj. xxviiij.

g Iac. i. 39. 4. 25
* v. vj. xxx.

h Iac. i. 39. 4.
27. * v. vj. xxxj.

i Pet. 2. p. 86.

k Pet. 2. 123. 4.
8. * v. vj. xij.

l Iac. i. 39. 3. 22.
* v. vj. xliij.

m Iac. i. 39. 4.
26. * v. vj. xliij.

Cura de incapassos.

Qui pot escusarse o no.

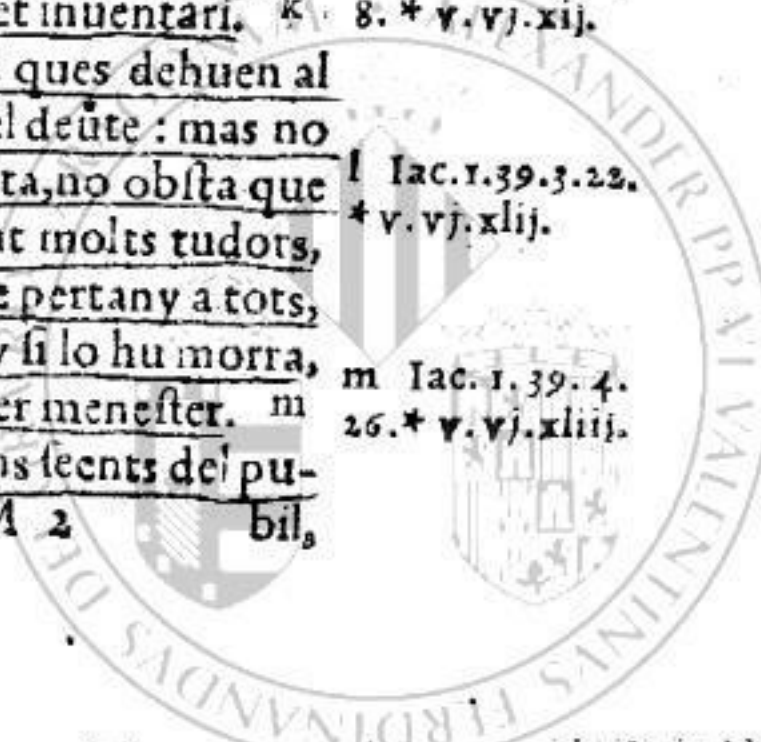
Com administren.

Pot escusarse de la tutela aquell que tindra los officis de Batle, o Cort, o que tindra cumplida edat de setanta anys. ^f Y qui es pobre. ^g Mas no pot escusarse qui promete al pare de acceptar la tutela: encara que per altra raho sen pogues escusar. ^h Y si algun creador del pubil voldra dir sospites del tudor, no sia oyt, sino donant seguretad de pagar cent morabatins de or, al Fisch, y a la obra de murs y valls applicadors, tostemps que no prouara la sospita. ⁱ

Lo tudor testamentari pot administrar, encara que no tinga la administracio per autoritat, o poder del jutge, ni haja jurat fer lo vtil per lo pubil: ni lo pubil haja rebut la herencia, com haja fet inventari. ^k

Y lo tudor pot demanar los deutes ques dehuen al pubil: y quil pagara, restara absolt del deute: mas no pot fer remissio, ni posa del deute: y fet, no obsta que lo pubil ho puga demanar. ^l Y essent molts tudors, no pot lo hu sol fer, ni contractar lo que pertany a tots, si seran presents en la ciutat, o loch: y si lo hu morra, pot la Cort posarni altre, si li parra esser menester. ^m

Ningun tudor pot vendre los bens teents del pubil,

Com venade's
bens del pubil.

bil, sino sera per fam del pubil, o per rescatar de catius lo pare, o la mare de aquell: o per pagar deutes del defunct: o per pagar, o establir dot, o creix, o cambiar, o millorar ab autoritat del justicia: y si lo testador haura disposat ques venen sense la dita autoritat: y altrament venuts, no val la venda: y pot lo pubil cobrar la cosa tostemps que voldra, sens correrli prescripcio fins que tinga vint anys: y pot demanar dites coses: e per la mala administracio al tudor, o al que te les coses: y per demanarles al hu, no es impedit demanar lo altre. ^a Y sis vendran, no les compre lo tudor, ni la muller, ni lo curador, ni procurador, ni altre administrador. ^b Y tambe pot vendre a profit del pubil lo vi, oli, forment, e altres coses semblants, que estojades no porien guardar-se. ^c Y si los tudors, o altres administradors vendran cosa de la administracio per encant, o de altra manera, faças ab carta publica: altrament nols se done credit: mas estimen-se de nou per la Cort a profit de qui son, en quant la cosa valguera en lo temps de la administracio. ^d Y si lo tudor, o procurador en dits noms vendran cosa sua propria com a cosa del pubil, no val la venda. ^e Y si establira pera tostemps cosa del pubil, pot reuocarho. ^f

¶ Quant se posara contral pubil alguna demanda de cosa seent, o mouent, lo ques despendra sia a costes del pubil: y fentse clam, ni lo pubil, ni lo tudor, ni marmessor son tenguts a pagar lo quart, ni la calonia. ^g Y los majors de quinze anys no cobren les rēdes sens curador. ^h Y acabas la tutela per cumplir lo pubil edat de quinze anys, o per mort del tudor, o per mort del pubil. ⁱ Y acabada la tutela ni pot lo tudor demanar, ni esser demanat per coses del pubil: ans lo pubil fet major de vint anys pot demanar ses demandes, y deu respondre a les que lis faran. ^k

¶ Qualseuol tudor, o curador general, o marmessor deu fer inuentari de les coses del pubil presents, fos parents, e altres que sapien lo que te lo pubil. ^l Y

en lo

a Iac. i. 39. i. 6.
* v. vj. xvj. 39. 4
30. * v. vj. xvij.
& 40. i. 31. * v.
vj. xvij. & 11. 4
3. * ij. xiiij. iij. &
11. 3. 1. * ij. xiiij.

b Iac. i. 29. 2. 2.
* iij. xvij. iij. &
29. 3. 9. * iij.
xvii. ix.

c Iac. i. 40. i. 32.
* v. vj. xix. Y
com entreuin-
ga lo tudor a
contractes del
menor. sup. tit.
1. §. encara que.

d Mar. 171. 2. 4.
* v. vj. xx.

e Iac. i. 73. i. 8.
* ix. xiiij.

f Iac. i. 34. i. 6.
* v. vj. xvj.

g Iac. i. 39. i. 4.
* v. vj. viij.

h Iac. i. 16. 4. 1.
* iij. x. j. & 39. 3.
13. * v. vj. xxxiiij

Impe. 1542. 7. 2.
23. * ij. xii. xviiij

y los bens dels
tudors son taci-
tamēt obligats
al pubil. inf. de

peny. §. si algu.

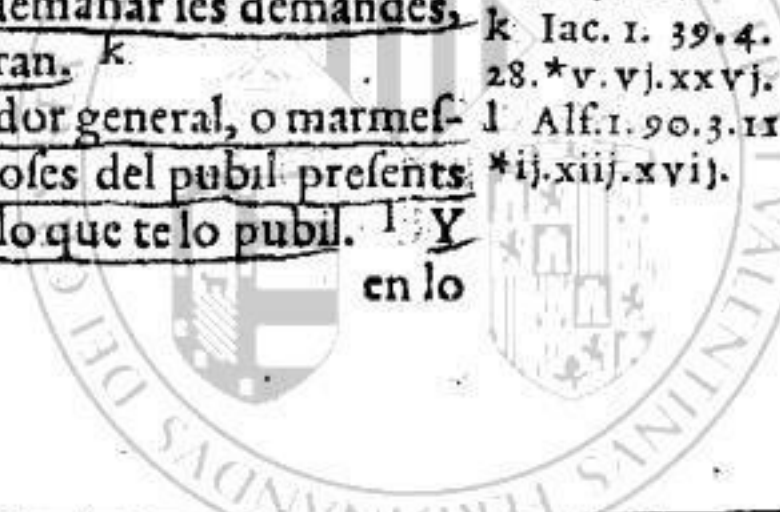
i Iac. i. 39. 2. 10
* v. vj. xxv.

k Iac. i. 39. 4.
28. * v. vj. xxvj.

l Alf. i. 90. 3. 11
* ij. xiiij. xviij.

Defense al pu-
bil.

Com se acabe
la tutela.

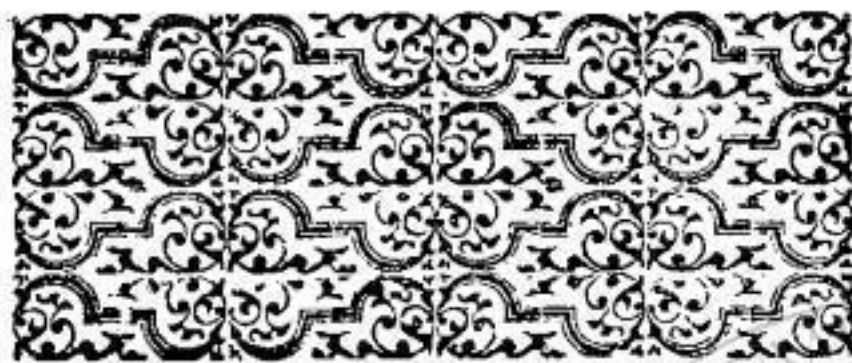

Com done
conte.

en lo loch hon haura administrat, encara que sia dona tudriu, deu donar conte de la sua administracio dins tres anys apres que lo pubil sera fet major: o intimarli ab prouisio del justicia com esta prompte a donar dits contes; y passats los dits tres anys no es tengut ell, ni son hereu: y si per culpa del tudor, o curador dexaran de donarse, o començarse dins los tres anys, resten saluos als menors sos drets pera demanar los conforme a justicia. ^a Y lo tudor que haura mal administrat, pot ell, o sos hereus esser demanats per lo pubil de la mala administracio. ^b Y pot esser remogut de la tudoria, y ferse altre tudor, si lo pubil se clamará que administra mal, y constara a la Cort. ^c Y la Cort donels jutges contadors, pera que summariamente coneguen dels dits contes apres de acabada la administracio. ^d Y los officials nos empachen contra Furs dels contes de tudors y curadors, sots pena de cinquanta morabatins, al Rey, a la obra de murs y valls, y al acusador applicadors. ^e

a Iac. i. 16. 4. 1. * iij. x. j. & 39. 3. 13. * v. vj. xxxij Impe. 1542. 7. 2. 23. * ij. xij. xvij y los bens dels tudors son taci tamét obligats al pubil. inf. de peny. §. si algu. b Iac. i. 39. 2. 10 * v. vj. xxv. c Iac. i. 39. 4. 28. * v. vj. xxvj. d Alf. i. 90. 3. II * ij. xij. xvij. e Pet. 2. R. 136. 4. 7. * j. iij. ext. y com se faça la deffinició. sup. tit. i. §. no val.

Fi del libre primer.

M 3

DE

DE LES INSTITUCIONS DELS FVRS Y PRIVILEGIS DE VALENCIA

LIBRE SEGON.

DELS TERMENS
en lo Regne de Valencia.

TITOL PRIMER.

Los términos del
Regne.

LOS termens del Regne de València son del canal de Vlldecona, que es en la riba del mar, axi com va lo riu amunt, e passa per la Cenia, e ix a Benifaça restant Benifaça ab Morella y sos termens del Regne de València: e axi com partix ab Monroig, e ix al riu de les Truytes, que es prop la Glefiola, e axi com va a Arcedo y a Ledo, restant aquells dins lo dit Regne, axi com va a la Mosquerola, e a Mora, restant Ruuiols dins lo dit Regne, e de Mora a la font de la Babor, axi com va lo riu Danuentosa, e ix a la Maçanera, restant deça del riu del dit Regne, y la part della de Arago, e axi com va a la serra de Iualambre, e de alli a Castell Phabis, e Ademuç, restant dits castells en lo Regne de Valencia: e de alli al terme que parteix Ares, e Senta Creu, e ix al terme de Toixa, e de Xelua, e ix a Senaiques, e parteix terme ab Castella: e axi com va a Xerelli, e a la serra del Arua, e feneix a Cabriol, e al terme de Garamoxen, e a la Font de la figura, e

ra, e com ix a Burriaharon, e d' allia Almizra, e al port de Biar, que parteix terme ab Villena, e axi com va la ferra de Biar, fins a la mola, e fins a la mar que parteix ab Bufot, e ab aygues. ^a Y pendent lo pleyt que pendeix entre la vila de Capdet y la ciutat de Villena: sobre los termens, los que de Moxent, Ontinyent, o altres viles de aquelles parts, anaran enues la gouernacio de Oriola passant per dit terme litigios, passen liberament com si passassen per lo Regne de Valencia. ^b Y lo cami que va desde Castell Phabis e Ademuc a Valencia, de quin terme sia, facen comissio. ^c Y dins lo terme del Regne de Valencia es hi compres Alacant y Oriola. ^d

^a Iac. I. I. 4. J. * j. j. j.

^b Imp. 1537. 8. 3. 30. * lxxxix. ij. j.

^c Imp. 1537. 17. 4. 76. * xcij. iij. j.

^d Ioan. I. pri. 3. quin sia lo terme del Bisbat. sup. de les sant. esgl. §. si en los termens.

Termens de la ciutat.

¶ Lo terme de la ciutat de Valencia, es fins al terme de Muruedre que parteix ab Puçol, e fins al terme de Olocau, y de Chiua, y de Bunyol, y de Turis, fins a Montserrat, e al terme de Algezira, e de Cullera, y la riba de la mar, e dure cent milles dins mar. ^e Y cada Gouernador faça reedificar los mollons de les ciutats y viles del Regne. ^f Y entren en dit terme Muruedre, lo Puig, y Cullera: y los justicies de Valencia exerceixen sa jurisdicció en aquelles. ^g

^e Iac. I. 2. I. 2. * j. j. ij.

^f Ferd. R. 307. 1. 16. * j. j. v. vj.

Termens de camps.

¶ Si entre los camps vehins no hi haura termens, o sen seran leuats, ningu los hi pose sens presencia dels senyors dels camps. ^h Y qui mudara enganofamēt lo terme que sera posat, pague cinquanta morabatins Alfonsoins, e perda la terra que haura presa de sa propria autoritat. ⁱ

^g Pet. 2. p. 96. § 4. & R. 139. 4. 20 * xij. iij. j.

DE PARTICIO de les cofes. Titol ij.

^h Iac. I. 2. I. 4. * ij. j.

Inseparacio dls Regnes.

¶ LOS Regnes de Valencia, Arago, y Mallorca ab ses illes, y Principat de Catalunya, y los Condats de Rossello, Ceritania, Confluents, y Vallspir, y los Viscondats de Meledes y Carlades sien inseparables los vns dels altres, de tal manera, que

ⁱ Iac. I. 2. I. 3. * ij. j.

ra, que qui es Rey y senyor del hu de aquells, ho haja de esser dels altres: excepto que lo Rey pot donar algunes viles y lochs, salua la dita diuisio. ^a Y lo Regne de Valencia y sos drets son incorporats en la corona de Arago. ^b

Coses commu-
nes.

¶ Les ribes, e ports de la mar, y los rius ab les ribes y ports de aquells, e de tota aygua dolça, e salada, y estanyes, son publichs y comuns a tots, y perço cascu pot arrimar y ligarhi les naus, y peixcar, y traure les rets, y carregar: mas los arbres y propietat de aquelles son dels senyors dels camps vehins: y poden los peixcadors fer cases a la riba de la mar, y sien sues ab los sols mentres durara lo edifici: y essent desfet, torna lo sol a esser comu. Y en la mar pot peixcar qui vol en tots artificis, donant lo delme al Rey: excepto prop la gola de la Albufera per vna milla: mas en les Albuferes Reals no hi peixque qui no pagara son dret al Rey. ^c Y los Rius nauegables corrents en los Regnes del Rey, son regalies del Rey: y dels molins y ribarges de aquells te lo Rey la conexença, aixi en los lochs, com en los dels Barons. ^d

Peixca o caça.

¶ Qui traura anguiles de clots, si hauent vna vegada auisat lo quinter, no vindra, pot traureles dauant dos testimonis sens pena, pagat lo tribut degut: y ordenen quatre peixcadors com se peixcara en lo temps de les Fotges, y quines parues no si puguen vsar: y sis vedara per lo Batle per algun temps, o loch, es vedat pera tots: y donant licencia a hu, entense esser donada a tots. Y en los vedats de sent Miquel a Pascua, pot si peixcar huit dies ans de sent Miquel. ^e Mas los volatils poden esser caçats per la mar y Albufera, sens pagar tribut al Rey. ^f Y quisiulla pot caçar en la deuella de la Albufera, quat los Jurats ho ordenaran. ^g Y ningu caçe per camp de altri sens voluntat de son senyor. ^h

Fustes q̄ deua-
llen per lo riu.

¶ Les fustes y lenya que portaran los rius, rambles, o ayguaduits, que no tindran propri senyor, y nos mostrara

a Iac. 2. pr. 102.
Pet. 2. p. 12. Alf.
2. p. 15. Ferdi. 2.
pri. 2. y quines
coses no sien a-
lienables en lo
regne. infr. de
comp. y ven. §.
lo Rey, & §. seq.
b Alf. 3. p. 5.

c Iac. 1. 72. 1. 10
*ix. xij. xi. & 72.
1. 8. *ix. xij. viij.
& 72. 1. 11. *ix.
xij. xij. & 72. 1.
12. *ix. xij. xij.
& p. 36. Pet. 2. p.
19. lo. 2. Pet. 1.
pri. 21.

d Pet. 2. p. 106.

e Pet. 1. p. 21.

f Iac. 1. p. 36. §.
1.

g Pet. 1. p. 20. §
7. Alf. 3. ix. xxx-
iii). lxij. * non
est in antiq.

h Iac. 1. 72. 4. 2.
*ix. xiiij. ij.

strara estar aparellades pera posar en obra, sien del q̄ primer los occupara. Y si sera aparellada, pera obrar, moltres a la Cort per lo q̄ les occupara dins tres dies, pera que la Cort ne faça lo que de justicia li parra: mas si seran estaques, o fustes de açuts, o de closos, torne nense a los senyors. ^a Y lo pont de Cullera es dels Jurats de Valencia. ^b

^a Mar. 214. 3. 1. *ix. xij. x.

^b Ferd. R. 305. 4. 8. *lxxij. iij. j.

Caces.

¶ Les besties y ausells saluatges sien del q̄ les pendra: y tambe los fills que de aquelles naixeran en poder del qui les prengue. Y si fugintli hauran tornat en la libertat, y per altre seran preses, sien del vltim q̄ les prengue: com no sia falco, ni astor, o esparuer, o altres animals q̄ solen tornar a hom: si fugiran de son amo, qui les pendra deuleshi tornar: y si tantost no trobara son amo, poseles en poder del justicia dins tres dies, pera que aquell ne faça fer crida, y trobat lo amo, torne lo: y si dins tres dies no li trobara amo, guardelo sense caçarhi, y apres hi pot caçar: y si perdra, jurant q̄ nol ha amagat, ni per sa culpa perdut, non sera tengut: y qui aço no guardara, esmene a son senyor la aue en doble del que aquell jurara que valia. ^c Y les gallines, oques, o pagos, si fugiran de casa son amo, tostéps son de aquell. ^d

^c Iac. 1. 72. 4. 1. *ix. xij. j.

^d Iac. 1. 71. 3. 1. *ix. xij. j.

^e Iac. 1. 72. 1. 9. *ix. xij. ix.

^f Iac. 1. 72. 1. 7. *ix. xij. vij.

^g Iac. 1. 72. 3. 17. *ix. xij. xxij.

^h supplicas q̄ les mines ques trobaran en lo Regne sien dels senyors de la heretat, pagant al Rey lo quint y resernas la prouisio. Philip. 1564. 15. 3. 104.

ⁱ Pet. 2. 103. 2. 13. *ix. xij. xxv.

& R. 110. 3. 37. *ix. xij. xxvj. & P. 44. §. 15.

Coses de la riba del mar.

¶ Si algu en la riba de la mar se trobara pedres precioses, o altres coses, son del qui les trobara mêtres no trobara amo de qui son. ^e Mas si per causa de tempesta algu lança sa roba en mar, resta sua: y qui dins la mar, o en la riba la pendra ab animo d̄ tenirlas, comet furt. ^f Y qui trobara thesor en sa casa, hajan lo quart y lo Rey los tres quarts: y si trobara en terra de altri, donen la mitat del seu quart al senyor de la terra, pagant les despeses per ygual: y si qui sabra hon hi ha thesor no ho fara saber al Rey, o son lochtinent, dins deu dies, sia a merce del Rey. ^g Y lo que voldra cauar thesor en casa de altri, asségute en poder del Ordinari que refara lo que derrocara: altrament pot esser imedit, encara que sia official del Rey. ^h

Thefors.

M 5

¶ Tots

Coses commu-
nes.

¶ Totes les places dedins y fora la ciutat, y de son terme, y les carreres, y les aygues, y aqueductos, lenyes, fusts, pedres, moles, guix, calç, carbós, patis, margals, riberes, boschs, caces, prats, pastures, entrades, exides, herbes, rambles, arenals, ponts, y passatge de aqlls, fonts, rius, ports, ribatges de la mar, lo mercat, murs, y barbaeanes son publichs y comuns a tots francament. Y calcu pot fer deuesa pera conills, e altres besties: y laurar y plantar francament les terres que en temps de Sarrahins no foren laurades sens demanar licencia: si ja no seran donades a dalgun ab que serueix de aquelles laurons ab los vehins dels lochs en terme dels quals esta, y tambe los cauallers en lo loch hon estaran. ^a Y tot hom pot tallar, pendre, y traure, y portar per terra y per aygua francament fusts menuts y grossos, calç, guix, algeps, moles, rodes de molins, y pedres a tots usos de qualseuol loch, de quisiulla q̄ sia: y si per dita raho se fermara de dret contrals Jurats, no sia admesa per lo Governador, ni si empache. ^b Y lle uense les escales ques feyen de dalt a baix, y nos facen en part de la contribucio de Valencia. ^c

Deuesa de la
Albufera.

¶ Poden los vehins de Valencia pasturar, caçar, y fer lenya, tallant rames en la deuesa de la Albufera, y no arrancant rabaces, a ordinacio dels Jurats y consell, y no altrament, sots pena de deu morabatins. Y si lo guardia la guardara mal, posen altre lo Batle. ^d Y podensi tenir cent cabres y cinch cabrons pera vendre let per la ciutat, segons los Jurats ordenaran. ^e Y pot quisiulla tenir barques en la Albufera, y no sia donat a dalgun particular. ^f Y si lo Mestre de Muntesa, o sos officials, o altre, impediran als vehins de Valencia lo peixcar, pēdre lenya, fer cendra, o altres coses semblants, en terres del Maestrat, coneguenne los Jurats de Valencia, no suspectes als dits vehins, sots pena de dos mil morabatins, al Rey aplicadors. ^g

Amprius dels
Valencians en
terres del me-
stre de Muntesa.

¶ Los que portaran fusta a Valencia, o al Regne, poden passarla per qualseuol part, o lochs de senyors, o altres,

a Iac. 1. 72. 2. 14. * ix. xij. xvj. & 25. 3. 11. * iij. xvij. xj. & pri. 57. Petr. 1. priui. 20. §. 4. & §. 3. & §. 5. & §. 6. y poden los Jurats establir los valls y places. sup. de offi. jur. §. lo nuncio.

b Iac. 1. 2. 2. 5. * j. ij. xvj. Iac. 1. p. 8. §. 6. & p. 29. Petr. 2. R. 113. 4. 15. * j. ij. xvij. & pri. 109. & pri. 110.

c Petr. 1. 97. 4. 55 * extr. viij. ij. j. & p. 17.

d Petr. 1. p. 20. §. 7. Iac. 2. pr. 100. Petr. 2. p. 14. lo. 2. Imp. 1533. 16. 2. 50. * lxxxiiij. j. j.

e Petr. 2. pr. 128.

f Iac. 2. p. 91.

g Ioan. 1. pr. 5.

De particio de les coses. Tit.ij.

Fusta ques por
ta a Valencia.

o altres, pagant los dayns que farà en lo passatge, ser
contradietio. ^a Y si la fusta sera presa per les terres
del cami que la porten per lo riu de Godalauiar, sia re
stituyda. ^b Y quant dita fusta sia arribada, nos faça
la marmota del pont de Quart, fins al loch hon se
trau del riu, y puguen los Iusticia y Iurats imposarli
la pena quels parra. ^c

En quins lochs
se pot obrar o
no.

¶ En la rambla, e planura que esta prop del Real, e
del riu d' Godalauiar, excepto la antiga lauro, ningun hi
laure, ni en altres lochs publichs: ans sia a vs de la ciu
tat francament. ^d Y carrers publichs, e camins per
hon se va a les heretats no sien closos, cuberts, ni
estrets. ^e Y qui moura, o bastira en la ciutat, o fora
paret, o portal, o altra obra sobre sol de terra, o fona
ment, dexe del seu sol vna vegada a la carrera publica
dos palms de alna, si ja no haura tornat arriere altra ve
gada, o lo carrer te mes de dibuit palms en ample, o si
lo edifici sera en les moreries. ^f Y pot cascu fer bāchs
y taules prop de sos edificis frācamēt, com no estreny
guen les carreres, y per fer portals, o finestres, o por
ches, o enuans, o altres coses: en les quals es menester
licencia del Rey, o Mustaçaf, no sen pague res. ^g Y
ningun faça casa, ni estatge, ni tinga loch entorn dels
murs dins, ni defora, en la barbacana, ni en lo vall, y lo
q̄ si es edificat se derroque. ^h Y puga qui voldra o
brar vna sola casa, en lo Grau, prenint terra pera obrar
la, de hon se pren pera la muralla, com no si faça forn,
ni carniceria. ⁱ Y si algu haura obrat contra les di
res disposicions, o obrira carrer, derroqueho a ses
costes. ^k Y faças vn pont pera anar al Grau de Va
lencia. ^l Y cascu pot pendre de les rambles, places,
y plans, terra, graua, y arena, y secar draps, y ilauar, y
no puga esser vedat per lo Rey, ni sia guanyat a altre
per gracia del Rey, o longa vfança. ^m Y dos tau
les de carniceria que hi hauia en la Xerea, portense al
mercat. ⁿ

¶ Aquell que pendra biga de altri, y la posara en sa
obra,

c. III.
iquea

pera car fu
sta, vide sup. de
din. tribu. §. a
casu.

b Iac. 2. p. 65.

c Pet. 2. p. 2.

d Iac. 1. 2. 3. 6. *
j. ij. xvij).

e Iac. 1. 2. 3. 7. *
j. ij. xix. Iac. 2. p.

122.

f Iac. 1. 2. 3. 8. *

j. ij. xx. & pr. 84.

§. 3. Mar. 176. r.

1. * ix. xxvj. x. y

remetense les

penes ans co

meses. Iac. 1. pr.

84. §. 4.

g Iac. 1. 79. 3. 5.

* ix. xxvj.

h Iac. 1. 2. 3. 10.

* j. ij. xxij. & pr.

86. y com cone

guen los Iurats

de lescauses als

amprius. supra

de off. iur. §. co

neguen.

i Iac. 1. p. 89. &

p. 29. Iac. 2. p. 24

k Iac. 2. p. 122.

l Iac. 1. p. 33.

m Iac. 1. 2. 3. 9.

* j. ij. xxj.

n Pet. 2. p. 8.

De les Instit. Forals. Libre. I I.

Qui obrara de
coia o en sol de
altri.

bra, no es tengut a lleuarla, mas pague lo preu: y per
estalonar la casa, pot pendre tot hom biga de altri pa-
gantla, y si per altra raho la pendra, paguela doble. ^a
Y qui de rahims de altri fara vi, o de espigues de altri
fara formet, o de or, o argēt, o altre metall de altri, fara
taça, o altra cosa, o de llana de altri fara vestir, o de fu-
sta de altri fara nau, o armari, o altres coses semblants,
si la cosa apres de feta pora tornar-se a la primera mate-
ria, es del senyor de la materia: mas si pera fer la cosa
mezcla en la sua materia materia de altri, la cosa es del
que la feu: mas deu pagar al senyor de la materia, tant
com aquella valia: y sino pot, vena de la cosa que feu
en tant quant baste pera pagar. ^b Y qui en ion sol
edificara ab materia de altri, es seu lo edifici, com to-
ta cosa bastida sobre pati, sia del senyor del pati: mas
lo senyor de la materia pot demanar que lis done lo
preu, o altre tanta fusta, o pedra, o allo que es. ^c Y
qui de sa materia bastira en sol de altri, es lo edifici del
senyor del sol. ^d Y qui pintara en taula de altri, la pin-
tura es del senyor de la taula. ^e Y si cauall empre-
nyara egua, sia lo polli que naxera del amo de la e-
gua. ^f Y si per alluuió crexera alguna cosa al meu
camp, aquella sera meua. ^g

^a Iac. I. 17. 4.
12. * iij. xiiij.
xviiij.

^b Iac. I. 71. 3. 3.
* ix. xij. iij.

^c Iac. I. 71. 4. 4.
* ix. xij. iij.

^d Iac. I. 71. 4. 5.
* ix. xij. v.

^e Iac. I. 72. 1. 6.
* ix. xij. vj.

^f Iac. I. 18. 1. 17.
* iij. xiiij. xix.

^g Iac. I. 71. 3. 2.
* ix. xij. ij.

Guardes la par-
ticio antiga.

¶ La antigua particio feta per los partidors, posats
per lo Rey don Jaume conquistador, deu esser guar-
dada. ^h Y pera que les maijals fetes en la horta de
Valencia, se tornen a refer, lo Rey les fa franques del
terç delme, y los Ecclesiasticos dels delmes y primicies,
y de tots los censals quels responen, y los Jurats se o-
bliguen a refer les ceques y ponts, y camins: ab que
per auant ho sustenten los amos: als quals se establi-
ran les terres. Y los Jurats les donen a qui vullen: ab
que ningú carregue sobre elles censal, o violari, ni hi
planten vinyes, ni arrosos, y quiles fara, arranqueles
a ses costes: ans si facen forments, o altres esplets, y a
les vores platen hi albers y parres, y per mig fruytals, y
dure metres parra als Jurats: y facense crides que qui-

^h Iac. I. p. 5. pr.
10. & p. 20. Esta
particio antiga
se feu segons se
conte en la fi de
la conquista q
esta en lo prin-
cipi del volum
dels priuilegis.

Orde peraques
lleuen les mar-
jals de la horta
de Valencia.

te cen-

te censals sobre les dites terres, dins cert temps los manifeste, y conree, y adrece la terra dins cert temps, sots pena de perdre lo censal: y los Jurats la donen com les demes. Y cada dos, o tres anys facen los Jurats electio de cequiers pera les dites cequies, y del seu juhi se encorrega al Iusticia, o Jurats, y los hereters li paguen lo salari: y qui no pora pagar lo adreç de la cequia, pagueho lo cequier. Y tambe facen electio de veedors, pera que arreglen les dites coses: als quals hagen de pagar les parts quells voldran, y facen si escorredors a la Albufera: y si res se innouara, poden estatuyrhi lo Iusticia, Jurats, y Consell ab los Ecclesiastichs, per lo que a ells tocara, a arbitre del Batle. ^a Y tambe poden los Jurats establir les places y valls que son prop del mur a cert cens: les quals per lo Rey los foren donades. ^b Y lo Rey pot donar les terres hermes, sino son hermes per no poderles procurar son amo per esser pobre, o pubil, y si per aquelles sos amos contribuixen en los drets Reals, o sino sera alguna part competent dexada per als bestians: les quals no poden esser emparades, ni a altre donades. ^c

¶ Quant algu pendra algunes coses dels enemichs, son les tals coses de aquell qui les pendra, ab lo que de aquelles naxera, y si fugiran y tornaran als enemichs, sien del primer senyor. ^d Mas los que guanyaran castell, o terres de Sarrahins, guanyenla per al Rey. ^e Y los lochs que lo Rey cobrara dels enemichs, tornense francament a de qui eren. ^f Y los bens dels Valencians que foren, o no foren en la guerra, apres q̄ seran cobrats del Rey de Castella, tornense a de qui eren. ^g

¶ Sien partides les aygues del riu publich, segons la granea dels camps, sens prejuhi de altres. ^h Y de la aygua del riu de Godalauiar, lo Rey ne fara la particio com conue. ⁱ Y en la cequia Real ques trau de Xuquer, poden posarhi la aygua que voldran del dit riu, los Bisbe, Capitol, Jurats, y particulars dels lochs del Ginet, Sollana, Trullas, Alcayua, Turis de Romani, Almu-

a Pet. 1. p. 133.

b Pet. 2. p. 48.

c Iac. 1. p. 84. §. 2.

d Iac. 1. 72. 4. 3. *ix. xiii. ij.

e Iac. 1. 73. 2. 9. *ix. xiii. ix.

f Pet. 2. 130. 1. 1. *xi. ij. j.

g Pet. 2. 130. 2. 2. *xi. iij. ij.

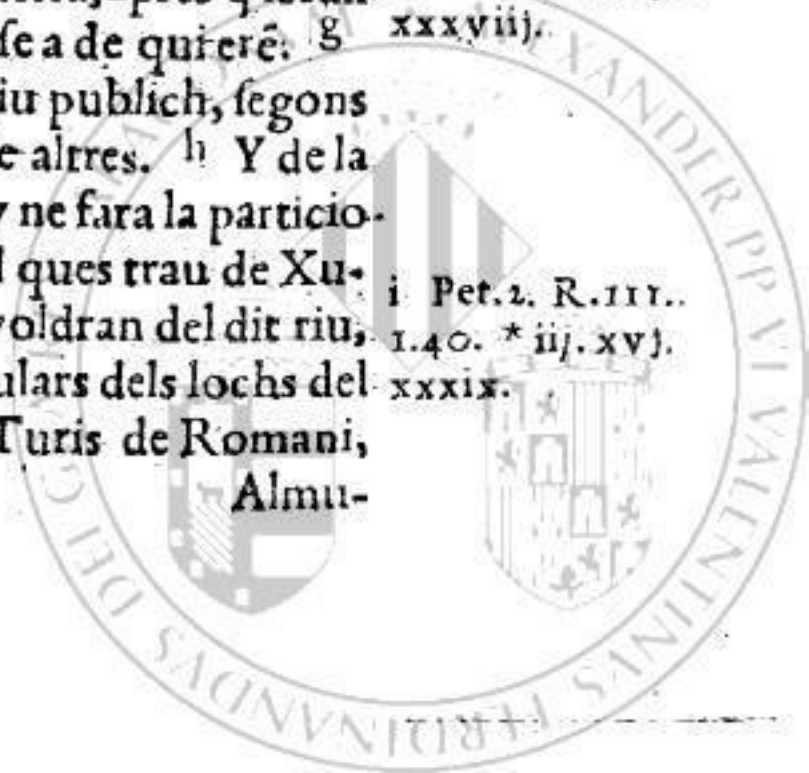
h Iac. 1. 20. 3. 37. *ij. xvj. xxxvij.

i Pet. 2. R. 111. 1. 40. *ij. xvj. xxxix.

Qui pot establir.

Lo ques guanya dels enemichs.

Cequies.

Almuçafes, benifayo, Espioca, Silla, Picacen, Alcocer, Beniparrell, Albala, y Catarroja, y portar per aquella, examplant, y adobantia com conuindra, y llevar la volta que fa en Alcalaues, y alli traure cequia que vaja deues Valencia, pera regar les terres vehines, y portarhi los experts quels parra, y tachar les despeses com los parra dels que tindrà commodo, y executar lo tachat. ^a Y nos innoueres a cerca del afondar, y examplar la cequia de Muncada, ni si posen sobrepostes, ni argamaces, sots pena de la indignacio del Rey, y cinquanta morabatins. ^b Y en la cequia de Castello de en Arruffat, no si peixque, ni hi passen besties, sots la pena que los Jurats de Valencia hi posaran, executora per aquell, y posen hi vn guardia, o cequier que la guarde, com ho ordenaran los Jurats, y lo official que hi contrauindra, pague mil florins. ^c Y los descorriments de la cequia de Vilareal, si pertany a Burriana, o a Nulles, fersen ha justicia. ^d Y si naxera font en camp de algu, sia de aquell de qui es lo camp, y quant no la haura menester, sia del vehi de mes auall, y no sia presa per algu, sens voluntat de aquell a qui pertany. ^e

¶ En lo any q̄ per causa de la seca faltara aygua en les cequies, proueixca hi lo Governador immediadament, especialment en les cequies ques trahuen del riu de Godalauiar damunt Valencia, que deu fer deual·lar aygua conuenient a son arbitre y dels Jurats, pera les heretats y molins de Valencia lo millor ques puga, o per certs dies de la semana, o de altra manera, sens perjudicar la cequia de Muncada. ^f Y les açuts no sien tant examplades, q̄ impedixquen lo baxar la aygua a Valencia. ^g Y determina lo Rey, que en cert any de seca, reguen les cequies de damunt quatre dies y quatre nits, y dexen anar a Valencia la aygua altres quatre dies, y quatre nits, sens prejuhi dels drets de tots. ^h Y la cequia de Muncada en temps de seca, dona a les cequies que van a Ruçafa, y de Mislata, Fauara,

a Mar.³p.8.

b Pet.2.p.118.

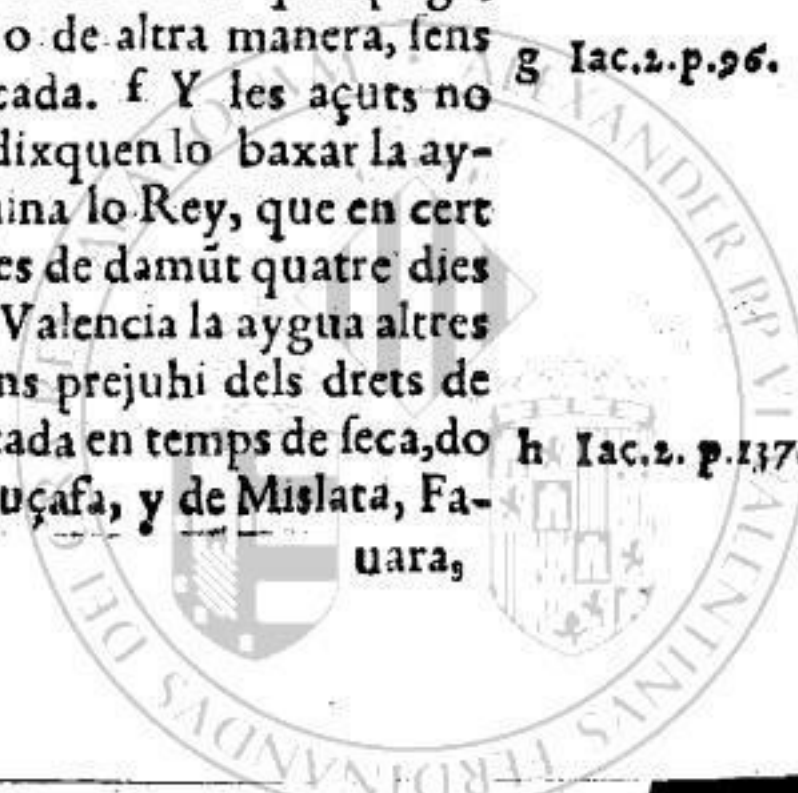
c Alf.3.p.4r.

d Pet.2.R.113.
3.14. * iij. xvj.
xl.e Iac.1.18.4.2.
*iij.xvj.xxxvj.f Iac.2.pr.135.
& pri.136.

g Iac.2.p.96.

h Iac.2.p.137.

Particio de aygua en temps de seca.

uara, y Rascanya, vna post de aygua tots los dilluns, a Iac. 2. p. 138.
 y dimats ab ses nits, o en temps de major necessitat,
 dos posts per los dits dies, a conexença del cequier de
 Muncada: y per apelacio del Batle general, q̄ en cone-
 guen sumariament y sens escrits. Y restanyēse les files
 que ixen de la dita cequia, per los dits dos dies, excep-
 to les que yran a molins, o pera bestiar, o altres ne-
 cessitats a coneguda del cequier, restant en ma del se-
 nyor Rey, poder emendar y declararho a sa volun-
 tat. ^a Y pot esser treta aygua del riu de Xuquer, per ^b Ioan. 1. p. 9.
 lo terme de Tous pera portar a Guadalauiar, per q̄ ni
 haja abundancia per als ops de la ciutat, sens prejudi-
 car a altri. ^b

¶ Com ningú sia forçat a tenir ab altri cosa com-
 muna, perço cascu pot forçar a son companyo q̄ par-
 teixca la cosa que te communa ab aquell, ni pot ferse
 conuencio de nunea partir la cosa communa: mas be
 pot ferse que nos partixca dins cert temps. Y si fera
 conuengut que nos vena dins cert temps, pot cascu
 vendre la sua part: mas lo comprador no pot forçar al
 companyo a partir, fins que sia passat lo temps: en lo
 qual conuingue lo venedor de no partir. ^c

Particio de co-
 sa comuna.

DE LES VITVALLES.

TITOL III.

LOs que portaran al Regne de Valencia
 algunes vitualles, com forment, oli, le-
 gums, peix, o altres, per mar, o per ter-
 ra, ab los cōpanyons, o mariners, naus,
 loguers, y robes, siē guiats de tots deu-
 res, e delictes propis, o de altres, comesos ans, o apres
 la concessio: mas no los comesos apres que fossen por-
 tades dites vitualles, ni puguen esser penyorats, ni mar-
 cats, ni sia prejudicat dit guiatge per ningunes con-
 cessions, ni declaracions de marques y represalies: en-
 cara

^c Iac. 1. 21. 3. 4.
 * iij. xix. iij. &
 21. 3. 3. * iij. xix.
 ij. & 21. 2. 1. * iij.
 xix. & 21. 3. 2. *
 iij. xix. ij.

Priuilegi dels q̄
porten vitua-
lles al regne.

encara que en aquelles se vulla expressament reuocar lo present priuilegi, y lo official que contrafara, pague cinch mil florins. ^a Axi mateix son guiats los que entren, o trauen mercaderies per los ports de Requena, Almança, y Moya, y guardenho los officials, sots pena de mil florins, y la desgracia del Rey, y altres penes a son arbitre, y qui ab caualcades ho impedira, pague dites penes, y perda sos bens. ^b Y los que cometran en dits guiatges frau vna vegada, nols valga: encara que altres vegades ne porten. ^c Y tots los forments y legums, y altres grans ques descarregaran, o estaran en lo Grau de Valencia, o en lo Almodi, y les carns q̄ estarā en les carneries de Valencia, estan sots la protectio y saluaguarda del Rey. Y qui en lo dit Grau, o Almodi, o carneries rópra, o fara forat, o furtara alguna deles coses q̄ hi son, o empenyorara, o marcará p̄ crims, o deutes de altres, sino hi seran principals obligats, o fermances, y en estos casos en quant per Fur es permes, muyra, y encorrega en les altres penes dels Furs. Y lo justicia criminal proceixca contra ells per inquisicio, o denunciacio, o a instancia de part, o del Fisch, a consell dels Jurats, y Consell: y si nos poran hauer, sien condemnats per proces de ausencia en les dites penes, y sia procehit cótra los axi condemnats, nils valga algun guiatge: encara que lo tal crim sia comes per los que portē dites vitualles, y lo official que no ho guardara, pague dos mil florins. ^d

De hon se pot
traure forment
pera Valencia.

¶ Per quisuulla poden esser portades vitualles de vn loch a altre del Regne, sens esser empachat. ^e Y si en vna terra del senyor Rey hi haura abundancia, portesen a altra que ni haura falta. ^f Y pot se traure de Sicilia tant forment com sera menester pera la ciutat de Valencia, y terres del Rey francament, com los de Barcelona, pagant tant solament al Rey lo dret de duana per tres mil salmes cada any, y per lo demes pagant la duana, y als portolans tres tarins per cada salma de forment: y vn tari y deu grans per cada salma de ordi,

^a Alfon. 2. p. 4.
Pet. 2. p. 18. lo. 1.
& priu. 22. lo. 2.
Ferd. 2. p. 29. en
quins casos val
guē dits guiat-
ges. inf. d. guiat.
§. quant lo rey
& §. los vexells
y dels guiatges
dls bestiar. inf.
de past. §. los
bestiar.

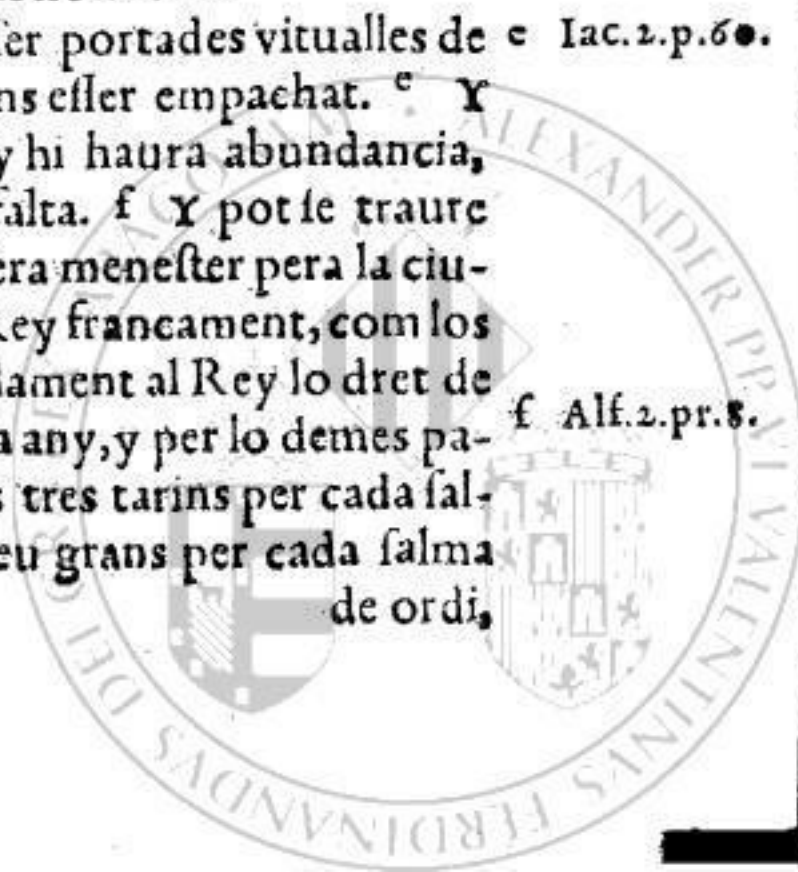
^b Alf. 3. p. 49.

^c Pet. 2. p. 123.

^d Ferd. 2. p. 14.

^e Iac. 2. p. 60.

^f Alf. 2. pr. 8.

de ordi, y no altre dret, assegurant q̄ nol portaran a altra part sino a la dita ciutat. ^a Y poden tambe traure los Valencians vitualles de les isles de Cerdenya, y Corcega, y les adjacents francament. ^b Y de Tortosa pera tot lo Regne, sens demanar licència del Rey, assegurant que nol portaran a altra part fora del Regne: y dins cert temps senyalat porten albara al Batle de Tortosa, com han descarregat en lo Regne de Valencia. ^c Y no sien impeditos los que portaran forments de Arago, o de Catalunya a Valencia, sens prejuhi de sos Furs. ^d Y los de Valencia poden comprar en Liria del peix que hi porten Castellans, ni altres coses no prohibides en qualseuol part del Regne, sens eser impeditos per lo Batle. ^e Y pot traures forment de qualseuol ciutat, vila, o loch del Regne pera Valencia, no obstant que per aquelles sia inhibit que no sien trets. ^f Y no sia prohibit lo traure forments de Oriola pera Valencia. ^g Y en los partus que la ciutat fara ab mercaders auitualladors, no hi tinguen part oficials de la ciutat. ^h Y proueixcas en reuocar algunes practiques que impedixen lo auituallament de la ciutat. ⁱ Y del forment que vindra a Valencia, sols se pague tres diners per mesuratge, y tot altre dret, y venas en lo Almodi. ^k Y puguen los Jurats ordenar del preu, y no sen empachē altres oficials. ^l Y qui moldra forment pague vn sou per cafiz: lo qual se done als quel portaran per cada cafiz, y sis diners per cada cafiz de ordi, o auena, a beneplacit dels Jurats, ^m Y los que no contribuyn en les despeses ques faran pera prouehir la ciutat, nols se donen de les vitualles ques portaran. ⁿ

¶ Ninguna persona puga traure del Regne forments, ni ciudades, sots pena de perdre aquelles, y les besties y vexells si van per mar, y les pertones quels portaran a merce del Rey, excepto si caminants, o recuers trauran algun blat, o farina en poca quantitat, y alguns del Regne, que per visitar sos amichs porten

N alguna

^a Iac. 2. priu. 2. Mar. priu. 1. per estes franquees su. de diu. trib. §. los vehins.

^b Iac. 2. p. 110. §. 1.

^c Alf. 2. p. 8. & p. 54. Pet. 2. p. 30 & p. 74.

^d Ferd. 2. 99. 4. 6. * lxxj. iij. ij.

^e Alf. 2. p. 50.

^f Pet. 2. p. 67. y si peral dit effe cte pora la ciutat de Valencia armar, guardēse los Furs. Ferdin. 306. 3. 12. * lxxj. iij. ij.

^g Pet. 2. 143. 2. 36. * j. v. xxxiiij.

^h Impe. 1537. 3. 4. 6. * lxxij. ij. vi.

ⁱ Phil. 1564. 17. 1. 113.

^k Iac. 1. pri. 75. §. 7.

^l Pet. 1. p. 22. §. 3. Pet. 2. p. 5.

^m Pet. 2. p. 24. lo. 2.

ⁿ Alf. 3. p. 47.

Quines vitualles nos traguē.

alguna carrega de blat, o farina per prouisió de ses còpanyies, ni ordi, ni auena, ni paniz, ni adaça, ni mill: y la ciutat pugua armar pera pendre los contrafahents, y lo Governador y altres officials donen los tot consell, socorro y fauor, y les penes se applicuen al Rey, y a la ciutat, deduides primer les despeses. ^a Y lo oli no sia prohibit a traure del Regne, sino quant la arrova valdra dotze sous. ^b Y la adaça quant valdra vint y dos sous per cafiz. ^c Y lo paniz quant valdra lo cafiz trenta tres sous. ^d Y lo arroz quant valdra lo cafiz xixanta sous. ^e Y durāt la inhibicio del oli, adaça, paniz, y arroz, nos pugua donar licencia, y quāt los preus tornaran a menys del contengut en los dits quatre Furs precedents, cesse la inhibicio. ^f

¶ Les vitualles, o viandes, y pintes, cardes, torns, de pentinar, o filar lana, y totes altres coses, o mercaderies, poden esser portades a tots lochs, com no sia a terra de enemichs del Rey ab qui guerrejas, o a terra de Sarrahins: excepto les següents, ço es, pegunta, seu, alquitra, fusta, canem, fil de jarcia, ferro, armes, caualls, y altres coses pera naus, si ja no sera ab permisió del Batle, a qui assegurara que no les traura de la terra del Rey. Y si lo del Regne traura les de sus dites coses per terra, per lo Regne, jurant en poder del Batle general, o local: q̄ no les traura del Regne sens licencia. Y de totes les altres coses que traurā los del regne, excepto les dites nou, no deuen assegurar, ni pendre albara. Aço retengut, que lo Rey per necessitat pugua vedar los blats, e altres coses que li parra, y durant lo vet, pugua donar licencia: la qual si ell, o sos officials donaran per diners, sia leuat lo vet per aquella vegada, y los officials que tal faran, sien punits. ^g Y lo argent, ni coure no sia tret del Regne: mas pot lo Rey donarne licencia. ^h Nin sia tret lo cuyram cabriu. ⁱ Y la moneda Castellana no sia prohibit traurela del Regne. ^k Y potse traure del Regne la seda en madexa. ^l Y no hi entre seda de

Pet. 2. p. 3. h Pet. 2. 134. 1. 19. * j. v. xxxij. i Phil. 1564. 17. 4. 118. k Pet. 2. 147. 1. 1. * j. v. xxxiiij. l Phil. 1547. 3. 2. 12.

a Alf. 2. p. 11. & pr. 20. & pr. 59. lac. 2. p. 110. §. 1. & p. 50. & pr. 151. lo. 1. Pet. 2. p. 1. & p. 17. Alf. 3. 221. 2. 1. * j. v. xxxv. com se guarde esta inhibicio, vide inf. §. seq. eo. & sup. de off. Bat. §. la conexença & §. done. & §. nilo Rey. & de off. iur. §. quāt los iurats, corrig se. lac. 2. 100. 4. 12. * j. v. xxxv. hon se podia traure blat.

b Alf. 3. 221. 2. 2. * j. v. xxxvj.

c Alf. 3. 221. 2. 3. * j. v. xxxvij.

d Alf. 3. 221. 2. 4. * j. v. xxxviii.

e Alf. 3. 221. 2. 5. * j. v. xxxix.

f Alf. 3. 221. 3. 6. * j. v. xl. y no es concedit traure

figues a terra d̄

Moros. Petr. 2.

M. R. 114. 4. 8. * x. ij. v. y nos po

den traure del Regne bestiar,

infr. de past. §. los bestiar.

g Jac. 2. 100. 4. 12. * j. v. xxxv. & pr. 13. §. 3. Mar.

200. 2. 1. * j. v. xxxvij. & 209. 4. 7. * j. v. xxxviii.

k Pet. 2.

les Indies. a Y ningun official impedisca lo traure del Regne les vitualles que no son prohibides. b Y guarde lo Batle della Xixona lo que esta ordenat sobre lo portar les dites nou coses per lo Regne. c

¶ Quisulla que comprata forment, o altres blats en herba, bestrahent lo preu, encorrega en la pena per dret posada, y perda lo blat, y lo venedor lo preu. d Nis compre pera embotigar lo forment que sera portat a Valencia pera vendres, y qui ho fara, rebuda primer informacio, sia punit. e Y qui haura comprat forments y ciuades defora del Regne, o tindra de sa collita, o de sos arrendaments, o de ses rendes, o los haura comprat pera la casa, pot los embotigar: y los hostalers poden embotigar ciuades pera sos hostals, y los treginers que ho portaran al almodi, sens enuiar lo, ni embotigarlo, poden comprar pera reuendre, y los estrangers tambe pera son seruici, y de sos animals, y nos embotigue de altra manera, sots pena de perdre la ciuada, y cent morabatins, per cada vegada ques contrafara, donant lo terç al acusador: lo qual sia tégut secret. f Y tot hom pot embotigar dins lo Regne, com tinga, oro en lo almodi de Valencia, venêt sens frau. g Y los Jurats nomenen vna persona sufficient: al qual done lo Governador cõmissio, pera que cerque per lo Regne los que tenē vitualles amagades, o embotigades: y sin trobara executels se la pena. h Y no pot ferse inquisicio contrals que embotiguen: sino a instancia de la ciutat de Valencia, quāt hi haura necessitat contra los que lauors tindran dits blats embotigats, cõtra la dita forma. i Y ningun faça gabelles dins lo Regne de alguna cosa per alguna manera. Y qui pera ferles impetrara priuilegi del Rey, o de sos fills, leuelis lo cap, y desfaças la gabella. k Nis faça en lo Almodi gabella de les agranadures. l Ni de argent viu. m

¶ Quant se fara la reparticio del forment assegurat, haja hi vna persona Ecclesiastica deputada per lo

Dels que podē agabellar, o no.

a Imp. 1542.6.
4.32.*xcvj.iiij.
j.

b Iac. 2. p. 71.
c Alfoñ. 3. j. v.
xxix. * non est
in antiq.
d Alf. 2. p. 58.

e Pet. 2. p. 66.

f Alf. 3. 221. 3. 9
* j. v. xliij. 102.
1. pri. 6.

g Alf. 3. 221. 3.
11. * j. v. xlv.

h Alf. 3. p. 49.

i Alf. 3. 221. 3.
10. * j. v. xliij.

k Pet. 1. 95. 3. 5. *
extr. iiij. iiij. j. &
p. 6. & 96. 1. 13. *
extr. iiij. iiij. ij. &
p. 9. Pet. 2. p. 82.

l Petr. 1. 98. 1.
56. * ext. viij. ij.
j. & p. 17.

m Iac. 2. p. 63.

Almodi.

Com se euite
lo encamara-
ment de algu-
nes vitualles.

Lo vi.

Archebisbe, e Capitol: al qual se done la part tocant a tots los ecclesiastichs, y si en lo almodi sen donara a Ecclesiastichs, remetse a justicia. a Y en lo almodi tot hom pot cõprarhi escaigs del blat, y plegar lo que hi derramara. b Y la clau del almodi sia comanada per lo justicia a dos bons homens, per que los que hi portaran forments, puguen dexarlohi seguramēt. c Y la grana, indi, pebre, gíngebre, gala, alum, mastech, encens, lacha, y altres semblants, sien garbellades, per que no hi haja engany, o encamarament. d Y la alquena, per estar la fulla mezclada en lo gra y en la flor, no pot dirse encamarada. e Y reuocas la commissio ques feu de mesurar lo carbo. f

¶ Lo vi vell, o nouell, o venema, no sia portat a València, ni a les alqueries de la horta de les terres, o lochs de senyors, encara que sien de heretats de particulars habitants de realench: y sin portaran desde Pentecostes a sent Miquel, que sia venut lo dia de sent Miquel: fots pena als contrafents de xixanta sous, y perdre lo vi, segõs los lurats ho han ordenat. g Y lo vi Grech, o maluasia, pot esser entrat en València per los mercaders forasters ab consentiment dels lurats. h Y sia guardada la cõcordia feta entre Puçol y Valencia, que la mitat del vi tinga entrada, y la altra mitat no. i

DE LES PASTURES y dels bestiar.

TITOL IIII.

LOS vehins de la ciutat y Regne de Valencia poden pasturar sos bestiar frãcament per los termens de les viles de Cauallers, capellans, y religiosos, y per tots los lochs, y en lo terme de Valencia, y en la deuessa, y en la part del Regne della Xixona, y en Terol:

a Ferd. E. 279.
2. 19. * lxxxij. iij.
j. Imp. 1533. 9. 4.
36. * lxxxij. j. ij.

b Petr. 1. 98. 1.
56. * ex. viij. ij. j.
* & p. 17.

c Petr. 1. 97. 3.
48. * ex. viij. ij. j.
& p. 16.

d Petr. 1. 97. 3.
47. * viij. ij. j. &
p. 16.

e Iac. 2. p. 26.

f Pet. 2. p. 83.

g Pet. 2. pri. 16.
lo. 2. y lo suppli-
cat en contrari
per los militars
no es concedit.
Pet. 2. 114. 3. 6. *
x. j. ij.

h Mar. p. 13.

i Imp. E. 1537.
16. 4. 73. * nõ est
in nouis. Phili.
1552. E. 12. 3. 3.

Terol: y tinguen les viles dos abeuradors, hu a cada cap de la vila: y si talaran vinyes, o forments, esmenen- ho a coneixença de bons homens: y si talaran arbres, paguen cinch sous vltra la esmena. ^a Y qui per pasturar algun rastoll amuntonara les garbes, pague sis sous de dia, y dotze sous denit, vltra la esmena del dany que fara. ^b Y si algu entrara en les vinyes desde el primer dia de Febrer fins tot lo mes de Octubre: o en los oliuars, desde el primer dia de Setembre fins per tot lo mes de Març, pague deu sous de dia, y vint sous denit, vltra la tala. Excepto si anant de cami entrara en algun oliuar, o vinya prop del cami, hon sols deu pagar lo dany. ^c Y tambe han loch les dites penes contra carnicers. ^d Y los de Terol, y altres estrangers, paguen per herbatge sis moltons, per cada mil ouelles paridores: y per cada vaca tres diners calcun any: y per les ouelles vafies no paguen res: y qui fraudara, pague doble. ^e

¶ No poden entrar dins la horta de la ciutat sino los bous, o altres besties necessaries pera laurar: y si fan mal, esmenen ho: e de aquest mal sia cregut lo guarda, o lo senyor en son jurament. ^f Y lo justicia de trecentos sous, a qui toca coneixer dels dits danys y talles, no done licencia pera que alguns bestiar passen per la horta de Valencia. ^g Y la execucio de les dites tala y penes faças per lo Ordinari, o per lo senyor en los lochs de senyor: assegurant primer lo juhi preniat penyores, o fermaça si estara en son loch: y si estaran fora, penyore per lletres subsidiaries, y apres cites la part a nomenar estimador: e comparent, si sera content de la estima que lo amo fara ab son jurament, pague ho: e sino sera content, nomena cada part vn estimador, o en contumacia nomenels lo Ordinari, o senyor. Y hauent jurat que estimaran be, estimen la tala: e si discordaran, hajense de concordar ab lo estimador del loch: o faças execucio del que sera estimat, y de les despeses fetes. ^h Y poden los senyors dels lochs

N 3 vendre

15. ^e Iac. 7. p. 19. ^f Ia. 1. 2. 2. 4. * j. ij. iiii. ^g Imp. 1542. 19. 1. 81. * j. ij. xv. Phil. 1547. 7. 2. 37. y si donara dita facultat com sia punit. sup. de off. iust. § lo justicia. ^h Mar. 205. 3. 9. * j. ij. ix. cap. ix.

Com poden pasturar sos bestiar los vebins de Valencia.

Bestiar com no pasturẽ per la horta de Valencia, y com se executen les penes y tala.

a Iac. 1. 2. 2. 1. * j. ij. j. & 2. 2. 2. * 1. ij. ij. & 69. 4. 13. * ix. viii. xxxj. & p. 8. §. 7. & p. 9. Pet. 1. p. 20. §. 7. Iac. 2. pr. 100. & p. 108. & p. 113. Pet. 2. 14. 1. 4. 28. * ix. xxxix. iiii. R. & p. 14. lo 2. & p. 109. & pri. 110. & pri. 128. Mar. 205. 3. 8. * j. ij. ix. capit. xx. Impe. 1533. 13. 2. 50. * lxxxiii. j. j. y no fonch concedit que pasturassen en Terol

Pet. 2. 110. 4. 39. * j. ij. vj. y quantes cabres pasturen en la de uesa. sup. tit. j. § poden.

b Impe. 1542. 19. 1. 80. * j. ij. xiii. c Mart. 205. 4. 10. * j. ij. ix. c. x. Alf. 3. 223. 4. 4. * j. ij. x. cap. iiii. p aço se amplia

d. Mar. hon en les vinyes era la prohibicio d mig Març fins mig Octubre, y en los oliuars del primer de Setembre, fins al primer de Març.

d Petr. 1. 97. 2. 38. * j. ij. v. & p.

vendre les herbes, sens prejudicar a les ciutats en sos amprius acostumats. ^a Y si contra los Jurats fermaran de dret dits senyors de lochs per les pastures, no les admetra lo Gubernador. ^b

¶ Sien fets los boualars moderadament, segons la granea de la vila, o loch hon se faran, y sien senyalats. ^c Y vltra lo boualar conuenient, ningun pot fer vedat sens licencia del Rey. ^d Y qui dins los boualars pasturara bestiar menut, potlis fer vna degolla de dia, y dos denit: tantes vegades quanttes hi entrara, les quals sien del senyor del boualar, y trauren lo bestiar, y per bestiar gros pague tres diners per cap, cada vegada q̄ hi entrara de dia, y sis diners denit, y tragal ne: si ja no hi entrauen passant de cami, o prenint la festa, perque en tal cas, sols pagué la esmena. Y lo boualar nos logue, nis vena, nis done a part: mas seruixca sols pera besties de laurar, o porchs, o dula, o bestiar del carnicer, y si aço nos guardara, no son téguts a guardarlo los vehins: fins tant se faça guardar com se deu. ^e Y los de Xatiua no entren en lo boualar de Luxent. ^f Y guardense los dits Furs, que parlen dels amprius. ^g Tambe en los majorals de les cabanes de Arago: no obstant que impetren letres en contrari. ^h

¶ Quant se donara la franquea a dalgun vehi, dones per lo Iusticia Ciuil y Jurats, axi que lo escriua del dit justicia done aquella als vehins escrita en pergami, y ab veta, y copina acabada y sagellada en quant li sera manat per los jurats, y registrela, y paguen lis j. sou iij. per cada carta, y signela lo escriua, dels jurats per quatre diners. Y juren los dos escriuans de guardar lo sobredit lealment. ⁱ Y lo vehi jure que no posara, ni mezclara, ni posara en son bestiar algun bestiar que sia de estranger, sots pena de perdre la franquea, y esser inhabilitat pera hauer nemes, y de perdre la mitat de son bestiar, y tot lo bestiar que haura pres del estranger, applicadors per los Jurats

^a Mar. 198. 2. 1. M. * j. ij. viij.

^b Pet. 2. p. 109. & p. 110.

^c Mar. 206. 2. 13 * j. ij. ix. cap. xiiij

^d Iac. 1. 2. 2. 3. * j. ij. iij.

^e Mart. 206. 2. 14. * j. ij. ix. cap. xiiij.

^f Mar. 196. 4. 3. * j. ij. vij.

^g Alf. 3. 223. 3. 0 * j. ij. x. & 224. 1. 5. * j. ij. x. cap. v. & 234. 1. 17. * j. ij. xj. & 240. 4. 18. * j. ij. xiiij. & 224. 2. 1. * nō est in nouis. Tots estos furs dels Reys en Marti y Alfōso. 3. son fets a temps y se hā perpetuat per hun Fur, Alfō. 3. non est in antiq. * j. ij. xij.

^h Pet. 2. 113. 1. 8 * j. xiiij. viij.

ⁱ Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^j Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^k Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^l Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^m Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

ⁿ Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^o Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^p Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^q Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^r Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^s Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^t Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^u Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^v Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

^w Petr. 2. 127. 1. 30. * ix. xxxiiij. xxxiiij.

Boualars.

Frāquees y qui les fraudara.

Iurats a la ciutat, al senyor del loch, o vila, y al accu-
sador y gualment: lo qual senyor, o ordinari poden
emparar dits bestiar: fins tant per los jurats ne sia co-
negut, y pot pendre al pastor en jurament, pera saber
dita frau, y si lo pastor no voldra jurar, pot penyorar
lo en set caps de dia, e eatorze denit per cada dia, e
sien del senyor com si pasturas sens fraquea: les quals
penyores pora cobrar jurant dins tres dies apres lo pa-
stor, o lo vehi, sens cotradiçtio. Y si jura que ni ha
del pastor vltra de setanta caps majors, ab lurs cria-
sons per cada miller dels ainos, segons los es permes
tenir, de aquells que ni haura de mes, se entenguen
esser fetes les penyores del bestiar del pastor, fins a la
summa que excedix lo dit numero permes. Y en los
loch hon altres acostumen herbejar, paguen al se-
nyor deu sous per cetenar: y si en talloch hi ha posa-
da pena, que la paguen: y si hauent jurat se prouara
lo contrari, paguen la pena defus dita. ^a

a Mar. 204.3.2.
* j.ij.ix. cap. ij.

¶ Si lo vehi q̄ te la franqueta se clamara dins qua-
tre mesos apres de penyorat, dient que es penyorat
injustament: los jurats (als quals pertany conixer
dels penyoraments, y repenyoraments, y altres am-
prios, y si seran impeditos, poden defensar ho ab ma ar-
mada) prenguenli sagrament de calumnia, y fent li
donar fermãça que pagara les despeses, cas que hi sia
condemnat, facen repenyorar conuenientment al
que haura mal pres les penyores, si esta dins la contri-
bucio de Valencia, a arbitre dels Iurats, saluant son
dret a cada part, y si lo repenyorador esta fora la con-
tribucio, trametense letres subsidiaries per vn saig als
ordinaris de hon es estat fet lo dany, o de hon te bens
lo que ha fet les penyores, pera que facen les dites re-
penyores com es dit: a les quals si per los dits ordina-
ris no sera obehit dins deu dies, facen la los matexos
jurats de Valencia, y ans de vendreles, notifiquen a la
part que satisfaca al clamater dins deu dies, sino q̄ ven-
drã les penyores, e passats los deu dies subastades per

Com se execu-
ten les tales.

cinch dies apres, venenles: y de aquelles satisfacen son vehi ab lo deute, e melsions, sens appellacio, ni alguna excepcio. ^a Y si dits lurats seran impeditos en dita co neixença, defenels lo Governador. ^b Y al dit saig que portara la letra subsidiaria, donenlis quatre sous per cada dieta, y sia cregut en la relacio. ^c

¶ Quant algu de la contribucio de Valencia posa ra lo clam, diga ab juramēt quin mal li han fet, y ahon: si es en vinyes, o oliuars en lo temps prohibit: o si es en boualars, o en altres camps. ^d Y si lo que sera re penyorat, com es dit, dins los dits quinze dies proua ra que haja ben pres les penyores, prenintales dins los boualars, o en les vinyes, o oliuars, dins lo temps pro hibit, o de altra manera: en tal cas nos venen les pe nyores, fins se haja conegut de les dites coses. ^e Y si lo repenyorat se clamara, dient q̄ injustament es estat repenyorat, conegas summariamēt y de paraula: e sils parra esser fetes les repenyores injustament, facenles restituyr, o la estimacio si seran venudes: y si seran ben fetes, pague lo clamant les despeses al vehi. ^f Y ju ren los lurats al principi de son offici, ques hauran lealmēt en estimar los danys en los sobredits casos. ^g Y los Aduocats juren q̄ aconsellaran lealment als Iu rats sobre les dites coses. ^h Y lo escriua dels Iurats escriga dits juraments. ⁱ Y si los Iurats no seruaran dita forma, conegan vn Iurat caualler, e altre ciutada, e vn Aduocat, dins huit dies: los quals sien elets dos dies ans de Sinquagesima. ^k

¶ Perque en lo Regne de Valencia hi hajames a bundancia de bestiar, se proueix que ningun mate cor deros, ni corderos menors de vn any pera vèdreis, sots pena de cinch sous per cada cap, applicadors lo terç al acusador, y lo demes a la obra de murs y valls, y ado bar camins, o altres usos, y façafen crida. ^l Y en la vi la de Morella celebres cascun any ligajo en lo tercet dia apres de Pentecostes, y lo dia de sent Miquel, al qual tots los pastors que tindran bestiar en lo terme de Mo-

Nos maten: cor deros.

Ligajo de Mo rella.

a Mar. 205.1.9.
* j.ij. ix. cap. v.
Ioan. 1. p. 2. y si lo vehi no tin dra la franquea done lis temps pera portarla. fu. de diu. trib. §. los vehins.
b Iac. 2 p. 147.
Alf. 2. p. 3.
c Mar. 205. 2. 6.
* j. ij. ix. cap. vj.
d Alf. 3. 223. 3. 1.
* j. ij. x. cap. i.
e Alf. 3. 223. 4. 3
* j. ij. x. cap. iij. & 223. 3. 1. * j. ij. x. cap. i.
f Mar. 206. 1. 11
* j. ij. ix. cap. 11.
g Mar. 205. 3. 7.
* j. ij. ix. cap. 7. & 206. 1. 11. * j. ij. ix. cap. 11. & 204. 3. 3. * j. ij. ix. cap. 3. Alf. 3. 223 4. 2. * j. ij. x. cap. 2.
h Mart. 206. 1. 12. * j. ij. ix. cap. 11.
i Alf. 3. 224. 1. 6. * j. ij. x. cap. 6.

k Mart. 206. 3. 15. * j. ij. ix. cap. xv.

l Petr. 2. 128. 1. 37. * xij. j. j. Alf. 3. 233. 3. 12. * xij. 1. ij.

* j. ij. x. cap. 6.

de Morella dehuen portar tots los bestiar mostréchs: y lo que no vindra pague al Rey deu sous: y si algu fera conuençut, que tenint bestiar mostrench no loy porta, torna el doble a de quies, y pague al Rey xixant i sous: y lo bestiar mostrench que hi fera atrobat, torna a sos amos: y si algu essenthi portat dos vegades, no trobara amo, hauentlo tengut publicament, sia del Rey. ^a Y lo herbatge dels lochs de Benifaça que estan en terme de Morella, sia del Rey. ^b

a Iac. i. ex. p. 1.

b Iac. i. ext. p. 2.

c Iac. i. p. 88. §. 10.

d Pet. 2. pr. 4 r. y com sié guiatats los carnicers, inf d guiatges. §. les per sones.

e Alf. 3. p. 30. & 221. 3. 7. * j. v. xli. Pet. 2. p. 4.

f Alf. 3. 221. 3. 8. * j. v. xli.

g Iac. i. §. 3. 2. * j. vi. iij.

h Iac. i. 68. 3. 40. * j. vi. iij.

¶ Los bestiar no poden esser penyorats per alguna persona de sa propria autoritat, si nos tem de fugi, sots pena de perdreho en doble, y esser castigat per lo malefici. ^c Y los pastors que portaran bestiar, sien guiatats ab sos bestiar, y roba, y besties, que no puguen esser presos, penyorats, ni molellats per altri, sino per sos propis deutes, o dels que seran fermaça: sots pena al contrafaent de la indignacio del senyor Rey, y mil ducats. ^d Y ningu traga fora del Regne ouelles, cabres, vaques, porques, moltons, cabrons, bous, ni porchs, ni altre bestiar, sots pena de perdre lo bestiar, y la persona a merce del Rey: excepto lo que ve de Arago pera iuernar, lo qual sen pot tornar. Y los Jurats prenguen cascun any lo numero de tots los bestiar: y los quel tenen, diguenlos lo numero, sots pena al contrafaent de cinch mil florins: y poden los Jurats ferne inquisicio. ^e Y ningu per traureles sia punit, si per les guardes no sera atrobat en lo acte del extrahiment. ^f Y qualseuol cauall, o altra bestia que yra errada, pot esser presa per quisiulla: y qui la pendra, denunciho a la Cort dins dos dies, sots pena de esser punit com ladre. ^g Y qui celara bestia de altri vltra dits dos dies, paguela doble. ^h

DE NAVFRAGIS.

TITOL V.

N. §.

Si quant.

Guiatge dels bestiar.

Nos traguē bestiar al regne.

Quēs faça de la bestia perdu- da.

Per quis perda
lo que per tépe
sta se lanfa en
mar.

I quant la nau tindra tempesta se lançaran robes en la mar, ab cōcordia de tots los mercaders de la nau, o de la major part, allo que restara en la nau, sia partit ab tots los senyors de la roba lançada, per sou y per liura, y lo senyor de la nau donehi la mitat del que val la nau, y sis perdra alguna cosa per banyarse, o per furtarse en la nau, esmencho lo senyor de la nau y porçoners per ses porcions, en tant quant val lo que tenen los porçoners del cos de la nau, y no mes: y lo senyor pague lo demes dels altres bens seus, y sis perdra per esser entrat lo senyor de la nau cōtra voluntat dels mercaders en port hon no deuia, o no ormeja, o adoba la nau com deuia, o podia essentne auifat per dits mercaders, y perço haurā mal en persones, o bens, esmencho lo senyor de la nau, y no los porçoners: sino quant los bens del dit senyor no bastaran en tant quant son les porcions, y no en mes. ^a Y no es tengut lo mariner per lo que perdra per naufragi, o per força de robadors, sino hi te culpa. ^b Y lo que arriba a la marina del Regne per naufragi, no sia pres per lo Rey, ni per altri, y si sera pres, tornes a de qui era. ^c

a Iac. i. 74. 2. 7.
* ix. xvij. vj.

b Iac. i. 74. 2. 6.
* ix. xvij. vj.

c Iac. i. 74. i. r.
* ix. xvij. j. y de
les causes d nau
fragis conegan
lo Batle. sup. de
off. Batl. §. la co
nexença.

DE LES SERVITVTS, y Aqueductos. Titol. vj.

d Iac. i. 18. 3. 1.
* iij. xvj. j. & 19.
4. 25. * iij. xvj. ij.

Servituts vrbane.

Quell qui voldra alçar sa casa, o fer finestres, no puga esser impedit per llevar la lum al vehi, hon hi ha carrer en mig. Y si esta junt, de modo que obrant li tanque la finestra, deu lin obrir altra lo que obra, si te loch per hon pendre llum: y sino te loch no lis tanque, si la tal servitut estara prescripta. ^d Y si algu en casa son vehi tindra servitut que no obre mes alt, pot vedarlo, si pora prouar la servitut: y si obrara alçat la obra, pot loy fer derrocar. ^e

e Iac. i. 18. 4. 3.
* iij. xvj. ix.

Y aquell

Y aquell q̄ te dret pera edificar sobre alguna paret, pot edificar sobre aq̄lla tan alt com vulla: com no graue la paret inferior de mes seruitut de la que ans hi tenia. ^a Y qui te possessio de posar en paret de altri bastimēt, o biga, pugua posar hi tot lo que fera menester. ^b Y qui te dret de carregar sobre la paret de dauall, pot edificar en la paret de damūt, y tancar les finestres: com no sien prescriptes, pagant la mitat de la despesa feta en la tal paret. ^c Y qui pot posar biga, o cabiro en part de la paret, per tota la paret ni pot posar. ^d Y qui obrara, no faça finestra, ni terrat, ni mirador, per hon pugua veure la casa, o loch de la casa de son vehi que te al costat. ^e

¶ Cascu pot examplar y millorar sa casa, horts, torres, estatges, y alqueries, y pot ferhi voltes de pedra si voldra, sens licencia del Rey. ^f Y ningū obre sobre carrer publich: y lo que si obrara derroques. Y si lo obrat caura, nos reedifique: y conegā lo Mustaçaf. ^g Y qui obrara no faça porche, enuan, o bescalm sobre carrer publich, excepto que pugua fer lo enuan, que estiga alçat vint palms sobre lo sol de terra, y poden exir fins a la quarta part de la amplaria del carrer, y si no voldran, poden ferne molts enuans, ab que ab ells, o sens ells, los supernos estellicidis no estenguē mes de la tercera part de la amplaria del carrer. ^h Y lo vehi que tindra la casa ruinosa, adobela, o assegure al vehi de refer lo dany q̄ per la ruyna li poria succehir. ⁱ

¶ Lo que obra pot leuar lo estellicidi del vehi, y alçar sobre la paret migerā hon cahien, donant orde pera que la aygua del vehi cayga en la carrera sens dany del vehi. Y pot derrocar la paret mijera, y reedificarla, hauentho menester, contra voluntat del vehi: dexant les finestres antigues y prescriptes, vbertes. Y pot posar biga an la paret vehina, pagant la mitat de aquella, fins al loch hon se amprara. ^k Y la paret mijana y communa, entre la qual y lo vehi no hi ha espay, sia

to temps.

^a Tac. 1. 20. 1. 31
* iij. xvj. xvij.

^b Tac. 1. 20. 1. 30
* iij. xvj. xvij.

^c Tac. 1. 19. 4. 23
* iij. xvj. xvj.

^d Tac. 1. 20. 3.
38. * iij. xvj. xix.

^e Tac. 1. 19. 3. 21.
* iij. xvi. iij.

^f Tac. 1. 42. 3. 12.
* vj. iij. xxv.

^g Tac. 1. 2. 3. 11.
* i. ij. xxij. Tac.
2. p. 122.

^h Tac. 1. 2. 4. 12.
* j. ij. xxiii. & p.
84. §. 3. & §. 4.
Tac. 2. p. 117. Tac.
1. 19. 4. 27. * iij.
xvj. xx. Y com
poden los iu-
rats fer derro-
car los enuans.
sup de offi. iur.
§. lo nuncio.

ⁱ Tac. 1. 19. 3. 22.
* iij. xvj. vij.

^k Tac. 1. 19. 2. 13
* iij. xvj. v. &
19. 4. 28. * iij.
xvj. xxi. & 20.
1. 29. * iij. xvj.
vj. & p. 38.

to temps mijana, y communa, y fostinga des carre-
gües dels vehins, y qui en son sol haura fet paret de
nou hon may ni ha hagut, no es mijana, ni lo vehi pot
carregar hi contra voluntat del senyor. ^a Y cascu
pot fer bany en la paret vehina, com nos danye, ni pi-
jore la paret. ^b

Albellons.

¶ Perque los albellons estant immundos causen
pestilencies y ruynes de cases. ^c Y es be commu
que sien netejats lançanhi aygua de les cequies cada
Diumenge, y es licit a cascu vehi de les cases de mes
amunt netejar son albelló, que passa per les cases del
vehi de mes auall, sens voluntat del dit vehi, y rom-
pre li lo pahiment, assegurant de refer loy. ^d Y cascu
pot posar son albelló en la mare communa: com no si
pose cosa que impedisca lo correr de les aygues. ^e
Y sia elet vn home de cada parrochia cada tres mesos,
pera regir los officis, les carreres, y albellons, y cequies
dins y fora la ciutat. ^f Y sia netejat lo vall de Va-
lencia, quant sera menester. ^g

Com se acqui-
rix seruitut.

¶ Qualseuol seruitut es adquirida per possessio de
deu anys, sabent y consentint ho lo senyor. ^h Y qui
per dita possessio haura guanyat seruitut de estellici-
di, o de finestra, o de posar biga en la paret del vehi,
sis dexara de cōtinuar, no puça tornar, si ja no tin-
dra la tal seruitut per algun titol de compra, donacio,
o testament. ⁱ Y qui te la seruitut per conuinença,
no la pert per dexar de posseyr la, sino la dexa de pos-
seyr per temps de deu anys. ^k Si ja nos dexa de pos-
seyr per dit temps, o mes, per esser perduda la cosa en
ques tenia la seruitut, per que en tal cas se poria co-
brar, quant la cosa fos restaurada: com si algu podia
regar son camp de la font que naxia de la casa de son
vehi: la qual per deu anys y mes estigue seca, y apres
torna a naxer. ^l Y qui no te dret en la era, no prejudi-
ca al senyor per amprarsen. ^m Y qui tenia la seruitut
en la casa que compra, tornantla a vendre, entense ha-
uerla venuda franca de aquella seruitut, sino sera ex-

pres

a Iac. I. 19. 4.
24. * iij. xvj.
viiij.

b Iac. I. 18. 4. 6.
* iij. xvj. iiiij.

c Iac. I. 18. 3. 1.
* iij. xv. j.

d Iac. I. 18. 3. 2.
* iij. xv. ij. Iac. 2.
p. 47.

e Iac. I. 18. 3. 3.
* iij. xv. iij.

f Iac. I. p. 55.

g Iac. I. p. 86.

h Iac. I. 19. 3. 20.
* iij. xvj. xxvj.

i Iac. I. 19. 1. 10.
* iij. xvj. xv.

k Iac. I. 19. 2. 14.
* iij. xvj. xxvij.

l Iac. I. 20. 1. 32.
* iij. xvj. xxxvij.

m Iac. I. 19. 1. 8.
* iij. xvj. xxxj.

pres lo contrari. ^a Y qui vene casa retenintse seruitut en aquella expressament, restali la seruitut: encara q̄ al temps que la liure no ho expresse. ^b Y per adquirir algu part del camp hon te seruitut: no perço pert la seruitut en la altra part del camp. ^c

¶ En la cosa communa no pot esserhi posada seruitut per algu dels senyors sens los altres. ^d Ni pot vedar al companyo que no faça res en dita cosa, sens fa voluntat: encara que diga tenir seruitut en aquella cosa de poder atorgar a altre seruitut, y fer dita prohibicio: com ningu tinga seruitut en la cosa propria. ^e Y si algu dels companyons donara facultat a altre de passar per lo camp comu, no perço es guanyada la seruitut fins que ho confermen los altres companyons que no hi consentien. Y los que la hauran concedida no ho puguen mes vedar, ni ans del consentimēt del darrer companyo. ^f Y qui te seruitut en pati comu, hauent lo liberat de aquella, en respecte del vn companyo, no es liberat en respecte del altre. ^g

¶ No poden esser pegats fochs en les muntanyes y boschs prop de Xatiua, excepto en los lochs de senyors Ecclesiastichs, o Militars, y altres qualsseuol. ^h Y en ninguna part del Regne se peguen fochs en los mesos de Agost y Setembre, sots pena a arbitre del Rey, y sos officials. ⁱ

¶ No pot esser posada seruitut en lo camp vehi, que son senyor no haja, ni estiga, ni entre, ni aliene son camp, encara que vulla, com no sia interes de aquell. Y cascu en sa terra pugua fer tota cosa per dret no prohibida. ^k Ni pot esser posada en camp de altre pera collir hi fruyta, o deportarhi, o menjarhi, o batre en era de altri son blat. ^l Y ningu passe, ni faça res per camp de altri, sino hi te seruitut, o no passa per cami publich, que hi haja. ^m Y si algun cami fera ruinat per força de aygua, o per altra raho, adoben lo los vehins: sino donen cami per son camp. ⁿ Y si arbre tindra les rames sobre lo camp del vehi, lo tal vehi

a Iac. I. 20. 2. 34. * iij. xvj. xiiij.

b Iac. I. 20. 2. 36 * iij. xvj. xiiij.

c Iac. I. 20. 2. 35. * iij. xvj. xxxij.

d Iac. I. 19. 1. 11. * iij. xvj. xj.

e Iac. I. 20. 2. 33 * iij. xvj. xij.

f Iac. I. 61. 2. 18. * viij. v. xxvj.

g Iac. I. 18. 4. 7. * iij. xvj. x.

h Mar. E. 193. 4. 11. * xxxij. iij. j.

i Ferdi. R. 308. 2. 25. * xxxij. j. ij.

k Iac. I. 19. 1. 12 * iij. xvj. xxix.

l Iac. I. 18. 4. 5. * iij. xvj. xxx.

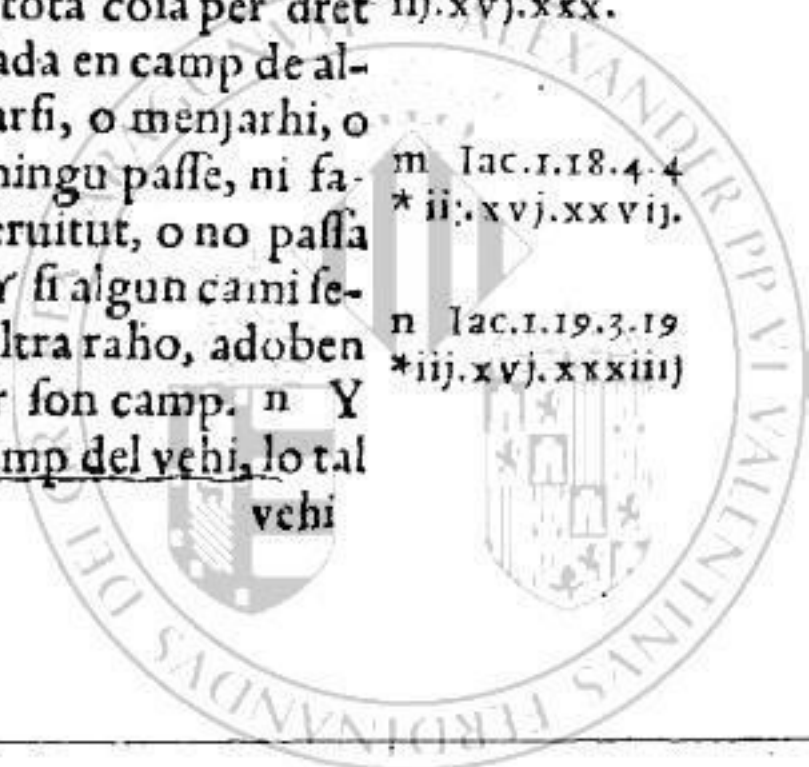
m Iac. I. 18. 4. 4 * iij. xvj. xxviij.

n Iac. I. 19. 3. 19 * iij. xvj. xxxiiij.

Seruitut en cosa communa.

Nos peguen fochs.

Com nos pose seruitut en cap de altre.

vehi no pot tallar totes les rames que pengen sobre son camp, sino aquelles que li fan ombra que li danye. ^a

Seruitut de pas
far aygua.

¶ Aquell que no tindra loch, o cami per hon entrar, o passar aygua a son camp, per estar rodat de altres camps, y nos troba per hon hauia tengut loch de antich, doneloy aquell vehi que ab menys dany loy pot donar sens algun preu. ^b Y qui ha de pendre aygua del pou, o font de son vehi, deu lis donar cami pera passar hi. ^c Y al q̄ te pas de aygua per camp de altri, senyale lis per hon: y sino lis senyala, passe la per hon menys dany fara: y lo senyor del camp deu li donar loch pera passar al riu, o cequia, per al que li sera menester, y pera escombrar, y lançar les escombradures y tarquim. ^d

Nos facen arro
ços.

¶ En lo terme de la ciutat de Valencia, y en tot lo Regne: especialment en les viles de Castello, Viareal, Borriana, Almagora, y Fradell, no si sembren, ni posen correncies de arroços, sots pena de vint sous cada fanecada, y que sia arrancat lo arroz a despeses de quil feu, pagadors al senyor que te la jurisdicció en lo loch hon esta la correncia, executors per dit senyor, o per lo ordinari de aquell loch: y en fadiga de aquells, executeho lo Governador, applicantla al Rey, a la ciuat, y al acusador mijerament: y qui no ho pora pagar, sia bandejat per vn any y vn dia, y quin fara gracia, pagueho de sos bens. ^e Y en los lochs que estan prop del riu de Millas, los escorredors de les basses hon amen los canems y lins, no tornen al riu, sots pena de vint y cinch liures, y lo Governador de la Plana visite los dits lochs: y execute als que no obeiran, y pagues ses dietes de les penes que executara, y sino executares, pagues dels altres emoluments de son offici. ^f

DEL VSVFRVYT.

TITOL VII.

Qui

a Iac. I. 19. 4. 26. * iij. xvj. xxxiiij.

b Iac. I. 19. 2. 19. * iij. xvj. xxiij.

c Iac. I. 19. 3. 18. * iij. xvj. xxj.

d Iac. I. 19. 4. 27. * iij. xvj. xx. & 19. 3. 17. * iij. xvj. xxiiij. & 19. 1. 9. * iij. xvj. xxiiij.

e Pet. 2. R. 110. 3. 38. * non est in nouis, & pr. 43. Mar. 201. 4. 6. * xxxij. ij. ij. & E. 193. 2. 10. * xxxij. j. j. Phil. 1547. 8. 4. 47.

f Philip. E. R. 1564. 25. 1. 64.

Quando tindra vsfufruit en alguna cosa deu millorar la propietat, y no pijorar-la. ^a Y perço qui te vsfufruit de casa, deu referhi les teulades y parets, y lo vsfufruituaride camp, si algun arbre se fecara sia seu, y plantenni altre, y sis arrancata per vellea, o força de vent, o terratremol, no es tengut a plantarni altre. ^b Y qui te vsfufruit deu assegurar al propietari de tornarli la propietat illesa. ^c Y los fruyts pendents, madurs: com no sien segats, tallats, ni collits, son del vsfufruituari, quant aquell sera mort, los fruyts pendets, tallats, segats, o collits, son del propietari, y no del hereu del vsfufruituari, si nols tindra en sa casa. ^d Y lo propietari pot obligar y dispondre de la propietat, tambe durant lo vsfufruit. ^e

¶ Lo pare, o auí es vsfufruituari dels bens del fill, o net, que esta en sa potestat, fins que lo fill tinga edat de vint y dos anys, o sia casat, o emancipat, que en tals casos pot cobrar sos bés. Y la filla pot cobrar los quant se casara, y si bens mobles li peruindran venals lo pare, y compre alguna propietat, y sino ho fara, sian destret per la Cort. Y no pot vendre ninguna propietat, mas deu les guardar. Y si los tals bens seran dexats a fill, ab condicio que lo pare no li tinga lo vsfufruit, o si lo pare ha dexat, y definit lo vsfufruit, o lo pare, y fill succehiren ab intestat a dalgun germa, o lo fill ha ocupat la heretat contra voluntat del pare, o alguna cosa sera donada al fill, o filla per donacio per nupties, o per dot, o en les coses q lo fill haura guanyat per son art, offici, o industria, o en la guerra, o en lo vsfufruit dexat al fill, o en les coses q per lo Princep li seran dexades, lo pare no li te lo vsfufruit, ni propietat. ^f Y lo tal vsfufruit dels adueticis, cessa, si lo fill morira de menor edat de poder testar, salua al pare sa legitima. ^g

¶ Lo vsfufruit q sera dexat a dalgu, axi q sia a vida, com a cert téps, expira per mort del vsfufruituari. ^h

Y dexat

^a Iac. i. 18. 2. 5. * iij. xiiij. v.

^b Iac. i. 18. 2. 4. * iij. xiiij. iij.

^c Iac. i. 18. 1. 1. * iij. xiiij. 1. & 58. 4. 8. * viij. iij. viij. los fruyts son part de la cosa. infra. de comp. y ven. §. aquell.

^d Iac. i. 18. 2. 6. * iij. xiiij. vj.

^e Iac. i. 18. 2. 2. * iij. xiiij. ij.

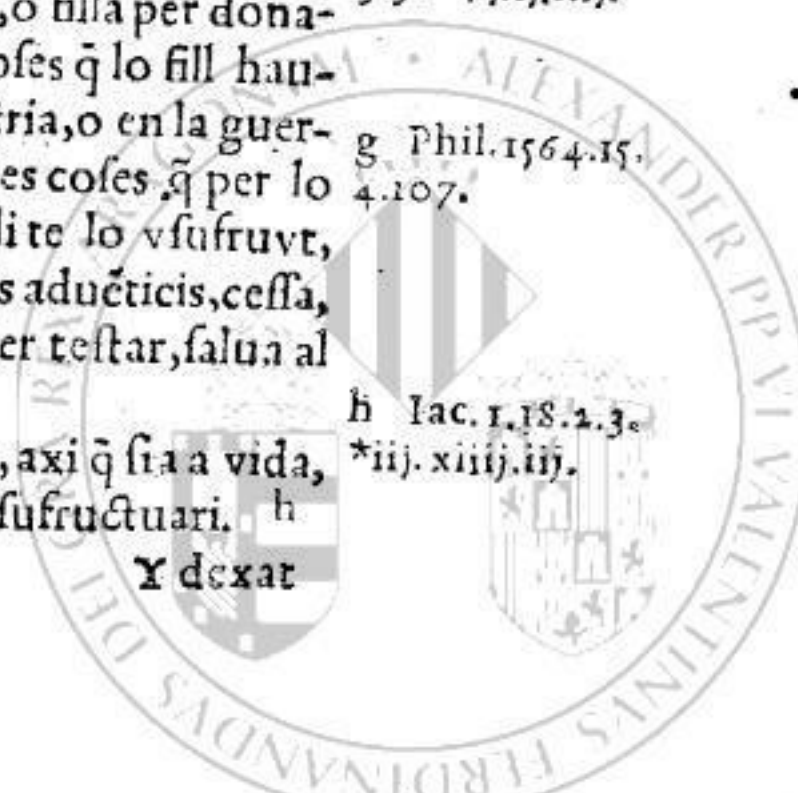
^f Iac. i. 41. 2. 2. * vj. ij. iij. & 41. 3. 3. * vj. ij. iij.

^g Phil. 1564. 15. 4. 107.

^h Iac. i. 18. 2. 3. * iij. xiiij. iij.

Obligacio del vsfufruituari.

Com vsfufruituelo pare los bens del fill.

Com expire lo
vsufruit.

Y dexat a la muller per son marit, si aquella se casara segona vegada, o fornicara pert lo, y deu se tornar als fills del marit quel dexa, y si per esser los fills menors dexaren de cobrarlo, poden apres cobrar la cosa ab tots los fruyts ques podien rebre. ^a Entenent allo esser dit fruyts que sobra de la cosa deduydes les despeses necessaries. ^b

^a Iac. i. 35. 4. t.
* v. ij. j. & 36. t.
4. * v. ij. viij.

^b Iac. i. 74. i. i.
* ix. xvj. xvij).
los fruits de l
peñora de hue
pendres en pa
ga del deute e
cara que sia p
estat lo contra
ri. inf. de pig.
lo que tindra

DE PRESCRIPCIONS.

TITOL VIII.

Temps de la
prescripcio.

P Er possessio continua sens interrupcio ciuil, ni natural de cosa immoble ab bona fe al principi, medi y fi, la qual bona fe se presumeix, si nos proua lo contrari, y ab just titol de compra, cambi, donacio, dot, herencia, o altre just titol, per temps de tres anys, sens que sia demanada en juhi, guanyas la senyoria de la cosa per prescripcio. Y si sera possehides de altra manera, prescriue ab trenta anys. Excepto si seran coses sagrades, o religioses, o del Princep, o de Ciutat, o de Esglesia, o furios, o prodich, o impedit de administrar sos bens, o de sort, o mut, o orfe, o menor, o malalt, o absent q̄ te son alberch en altre loch, que hon esta la cosa prescrite, per qualseuol manera que sia, com no sia ab malicia. Y lo absent que te fora son alberch, no prescriu contral present, y no lo q̄ sols esta absent en la persona mentres dits impediments durara. ^c Y si prescripcio de trenta anys sera pasada a major de vint anys, y que ho podia demanar, no pot demanar restitucio per ignorancia, o per altra raho. ^d

^c Iac. i. 50. t.
* vij. j. j. & 50.
2. * vij. j. ij.

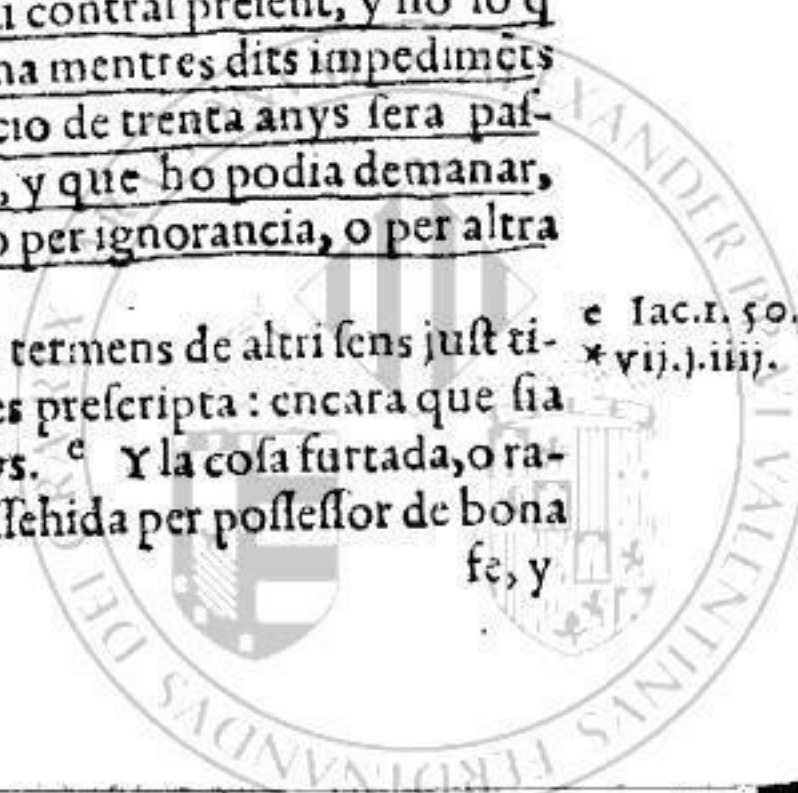
^d Mar. 173. 3.
* vij. j. ij).

Com nos done
restitucio con-
tra la prescrip-
cio.

Per quina pos-
sessio nos pres-
criu.

¶ La cosa possehida en termens de altri sens just titol, absent lo senyor, no es prescripta: encara que sia possehida per xixanta anys. ^e Y la cosa furtada, o rapida per força, si sera possehida per possessor de bona fe, y

^e Iac. i. 50. t.
* vij. j. iij).

fe y iust titol, no prescrihuen tres anys, sino sera purgat lo vici tornantse la cosa al primer senyor, mas prescriuse per trêta anys. ^a Y apres que sera posada demanda cõtra lo posseydor de bona fe, no li corre mes prescripcio. ^b Y lo posseydor sens iust titol no guanya la cosa posseyda. ^c Ni lo que posseeix la cosa, per guardarla. ^d

¶ Lo possessor posat per la Cort a guardar la cosa a ell obligada per deute, o altra cosa: venint lo senyor dins vn any, y pagant les despeses, tornelis la possessio, presos los fruyts en conte de les despeses: y passat lo any, si no sera vengut lo senyor, sia lo possessor senyor de la cosa en tant quant es lo deute, o lo que demanaua. ^e Y si cosa dotal no estimada fonch venuda per lo marit, y lo comprador la possehi per tres, o trenta anys, la muller la pot demanar, no obstant alguna prescripcio, com la prescripcio solamêt danye als meynspreadors de sos drets, y no adaquells que son impeditos de demanarho. ^f Y la prescripcio cumplida contra lo censater, o per vn censater contra altre de vn mateix senyor, no perjudica al senyor. ^g Y si lo censater, o Batle, o companyo, conuindran alguna cosa, encara q̃ sia prescrita, no perjudica al senyor, ni cõpanyo. ^h

¶ Si algun creador dexara de demanar son deute per trenta anys, pot lo deutor posar excepcio del dit temps, si lo demanador no fonch pubil, o catiu. ⁱ Y lo que sens vici haura possehit la cosa per tres anys, no pot exegir contra los creadors que tenen la cosa obligada: si ja lo creador no haura callat per el pay de trenta anys. ^k Y qualseuol Aduocat, Metge, Notari, Procurador, o Apothecari, e altres artifices y menestrals, escuders, dides, e tots altres mercenaris, si dins vn any no demanen lo salari, o soldada, no ho poden demanar mes, tant en vida com en mort del seruent, o del que sera seruit: excepto si hi haura acte, o altra legitima cautela, o penyora per lo deutor donada al mercader, o cosa de ses obres, ab que no sien los processos

a Iac. i. 50. 4. 10
* vii. j. v.

b Iac. i. 17. 3. 5.
* ii. xii. v.

c Iac. i. 17. 3. 4.
* ii. xii. iiii.

d Iac. i. 55. 1. 2.
* vii. x. vii.

e Iac. i. 50. 3. 5.
* vii. x. vii.

f Iac. i. 50. 4. 12
* vii. j. vii.

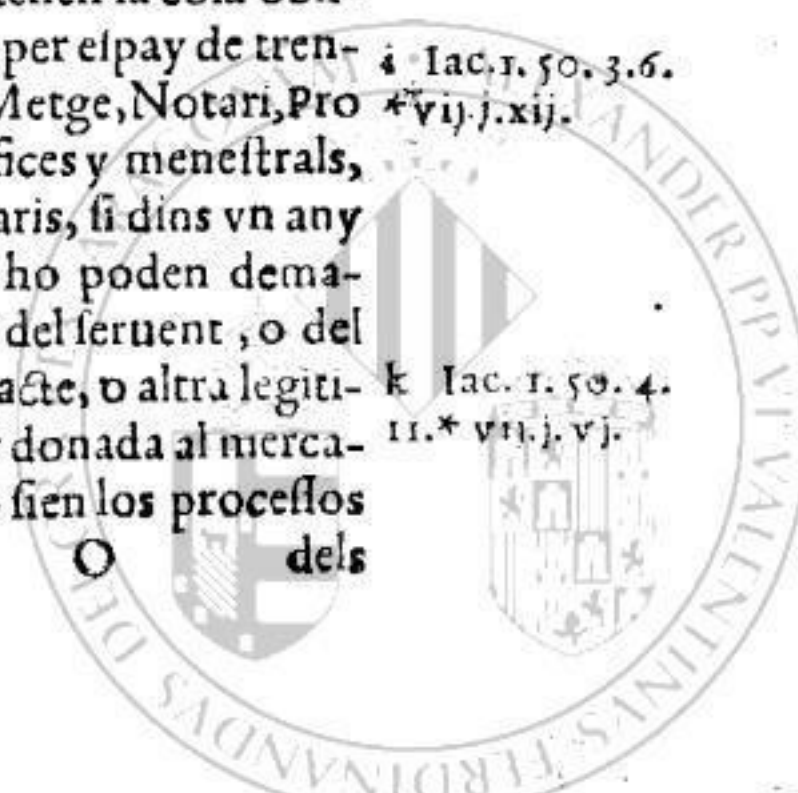
g Iac. i. 50. 3. 7.
* vii. j. vii. & 50
3. 8. * vii. j. ix.

h Iac. i. 50. 4. 9
* vii. j. x.

i Iac. i. 50. 3. 6.
* vii. j. xii.

k Iac. i. 50. 4.
ii. * vii. j. vii.

Prescripcio de
salaris.

dels pleyts, los quals no poden esser dits penyores. O si dins lo any se fera elamat, y conste ab acte judicial: o si se fera regonegut en la vltima voluntat del deutor. ^a Y los Aduocats no poden demanar la pensio fino de quatre anys passats, encara q̄ tinguen acte. ^b

DE DONACIONES.

TITOL IX.

Donacio que fa lo Rey.

LO senyor Rey fa donacio, que tot hom que en sa casa no tindra entrada comoda, pugua obrir portals als obradors del Rey francament. ^c Y de vna casa pera la taula del pes. ^d Y altra casa pera la Cort. ^e Y tambe dona totes les cequies, excepto la cequia Real que va a Puçol: tambe la de Mūcada, en la qual se pugua posar cequier, com en les demes. ^f Y los besants dels Moriscos quels paguen a sos senyors Cauallers, o Ciutadans, o homens de viles, y no al Rey: y quils pagara a altre que al senyor delloch, sia punit per dit senyor. ^g Tambe fa lo Rey donacio, que cascu pugua francament enuiar Moros a sa heretat a treballar: y paguen los tals Moros als senyors de les heretats los besants, y mes lo que entre ells hauran pactat. ^h Y que tot hom pugua en sa casa, o en altre loch tenyir de totes coses y de totes colors, sens algun tribut: excepto grana e indi, ques reserua lo Rey pera si: sino sera la grana en draps de lana, y lo indi en draps de li, que tot hom lo pot tenyir sens licencia del Rey. ⁱ Y confirmense totes les donacions que lo Rey ha fet de cases y heretats: excepto les que tenen Cauallers, clergues, o altres religiosos, y de forns, molins, y coses censades, y altres regalies. ^k Y lo Rey no exigira mes lo que per lo Bisbe lis dona de la tercera part de les lexes pies. ^l

¶ Pot esser feta donacio pura, o ab condicio, o entre vius, o per raho de mort, o per raho de alguna cosa honesta, o apres sa mort, com no la faça menor de vint anys,

a Mar. 180. 1. 11
* vij. j. xv. Pet. 2
103. 1. 10. * vij. j.
xii. j. & R. 109. 3.
29. * vij. j. xiii. j.
Ioan. 239. 3. 13.
* vij. j. xvij. Pet.
2. p. 44. §. 12. per
aço se corrig.
Pet. 2. 155. 4. 16.
* iiii. ix. xxxvj.
hon se deuia de
manardins dos
anys.
b Mar. 180. 1. 12
* vij. j. xvj.
c Iac. 1. 62. 4. 12
* viij. viij. xiii. j.
d Pet. 2. pri. 18.
lo. 2.
e Iac. 1. p. 4.
f Iac. 1. p. 8. §. 8
& pri. 78. & 19
2. 16. * ii. j. xvj.
xxxv.
g Iac. 1. 63. 3. 24
* viij. viij. xx-
vij. vide inf. de
feus. §. aquell
que.
h Petr. 1. 97. 2.
44. * viij. viij.
xxvij. & p. 16.
i Iac. 1. 62. 4. 11
* viij. viij. xj.
Pet. 1. 97. 1. 35. *
viij. viij. xi. j. &
p. 14. Pet. 2. 128.
2. 28. * viij. viij.
xii. j.
k Iac. 1. p. 79. &
p. 80. & p. 84. §.
1. Pet. 1. pr. 6. &
pr. 26.
l Pet. 2. 134. 2. 20
* xii. j. iii. j.

anys, ni furios, ni prodich, ni lo impedit d'administrar
 sos bens. ^a Y lo companyo pot donar la part que
 te en la cosa communa. ^b Y si essent feta ab condi-
 cio, lo donatari no cūpli la condicio, potse reuocar. ^c

Y cascu pot donar a altre son deute, com no sia a mes
 poderos, ni a Aduocat. ^d Y qualseuol possessions,
 rendes, y altres coses, poden esser donades, y altramet
 alienades per los Cauallers, clergues, o altres persones,
 als vehins de Valēcia. ^e Y si a molts fera donada vna
 cosa, es del primer donatari, encara q̄ als altres sia do-
 nada la possessio. ^f Y en la donacio general venenhi
 tots los bens frāchs y censits. ^g Y lo pare no pot fer
 donacio pura al fill q̄ es en son poder, sino sera d' cabal
 pera negociar, o cauall, o armes, o libres si estudia. ^h

¶ Aquell que haura fet donacio adalgu, liure al do-
 natari la cosa donada si pot, o lo just preu: y qui pro-
 mete rendes certes, y no les pot donar, done terres de
 hon se puguen traure tantes rendes com haura pro-
 mes. ⁱ Y si qui feu la donacio, confessa q̄ la feu per
 engany de altri, no perço la pot reuocar. ^k Y si lo
 pare apres de feta la donacio al fill emācipat, voldra la
 mateixa cosa donar a altre, no perjudica al dit fill. ^l

Y si la cosa donada ha pertanygut al donatari per al-
 guna via, es ne absolt lo donador. ^m Y aquell que
 ignorantment fermara en donacio de cosa en la qual
 te dret, no li perjudica. ⁿ Y qui promet donar vn
 esclau, o deu sous, o vn esclau de tal nom, tenintne
 molts d' aq̄ll nom, es a electio del q̄ promet donar lo q̄
 vulla: si ja lo hu dels esclaus de aq̄ll nom no moria ans
 de elegir: perq̄ en tal cas deu donar lo q̄ romandra. ^o

Y en la donacio dubtosa recorregas al donador. ^p

¶ En qualseuol donacio, venda, o altra alienacio,
 feta per lo que tenia la cosa comprada, donant lo acte
 de la compra, val tant com si donaua la possessio de la
 cosa. ^q Y si la cosa passa en senyoria del donatari, o
 comprador, en hauent pagat, o assegurat lo preu, gua-
 nya la possessio, encara que no li done corporalment,

O 2 si altre

Ques pot do-
 nar.

Com se execu-
 te la donacio.

a Iac. I. 63. I. 17
 * viij. viij. xix.
 b Iac. I. 63. I. 15.
 * viij. viij. xvij.
 c Iac. I. 63. 2. 21
 * viij. viij. xxiii)
 d Iac. I. 59. 4. 8.
 * viij. iij. viij.
 e Iac. 62. 2. 5. *
 viij. viij. v.
 f Iac. I. 62. 3. 8. *
 viij. viij. viij.
 g Alf. 3. 219. I. 4.
 * iij. iij. iij. iij.
 h Iac. I. 63. I. 14
 * viij. viij. xvj.
 i Iac. I. 63. 2. 20
 * viij. viij. xxij.
 k Iac. I. 62. 2. 4.
 * viij. viij. iij.
 encara que les
 donaciōs fetes
 per engan no
 valen, infra. de
 mal engan. in
 prin.
 l Iac. I. II. I. 4.
 * ij. xij. v.
 m Iac. I. 63. 2.
 22. * viij. viij.
 xxv.
 n Iac. I. 43. 2.
 22. * vj. iij. xxx-
 iij.
 o Iac. I. 48. 3. 8.
 * vj. x.
 p Iac. I. p. 3.
 q Iac. I. 62. 2. 1.
 * viij. viij.)

si altre no la haura presa, o tindra primer. ^a Y si lo donador, o venedor se retingue lo vñufruyt de la cosa, aquell acabat, entense que la cosa sia liurada al donatari, o comprador, encara que no sia conuengut. ^b

Com val la donacio o no val.

¶ Venda, donacio, o altre contracte pot esser fet entre absents, o presents: coneguts, o no coneguts: y val encara que no sia feta ab acte, com se proue legitimament: sino sera donacio de mes summa de cent morabatins, que no val sense carta. Y pot entre absents esser feta donacio per lettres: excepto la estipulacio, que deu esser feta entre presents. ^c Y qualseuol donacio, encara q̄ sia feta per remuneracio, si sera de major summa de cinch milia sous, no val vltra la dita summa: encara q̄ sia ab acte, sino sera insinuada per lo donador, jurant aquell per si, y no per procurador: encara quen tinga especial mādato, q̄ ha fet la donacio sens frau de altri. Y lo donatari jure q̄ no ha fet induccio fraudulosa al donador pera q̄ li donas, ni per fraudar altri: y lo Notari q̄ posara sacrament, o renunciacio del present Fur, perda lo offici, y no val la renūciacio, ni juramēt: excepto tan solamēt la donacio feta p̄ la Reyna, o primogenit, o sa muller, en los casos a ells permessos, o en cas de cōstitucio de dot, o en donacio feta en temps, o per raho de matrimoni, la qual nos deu insinuar. ^d

Com nos donē accions.

¶ Qui donara accions al Princep, o qui te son loch, o a mes poderos de si, pera que sien mes defensades, no val la donacio. ^e Y qui donara, cedira, o acollira en la actio al Rey, o Princep, o altre official Real, o al Fisch, perda la actio lo donador, y lo donatari no puga vfar de aquella, y lo aduersari ne sia absolt. ^f

Com se reuoq̄ la donacio.

¶ Quant la donacio sera feta pera que haja effeete apres mort del donador, val, y pot se reuocar per venir lo donador a pobrea, o si lo donatari fara al donador desplaers que fill nols degues fer, o nol voldra servir, o per premorir lo donatari al donador, si altre no es pactat en la donacio, perq̄ en tal cas pertanyeria als mes propinchs parents, o als hereus del donatari. ^g

¶ Si al-

^a Iac. I. 62. 3. 6. * viij. viij. vj.

^b Iac. I. 63. I. 16 * viij. viij. xvij

^c Iac. I. 63. 2. 18 * viij. viij. xx. & 63. 2. 19. * viij. viij. xxj.

^d Mar. 175. 2. 31 * viij. viij. xxij. y deu se continuarla insinuacio, com es dispost en la dot. infr. de nup. y dot. §. si sera fet.

^e Iac. I. 9. 4. 1. * ij. ix. j.

^f Mar. 169. 2. 6. * ij. ix. ij.

^g Iac. I. 62. 3. 9. * viij. viij. ix.

¶ Si alguna donacio sera feta contra offici de pietat, donant algun pare tots sos bens a son fill, o tants que los altres perden sa legitima, sia reuocada en tant que los altres fills, o nets nats, o naxedors ne ha, e sa legitima. ^a Y la donacio feta entre vius, no inofficiofa, sino que en lo resto dels bens del donador, hi reste compliment, no deu computarse en la legitima. ^b

¶ La donacio que lo marit fa a la muller al temps del matrimoni vltra del creix, es valedora. ^c Y tambela que fara la muller al marit: y si sera pactat que haja lloch la donacio quat les nupcies sera fetes, guardes lo pacte. ^d Y la donacio ques fara entre marit y muller, no val: encara que no faça al donador mes pobre, ni al donatari mes rich, si ja en la vltima voluntat en testament, o de paraula no sera confirmada. ^e Encara que la tal donacio sia jurada. ^f Si ja no sera feta pera que valga apres de mort, la qual es valedora, y no pot hauer effecte, fins que sia mort lo donador. ^g

¶ Ninguna dona que te marit, pot donar lo exouar durant lo matrimoni. ^h Y lo que la muller guanyata de sos treballs, o sa honelta mercaderia tot es del marit. ⁱ Y si entre enamorats se firan lo hu al altre donacions pera ques gite ab lo donador, no valla donacio, sino essent liurada la cosa donada. ^k

DE LES FIRES Y
del Mercat.

TITOL X.

DVren les fires en la ciutat de Valècia en lo loch hon se fa lo mercat, desdel primer dia de Agost, fins al dia de la Assumpcio de nostra Senyora. Y los que hi vindran, sien segurs al venir, estar, y tornar, sino hauran fet homicidi dins la ciutat de València,

^a Iac. i. 17. i. 1.
* ii. xj. j.

^b Iac. 2. p. 83.

^c Iac. i. 35. i. 6.
* v. j. vij.

^d Iac. i. 38. 2. 22
* v. v. xlij.

^e Iac. i. 36. 4. 1.
* v. iij. j.

^f Mar. 172. i. 16
* v. iij. ij.

^g Iac. i. 37. i. 4.
* v. iij. v.

^h Iac. i. 62. 2. 3.
* viij. viij. ij.

ⁱ Iac. i. 36. 4. 2.
* v. iij. ij.

^k Iac. i. 63. i. 13.
* viij. viij. xv.

Donacions entre marit e muller.

Fires.

lencia, y son terme, ni pot esser demanat per crim fet en altre loch que en les fires. Ni lo venedor es tengut a assegurar les coses que vendra, ni pot esser demanat per altre deute, o fermança, dels que haura fet en les fires. Y qui en les fires nafrara, sia punit a la pena del Fur. ^a

Mercat.

Mercat sia fet cada dijous en son loch: lo qual sia cõmu pera tots, sens pagar algũ dret, y nos mude, ni si faça edifici algu. ^b Y la plaça dels Alls sia dexada per los fusters, exempta pera vendre les vitualles, pera les quals es diputada. ^c Y los que vindran a vendre al Mercat son guiats, y los bens que hi portaran, no poden esser penyorats. ^d

DELS DRAPS, Y de vestir.

TITOL XI.

De quina amplaria, y de quant fils se fa en los draps.

Ots los draps de llana ques faran en lo pinte del setze, tinguen de cabastell a cabastell, nou palms. Y los dihuytens, nou palms, y vn quart. Y los vint y vns, nou palms y mig. Y los vintiquatrens, nou palms. Y sien fets los setzens, de mil y siscentos fils, y los dihuytens, de mil y huitcents fils. Y los vint y vns, de dos mil y deu fils. Y los vint y quatrens de dos mil y quaranta fils. Y los draps dits verins, tinguen de cabastell a cabastell, ço es, lo tretze nou palms y mig. Lo catorze, nou palms, tres quarts, y sien fets, ço es, lo tretze de mil y trenta fils. Y lo catorze, de mil y quatrecentos fils. Y los dits verins sien fets de bonallana, y no de anyins, ni pelades, ni reboll, ni gratusa, ni maroma: y qui contrafara, pague xixanta sous per cada drap, y perda los draps, applicadors al senyor de la terra, y al comnu. ^e Y poden ferse flagades de la granaria que cascu voldra, com tinguen

tres

^a Iac. i. 31. 4. 1. * iij. xxj. j.

^b Iac. i. 31. 4. 2. * iij. xxj. ij. & p. 61. & p. 73. Pet. i. p. 20. §. 5.

^c Phil. 1547. 11. 2. 2. E. M.

^d Iac. i. pri. 61. Pera les viles reals fonch suplicat, y no cõcedit al braç R. dit guiatge. Phil. 1547. 16. 3.

^e Alfon. 3. 221. 1. 18. * ix. xxx. xxx. y quins draps se puguẽ teñir. supr. de donat. in prin.

tres alnes y mija, per lo menys de largaria, y lo pinte dos alnes de amplaria. ^a Y cascu puga fer fustany segons se fan en Barcelona. ^b

¶ Los capuchers podē fer de tota manera de draps, y de França, y de Narbona, ab que no hi mezclē estopa, ni pels de cabro. ^c Y cascu pot fer de totes maneres de tinta, y tenyir a qui vulla, y hon vulla: tambe indi e grana. ^d Y lo rey se rete la sua tintoreria, ab q̄ no hi puga tenyir. ^e Y tot hom pot tenyir en la caldera q̄ te lo Rey, de indi de bagadell, pagant per cada liura del dit indi deu diners, y de altre indi per tres liures deu diners, sens pagar altra despesa: y la tnyellada espletada sia del Rey. Y per alna de llana, li, estopa, ques tnyira de indi pres se paguen quatre diners, y de indi gaz tres dines, y d̄ indi gaz mes sotil dos diners, y per alna d̄ fustany dos dines y mealla, tāt q̄ sia vert cō blau. ^f Y nos venē pera tallar en lo regne algūs draps d̄ llana, q̄ no siē bañats, y refredats, y no siē baixats. ^g

¶ Nos faça en los draps mezcla de alguna filaçā q̄ no sia permesa. ^h Y lo blanquet burell, arraç, rauder, estan fort contrafet, de qualseuol color, si a fet de anyins, y de llana magenca. ⁱ Y los anyins y llana magēca sia feta a part, y nos ajuste negre ab blāch. ^k Vergat y bru sia fet de tota llana, lleuada borra y repel, y pel de cabro, o cabra. ^l Y estan fort contrafet, nos faça en tela negra. ^m Y los draps no sien cordats sino en carts de herba. ⁿ Y la color nos pose en draps en pila, o en obrador. ^o Y lo reboll y pilades, y duta de Daroca, sien fetes per cabal. Y en fustany nos faça mezcla de li, estopa, y llana. ^q Y lo cap del fustany haja deu alnes y quarta. Y no sia fet blau en la tela negra. ^s

¶ Fustany, o drap fals sia cremat, y lo senyor del fustany pague deusous, y del drap trēta sous, al justicia, al comu, y al Inquisidor applicadors. ^t Y qui tindra

O 4 pinte

*ix. xxx. iiii. o Iac. i. 80. 3. 5. *ix. xxx. v. p Iac. i. 80. 3. 6. *ix. xxx. vi. & 80. 3. 12 *ix. xxx. xij. q Iac. i. 80. 4. 19. *ix. xxx. xix. r Iac. i. 80. 4. 20. ix. xxx. xx. s Iac. i. 80. 4. 22. *ix. xxx. xxi. t Iac. i. 80. 4. 25. *ix. xxx. xx. & 80. 4. 26. *ix. xxx. xxvj.

a Pet. i. 96. 4. 31
*ix. xxx. xxvij.
& p. 14.

b Petr. i. 97. 1.
32. *ix. xxx.
xxix. & p. 14.

c Pet. i. 97. 1. 35
*vii. viij. xij. &
pr. 14.

d Petr. i. 97. 1.
35. *vii. viij.
xij. & p. 14. Iac.
2. p. 35. pera ço
se corrig. d. for.
Pet. i. hō se ex-
cepta indi e gra
na.

e Iac. 2. p. 35.

f Iac. i. p. 46.

g Ferdi. 272. 1.
i. *ix. xxx. xxxj.

y lo tirador dls
draps cō tinga
saluaguarda, in
fra de guiatges.
§. Los vexellis.
supplicas q̄ en-
traffen draps fo
rasters, y fonch
concedit p̄ hum
any. Petr. 2. R.
111. 2. 41. *j. v.
xxxj.

h Iac. i. 80. 3. 1.
*ix. xxx. j.

i Iac. i. 80. 3. 2.
*ix. xxx. ij.

k Iac. i. 80. 3. 7.
*ix. xxx. vij.

l Iac. i. 80. 3. 9.
*ix. xxx. ix.

m Iac. i. 80. 3. 3
*ix. xxx. iij.

n Iac. i. 80. 3. 4.

Tintes.

Quines mes-
cles se podē fer
en los draps o
no.

Amplaria del drap y nos faga fals.

pinte de drap de lana, de li, o de estopa, o fustany, contra la forma ordenada, pague deu sous partidors com es dit. ^a Y la pesa de lana sia de deu liures, y lo pinte de dos alnes. ^b Y peça de tot drap de llana, tinga de larch quaranta huit alnes. ^c Lo pinte haja dos alnes, y quaranta nou vies ordides, ab dotze capdells. ^d Pinte de gaengues haja dos alnes en ample, y cinch en larch. ^e De marfegues vna alna y mija en ample, y cinch alnes en larch. ^f De zarzil vna alna en ample. ^g Drap de li no sia fet menor de tres quarters, y vna pulgada, y lo pinte no haja buit d'vna puja, o de dos en auant. ^h Y los lançols hajen de ample vna alna, y vna pulgada almenys. ⁱ Y lo pinte de toalles haja cinch palms en ample. ^k Y los batedors no pleguen fustany que no sia leal. ^l Y lo turet sia fet de coto, y que no hi haja lana ni estopa. ^m Y en lo que hi ha lana, pot posar si estopa, o altra cosa. ⁿ

¶ La dona ques casara, no porte en son matrimoni mes de quatre cofres de roba, y joyes: en les quals hi pugua hauer vn cubertor, y cortines de tafata: com no si obrades, y no porte lançols dins, ni fora los cofrens ab vetes de or, o de seda, o altres obres: sino tots blanchs, y camises totes blanques y planes, y puguen esser cosides ab seda, y quatre matalafs ab dos traueffers, y no mes, sots pena de perdre lo demes, y dos cets sous, al senyor de la terra, y al commu applicadors. ^o Y en les esposalles y noces, ningun done a sa esposada, o nouia anells, o altres joyes q valguen mes de cinchcents sous. ^p

¶ Ningun porte draps de or, ni de argent, o altres de certa manera en certs forros de pells, ni porten les dones mes de tres palms de falda, nin facen los fastres, nis posen pedres de certa manera, nis facen, nis compren veis que valguen mes de xixanta sous, ni capells que valguen mes de vint y cinch sous, ni tapins sino cuberts de oripell, sense flocadura: ni saltiri que valga mes de cinch cents sous, y no porten roba que

a Iac. i. 80. 4. 27. * ix. xxx. xxvij.

b Iac. i. 80. 3. 8. * ix. xxx. vij.

c Iac. i. 80. 3. 10. * ix. xxx. x.

d Iac. i. 80. 3. 11. * ix. xxx. xj.

e Iac. i. 80. 3. 13. * ix. xxx. xiiij.

f Iac. i. 80. 3. 14. * ix. xxx. xiiij.

g Iac. i. 80. 3. 15. * ix. xxx. xv.

h Iac. i. 80. 3. 16. * ix. xxx. xvj.

i Iac. i. 80. 4. 17. * ix. xxx. xvij.

k Iac. i. 80. 4. 18. * ix. xxx. xvij.

l Iac. i. 80. 4. 21. * ix. xxx. xxj.

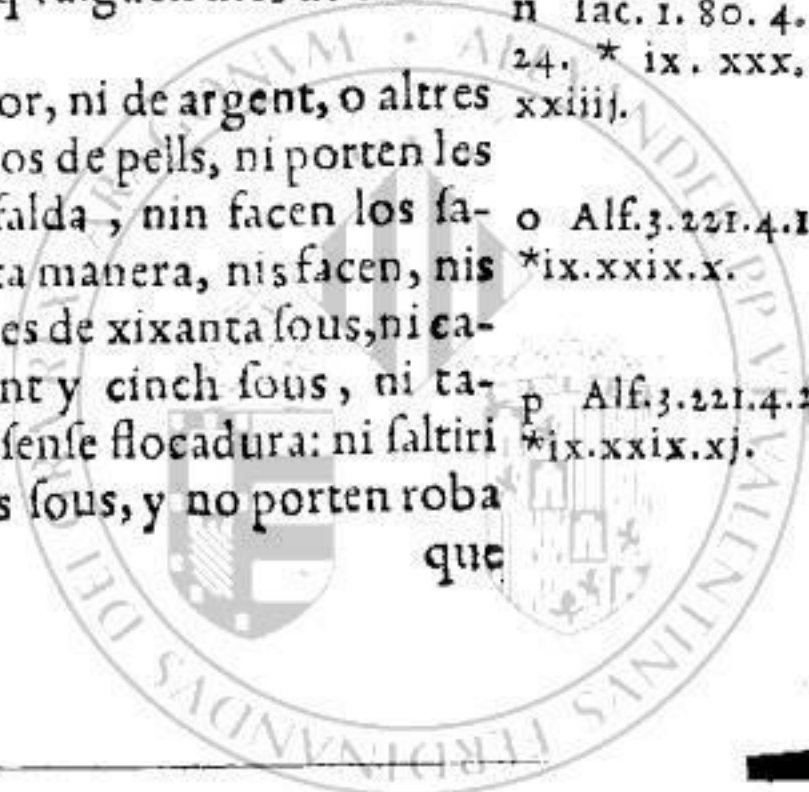
m Iac. i. 80. 4. 23. * ix. xxx. xxij.

n Iac. i. 80. 4. 24. * ix. xxx. xxiiij.

o Alf. 3. 221. 4. 1. * ix. xxix. x.

p Alf. 3. 221. 4. 2. * ix. xxix. xj.

Quines robes se puguen portar per dot.

que rossegue per terra de dol, ni altra: Y no si enten
guen algunes armes, ni ha loch en persones de linatge
Real, ni fadrins menors de quinze anys, ni en donze-
lles, fins al dia de les nocces, ni domesticch q̄ reba quita-
cio del senyor Rey. Y les robes q̄s trobarā fetes, sien re-
duides a la dita mesura, sots les penes expresses en los
Furs. ^a Y los q̄ porten la empresa del Rey, o Reyna,
no porten robes prohibides, fora de aquella. ^b Y
qui no sera caualler, o ciutada honrat, o doct̄or que
exerciten, y hajan exercitat offici publicch, no porte ca-
dena de or sense esmalt: mas cuberta si. ^c Y ningu
porte per dol, gramalla ni clocha rossegant, sots pena
de perdre la. ^d

Alf. 3. 222. 1. 3
vsque ad 222. 4
18. * ix. xxix. xij
vsque ad. ix.
xxix. xxviii. Y
qui no tenia ca-
uail ni armes
no podia vestir
ell ni sa muller,
or ni seda, ni
ples, ni pedres
fines, ab impo-
sicio de penes.
Pet. 2. 121. 4. 7. *
ix. xxix. vii. y
fonch reuocat.
Pet. 2. 127. 4. 34.
* ix. xxix. viii.
b Mart. 206. 4.
16. * ix. xxix. ix.
c Ioan. 239. 4. 2
* ix. xxix. xxx.
Ioan. 2. p. 8.

DE NUPCIAS, Y del dot, y creix.

TITOL XII.

Ninguna dona viuda ni dōzella pot eser
forçada per lo Rey, ni sos officials, a cō-
tractar matrimoni sens la volūtāt, o de
sos amichs. ^e Y los officials nos em-
pachen en tractaments de matrimonis,
sots pena de cinquanta morabatins. ^f Y si hauent
donat arres algu dels esposats, lo hu de aquells morra-
ans de les nupcies, y no haura donat causa per que les
nupcies nos celebraffen, restituixquen lis les arres. ^g

Bens dotals se enten que son aquells que la mu-
ller porta al marit, axi mouents com seents: los quals
no poden eser venuts, ni obligats per lo marit, sens la
ferma de la muller ab jurament no forçada. ^h Y deu
los tenir lo marit, y los fruyts son de aquell: per que
fosse los carrechs del matrimoni. ⁱ Y pot qualseuol
dona donar a son marit en dot tots sos bēs. ^k Y no

d Ioan. 239. 3.
14. * ix. xxix.
xxix.
e Iac. 1. 35. 2. 12.
* v. j. xiiij. ningu
done en matri-
moni la filla a
excōmunicat.
sup. de les sant.
esgles. §. 1. y en
los matrimonis
nos prenguen
candeles ni di-
ners sup. d. tit.
in prin.
f Pet. 2. R. 156.
4. 7. * j. iij. cx. y
qui cōtractara
matrimoni ab
dos conuges,
o clandestina-
ment. inf. de diu. crims, §. qui pendra. ^g Iac. 1. 2. 4. 1. * v. j. y com se
dispense en los matrimonis dels nous conuertits. sup. de ue. & fart. §. los
Alfaquins. ^h Iac. 1. 30. 2. 1. * iij. xix. j. & 31. 2. 12. * iij. xix. xxvii. y ve-
nents nos prescrihuē. sup. de prescrip. §. lo possessor. ⁱ Iac. 1. 35. 4. 16. * v.
j. xvij. & 35. 4. 17. * v. j. xviiij. & 36. 3. 4. * v. iij. v. ^k Iac. 1. 36. 2. 2. * v. iij. ij.

Com nos facen
los matrimo-
nis.

Que sia dot y
com se dispon-
ga de aquell.

Os pot
nament. inf. de diu. crims, §. qui pendra. ^g Iac. 1. 2. 4. 1. * v. j. y com se
dispense en los matrimonis dels nous conuertits. sup. de ue. & fart. §. los
Alfaquins. ^h Iac. 1. 30. 2. 1. * iij. xix. j. & 31. 2. 12. * iij. xix. xxvii. y ve-
nents nos prescrihuē. sup. de prescrip. §. lo possessor. ⁱ Iac. 1. 35. 4. 16. * v.
j. xvij. & 35. 4. 17. * v. j. xviiij. & 36. 3. 4. * v. iij. v. ^k Iac. 1. 36. 2. 2. * v. iij. ij.

pot dirse dot hon no hi ha matrimoni, y perço si sera donat per alguna dona a daquell ab qui no pot casar se, no sera dot. ^a Y si seran donats contats ab paçle que de aquells se compren heretats, sis compraran seran bens dotals: y fino sera conuengut ques compren bens seents, y lo marit los comprara, es a sa electio tornar aquells bens, o los contants. ^b

¶ Les coses seents que seran donades en dot per la muller estimades, son del marit ab los guanys. ^c Y si li seran donades coses constants en conte, pes, o mesura, son a perill del marit, y potles vendre, y deu tornar altre tant, y de la mateixa manera. ^d Y si hi sera donada esclaua, o bestiar no estimats, lo part de la esclaua, y los esplets dels bestiar son del marit, y los caps que faltaran dels beitiars, sien suplits dels esplets, y lo de mes reste al marit. Y si seran estimats, lo ques perdra, o guanyara sia a dany, o profit del marit. ^e

Y la cosa que sera donada estimada, pot demanarla lo marit com si li fos venuda, y lo quen cobrara, sera tēgut a tornar al tēps de la restitucio. ^f Y lo perill, o millorament pertany al marit, si les haura rebudes, o no estigue per la muller q̄ no les rebes. Y si la muller mora ans del matrimoni cōsumat, tornes a sos mes propinchs parēts, mas si estigue p̄ la muller, q̄ no les dona o les dona no estimades, estan a perill de la muller. ^g Y si essent donada cosa no estimada, fet lo matrimoni, se estimara, no val la estima, perque parexeria esser donacio entre marit y muller. ^h Y sis estimara entre los esposats, val la estimacio tal com sia, nis mire qual hi es enganat. ⁱ

¶ La mare no es tenguda de sos bens a dotar la filla, ni lo pare pot dotaria dels bens de la mare, sens voluntat de aquella. ^k Y si lo pare, o la mare junts lo prometrā a la filla, nos enten que la mare los dona de son dot, sino es expres. ^l Y qui prometra lo dot, pot retenirse lo vsufruyt a cert temps, si sen auindra, y passat lo temps, pot fer ho aquell a quis dona. ^m Y la muller

A perill de qui estiguē los bēs dotals.

Promesa d dot.

- a Iac. i. 38. 3. 20
* v. v. xl.
- b Iac. i. 38. 4.
35. * v. v. xliiiij.
- c Iac. i. 38. 2. 21
* v. v. xxxj.
- d Iac. i. 35. 2. 7.
* iij. j. viij.
- e Iac. i. 38. 2. 25
* v. v. xxxviij.
- f Iac. i. 38. 4. 33
* v. v. xxxvj.
- g Iac. i. 38. 2. 21
* v. v. xxxij. &
38. 2. 24. * v. v.
xxxiiij. & 38. 3.
29. * v. v. xxx.
iiij. & 38. 4. 32. *
v. v. xxxv.
- h Iac. i. 38. 3. 30
* v. v. xxxviij.
- i Iac. i. 38. 4. 31
* v. v. xxxix.
- k Iac. i. 36. 2. 3
* v. iij. iiij.
- l Iac. i. 36. 3. 7
* v. iij. iiij.
- m Iac. i. 38. 3.
27. * v. v. xli.

muller no pot donar a dalgu de son dot, sens voluntat del marit, y donat no val. ^a Mas pot donar bens parafernals, si altre no sera pactat. ^b Y si per vn companyo sera promesa en dot cosa communa, entense hauer promes la sua part, y no la del altre companyo, sino li sera adjudicada. ^c Y aquell que haura promes dot, potlis demanar, sino mostrara hauer lo pagat ab legitima proua. ^d Y no pot lo pare pijorar, ni demanar que lis done lo dot que ha donat a sa filla, sens volutat de aquella. ^e Y sino essent pagat lo dot, se donara al marit penyora: los fruyts de la penyora nos dehuē pendre en paga: mas son del marit fins que sia acabat de pagar. ^f Y los fruyts que lo marit haura pres dels bens dotals, durāt lo matrimoni, nos deu pendre en conte del dot: y los que prēgue ans del matrimoni, deu los pendre en conte, si altra cosa no sera pactada ans del matrimoni: porque se entendria esser donacio. ^g

¶ Es tengut lo marit als creadors de la muller en tant quāt bastara la dot per los deutes caufats ans del matrimoni: y si per aquells lo pagara tot, no lis pot demanar per la mulier la dot, ni creix: y sin pagara part, es tengut lo marit, o sos hereus a tornar aquella part, y lo creix, per raho de aquella degut. ^h

¶ Solt lo matrimoni per mort, o de altra manera, deu lo marit, o sos hereus restituyr la dot a la muller ab los fruyts per la part del any: en la qual no sostingue los carrechs. ⁱ Y si serā donats en dot bens seēts estimats, o no estimats, en cas de restitucio, torne, o la cosa estimada si extara, o la estimacio, lo que vulla, ab lo creix, si altre no sera pactat: y no puga retenirso per pobrea. ^k Y mort lo marit, ans que sos hereus toquen alguns bens de aquell, deu esser pagada la muller de son dot y creix, y altres coses que lo marit li dona al temps del matrimoni. ^l Y les despeses que lo marit haura fet en la cosa dotal, vtils y necessaries, sens les quals la cosa periria: pot ell, o son hereu cobrarles

solt

^a Iac. i. 36. 3. 8.
* v. iij. iij.

^b Iac. i. 36. 3. 6.
* v. iij. viij.

^c Iac. i. 38. i. 15.
* v. v. xxvij.

^d Iac. i. 36. 2. 7.
* v. iij. j. y com se venen bens de pubil per pagar dot. vide sup. de tudor. § ningun tudor.

^e Iac. i. 38. 4. 34
* v. v. xliij.

^f Iac. i. 37. 4. 14
* v. v. xxvi).

^g Iac. i. 35. 4. 18
* v. j. xix.

^h Iac. i. 37. 4. 13.
* v. v. xiiij.

ⁱ Iac. i. 38. i. 20
* v. v. xxx.

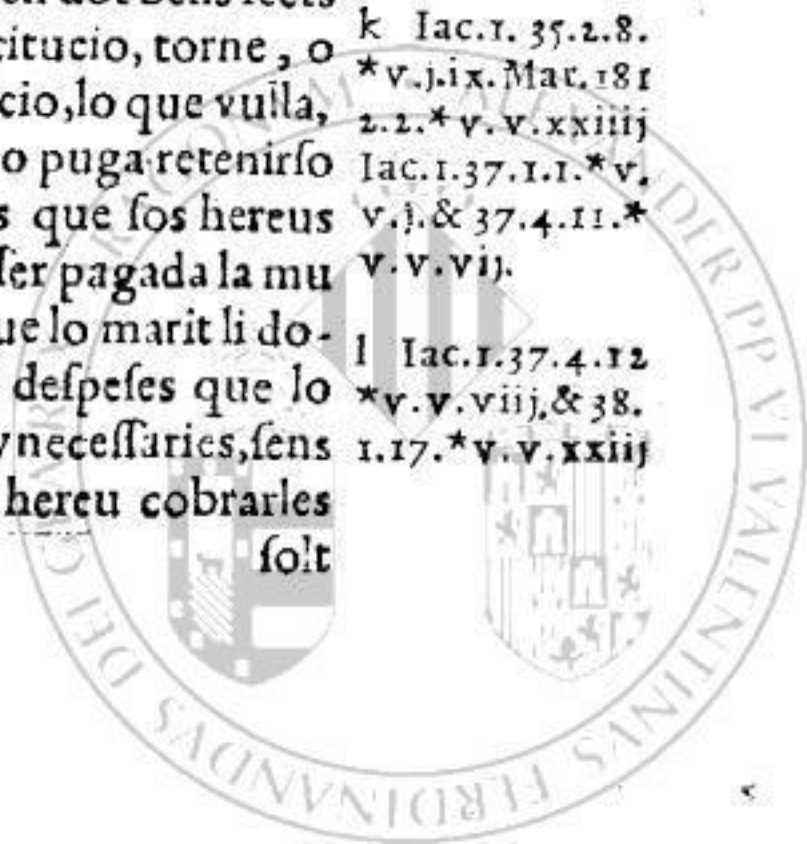
^k Iac. i. 35. 2. 8.
* v. j. ix. Mar. 181
2. 2. * v. v. xxiiij
Iac. i. 37. i. i. * v.
v. j. & 37. 4. 11. *
v. v. viij.

^l Iac. i. 37. 4. 12
* v. v. viij. & 38.
1. 17. * v. v. xxiiij

fruyts dotals.

Es tengut lo marit per la dot als creadors de muller.

Restitucio de dot.

solt lo matrimoni, si no les feu ab mala intencio, o per que la cosa restas a ell, o als seus. ^a Axi que si la cosa dona renda, sia la renda del marit: fins que sia satisfet: y sino dona renda, te la muller dos anys de tēps, pera poder pagar, passats los quals, sino sera pagat, lo marit pora detenir se la cosa, fins que sia pagat: y pot la muller vèdre dita cosa, pera fer dita paga al marit. ^b Y lo que lo marit, o la muller guanyara honestament, es per al marit, si altre no sera concordat, ^c

¶ La muller mort lo marit, no pot demanar als hereus del marit lo dot, sino passat vn any apres mort de aquell, si los hereus li faran sos ops, restant la muller en les coses del marit, y si passat lo any no lis pagara, tinga totes les coses del marit, sent los fruyts seus apres de passat dit any: fins que en tot effeete sia pagada de tot lo dit dot y creix: si ja no sera certificada que rebent dita part de dot, o creix, haja de dexar pro rata tanta part dels bens del marit, y los fruyts no lis cōten en lo dot ni creix, y de aquells alimente sos fills, y si prengue los fruyts de tot lo any, y lis paga lo dot y creix, torne la part dels dits fruyts, que correspon a la part del any de dita mort, que resta apres de pagada, y los hereus no la dehuen alimentar mes. Y pagues dels bens mobles, y semouents, y lo que faltara pagues dels scents. ^d

¶ Lo plet que portaran les viudes demanant sos ops dels bens del marit, fins que sien pagades de sa dot, determines summariamēt. ^e Y si la muller morra primer, sos hereus no poden demanar la dot, sino passat lo any de la mort de aquella, sino seran possessions dotals: les quals poran cobrar en continent solt lo matrimoni. ^f Y quāt lo dot y creix sia pagat a la muller, no lis deu donar res de la recābra del marit, ni vestirs, excepto los vestirs de tots dies, y los q̄ ella porta al tēps deles nupcies q̄ extarā en la casa del marit. ^g

Muller separada del marit.

¶ Si sens juhi de la Cort se partira la muller del marit, o partida ab dit juhi, no estara a ordinacio de la Cort,

^a Iac. I. 35. 2. II. * v. v. xi).

^b Iac. I. 38. 4. 36 * v. v. xlv.

^c Iac. I. 35. 2. 9. * v. j. x. & 36. 4. 2. * v. iiii. ii).

^d Iac. I. 37. I. 3. * v. v. vj. & 37. 3. 10. * v. v. ix. Pet. 2. 124. 1. 10. * v. v. x.

^e Pet. 2. 124. 2. 11. *) v. j. x).

^f Iac. I. 37. I. 3. * v. v. vj).

^g Iac. I. 37. 3. 8. * v. v. xj). Alf. I. 90. 3. 12. * v. v. xij). per aço se corrig. d. Iac. I. hon se donauē tots los vestirs de la muller y lo lit y sos ornamentals.

Cort, no es tengut lo marit a donarli aliments, ni be-
straureli pera pledejar contra ell. ^a

Com succeix la
filla dotada.

¶ La filla que sera dotada per lo pare, tant que sia
casada com viuda, no pot demanar dels bens del pare
altra cosa, sino lis dexa en testament: y abintestat sols
pot demanar suplement a la legitima: y si tindra en
dot mes de la legitima, aquell mes no lis pot demanar.
Y en los bens de la mare pot demanar la legitima, con-
ferint los que de aquella haura rebut: y no hauenthi
fills, o filles no maridades, succehixen al pare, o a la ma-
re abintestat. ^b Y lo dot de la mare morta pertany a
tots los fills, de tots los marits q̄ haura tengut, y gual-
ment: si ella no millorara algu de aquells Mas lo creix,
o donacio per nupcias, deu dexarlo als fills de aquell
marit per lo qualli pertanygue: y aixi mateix se guar-
de en los marits que tindran moltes mullers. ^c Y si
dotada morra sens fills, tornen los dos terços del dot
al dotador, y del altre terç pot testar la dotada. Y ab-
intestat succehix lo dotador, o sos hereus, si seran pa-
rents del dotador: y sino seran parents, o sera mort lo
dotador intestat, succehixen los mes propinchs pa-
rents de aquell. ^d Y si dexa fills no torne la dot al pa-
re dotador, mas retingalse lo marit. ^e Y a la filla
que morra sens fills de leal matrimoni, y sens testa-
ment, succehixli lo pare per còsolacio de la perdua de
aquella. ^f

Qui succeix en
la dot d̄ la mor-
ta.

Restitucio de
dot constant lo
matrimoni.

¶ Si constant lo matrimoni lo marit tira a pobrea,
o sera fet pobre, o foll, o comence a mal vsar de ses co-
ses, o fugira, o no fara sos ops a la muller convenient-
ment segons son poder: en tals casos pot demanar lo
exouar y lo creix, o les coses que li son obligades al
dot y creix: y deu alimentar a si y a son marit y fills
dels dos dels fruyts: y deu guardar les propietats. ^g
Y si lo matrimoni sera declarat solt per culpa, engany,
o adulteri del marit, o per mort, deu esser restituït lo
dot a la muller, o sos hereus: ni pot retenirse encara
ques allegue pobrea del marit. ^h Y en la demanda
de resti-

a Alf. 3. 219. 2. 1.
* v. ij. v. y com
perda la dona
lo dot per lo a-
dulteri. infr. de
adul. in prin.

b Iac. 1. 36. 3. 5.
* v. iij. Mar. 172.
1. 15. * v. iij. vij.

c Iac. 1. 36. 2. 7.
* v. ij. xj.

d Iac. 1. 37. 1. 2.
* v. v. ij. Alf. 3.
219. 2. 2. * v. v.
iij.

e Iac. 1. 37. 2. 5.
* v. v. v.

f Iac. 1. 38. 3. 18.
* v. v. iij.

g Iac. 1. 37. 2. 4.
* v. v. xvj. & 37.
2. 6. * v. v. xix.

h Iac. 1. 38. 1. 16.
* v. v. xx.

Qui no es tengut en mes del que pot fer.

Vsufruit dels cauallers e ciutadans en los dots.

Insinues lo pagament.

Bens parafernals.

Seguretat de la dot.

de restitucio de dot sols pot esser condemnat lo marit en tant quant pot fer, restantli de ques faça sos ops: o per son mal enginy ha dexat de poder fer. Y prometa que pagara si pora. Y aixi sia de la muller demanada per lo marit: y entre pare y filla, y lo fill, y lo gendre, y lo sogre, y la nora, y lo patro, y libert, y los cōpanyons de tots sos bens, que no poden esser condemnats, sino en tant quant poden fer sens venir a fretura. ^a Y si lo marit tindra art de que poder viure, no pot allegar que restara pobre. ^b Y lo Caualler, o Ciutada, o home que no fa faena de ses mans, tinguen lo dot de sa vida, perque no vinguen a pobrea. Mas casantse segona vegada, dehuen tornarne als hereus de la primera muller la mitat: y per la altra mitat dehuen assegurar que la tornaran: y haja loch en los casos q̄ seran mortes les mullers apres de la edicio del present Fur. ^c

¶ Si per lo marit sera fet pagamēt a la muller, o sera feta donacio, sia registrat en vn libre de la Cort Ciuil fet a est effecte: y lo tal registre mostres a tots los quel voldran veure. Y si sera feta la donacio, o pagament fora la terra hon lo donador, o pagador te son domicili, haja de insinuar se hon aquell te son domicili: y si aixi no sera registrat, no haja effecte, ni perjudique als creedors que apres seran fets. ^d

¶ Lo marit no te res en los bens parafernals de la muller, ni pot tenirlos, ni procurarlos sens voluntat de la muller: y s'is procurara sabentho la muller, y no cōtradiant, o perque la muller loy haja permes, no es tengut lo marit a tornarli les rendes, censos, ni fruyts naturals, ni industrials. Y si lo marit vindra a pobrea sens sa culpa, la muller lo deu alimēt a ell y a sos fills dels dits bens. ^e

¶ Lo dot y lo creix sia tostemps saluo a les mullers sobre los bens dels marits, y nol perden per culpa, ni crim de aquells, si mostraran quel tenen ^f Y si lo marit hi obligara certa cosa seent sufficient, les altres coses del marit no hi son obligades, si lo marit per sa culpa no

a Iac. 1.37.2.7. * v. v. xxj. & 59. 1.14. * viij. iij. xiiij.

b Iac. 1.38.1.18 * v. v. xxij.

c Ferd. 305.2.5. R. * v. v. xxv.

Impe. 1542.6.4. 20. * v. v. xxvj.

Phil. 1547.10.4. 60. corrig se lo

d. Fer. hon per lo segon matri-

moni se torna-

ua tota la dot,

y supplica lo Ecclesiastich q̄

lo dit marit ha-

ja de donar tan-

toft lo que la muller morta

se haura dexat

per la anima, y no ho proueix

lo Rey per no cōcordar hi to-

ta la cort, encara que li par se-

ria bona prouisi-

o. Pet. 2. E. 115 4.13. * xj. j. xvj.

d Ferd. 270.4. 7. * v. v. xvij. & 299.3.3. * v. v. xvij.

e Iac. 1.36.4.3. * v. iij. iij.

f Iac. 1.35.1.3. * v. j. iij.

Dret de la muller que note dot.

Lo Creix.

pa no les pijorara, o no sera altra cosa pactat en les cartes. ^a Y en lo casament que sera fet en lo Regne de Arago, te son dot segur segons Furs de Arago, y sols te obligats los bens que te lo marit en Arago, y no los que te en Valencia: los quals pot vendre encara que la muller no hi ferme, sino sera altra cosa pactada en les cartes, o lo marit no vene los bens que tenia en Arago: perque en tal cas tindra obligats los bens que tindra en lo Regne de Valencia. Y si dona de Arago se casara en Valencia, haja saluo son dot segons Fur de Valencia, si altre no sera conuengut. ^b Y si la muller no tindra dot, y lo marit morra sens fills, pot la muller demanar dels bens clars del marit la porcio que li cabra a raho de setanta per miller. Y si te fills del marit, pot, si voldra viure ab aquells dels bens del marit, o demanar la dita porcio. ^c

¶ Creix deu esser constituhit a la muller donzella per lo marit, en tant quant es la mitat del dot q̄ aquella li haura cōstituht, o la estimacio si sera cosa scēt. ^d Y si sera constituht creix en cartes de viuda, no val, y lo Notari que les rebra perda lo offici. ^e Y no deu pagarle dit creix si lo dot no sera pagat, o si sols sera pagat en part, per aquella part se deu: y si lo marit haura confessat hauer hagut lo dot, deu lo creix: sino ho confessa ab esperança que lis pagaria: y en tal cas pot lo marit clamar sen dins cinch anys apres del matrimoni. Y sino sen clamara, o mostrara alguna cautela feta apres de la dita confessio, per la qual conste no esser pagat passats los cinch anys, es hagut lo dot per pagat, y deuse lo creix. ^f Y si lo marit, o la muller, sera mort ans ques hagen conegut carnalmēt, encara que lo dot sia pagat en tot, o en part, sols se deu tornar lo que sera pagat del dot, sens ningun creix. ^g

¶ Quant estara assegurat de pagar la dot a cert dia, y lo prometent no fonch en mora pera pagarlo, pot la muller cobrar lo creix. Y si lo dia de la paga sera vengut, y lo dot no sera pagat, encara que sia assegurat, nos deu

a Iac. 1.35. 1. 5.
* v. j. vj. y com
tinga tacita hy
potheca en los
bens del marit.
inf. de pen. §. la
muller, y com
tinga loch eui-
ctio inf. d̄ euiet.
in prin. y si o-
blige la cosa tē
guda a feu. inf.
de feus. §. si lo
vasall.

b Iac. 1.35. 3. 14.
* v. j. xv.

c Iac. 1.35. 2. 13.
* v. j. xiiij.

d Iac. 1.35. 1. 2.
* v. j. ij. & 35. 1. 4
* v. j. v.

e Alf. 1. 90. 4. 2
* v. j. iij.

f Iac. 1. 37. 3. 9.
* v. v. xiiij. Alf.
3. 232. 4. 6. * v. v.
xv.

g Iac. 1.35. 2. 10.
* v. j. xj. & 35. 4.
15. * v. j. xvj.

Com se deu lo
Creix.

nos deu lo creix sino per la part que del dot sera pagada. Y lo tal creix, y altres coses que hague la muller per benefici del marit, tingales la muller de sa vida: y apres de la sua mort, o ans, si la muller no vixque castament, o se casa ans de cumplir lo any de la mort del marit, tornen als fills de aquell matrimoni: y sino hi haura fills, torne als hereus del marit, o al substitut del marit, si lo tal creix, o altra cosa, sera dels bens vinculats. ^a

Que pot fer la
muller al creix
y altres bens q̄
li deixen lo ma-
rit.

¶ Encara que la muller se case segona vegada apres mort del primer marit, pot tenirse pera tota sa vida lo creix, y altra qualseuol cosa q̄ lo primer marit li haura deixat per donacio, o per testament: y apres de sa vida torneho als fills del primer marit, de qui les hague, si altre no fonch pactat: y sino tindra fills, torne lo creix als mes propinchs parents del tal marit: si ja lo marit no loy dona en la donacio per nupcies, o testament, a fer a ses voluntats: y lo mateix se garde en lo marit morta la muller. ^b Y aixi com lo dot mort lo marit torna a la muller, o al dotador: aixi morta la muller deu tornar lo creix a son marit, o al que per ell feu donacio a la muller. ^c

Com perda la
muller lo que
te per lo marit.

¶ Si sens juhi de la Eglise se apartara la muller del marit, y lo marit no la haura cobrada, o la muller se casara segona vegada ans q̄ passe vn any apres la mort del marit: y si cometra adulteri, o fornicacio apres mort del marit, pert lo creix, y totes les altres coses que haura hagut del marit: y peruenen als fills, o hereus, o mes propinchs parèts del marit. ^d Mas si lo marit se casara dins lo any apres mort de la muller, no pert res. ^e

^a Iac. 1. 46. 3. 6.
* vj. vj. xi. Y com se puguen obligar los bes vinculats per lo dot y creix. inf. de inst. y subst. §. aquell que sera & §. seq.

^b Iac. 1. 36. 1. 5.
* v. ij. ix. & 36. 2. 8. * v. ij. xij.

^c Iac. 1. 38. 1. 19.
* v. v. xxix.

^d Iac. 1. 36. 1. 2.
* v. ij. 11. & 36. 1. 3. * v. ij. vj. & 36. 1. 4. * v. ij. vii. y tambe pert lo vfruit q̄ per lo marit li sera deixat sis casa altra vegada, o fornicara. sup. de vfrut. §. lo vfrut.

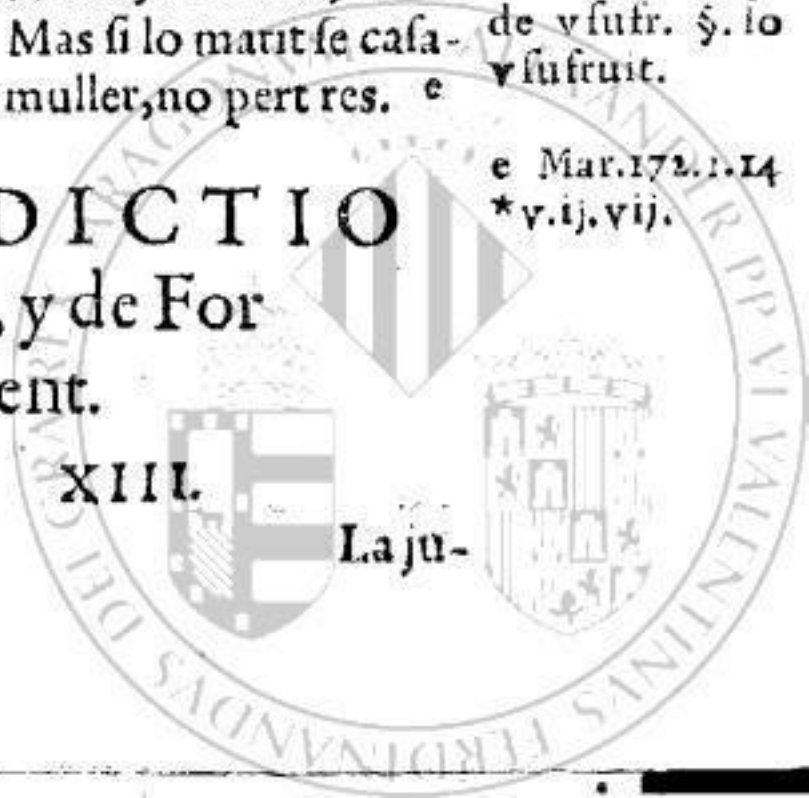
^e Mar. 172. 1. 14
* v. ij. vij.

DE IURISDICTIONE

de tots jutges, y de For
competent.

TITOL XIII.

La ju-

Qui pot o no exercir jurisdic. &io.

Jurisdic. Eccl. &ia.

Jutges seglars com nos empa chen de exēpts.

De vsures y sepultures conegā aquella qui pertany.

A jurisdic. si sera donada adalgu, entēse esserli donada ab totes les coses sens les quals nos pot administrar. ^a Y aqll que no pot condemnar, no pot absoldre. ^b Y ninguna persona ecclesiastica ni seglar puga fer justicia personal, o de sanch en lo Regne de Valencia. Mas determine y execute les tals causes dins la ciutat y terme de Valencia lo justicia de aquella. Ni pot esser concedit per lo Rey, ni concedit sera valedor. ^c Y los que tenen mer imperi no poden coneixer contra Cauallers en causa criminal: mas conegan lo Rey, o sos officials. ^d Y la jurisdic. del justicia de Arago nos esten al Regne de Valencia, y lo que aquell fara dins lo Regne de Valencia sia nulle. ^e

¶ Pertany al jutge ecclesiastic coneixer de persones legues, en les causes deferides de capellans, de matrimonis, de vsures, de sacrilegis, e altres semblants. ^f Y conega dels contes de les pies causes testamētaries, donadors per los testadors, y no sien impeditos en aqlls ab imposicio de pena. ^g Y pot lo jutge ecclesiastic exercir sa jurisdic. per tota sa diocesi, sens empaig dels officials Reals. ^h Y no sien maltraetats per aquells, per vsar de sa jurisdic. e libertats. ⁱ Y en les causes de diuorsi quoad thorum & mensam, conegan lo jutge, al qual de Fur y practica pertany. ^k

¶ No conega lo Rey, ni sos officials de les causes criminals, intentades criminalment, o euilment, contra algun exempt, ni de causes beneficis, ni espirituals, o a daquelles annexes: sino en beneficis, la collacio, o presentacio dels quals es del Rey, o en quant al Rey li pertany de justicia. ^l Lo que sia guardat, remoguda tota sinistra interpretacio. ^m Y contra vsurers aixi en la coneixença del dret, com del fet, com de la pena. Y de les sepultures conegan lo jutge ecclesiastic, o seglar, aquell a qui pertany: restant les dos jurisdiccions illeses, seruats Furs y priuilegis. ⁿ Y los

P jutges

a Iac. 1. 15. 4. 14
*ij. v. xxxvij.
b Iac. 1. 73. 4. 2.
*ix. xvj. ij.
c Iac. 1. p. 35. §.
5. & 72. 2. 15. *ij.
v. lxxij.
d Iac. 2. p. 53. §.
3. Pet. 2. M. 114. 2.
1. *ij. v. lxxx. lo
mateix, inf. co.
§. fin. & de feus
§. los cauallers.
y de la jurisdic.
tio del Gouver
nador, Batle,
Iusticia, Jurats,
Mustaçaf, y al
tres officials, su
pra, en lo titol
de cadaſcu per
tot.
e Mar. 202. 1. 7.
*xxxvj. j j.
f Iac. 1. 15. 3. 6. *
ij. v. xxxvij.
Pet. 2. E. 115. 2. 7
*ij. v. xxxix.
g Ferdi. 280. 1.
21. *vj. vj. iij.
h Imp. 1537. 3.
1. 3. *ij. v. xliij.
i Ferd. E. 277.
1. 9. *ij. v. xlvj.
k Ferdi. 283. 4.
34. *ij. v. xli.
l Mart. 190. 1. 1.
*ij. v. ix. E.
m Ferd. 280. 3.
23. E. *ij. v. xvj.
n Ferd. E. 283.
3. 33. *ij. v. xl.
& E. 284. 1. 35. *
ij. v. xliij.

judges ordinariis poden tambe entremetre contra v-
furers. ^a

Concordia en-
tre les jurisdic-
tions Ecclesia-
stica y seglar.

¶ Entre la Reyna Elionor y lo Cardenal de Co-
menge fonch concordat, que lo Rey en los processos
que fara so in emissi, perseguunt los criminosos, fragāt
lo crim per sa jurisdicció general, en tots los castells
y viles constituhides en son Principat, no exercira al-
guna jurisdicció cōtra capellās malfactors, sino quels
remetra a los judges, segons es de dret Canonich. Y los
Prelats, persones, o officials Ecclesiastichs, que no im-
pediran la dita general jurisdicció, no sien damnificats
en ses persones, castells, ni bens: ans castigara als quels
damnificaran. Y en lo proces de pau y treua com es-
trenyga als capellās, per esser fet ab consentiment de
aquells, declaras que los capellans no sien portats li-
gats al jutge seglar: sino sien solament amonestats a
guardar la forma de la pau: y si contrauindran, posen
les penyores en poder del jutge seglar sequestrades,
com en poder de mediana persona: y conega de la
quexa, y del ques ha de fer de les penyores, lo jutge
Ecclesiastich. Y si lo capella jurara que no te, ni pot
tornar les penyores, poses pres en poder de son jutge,
y jure de estar a dret, y pagar lo jutjat ab les clausules
acostumades, y tornar les penyores, y sia delliurat. Y
lo capella que no voldra feruar la forma de la pau, no
per ço sia punit per lo jutge seglar, mas no goze dels
beneficis de la pau: de modo que si sera damnificat,
no puga demanar emenda segons forma de la pau,
restantli saluos sos privilegis clericals. Y los Ecele-
siastichs per los processos que faran en casos tocants
a sa jurisdicció, no sien impeditos, nils se ocupen les
temporalitats. Y si aquells se ocuparan la jurisdicció
temporal, pot lo Rey vsar de sos remeys acostu-
mats. ^b

¶ No sia bandejat algun capella per jutge seglar,
ni li sien impedides les rendes de ninguna manera, per
fer processos en prejuhi de la jurisdicció seglar. ^c Y
les

^a Pet. 2. 150. 4.
1. *iiij. xiiij. viij.

^b Mar. 262. 2. 1.
*iiij. v. x.

^c Alf. 2. p. 34.

Com no conuega lo jutge seglar de clergues.

les sises ques posaran per la ciutat, si compendran los Ecclesiastichs, o no, y com sien restituhits los clergues conjugats, o no conjugats, o constituhits en sacres, que seran presos per lo jutge seglar. Y quant lo jutge seglar procehira a ocupacio de temporalitats, posant en sos bens armes Reals, sens bandejar alguns Ecclesiastichs, sia fet conforme a la dita concordia. ^a

Contencio de jurisdicciõs ecclesiastica y seglar.

¶ Si entre lo jutge Ecclesiastich y seglar se dubtara a qui pertany la jurisdicció: o lo jutge Ecclesiastich pretendra que al coronat li val la corona, y lo seglar que no li val, no vse lo Ecclesiastich de ningunes censures ecclesiastiques, mas conuinguen en loch comu, ^b com seria la confraria de sent laume, o alla hon es acostumat. ^c Y facen electio de dos arbitres, hu per cada part: aixi que lo que posara la ferma de dret, o primera letra de repeticio, nomene en aquella vn arbitre: y aquell a qui sera presentada, dins dos dies apres de la presentacio en la responsua nomene altre arbitre: y dins dos dies apres de presentada la nominacio declares, en cas en que se preten notorietat: y sino concordaran, sia tercer lo Canceller del Rey. ^d Lo qual Canceller sia persona constituhida en dignitat ecclesiastica, y natural del Regne: y sino ni haura, o sera impedit, o absent, sia ho lo ques trobara Mestre de Muntesa: en ausencia del qual nomene lo Lochtiuent general, o Portantueus de general Governador, vna persona Ecclesiastica, lo qual dins dos dies apres que la contencio li sera presentada, haja de aderir al vot de hu dels arbitres. ^e Y en cas en que nos pretendra notorietat, sia declarat conforme a justicia dins deu dies apres dels vint dies, en los quals los arbitres hauien de declarar. Los quals arbitres y tercer dehuen jurar que declarará dins lo dit temps: lo qual pot esser prorogat per les dos jurisdiccions quant los parra. Y estigas al que aquells declararan, fots pena de cinchcents morabatins. Y entretant nos facen processos, y

P 2 los

^a Ferd. E. 282. 4. 30. * iij. v. cv. & 277. 3. 10. * iij. v. xij. & 302. 1. §. 2. * iij. v. xx. Imp. E. 1533. 7. 24. * iij. v. xxix. & 1542. 4. 2. 8. * iij. v. xij.

^b Mar. 262. 2. 1. in fin. * iij. v. x. Fer. 273. 3. 24. * iij. v. xj.

^c Phil. 1564. 1. 3. 3.

^d Mar. 262. 2. 1. * iij. v. x. Ferdi. 301. 3. 19. * iij. v. xvij. ad benep.

^e Ferdi. 301. 3. 19. * iij. v. xvij. ad benep. Imp. E. 1533. 5. 3. 15. * iij. v. xxxiiij. Phil. 1564. 1. 1. 1.

los fets se suspenen. ^a Y sien pagats a arbitre dels jutges ecclesiastich y seglar, ab q̄ no sia mes de cinch ducats cascu. ^b Lo qual salari no poden pendre fins que la sentència estiga en poder del escriua: y en les causes d̄ miserables nos detarde la declaracio p̄ lo salari. ^c

¶ Lo jutge seglar no compose, ni solte al coronat, fins que la jurisdicció sia declarada, cõforme a Fur. ^d Y fentse la restitucio del pres, faças honestamēt, y sen se ignominia, o giatge del restituhit. Y les informacions q̄ seran rebudes per lo jutge quel restituix, com muniques al altre jutge. ^e Declarat que lo Canceller es absent quant esta fora del Regne, y no quāt estara dins: encara que no estiga en lo loch de la contencio. Y los Arbitres conuinguen en lo loch hon sera lo tercer: o lo tercer cometa ses veus a altra persona ecclesiastica. ^f Y lo tercer declare dins lo dit temps del Fur. Y si no vol conuenir, o declarar dins lo dit temps, sia hagut per declarat Gaudet, com es en Cathalunya. ^g Y si los Arbitres no conuenen en loch comu, o no declaren dins lo tēps, declare lo tercer conforme a Fur. ^h Y lo jutge seglar haja de nomenar Arbitre, aixi en les letres repetitories, com en les fermes de dret inhibitories: encara que lo delinquent estiga en les presons ecclesiastiques. ⁱ Y supplicas que sien arbitres los dos Aduocats fiscals dels dos Furs, y es prouehit que fossen los que eren en aquell temps. ^k

¶ Apres q̄ lo coronat haura fermat de dret, y haura intimat les letres inhibitories, lo jutge seglar no traga lo coronat fora la diocesi de Valencia, sots pena de priuacio de offici, y dos mil ducats, applicadors al Espital general, o a la fabrica de la Esglesia hon se fermara la contencio. ^l Y quant sera declarat Gaudet, les despeses fetes en lo proces dauant lo jutge seglar, tacheles lo Ecclesiastich, com es de costum. ^m Y lo escriua del seglar no prenga res per les responsites, sots pena de inhabilitacio del offici. ⁿ Y lo hu dels arbitres no faça algunes assignacions, ni altres actes, sense

Fermada la cõ
tencio ques fa-
ça.

^a Fer. 302. 1. §. 1. * iij. v. xvii. & 301. 3. 19. * iij. v. xvij. Mar. 262. 2. 1. * iij. v. x. Phi. 1564. 1. 3. 2. & 1564. 2. 2. 9. Imp E. 1533. 8. 4. 31. * iij. v. xxij. per aço se corrig. d. Mar. hon se conenia dins tres mesos, y lo tercer dins vn mes en lo d. Imp. se supplica que si lo jutge seglar no nomenara arbitre quē conega lo Ecclesiastich, y remetse a Furs y a Iusticia. ^b Ferd. 302. 1. §. 1. * iij. v. xvij. ^c Phi. 1552. 1. 3. 3 ^d Imp. 1542. 13 1. 52. * iij. v. xxvij. ^e Ferd. 302. 1. §. 1. * iij. v. xvij. ^f Imp. E. 1533. 5. 3. 15. * iij. v. xxxij. ^g Imp. 1533. 9. 2. 33. * iij. v. xxvij. Phil. 1. 4. 4. ^h Imp. 1533. 9. 1. 32. * iij. v. xxij. E. ⁱ Impe. E. 1533. 9. 2. 34. * iij. v. xxvij. ^k Phil. 1547. 11. 3. 3. E. M. ^l Phil. 1564. 2. 2. 8. ^m Imp. 1533. 5. 4. 16. * iij. v. xxxij. & 1542. 3. 4. 6. * iij. v. xxxij. Phil. 1547. 11. 3. 3. & 1564. 2. 1. 6. ⁿ Phil. 1564. 1. 4. 4.

sense lo altre, així com es acostumat conforme a justícia. ^a Y quant algun coronat sera còdemnat a mort per lo jutge seglar, y opres per lo ecclesiastich, sera absolt de aquella pena, la tal absolucio continues en lo proces seglar apres de la sentència: perque los jutges seglars no executen la sentència per ells donada, ignorant la absolucio. ^b Y apres que algu sera jutjat per lo jutge ecclesiastich, ningun official Real se puga entrometre ab aquell, sots pena de nulletat de aètes, y altra pena. ^c

¶ Los ministres de la Cort Ecclesiastica poden intimar qualsseuol letres a officials Reals, encara q̄ no hi assistixea escriua de manament. Y si los officials Reals dificultaran, lo dit ministre faça la intima a les portes de hon aquells estaran, dauant dos testimonis, y valga la tal intima. ^d Y los officials Reals q̄ maltractaran als dits ministres, quant los presentaran algunes letres, o faran altres aètes, sien punits a arbitre del Rey. ^e Y los Notaris reben los aètes tocants a la Esglesia, sense esser impeditos per los jutges seglars, y sense encorrer en les penes que aquells imposaran. ^f Y informe lo Lochtinent general, pera ques proueixca que los Inquisidors contra los heretges, no perturban als altres officials en ses jurisdiccions. ^g

¶ Lo coronat conjugat que exerceira offici de carnicer, tauerner, o altre offici ciuil, o illicites y vils negociacions, no conuenients a clergues, o seran alcauots, o tindran joch de daus, tenint guany de aquell, si amonestats tres vegades no cessaran, sien priuats del priuilegi clerical. Y conega lo jutge seglar dels crims de aquells, y nol defense lo jutge ecclesiastich. Y los no conjugats, o beneficiats, de qualseuol estat, o còdicio, que no portaran habit clerical, ço es, la roba fins a dauall lo genoll, y la rasura en lo cap tan gran com es lo sagell de plom en que se sagellen les letres Apostoliques: si amonestats tres vegades nos emendaran, puguen esser presos per lo jutge seglar, y esser encarce-

Los ministros del jutge ecclesiastich no sien maltractats.

Coronat conjugat.

^a Imp. 1542. 4. 1. 7. * iij. v. xxv.

^b Imp. 1537. 5. 2. 14. * ix. j. xxvij

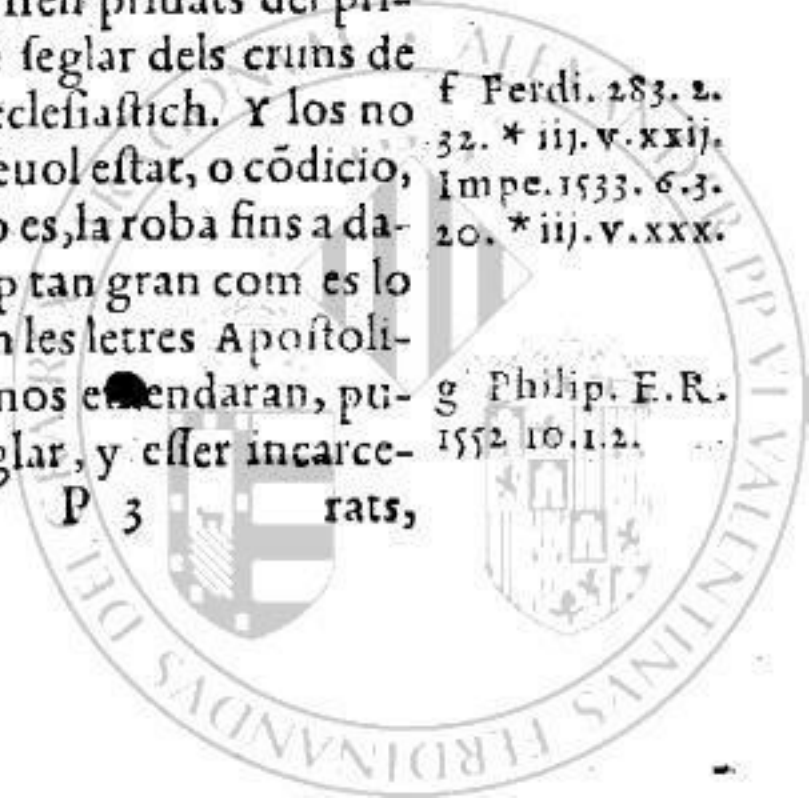
^c Ferd. E. 277. 4. 11. * iij. v. xiiij
Imp. 1542. 4. 3. 9
* iij. v. xv.

^d Phil. 1564. 1. 4. 5.

^e Ferdi. 301. 3. 17. * iij. v. xxj.
Phil. 1564. 1. 4. 5.
y los aduocats de la esglesia cõsellẽ liberamẽt sup. de aduo. §. qualseuol.

^f Ferdi. 283. 2. 32. * iij. v. xxij.
Impe. 1533. 6. 3. 20. * iij. v. xxx.

^g Philip. E. R. 1552. 10. 1. 2.

rats, destrets, y punits sense pena, fins que per lo jutge Ecclesiastic sia inhibit, o lo sen haura portat. Y si amonestat tres vegades, segons es dit, no obeyra, no inhibixca lo jutge ecclesiastic al seglar, nis repita al coronat. Y la admonicio faras publicamēt per los Vicaris per edicte, o de paraula, y no hi sien compresos los clergues que tenen benifets ecclesiastichs: dels quals conega lo Ordinari, ni los que son verdaders Ecclesiastichs, y que profeguen sa milicia honestament. ^a

¶ No sia procehit per lo jutge seglar per proces de ausencia contra algun capella, ni contra coronat conjugat, com se mostre que esta en poder del jutge ecclesiastic. ^b Y los companyons de capellans, o religiosos cauallers, sino portaran corona, o no portaran habit de religio sens engan, o tindra muller, o se fara la corona en la preso, faça juhi dauant del jutge seglar, sino sia enantat contra ells, com contra altres lechs. ^c Y en les letres citatories que enuiaran los jutges Ecclesiastichs a lechs, o clergues conjugats, dehuen expressar la causa, o de jurament, o altra, que fa que la tal cosa pertany a sa jurisdicctio: y en lo juhi ecclesiastic dehuen esser admeses les declinatories de For. ^d

¶ Los officials Reals, no entrē a escorcollar les cases dels preueres constituhits en sacres, o exempts, sino ab lo president ecclesiastic, honestamēt, y sens vexarlos, sots pena de vint y cinch liures, al Rey, y al dit President applicadores. Si ja no fera en desidia del dit President, que requeit no vindra: o en cas de fragancia de crim, o seguint a'gun deutor: y si en dites cases trobaran alguna dona, no cōposen al capella, ni a la dona, ni la traguen de la casa, sino sera a instācia de marit, o del pare, o de la mare, o germa, o fil de la tal dona, ni sen porten roba del preuere, ni de la dona, sots pena de cent morabatins, applicadors dos terços al Rey, y vn terç al accusador. ^e Y si per lo jutge ecclesiastic sera ocupada en alguna cosa la jurisdicctio seglar, sia li

resistit

Jutges seglars
no escorcollen
cases de Capel-
llans.

Jutge Ecclesia-
stich, si se oc-
cupara jurisdic-
ctio seglar.

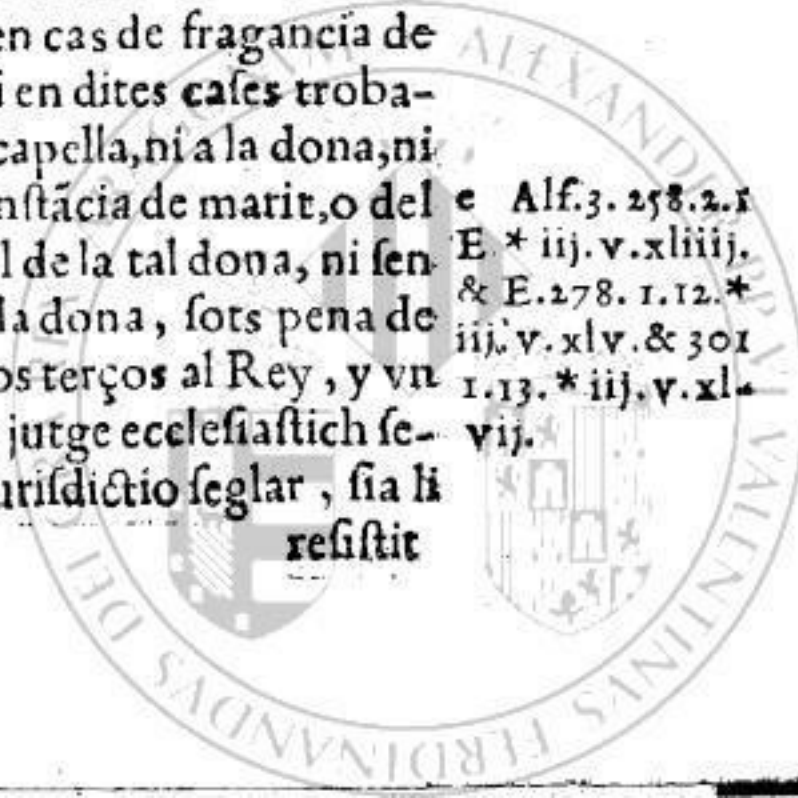
^a Ioan. 2. p. 5.

^b Ferdi. 271. 3.
5. * ix. vij. xiiij.

^c Tac. 1. 15. 3. 5.
* iij. v. vij.

^d Pet. 2. pri. 58.
§. 6.

^e Alf. 3. 258. 2. 1.
E * iij. v. xliij.
& E. 278. 1. 12. *
iij. v. xlv. & 301
1. 13. * iij. v. xl-
vij. *

resistit per los officials Reals, cremant los processos per aquells fets, o de altra manera. Y lo Notari que hi entreuindra sia punit a mort, y perdre sos bens. ^a Pet. 2. p. 60.

¶ Haja hi Cort Ecclesiastica en la ciutat de Xatiua. ^b Y lo official de Xatiua, y de Almagora, si con-

Haja hi Cort ecclesiastica en Xatiua.

xeran de les causes matrimoniales, y en lo nomenar arbitres en les causes de contencions, guardes lo acostumat. ^c Y lo Bisbe de Tortosano traga les causes

^b Philip. 1547. 16. 2. 6.

Lo Bisbe de Tortosa com nos euoque les causes de Morella.

ciuils, ni criminals, del Officialat de Morella, sino per via de appellacio: y los officials Reals dehuen amonestarlos, fins a ocupacio de temporalitats, sots pena de mil florins, applicadors al Rey, excepto en cau-

^c Philip. M. R. 1564. 25. 3. 165.

ses de matrimonis, heretgies, homicidis, y crim de lesa Magestat, y violador de la immunitat Ecclesiastica, y rapina de donzelles, o monges: les quals se pot euo-

car lo Official de Tortosa, si voldra: y sis contrafara, sia nulle. ^d Y lo Rey nos empache en los processos sobre les constitucions del concili de Tarragona. ^e Y

^d Alf. 3. pri. 50. Benedict. Papa ext. p. 5. & p. 6.

quat la jurisdicció ecclesiastica inuocara lo braç Real, sia socorreguda en quant es permes de justicia. ^f

¶ Si los pobres de Christ, com a hereus de algu, vsant dels drets del defunt, voldran posar demanda cõtra algun tercer possessor, o contra altre obligat al defunt, conegan lo jutge seglar: pero sis tractara de

^e Ioã. 1. in ext. pri. 14.

Qui conega, y com dels drets dels pobres de Christ y dels Marmessors.

dol, o violencia feta al Procurador dels dits pobres, conegan lo jutge Ecclesiastic, segons ho declara la glosa de Innocencio, en lo capitol Cùm sit generale.

extr. de For. comp. si la practica no sera en contrari. ^g Y en causa contra marmessors, pot lo aètor moure la

^f Pet. 2. pri. 58. §. 2.

dins vn any dauant lo jutge Ecclesiastic, o seglar, lo que voldra, y profeguir-la fins a la fi: encara que los pobres de Christ sien hereus: y tambe passat lo any, si

als marmessors nols sera entredita la administracio: (la qual los pot esser entredita generalment: aixi com en les administracions de execucions de vltimes vo-

^g Pet. 2. pri. 58. §. 2.

luntats, y ental cas, sols ne es conexedor lo jutge ecclesiastic) y si la tal administracio los sera entredita, o no,

conegilo jutge Ecclesiastic: y fins quen haja conegut ninguna causa sia moguda contral marmessor dauant del jutge seglar: sino quāt se declare no esser entredita, o esser restituyda. Y dins lo dit any pot qual seuol jutge subrogar, y passat lo any sols lo Ecclesiastic hi pot entredirho generalmēt als altres jutges. ^a Y pot lo jutge Ecclesiastic elegir vn corredor, o dos ab auētoritat del Rey, pera vendre les coses de realench, que peruenen als pobres de Christ, y en los actes de les vendes q̄ fara, pose hi lo Bisbe, o son Vicari, o Official, Nos tal predictæ vēditioni assentimus, y sis ha de posar decret, poses dels dos jutges ecclesiastic y seglar. ^b

^a Pet. 2. p. 58. §. 4. & §. 5.

^b Pet. 2. pr. 58. §. 1.

^c Iac. 2. p. 53.

Com castigue lo Iusticia de Almagora.

¶ Lo Bisbe de Tortosa, o lo Iusticia de Almagora, pot exercir sa jurisdicōtio en los de la dita vila per crim comes per aquells y contra aquells, y pot castigar los en fam, set, y fret, y no sen empāchen officials Reals: mas per altra pena corporal, deu lo remetre a officials Reals: mas si lo home de Almagora fugira, y sera pres en loch del Rey, y alli accusat, com segons Fur, cascu dega fer dret alla hon sera accusat del crim, y lo Rey pot en la dita vila castigar los malfactors, lo que li es permes: ab que no hi tinga forques continuament. ^c Y lo Iusticia de Morella exercite la

^d Iac. 1. ext. pr. 2.

Lo Iusticia de Morella.

Jutges delegats per senyors directes conegūe de les causes d̄ clergues emphiteotes.

jurisdicōtio criminal que te en los lochs del Abat de Benifaça, que estan en terme de Morella. ^d Y los jutges delegats per senyors directes lechs, no sien impedits en conexer de causes de clergues emphiteotes per los jutges Ecclesiastics. ^e

^e Pet. 2. p. 58. §. 3. Y en la causa entre Oriola y Murcia, sobre la erectio de Cathedral esglefia lo Rey hi proueira. Imp. 1542 10. 4. 42. *xcviij. ij. j. Phil. 1547. 8. 4. 5.

Jurisdicōtio del mestre de Muntesa en sos Comanadors.

¶ Los Comanadors de la religio de Muntesa, quāt vacara lo Maestrat, poden fer electio de Mestre liberament. Y jura lo Rey que no hi contraindra, ni fara ques impetren butles del Papa en cōtrari, ans procurara que lo Papa confirme lo dit Fur, y no empāche los Comanadors en dita electio. ^f Y conega lo dit Mestre de les causes que entre sos Comanadors se tractaran, y no sien tretes de son tribunal per euocacio,

^f Ferdi. 301. 3. 18. * lxxij. ij. j. Impe. 1533. 7. 1. 22. * lxxij. ij. j.

cio, ni de altra manera. Y si los Comandadors tindran algun plet cõtral Mestre, lo dit Mestre hi delegue jutge ab Assessor: lo qual conega de les tals causes principals y appellaciõs, sens poder esser euocades, ni tretes a la Real audiencia, ni altres officials, segons es acostumat y de justicia. ^a Y en la execucio de les lletres del consell dels ordens concernents al dit Mestre y religio, proueixquenhi los officials Reals, conforme a Furs y justicia. ^b

¶ Los vassalls del Mestre de Muntesa, no podẽ pasar, ni leuar algunes impositiõs, y si ho faran, poden esser punits per lo dit Mestre. ^c Nils se done saluaguarda contra son senyor, y la donada se reuoca. ^d Y no poden per vies de fermes de dret, ni recursos, traure les causes de la conexença del Mestre: sino en cas de fadiga de justicia, per no pendres dit Mestre, o fos officials Assessor, apres de hauer demanat correctio per algun greuge, o injuria: porque com no puguen appellar, que es remey ordinari, molt menys poden recorrer, que es remey extra ordinari. Y lo tal recurs deu cessar tostemps que ans ques conega de aquell, lo dit Mestre, o fos officials donarã jutge al recurrent, o se pendra Assessor. Y qui recorrera injustament, pague a la part les despeses en doble, remoguda tota appellacio y recurs: y si sera justament recorregut, lo jutge del recurs repare lo greuge, o cõpellisca lo jutge a repararlo, y torne la causa al dit Mestre sens mes retenirse, ni euocar se aquella. Y si per los Governadors seran fets alguns enantaments en cõtrari, sien nulles, y haguts per remesos al dit Mestre, ipso foro. Y qui recorrera callant que es vassall del dit Mestre, y optindra alguna letra, o prouisio: sia ipso facto condemnat en les despeses en doble. ^e

¶ La jurisdicció del mixt imperi de la vila de Onda, pertany al Mestre de Muntesa, reseruat al Rey lo merimperí. Y los officials del dit Mestre han de fer les vendes dels bens dels delinquents, retenint se la mitat

P 5 de les

^a Imp. E. 1533. 10. 1. 37. * iij. v. lxxxvij. Y en les causes sobre bens de realch facen juhi en la cort seglar. sup. de les sant. esgl. §. los Comandadors.

^b Phil. 1552. 9. 3. 1. E. R.

^c Mart. E. 194. 1. 12. * xxxij. ij. j.

^d Mar. E. M. 188. 4. 6. * ix. xx. xxxij.

^e Ferdi. 302. 2. 25. * lxxij. iij. j. Mar. 190. 2. 2. * xxix. ij. j. & 192. 1. 6. * xxxj. j. iij. j. Y p ço nos admeteren les fermes ã dret que posaren los de Calig ques tornarẽ al mestre. Mar. E. 191. 2. 4. * xxx. ij. ij.

Jurisdicció del dit mestre en sos vassalls.

Jurisdicció de
algunes viles o
lochs del dit
Mestre.

de les penes, segós lo Fur del Rey Alfonso primer. ^a Y la mateixa retensio de la mitat de les penes pertany als frares de Benifaça, en los lochs que tenen en lo terme de Morella: y a tots los del braç Ecclesiastic en sos lochs. ^b Y les fermes de dret posades per los vassalls del dit Mestre, pera poder se ajustar, si los tals ajusts son per les causes prohibides per lo Rey en Pere, no sié admeses: si per altres causes, faças justicia. ^c Y en les fermes de dret posades per Albocacer, y Paniscolla, sobre la jurisdicció criminal de Benicario, y Vinaroz, remet se al Mestre, retenguda al Governador la fadiga. ^d Y pendent lo plet entre lo dit Mestre y Paniscolla, sobre la jurisdicció dels dits lochs, nos innoves, y puga lo Governador subdelegar per al exercici de aquella al seu lochtinét della Vxo, y no altre. ^e Y tots los Furs y actes de Cort que parlen de la jurisdicció del dit Mestre, sien guardats. ^f

Causas de vassalls de ecclesiastic.

¶ Les causes dels vassalls dels Ecclesiastic, si poran esser euocades per causa de miserabilitat, viduitat, y pobra: aixi com en los lochs de militars, guardes lo acostumat. ^g Y en les fermes de dret posades per vassalls de persones Ecclesiastic, per coses que pertanyen a sa jurisdicció, no sen empache lo Governador. ^h Y acerca dels recursos, guardes lo acostumat. ⁱ Y la causa entre los Comanadors de sent Iuã Catalans, y Valencians, sobre les cinch comandes de la Castellania de Amposta, recaents en Catalunya, remet se al Mestre de sent Iuan, y entretant se guardes lo acostumat. ^k

Comandes de Amposta.

¶ Si entre officials Reals naxera alguna contencio sobre les jurisdiccions, ningu dels officials enante, fins q per lo Aduocat Fiscal sia conegut dins deu dies, a qui pertany la jurisdicció. ^l Y si la tal contencio sera entre los officials de Xativa, conegan lo Aduocat Fiscal de Xativa. ^m Y si sera della Vxo, conegá lo Aduocat Fiscal della Vxo. ⁿ Y los que cometé crims en camins Reals, sié de jurisdicció del justicia de aquella vila

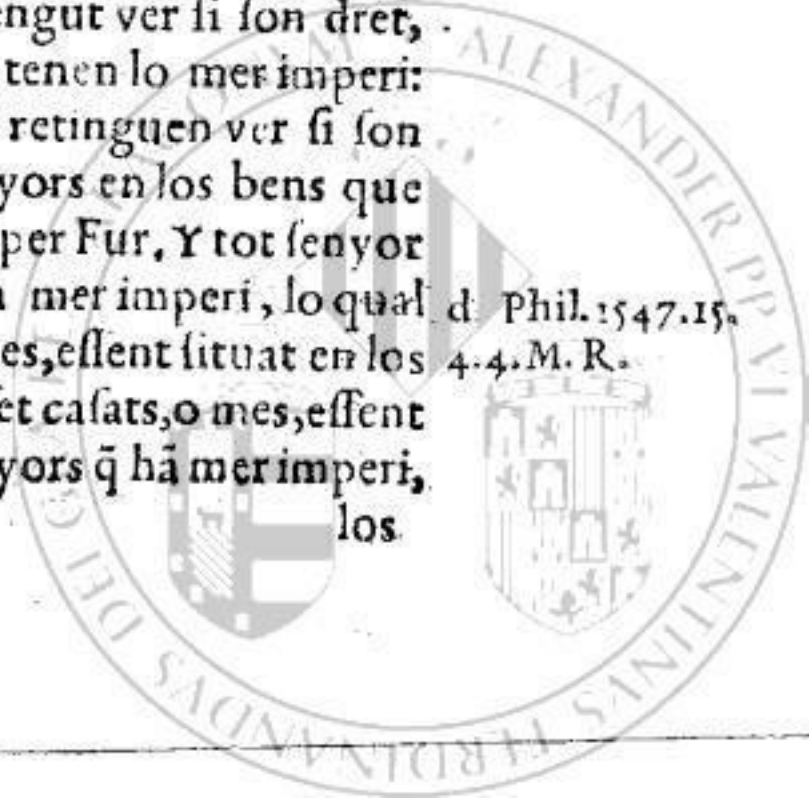
Contencio entre officials Reals.

^a Mar. 188. 3. 5.
E. M. * iij. v.
lxxxv. Imp. E.
1533. 10. 2. 39. *
ii. v. lxxxv.
^b Phil. E. 1547.
13. 3. 9.
^c Mar. E. 191. 1.
3. * xxx. j. j.
^d Mar. 194. 3. 13
* xxxii. iij. j.
^e Phil. 1552. 73.
2. 2.
^f Imp 1533. 10.
4. 40. * iij. v.
lxxxvii. y los
dits Furs y a-
ctes que parlen
de la jurisdicció
del Mestre de
Muntesa, nos
enten esser e-
lesos als vassalls
de Valldigna, en-
trent los vira-
lurs serie. I^o pe.
1533. 11. 1. 41. *
iij. v. lxxxix.
^g Phil. 1547. 12.
2. 3.
^h Mar. 191. 3. 5.
* xxx. iij. iij.
ⁱ Phil. 1547. 12.
1. 2.
^k Imp. 1542. 14.
2. 59. * xcix. iij. ij
^l Fer. R. 306. 1.
10. * iij. v. cxj.
^m Imp. 1542. 18.
2. 78. * iij. v. cxiiij
Phil. 1547. 10. 2.
58.
ⁿ Imp. 1537. 11.
2. 42. * iij. v. cvij

lla vila Real hon primer sera pres lo criminos, com a Ferdi. 273.2.
no sia per los crims referuats al Governador. ^a Y ha- 19. * iij. v. lxx-
uent pres lo justicia de Alzira al de la Pobla, per que vj).
hauia pres certes armes a certs vehins de Alzira, solte-
lo, y cancelleli la caplleuta, perque ho feu ignorant-
ment. ^b Y los justicies ordinaris de les viles, si cone-
xerã de la jurisdicció baxa en los lochs ques despobla-
ran, remetse a Furs. ^c Y lo Lochtinẽt general faça ju-
sticia, si lo loch de Guardamar es carrer de Oriola. ^d

¶ Tot senyor de loch de Christians q̄ tindra quin-
ze casats, o mes, en qualseuol terme que sia posat, te
jurisdicció entre sos homens delinquents en dits lochs
y sos termès, en causes ciuils y criminals, fins a fustiga- ^b Mar. M. 197.
cio no greu, o posar en costells, o altra pena arbitraria, 1.4. * iij. v. xc v.
ab les penes, e calonies ciuils, e criminals: excepto hon
se deu pena de mort natural, o ciuil, o mutillacio prin-
cipalment, o en subsidi, que pertany als ordinaris que
han mer imperi, en terme dels quals estaran. Y si en los
dits casos pertanyents als dits senyors sera menester
turmetar, declaren los dits senyors la tortura, y execu-
tela lo que te lo mer imperi, si li parra esser ben decla-
rada. Y en los casos referuats al Rey, o als que han lo
mer imperi, hajan los dits senyors la mitat de les penes
pecuniaries, o composicions, o altres que aquells de- ^c Phil. 1547. 143
clararan, restant la altra mitat als que han lo mer im- 4.7. E. R.
peri. Y no puguen fer remissio de la dita part tocant
als dits senyors: y si pera la dita pena, o composicio se
hauran de vendre bens seents del reo, posats en lo dit
loch, venals lo dit senyor, y retengut ver si son dret,
done lo restant del preu als que tenen lo mer imperi:
pera que satisfacen a la part, y se retenguen ver si son
dret, sens perjudicar als dits senyors en los bens que
en son cas pertanyguen a daq̄lls per Fur. Y tot senyor
de loch de Moros que no tindra mer imperi, lo qual ^d Phil. 1547. 15
loch tindra tres casats Moros, o mes, essent situat en los 4.4. M. R.
termens de viles Reals: o tindrã set casats, o mes, essent
situats en los termès de altres senyors q̄ hã mer imperi,
los.

Jurisdicció de
señors de lochs.

los se dona jurisdicció ciuil y criminal, fins a cēt açots, o mes, o menys a consell del alcadi, ab totes les penes, en sos lochs, y entre sos vassalls. Y en los casos de mort, o mutillacio pertany la jurisdicció als que tenē lo mer imperi en aquell terme, y de les composicions dels dits casos, o del preu del Moro, que per escusar los açots voldra esser venut, tingan la mitat lo senyor del loch, y l'altra mitat lo que hi te lo mer imperi: salvo a la part son dret. Y en los altres lochs menors dels de sus dits: sia tot lo mixt imperi dels que han lo mer imperi: y en los dits casos de mort natural, o ciuil, o mutillacio, y no en altres, se puga fer remissio, restāts los Furs parlants de remissions, y altres enantaments contra crimiñosos en sa força, y sens perjudicar en lo mer imperi als quel han. ^a Y si los que han mer imperi en son cas, farà composicio, no perjudica als dits senyors en la sua mitat de la pena: y si los hauents mer imperi contrauidran, paguen cent morabatins. ^b Y si los dits senyors de lochs poran composar los dits açots, o no, guardes lo Fur, y lo acostumat. ^c

¶ En les causes que los vassalls tindran dauant sos senyors, no recorreguē al Rey, ni al Governador, y si recorrerā, no sien oyts. Y en les causes q̄ estrāgers tindran dauant lo senyor, dexas a major deliberacio. ^d Y apres que les causes dels vassalls de militars serā començades dauant son senyor, encara que lo vassall se auassalle del Rey, no poden esser euocades al Rey, ni al Governador, ni a altre official, ni per causa de pobrea, viduitat, pupillarirat, o miserabilitat. ^e Y los collectors vassalls dels militars donen conte a sos senyors, y no sien trets de son examen: y sin seran trets, tornen si. ^f Y tinguen los militars en los nous conuertits la mateixa jurisdicció que hi tenien quant eren Moros: aixi com fench cōcedit a molts del Regne. ^g Y no hi consenti lo Syndich de Alzira. ^h Mas la conexença del crim de colera, tostemps pertany al senyor Rey. ⁱ Y lo Governador, ni Batle sots color de crims

^a Alf. 1. 89. 2. 1. * iij. v. lxxviiij. y no es concedit que los que tenen la jurisdicció mixta puguē composar de la pena de açots. Pet. 2. 113 3. 13. * iij. v. lxxix. ^b Mar. 177. 3. 1. * iij. v. lxxx. & M. 197. 2. 5. * iij. v. lxxxiiij. Y en certa composicio que fench feta a certs Moros de Picacēt, dones al señor la mitat per lo thesorier. Mart. M. 198. 3. 4. * iij. v. lxxxij. ^c Alf. 3. iij. v. lxxxiiij. non est in antiq. ^d Alf. 3. M. 260. 4. 1. * j. iij. xxvj. & lix. j. ij. & 261. 4. 1. M. * lix. j. ij. duplicat ab lo precedent. Mar. M. 199. 1. 7. * xxxv. j. j. y com sen puguē anar los vassalls dels lochs. supr. de scla. fug. §. quāt algu & §. seq. ^e Ioan. 244. 4. 1. * iij. v. lxxiiij. Alf. 3. M. 261. 2. 1. * iij. v. lxxij. ^f Alf. 3. 261. 3. 1. * lix. j. j. ^g Imp. M. 1528. 7. 1. 13. * iij. v. xcj. ^h Imp. 1528. 7. 3. 14. * iij. v. xcj. ⁱ Ioā. 150. 1. 16. * xvij. i. j.

Com se empache lo Rey en les causes dels vassalls de militars.

de crims, no traguen los delinquents de les viles, e lochs de Ecclesiastichs, y Barons, en prejuhi de aquells. ^a

En quins casos los clergues facen dret dauant de jutge seglar.

¶ Quant algun capella se clamara del lech, sia dauant del jutge seglar, y tambe si lo lech per reconuencio se clamara del capella. ^b Y si aquell que esta subiecte a la jurisdicció Real, anara a jutge Ecclesiastic, cau de la actio, applicadora al Fisch, y a la part, y sia punit a arbitre del Rey. ^c Y en plet que capella tindra ab lech, o ecclesiastic sobre cosa de realench, facen dret dauant del jutge seglar, y per cosa ecclesiastica dauant del jutge ecclesiastic. ^d Y la jurisdicció seglar sia defensada per lo Governador, sots pena de la indignacio del senyor Rey, y que refara de sos bens lo greuge ques haura fet als vassalls del Rey. ^e

For competēt.

¶ Lo actor deu seguir lo For, hon lo reo te son alberch, o lo tenia al temps del contracte. ^f Y qualseuol demanda Real, o personal se pot posar contra qui la posseix en lo loch hon esta la cosa. ^g O en lo loch del contracte, o hon lo malefici sera fet, o lo plet de aquell comēçat, o hon los malfactors seran trobats, si seran vagamundos, o hon tindran son domicili, o ahon sera promes de pagar, o alla hon lo reo te son alberch, a electio del actor. ^h Y si algu haura promes a altre de pagarlo, o donar, o fer dret en cert loch, deu respondre en poder del jutge de aquell loch, y sino ho fara, puga esser demanat en tot loch, y pague al demanador les despeses que li ha causat en no hauer li cumplit lo promes. ⁱ Y no pot pagar en altre loch contra voluntat del creador. ^k Y qui promete pagar en aquest loch, o en aquell disiunctiuè, te electio lo actor de demanar la cosa alla hon voldra, y lo reo de pagar hon voldra, ans que sia demanat. Y si la promesa sera feta de pagar en aquest loch, y en aquell coniuētiue, lo actor pot demanar part en vn loch, y part en altre. ^l

Hon se pose de manda.

¶ Lo Caualler del Regne pot esser conuengut en la ciu-

^a Mar. 187. 2. 1.

* iij. v. xciiij.

^b Iac. 1. 15. 2. 4.

* iij. v. v.

^c Iac. 2. p. 51. §.

2. Pet. 2. 115. 3. 8.

* iij. v. vij. & p.

20. lo. 2. & p. 26.

y en cas que la

jurisdicció sia

duptosa no es

determinat, vt

d. For. Pet. 2.

^d Iac. 1. 16. 1. 17

* iij. v. vj.

^e Ioan. 146. 2.

10. * iij. xix. xiiij

^f Iac. 1. 15. 2. 1. *

ij. v. j.

^g Iac. 1. 16. 3. 3.

* iij. viij. iij.

^h Iac. 1. 16. 4. 5.

* iij. viij. v. & 16

2. 1. * iij. vj. j. &

53. 1. 3. * vij. v.

ij.

ⁱ Iac. 1. 16. 2. 1.

* iij. vij. j. & 53.

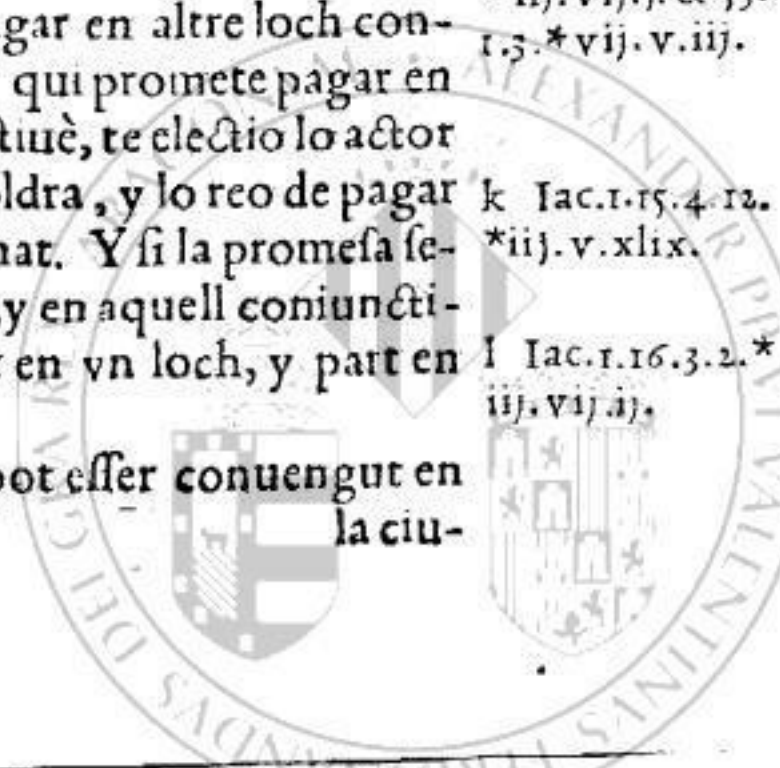
1. 3. * vij. v. iij.

^k Iac. 1. 15. 4. 12.

* iij. v. xlix.

^l Iac. 1. 16. 3. 2. *

ij. vj. j.

la ciutat de Valencia, y en lo loch hon tindra cases, o possessions, e tindra son alberch, y hon haura contractat, o fet algú malefici. ^a Y sia feta justícia a cada hu en lo loch hon te lo domicili, així en causes ciuils, com criminals: encara que lo mateix Rey se vulla assumir la conexença. ^b

¶ Herècia deu esser demanada en lo loch del domicili del que la te, o ahon la cosa esta tota, o la major part. ^c Y lo legat alla hō sera la cosa legada. ^d Y en lo loch hon sera demanada, o torbada la possessio, o alla hon sera feta la força, se deu conexas de aquella. ^e Y qui administrara bens de altri, alli hon los ha administrat deu donar lo conte. ^f Y la muller pot demanar la dot a son marit, tant hon lo marit te son alberch, com hon estan les coses obligades al dot. ^g

¶ Los vehins del Regne de Valencia, no son tenguts a respondre fora del Regne, sino cascu en sa terra: tambe en les causes de primeres appellacions. Excepto per deute, o malefici, o contracte fet en altre loch, o sis obligara a pagar, o fer en altre loch. ^h Y los vehins de la ciutat de Valencia no sien trets a pledejar fora de aquella, o son terme, mas tracten se les sues causes en dita ciutat, y nos euoquen al Rey. ⁱ Y ningun ciutada de Valencia, ni Baro, ni caualler, sia tret a pledejar fora de son for, per miserable persona, y sols lo Rey; o son primogenit estant en lo Regne, se poden euocar les tals causes per raho de miserabilitat. ^k Y tambe les causes de miserables, viudes, y pubils: poden esser euocades al Rey, o al Governador, així en agent com en defenent, essent propries de aquelles, y no cessionades, o donades ab frau. ^l Y les causes de les segones appellacions, y de miserables, no sien trets del Regne: mas sien remeses als Ordinaris. ^m

¶ Los habitants de la ciutat de Xatua, y de les villes Reals del Regne, ningun sia tret a pledejar fora de la vila hon habita, o del terme de aquella, ni per euocacio feta per lo Rey, o son primogenit, ni per son pro-

k Mar. 203. 3. 2. * iij. v. lviij. Pet. 2. 132. 1. 8. * iij. v. liij. l Ferd. 271. 4. 9. * iij. v. lxiij. m Pet. 2. 132. 1. 8. * iij. v. liij. Ioan. 163. 4. 8. * ad tempus. iij. v. liij. & 164. 4. 1. ad tempus. * iij. v. liij. Pet. 2. p. 85.

a Iac. 1. 15. 3. 8. * iij. v. lxxvij. Y fonch concedit per cinch anys que los cauallers per causa de miserabilitat no fossencō ueguts fora dl regne. Mar. 196. 1. 3. * iij. v. lvi.

b Alf. 2. p. 36. & pri. 42.

c Iac. 1. 16. 4. 1. * iij. ix. j.

d Iac. 1. 16. 2. 3. * iij. vj. iij.

e Iac. 1. 16. 2. 2. * iij. vj. ij.

f Iac. 1. 16. 4. 1. * iij. x. j.

g Iac. 1. 14. 2. 20. * iij. j. xxvij. y

los marits, mullers, pares, mares, fills, filles, germans, y germanes dauant qui pledejen, sup. de arbit. §. fin.

h Iac. 1. 15. 3. 9. * iij. v. l. Petr. 2. 109. 3. 30. * iij. v. l. & p. 72. Alf. 3. iij. v. lxx. * non est in antiq.

i Mar. 203. 3. 1. * iij. v. lviij. y no es concedit que

haja loch en les prouisions cau

sa recognoscent di. Imp. 1542. 12. 4. 50. * xcviij.

i. j. *

l Ferd. 271. 4. 9. * iij. v. lxiij.

& 164. 4. 1. ad tempus. * iij. v. liij. Pet. 2. p. 85.

Ningu sia tret de son For.

Los de les ciu-
tats y viles Re-
als no sien trets
casu de son
For.

pri motiu, ni a instancia de part, ni per appellacio: y lo oficial que hi contrauindra en respecte de Xatiua, pague deu milia florins. ^a Y los de Oriola no sien trets a pledejar fora de aquella. ^b Ni los de Muruedre en causes ciuils, ni criminals. ^c Ni sien trets los de Morella, y ses aldees de la dita vila, per raho de algun crim per lo Governador. Y si volen conexer dells, estiguen en les presons de la dita vila, y no sien trets pera portarlos a altra part, sens expressa letra del Rey: no sols que disponga generalment: sino que expresse lo nom, o noms dels que hauran de traure: y la tal letra se haja de presentar al justicia de la dita vila, sots pena al q̄ contrafara de la indignacio del senyor Rey, y dos mil florins. ^d

Hon pnga algu
esser cõuocat.

¶ Qualseuol ciutada de Valencia convinga al habitador del terme de aquella dauant lo justicia de Valencia, y als habitants de lochs dauant sos senyors en causes ciuils, y sino li faran justicia dits senyors, destrenygalne lo justicia de Valencia: al qual se pot appellar. ^e Y qui possehix coses per franchalou en terme de senyor, faça dret per aquelles dauant del senyor. ^f Y si algu se clamara, o mudara a altre jutge q̄ al seu, o la sentencia donada per son jutge, voldra q̄ al tre la porte a execucio, o lo condemnat demanara altre jutge, q̄ impedixca la execucio per raho de mal, o de guerra, perda lo aetor la actio, y lo condemnat lo que podia detenir la execucio. ^g Y si algu sera cridat fora de son for, deu comparexer, y allegar sos priuilegis de For, y conegan aquell jutge. ^h Y nos entē que lo reo haja approuat lo jutge incompetent, perque dauant aquell demane que lis mostre la demanda. ⁱ

Hõ responguē
los estrangers.

¶ Los estrangers dehuen respondre dauant lo justicia de la ciutat de Valencia, per contracte, o malefici que hajen fet en lo Regne, o promesa de pagar en aquell: sino era clergue, o religios, o tenint cens per la cosa censada, o haura fermat dret, o contractat en altre loch fora del Regne, hon essent hi trobat respon-
ga.

^a Mart. R. 214.
2.1. * iij. v. lix. &
214.3.1. * iij. v.
lx. Phil. 1564. 11.
2.79.

^b Imp. 1542. 11.
1.43. * iij. v. lx-
vij. Phil. 1547.
15.4.3. M. R.

^c Alf. 3. ex. p. 10

^d Ferdi. 1. p. 2.

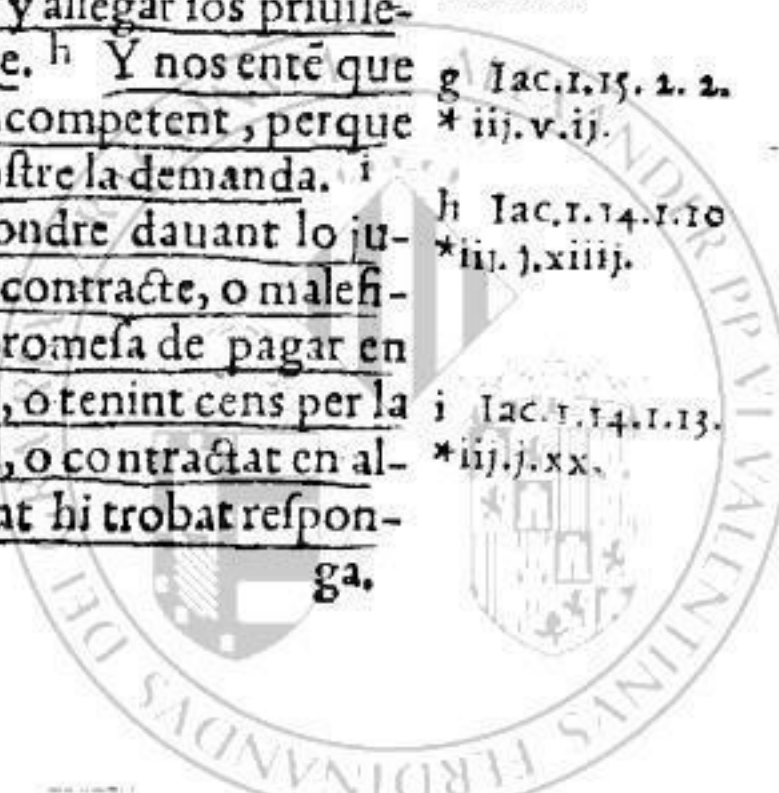
^e Jac. 1. 15. 4. 10
* iij. v. lxx. & 16.
1. 15. * iij. v. lxx).

^f Jac. 1. 16. 1. 16.
* iij. v. lxxix. y q̄
dels cauallers
non coneguen
los barons. vi-
de supr. eod. in
prin. & infr. de
feus. §. los ca-
uallers.

^g Jac. 1. 15. 2. 2.
* iij. v. ij.

^h Jac. 1. 14. 1. 10
* iij. j. xiiij.

ⁱ Jac. 1. 14. 1. 13.
* iij. j. xx.

ga. ^a Y lo estranger que no es tégut a respondre en Valencia, o en lo Regne, no deu assegurar de fer dret: sino sera vagaros, lo qual deu respondre en lo Regne, o si dira tenir estatge en altre loch, assegure de fer dret hon tindra lo estatge. ^b

^a Iac. i. 15. 2. 3.

* iij. v. iij.

^b Iac. i. 15. 4. 13.

* iij. v. iij.

^c Iac. i. 7. 1. 1. *

ij. ij. j. & 7. 2. 3. *

ij. ij. v.

^d Iac. i. 7. 2. 2. *

ij. ij. ij.

^e Iac. i. 7. 2. 4. *

ij. ij. vj.

^f Iac. i. 51. 2. 4. *

vij. ij. xxj.

^g Phil. 1564. 8.

1. 59. per aço se

corrig. Phi. 1552.

3. 2. 14. hon en

les causes ques

tractauen pro-

cessalment nos

feyen assigna-

cions.

^h Phil. 1547. 4.

2. 16.

ⁱ Alf. 1. 89. 1. 5.

* vij. ij. xxij.

Iac. i. 51. 3. 10. *

vij. ij. xxij.

^k Iac. i. 54. 2. 16.

* vij. vij. xv.

DE CITACIONS, E contumacias.

TITOL XIII.

NO pot lo esclau ni son fill citar a son patro, ni patrona, ni fills, ni pares, ni hereus de aquells, y si sera de molts, a ningun de sos senyors pot citar, com sia de tots, y d' cascu, sens licéncia de la Cort. ^c

Ni pot lo libert conuocar a son patro en causa criminal. ^d Mas lo libert de vniuersitat be pot citar a la vniuersitat, y a cascu de aquella. ^e

¶ Quant algu sera citat de parts remotes, done lis temps pera compareixer segons la distàcia del loch. ^f Y facense assignacions dauant los jutges de la ciutat y Regne. ^g Y sien acomodades les hores de aqilles, per euitar contumacias. ^h Y si essent citat algu, o hauent

lisfet assignacio a si, o a son procurador, aixi actor com reo, sera contumaz, pague en còtinent vn sou a la part, o les despeses de la còparicio, o citacio, y si lo jutge essentne request, no condénara, pagueho de sos bens. ⁱ

Declarat que aquell es contumaz, que essent citat tres vegades, no comparra, o essent present no volgue fer dret, ni respondre a son aduersari. ^k

¶ Aquell que sera citat primera, segona, y tercera vegada, peremptoriament, si sera contumaz, o apres que sera citat se absentara, sens dexar procurador, y tornat apres a esser citat a la casa per tres vegades, no comparra, per si, ni per procurador, si sera demanda

Real,

Qui pot citar a
altre o no.

Lo citat com
comparega.

Penal del contu-
maz.

Qui es contu-
maz.

Com se profeguixca la causa essent lo reo absent, o contumaz.

Real, de cosa moble, o no moble, sia posat lo aëtor en possessio de aquella: y si sera demanda personal, sia posat en possessio de tants bens del contumaz, quant es lo deute, o lo malefici, pera guardarlos. Y lo citat en demanda personal, tant que no sia, com que sia en lo Regne, sia destret ab penes a arbitre de la Cort, de venir a respondre dauant aquell. ^a Y si ans que fos citat se absent, y estara absent, cites tres vegades, de cinch en cinch dies, ab letres: y sino comparra per si, ni per procurador, sia posat lo dit demanador en possessio, com es dit: y si sera tan luny, que no puga esser citat, s'iali decretat curador a la ausencia: lo qual curador puga també demanar: y si dins vn any vindra lo absent, recobre la sua cosa, pagant les despeses fetes, guardantla: y en lo plet, si ja per sentència no li sera adjudicada al demanador, o al deutor: porque en tal cas no la poria cobrar lo que fonch absent, sino pagant lo deute, y les despeses fetes. ^b

a Iac. i. 51. 1. 3. * vij. x. ij. & 51. 3. 13. * y. ij. ij. xxvi), de les despeses, inf. de juhís. §. apres.

b Iac. i. 51. 3. 13 * vij. x. iij. y si lo accusat de crim sera absēt inf. de accus. §. quant algun, y si lo que sera vengut, volent per força cobrar la possessio, rebrá mal, no hi es tengut lo possessor. inf. de malfact. §. lo que.

DELS I V H I S Y O R D E de aquells, y dels Iutges, plets, y despeses.

T I T O L X V.

Fundat lo juhi com nos excu-se ni recuse lo Iutge

Ningun esclau pot esser en juhi, ni pot esser condemnat en ciuil, ni criminal. ^c Y ans que sia començat lo juhi, pot lo jutge delegat escusarse, o esser recusat, ab justes rahons de sospites: y apres de començat, si les dites rahons succehiran apres, sino sera renunciat a allegacions, rahons, y excepcions. Mas lo jutge ordinari no pot esser remogut per suspecte, sino q se li done companyo, ab lo qual procehixca. ^d Y lo Arbitre, o Assessor elet de voluntat de les parts, no pot esser recusat, sino per noua raho de sospita. ^e

¶ En les causes de major summa de cinquata sotís, **Q** poses

c Iac. i. 65. 3. 3. * ix. v. iij. & 13. 4. 1. * iij. j. j. y com puga lo esclau citar a son señor, sup. tit. i. in prin.

d Iac. i. 13. 4. 2. * iij. j. ij. & 13. 4. 3. * iij. j. ij.

e Iac. i. 13. 4. 4. * iij. j. v.

Com se comē-
ce y profegui-
ca la causa.

poses la demanda per escrits, y les declaracions poden se posar juntes en la demanda, y no altrament: mas la addicio pot posarse trenta dies apres de començat lo plet. ^a Entenent que lo plet es començat, quant la demanda es posada, y li es respolt atorgant, o negant, o per excepcio peremptoria. ^b Y es tengut lo reo a pendre trellat de la demanda lo mateix dia ques posada, si lis dona. ^c Y si cosa sera demanada ab acte executori, profeguiexas per execucio, manant al reo que pague, o dins cert terme mostre perque no deu pagar, sots pena del delme. Y passada la dilacio, perseueres en la execucio, sens posar demāda per escrits. ^d Y no si accepte excepcio, q̄ no sia prouada ab acte publich. ^e Ni sia differida la execucio per inhibicio del jutge ecclesiastich, allegantse usura, remoguda appellacio. ^f

¶ Sia lo juhi així ordenat, que posada la demanda se li responga, y admetense les excepcions, y nos posen articles, o altre proces: y cascu done testimonis sobre sa demanda: y ninguna demāda sia dita inepta, y cascu se pugua appellar. ^g Y apres de publicats los testimonis, y passades les dilaciōs, sols se pugua posar en les causes ciuils vna escriptura resolutoria, si ja nos articulaua nou fet, o se produhissen nous actes. ^h Y en les causes ciuils ardues donen tots los jutges los duptes a les parts: y en lo supremo Real Consell y Audiencia donels lo relador ab parer de tot lo Consell. ⁱ Y en causa de menor summa de trenta sous nos admeten aduocats, ni protests: y sis protestara dauant dels Jurats, remetas al justicia. ^k Y dauant lo justicia de trecents sous determinense les questions de paraula. ^l

¶ Si cosa moble sera demanada en juhi, posela lo jutge en poder de algu, perque no lis faça engan, si qui la te es sospitos: o si lo demanador mostrara que li pertany, moñrelis la cosa entre altres semblants, a ell y als testimonis ans que juren. Y ans de veurela diga lo demanador alguns senyals de aquella. ^m Y la cosa litigiosa moble, o semouēt, mostres en juhi per lo poschidor,

Com se exhi-
buixca la cosa
litigiosa.

a Alf. 1. 89. 1. 3.
*j. vj. ij. per a-
ço se corrig.
Iac. 1. p. 65. Hon-
nos podia po-
sar libell.

b Iac. 1. 14. 3. 1.
*ij. ij. j.

c Iac. 1. 14. 3. 2.
*ij. ij. ij.

d Iac. 2. pri. 10.
Alf. 2. p. 41.

e Iac. 2. pr. 155.

f Iac. 2. p. 42.

g Petr. 1. 98. 2.
62. *j. vj. iij. &
p. 23. & p. 18.

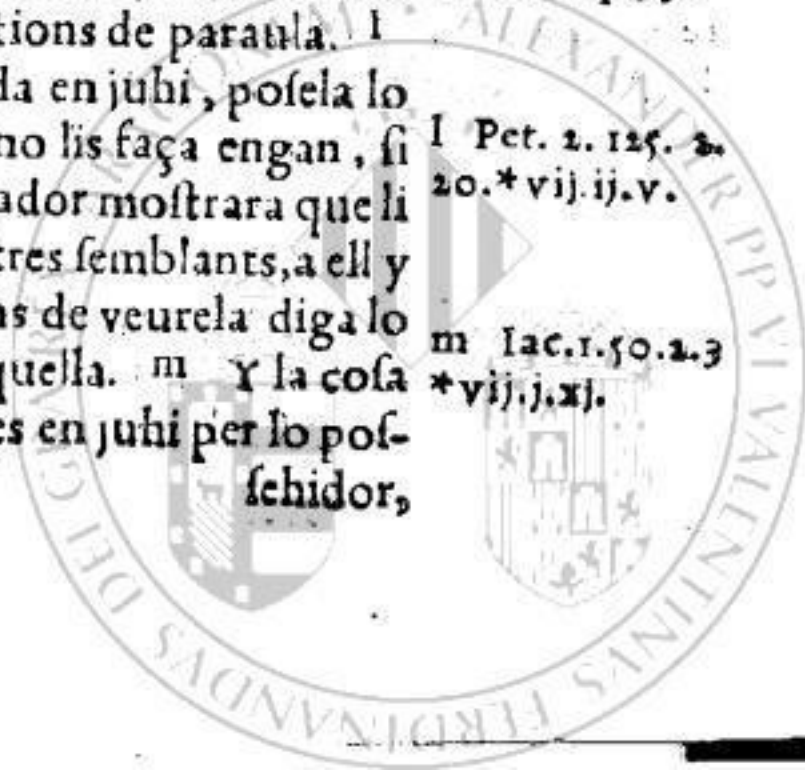
h Phil. 1564. 9.
3. 69.

i Phil. 1552. 3. 2.
15. & 1564. 9. 4.
71.

k Iac. 2. p. 93.

l Petr. 2. 125. 2.
20. *vj. ij. v.

m Iac. 1. 50. 2. 3.
*vj. j. xj.

fehidor, o que per engan haura deixat de possehirla, jurant lo demanador que es son interes ques mostre: y tambe ho pot instar lo procurador per altri demanador. Mas les coses seents nos deu demanar q̄ sien mostrades, com per si se mostren. ^a Y sis dubtara que lo possessor malmeta los fruyts de la cosa litigiosa, sien deposats en loch segur. ^b Y qui possehix la cosa litigiosa la deu laurar: y si les dos parts pretenen possehirla, ningu la laure fins sia declarat de la possessio. ^c Y declarantse que la cosa es del hu dels litigants, es declarat que no es del altre. ^d Y no pot tornar-se al plet, al qual sera renunciat. ^e

¶ Apres de comēçat lo juhi en vna part, alli deu acabar-se: encara q̄ la vna de les parts sia fet de altre For. ^f Y en les Corts ordinaries pot esser procchit sens figura de juhi, atesa sola veritat: y ninguna sentencia pot esser dita nulle per falta de solēnitat, encara q̄ lo juhi sia comēçat solēnement. ^g Y si algu se quexara esser lāçat d̄ possessio, o pprietat per força, conegas primer de la força q̄ de la possessio, o propietat: sino voldra lo actor ques conega d̄ la força y possessio juntamēt. ^h

¶ Quant algu haura venut, o logat cosa moble, o seent, a pagar tantost, y lo comprador, o logater negara de pagar, o dira hauer pagat, nos pose la demāda en escrits: sino que pres jurament del comprador, si confessara: o negant, lo demanador, o logador prouara ab alguns dels entreuenidors en lo dit contracte ab jurament sens escrits, sia cōdemnat lo comprador, o logater a pagar dins deu dies, sots pena del quart: los quals passats, y fet lo reclam, sia encontinent executat ab lo degut, y despeses fetes, durant la execucio en sa prouissio y de sa familia, y besties que te en lo hostal, y judicials, si sera foraster: y si sera de la terra, sols lis contenles judicials. Y si lo comprador haura promes al vendidor de fer dita en cambi, deula fer dins dit termini: y si no ho fara com ho haura promes, venenlis encontinent sos bens: y si no tindra bens clars y desembargats.

Q 2 de tota

^a Iac. 1. 21. 4. 1
* iij. xxj. 1. & 21
4. 2. * iij. xxj. ij
& 21. 4. 4. * iij
xxj. iijj.

^b Iac. 1. 28. 3. 35
* iij. xv. xxxv.

^c Iac. 1. 62. 4. 10
* viij. viij. x.

^d Iac. 1. 29. 1. 9.
* iij. xvj. x.

^e Iac. 1. 7. 3. 2. *
ij. ij. ij.

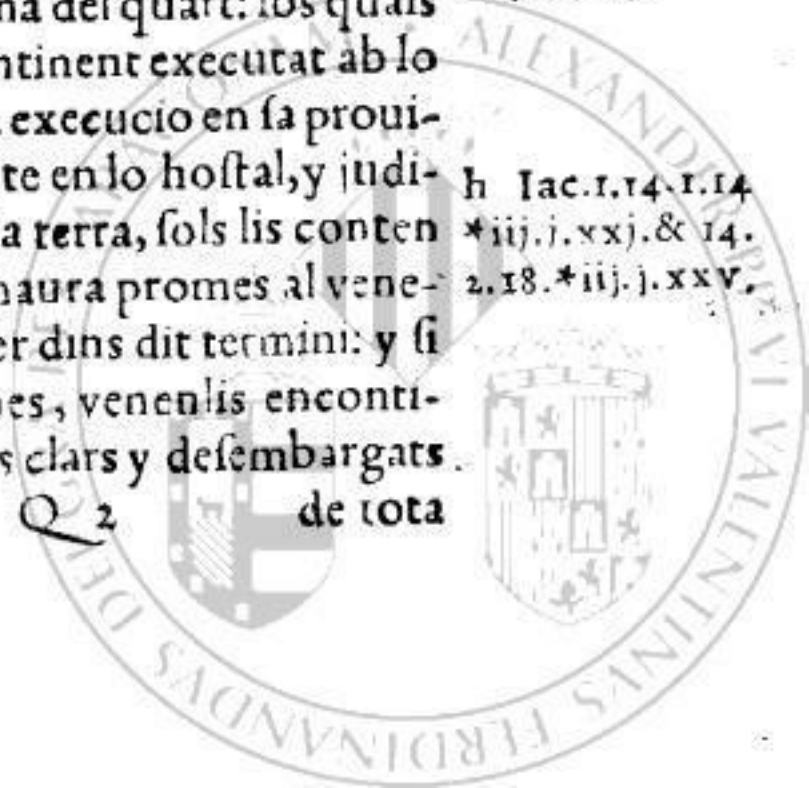
^f Iac. 1. 14. 1. 11.
* ij. j. xv. & 14.
1. 12. * ij. j. xvj.
Ioan. 244. 4. 1. *
ij. v. lxij.

^g Pet. 2. 104. 4.
5. * j. ij. vii. &
116. 3. 5. * j. vj. v.
& 109. 2. 28. * j.
iij. x. Mar. 169. 2
1. * j. vj. vj.

^h Iac. 1. 14. 1. 14
* iij. j. xxj. & 14.
2. 18. * iij. j. xxv.

Com se arregle lo juhi.

Com se profeguixca pera cobrar lo preu de coses compra-des.

de tota opposicio, estiga en la preso fins que haja pagat: y sia lo venedor pocior en dret als altres creadors mes antichs en los bens aixi venuts, o a espera, y en los fruyts, o rendes de aquells. ^a Y en la exactio dels preus de coses venudes fiades, nos donen commisiõs a porters, sens guardar orde de justicia. ^b

^a Pet. 2. 104. 4. 6. * j. vj. xij. & 109. 4. 32. * j. vj. xiiij. & 119. 3. 1. * j. vj. xiiij.

^b Phil. 1547. 7. 4. 40.

Prosecucio de executio.

¶ En la executio de algun deute deuse fer lo destrenyiment de tal manera, que primer se passe per los bès mobles y seèts, y en falta de aquells los se tanquen les portes: les quals qui obrira sens licencia de la Cort, pague per cada vegada xixanta sous: y altretant pague qui contraindra a dalguna empara. ^c Y si en alguna executio si posara opposicio vsuraria, y per lo jutge Ecclesiastich sera inhibit lo seglar, donant lo actor fermaça q̄ pagara lo jutjat, quant per lo Ecclesiastich sera prouehit sobre la vsura, sia per lo jutge seglar enātat en la executio. Y si sera posada opposicio crediticia, saluo son dret al opposant, potse enantar. Mas si sera posada opposicio propietaria, conegas de aquella summariamēt: y si lo opposant no obtindra, pague totes les despeses fetes, encara que no hi sia condemnat, (les quals al principi deu assegurar) segons lo juramēt de la part, y tachacio del jutge: y sobreseuse en la executio, fins que en ella sia declarat. ^d

^c Iac. 1. 4. 1. 3. * j. iiiij. iiij.

^d Petr. 2. 156. 2. 17. * xviiij. ij. 1. Iac. 2. p. 36. Phil. 1547. 11. 1. 62. & 1564. 19. 4. 128. p. aço se corrig. Imp. E. R. 1542. 14. 3. 60. * iiiij. xxiiij. lxxv. Hon per la opposicio propietaria nos sobreseha en la executio.

Quant se intimen les escriptures de rahõs.

¶ Si escriptura de rahons se posara, o sera prouehida saluetat, o sobresehiment, intimes dins tres dies apres de posades, contadors de momento ad momentum: altrament no sen tinga esguart mes que si posada no fos. ^e Y en les execucions ques faran contra vassalls del Capitol de la Seu de Valencia de Benimaclet y Buriacot, faças ab letra subsidiaria. ^f

^e Imp. 1533. 4. 3. 10. * iiiij. xxiiij. lxxij.

En quinse casos se pot allegar perorroscencia.

¶ En ningun loch sia allegada perorroscencia, sino sera en cas per lo qual se haja de seguir mort, o mutilacio de membre, o greus açots: y quant en tals casos se allegue, vltra del jurament que deu fer la part, si nos prouara, pague qui la allega docents morabatins, al Fisch, y a la part: y quant se allegue, assegures la pena y despeses

^f Imp. 1542. 14. 1. 58. * xcix. ij. 1.

despeses per lo allegant: y sino pot assegurar, obligue
 sos bens: y no podent pagar les dites penes, sia punit
 corporalment, com no sia a mort, o mutilacio. Y te
 justa causa de allegarla aquell contra qui se dona sen-
 tencia en dits casos per lo senyor sens proces, y no sis
 dona ab proces. ^a

Dins quat téps
 se declare en les
 causas.

¶ Com la tardança en los plets sia madastra de la
 justicia, ^b perço per abreuiar los plets, esta ordenat
 que qualseuol plet de demanda ciuil, o criminal, sia fi-
 nida dins trenta dies: si nos acabaua per justa raho. ^c
 Y en los tribunals inferiors a la Real audiencia, en les
 causas de major summa de cent liores, los jutges y Af-
 fessors ordenen y posen la sentencia en poder del escri-
 ua de la sua Cort dins tres mesos: y en causa de menor
 summa, dins vn mes, contadors apres de fet lo mana-
 ment de posar proces y actes, y en causas ques tracten
 de nua paraula, declares dins menys temps, sots pena
 a arbitre del senyor Rey. ^d

ristes solēnes, o mes, y dos o tres Jurats, en loch cert quels parra, y despa-
 chen les causas summariament, especialment dels recursos dels justicies
 al Governador, feta relacio per lo assessor, y oydes les parts se declare, y se
 tornen les causas als ordinaris, segons se declara sens appellacio, y de les
 injurias e torts que los justicies principalment criminals e sos lochtinēts
 fan a les gents, y de les negligēcies dels assessors, principalment en donar
 sentencies, y rebre desmesats salaris, y dels escriuans, y emenden los
 aduocats de ses faltes, castigant los a remotio dels officis, a cert temps, o
 perpetuament, com los parra, sens que sen puguen appellar, y sens dero-
 gacio de la jurisdicctio ordinaria. Pet. 2. 152. 3. 7. ad tempus. * xvi. ii. j.

Quines rahons
 se admeten, y
 com.

¶ Totes les rahons en fet ques allegaran, sien ad-
 meses per lo jutge: encara ques diga aquell esser incom-
 petent, y rebente los testimonis en continent, y faças
 assignacio a la part, pera veure jurar testimonis: mas
 en la diffinicio tingas esguart, a si les rahons eren per-
 tinentes, o no, y en aquella se admeten, o repelleix quē
 los testimonis, y les rahons. Y si seran impertinents, y
 passara aixi en cosa jutjada, lo que les posa, sia ipso fo-
 ro condemnat en les despeses. ^e

¶ Apres que lo plet sera acabar, aquell q̄ sera con-
 demnat

^a Mar. 170. 3. 13
 * iij. j. x. & M.
 195. 3. 1. * iij. j. xj
 & 214. 1. 1. * iij. j.
 xij.

^b Ioan. 2. p. 9.

^c Iac. 1. 13. 4. 6.

* iij. j. vii. y dins
 quants dies se
 declare en les
 causas de corre-
 ctions, infr. de
 app. §. pen.

^d Phil. 1564. 8.

3. 63. Y fonch

ordenat q̄ cas-

cun Diuēdres

ā cada semana,

se juntē lo Go-

uernador, y or-

dinaris, y sos af-

fessors, o dos ju-

ristes solēnes,

o mes, y dos o tres

Jurats, en loch cert

quels parra, y despa-

chen les causas sum-

mariament, espe-

cialment dels recur-

sos dels justicies

al Governador, fe-

teta relacio per lo

assessor, y oydes

les parts se declare,

y se tornen les cau-

sas als ordinaris,

segons se declara

sens appellacio, y

de les injurias e

torts que los just-

icies principalment

criminals e sos

lochtinēts fan a

les gents, y de les

negligēcies dels

assessors, principal-

ment en donar

sentencies, y rebre

desmesats salaris,

y dels escriuans,

y emenden los

aduocats de ses

faltes, castigant

los a remotio

dels officis, a

cert temps, o

perpetuament,

com los parra,

sens que sen

puguen appellar,

y sens dero-

gacio de la jur-

isdicctio ordina-

ria. Pet. 2. 152.

3. 7. ad tempus.

* xvi. ii. j.

^e Mar. 169. 4. 5.

* iij. ix. xxxv.

Despeses.

demnat en les despeses, deu les pagar: y sis sera appellat de la prouisio, no es tēgut a pagar les despeses, fins que sia declarat en la appellacio. ^a Y sis haura pledejat dauant jutge delegat, les despeses ques seran fetes, vltra de les ordinaries, en lo salari del jutge, y en les escriptures fetes dauant aquell, pague les lo que impetra la delegacio: sino la haura impetrada per modo de appellacio, o en fadiga de dret, o altra justa causa. ^b Y aquell que executa, no deu donar fermaça per les despeses faedores en la execucio, ni per lo loisme degut, per la cosa ques vene, com aquelles se paguen del preu de la cosa. ^c Y si despeses necessaries, o milloraments seran fetes per lo posschidor de bona fe en la cosa, no es tengut a tornar la cosa: fins que li sien re fetes. ^d Y si lo q̄ haura obtes en lo plet de la appellacio per malicia, o contumacia sera estat absent, y no fonch apparellat de respondre dauāt lo jutge de la appellacio, pague totes les despeses al q̄ fonch vençut. ^e

Qui no pot esser jutge.

¶ No pot esser jutge, ni delegat, ni arbitre, alguna dona, ni furios, ni infame, ni menor de vint anys, ni ce go, ni sort, ni mut, ni esclau, ni qui haura rebut diners, do, seruij, o loguer per que done sentēcia per algu, ni lo pare per lo fill, ni lo fill per lo pare, ni en son fet propri, ni enemichs capitals, ni suspec̄tes ab justa causa de sospita. ^f Y lo jutge que sera demanat per la vna part, pot esser donat, si la part altra no prouara justa raho de sospita, a coneguda del justicia. ^g Y si jutge ordinari sera dit suspec̄te, prēgas vn associat, que junt ab ell conega del plet, y lo allegant sospites de jutge delegat jure de calumnia, o obligues que si dins vint dies no prouara les sospites, pagara la decima part del plet. Y si es en causa criminal, pagara la pena, a arbitre del delegat fins a cēt liures. ^h Y per lo Rey delegar jutges en les causes de pubils, viudes, o miserables, a instancia de aquells. ⁱ Y si algū jutge apres de elet per alguna raho se absentara, done sen altre, en loch de aquell. ^k Y sols lo princep, o son Lochtinent pot fer

Sis alleguen sospites.

jutges

a Iac. I. 51. 3. 11
*vij. ij. xxvj.b Pet. 2. 260. 2.
1. *ix. xix. jc. y
en la causa de
sospites qui pa
gue les despes
es. sup. de offi.
assess. §. fin.c Mar. 168. 2. 2.
*vij. v. xiiij.d Iac. I. 52. 1. 14
*ij. xii. vij.e Iac. I. 51. 3. 9.
*vij. ij. xxxij.f Iac. I. 13. 4. 7.
*ij. j. viij & 14.
2. 17. *ij. j. xxiiij
& 14. 2. 21. *ij. j.
xxvii. & 13. 4. 5.
*ij. j. vj. ni pot
esser jutge algū
excōmunicat.
sup. de les fant.
esgl. §. 1.g Iac. I. 14. 2. 19
*ij. j. xxv).

h Pet. 2. p. 40.

i Pet. 2. 260. 2.
1. *ix. xix. xcix.k Iac. I. 53. 3. 7.
*vij. v.

jutges en los lochs del Rey. ^a Y ningun jutge delegat pot donar altre jutge: sino sera delegat per lo Princip. ^b

^a Iac. i. 15. 4. 11. *ii. v. xxxvj.

Offici del Jutge.

Jutge de certa summa com pot conèixer de major.

¶ Lo offici del jutge es ample, y deu inquirir diligentment lo que toca a ell, cercant la veritat, y interrogant les parts del fet, y si volen dir mes. Y deu donar a les parts loch conuenient y segur, y deu discidir los intermedis per sentència interlocutoria: y la causa per sentència definitiva determinar. ^c Y lo jutge que sera fet pera conèixer de certa summa, pot declarar les causes de aquella summa, y de major, si les parts sen concordaran. ^d Mas no pot conèixer de causes de major summa, per virtut de acte executori, ab clausula de renunciacio de proprior. ^e

^b Iac. i. 14. 1. 9. *ii. j. xiiij.

^c Iac. i. 13. 4. 8. *ii. j. ix. & 14. 2. 22. *ii. j. xxvij. & 14. 1. 15. *ii. j. xxi.

^d Iac. i. 14. 1. 15 *ii. j. xxi.

Jutge que mal jutjara.

¶ Si algun jutge jutjara contral costum de València ab engan, aquella offen. ^f Y si mal jutjara per do, seruij, o promesa, la cosa sobre la qual sera jutjat, torne al condemnat, juntament ab les despeses, y lo jutge pague altre tant al Rey: y si lo jutge haura concordat ab la part quel guarde de dany, si prouara lo engan, pague lo jutge lo que es dit, y la part torne la cosa a de qui era ab les despeses, y pague altretant al Rey. Y lo jutge que condemnara a mort, o absoldra a qui no deuia, sia punit a conexença del Rey. ^g

^e Phil. 1564. 7. 4. 57.

^f Iac. i. 52. 2. 1. *vij. iij. j.

DE FESTES, Y DILACIONES.

TITOL XVI.

^g Iac. i. 52. 2. 2. *vij. iij. j.

Quines festes se guarden.

Valseuol dia de Diumenge, en lo qual dia volgue nostre Senyor, que los homens se abstinguessen de tota obra a fer: y lo dia del Diuendres sant, en lo qual dia nostre Senyor volgue morir, sic celebrats per tots los Christiàs, Moros y Iueus. ^h

^h Iac. i. 78. 4. 6. *ix. xxiiij. x.

Q 4

Y cessen

Y cessen los plets en totes les festes dels Diumenges, y de Nadal, fins a Cap de any, y de la Aparicio, y la Ascensio, sent Salvador, y del dia de Rams, fins al dimecres apres de Pascua, y de Siquagesima fins al dimecres apres seguent, y en totes les festes de santa Maria mare de Deu, y en totes les festes dels Apostols, y dels Euangelistes, y sent Vicent, y sent Lorés, y santa Magdalena, sent Nicolau, y tots Sants, sent Iuan Baptiste, santa Catharina, y sent Vicent Ferrer: y en totes les altres festes se pot pledejar, y lo Rey supplicara al Papa que ho prouehisca, com conue. ^a Y ningun jutge gosc atorgar ferries: excepto los iurats de Valencia ^b

^a Iac. I. 15. 1. 7. *ij. iij. ix. Imp. 1533. II. 3. 43. *ij. iij. x.

^b Iac. I. 15. 1. 8. *ij. iij. xj. Fer. 2. p. 15. vide supra de Iurats. §. donen consell.

Dones dilacio.

¶ A cada vna de les parts pledejants deu esser donada dilacio: encara que sia en plet de particular contral Fisch, si lo jutge conexera ques deu donar. ^c Y si lo actor demanara dilacio pera formar lo libell, o cercar testimoni, o actes: no lis done sino mostrant causa perque, mas al reo deu lis donar pera defensarse, per que no sabia que se li hauia de demanar. ^d Y les excepcions dilatorias sien posades dins tres dies ans del plet començat, contadors del dia apres de posada la primera dilacio que haura tengut pera respòdre, los quals passats, qui les voldra allegar, no sia oyt. ^e

^c Iac. I. 14. 4. 1. *ij. iij. j.

^d Iac. I. 51. 2. 6. *vi. ij. xxv.

^e Iac. I. 14. 3. 4. *ij. ii. iij.

Excepcio dilatoria quant se pose.

¶ Los testimonis sien produhits en causes ciuils dins quaranta dies, y en replicacions, duplicacions, y triplicacions, y altres repliques, dins trenta dies, aixi al actor com al reo: contadors al actor apres de feta la primera assignacio pera respondre, y al reo dins quatre dies apres que la demanda, o replica li sera donada. Y sia lo reo citat tantost a veurels jurar: los quals termès passats no sien rebuts mes testimonis, sino seran objections còtra les persones, o dits dels testimonis, dins quaranta dies apres del aparellament de les deposicions: les quals dilacions poden esser arçtades segons la qualitat del fet, y de les persones, mas no allargades: sino seran pera testimonis produhidors de parts remotes. ^f Y qui voldra objectar los testimonis donats en

^f Petr. 2. 155. 4. 16. * iij. ix. xxv. & 124. 2. 12. * iij. ix. xxx. iij. Mar. 169. 3. 3. * iij. ix. xxx. iij. lo 2. lo qual Fur del Rey en Marti perpetua los precedents que eré a tēps.

Dilacio. pera donar testimonis.

les

les primeres objections, sien produhits dins vint dies, contadors desdel dia del apparellament de les deposicions dels testimonis, donats en les primeres objectiões, y nos puguen apres posar mes objections. ^a Totes les quals dilacions correguen, no obstant qualseuol declinatoria de juri, y si la tal declinatoria se obtindra, sia condemnada la part contraria, ipso foro, en totes les despeses. ^b Y en les dilacions sien hi contades les festes, excepto les de Nadal, y Pascua de Resurreccio, y altres festes repentines, y correguē tant al que voldra prouar ab testimonis, com ab cartes: si ja lo q̄ posa no ignoraua de les cartes, y ho jurara, excepto que en les productions de les cartes no corren los dits termēs. ^c Y pera posar corroboraciões de testimonis, corregua la dilacio tres dies apres de passades les objectiões, y donades a la part. ^d Les quals dilaciões dehuē esser guardades tambe en lo consulat, y no si donen quatre dilacions, com es per capitol de consulat. ^e Y apres que les assignacions serā passades totes, y lo escriua sera aparellat a donar copia del proces a les parts: correguen deu dies a cada part pera allegar sos drets: los quals passats, sia conclus en la causa, saluo q̄ puguen produhir cartes, e escriptures en dret. ^f

Dilacio pera testimonis de parts remotes.

¶ Quant algu demanara dilacio pera portar testimonis de parts remotes, no lis done: si dins los primers vint dies de la primera dilacio donada a posar y prouar, no la demanara, y nomenara los testimonis, y la terra hon estan. Y jure que no la demana per malicia. Y obligues que si no donara los testimonis, o donats no prouaran en tot, o en part lo que pretenē, que pagara la decima del valor de la cosa litigiosa, lo terç al Rey, y los dos terços a la part: si ja no portara letres testimonials de la tal terra, que ha fet son poder en donar los testimonis, si aila fossen trobats. ^g

Dins quants dies se responga.

¶ En qualseuol causa ciuil, o criminal, entre habitants del Regne, o en causa fiscal, respongas a la demanda, fins en summa de cinch cents morabatins,

Q 5 dins

^a Alf. 3. 219. 1. 3
* iij. ix. xl.

^b Mar. 169. 4. 4
* iij. ix. xxxv.
lo. ij.

^c Mar. 169. 3. 3.
* iij. ix. xxxiiij.
lo. ij.

^d Alf. 3. 218. 4. 1
* iij. ix. xxxix.

^e Imp. 1528. 8.
3. 19. R. * iij. ix.
xlj.

^f Mar. 170. 2. 9.
* iij. ix. xxxvij

^g Alf. 1. 89. 1. 2.
* iij. ix. xxxij.
Alf. 3. 218. 4. 2. *
iij. ix. xxxij. p
aço se corrig. d.
Alf. 1. cōfermat
per Pet. 2. 124. 2.
12. * iij. ix. xxx-
iiii. & 155. 4. 16.
* iij. ix. xxxv.
Hon. se deman-
naua dita dila-
cio dins deu
dies.

dins tres dies, y en mes summa, dins cinch dies, y en demanda feta per foralter, contra natural de qualteuol summa que sia, deu respondre lo natural dins tres dies: los quals tres, o cinch dies podē esser doblats per lo jutge, si lo demanat mostrara causa per que. ^a Y al protest deu respōdre dins tres dies contadors, de momento ad momentum, apres del apparellament: los quals passats, no lis reba la resposta, y la protestacio sia posada en forma sens resposta. ^b Y apres q̄ per lo Fisch serā produhits testimonis, y ans de publicats, si lo reo voldra donar testimonis en sa defensa, done lis temps: y publicats los testimonis, y rebudes les objections, lo jutge determine lo plet. ^c

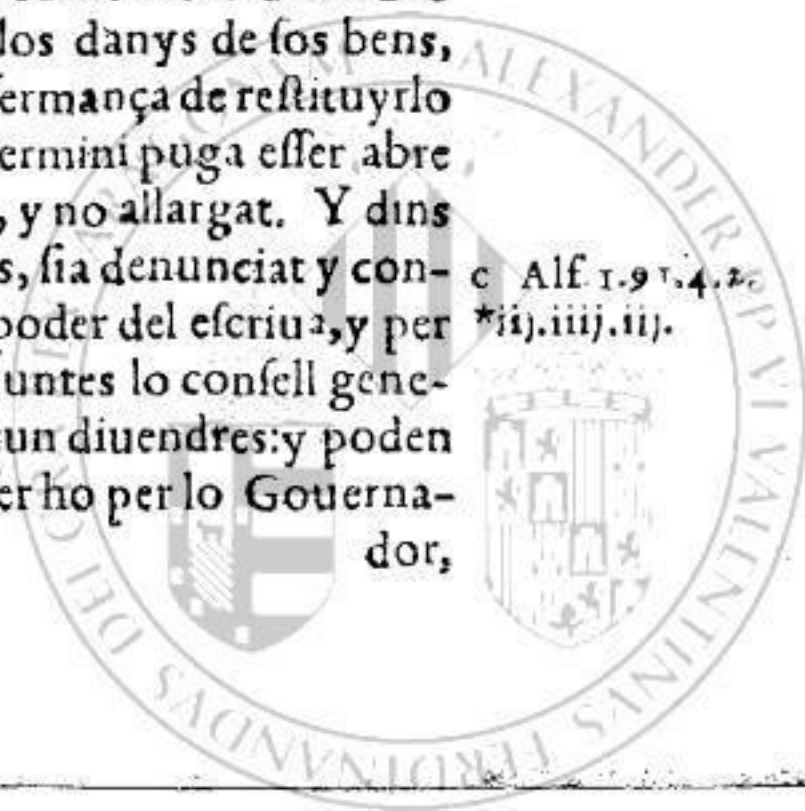
a Iac. 7. 14. 4. 2.
*ij. iij. ij. & 14.
4. 3. *ij. iij. v.
& 14. 4. 4. *ij.
iij. v). Alf. 1. 91.
4. 2. *ij. iij. ij.

¶ En les causes criminals en crim, per lo qual nos deu pena corporal, clogas lo proces dins deu dies apres que sera posada la denunciacio, y done lis la pena deguda per sentencia: sino lo accusat sia absolt, y lo jutge pague los interessos al damnificat. Y si sera crim per lo qual se dega pena corporal, principalment, o en subsidi, acabes lo proces dins quarāta dies: ço es, dins cinch dies contadors, apres de confessat lo delat, ipso foro: encara que no hi haja prouissio, se debuen mostrar presumpciōs contral denunciāt, o sino sia tret de la preso ab sufficiēt fermança, y passats aquells lo jutge cride al escriua, per veure que hi ha prouat en proces, y delibere si deliurara lo proces, o sil retindra, fins a sentencia: la qual deu esser donada dins los quaranta dies, que correguen apres de confessat lo delat. Y lo jutge q̄ mes ho differira, pague los danys de sos bens, y lo pres sia tret de la preso ab fermança de restituyrlo quant sia demanat: com lo dit termini puga esser abreuiat, segons la qualitat del crim, y no allargat. Y dins dos dies apres que algu sera pres, sia denunciāt y confessat, y reste la denunciacio en poder del escriua, y per que dites coses se puguen fer, juntes lo consell general pera les causes criminals caseun diuendres: y poden esser compellits los Iusticies a fer ho per lo Governador,

b Alf. 1. 92. 1. 23
*ij. iij. iij.

c Alf. 1. 91. 4. 20
*ij. iij. ij.

Dins quant
temps se cloga
y determine lo
proces criminal.

dor, ab penes y execucio de aquelles: Y en fadiga de aquell ferho. Y lo Iusticia en causa criminal, per la qual nos deura pena corporal, pot proffeguir a sol consell del Assessor, sens conuocarhi lo consell. ^a

Dilacio pera pagar lo condemnat, y exigir y replicar.

¶ Tot habitador del Regne que sera condemnat, com a deutor, o fermança, te deu dies de dilacio pera pagar, y si la quantitat sera molt gran, assigne lis major temps a conexença del jutge, ab que lo condemnat assegure de pagar aquell dia, y sino pagara, venē lis de les coses mouents: y sino tindra mouents, venen lis dels bens seents, fins a la summa en q̄ sera condemnat. Y la Cort sia fermança de saluetat, y lo cóprador, o lo creador sia fet senyor de la cosa, si lo dit deutor era senyor de aquella, y no hi haja altre creador pocior en temps, o en dret. ^b Y lo dit major temps q̄ per lo jutge sera assignat, no sia mes de altres deu dies, ab dita seguretāt: dins los quals lo condemnat deu prouar ses excepcions, y lo reo pot posar, y prouar repliques dins altres deu dies apres que les excepcions li seran repetides: y aixi dehuen posarse, y prouarse les duplicacions, o triplicacions, o altres de deu en deu dies: los quals passats, sien haguts per produyts los testimonis, ipso foro, essent request per qualseuol de les parts: los quals publicats, y apparellat lo escriua a donarne copia, correguen deu dies a cascuna de les parts, a objecir, o corroborar testimonis: los quals dies passats, y los testimonis publicats cascuna part, haja cinch dies pera allegar de son dret: los quals passats, sia hagut per conclus en lo plet, y dones sentencia: y tinga loch en la pena de quart, sens prejudicar als procehiments per Fur factors de paraula en coses de compres, loguers, y arrendaments. ^c Y per dit procehiment no sia detardada la execucio en la pena del quart: mas continues fins a venda, e donada la sentencia, confirmant la condemnaçio, acabes la venda per lo mateix jutge. ^d

^a Fer. 271. 1. 1. * ix. vij. xix. supplicas que sia guardat lo dit Fur, en que lo delat sia denūciat y confessat dins dos dies, o sia cófessat hū dia apres, imponent pena al jutge que contrafara: y q̄ los dits quaranta dies, sien a les dos parts, pera prouar: y passats aquells, reste lo proces en punt de acort, y dins vint dies apres si declare, y remette aques garde lo Fur.

Impe. 1528. 8. 3. 1. R. * lxxij. j. j. & 1528. 8. 4. 2. R. * viii. vij. xxvii. Phil. 1564. 8. 4. 64.

^b Iac. 1. 15. 1. 9. * iij. iij. xij. & p. 8. §. 4. Iac. 2. p. 3. §. 2.

^c Mar. 167. 4. 1. * iij. iij. xij.

^d Mart. 168. 1. 2. * iij. iij. xij.

DE

De les Institu. Forals. Libre. II.

DE SENTENCIES.

TITOL XVII.

Sentencies
Reals.

Perdo.

Quins interme-
dis se reseruen.

Com se conti-
nuen les senten-
cies.

NO T esser donada sentència en persona del Rey: encara que lo Rey no hi estiga personalmēt, com estiga en la terra hon se dona, essent determinada per lo consell, y esēt manat per lo Rey, o son Cancellor, o Vicecancellor, ques faça aixi. ^a Y essent donada per lo Princep, te força de ley. ^b Y essent la sentència legida per lo Notari, en nom y en presència del jutge, val tant com si per lo jutge fos legida. ^c Y en la Real audiència sia publicada la sentència dins quatre mesos y dihuit dies, sots pena a arbitre del Rey. ^d Y sia registrada en lo registre, y aquell sia portat y guardat en lo Archiu del Real, sots pena al regent del Protototari a arbitre del Rey. ^e Y si lo reo impetrara perdo, o abolicio, o remissio del Rey, o de los officials, cōtinues la tal remissio al peu de la sentència, o en lo proces, si la sentència no es donada, perque se sapia que es remes. ^f Y axi mateix, si la absolucio sera donada per lo jutge ecelesiastic, deu esser continuada en lo proces de la Cort seglar. ^g Y les sentencies interlocutories donades per la Real audiència, sien registrades: y aquelles de les quals se pendra salari, sien comunicades a tos los Doctors del Real consell. ^h Y poden reseruar-se alguns intermedis pera declarar en la diffinitiva: y si de vn intermedi ten faran altres, declarense tots en vna prouissio. ⁱ

¶ Les sentencies sien pronunciades en Romanç, y donesen copia a les parts. ^k Y essent portat lo plet, presents les parts, o los Procuradors, o algu per contumacia absent, en causa de major summa de cēt sous, dones la sentència per escrit, y donesen copia sagellada a les parts que la voldrà, y no obsta que no sia escrita per lo escriua de la Cort, com sia escrita per Notari public, y

^a Pet. 2. p. 59.

^b Ioan. 2. p. 2.

^c Alf. 1. 89. 2. 7.
^{*} Vij. ij. ij.

^d Phil. 1564. 6.
2. 46. ad tēpus.

^e Imp. 1537. 3.
4. 7. ^{*} ix. xix.
xxxij.

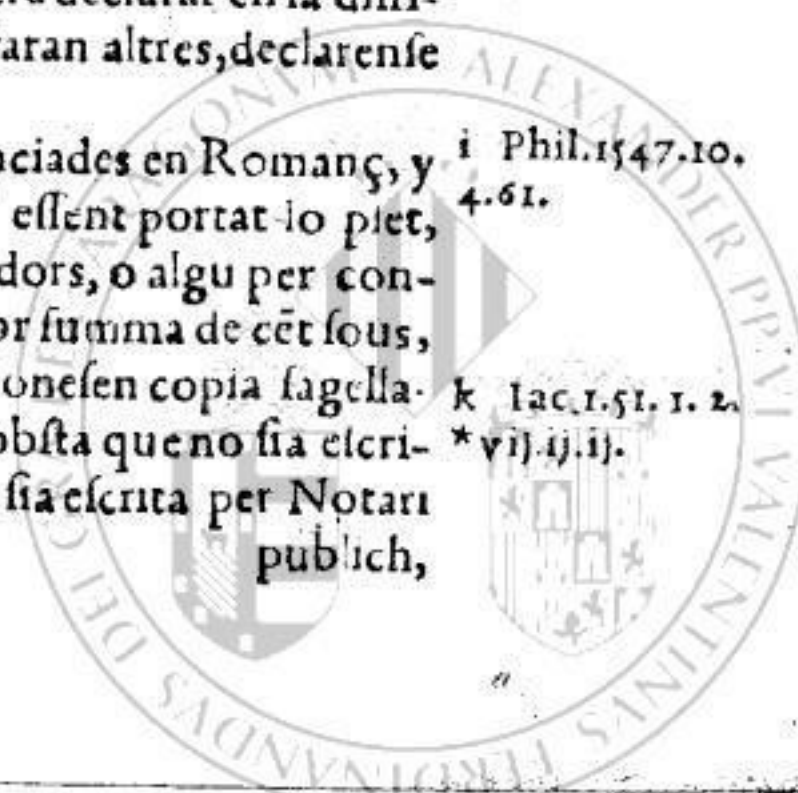
^f Imp. 1537. 5. 2
13. ^{*} ix. j. xxv.

^g Imp. 1537. 5. 2
14. ^{*} ix. j. xxvij.

^h Phil. 1564. 6.
3. 47.

ⁱ Phil. 1547. 10.
4. 61.

^k Iac. 1. 51. 1. 2.
^{*} vij. ij. ij.

publich, manantho lo jutge. ^a Y los escriuans que a Iac. 1. 51. 2. 5. *
tindran carrech del libre de sitiades, continuen en a- vij. ij. iij).
quell totes les prouisions, y deliberacions ques faran, y b Phil. 1564. 9.
donenne copia a les parts interessades q̄ la demana- 1. 66.
ran, sens altra prouisio de jutge. b. Y estant la senten-
cia ordenada en poder del escriua, no sia differida la c Ferd. 270. 4.
publicacio per reserit del Rey. c 3. * vij. ij. xix.

Salari de sentē-
cia.

¶ Ans ques pronuncie la sentēcia, fara lo jutge de-
posar a les parts lo salari ordenat: y si la vna part no d Mar. 258. 1. 25.
voldra, depose lo la altra part per los dos: y lo jutge fa * iij. v. cxxv. &
ça penyorar la part que no ha deposat en tant quāt es lv. ij. o y quin
la quantitat que hauia de deposar: y pronunciada la fia lo salari y
sentencia faça vendre dites penyores, si aquell de qui su. de off. assess.
son no torna la dita sa part del salari adaquell que § los salaris, cū
ell lo bestrague. d Y en la Real audiencia, facen los tribus seq.
escriuans de manament los vidits de les sentencies, y
prenguenne a raho de vn real Valencia per carta: y si e Phil. 1564. 6.
les pars voldran trellat de la dispositiua de la sentencia 3. 48. ad tempus
sens los vidits, donenlo, pagant los a dos sous per car- dels salaris, dels
ta. e Iutges de la
Real audiēcia,
per les senten-
cias, sup. del Vi
rey y de la Real
audiencia, §. do
nense.

Com se diga
nulle.

¶ No pot esser dita nulle ninguna sentēcia per falta
de solemnitat. f Ni pot esser dita nulle, sino en la ap-
pellacio dins deu dies, y no apres de passats aquells. g
Y si manifestament apparra per proces esser nulle, no
passa en cosa jutjada: y passats los deu dies, pot esser di-
ta nulle. h Y no val la sentencia que sera donada per
error de dret manifest, com sis pronuncias major de
vint anys deure esser restituhit, o menor de quinze:
ans poder fer testament: o que vn testimoni ab jura-
mēt del actor proua en causa de major summa de cent
sous, o per error de conte, o sis dona ans de comen-
çat lo plet, o contra qui no fonch citat, segons Fur: o
contra sentencia passada en cosa jutjada, que passa, si
de aquella no fonch appellat, dins los deu dies, o dins
aquells se approua per les parts, o sera renunciat a la
appellacio dins deu dies calladament, o expressa: o
quant nos proseguix en lo terme del Fur, o sera dona-
da per

f Pet. 2. 104. 4. 5
* j. ij. vij. & 109.
2. 28. * j. ij. x.

g Pet. 1. p. 23.

h Iac. 2. p. 82. y
lo Iutge q̄ mal
jutjara com fia
punit. supr. de
jubis. §. si aigū
Iutge.

da per contumacia, o essent passat lo temps, si algu sen haura posat en la sentència: la qual aixi passada en cosa jutjada, deu esser portada a execucio. ^a

Quina sentència no val.

¶ Ni val la sentència que lo jutge donat a certa cosa donara sobre cosa different. ^b Ni donada entre aquells que no foren en juhi, nils pertany lo plet. ^c Ni la que sera donada per lo jutge que no era jutge de les parts: sino sera donada per jutge leglar, que era jutge de les parts, y declara sobre cosa espiritual: de la qual no li pertanyia la conexença. ^d Ni la donada contra absent, encara que sa muller sia present, y la haja acceptada, y tornelis, si alguna cosa lis prègue, o empara en juhi. ^e Ni la sentència q̄ no absol, ni condemna. ^f Ni la q̄ sera donada per lo justicia de Arago contra los Jurats, o altres oficials, o altres persones de València: y la sentència que per dret no vai, nos execute. ^g

Com se execute.

¶ La sentència de la qual nos sera appellat, portes a execucio, si la part no haura allongat, o fet alguna nouetat. ^h Y si aquell contra qui sera donada la sentència no tindra de que pagar, y tindra deutors, sien destrets aquells deutors de pagar al que obtingue. ⁱ

Y en la execucio de sentència Real, subastente los bēsmobles per deu dies, los immobles per trenta: y si nos fara la venda, no hajan los Alguazirs los capsous. ^k

Nos doné garrots.

¶ No execute lo portant veus, ni lo Lochtinent de general Governador sentència de mort, donant garrots: sino ques execute publicament, donant la volta com es acostumat, sots pena de doscēts ducats, al Rey y al Espital applicadors. Y si lo Rey, o son lochtinent general faran semblanss execucions, o no, prouehirse ha, de modo que no se faça desorde. ^l

A la excepcio no lis admeten rahons.

¶ De tres sentencies conformes no sia admesa excepcio, ni nulletats euidents, o no euidents, ni abrogacions, ni ab actes: ans sien portades a execucio, saluos los drets als exegints, en altra instancia sobre les nulletats, o tambe contra los jutges si hauran fet lo preyt feu. ^m Y al manament executori impetrat en virtut

a Iac. 1. 52. 3. 5. * vij. iij. vij. & 73. 3. 15. * vij. iij. iij.

b Iac. 1. 53. 1. 2. * vij. v. ij.

c Iac. 1. 53. 1. 1. * vij. v. j.

d Iac. 1. 53. 1. 3. * vij. v. ij.

e Iac. 1. 8. 4. 1. * ij. vij. j.

f Iac. 1. 51. 1. 1. * vij. ij. ij.

g Mar. 202. 1. 7. * xxxvj. j. j. Iac. 1. 52. 3. 4. * vij. iij. vj.

h Iac. 1. 52. 3. 1. * vij. iij. j. & 52. 3. 3. * vij. iij. ij. & 52. 4. 6. * vij. iij. v.

i Iac. 1. 52. 3. 2. * vij. iij. ij.

k Alf. 3. 220. 1. 2. * vij. v. xij.

l Imp. 1542. 5. 2. 13. * xcvi. j. j. Phil. 1547. 4. 1. 15.

m Ioã. 2. 238. 4. 1. * vij. iij. xij.

de tres sentencias conformes, o de sentencia passada en cosa jutjada, no hi sien admetes rahons de paga, ni de fals, sens declaracio, ni altres: excepto excepcio de paga, o pacte, o transaccio feta apres de la sententia que proue ab acte, restant los drets saluos al exegint. ^a

Y si en la execucio se posaran excepcions de nulletats, o de paga, y aquelles no apparran euidentment per lo proces, o sententia, o ab actes, no impedixen la execucio: y passats los deu dies, faras oferta per lo executat, o enantes, sens donar mes dilacio. ^b Y de les sobredites excepcions conega sen de nua paraula: y si altres rahons se posaran, sie lacerades, y lo Aduocat que les ordenara encorrega en pena de cent lures, applicadores al Rey y al senyor del loch: y fino les pot pagar, sia priuat de son offici vn any, y pres en la preso comunna mig any. ^c Y reuokes la sententia que donara per falses cartes, o per falsos testimonis. ^d Y guardes la sententia donada entre Morella y les aldees. ^e

¶ Si sera donada sententia absolutoria en demanda posada per bona raho, no obsta que no puga posar se demada per altra raho. ^f Ni obsta la excepcio de cosa jutjada: si apres de donada sententia contral demandador, aqlla cosa sobre q se dona la sententia pertanygue al tal demandador per alguna justa raho, per que iols hauria loch la tal excepcio, si la cosa se demanas, restant en lo mateix estat que ans estaua, y demandant se la mateixa quantitat, y entre les mateixes persones: y si totes estes coses no hi concorren, no obsta. ^g

¶ Si lo jutge ordinari, o delegat per lo Rey, donara sententia, executela lo mateix jutge: y si la donara lo jutge delegat per lo Ordinari, executela lo Ordinari, y no lo delegat: mas lo delegat pot dir al Ordinari, que la execute, y lo Ordinari deu executarla: encara que li parega injusta. ^h Y si dos jutges delegats donaran en vn cas dos sentencias differets, resten pendents fins q per altre jutge sia cofirmada la vna: y en dupte, deu tostemps esser mes affauorida la part del reo, y de la libertat.

^a Ioan. 238. 4.
2. * vij. iij. xij.

^b Alf. 1. 92. 3. 1.
* vij. iij. vij.

^c Phil. 1547. 4.
4. 20.

^d Iac. 1. 53. 3. 1.
* vij. iij. j. tam-
be sia reuocada
la sententia q s
dona contra los
de la vnio. Pet.
2. 118. 3. 4. * ij.
ij. xxxij.

^e Mar. 173. 3. 24
* vij. ij. xvij.

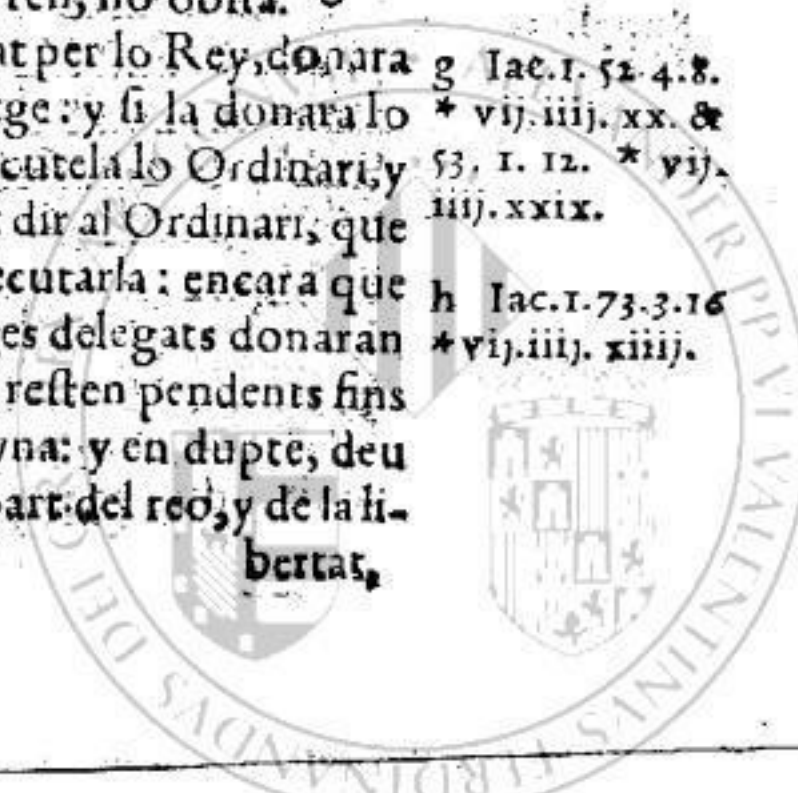
^f Iac. 1. 52. 4. 7.
* vij. iij. xvij. &
53. 1. 9. * vij. iij.
xix.

^g Iac. 1. 52. 4. 8.
* vij. iij. xx. &
53. 1. 12. * vij.
iij. xxix.

^h Iac. 1. 73. 3. 16
* vij. iij. xiiij.

Com obsta o
no la excepcio
de cosa jutjada.

Qui executela
sentencia.

bertat, si lo contrari no mostrara tenir la justícia de
sa part. ^a Y si dos jutges sentenciaren en diferents
summes, val la sentència de menor summa, com en a-
quella hi concorden los dos jutges. ^b

DE APPELLACIONS, recorsos, y corrections.

TITOL XVIII.

Quant se pot
appellar.

Qalseuol persona se pot appellar de la
sentència que contra ell sera donada en
escrits, o sense escrits, aixi en civil cō en
criminal. ^c Y de qualseuol prouiso
q̄ determine lo article, y sera de la natura
diffinitiuā, encara q̄ sia feta ab, intimetur parti. ^d Ab
q̄ nos appelle lo actor, ni reo mes d̄ dos vegades. ^e Ni
se appelle ans de la diffinitiuā, durant lo plet: sino sera
de alguna interlocutoria: mas apres de la diffinitiuā,
pot appellarse dins deu dies. ^f Y no passats aquells,
ni pera ferho li ajudara lo Rey. ^g Y la appellacio
que sera posada justament per vn companyo del plet
aprofita al altre companyo, si expressament no hi hau
ra contradict. ^h

Supplicacions.

¶ De la sentència que sera donada en lo Real con-
sell, haja de posarse la supplicacio dins deu dies, y pas-
sats aquells, no val la supplicacio, y lo supplicat pague
al Rey, y a la part dos mil florins. ⁱ Y no sia admeta
la tal supplicacio, si lo supplicant no haura allegurat,
que si sera vençut, pagara al aduersari tots los danys y
despeses que li haura causat. ^k Y no sen empache al-
gun official inferior, encara que tinga cōmissio, tots
pena de mil morabatins al Rey applicadors. ^l Nis fa
ca cōmissio de causa de supplicacio, ni hi sien produ-
hits testimonis, com es dispos̄t de les appellacions, y
acabes dins vn any, sino la sentència passa en cosa jut-
jada.

^a Iac. I. 53. 2. 4.
*vij. iij. xv.

^b Iac. I. 53. 2. 5.
*vij. iij. xvj.

^c Iac. I. 53. 4. 2.
*vij. vii. ij. Pet.

1. 98. 2. 62. *j. vj.
iij. & p. 18.

^d Fer. 300. 2. 1.
§. 1. *vij. viij.
xij.

^e Iac. I. 54. 1. 8.
*vij. viij. xx. &
54. 2. 12. *vij.
viij. xvij.

^f Iac. I. 6. 3. 1. *
j. xij. j. & 54. 1. 5.
*vij. viij. viij.
& 54. 1. 9. *vij.
viij. ij.

^g Iac. I. 54. 1. 7.
*vij. viij. xxiiij
y lo procura-
dor deu appel-
lar. sup. d̄ proc.
§. en voluntat.

^h Iac. I. 6. 4. 2.
*ij. xij. i.

ⁱ Pet. 2. 258. 4. 1.
*lviij. iij. ij.

^k Pet. 2. 258. 3. 1.
*lviij. ij. j.

^l Pet. 2. 259. 2. 1.
*lvij. ij. 3.

jada. ^a Y la tal causa no sia deserta per passar vn any, mas per passarne dos si: sino haura restat per los jutges. ^b Y en les supplicacions que seran declarades desertes per passar los fatals, pot lo senyor Rey atorgar instauratories als que les demanaran. ^c

¶ No pot posarse appellacio de la declaracio que sera feta de les sospites del jutge delegat per senyor directe: ^d ni de la declaracio que fara algũ official, declarant si son Assessor tindra justa causa de subdelegar. ^e Ni pot appellarse lo que sera condemnat per contumacia, ^f ni de sentencia de arbitre, ^g ni de execucio de sentencia: si nos executaua ultra mesura, ni raho. ^h Ni de sentencia de possessio, o de causa de menor summa de cinquanta sous: ⁱ Ni de declaracio feta per lo Mustaqaf summariament sobre prentensions de edificis. ^k Ni de sentencia donada per deutes de loguers de cases, o altres coses: ni de cenos, o coses donades a certa part, o tribut: mas oiales lo senyor, o assignehi jutge. ^l Ni tampoch pot posar appellacio aquell que demana dia pera pagar lo jutjat: y si demana apres de appellat, es reuocada la appellacio. ^m Y no es menester appellacio en sentencia donada per diners, com per dret no valga. ⁿ Y si lo cõfes de crim de traycio, de furt, de robador de camins, y trencador de alberch, se appellara de la sentencia que cõtra ell sera donada, no li sia admesa la appellacio. ^o

¶ Si la appellacio no sera admesa per lo jutge, no perjudica al appellant: ans reste lo plet en lo punt en que era quant se dona la sentencia. ^p Y si apres de posada la appellacio no sera rebuda, o denegada per lo jutge dins quinze dies apres que lo proces si sera liurar, y no atorgara los Apostols affirmatius, o negatius, essentne request y sollicitat per la part en loch y temps conuenient, lo appellant pot proseguir la appellacio dauant lo jutge competent. ^q Y apres de haguts los apostols, intimels lo appellant a la part, dins cinch dies, si la part sera en la ciutat: o dins deu dies, si

R sera

De que nos pot
appellar.

Com se adme-
ten, o no.

a Pet. 2. 258. 4. 1
* lvij. iij. ij.
Impe. 1542. 8. 1.
27. * vij. viij.
xxxvij.

b Imp. M. 1542
14. 1. 57. * vij.
vij. vj.

c Imp. 1542. 11.
3. 45. E. * vij.
vij. vij.

d Mar. 171. 3. 2.
* iij. xxij. xvij

e Pet. 2. 138. 3. 13
R. * j. iij. lx.

f Iac. 1. 54. 1. 4.
* vij. viij. xiiij.

g Iac. 1. 54. 3. 17
* vi. viij. xvj.

h Iac. 1. 54. 3. 21
* vij. viij. xxiij.

i Iac. 2. pr. 121,
& pr. 123. & pri.
143. per aco se
amplia. Iac. 1.

54. 2. 14. * vij.
vij. xliij. Hon

nos appellaua
en causa de me
nor summa de
trenta sous.

k Iac. 2 p. 92.

l Iac. 1. 54. 2. 31.
* vij. viij. xxj.

m Iac. 1. 54. 3.
22. * vij. viij.
xlvij.

n Iac. 1. 54. 1. 3.
* vij. viij. xiiij.

o Pet. 1. p. 32.

p Iac. 1. 54. 4. 1.
* vij. viij. j.

q Pet. 2. 124. 3.
13. * vij. viij. iij.

sera fora: y fino ho seruara lo appellant, sia la appellacio deserta, y executes la sentencia principal. ^a Y si lo appellant sera mort, los hereus dehuen profeguir la appellacio, o pagar lo que fonch jutjat. ^b

Nulletats y appellacio.

¶ Appellacio y nulletats dehuen posarse dins deu dies, y no apres de aquells passats: y poden portarse juntes les dos causes, y declarar-se juntes, y cada vna per si. ^c Y si lo appellat guanya en la appellacio, encara que sia poch, no es mal feta la appellacio: y perço no sera tengut a les despeses. ^d

Com se profegui xca la causa de appellacio.

¶ En la escriptura de la appellacio, o supplicacio, pera obtenir euocacio, sia hi expressa la causa en la qual se haura donat la sentencia. ^e Y si en la appellacio no sera expres sobre quins capitols se posa, enten-se esser posada sobre tots los capitols, sobre los quals fonch condemnat. Y lo que nos appella, pot demanar milloramèt per la appellacio del contrari, si pretendra mes del que li fonch adjudicat en la sentencia. ^f Y en la causa de la appellacio no pot ajustar-se cosa de nou, fino sera la commissio, o algun acte publich, pera prouar lo deduhit en la causa principal. ^g Y apres de posada la appellacio, pot renúciarse a aquella, pagant al contrari lo que li haura fet despendre. ^h

¶ Apres que sera assignat jutge pera concixer de la causa de appellacio, lo appellant pose lo proces authentic en poder de aquell dins sis dies apres de repetida la commissio, y aquella continuada en proces per lo escriua: y passats los sis dies, passa la sentencia en cosa jutjada, y pot-se executar. ⁱ Y lo appellant presente les letres de la commissio al jutge de la appellacio dins cinch dies apres de despachades, si lo dit jutge estara en la ciutat hon la letra se despacha: y si esta fora la ciutat, y dins lo Regne, presentes dins deu dies: y si sera fora del Regne, dins vint dies. Y si passats aquells no seran presentades, executes la sentencia: y lo escriua registre lo dia ques despacharen. ^k

¶ Lo jutgè que sera assignat en la causa de qualseuol ap-

a Ferd. 300. 3. 9

* vij. viij. v.

b Iac. 1. 54. 1. 6.

* vij. viij. xxij.

c Pet. 1. pr. 23. y

com se puguen

posar nulletats

apres dels deu

dies. supr. tit. 1.

§. no pot & seq.

y si no hi haura

appellacio exe-

cutes la senten-

cia. sup. tit. 1. §.

la sentencia.

d Iac. 1. 54. 3. 20

* vij. viij. xlvij

y lo que sera e-

stat contumaz

en la causa de

appellacio com

pague les despe-

ses. supr. de ju-

his. §. apres que

e Phil. 1564. 9.

4. 70.

f Iac. 1. 54. 3. 19.

* vij. viij. xlvj.

g Alf. 1. 91. 1. 15.

* vij. viij. xxxvj

Iac. 2. p. 28.

h Iac. 1. 54. 4. 26

* vij. viij. l.

i Mar. 174. 1. 2.

* vij. viij. xl.

k Mar. 174. 2. 4

* vij. viij. xxxix

Com se profe-

guixca en la

causa de appel-

lacio posada dl

juhi del racio-

nal. sup. de offi.

iur. §. lo racio-

nal. cum seq.

Lo jutge de ap-
pellacio iure.

uol appellacio, iure de acordar y sentenciar lo plet dins
sis mesos apres que li sera liurat lo proces, guardant
Furs y priuilegis. Y sia lo dit jurament continuat per
lo eseriua de la causa: y sino voldra jurar, forcelne lo
justicia, instant qualseuol de les parts, sens appellacio.
Y si lo jutge tindra Assessor, faça tambe lo dit jurament
en poder del jutge: y liureli lo jutge lo proces dins quin-
ze dies apres que a ell li sera liurat. Y los dits sis mesos
no han loch, en cas que appelle aquell que no ha fet
part en la causa principal. ^a Y si lo appellant no de-
manara jutge, o no proseguira la appellacio dins lo
temps estatuhit: si lo tal appellant, essent citat, no com-
parra dauant lo jutge que sera concixedor de la appel-
lacio, declare lo tal jutge, encara que lo plet de la ap-
pellacio no sia contestat. ^b Y en les causes de menor
summa de cent sous, sols se pot appellar vna vegada. ^c
Y la Cort deu assignar jutge a la appellacio en lo loch
hon se sera appellat, si ni haura sufficient. ^d Y de la
sentencia donada per los Alcaldes de la Seca, appella
a la Real audiencia. ^e Y no pot posarse appellacio
de la sentencia donada per lo jutge de les appellacions
dels Consuls, si confirma la que fonch donada per los
Consuls: mas si la reuoca, pot sen appellar als jutges
que lo justicia Ciuil assignara, que sien vn mercader
y vn mariner. ^f

Jutge de prime-
res appellacions.

¶ En les causes de les primeres appellacions dele-
gehi jutge lo justicia, tant que sia lo Rey en lo Reg-
ne, com que no hi sia: y tambe en les segones appella-
cions, en causa de menor summa de trecentos sous: si ja
no sen seran clamats al Rey, y lo Rey ne voldra cone-
xer, que pot ell ferho, y no altre lochtinet seu: y lo que
los jutges ne hauran vltra son salari, sia del Rey. Y en
les causes de major summa, sien tenguts de anar da-
uant lo Rey: y lo Rey ne pot coneixer, o comanar al
jutge que voldra, (que no sia sospitos) tant que les
parts hi consenten, com que no hi cōsenten. ^g Y de
les causes de segones appellacions dels Ordinaris, y

de iur. de tals Iut. §. qualseuol ciutada. ^f
^g Lac. 1. 54. 1. 10. * vij. viij. xxv. & pri. 54.

a Mar. 174. 1. 3.
* vij. viij. xliij. p
aço se corrig.
Iac. 1. 54. 2. 13. *
vij. viij. xxxv.
& 54. 2. 15. * vij.
viij. xlv. & 54. 4
24. * vij. viij.
xxxviiij. Hon la
primera appel-
lacio se acaba-
ua dins hū mes,
la segona dins
altre mes, si no
hauien de por-
tar testimonis
de parts remo-
tes, o per falta
del jutge, o per
pobrea, y tãbe
se corrig. Pet. 2.
124. 3. 14. * vij.
viij. xli. hō de-
claraua dins
dos mesos lo
jutge de appel-
lacio, sots pena
de deu morab.
b Iac. 1. 73. 4. 17
* vij. viij. li.
c Iac. 1. 54. 2. 15.
* vij. viij. xlv.
d Iac. 1. 54. 3. 18
* vij. viij. xix.
e Iac. 2. p. 103. y
de les causes dls
senyors a lochs
del terme d Mo-
rella hō se ap-
pellen. supr. de
off. iust. §. sobre
y a les iudicis
dels senyors de
loch que estan
dins lo terme d
Valencia. sup.
f Mar. 174. 3. 5. * vij. viij. xvij.

Jutge de segones appellacions

de les primeres y segones dels Governadors, y Batles, y sos lochtinets, e altres officials, e jutge Real delegat, conegasen per commissiions Reals dins lo Regne en los lochs dels plets, y no fora del Regne: excepto en les causes patrimonials, quen coneix lo Rey: y pot tenirlesse en ses terres deça mar, encara que sia fora del Regne: y non coneix lo Governador. Declarant que les causes fiscals, ni penes comeses al Rey, no son patrimonials. ^a

Recorsos.

¶ Quant se recorrera en causa de ciutats, o viles Reals, o singulars de aquells, la qual se hauia tractat de paraula, nos pose lo recors en escrits, ni lo escriua admeta la escriptura, sots pena de cinquanta morabattins: mas sols escriga breument la sentencia del recors. ^b Y quant se haura recorregut al Governador de aquella terra hon lo Governador te sa Cort, sia prouehit dins tres dies: y si es en altra part, com hagen de anar fora, prouehixcas dins deu dies: los quals passats, si lo recors no sera purgat, sia hagut per purgat, y lo jutge a que enante, encara que passats dits dies sia inhibit: y lo recorrent pague les despeses en doble, y executeho lo dit Governador, o jutge a quo sin sera request, y pagueho de sos bens: y nos pro rogue sino ab causa: y lo Governador que cõtrafara, pague cinch mil florins. ^c

Correccions.

¶ De sentencia interlocutoria nos pose appellacio, mas pot demanarsen correccio vna sola vegada per qualseuol de les parts: y si la part que la demanara voldra que sia ab adjunct Assessor, sia a despeses del demanant: mas en causa de declinatoria de For pot appellarsen vna sola vegada cascuna de les parts. ^d Y deuse demanar la correccio dins dos dies apres de intimada la prouisio, passats los quals passa la prouisio en cosa jutjada: y en la mateixa hora diga si la vol ab lo mateix Assessor, o ab adjunct: y sino ho dira, sia ab lo mateix: y si nos determina dins lo temps per Fur estatuhit, passa la prouisio en cosa jutjada, sino haura

faltat de la sentencia dels arbitres entre propinchs. sup. de arb. §. fin.

a Mar. 174. 3. 6. * vij. viij. xxvij Pet. 2. pri. 85. ad benepl. & 155. 3. 15. * vij. viij. xxvij. Mar. 209. 2. 5 * vij. viij. xxvij. & 209. 3. 6. ad tēpus. * iij. v. lvij. loã. 163. 4. 8. ad tēpus. * iij. v. liij. loã. 164 4. 1. ad benepl. * iij. v. liij. p a ço se corrig. Iac. 1. 54. 1. 10. * vij. viij. xxv.

Hon erē tretes fora del regne.

b Mar. 178. 3. 4. * j. vj. xvj.

c Ferd. 270. 2. 2. * j. iij. xxij. Imp.

E. R. 1528. 9. 2. 6. * j. iij. xxij. Y ẽ

lo del Imp. deu se purgar dins

finch dies. & Alf. 3. pri. 22. del

juhi del racionalnos recorre.

sup. de offi. iur. §. lo racional, y

com se corregega del juhi dels

arbitres. sup. de arb. §. quant re

cors es remey extraordinari,

appellatio ordi nari. su. de jur.

de tots Iut. §. los vassalls.

d Mar. 174. 1. 1. * vij. viij. ix. Y

com se appelle

faltat per lo jutge. ^a Y en la correctio ques demanara, si sera ab lo mateix Assessor, determines dins dos dies apres de demanada: si ab adunet, dins sis dies: y si aquells passats no hi sera prouehit, enante lo jutge de la prouisio, y valguen los actes com si nos fos demanada correctio fins a sentencia. ^b Y lo mateix sia guardat en les reuisions ques demanaran en la Real Audiencia. ^c Y apres que la correctio, o reuisio sera demanada vna vegada ab lo mateix, o altre Assessor, si confirma la prouisio feta, nos demane mes: y demanada, sia nulle: y lo que la demana, pague deu liures al Fisch y a la part: y lo jutge enante. ^d

a Ferdi. 300. 2.
l. * vij. viij. xj.

b Ferdi. 270. 1.
l. * vij. viij. xj.

c Phil. 1552. 2.
4. 4.

d Phil. 1547. 4.
3. 19.

e Alf. 3. 232. 4. 7
* vj. ii). v. lac. 1.
47. 4. 2. * vj. ii).
ii).

f Iac. 1. 42. 1. 6.
* vj. ii). vj.

DE TESTAMENTS.

TITOL XIX.

Có teste lo major de quinze anys.

Qualseuol persona major de quinze anys es licit y permes fer testament, encara que sien tenguts sots patria potestat, no obstant que altrament no pot administrar los bens: y si sera menor de vint y dos anys, deu dexar a sos parents dins lo quart grau inclusiuè quatre de les cinch parts de sos bens. Y sino les deixara, succehirquen en aquelles los mes propinchs parents que succehirien abintestat: y la quinta part pot deixar a qui vulla, encara que sia estrany: y cumplits los vint y dos anys pot testar liberament. ^e Y val lo testamēt que sera fet en poder dels enemichs, com no sia fet per força. ^f

Com teste los sacerdots.

Lo Archebisbe, Prelats, Canonges de la Seu de Valencia, y tots altres capellans, poden fer testament de totes les coses que tindran guanyades, o per la Esglesia, o per altra via: y dels fruyts del primer any apres de morts, o entrats en religio, ço es, lo Archebisbe dels que li pertanyeran per aquell any en Muruedre y Alzira: y los altres de tots los de ses dignitats. Y sien pagats

gats de aquells sos deutes, e injuries, sino tindran altra cosa de hon pagarho. Y si tindran altra cosa de hon pagarho, disponguen: ço es, del terç a sa voluntat: del resto en obres pies, o anniuerfariis en la sua Esglesia: y sien tenguts per aquell any als carrechs de la sua Prelatura, o benefici, com si vixquesen: los quals fruyts vinguen en poder del marmesor. ^a Y la Magestat promet que escriura al Papa, que permeta als capellás lo fer testament, com han acostumat, y conforme a Furs. ^b

Qui pot fer testament o no.

¶ Aquell que sera sort, o mut naturalment, no pot fer testament, si ja no ou, o parla a tart: ni furios, ni prodich, ni aquell a qui es vedat administrar los bens: si nol feu ans que li fos vedat: perque en tal cas valdria: ni menor de quinze anys. ^c Y lo testament que fonch fet per testador que apres sera fet sort, o mut, no perço deixa de valer. ^d Y la filla casada quant voldra fer testament, cridehi son pare, o mare, si seran presents en la ciutat, o terme de aquella: y lo que ordenara dauant aquell valga, encara que ell hi contrauinga: y si lo pare, o mare estaran absents, no es tinguda a cridar altre parent: y lo que dispondra val. ^e Y si essent presents nols cridara, no val lo testament. ^f

Val sens institucio.

¶ Encara que en lo testament no hi haja institucio de hereu, no perço deixa de valer: ans los legataris paguen los deutes segons les porcions hereditaries, si a dalgu, o algus no sera deixat tal carrech per lo testador. ^g Y si restara alguna cosa de que nos haura disposat en lo testament, en lo qual hi ha hereu instituit, succehixa lo hereu. ^h Y si sols hi ha legataris, succehixquenhi los successors abintestat, pagats primer los carrechs de comu. ⁱ

¶ Com la voluntat del testador pugua mudar-se fins a la mort, es ordenat que cascu pugua fer de sos bens a sa volutat, tant que tinga fills, com que non tinga. ^k Y la institucio que sera feta en testament pot esser reuocada en codicil, o altra vltima voluntat. ^l Y pot mudar-se

a Ext.p.25.

b Imp. 1533. c. 3.19. * iij. xix.

xvii. y com testen los Comanadors de Mútesa. sup. de les fant.esgl. §. los Comanadors.

c Iac. 1.41. 4.2. * vj. iij. iij. & 42. 1.5. * vj. ii. iij.

y lo parricida pot testar. infr. §. crim. de tray.

§. traydores, mas lo excōmunicat no pot testar. sup. de les fant.esgl. §. 1.

d Iac. 1.42. 2.6. * vj. iij. xiiij.

e Iac. 1.42. 1.8. * vj. iij. xj.

f Alf. 3.219. 2.1. * vj. iij. xij.

g Iac. 1.42. 4.13. * vj. iij. xxvj.

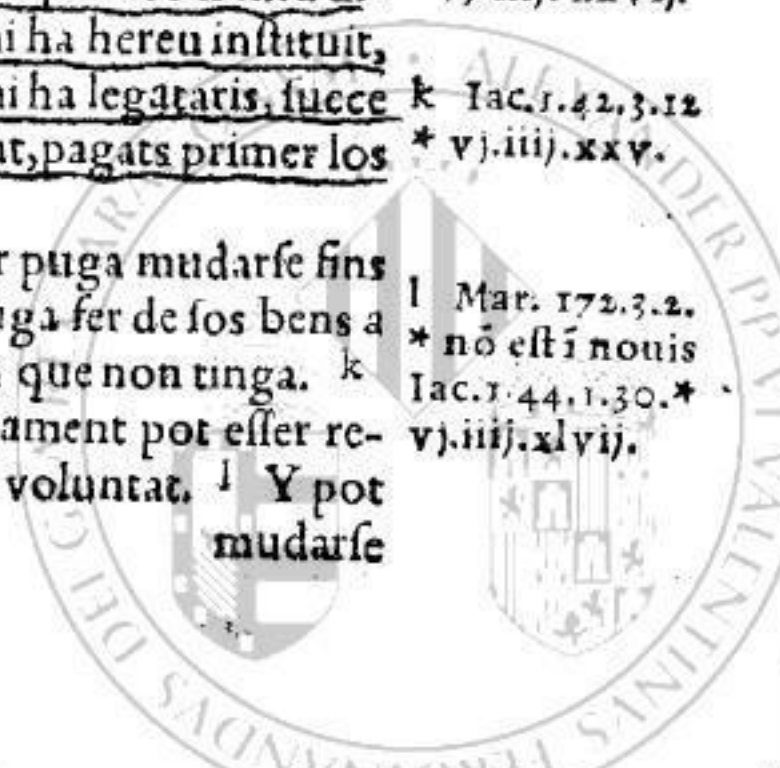
h Iac. 1.46. 1.3. * vj. vj. v.

i Mar. 172.4.5. * vj. iij. xxvij.

k Iac. 1.42. 3.12. * vj. iij. xxvj.

l Mar. 172.3.2. * nō est i nouis

Iac. 1.44. 1.30. * vj. iij. xlvij.

Val lo darrer y
com reuoque
lo primer.

Testament de
pares y fills.

Libera facultat
de testat.

mudarse lo hereu, encara que sia instituit lo Fische. ^a
Y lo darrer testamēt val mes que lo primer: y allo que
del primer sera cōfirmat en lo darrer, y lo que sera dit
ultimament es preferit al que sera dit primer. ^b Enca-
ra que lo primer testament sia jurat. ^c Mas lo testa-
ment instituit segons dret, en lo qual es instituit hereu
digne, no pot esser rōput per rescrit del Rey. ^d Y si pri-
mer fonch legada cosa ab algun carrech, encara que
sia cosa pia, si apres mudara la voluntat, no val lo que
haura deixat en lo primer testament, com per lo dar-
rer testament sia annullat lo primer. ^e

Pot lo pare, o la mare liberament deixar sos bens
a sos fills, instituintlos en parts y iguals, o desiguals, ha-
uent pagat los deutes. ^f Y pot lo fill deixar a la ma-
re tots sos bens, o part de aquells. ^g Y la mare pot
deixar son dot als fills que voldra, encara que sien de
mo'ts matrimonis: mas de les donacions per nupcias
done a cada hu de aquells lo que haura hagut de son
pare: y aixi mateix lo marit que te mo'ltes mullers, tat
per sos bens, com per los dots de les mullers. ^h Y pot
lo testador deixar sos bens a qui voldra, t'abe estranys
y no coneguts: y leuarlos a los fills tambe la legitima:
ab que facen mencio dels fills, o descendents, o ascen-
dēts, instituhintlos en tot, o en part, o desheretantlos
en tot. Y siis se donara alguna porcio, es entes quels
priua de tot lo de mes, y pot substituir en lo que li de-
xa. Y no pot lo testament esser annullat, ni per dita ra-
ho, ni per falta de solemnitat, ab que no sien donats
los tals bens a generosos, que no son de Fur de Valen-
cia. ⁱ Ni a clergues, ni religiosos, ni religions: mas
pot deixar lo preu: y si ho deixaua, no val: ans deu ve-
nir als mes propinchs parents en grau. Y lo deshere-
tat no pot hauer regres en alguna porcio, ni per legiti-
ma, ni per aliments: ni tampoch los bastants poden de-
manar aliments. ^k Encara que lo pare es tengut de

R 4

alimen-

ma sino es romput lo testament. Y corrige. Iac. i. 47. 4. 2. *vj. ix. xv. Hon
sols se podien desheretar los fills per hauer ferit a son pare o mare, o ha-
uer los desmentit, per no hauer los rescatats de catius, o hauer los accu-
sat de algun crim que no sia heretgia, o se sera gitat ab la madaltra, o per
esser heretge, o renegat. ^k Ferd. R. 305. 1. 4. *vj. iij. liij.

a Iac. i. 41. 4. 1.
*vj. iij. j.

b Iac. i. 42. 4.
14. *vj. iij. xx-
vii. & 42. 1. 7. *
vj. ii. ij.

c Iac. i. 44. 3. 36
*vj. iij. xxx. &
48. 2. 2. *vj. x. v.
Pet. 2. 115. 4. 12.
E. *xj. j. xv. lo
qual. Pet. 2. no
es proueit.

d Iac. i. 42. 2. 2.
*vj. iij. ij.

e Iac. i. 44. 3. 35
*vj. iij. xxix.

f Iac. i. 43. 3. 23.
*vj. iij. xlvj. &
pri. 42.

g Iac. i. 45. 3. 7.
*vj. v. ix.

h Iac. i. 43. 2.
20. *vj. iij. xxxj

i Pet. 2. 121. 3. 5.
*vj. iij. lj. Mar.

173 1. 8. *vj. iij.
lj. Alf. 3 219 3. 5

*vj. iij. liij. Fer.

R. 305. 1. 4. *vj.
iij. liij. Iac. i.

44. 1. 30. *vj. iij
xlvi. & 45. 4. 1.

*vj. vj. j. paço
se corrig. Iac. i.

45. 4. 8. *vj. iij.
l. & 44. 2. 31. *vj.

iiij. xlvij & 43.
3. 25. *vj. iij.

xlix. Hō es ten-
gut lo testador

a dxar a sos def-
cēdents o ascē-

dents la legiti-

Pare y fill com se deuen alimentar.

alimentar los fills, y filles mêtres viuran, y los fills als pares mentres viuran moderadament, ço es, de menjar, beure, vestir, calçar, y casa hon estiguen. ^a

Solemnitat de testaments.

¶ Aquell que fara testament, o altra vltima voluntat, encara que sia cego, y instituïxca estrany, cride tres testimoniis males: los quals veent y oynt lo testador disponga y valga la disposicio, salues les donacions ans fetes justament y pagats los deutes: y no han menester sagell, sino sols lo signe del Notari. ^b

tres mesos

Y sino tindra tres, o quatre testimoniis, no val. ^c Y sia fet en Romanç. ^d Y sia escrit en lo testament, si lo Notari y testimoniis, o alguns de aquells conexen lo testador, y si ningú lo coneix, manifeste ho lo Notari al Iusticia de aquell loch, sots pena de fals. ^e Y sia lo testament publicat als hereus y marmessors dins tres dies apres mort del testador, o apres de portat al loch hon seran, si sera fet fora. ^f Y dins deu dies apres de publicat lo testamēt, o codicil, sia manifestat a la Cort per lo Notari quel rebe, y sia hi continuat lo nom del testador y lo calendari del testament, sots pena de perdre lo salari de aquell: y al Notari que exira de la casa, pera fer dit manifest, paguēhs los treballs y dietes, y al escriua per cōtinuarlo sis diners. ^g

Guardes lo que dira lo testador

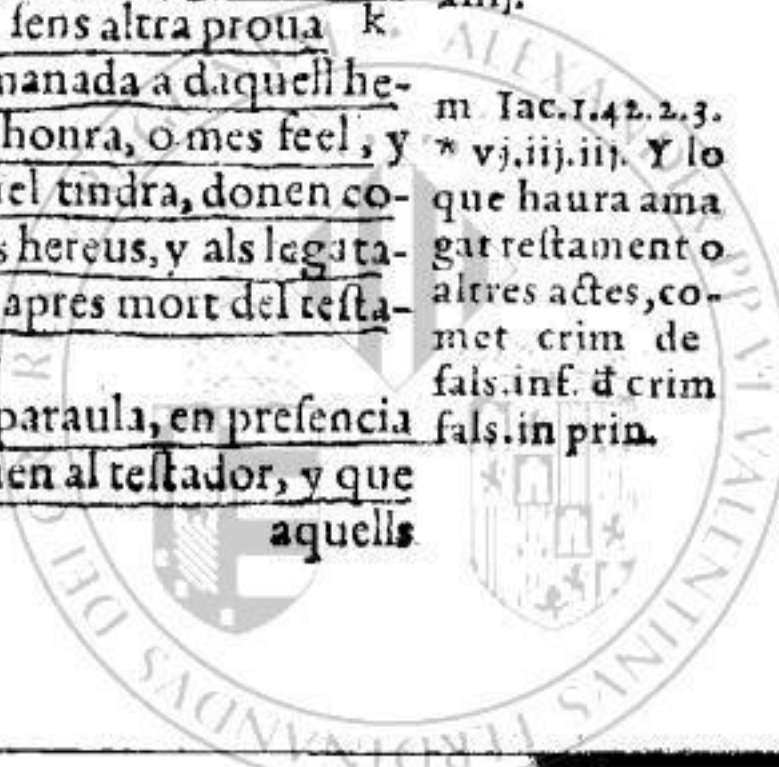
¶ Si lo testador en son testament haura dit mes, o menys que lo escriua haura escrit, sia guardat lo q̄ per lo testador sera dit. ^h Y lo que sera dispos̄t, portes a excecucio. ⁱ Y si lo testador dira que deu alguns deutes, paguēls lo hereu sens altra proua. ^k

Testament de paraula.

Y la carta del testament sia comanada a daquell hereu que tindra mes dies, o mes honra, o mes feel, y ans a home que a dona: y lo quel tindra, donen copia, o trelat, o mostrel als altres hereus, y als legataris. ^l Y si lo tal acte sera furtat apres mort del testador, no perço dexa de valer. ^m

¶ Pot esser fet testament de paraula, en presencia de cinch testimoniis que coneguen al testador, y que aquells

- a Iac. I. 44. 2. 33 * vj. iij. xl.
- b Iac. I. 42. 4. 15 * vj. iij. vij.
- Mart. 172. 3. 1. * vj. iij. x. Alf. 3. 219. 2. 2. * vj. iij. xj.
- c Iac. I. 42. 2. 5. * vj. iij. vj.
- d Pet. 2. 121. 2. 4. * ix. xix. xx.
- e Alf. 3. 219. 3. 4 * vj. iij. xij.
- f Iac. I. 42. 3. 8. * vj. iij. xix.
- g Phil. 1564. 17 3. 117. a temps.
- h Iac. I. 42. 2. 1. * vj. iij. j.
- i Iac. I. 52. 4. 6. * vij. iij. v.
- k Iac. I. 43. 3. 24 * vj. iij. xxxvj.
- l Iac. I. 41. 4. 3. * vj. iij. xij. & 42. 2. 9. * vj. ij. xiiij.
- m Iac. I. 42. 2. 3. * vj. iij. ij. Y lo que haura amagat testament o altres actes, comet crim de fals. inf. d̄ crim fals. in prin.

aquells lo notifiquen al justícia, dins deu dies apres de fet lo testament, sots pena de infamia, y restituyr lo dany. Y reba vn notari les dites deposicions dauant tres testimonis: y si viura lo testador, tinga ho secret fins que sia mort: y no essent fet dauant los cinch testimonis, y dins los deu dies no faran la dita publicacio, no valga lo testament. ^a

Testamēt clos.

¶ Quiuulla pot fer testament y tenirlo secret, escriuintlo de sa ma, o de ma de escriua publich, e clos, e sagellat, o lligat, y sotalcrit per tres, o quatre testimonis pregats, diga dauāt dits testimonis que aquell es son testament: encara que aquells no sapien lo que hi ha escrit: y basta que sia sagellat en vn sagell per tots los testimonis: y essent escrit de ma del testador, y sagellat ab son sagell, o de altri, o sens sagell si morra fora vila, val lo testament, encara que no hi haja escriua publich, ni testimonis, ni subscripcio, ni altre sagell, ni haja dit dauant testimonis, aquest es mon testament. ^b Y lo que sera posat testimoni en testament, o carta hon se dispon de cosa que li es danyosa, y ell ho ignora, no li perjudica. ^c Y podē los marmessors esser testimonis en lo testament hon son fets marmessors. ^d

Lo testament no perjudica al testimoni.

Marmessors.

¶ Permes es a cascuna persona dexarse marmessors en son testamēt a qui vulla, parēts, o estranys. ^e Ab que no faça dona, per que feta, no valdria. ^f Y si seran molts marmessors, no pot lo hu exercitar son offici sens los altres que seran presents: y si algu sera absent, los altres poden sens cridarlo: y si lo hu morra, pot la Cort fer ni altre, si li parra que sia menester, y deu la Cort fer los cumplir la volūtat del testador. ^g Y dins vn any apres mort del testador, paguen los legats del anima y pios, y los deutes: si ja nols se retindran per causa necessaria: y facen venda de les coses mobles y semouēts, que per temps perixen, y los preus sien deposats en la esglesia pera pagar les dites coses, sots pena de excommunicacio, y altres penes:

R 5 y los

a Alf. 3. 219. 3. 3
* vj. iij. xvj. &
2; 2. 4. 2. * vj. iij
xvj. per aço se
corrige. Iac. 1. 42.
2. 7. * vj. iij. xiiij
Hon erē tres los
testimonis y
publicauen la
deposicio dins
tres mesos, y si
ho celauen, erē
punits a arbitre
de la cort. Y
Mart. 172. 3. 3. *
vj. iij. xv. Hon
en respecte dels
hereus o legatari
s podia ferse
la publicacio
passats los tres
mesos, y valia
lo testament.

b Iac. 1. 43. 4. 28
* vj. iij. xvij.

c Iac. 1. 43. 2. 22
* vj. iij. xxxij.

d Iac. 1. 42. 2. 7.
* vj. iij. xiiij.

e Iac. 1. 42. 4. 16
* vj. iij. xx.

f Iac. 1. 44. 3. 38
* vj. iij. xxj.

g Iac. 1. 44. 3.
37. * vj. iij. xxij.

y los que ho impediran tinguen la mateixa pena. Y lo Archebisbe los assigna vn Aduocat assalariat, pera quels conselle, perque no sien fraudats per altres Aduocats. ^a Y no compren per si, ni per tercera persona dels bens del defunt, y si ho faran, no val la venda, y lo preu es del Rey. ^b Y facen escriure tots los bens del defunet en presencia de testimonis, y no prenguen res de aquells: si nols sera deixat per lo defunet. ^c

Perque nos pot dir nulle lo testament.

¶ No pot esser dit nulle lo testament per no esser pregats los testimonis, o per esser excōmunicats com ni haja dos excommunicats, o per que los legats de ascendets, o descendents: no sien fets per dret de institucio, ni per pretericio de fill nat, o naxedor: com sia instituhit ascendent o descendent: mas lo preterit alca ce la legitima. Y si sera instituhit estrany, es nulle lo testamet ipso iure, quant a la institucio del estrany, tan solament. ^d Y si seran instituhits fills, o altres descendents, o ascendents, y estranys, o algun estrany solament, y sera preterit fill nat, o naxedor, tant que ho sables com q ho ignoras lo testador, no val lo testament quant a la institucio del estrany, en lo demes val: y la porcio ques dexaua al estrany, sia del preterit, y sino bastara a la legitima, sia suplit dels altres bens, y lo que sobrara, sia partit igualmēt ab tots los fills. Y si seran instituhits ascendents, o descendents, dones al preterit l'legitima. ^e ¶ Entenent esser la legitima, si seran fins a quatre fills, la tercera part de tots los bens franchs del pare, o dela mare, entre tots: y si seran cinch fills, o mes, es la legitima de tots la mitat dels bens franchs del pare. ^f Y en la legitima no si deu computar la donacio feta entre vius no inofficiosa: mas restantli al donador cumpliment per als altres fills: pero sols si computarā los bens restants al temps de la mort del donador. ^g Y bens de algu se diu allo que resta, pagats los deutes. ^h

Legitima.

DE LES

^a In ex. p. 25.

^b Iac. 1. 42. 3. 11
* vj. iij. xxiiij.

^c Iac. 1. 42. 3. 10.
* vj. iij. xxiiij.

^d Pet. 2. 103. 3.
18. * vj. iij. viij.
& 112. 2. 50. R. *
vj. iij. ix. & pri.
44. §. 20.

^e Mar. 172. 4. 6.
* vj. iij. ix. & 173
1. 7. * vj. iij. x.
Petr. 2. * vj. iij.
viiij. non est in
antiq. & pri. 44.
§. 21. per aço es
corregit lo Fur.
Iac. 1. 42. 1. 4. *
vj. iij. viij. Hon
per natiuitat dī
posthum se rō-
pia lo testamēt
y sols valia per
lo ques dexaua
per la anima.

^f Iac. 1. 43. 3. 25
* vj. iij. xlix.

^g Iac. 2. p. 83.

^h Iac. 1. 73. 3. 10
* ix. xv. viij.

DE LES INSTITUCIONS,
y substitucions dels hereus.

TITOL XX.

Institucio.

Visuulla pot esser instituhit hereu, encara q̄ sia estrany, y no conegut del testador. ^a Y si algu sera instituhit ab condicio que pot cumplirse, deu esser cumplida ans ques prenga la herēcia, si la condicio nos mostraua que ans que fos cumplida, se podia pendre la herencia. Y si la condicio sera leja, o imposible, prenga lo hereu la herencia, y no es obligat a cumplir la tal cōdicio. ^b Y si dona prenyada sera instituhida ab que li paris fill, tinga lo fill dos terços de la herencia; y si paris filla, tinguen la filla vn terç, y lo demes que sia de la mare: en cas que la dona paris fill y filla, deu se partir la herencia en set parts: de les quals ne sien donades quatre al fill, dos a la mare, y vna a la filla. ^c

Com se pot
substituir.

¶ Substitucio pot esser feta per lo pare a son fill y a estrany, de aquesta manera: Yo fas hereu a mon fill, y si morra menor de quinze anys, substituhixch li tal: y si morra menor de vint anys, vinga la herencia a tal, ab que no li substituhixca, ni pote altre carrech en la legitima: sino per pupillar substitucio. La qual pupillar substitucio es dos testaments, ço es, del pare y del fill, y lo substitut per pupillar exclou la mare, germans, y altres parents: y aca' as cumplint lo pubil edat de quinze anys: los quals cumplits, si mor lo pubil, no haura res lo substitut. ^d Y sols pot lo substitut ascendent, o descendent retenirse dels bens vinclats la legitima, y no tambe la trebellianica, ni altra quarta. ^e Y pot ferse substitucio tãbe aixi: si mon fill no sera, o no pora esser hereu, tal sia hereu, y expira per la adicio. ^f Y tambe pot ferse substitucio
dient:

^a Iac. i. 45. 4. l.
* vj. vj. j.

^b Iac. i. 49. 2. 16
* vj. x. xv. j.

^c Iac. i. 49. 2. 15.
* vj. x. vii. j. De
algunes prete-
ricions y deshe
retacions, vide
sup. de testa. §.
encara que.

^d Iac. i. 43. i. 18
* vj. iiii. xlii. j.

^e Pet. 2. 123. i. i.
* vj. vj. vii. j.

^f Iac. i. 43. i. 18.
* vj. iiii. xlii. j. &
42. 4. 17. * vj.
iiji. xli. j.

dient : Toſtempſ q̄ non fill morra ſens fills ſas hereu a tal. La qual ſubſtitucio dura toſtempſ que tal cas vinga. ^a

^a Iac. I. 43. I. 18
*V). iij. xliij.

Com ſe enten-
ga la ſubſtitu-
cio.

¶ Qualseuol ſubſtitucio que ſia poſada en inſtitucio, o altra dextra, feta per aſcendent, o deſcendent per paraules directes, o obliques, o altres, ſi lo cas de aquella ſuccehira en la pupillaredat del inſtituit, o legatari, ſia directa expreſſa en tots los bens que forē dexats per lo teſtador al inſtituit : tambe en la legitima, o altres drets que li pertanyen en los bens del teſtador : y ſi vindra lo cas de la ſubſtitucio, fet lo inſtituit major de quinze anys, ſia obliqua, ſi lo teſtador no haura expreſſa altra coſa : y haja loch en totes les vltimes voluntats de qualseuol perſona. ^b Y ningun pot eſſer grauat en mes del que val la coſa que li es dexada. ^c

^b Mar. 172. 3. 43
*V). vj. ix.

Subſtitucio al
poſthum.

¶ Si al poſthum ſe ſubſtituira, q̄ ſi morra pubil, o quant morra : haja loch en cas que no naixca, o nat morra ans que lo teſtador muira, tāt com ſi ſuccehia lo cas expreſſe. Y ſi ſeran fets molts graus de ſubſtitucio, encara que los primers ſubſtituts premuyren al inſtituit, los darrers ſubſtituts ſuccehixen, com ſi foſſen morts en los graus ordenats per lo teſtador. ^d

^c Iac. I. 43. 2. 19
*V). iij. xxxij.

Com ſe enten-
ga la ſubſtitu-
cio.

¶ Si per lo pare ſera feta ſubſtitucio a ſon fill, o a eſtrany, q̄ ſi morra ſens fills ſuccehixca tal, ſi lo hereu tindra fills, aquells no ſuccehixen per lo juhi del teſtador, com ſien poſats ſots ſimple condicio. Mas ſi lo teſtador dira axi : Si lo hereu morra ſens fills, y los fills del hereu ſens fills, com los dits fills del hereu ſien poſats ſots doble condicio, entente que ſon ſubſtituts al hereu. ^e Y ſi lo pare grauara a ſon fill menor de quinze anys a reſtituir la herencia ſi morra ſens fills, en cumplirſe los quinze anys expira quant a la legitima : y en lo de mes val la ſubſtitucio. Y les coſes que ſeran vinculades, no poden eſſer alienades, ni obligades : ſino ſeran donades en exouar, o en donacio per nupcias, ſegons la qualitat del hereu, o per no tenir lo hereu altra coſa de que fer ſe ſos ops. ^f

^d Pet. 2. 123. 1.
3. *V). iij. xliij.

^e Ferd. R. 304.
4. 3. *V). iij. xlv

^f Iac. I. 46. 1. 5.
*V). vj. vij.

¶ Aquell

Lo hereu grauat faça inuentari.

¶ Aquell que sera grauat de substitucio, escriga totes les coses de la herencia, per ques sapia que es lo que te de restituyr, y que no ho malmeta. Y si vendra res vltra la legitima que en aquells bens li pertanyia, pot cobrarho lo substitut, y lo comprador pot demanar lo preu y estimacio al venedor, si tindra de que cobrar, sino sia son dany: si ja la legitima que al hereu peruenia dels dits bens no estaua, y bastaua a satisfer al substitut en lo preu de allo que lo instituit hauria venut, y si la dita legitima satisfara en part, sols pot reuocar les vendes per aquella part que la legitima no bastara: si ja los tals bens no sera obligats, o venuts per raho de dot, y per lo creix fet no major que es disposat per Fur: y si sera fet major, no val, si la legitima no hi bastaua. Y si la legitima, o altres bens del hereu no apparra, sia pagada la muller dels bens vinculats de sa dot, si lo marit la haura rebuda, y lo creix a ella corresponent. ^a

^a Iac. 1. 46. 3. 6.
*vj. vj. xj. quin creix se dega constituir y com se deu restituir la dot y creix. fu. de nupt. y dot. §. creix deu.

Com se obliguen per la dot los bens vinculats.

¶ Los bens vinculats poden esser obligats a la donacio per nupcias, o esposalici, o dot, tants quants bastara pera trobar marit competent, y de sa valor, si ab sola la legitima no trobaua marit d' son igual: y en les coses aixi obligades no ha loch la substitucio, y en lo demes si. Y si la tal filla morra sens fills, reste lo vincle en sos bens vltra la legitima. Y si la tal substitucio sera feta a estrany, ço es, a qui no es fill del testador, tostemps ha loch, retenintse lo hereu la quinta part de la herencia. ^b Y la filla que tindra los bens vinculats, si ha donat en dot, y haura fet germania ab lo marit, si morra sens fills de aquell matrimoni, los q' seran substituïts a daquela, poden hauer dels bens del marit allo q' sera vinculat, o la estimacio dels q' haura posat en la germania, y no mes, salua la legitima, o altre dret q' la muller tindra en aquells bens: dels quals los hereus de la muller per raho de la germania, ne poden hauer la mitat. Y aixi sia del marit que tindra los bens vinculats enues la muller. ^c

^b Iac. 1. 46. 1. 5.
*vj. vj. vij.

^c Alf. 3. 233. 1. 3.
*vj. vj. x.

DELS

De les Institu. Forals. Libre. II.
DELS SVCCESSORS
 ab intestat.

TITOL XXI.

Quant algu sera mort sens hauer fet testamēt, succehixquen li primer los fills legitims per iguals porcions, y en falta de fills los nets, o altres descendēts, precehint tostemps los mes propinchs en grau: y si no hi haura descendents, succehixquen los ascendents, precehint aixi mateix los mes propinchs en grau, sens diferencia, tant que sien de part de pare com de mare. Y si sobreuiran ascēdents y collaterals, com serien germans del mort, nats de vn mateix pare y mare, succehixquen per iguals porcions, hauent los fills del germa premort lo loch y dret que lo pare tindria, si vixques. Y en falta de ascēdents y descēdents, succehixquen los germās del defunt per iguals parts, aixi los que son conjuncts ab lo mort de vn mateix pare y mare, com los que li son germans per lo pare, o per la mare tan solament, y no hi tenē loch los fills del germa premort, de hon se vulla que sien venguts los bens: y sino hi ha germās, succehixca lo mes propinch parent en grau, y en total falta de parēts, succehixca la muller per lo marit, sino casara: y sino restara muller, o marit, succehixquen lochs pios: segons que per la Cort. a consell de bons homes sera partit. ^a Y lo fill, o altre descendent del fill premort, succehix ab intestat al auí, o altre ascendent en lo loch del pare, o auí premort, conferint lo que ell, o son pare hague dels bens del tal defunct, en que se hà de succehir. ^b Y los bens del mort intestat sien partits per iguals parts entre sos fills, y filles. ^c

¶ Si dins en lo regne de Valencia nos troben parents, o hereus, o legataris de aquell que sera mort intestat:

Qui succeix ab intestat.

^a Iac. I. 44. 4. I. *6. 5. I. y quāt lo hereu morans de acceptar la herencia qui li succeixca, inf. d. hereus. in prin. y los adoptats o emancipats com succehixquen. sup. de adopt. in prin. y quant morra lo señor de feu intestat qui succehixca. infr. de feus. §. quāt lo señor.

^b Alf. 3. 219. 4. 2. *V. V. ij.

^c Iac. I. 21. 1. 3. *iiij. xvij. ij. Y entre Moros succehialo mes prop parēt, encara que lo hu sia vassall del Rey y lo altre d. señor. Pet. 2. p. 10. lo. 2. y si dos yguals en grau lo hu es Moro, y lo altre Christia, succehixen ygualmēt sens differēcia. Alf. 3. pri. 14.

Ques fara dels bens del mort intestat, q̄ no te parents en lo Regne.

testat: la Cort ab dos prohoms, tinguen per escrits los bens de aquell dos anys: y lo segon dia apres mort del defunt denūcienho als parēts, o hereus, o legataris, o al loch hon ells seran: y si vindrà dins dos anys, donen los ho, y sino vindrà, ni hi trametran dins los dos anys apres quels era denunciat, succehixca en aq̄lls bens lo fill bastart del defunt, si fera nat de solt y de solta, y no de damnat ajustament, sis trobara en lo dit regne, o fos fills, o descendents, si lo tal bastart fera mort: y sino hi haura dels dits descendents, succehixca la muller del mort intestat, si fera en lo regne, y no si estara fora. Y en falta de tots, la Cort, y los dits dos prohoms, donen los dits bens a obres pies, ab que los bens seents no sien donats a lochs religiosos, sino sols lo preu de aquells: y nos empache lo Fisch en semblants bens, y presos torne los. ^a Y no succehixca ab intestat, ni ab testament loch religios, ni fill, ni parent religios, ni tampoch en la legitima, si ja lo pare no lahi dexaua, o entra en religio de sa voluntat, y haja la abson carrech: y lo clergue seglar haja hi la legitima, y si es sol, pot esser hereu ab testament, o intestat ab sos carrechs com si fos lech. ^b

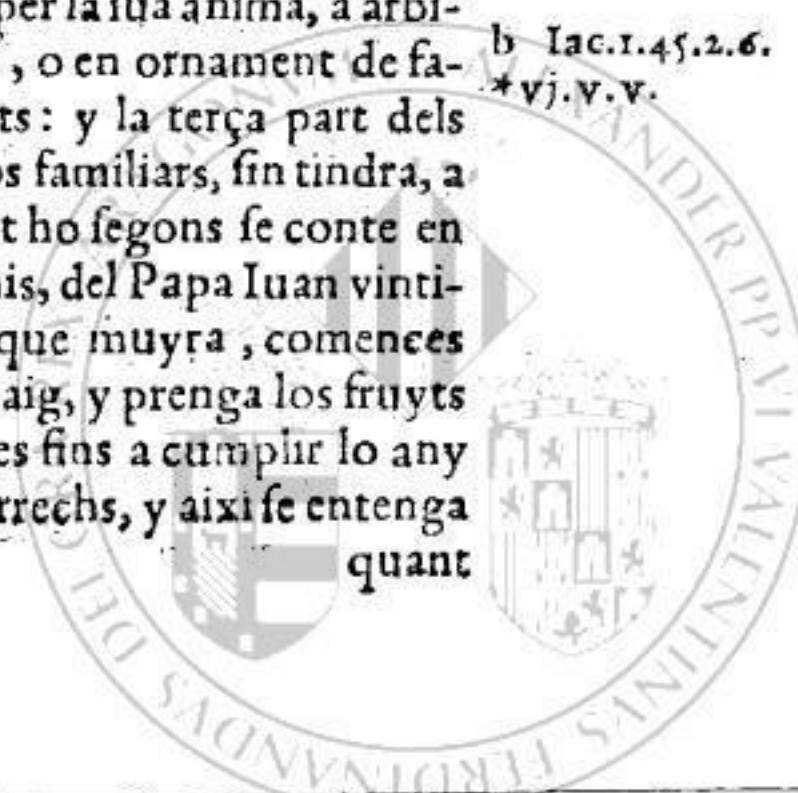
^a Iac. i. 45. 2. 5.
* vj. vj. ii). Petr.
2. 141. 4. 29. * vj.
v. iij).

Com succehixen los religiosos.

Si prelat mor intestat.

¶ Si lo Archebisbe, Prelat, o Canonge morra sens hauer fet testament, sien pagats los deutes del prouēgut de la Esglesia: sino tindra aldre de hon pagar ho, y sino tindra deutes, o tindra aldre de hō pagarlos, emplen se los bens de la esglesia, y los del any apres que fera mort, o entrat en religio per la sua anima, a arbitre del Archebisbe y Capitol, o en ornament de fabrica, o altres coses semblants: y la terça part dels fruyts del dit any, sien pera sos familiars, sin tindra, a arbitre dels sobredits, entenen ho segons se conte en la extrauagāt suscepti regiminis, del Papa Iuan vintidose. Y en qualseuol temps que muyra, comences lo any desdel primer dia de Maig, y prenga los fruyts pro rata mentres viura, y apres fins a cumplir lo any de la mort tostemps ab los carrechs, y aixi se entenga quant

^b Iac. i. 45. 2. 6.
* vj. v. v.

Succehixen los
clergues.

quant se dona alguna prepositura a quin tenia altra, q̄ deu tenir en la dexada lo any seguent. ^a Y poden los clergues ab testament, o sens teitament, o de altra manera succehir a los parents en bens de realench, ab les condicions del Fur, y que hajé de tornar en ma lega: y los clergues succehixquen ab intestat ab dites condicions a los parents lechs. ^b

Succefsio a la
mare q̄ te fills
de dos marits.

¶ Essent morta la mare que te fills de dos marits, tots los fills succehixen y gualment en la dot, y altres bens de aquella: mas pot millorar algu en son testament, excepto del creix, o donacio per nupcies que ve als fills de cada hu dels pares, de qui la mare ho haque respectiuament. ^c

Succefsio a la
herencia que p
lo mort no era
acceptada.

¶ Aquell que morra intestat, ans de acceptar la herencia, y sabia que era hereu, succehixli son cohereu en aquella part de la herencia, y si fara testament, o mori no essentli denunciat que era hereu, succehixen li los hereus, o mes propinchs parents en testament, o intestat. ^d

Graus de paré-
tela.

¶ En la linea ascendent son en lo primer grau los pares; en lo segon, los auis: en lo tercer, besauis: en lo quart, tres auis: en lo quint, quatrauis: en lo sise, cinch auis: y aixi de aqui amunt. ^e En la linea descendent son en lo primer grau, los fills: en lo segon, los nets: en lo tercer, los besnets: en lo quart, tresnets: en lo quint, quatre nets: en lo sise, cinch nets. ^f En la linea collateral, son en lo primer grau los germans: en lo segon, los fills dels germans, y lo oncle y tia: en lo tereer, los nets dels germans, y oncles majors: en lo quart, los besnets dels germans, y los germans dels besauis: en lo quint tres nets de germans, y germanes de tres auis. ^g

Succefsio al
menor,

¶ Al menor de quinze anys, lo qual no pot fer testament quat morra, succehixquen los mes propinchs paréts del pare en los bens q̄ te del pare: y en los bens q̄ te de la mare, succehixcali lo mes propineh paré que te de la mare, salua tostemps al pare, o a la mare sa legitima,

^a In ext. pr. 26. per aço se corrig lo mateix priuilegi, hon fi lo tal defunct moria desdel primer de Maig fins al primer de Giner, tots los fruits ques collien en dit temps fins al seguent mes de Giner, eren del defuct. Y si moria o entraua e religio entre los primers de Giner y Maig, sols los tenia fins al Giner seguent.

^b Ioan. 238. 2. 4. * iij. xix. xvij
^c Iac. 1. 36. 2. 7. * v. ij. xj. Y la filla dotada cõ succehixca a sõ pare intestat. sup. de nupt. §. la filla.

^d Iac. 1. 46. 1. 4. * vj. vj. vj.

^e Iac. 1. 45. 1. 2. * vj. v. vj.

^f Iac. 1. 45. 1. 3. * vj. v. vij.

^g Iac. 1. 45. 1. 4. * vj. v. vij.

gitima, y lo dot, y creix. Y si morra major de quinze anys sens hauer fet testamet, succehixca la mare, o mes prop parent. ^a Y si lo tal fill que sera mort pubil, tenia los bens del pare, o mare, o altre ascendent vinculats, los substituets hauran los dos terços, pero que lo altre terç es la legitima propria del menor: y de aquella legitima lo pare, o la mare que li sobreuira, hajan lo terç per sa legitima, y los dos terços restants sien dels mes propinchs parents del que li dexa los bens. ^b Y si lo tal mes propinch parent de aquella rael de hon lo pubil hague los bens que succehira, sera pubil, y tambe morra pubil, vinguen los bens als mes propinchs parents del pubil que morí darrer, com sien parents de aquell de qui peruingueren los bens al pubil que primer morí. ^c

^a Iac. i. 45. 3. 7.
*vj. v. ix.

^b Pet. 2. 123. 2. 4.
*vj. v. x.

¶ Si al pubil, o furios, o altre que no pot fer testament, li sera feta substitucio per son pare, o mare, sols se entenga en los bens que aquell li dexa. Y quat morra lo que no pot fer testament, sols los dits bens peruinguen als substituets, y los bens que tindra de parèts del pare, o de la mare, vinguen als mes propinchs parents del mort que li son conjuncts, per aquella via de hon hague los bens. Y si li hauran peruengut per altra via que per parents de pare, o mare, sien del mes propinch parent del pubil, o furios, per qualseuol via que sia. ^d

^c Alf. 3. 219. 4. 1.
*vj. v. xij.

DEL DRET DELS HEREUS, y diuissio de les herencies.

TITOL XXII.

Valseuol hereu, o legatari vniuersal, es tengut a determinar si vol esser hereu, o no, dins tres mesos apres mort del testador, si sera en lo Regne: y si sera absent del Regne, contense de quant sera vengut, o poguera esser vengut al Regne, y haura si-

^d Mart. 173. 1. 20.
*vj. v. xj.

Quin temps te lo hereu pera deliberar.

S but

but que es hereu, o legatari. Y si passats los tres mesos no haura acceptat la herencia o legat, es h iguda per repudiada, y succehixen los hereus abinteliat, y sia pagar lo que ordena lo testador. Mas lo legatari siugula rostemps pot demanar la cosa legada, no hauent la repudiada. ^a Y lo hereu que sera major de vint anys, puix al principi haura tengut temps pera deliberar si sera hereu, o no, si haura acceptat la herencia, no la pot repudiar, saluo lo dret del inuentari ben fet: y si la haura repudiada, no la pot demanar. ^b Y si sera menor, no li prejudica hauer repudiat la herencia sens autoritat del tudor. ^c Y si lo fill paga los deutes del pare per la part en que es hereu, tant val com si accepta ua la herencia. ^d Y ningun hereu pot esser forçat a pendre heretat que li sia danosa. ^e Y pot lo hereu encontinent, inort lo testador, rebre los bens de la herencia, y tenir lo testament, donantne trellat als marmessors, si vol dran, pera millor poder executar la voluntat del defunt, saluo a ells lo dret de poder deliberar segons Fur. ^f Y ningun hereu pot en part acceptar, y en part repudiar la herencia: ans deu acceptarla, o repudiarla en tot. ^g

Gom se accepte la herencia.

Lo hereu q ha repudiat la herencia no es tenguut als carrechs

Lo hereu deu cumplir al ordenat per lo testador.

Lo hereu es tenguut als deutes de la herencia.

^h Lo hereu que sera tengut de pendre la herencia que li peuingut del testament, o sens testamēt de son pare, si preuar que no haura tengut cosa de aquella herencia com a hereu, sino com a llegador, o guarda, no pot esser demandat per los deutes, ni altres coses de son pare. ⁱ

^j Si lo hereu no haura cumplido lo que per lo testador es estat ordenat, dins tres anys, contadors desde dia que lo hereu sera amonestat per lo jutge ordinari seglar, instant qui hi te interes, en quant perda la herencia, y vinga als cohereus: o no hauen hi cohereus, als mes propiachs parēs del testador, ab sos carrechs. ^k

^l Es tengut lo hereu a pagar los deutes del testador, y si seran molts, paguen ho per les porcions hereditaries. Y si los bens de la herencia no basten, paguen se

a Iac. I. 47. 2. 4.
* vj. vij. iij.
Mar. 173. 2. 22.
vj. vij. v.

b Iac. I. 47. 3. 2.
* vj. vij. ij. &
47. 4. 5. * vj. vij.
vj. per aço se
corrige Iac. I. 47
3. 3. * vj. vij. ij.
Hon se podia
repudiar la he-
rencia si fos cõ
uengut com a
hereu.

c Iac. I. 47. 4. 6.
* vj. vij. v.

d Iac. I. 47. 2. 1.
* vj. vij. j.

e Iac. I. 47. 2. 2.
* vj. vij. ij.

f Iac. I. 44. 2. 34
* vj. iij. xlj.

g Iac. I. 47. 3. 4.
* vj. vij. iij.

h Iac. I. 47. 3. 1.
* vj. vij.

i Iac. I. 45. 4. 2.
* vj. vj. ij. Pet 2.
123. 1. 2 * vj. vj.
ij. corrige se d.
Iac. I. Hõ se cõ-
tauen los tres
anys desde la
mort del testa-
dor.

dels

dels legats. ^a Y si lo testador haura dexat certa cosa pera pagar sos deutes, si aquella no bastara, paguen los hereus lo que falta, si lo deute sera prouat. ^b Y si lo defunt se hauia tengut alguna cosa per força, que es tengut a satisferla, tornen ho los hereus testamentaris, o abintestat per les porcions hereditaries. ^c Y si molts hereus farañ entre si conuinença, no perjudica als creadors que no puguen demanar contra cascu per sa part. ^d Y lo hereu que haura venut los bens de la herencia, es tengut als deutes del mort, als quals dits bens eren obligats: y sino sera pagador, no pagat ho aquell, de huen pagar ho los que hauran comprat dits bens. ^e Y no pot lo hereu tenir en la herencia mes dret del que hi tenia lo testador. ^f

Qui pot esser desheretat com a indigne.

¶ Hereu indigne es lo germa de la herencia de son germa, que per altri sera mort ab veri, o de altra manera, sino demanata la sua mort dauant lo jutge: si ja nos ignoraua qui fonch lo matador. ^g Y pot lo pare desafillar, y desheretar sos fills, si lo fill haura ferit, o desmentit a son pare, o mare, o no ls rescata de catius, o los accusara per crim que no sia heretgia, o se sera gitat ab sa madastra, o sera heretge, o renegat. ^h Y la filla que casara sens consentiment del pare, (o si lo pare sera mort) sens consentiment de la mare, y dos mes propinchs parèts de part del pare, y altres dos de part de la mare: pot esser desheretada per lo pare, o per la mare: y desheretada que sia, succehirquenli sos germans, o altres mes propinchs parents en sa legitima. Y si la mare la casara sens consentiment dels dits quatre parents, pagueli de sos bens la mitat de la dot. ⁱ

Illegitims com no poden succehir.

Y lo fill que sera nat de parenta en grau vedat, no succehir ab los legitims. ^k Y lo que sera nat de adulteri, incesto, o altre damnat ajustament, no sia legitimat, ni a prechs del pare: y si ho sera, no val la legitimacio: ans sia inhabil pera succehir a son pare y mare en bens mobles, y seents, y de donacions, y celsions, y tots altres beneficis. ^l Y si algun pare, o mare insti-

a Iac. i. 47. 2. 3. * vj. vii. iij. & 22. 2. 1. * iij. j. j. y cõ pague les coses dexades a esglesies, o religions. sup. de sanct. esgl. §. no sien.

b Iac. i. 43. 4. 27. * vj. iij. xxxvii.

c Iac. i. 10. 3. 5. * ij. xj. v.

d Iac. i. 8. 1. 18. * ij. iij. xxi.

e Iac. i. 7. 3. 1. * i. ii. j.

f Iac. i. 73. 4. 5. * ix. xv.

g Iac. i. 47. 4. 1. * vj. ix. j. y lo excommunicat es indigne de heretar. sup. de les sanct. esgl. §. 1.

h Iac. i. 47. 4. 2. * vj. ix. xv. & 48. 1. 6. * vj. ix. xvj.

i Iac. i. 47. 4. 3. * vj. ix. ij.

k Iac. i. 48. 1. 4. * vj. ix. xj.

l Iac. i. 48. 1. 7. * vj. ix. xij.

tuhira hereu, o dexara legat en sa vltima voluntat, o fara donacio a son fill nat de leig ajustament, o ho dexara a altre que ho done al tal fill, no val la institucio, ni legat, ni donacio: y succehixenhi los mes propinchs parents del defunt. ^a

Bastants quins poden esser legitimats, y succehir.

¶ Lo fill que sera nat de pares solts, entre los quals se podia contractar matrimoni, si apres de nat lo fill los pares se casaran, lo fill nat ans del casament es legitim de tot en tot. ^b Y lo fill bort natural, que a instancia y prechs del pare y de la mare, y dels hereus sera legitimat, succehix en los bens del pare, encara que hi haja fills legitims. ^c Y lo que sera nat de solt y de solta, tals q podien esser marit y muller, pot esser legitimat pera que succehixea a los pares, sino tindran fills legitims. ^d Entenen que aquell es fill legitim, que es nat de marit y muller que viuen junts continuamēt. Y lo tal marit no pot dir que lo fill que es nat no es son fill, sino es estat per alguna malaltia impedit que no puga engendrar, o sera estat dos anys apartat de la muller, y tornant a casa haura trobat fill de la muller de edat de vn any: per que en tals casos no deu esser dit fill del marit. ^e

Particio de heretat com se faça.

¶ Faças la particio de heretat ab escriptura publica. ^f Y lo que tindra bens comuns per successio, pot demanar que sien partits. ^g Y si particio sera feta sense sentēcia, o transaccio, lo que no hi haura consentit, pot demanar sa part. ^h Y apres de feta la particio, valga, y no pot tornar-se a fer sens voluntat de tots, sino sera mostrāt dins tres anys engan, o errada, o ques partix la cosa que no ses partida. ⁱ Y si apres de feta la particio, la part del vn hereu lis guanyara per alguna obligacio que hi haja sobre aquella herēcia, pot aquell hereu demanar als altres, que li donen sa part de les altres porcions. ^k Y si algu dels hereus guanya als altres sa part de la herencia, deu lis donar ab los fruyts quen cuilgue lo possessor. ^l Y si la cosa ques ha de partir, no pot parti-se commo damēt sens

a Iac. I. 47. I. 7.
* vj. ix. xiiij. Mar.
173. 2. 21. * vj. ix.
xiiij. Y si lo fill
illegitim succe
hira en les im-
munitats dl pa
re, referuas a
ferne justicia.
Petr. 2. R. 142. 2.
31. * xiiij. iij. j.

b Iac. I. 48. I. 8.
* vj. ix. viij.
c Iac. I. 48. I. 5.
* vj. ix. x.

d Iac. I. 48. I. 9.
* vj. ix. ix.
e Iac. I. 48. 2.
10. * vj. xj. v. &
49. 4. 2. * vj. xj.
iiij.

f Iac. I. 21. I. 4.
* iij. xviii. iij.
g Iac. I. 21. I. 2.
* iij. xvii. ij.

h Iac. I. 21. I. 1.
* iij. xvii. j.

i Iac. I. 21. 2. 8.
* iij. xvii. v.

k Iac. I. 21. I. 6.
* iij. xvii. vij.

l Iac. I. 21. I. 5. *
iij. xvii. vj.

sens dany de la cosa, faças encant entre los hereus: y lo que mes hi donara, tinga la cosa, y done als altres les parts del preu. ^a Y tinga los actes de la herencia lo hereu que te major part, donantne copia als altres, y assegurant los de mostrarlos los originals quant conuinga: y si son yguals, y no sen auenen, alcen forts, o conuinguen de comanarlos a dalgun amich commu en loch segur. ^b

^a Iac. i. 21. 3. 2.
* iij. xxiiij. iij.

^b Iac. i. 21. 2. 7.
* iij. xvij. viij.

Ques conferix en la particio.

¶ Quant se fara la particio de la herencia entre los hereus, cadaun fill en la particio de la herencia de son pare, o mare ab intestat, deu cōferir les coses q̄ aquells li donaren en vida: Y lo net en la particio del auí, o auia ab intestat, del que aquell, o son pare premort hague de aquells en vida. Mas si succehiran en testamēt, no dehuen conferir ho, si en lo testament, o altra vltima voluntat no sera expres. ^c Excepto que nos deu conferir lo que al fill emancipat, o retengut sera donat pera estudiar. ^d Ni lo que lo fill ab son art, o de ventura se haura guanyat, si ja no ho haura guanyat ab los bens del pare ans de la particio, porque en tal cas deu conferirho. ^e

^c Mar. 172. 2. 1.
* vj. ij. ij. Alf. 3.
2: 9. 4. 2. * vj. v. ij.

^d Iac. i. 21. 2. 9.
* iij. xvij. ix.

^e Iac. i. 41. 2. 1.
* vj. ij. j.

DELS LEGATS.

TITOL. XXIII.

^f Iac. i. 48. 2. 3.
* vj. x. vj.

Muller si sera dexada senyora y poderosa.

Legat, es dexa feta per lo testador, y pagadora per lo hereu: y lo hereu, o aquell que tindra los bens del testador, deu pagarla. ^f Y si lo testador dexara a la muller senyora y poderosa, es tengut lo hereu, a donar li tots sos ops tempradament metres viura honestament y sens marit. Y aixi mateix si la muller ho dexara al marit, que valga mentres lo marit nos casara. ^g Y en lo legat dels aliments es hi compres lo menjar, beure, vestir, calçar, y estatge, y lo necessari peral cos. ^h Y si lo hereu

^g Iac. i. 44. 2. 32
* vj. iij. xxxix.

^h Iac. i. 73. 3. 12
* ix. xv. xij.

La quinta fal-
sidia.

Com se enten-
ga lo legat.

reu estrany sera grauat en tants legats com es la heré-
cia, retingas la quinta part dels bens, y lo de mes dones
als legataris, partidors segōs les porciōs dels legats. ^a

Y pot lo testador dexar libertat a son esclau. ^b Y si
dexaran alguns bens mobles, pera q̄ sien donats per la
sua anima: o faran altres dexes, paguen les los hereus
per les porcions hereditaries: ab que les coses no mo-
bles no sien donades a clergues, o lochs religiosos. ^c

¶ Si per lo testador sera dexat legat al fill q̄ li naxe-
ra, si li naxeran molts fills, a caseu se deu pagar tāt com
ha legat. ^d Y si vna cosa sera legada a molts, la part d̄l
q̄ no la accepta acreix als altres: y entre los q̄ la accep-
ten deuse partir p̄ iguals parts: y si es cosa q̄ nos pot
partir, venas, y partixquē lo preu. ^e Y si diners certs,
o forment cert, o altre blat sera legat, dones al legatari
de aq̄lla especie d̄ moneda q̄ sera legada d̄la q̄ mes val-
dra, y d̄ aq̄ll formēt, o blat q̄ sera cōueniēt de pēdre. ^f

¶ Si la casa, o camp sera legat, les coses q̄ hi seran af-
fixes q̄ nos podē leuar sens pijorar la cosa, siē del lega-
tari: si ja no seran coses comanades, o dexades, o me-
ses. ^g Y si sera fet legat d̄ totes les esclaus, no hi venen
los esclaus. Y fet de tots los esclaus, venen hi les esclau-
tes com en lo masculi hi sia cōpres lo femēni. ^h Y si
essent dexat seruo, o bestia, y demanat p̄ lo legatari nol
dona lo hereu, y apres mori, es tēgut lo hereu a la esti-
macio p̄ la tardāça, o sil mata sens raho. ⁱ Y si sera d̄xat
legat sots cōdicio, o a cert dia, lo hereu deu assegurar
lo legatari d̄ cūplirho vēgut lo dia, o la cōdicio: y sino,
tinga lo legatari los bēs d̄l defunt, fins q̄ lis assegure. ^k

¶ Quant sera legat esclau nomenant lo, si ni ha
molts de aquell nom, es electio del amo que done lo
que vulla: y si amonestat per lo jutge no elegira, es ele-
ctio del legatari. Y si eren molts esclaus, y lo amo ne
lega hu sens nomenarlo, es electio del legatari, ab que
eligga dels de mijana valor. ^l Y si sera fet legat gene-
ral dexant vna casa, si lo testador ne te, o haura manat
que se compre, val lo legat: Y sin tindra moltes, es ele-
ctio

a Iac. i. 49. 4.
20. * vj. xx. x.

b Iac. i. 42. 2. 4.
* vj. iij. iij. &
42. 3. 9. * vj. iij.
v. y pot legar
caualler al Ca-
pitol de la Seu
de Valencia, y
acceptarse lo le-
gat. sup. de les
sanct. esgl. §. los
capellans.

c Iac. i. 43. 4. 26
* vj. iij. xxxvij.
fino vt sup. de
les sanct. esgl. §.
los capellans.

d Iac. i. 48. 2. 4.
* vj. x. vij.

e Iac. i. 48. 3. 7.
* vj. x. xv.

f Iac. i. 48. 3. 8.
* vj. x. xij.

g Iac. i. 49. i. 13.
* vj. x. xj.

h Iac. i. 49. 2.
14. * vj. x. xiiij.

i Iac. i. 49. 3. 18.
* vj. x. xvij.

k Iac. i. 49. 3. 17.
* vj. x. xvij.

l Iac. i. 48. 3. 6.
* vj. x. ix.

Etio del hereu: y si lo testador no te casa, no val. Y si dexa camp generalmēt, no exprimint certa manera, o mesura, no val, encara que lo testador tinga cāps: per que donant lo hereu camp que fos tan gran com la ma, cumpliria, y seria lo legat elusori. ^a

^a Iac. i. 48. 4. 9.
* vj. x. x.

¶ Si lo ramat del bestiar, o altra cosa q̄ sera legada, haura creixcut, o minuat apres d̄l testamēt, es a profit, o dany del legatari. ^b Y si essent legada a vn fill certa cosa, los altres fills seran fets hereus, y lo legatari sera mort viuint lo testador, y no sera dispos̄t de aquella porcio: deu se partir entre los hereus segons les porcions hereditaries. ^c Y si la cosa moble que sera legada, ab que apres mort del legatari sia restituyda a altre, es ne senyor lo legatari de sa vida: y si perdra la possessio, pot cobrarla com a senyor: y si la aliena, no val la alienacio, y pot cobrarla lo substitut. ^d Y si lo testador apres de fet lo testament vendra la cosa legada, o de altra manera la alienara, es extinḡt lo legat de aquella cosa, en lo de mes val lo testament. ^e

^b Iac. i. 49. i. ii.
* vj. x. xiiij.

^c Iac. i. 43. 2. 27.
* vj. iij. xxxiiij.

^d Iac. i. 49. 3. 19
* vj. x. xviiiij.

^e Iac. i. 44. i. 29
* vj. iij. xxxv.

¶ Si la cosa del hereu sera legada, y lo hereu acceptara la herēcia, deula donar al legatari, salua tostemps al hereu sa legitima. ^f Y si apres que la cosa sera legada, sera obligada, o empenyada, per lo testador, val lo legat, y lo hereu es tengut a donar la cosa al legatari, y defobligarla, o desempenyarla. ^g Y si cosa obligada, o empenyada sera legada, si lo testador sabia de la obligacio, o penyora, lo hereu es tengut de affranquir-la, y donarla al legatari: y si lo testador no ho sabia, no val lo legat: si ja nos donaua a persona conjuncta, o altra, a qui lo testador volgues dexar tant de sos bens. ^h Y si sera legada cosa de altri, sabent, o no sabentho lo testador, es tengut lo hereu a comprarla, y donarla al legatari, si per lo just preu se pora hauer: o sino, deuli donar lo just preu de aquella. ⁱ

^f Iac. i. 48. 3. 50
* vj. x. iij.

^g Iac. i. 48. 2. 1.
* vj. x. j.

^h Iac. i. 49. i. 19
io. * vj. x. ij.

ⁱ Iac. i. 49. i. 12.
* vj. x. iij. y los bens del testador son tacitament obligats per lo legat. inf. de penynor. §. fin.

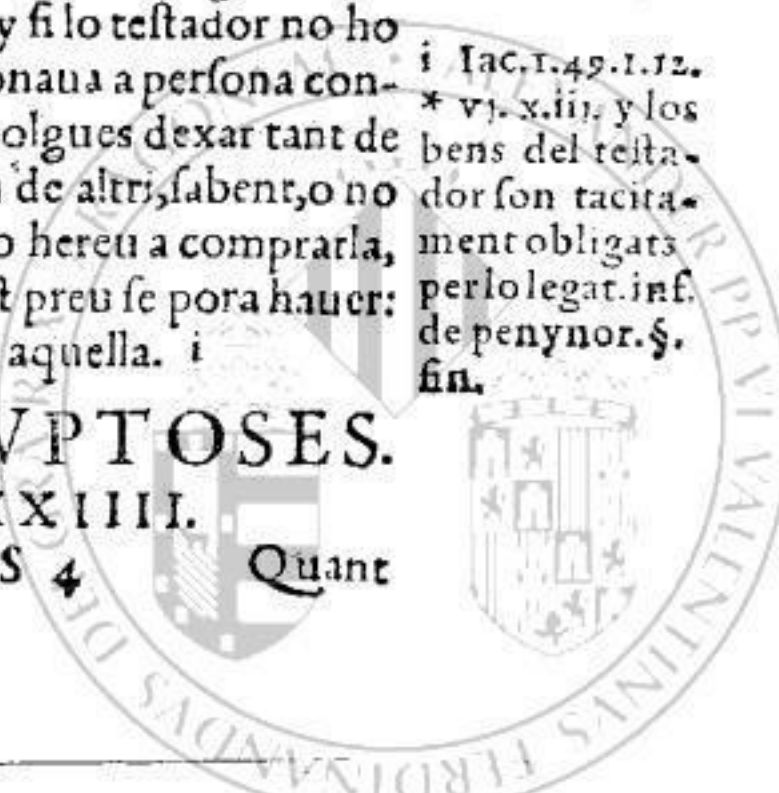
Legat de cosa de altri.

DE COSES DVPTOSES.

TITOL XXIIII.

S 4

Quant

Yant lo marit y la muller moriren negats, o de altra manera, sens ques pugua saber qual mori primer: declaras q̄ mori primer la muller. ^a Y si lo pare y lo fill major de quinze anys moriran sens ques sapia qui mori primer, entense que primer mori lo pare: y axi ab intestat succehixen los mes propinchs parèts del fill. Y si lo fill era menor de quinze anys, entense que ell mori primer quel pare: y ab intestat succehixen los mes propinchs parents del pare. ^b Y si sera feta promesa al que primer munta en nau, o en ciutat, y muntaren dos sens determinar qual era primer: partixquense los dos, lo que fonch promes. ^c Y quant se diu algu, entense que es home, o dona. ^d Y regla es allo que conta breument lo que es. ^e Y lo vs antich interpreta lo dupte del priuilegi, sens prejuhi del Fur. ^f

a Iac. I. 49. 4. 1. *vj. xj. j.
b Iac. I. 49. 4. 3 *vj. xj. ij.
c Iac. I. 49. 4. 4. *vj. xj. iij.
d Iac. I. 73. 2. 2. *ix. xv. ij.
e Iac. I. 74. 1. 7. *ix. xvj. vij. Lo fur duptosquil declara. sup. del dret, e Fur. §. no poden.
f Pet. 2. p. 94.

DE IGNORANCIA y error.

TITOL XXV.

Ignorancia de dret no excusa laugera-
ment al major de vint anys: encara que
sia dona, y aixi qui haura renunciat a
heretat, no la pot mes demanar. ^g Y
si error en dret sera comes per la part,
o aduocat, pot esmenarse dins dos dies. ^h Y lo error
del dret, y del fet son differentes, perço q̄ lo dret es cert,
y lo fet incert. ⁱ Y si sera comes error de fet en plet
no acabat, pot se restaurar: mas apresde acabat lo plet,
no. ^k Y qui scientment se te cosa q̄ es de altri, con-
fessant la sciencia, o prouàtlis, perda la cosa, y lo preu:
si ignorantment, y sabentho lo venedor, no danya al
comprador. ^l Y la falsa demostracio no muda
la veritat del fet. ^m

g Iac. I. 6. 1. 1. *
j. xj. j. & 6. 1. 3. *
j. xj. iij.
h Iac. I. 8. 3. 2. *
j. vj. ij.
i Iac. I. 6. 2. 4. *
j. xj. iij.
k Iac. I. 6. 1. 2. *
j. xj. ij.
l Iac. I. 6. 2. 5. *
j. xj. v.
m Iac. I. 6. 2. 6. *
j. xj. vj.

Error

¶ Error de conte no danya a la veritat, hon los contes se poden fer moltes vegades, sino seran determinades per sentencia, o transaccio. Y si per error algu se obligara, pot fer se absoldre de la obligacio. ^a Y qui comet error, nos pot dir que consenta, com lo error sia contrari al consentiment, y mostras per no sa benca de la cosa. ^b

^a Iac. 1. 8. 2. *
ij. v. j.

^b Iac. 1. 73. 4. 6.
* ix. xv. vj.

DE AQUELLS QUE RENUNCIARAN A SOS BENS.

^c Iac. 1. 55. 1. 3. *
vij. ix. ij.

TITOL XXVI.

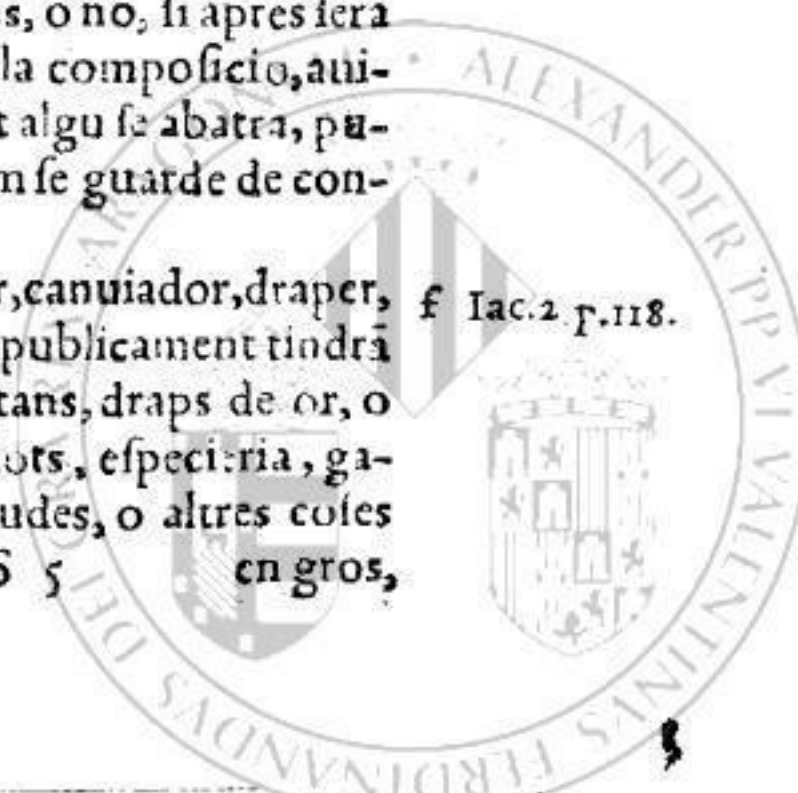
LO deutor, o fermaça que no pagaran, sien presos, y si lo creador mostrara de hon pot esser pagat; estiga pres fins que pague, o jure lo deutor que no te de que pagar, y renuncie publicament a los bens, e quantitats que pora pagar, y pague segons lo que guanyara, leuats sos ops, a conexença de la Cort. ^c Y lo que haura renunciat a los bens, no es absolt dels deutes q̄ deu, sino en tant quant de sos bens sera pagat, y sols los aprofita la renunciacio a que no poden esser empresonats, ab que juren que no tenen de que pagar, y sils se trobara res paguenho. ^d Y lo deutor que fara composicio ab son creador: dient que no te de que pagar, o fugira, haja renunciat a los bens, o no, si apres sera trobat pagador, pague: no obstant la composicio, auinença, o renunciacio. ^e Y quant algu se abatra, publicques ab crida, perque tot hom se guarde de contractar ab aquell. ^f

^d Iac. 1. 54. 4. 1.
* vi. ix. j.

^e Iac. 1. 55. 1. 2. *
vij. ix. i.

¶ Qualleuol mercader, cabaler, canuiador, draper, o tenguts per tals, y aqueils que publicament tindra botiga pera vendre cendats, tafatans, draps de or, o de seda, fresos, tercanells, chamellots, especiaria, gannuets, espills, o altres coses menudes, o altres coses en gros,

^f Iac. 2. p. 118.

en gros, o en menut. Y los que pendran mercaderia a espera pera vlar de son art, o son offici, sis abatran, o alçaran ab diners de altri, y no pagarã, muyren: sino ho perderen per cas de aventura: excepto si sera dona: y lo ques obliga com si fos dels dits arts, no vlsant de aquelis. ^a

DEL ESTVDI GENERAL.

TITOL XXVII.

El Estudi de la ciutat de Valécia, donali lo Papa priuilegi pera que sia estudi general, en Theologia, Canones, Leys, Medicina, y totes arts, y sciéncies licites. Y sia Cancellor de aquell lo ques trobara Archebisbe de Valencia, y en Sede vacant lo Capitol de la Seu. Y puguen ferse en aquell Bachillers, Mestres, Licenciats, y Doctores: los quals tinguen facultat de legir y ensenyar, y fer altres coses, com los Doctores q seran fets en Roma, Bolonya, Salamãca, y altres estudis: y puguen fer estatuts, com no sien contra Canones. ^b Y ninguna persona los ocupe, ni perturbe en algús bens de la Vniuersitat, del Reçtor, Doctores, Mestres, estudiants, ni de los seruidors. Y los que ho farã, sien impeditos per los Artiaça, Dega, y Cabiscol de la Seu de Valécia, o per lo hu, o los dos de aquells, ab césures ecclesiasticques, conexentne summariaent, o com la qualitat del negoci requerira, de tal manera, que lo començat per lo hu puga esser profeguit per lo altre: y que pugué citarlos per edictes, polats en lochs publichs, y sien de tanta força, com si personalmente los fossen intimats: no obstant qualseuol constitucio ques faça en cõrrari: y puguen inuocar, si menester sera, lo braç seglar, sens appellacio. ^c Sots pena als officials que a les dites coses contrafaran, de mil florins, y la desgracia del Rey. ^d

^a Iac. I. 55. r. 4.
* vij. ix. iij.
Mart. 174. 3. 1. *
vij. ix. v. Y lo corredor q sen yra, com sia punit. supr. de menestr. §. Retenintse. Y lo mercader que rompra com no sia guiat. infra. de guiat. §. No pot.

^b Alexã. Papa 6. in Ferd. 2. pr. 21.

^c Alexã. Papa 6. in Ferd. 2. pr. 21.

^d Ferd. 2. pri. 22.

Los

¶ Los capellans que regiran en lo Estudi general, gozen de les rendes de sos benifets, com si hi residien personalment, excepto en les distribucions quotidianes. ^a Y no sia admes en dit Estudi a examinar, ni a legir, qui no sera graduat en Vniuersitat aprouada. ^b Y qualseuol capella, o altre pot tenir hon vulla francament estudi de Grammatica, e totes altres arts, y Physica, y drets. ^c

^a Innoc. Papa in extr. pri. 15.

^b Phil. 1547. 6. 4. 32.

^c Iac. 1. 87. 2. 2.

* ix. xxxij. xvij.

^d Iac. 1. 71. 2. 1.

* ix. xj. j.

DE NVNCIACIO de nouella obra.

TITOL XXVIII.

Vi fara obra noua en cosa sua, o de altri, si algu loy impedira, dient que ho pot impedir, no enante en la obra, fins que sia conegut si la pot fer: ni lis deu donar poder pera obrar: encara que assegure que si sera declarat contra ell, ho desfara. ^d Y qui fara obra noua en loch publich, pot esser impedit per cascun particular. ^e Y qui refa la casa, no pot esser impedit, com no faça obra noua, sino que adoba la vella. ^f Y qui impedira obra noua, deu prouar dins deu dies que te dret pera impedir-la: y si aquells passats no ho haura prouat, lo q sera impedit puga obrar. ^g Y lo q la impedix, deu jurar q pensa ferho justamet. ^h

^e Iac. 1. 71. 3. 4.

* ix. x). iij.

^f Iac. 1. 71. 3. 2.

* ix. xj. ij.

^g Iac. 1. 71. 3. 5.

* ix. xj. v.

^h Iac. 1. 71. 3. 3.

* ix. x). iij.

ⁱ Iac. 1. 73. 3. 14.

* ix. xv. xv.

^k Petr. 2. pr. 88.

DE DANY DAT. TITOL XXIX.

Annun infertum, es lo dany que no es fet, mas es perillos de ferse, y perço lo jutge deu esser prest en conexas ne: ⁱ Com la tardança en cas de necessitat sia perillo sa. ^k Y lo que cerca de fugir lo dany, millor dret te en la cosa, sobre la qual es questio, que no qui cerca de trauren profit. ^l

ⁱ Iac. 1. 47. 2. 3.

* vj. vij. ij. Y

manas que sie

restituhits los

dany que fa lo

Rey de Mallor

ques als Valen

ciás, per les exe

cucios que con

tra aquell feya.

Petr. 2. 112. 1. 47.

* ext. viij. iij. j.

Qui

De quin dany
sia algu tégut.

¶ Qui sense culpa fara dany a altri, com si feu empes per altri, o empes per lo vent, no es tengut del dany. ^a Y qui damnificara a altre defeniantse a si, no te culpa. ^b Y si algun catiu fara dany no sabentho, o no podentho impedir lo senyor, no es tengut a mes de donar lo catiu: y si podentho impedir, no ho impedi, pague tot lo dany: y si vene, lo comprador so lament pert lo esclau, com la mala feyta segueixca lo mal factor. Y lo mateix sia en bestia q̄ fara dany. Y lo que portara al hostal mala bestia, auise als hostes que guarden de aquella, y si aixi fara mal, no es tengut: y si no auisa, es ne tengut: Y si mata persona, pert la bestia. ^c Y qui te lo dany en alguna cosa, tingan lo profit. ^d

¶ Qualseuol dany que sera fet en qualseuol cosa per culpa, deu esser restituyt. ^e Y qui fara sija, o posara pedres en carrera publica, y qui pegant foch a son rastoll, o altres espines, cremara cosa de son vehi, pague lo dany. ^f Y qui fara dany hauent parat trampa, o llas hon besties frequenten, si la bestia mor, pague la lo caçador: y si no mor, pague lo dany, a arbitre del jutge. ^g Y lo que damnificara a altre derrocantli son colomer, o matantli sos coloms ab laços, o ab ret, o altra cosa en algun loch, pague lo dany, y mes xixanta sous. ^h Y si establiments seran fets en contrari, no valguen, y sien cancellats. ⁱ Y si sera fet dany a bestiar, encloentlo en alguna part, y per fam morra per aquell encloiment: quil haura enclos, pague lo doble. ^k Y lo que haura fet dany a altre a tort, si negantho lis prouara, pague lo dany en doble. ^l

a Iac. I. 20. 4. 8.
* iij. xvij. x.

b Iac. I. 20. 3. 6.
* iij. xvij. viij.

c Iac. I. 20. 4. 10.
* iij. xvij. xj.

d Iac. I. 74. 1. 9.
* ix. xvj. ix.

e Iac. I. 20. 3. 5.
* iij. xvij. ij.

f Iac. I. 20. 4. 9.
* iij. xvij. v.

g Iac. I. 20. 3. 3.
* iij. xvij. iij.

h Iac. I. 20. 3. 4.
* iij. xvij. v.

i Ioan. R. 144. 4. 3.
* iij. xvij. vij.

k Iac. I. 20. 3. 2.
* iij. xvij. iij.

l Iac. I. 20. 3. 1.
* iij. xvij. j.

❁ Fi del libre segon. ❁

DE LES

DE LES IN-
STITVCTIONS DELS
FVRS Y PRIVILEGIS
DEL REGNE DE
VALENCIA.

LIBRE TERCER.

DE POSSESSIONS
dels bens.

TITOL PRIMER.

Possessio de co-
ses de Esglesia.

Quina posses-
sio nos done a
religiosos.

Possedor per
la Cort.

OS que possehiran dignitats y beneficis Ecclesiastichs, si fermaran de dret dauant official Real, sien mātenguts en la possessio, fins tāt sia declarat sobre la propietat per jutge competent. ^a Y nos done possessio de castells, ni terres a dalgun religtos, ni acomanda, ni a altra persona alguna, encara que sia ab bulles del Papa, o de Mestre de religions, sens consentiment y executorials del Rey, sots pena al que ho intentara de deu mil florins, y priuacio de officis y beneficis, y sia punit com a trencador dels manaments Reals, y altres penes a arbitre del Rey: y lo official que no ho guardara, pague dos mil florins, y inste lo Fitch la execucio de dites penes. ^b Y aquell que fera mes en possessio per la Cort pera guardar la cosa, o per legat que li sera fet, no lis vede la possessio, ans la Cort los hi defense: y sin seran despullats, los hi torne. ^c

a Imp. 1537. 3.
2. 4. * lxxxvij.
iij. j.

b Ferd. 2. p. 27.
Contral prin-
cep nos guanya
possessio sense
titol. sup. d' off.
Batl. §. la cone-
xença.

c Iac. 1. 55. 2. 3. *
vij. x. viij. y cō
correga la pre-
scripcio per lo
possessor, o no.
su. de prescrip.
per tot.

¶ Aquell

Com se mātina
ga cascu en la
possessio.

¶ Aquell que possehira alguna cosa, encara q̄ sen-
se raho, no es tengut a donar la cosa possehida, sino a
qui li mostrara esierne senyor. ^a Y lo que a bona fe
haura comprat la cosa del que no era ver senyor de a-
quella, si caura de la possessio sens dret, cobre la cosa,
sino la tindra son verdader senyor, no hauent la aquell
presa per força. ^b Y a ningun possehidor se pot lle-
uar la possessio de la cosa, sino per sentencia. ^c Y lo
que se haura occupat cosa a altri pertanyent, tornela,
ab tots los fruits rebuts y quen pogues rebre, y ab los
danys que hi haura fet. ^d Y si los que seran trets de
la possessio per los officials Reals, fermant de dret, sien
hi restituïts. ^e Y no sien grauats contra justicia los
fermans de dret. ^f

Tret de la pos-
sessio per força

¶ Ningun possehidor sia tret per força de la pos-
sessio. ^g Entenent que aquell se pot dir quen es tret
per força, que ixque de la possessio no ab animo de
dexarla a altre, y altre la ocupa, y no la hi volgue tor-
nar: y tambelo que veent venir la gēt armada se parti
de la possessio, y los armats entraren, y per força las re-
tingueren. Y quis clamara de la dita força, deu prouar
q̄ possehia, y quen sonch lançat: y pot trauren al quel
ne lança, o ab altra força, o per justicia, com vulla. ^h
Y al que aixi ne sera lançat, deu lis tornar la possessio
que lis lleua, ab tots los fruyts y profits que lo forçat
ne rebe, o que lo forçat ne haguera tret si non fos lan-
çat. ⁱ Y aquell a qui se fara força en la possessio, pot
defensarla tempradamēt. ^k Y si per força li sera pre-
sa la cosa que possehia, si lo forçat tenia dret en aquella,
pertla, y sia feta del forçat: y si lo forçant no hi tenia
dret, torne aquella cosa al forçat, y pague li de sos bēs
tant quant la tal cosa val: ^l Y lo forçat no es tengut
a respondre en dret al que feu la força, fins que primer
sia restituït en la possessio. ^m Lo qual forçat deu es-
ser restituït en la possessio dins trenta anys: y si dins

a Iac. 1. 17. 3. 6.
* iij. xij. vj.
b Iac. 1. 18. 7. 16
* iij. xij. xvi).
c Iac. 1. 50. 2. 3.
* vij. j. xj. Y qui
laure la cosa q̄
molts pretenen
possehirla. sup.
de juhis. §. la
cosa, y home de
paratge, o ciuta
da que estiga
en lo Regne, no
pot esser lançat
de aquell sens
coneguda de
dret, no dero-
gant als Furs y
priuilegis. Mar.
214. 1. 1. ad tem-
pus. * ix. xx. xx-
ij). & 214. 2. 1. ad
tēpus. * ix. xx.
xxv.

d Iac. 1. 18. 1. 15.
* iij. xij. xvj. Y
com tornen e-
llos fruits y al-
tres. inf. de de-
mand. §. al pos-
sehidor.

e Pet. 1. pri. 22.
ver. item con-
cedimus. el. 1.

f Alf. 1. pr. 6. ay
vna ferma de
dret ordenada
in Pet. 2. p. 106.

g Iac. 1. pri. 51.
& pri. 54.

h Iac. 1. 55. 4. 9.
* vij. j. ix.

i Iac. 1. 55. 4. 9. * vij. j. ix. & 55. 4. 8. * ix. j. vij. & 55. 4. 6. * vij. j. vj.

k Iac. 1. 55. 3. 1. * vij. j. j. l Iac. 1. 55. 3. 4. * vij. j. iij. m Iac. 1. 55. 3. 3. * vij. j. iij.

l Iac. 1. 55. 3. 1. * vij. j. j. m Iac. 1. 55. 3. 3. * vij. j. iij.

vn any ho demanara, refacẽ lis los danys en la pena. ^a Y si algun companyo, o mandatari trague altre per força de la possessio, y lo companyo, o senyor ho hague per ferm, o de paraula, o de fet, pot lo lançat demanar al senyor, o companyo per la força: com qui fa per altri, se entenga hauer fet per si personalment. ^b

^a Iac. i. 55. 3. 2. * viij. j. ij. y com la força inualide los contractes. inf. de força per tot.

DE OBLIGACIONES.

TITOL II.

Obligacio es vincle de dret, per lo qual nos som per necessitat destrets, e obligats a donar alguna cosa, o fer, o pagar, segõs los drets de nostra ciutat. ^c Y lo que es nostre, no pot passar a altre, sens nostron fet. ^d

^b Iac. i. 56. l. 10 * viij. j. x.

^c Iac. i. 73. 2. 4. * ix. xv. iij.

^d Iac. i. 74. l. 10. * ix. xvj. x.

Cosa mutuada com se pague.

¶ Aquell ques sera obligat a pagar alguna cosa, q̄ conlste de numero, pes, o mesura, o altra cosa, en cert temps, o loch, deu pagar tant quant valia la cosa en aquell loch, o temps. Y si no sera posat cert loch, o tẽps, deu se pagar tant quant la cosa valia en lo loch hon se demana, o en lo loch ques deuia demanar: y en qualseuol cas lo deutor que recusara pagar la cosa, essent li demanada, pague tant com aquella cosa valgue mes apres que li fonch demanada fins a la sentencia. ^e

^e Iac. i. 22. 2. 4. * iij. j. v. & 23. l. 4. * iij. iij. iij.

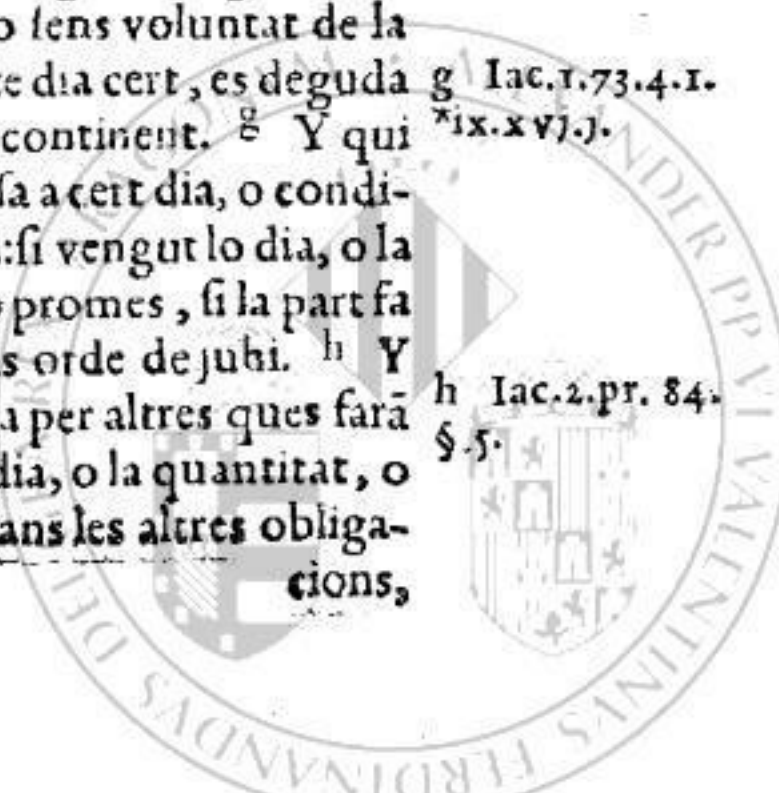
^f Iac. i. 23. 2. 4. * iij. iij. xj.

Com se entenga la obligacio.

¶ Lo que vna vegada se fera obligat a dalguna cosa, no pot renunciar a la obligacio sens voluntat de la part. ^f Y si la obligacio no conte dia cert, es deguda la cosa, y pot esser demanada de continent. ^g Y qui prometra de fer pagar alguna cosa a cert dia, o condicio, sots pena al sich applicadora: si vengut lo dia, o la condicio no haura cumplit ab lo promes, si la part fa instancia, exigixcas la pena sens orde de jubi. ^h Y la primera obligacio nos inualida per altres ques farà apres mudant la condicio, o lo dia, o la quantitat, o donant fermances, o penyores: ans les altres obligacions,

^g Iac. i. 73. 4. l. 10. * ix. xvj. j.

^h Iac. 2. pr. 84. §. 5.

cions, o seguretas son confirmacions de la primera, si no era concordat expressament lo contrari. ^a Y lo ques obligara a donar cent morabatins, deu donar dels millors que correran hon sera fet lo contracte. ^b Y per les paraules obligatories, nos enten que la cosa sia lexada, o solta, sino es expres. ^c

Com nos obligue hu per altre.

¶ Quant vn deutor es tengut a molts creadors, no pot esser forçat lo vn creador a pèdre los bens del deutor, y pagar los altres creadors. ^d Y ningu es obligat per lo consell que dona, sino consella ab engan. ^e Y obligantse la muller per lo marit, si sera ab juramēt, val la obligacio: sino sera ab jurament, no val la obligacio, ni essent fermança. ^f Y lo marit no pot obligar cosa dotal, ni valdria la obligacio, si la muller no hi fermaua ab jurament voluntariament. ^g

DE PACTES Y Transaccions.

TITOL III.

Com valga lo pacte.

LOS pactes mes darrers dehuen esser guardats, ^h encara que no sia fet ab escrits, sis proua. ⁱ Y si alguna cosa sera conuēguda ab veritat, y altra sera feta ab fictio, mes val la veritat que la fictio. ^k Y sis fa algun pacte quāt algu liura casa, o fa altre contracte, deu esser guardat. ^l Y sis renuncia a dalgun pleyt, no si pot tornar mes. ^m Y nos desfa la transaccio per raho de decepcio en mes de la mitat del just preu. ⁿ Y lo que al principi no val, apres no pot valer. ^o

¶ No valen los pactes q̄ seran fets contra Furs y bones practiques. ^p Com seria lo pacte de fer alguna cosa letja, com furtar, o altra semblant, o que algu sera enganat per altre. ^q O entre mercaders de vendre, o comprar

^a Iac. I. 23. 4. 13
* iij. iij. xiiij.

^b Iac. I. 48. 3. 8.
* vj. x. xij.

^c Iac. I. 74. I. 17
* ix. xvj. xvij.

^d Iac. I. 55. I. I.
* vij. x. j.

^e Iac. I. 74. I. 12
* ix. xvj. xij. Y la obligacio general com compren los bens censits. sup. de dret de cof. do. a cens. §. aquell censater.

^f Iac. I. 23. 4. I.
* iij. v. j.

^g Iac. I. 30. 3. I.
* iij. xix. j.

^h Iac. I. 7. 3. 4.
* ij. ij. vij.

ⁱ Iac. I. 7. 3. 5.
* ij. ij. vij.

^k Iac. I. 26. I. I.
* iij. x. j.

^l Iac. I. 8. I. 16.
* ij. ij. xix.

^m Iac. I. 7. 3. 2.
* ij. ij. ij.

ⁿ Iac. I. 31. 3. 6.
* iij. xx. vj.

^o Iac. I. 74. I. II
* ix. xvj. xj.

^p Iac. I. 7. 3. 3.
* ij. ij. iij.

^q Iac. I. 7. 4. II.
* ij. ij. xij.

Quins pactes
no valen.

comprar ses coses, o mercaderies a cert preu, los quals mercaders que tal pacte faran, dehuen esser condemnats pecunialment. ^a O si alguns pactaran que lo que mesviura succehixa al que morra primer, lo qual no hauraloch, si lo que morra tindra fills, o fills de germa. ^b Y si lo fill fara pacte ab lo deutor del pare, no perjudica al pare. ^c Y fet entre deutors, o hereus dels deutors, no perjudica als creadors pera poder demanar, segons les porcions hereditaries. ^d

a Iac. 1. 7. 4. 10.
* ij. ii. ij.
b Iac. 1. 7. 3. 8.
* ij. ii. xj.
c Iac. 1. 7. 3. 6.
* ij. ii. ix.
d Iac. 1. 7. 3. 7.
* ij. ii. x. & 8. 1.
18. * ij. ii. xxi.

Soldades.

¶ Si entre lo senyor y criat no sera fet pacte sobre la soldada, nos pague sino sols lo menjar, y lo vestir, y si es dexat a arbitre del senyor, pagues soldada a bon arbitre. ^e Y en lo conuenir sobre les soldades dels chichs de sent Vicent, no sen empache lo pare de orfens: sino aquells que per la confraria hi son deputats. ^f Y si alguna dida, criat, o criada se seran auenguts a cert temps a estar en casa de algu, si ans del temps sen exira de la casa de aquell sens causa, no lis deu pagar la soldada, y si sera pagada, cobres: y a la dida donenlis cent açots. Y si lo criat, o criada no poran tornar lo que han rebut, estiguen presos fins que ho paguen. Y si lo amo los lançara ans del temps sens causa, paguells tota la soldada. ^g

e Iac. 1. 7. 4. 13.
* ij. iii. xiiij.
f Phil. 1564. 18.
1. 119.

g In ext. p. 31.

h Iac. 1. 8. 2. 5. *
ij. iii. v. & 52. 4.
6. * vij. iii. v.

i Iac. 1. 8. 1. 2. *
ij. iii. ij.

k Iac. 1. 8. 2. 3. *
ij. iii. ij. & 8. 2.
9. * ij. iii. ix.

l Iac. 1. 8. 2. 4. *
ij. iii. iiiij.

m Iac. 1. 8. 2. 6.
* ij. iii. vj.

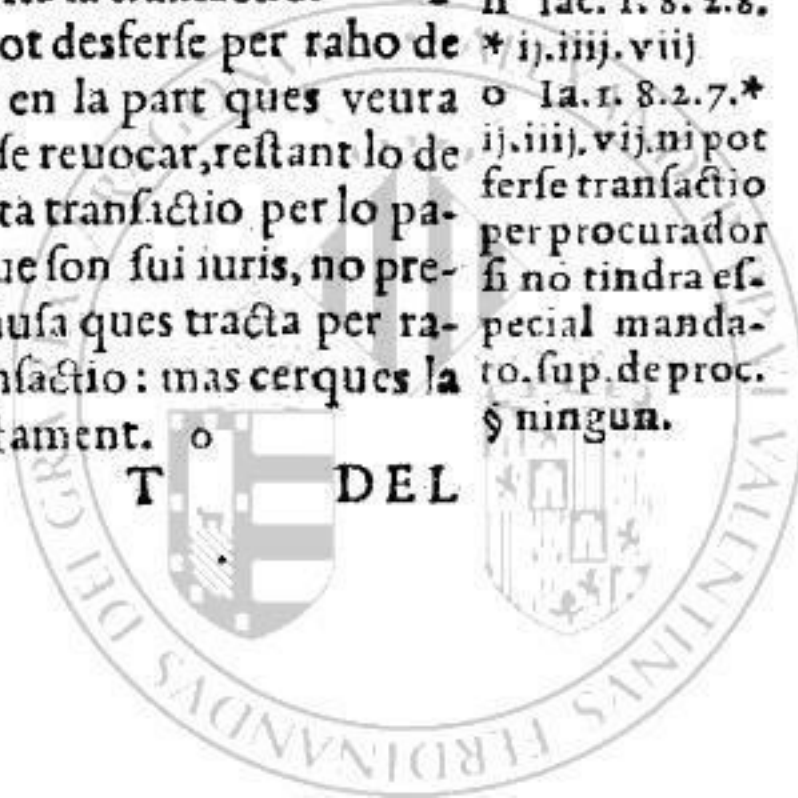
n Iac. 1. 8. 2. 8.
* ij. iii. viij.

o Ia. 1. 8. 2. 7. *
ij. iii. vij. ni pot
ferse transactio
per procurador
si no tindra es-
pecial manda-
to. sup. de proc.
§ ningun.

Transactio.

¶ Transactio te tanta força com cosa jutjada, y deu executar se. ^h Y si sera feta en algun pleit, no pot esser retractada per letres del Rey. ⁱ Y si nos pagara lo que sera promes en la transactio, pot demanar se la pena, y pagada la pena resta la transactio. ^k Y apres de fet ab bona fe, no pot desferse per raho de eartes apres trobades. ^l Mas en la part ques veura esser feta per cartes falses, pot se reuocar, restant lo de mes en la força. ^m Y si sera feta transactio per lo pare de la cosa que te dels fills que son sui iuris, no perjudica als tals fills. ⁿ Y en causa ques tracta per raho de testament, no si faça transactio: mas cerques la veritat per les paraules del testament. ^o

T DEL

De les Institu. Forals. Libre.III.

DEL PRESTECH.

TITOL III.

Restech es quāt se dona la cosa a profit de qui la pren, y no per loguer, y perço es mes tēgut a restitucio lo q̄ ha pres cosa prestada: mas no es tengut de cas fortuit: y deu donar en la cosa la diligencia

que vn diligent senyor donaria en la sua cosa. ^a Y lo que hi haura pres coses que consten de numero, pes, o mesura, encara que perissen per cas fortuit, es tengut a pagarles. ^b Y quant la ciutat prestara alguna cosa, preste ab albarans de homēs dels estaments major, mija, y menor. ^c Y qualseuol cosa prestada que sera perduda, paguela qui la prengue prestada, si lo senyor no loy remet per hauerho perdut sens culpa. ^d

Obligacio del que presta.

¶ Lo que haura prestat alguna cosa, y la haura liurada, no la pot cobrar fins que sia acabat lo temps, y lo seruici pera que fonch prestada: mas sino la haura liurada encara, pot las retenir, com no sia cosa que conste de numero, pes, o mesura. ^e Mas si lo pubil haura prestat sens lo tudor, no transporta la senyoria de la cosa: y axi pot demanar que lis torne. ^f

Qui promet prestar.

¶ Si algu haura promes de prestar alguna cosa, y lo que te de hauer lo prestech, haura fet carta confessant hauer rebut la cosa, sino la haura rebuda, es en sa electio ferse prestar la cosa, o ferse tornar la carta. ^g Y si la cosa promesa de prestar nos demanara dins lo terme contēgut en la carta, seguixcas la carta, y es tengut lo confessant, y si no hi ha dia, es tēgut passat vn any, si nol ha demanat: y si hi ha dia, apres del qual es tengut, y no ans, corregala lo any de aquell dia. ^h Y si qui te cosa prestada la perdra, y apres que sera esmenada vindra a poder del senyor, resta a electio del senyor de la cosa sis vol retenir lo preu, y donar la cosa: o retenir la cosa, y donar lo preu, ⁱ

¶ Si cosa

^a Iac. 1. 28. 2. 32. * iij. xv. xxxij.

^b Iac. 1. 22. 2. 2. * iij. j. iij y pagues lo q̄ fonch prestat en nom del Rey, per ajuda de la guerra. Ferd. R. 307. 3. 20. * lxxiiij.

^c Imper. R. 1528. 8. 1. 17. *

^d lxxxj. iij. j. & 1528. 8. 2. 2. *

^e lxxxj. iij. ij. & R. 1528. 8. 2. 3. *

^f lxxxj. iij. ij. y lo que per certes viles Reals

fonch prestat al braç militar

pagues. Philip. 1552. 11. 2. 3.

^g Pet. 1. 97. 4. 55. * ext. viij. ij. j. & p. 17.

^h Iac. 1. 22. 2. 3. * iij. j. iij.

ⁱ Iac. 1. 27. 3. 20. * iij. xv. xx

^j Iac. 1. 31. 2. 14 * ix. xix. xxx. y com no cobre

lo q̄ haura pagat lo q̄ fonch prestat al pubil

infr. del q̄ sera pagat no degut

§. si alguna.

^k Iac. 1. 26. 2. 1. * iij. xij. j.

^l Iac. 1. 26. 2. 2. * iij. xij. ij.

^m Iac. 1. 27. 2. 13. * iij. xv. xiiij.

ⁿ Iac. 1. 27. 2. 13. * iij. xv. xiiij.

^o Iac. 1. 27. 2. 13. * iij. xv. xiiij.

^p Iac. 1. 27. 2. 13. * iij. xv. xiiij.

Com sia hu obligat per lo q̄s presta a altre.

¶ Si cosa sera prestada al fill que esta en poder del pare, sens voluntat del pare, no deu lo pare restituhir ho. ^a Y si lo tal fill estara en estudi, o yra per cosa honorable, en cosa que lo pare de raho deuia fer, pague ho lo pare. ^b Y si algu enuiara son esclau a q̄ lis preste, y aquell esclau fugira ab la cosa, es ne tengut lo senyor del esclau. ^c Y si lo que prestara la cosa enuiara aquella ab son criat, y lo criat fugira ab la cosa, pert se per lo prestador. Y si lo que ha rebut la cosa prestada trametra aquella per son criat, si aquell fugira, pert se la cosa per qui la tramete. ^d

^a Iac. 1. 24. 1. 2.
* iiii. vj. j.

^b Iac. 1. 22. 3. 5.
* iiii. j. j. y com si ho ha pagat lo fill, se puga pagar, o no. inf. del que sera pagat no degut. §. j.

Qui pren cosa prestada de q̄ es tengut.

¶ Si esclau sera prestat pera obrar en pla, il faran obrar en alt, y aquell caura per culpa de quil rebe, o per mals bastiments, es ne tengut lo quel rebe prestat. ^e Y si la bestia que sera prestada se mori, y lo prestador proua culpa en lo q̄ la rebe, per hauerhi caualcat demesiat, o per sobrada carrega, o ferides, torne altra bestia del mateix preu: y sino ho prouara, jurant lo rebedor que no hi te culpa, no es tengut a la esmena, y haja loch aço en cas de prestech tan solament. ^f Y lo que haura rebut bestia prestada y se amprara de aquella contra voluntat del senyor, cansant la mes del que entre aquells sera tractat, pague vint sous, y si la bestia rebra mal, restituhisca les despeses de la cura, y sia punit pecunialment a arbitre del jutge. ^g Y es sent la caualcadura prestada per anar a cert loch, si anant a daquell loch morra sens culpa del que la porta, no hi es tengut: y si anara mes del que sonch assignat, es ne tengut, encara de cas fortuit. ^h Y qual seuol cosa que sera prestada pera cert vs, si lo que la pendra sen amprara en mes, refaça tot lo dany que fara. ⁱ Y lo hereu del que prengue la cosa prestada, es tengut de restituhir la per la porcio hereditaria, y tota, sin tenia poder. ^k

^c Iac. 1. 27. 1. 5.
* iiii. xv. v.

^d Iac. 1. 27. 3. 21.
* iiii. xv. xx).

^e Iac. 1. 27. 3. 18.
* iiii. xv. xviiij.

^f Iac. 1. 27. 1. 7.
* iiii. xv. vij.

^g Iac. 1. 27. 1. 8.
* iiii. xv. viij.

^h Iac. 1. 27. 2. 14.
* iiii. xv. xiiij.

ⁱ Iac. 1. 23. 1. 3.
* iiii. ii. iiij.

^k Iac. 1. 27. 3. 17.
* iiii. xv. xvij.

DE DEPOSITIS.

TITOL V.

a Iac. I. 28. 2. 32.
* iij. xv. xxxij.

Depositari qui
es, y a que estē
gut.

Qui vfa de la
cosa comana-
da.

Deposit es quant se dona la cosa a guardar, lo qual sols es en profit del q̄ la dona, y qui la rebra no sen seruix. Y axi lo depositari perdentse la cosa, sols es tengut de son engan y de gran culpa, y deu donar hi la diligencia, que vn diligent pare de familia donaria en la sua cosa propria, y no es tengut de cas fortuit. ^a Ans si peria per cas de aventura, com seria foch, ruina, ladres, naufragi, pertse a dany del qui la comana. ^b Mas sis cremas ab culpa del depositari, aquell seria tengut a esmenarho, y sens sa culpa, non seria tēgut. ^c Y si lo depositari perdra la cosa que haurarebut, tornela, si nos mostra desculpāt. ^d

¶ Aquell que deposara la sua cosa en poder de altri, no dona la senyoria de aquella, y axi se li deu tornar la propietat y possessio. ^e Y si qui te, vvara de la cosa, pague lo dany que hi fara. ^f Y si la cosa sera donada closta en sach sagellat, o no sagellat, si lo depositari sen amprara, es tengut de furt, y si lis donara la cosa contada, pot amprar en sens perill, tornant altrettanto del mateix genero a qui lo hi acomana. ^g Y si lo depositari ab la cosa deposada compra camps, o altres coses, no es tengut a tornar aquells camps, com estiga prompte a tornar aquell hauer tantost que lis demane. ^h Y si algu possehira cosa litigiosa, y se ducta que lo possessor malmeta los fruyts, deu los depositar. ⁱ Y lo que demana que la cosa que pledeja sia deposada, no sia oyt: ans basta ques liure apres de la sentencia, si lo que tindra la cosa, no sera suspecte de fuga. ^k

¶ Lo deposit que es verdader, tornes tantost a de qui es, y no pot lo depositari entretenirlos, compentantlo ab algun deute que lo altre li dega, ni per obligacio

b Iac. I. 27. 4.
22. * iij. xv.
xxij.

c Iac. I. 27. 1. 4.
* iij. xv. iij.

d Iac. I. 27. 1. 3.
* iij. xv. ij.

e Iac. I. 27. 3. 19
* iij. xv. xix.

f Iac. I. 23. 1. 3.
* iij. ij. ij.

g Iac. I. 27. 4. 23
* iij. xv. xxij.

h Iac. I. 28. 3. 33
* iij. xv. xxxij.

i Iac. I. 28. 3. 35.
* iij. xv. xxxv.

k Iac. I. 28. 3.
34. * iij. xv.
xxxij.

Com se exhibeixca lo deposit.

obligacio, ni altre cõtracte, ni excepcio: ans lo deu tornar quant vulla lo quel depõsa. ^a Y si lo deposit es fiçte, no te priuilegi de deposit. ^b Y si molts depositaris cascu tindra del altre cosa depõsada, deute tornar la cosa depõsada al que primer la demanara, y no pot fer sen compensacio: y lo que haura cobrat, torne al altre la comanda que per aquell tenia. ^c Y si la cosa sera comanada a dos, pot demanarse a cascu: y per demanarse al hu, no es absolt lo altre: mas si lo hu pagara, resta absolt lo altre. ^d Y si lo depositari no voldra tornar la cosa, y per sentencia hi sera condemnat, tornela, y sia infame. ^e Y si quil rebe nol tornara, estiga pres fins a quel torne: y sino tindra que menjar en la preso, doneli lo actor pa y aygua. ^f Y si torna la cosa affollada, nos enten que sia tornada fins que sia refet lo dany. ^g Y lo hereu del depositaries tengut a restituhir la cosa per la porcio hereditaria: y tota, si lis donaua poder de restituhirla. ^h Y si depõsa cosa furtada, no deu restituhirse al ladre que la depõsa, sino al senyor de la cosa. ⁱ

Com se torne lo deposit.

¶ Si lo que prengue la cosa en deposit, morra, o renunciara a sos bens, o se absentara, venense sos bens encontinent, pera satisfer los creadors: entre los quals los del deposit precehixen: y entre molts depõsants no hi ha prioritat, ni pocioritat: ans si los bens no bastaran pera tots, sien satisfets cascu segons la quantitat que depõsa, per sou y per liura. ^k Y essent mort lo quel dona, torne la cosa a son hereu: y si quil dona lo dona en nom d' altri, tornes al hereu de aquell en nom de qui fonch donada. ^l Y si lo que depõsa la cosa sera mort, dexant molts hereus, dones la cosa a daquell a qui fonch dexada per lo defunet: y sino la dexa expressament a dalgu de aquells, dones a daquell que primer se offeri a assegurar al depositari de dany, y dels altres hereus: y si tots a vn temps si offerien, sia a electio del que restituhix, de tornarho a qui vulla. ^m

a Iac. i. 26. 4. 1.
* iij. xv. j. & 27.
2. 15. * iij. xv.
xv.

b Iac. i. 26. 4. 1.
* iij. xv. j.

c Iac. i. 27. 4. 25.
* iij. xv. xxv.

d Iac. i. 28. 1.
29. * iij. xv.
xxix.

e Iac. i. 27. 4.
24. * iij. xv.
xxiii.

f Iac. i. 26. 4. 2.
* iij. xv. ij.

g Iac. i. 27. 3. 16.
* iij. xv. xvj.

h Iac. i. 27. 3.
17. * iij. xv.
xvij.

i Iac. i. 28. 1. 28.
* iij. xv. xxvii.

k Iac. i. 28. 1.
30. * iij. xv.
xxx.

l Iac. i. 28. 2. 31.
* iij. xv. xxxj.

m Iac. i. 28. 1.
27. * iij. xv.
xxvij.

De les Institu. Forals. Libre. III.
DE COSA PAGADA
no deguda.

TITOL VI.

Com cobre lo
que paga lo no
degut.

Obre lo legat aquel que no degudament lo haura pagat. ^a Y tambe lo que haura pagat la cosa dexada en testament no valedor, la deu cobrar. ^b Y qui ignorantment paga cosa no deguda, pensant que a deuia, cobre la: y qui ignorantment se obliga a pagar cosa que pensauà deure, y no la deuia, sia absolt de la obligacio, y tornelis la carta: mas si ho sey scientment, no cobre lo pagat, y valla obligacio. ^c Y si algu haura donat a altre, per que no faça algun peccat, si aquell fara lo peccat, cobre lo donador lo que haura donat. ^d Y lo que haura pagat la cosa que deuia a cert dia ans del dia de la paga, no la pot cobrar. ^e

Lo pagat per lo
fill, o menor cõ
se cobre.

¶ Si alguna cosa sera prestada al fill que estaua en poder del pare, y lo fill la torna de diners del pare, jatsia lo pare pogues cobrarlos demanantlos, pero si lo pare sera mort, no pot cobrar los lo fill fet hereu. ^f Y si lo pubil fet major, pagara cosa que essent pubil lis presta, y ne sera fet mes rich, no pot cobrar ho: com ningu puga esser fet mes rich ab aliena jactura. ^g Mas lo tudor be pot cobrar lo que lo pubil, o furios haura pagat essent en son poder, y tambe lo pubil exit del dit poder. ^h

¶ Aquell que demanara deute de que es estat pagat, sia condemnat en doble al demanat. ⁱ Y quant lo deutor paga algun deute per si, y lo creador lo pren com de altre deutor, es pagat no degut, y perço se deu repetir. ^k Y lo que compra son catiu, ignorant esser seu, pot cobrar lo preu, o que sia absolt dela promesa de pagarlo. ^l

a Iac. 1. 22. 3. 1.
* iij. ij. j.

b Iac. 1. 22. 3. 4.
* iij. ij. iij.

c Iac. 1. 22. 3. 3.
* iij. ij. ij. y cõ

cobre lo preu q̄ algu ha pagat per la cosa. infr. de cõp. y ven. §. lo hereu. in fin.

d Iac. 1. 22. 3. 2.
* iij. ij. iij.

e Iac. 1. 21. 4. 56
* iij. ij. vij.

f Iac. 1. 22. 4. 8.
* iij. ij. vj.

g Iac. 1. 22. 4. 6.
* iij. ij. v.

h Iac. 1. 22. 4. 9.
* iij. ij. vij.

i Iac. 1. 22. 4. 11.
* iij. ij. x).

k Iac. 1. 22. 4. 7.
* iij. ij. ix.

l Iac. 1. 22. 4. 10.
* iij. ij. x. y lo

que sonch per Burriana pagat al Mestre Racional, no degut, sis restituir, remet se a justicia. Petr.

2. R. 242. 3. 32. *
xv. j. j.

De pe-

DE PENYORES Y QUI
tinga millor dret en aquelles.

TITOL VII.

NO poden esser preses penyores de casa
d'caualler, ni altre home del Regne, mē
tres fora cada tindra que pendre, no pre-
nintli caualcadura de son caualcar, ni
de sos fills. Y si fora la casa no tindra
mobles, ni seents que pendre, podentli pendre de ca-
sa, no prenintli vestir ni armes de aquell, ni de sa com-
panyia, ni caxes, ni escriptoris, ni roba que sen ampre
pera los lits, o sitis. Y en falta de tals bens, venense los
seents, en quant es la cosa demanada, feta citacio, se-
gons costum de Valencia: y mentres alguns bens hi
haura, no lis vena caualcadura de son caualcar, o de
sos fills. * Y lo caualler q' cridat per la Cort tres vega-
des, no voldra fer dret, sia penyorat de besties, o co-
ses mobles, o si non tindra, senyalen lis les seents. Y si
ell, o altre per ell entrara en los senyalats, pague per ca-
da dia que hi entrara xixanta sous. Y si dins lo dia a ell
assignat per la Cort no satisfara al demanador, venen
lis les tals coses senyalades, si altres non tindra, y del
preu satisfaca al demanador. ^b Y per pagar la pena
del quart a la Cort, no poden esser preses en penyora
robes de vestir, ni lit, ni armes de la persona del
deutor. ^c

a Iac. i. 58. 2. 363
* viij. ij. xxx.
viiij. & pri. 47.
Pet. i. 97. 3. 46. *
viiij. ij. xxxix.
& pri. 16.

b Iac. i. 56. 3. 9.
* viij. ij. ix.

c Iac. i. 4. 2. 4 *
j. iiiij. xxj.

d Iac. i. 56. 4. 11.
* viij. ij. xj.

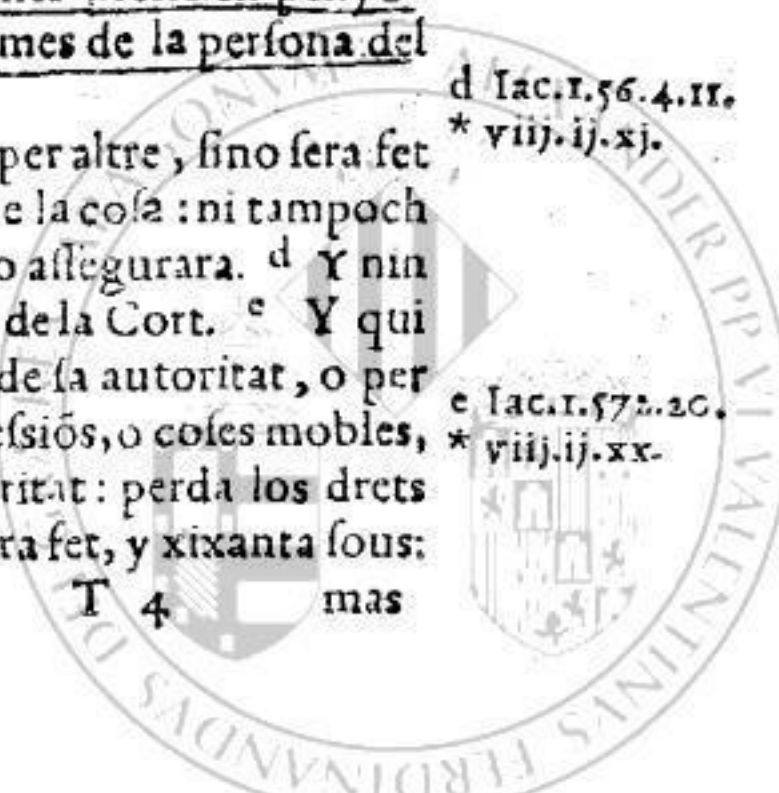
e Iac. i. 57. 2. 20.
* viij. ij. xx.

Que nos pot
traure per pe-
nyora.

Ningu sia pe-
nyorat per al-
tre.

Ningu penyora
de sa aucto-
ritat.

¶ Ningu pot esser penyorat per altre, sino sera fet
deutor, o fermāça, o porçoner de la cosa: ni tampoch
en estos casos, sino estara a dret, o assegurara. ^d Y nin-
gu prenga penyora sens licencia de la Cort. ^e Y qui
per son deute pendra penyora de sa autoritat, o per
guerra, o greuge, o prenint possessiōs, o coses mobles,
fentse pagar de sa propria autoritat: perda los drets
q' tenia, y pague los danys q' haura fet, y xixanta sous:

mas pot demanarho per la Cort. ^a Y qui dona la cosa a penyora, alienala, encara q̄ li reste la tenyoria. ^b

¶ Si foraster trobara fadiga de dret en la Cort de Valencia, pot penyorar en tant quāt lis deu, y no mes, y tinga les penyores per tres mesos. Y los Valencians tambe dehuen tenir les penyores per tres mesos, los quals passats, fino li sera donat lo que demanaua, o no

Quant se vena la penyora.

li sera fet dret, venales, y jure quant ne haura tret, y re tengut lo deute y les despeses, feta tachacio per lo jutge, lo que li sobrara torneho a la part: y no es tengut a respondre. ^c Y lo vehi de Valencia, si apres de anar alloch del deutor, o fermança del Regne, no li sera fet dret, pot fer penyores: y passats deu dies portarles a Valencia. Y si los dits deutor, o fermança la embargaran, paguen lo deute doble. Y apres de tenguda la penyora en Valencia deu dies, vena la: y fino bastara al deute, torne per mes. ^d Y lo vehi de Valencia pot emparar al foraster deutor, trobat en Valencia, les coses que en aquella tindra, fins que aslegure lo deute, o fins a sentēcia, o transaccio. ^e Mas les coses que estaran en la taula de Valencia, no podē esser emparades, axi con se vsa en la taula de Barcelona. ^f

¶ Per tenir lo creador la penyora, no perço es impedid de demanar lo deute, si nos te per pagat ab la penyora. ^g Y si lo creador haura conuengut ab lo deutor, que si dins cert temps no pagara, que pugua vendre la penyora: lo creador vēgut lo dia pot la vendre, y no ans. Y si venuda no bastara lo preu a pagar lo deute, pot demanar suplement: y sin haura tret mes, torneho al deutor. ^h Y sino sera conuengut que la pugua vendre essent vengut lo dia, amoneste lo jutge al deutor que dins deu dies redimixca la penyora, y passats aquells sia a arbitre del jutge assignar al deutor dia pera redimir-la: lo qual dia vēgut, lo creador la pot vendre sens licencia de la Cort. ⁱ Y si sera conuengut, que no pagant se lo deute a cert dia, la penyora sia del creador, no val lo pacte: ans pagat se apres del dia,

Quant pugua lo creador vendre la penyora.

deu

^a Iac. 1. 56. 2. 7. * viij. ij. vij.

^b Iac. 1. 73. 3. 9. * ix. xv. xj.

^c Iac. 1. 56. 2. 8. * viij. ij. vij.

^d Iac. 1. 56. 4. 12. * viij. ij. xij.

^e Iac. 1. 57. 2. 21. * viij. ij. xxj.

^f Philip. 1564. 16. 4. III.

^g Iac. 1. 23. 2. 1. * iij. iij. j. & 26. 1. 2. * iij. xj. ij.

^h Iac. 1. 26. 1. 2. * iij. xj. ij. & 57. 1. 15. * viij. ij. xv. & 58. 2. 35. * viij. ij. xxxvij.

ⁱ Iac. 1. 57. 1. 15. * viij. ij. xv.

deu restituir se la penyora. ^a Y si lo deutor que tenia donada la penyora a redemir a cert dia, ans del dia volia pagar lo deute, y cobrar la penyora, y lo creador allargara de tornarla, y vengut lo dia la vendra, o usara de aquella, o maliciosament dexa de tornarla, es tengut de tornar entregament la penyora, y la mitat del preu que valia. ^b Y lo creador que te la penyora, que li sera promesa de quitar a cert dia, pot vendre la passats deu dies apres del dia de la promesa. ^c

Lo creador cō se pot amprar de la penyora.

¶ Alienant lo deutor la cosa obligada, no per ço pijora los drets del creador, ni lo creador pot pijorar la penyora del deutor: y si ho fa, es ne tēgut. ^d Encara que lo creador pot logar la penyora mētres durara la obligacio. ^e Y pot obligarla a altre en tant quāt ell hi te, encara que no ho haja pactat ab lo deutor: ab que quant lo deutor li pague lo deute, lay puga tornar. Y si la penyora se perdia, pague lo deutor tant com valia. ^f

Lo creador cō sia tengut per la penyora.

¶ Si lo creador perdra la penyora per sa culpa, o engan, o mala guarda, es tengut a satisfer lo dany que haura fet al deutor: y si prouara que es perduda sens sa culpa, o sera perduda per cas a que nos pot contractar, no hi es tengut. ^g Y si seran donades besties en penyora, tingales lo creador publicament: y si lo creador sera suspecte de fuga, y no assegurara, acomaneles la Cort a vn bon home. Y si seran donats esclaus, tingals la Cort en son poder, tāt temps quant lo creador les devia tenir: lo qual temps passat siē tornats al creador, y lo creador cobre del deutor lo que haura despes. Y si fugiran del poder de la Cort per algū cas, pagueles la Cort al creador de sos bens. ^h

¶ Lo que tindra camp en penyora, si per raho de aquell paga alguns carrechs, per tot es tenguda la penyora. ⁱ Y es tengut a satisfer al deutor lo que del camp pijorara, y deu pendre los fruyts quen traia en paga del deute, encara que sia pactat lo contrari, deduides les despeses. ^k Y quant dels dits fruyts sera pa

a Iac. i. 57. 2. 19
* viij. ij. xix.

b Iac. i. 57. 3. 23
* viij. ij. xxv.

c Iac. i. 31. 2. 13
* iij. xix. xxix. y lo senyor de la penyora es tengut de euiçtio, y no lo creador inf. de euiçt. in prin.

d Iac. i. 56. 1. 2.
* viij. ij. ij.

e Iac. i. 58. 2. 34
* viij. ij. xxxvj.

f Iac. i. 57. 1. 18.
* viij. ij. xvij.

g Iac. i. 56. 2. 3.
* viij. ij. ij. & 26. 1. 3. * iij. xj. iij.

h Iac. i. 58. 1. 32
* viij. ij. xxxiiij.

i Iac. i. 56. 1. 1. * viij. ij. j.

k Iac. i. 26. 1. 1.
* iij. xj. j. & 57. 3. 26. * viij. ij. xxviiij.

gat lo creador de son deute, ja no pora vendre la penyora, com sia abfolta de la obligacio. ^a

a Iac. I. 56. 2. 6.
* vii. ij. vj.

Quant se cobre la penyora.

¶ Apres que lo deutor haura pagat lo deute, deu esserli restituyda la penyora. ^b Y lo deutor no pot esser forçat a redemir la penyora, si no fonch pactat entre ells, o si lo deutor no torbaua, o forçaua la penyora al creador, o lo creador prenia los fruyts de la penyora en paga. Y lo creador pot demanar lo deute en quant la penyora no basta a pagar, sino fonch pijo rada per lo creador. ^c Y pot la cobrar qui pagara lo deute ans del dia senyalat a la paga. ^d Y qui pendra a penyora cens, o lloguer, o pensions ques dehuen a cert dia, si ans del dia sera pagat, deu tornar les penyores que li haura obligades. ^e Y qui prengue moltes coses en penyora, deu esser forçat a tornarne alguna, sino sera pagat de tot lo deute. ^f Y lo que prengue caualcadura en penyora, no la torne sino al que lay dona, si nos empenyora en nom del q̄ lay demana. ^g

b Iac. I. 26. 2. 4.
* iii. xj. iiij.

c Iac. I. 56. 4. 13.
* vii. ij. xiiij.

d Iac. I. 57. 3. 24
* vii. ij. xxvj.

e Iac. I. 57. 4. 29
* vii. ij. xxxj.

f Iac. I. 58. I. 33.
* vii. ij. xxxv.

Quant se vena la penyora.

¶ Quant lo creador haura rebut alguna part del deute, no pot vendre la penyora: mas si lo deutor ab frau allarga de pagar lo restant, assigne li la Cort dia pera pagar: lo qual passat, sino paga, pot vendre la penyora, y pagarle del preu hagut per aquella, y tornar si alguna cosa ne haura sobrat: y feta que sia paga d̄ la part, lo creador es tengut a renouar lo acte del deute, lleuât ne la partida pagada: y fer noua carta ab los pactes de la primera. Y essent moltes coses obligades, tostemps se comence a vendre la mes vil. ^h

g Iac. I. 57. 3. 25
* vii. ij. xxvij.

h Iac. I. 57. 4. 28.
* vii. ij. xxx.

i Iac. I. 56. 2. 4.
* vii. ij. iiij.

Molts creadors en la penyora, qual sia preferit.

¶ Lo que pendra en penyora la cosa obligada a primer creador, val la segona obligacio, quant lo primer creador es pagat. Y si lo primer creador no voldra pendre los diners, de posels lo segon en loch segur, y no sen ampre, y val la segona obligacio. ⁱ Y si la cosa sera obligada a dos creadors, si lo primer la pren en paga, pot lo segon cobrarla, pagant al primer creador son deute. ^k Y si lo darrer creador sens frau y sens execucio per Cort, haura cobrat son deute, los pri-

k Iac. I. 58. I. 31.
* vii. ij. xxxiiij.

mers

mers creditors no tenen regres contra ell pera llevar li a Mart. 175. 1. 1.
la moneda, essent lo deutor no pagador. ^a * viij. iij. x.

Com sia absolt lo deutor per legarlis la penyora.

¶ Si per lo creador en son testament sera dexada la penyora al deutor, si iis dexa ab la carta, o lo deutor no tenia altra cosa sino aquella penyora, o la penyora era cosa de la qual lo creador rebia renda, o servici, entense esser tornada la penyora, y esser remes lo deute, y així lo hereu es tengut a absoldre lo deutor. Mas si sera cosa de la qual lo creador no rebia res, o rebia lo fruyt en paga del deute, nos enten remes lo deute, sino es expres. ^b

Qual creador es preferit en la penyora.

¶ Si vna cosa sera obligada a molts, lo que es primer en temps se millor dret. ^c X concorrent molts creditors chirographaris, q no tenen tacita ni expresa hypotheca: lo que primer se clamara a la Cort, y primer obtindra sentencia, sia pagat primer: encara que lo deutor vulla pagar als altres primer. Y si tindrá tacita, o expresa hypotheca, especial, o general, lo que sera primer en temps, sia pocior en dret: excepto si algu dona pera fer, refer, conseruar, o guardar la cosa, lo qual en aquella cosa preechix a tots los demes: encara que sia darrer en temps, y los altres tinguen la cosa obligada tacitament, o expresa, generalment, o especialment. ^d Y lo aduocat, o procurador, no poden allegar prioritat, ni pocioritat per son salari en los bés del deutor contra los altres creditors, excepto en la cosa que hauran aduocat, o procurat, en la qual aprofita la aduocacio, o procuracio en tant quant haura aprofitat. ^e Y les despeses de la sepultura del mort de hue esser pagades primer que ningun deute, encara q los bens no basten a pagar los deutes. ^f Y si algu tindra cosa obligada ans que aquella se obligas a la cosa publica, així com es primer en temps, es pocior en dret. ^g Y sien pagats los creadors primer que la pena de la Cort, ^h y que lo físch, quant los bens seran confiscats. ⁱ

¶ La muller per la tacita hypotheca, preechix per son dot

b Iac. 1. 56. 3. 16
* viij. ij. x.

c Iac. 1. 57. 1. 17
* viij. ij. xvij.

d Iac. 1. 57. 2. 22
* viij. ij. xxi). Y lo syndich d'Valécia q haura assegurat p los armadors, es pocior en los bés de aquells. sup. de off. del Batl. §. done licécia.

e Mar. 174. 4. 1.
* viij. ij. xxiii).

f Iac. 1. 57. 3. 27.
* viij. ij. xxix.

g Iac. 1. 56. 2. 5.
* viij. ij. v.

h Iac. 1. 4. 1. 1. *
j. iij. j.

i Iac. 1. 5. 1. 13. *
j. v. xxi).

Tacita hypo-
theca del dot.

son dot als altres primers creadors dels bens del marit, que la tenen tacita. Entenent que expressa hypotheca es dita, quant los bens son expressament obligats. Y tacita hypotheca es, quant en cas priuilegiat se enten la obligacio: com per lo dot que per priuilegi se enten calladament esser obligats los bens del quei promet, y los bens del marit quei ha de tornar y per lo creix. ^a Y lo creador del marit que sera en temps mes darrer que la muller, pot cobrar dels bens del marit, si pagara, o saluara a la muller son dot y creix, donant fermances en la cort, que ho restituhira, si los bens del marit no bastara a pagar a la muller. ^b Y la fusta que porta per los rius, es tacitamet obligada als ganchers per los treballs. ^c Y lo venedor, o llogater precehix a tots los creadors, encara que sien primers en temps, en la cosa venuda, o logada, y en los fruyts de aquella, per lo preu y despeses. ^d

¶ Si algu se obligara a altre ab carta, o sense carta, no hi son compresos los bens del obligat, sino es expres generalment, o especialment: ^e excepto en la obligacio del tudor al pupil, y lo que contracta ab lo fisch que obliguen los bens tacitamet. ^f Y qui contracta ab lo princep, tacitamet obliga los bens al princep, y lo princep a ell, entant quant es lo deute. ^g Y tambe en les coses que lo logater posa en lo camp, o casa logada, per lo loguer. ^h Y en los bens de la mare que pendra segon marit, per restituir als filis del primer marit les coses q de aquei tenia. ⁱ Y en los bens del marit, per lo que haura hagut d la muller vltra del dot: y en los bens del testador, per les lexes que haura fet: y en los bens del censater, o tributari, per lo cens o tribut: ^k y los bens del depositari, per lo deposit, ^l es hi entesa calladament obligacio.

DE COMPRES Y VENDES.

TITOL. VIII.

¶ Qualse-

a Iac. 1. 56. 4. 14
* vii. ij. xiii. &
23. 3. 8. * iiii. iij.
vii.

b Iac. 1. 57. 1. 16
* viij. ij. xvj.
Mart. 174. 4. 2. *
vii. ij. xvij. Y
fent se a la mu-
ller pagament
del dot com se
registre o infi-
nue. fu de nup.
y dot. §. si sera
fet.

c Maria Regi-
na. in ext. p. 22.

d Pet. 2. 119. 3. 1.
* j. vj. xii.

e Iac. 1. 23. 2. 2.
* iiii. iij. ij.

f Iac. 1. 23. 2. 3. *
iij. iij. v. & 23.
3. 10. * iij. iij.
vj. Mas lo fisch
no precehix als
primers cree-
dors en temps.
inf. del dret del
fisch. §. lo fisch.

g Iac. 1. 23. 3. 7.
* iij. iij. x.

h Iac. 1. 23. 3. 9.
* iij. iij. xii.

i Iac. 1. 23. 3. 11.
* iij. iij. vij.

k Iac. 1. 23. 3. 12.
* iij. iij. ix.

l Iac. 1. 27. 4. 26.
* iij. xv. xxvj.

Qui tenen taci-
ta hypotheca.

Cascu pot vendre y comprar.

Valseuol persona, natural, o estranger: vassall, o no vassall del Rey, pot comprar y vendre de totes mercaderies per tot lo Regne en gros y en menut, y tenir botiga, com no sia cosa prohibida, tant Christians, com sarrahins, com jueus. ^a Y cascun pot vendre francament y sense licencia y confirmacio del Rey, la cosa que dete, en la qual lo Rey no si haja retengut censos, fadiga, ni altra senyoria: excepto a sancts, y cauallers. ^b Y lo senyor Rey promet que no reuocara les vendes fetes conforme a Fur ni Motu proprio, ni essentne supplicat: ans les fara valer, y mantindra als compradors en la possessio de la cosa. ^c Y no foguejara algunes heretats que siē venudes. ^d Y lo que vendra, pot francament portar los preus honvoldra, y deu esser guat per si, per sa roba, y per sa cōpanya, per tota la terra del senyor Rey. ^e

Com poden cōprar y vendre religiosos y cauallers.

¶ Los cauallers y sos successors del Regne de Valencia, poden comprar bens de realēch, y lo que compraran sia franch de questa, cena, host, y caualcada, y altres carrechs pertanyents al Rey: excepto lo terç delme, morabati, o altres censos, o fruyts, que ja eren imposats en la cosa. Y podē los notaris rebre los actes sens la clausula, exceptis militibus, ab que aquells no ho alienen a capellans, o esglesies: y si ho faran no valga: ans sien los bens confiscats sens proces: y los notaris no rebē los actes, sots pena de perdre lo offici. ^f Y los ciutadans y particulars de Valencia poden cōprar de cauallers y religiosos, y tenir les coses axi comprades ab lo terç delme y morabati, y altres drets, com ho tenien los dits venedors, retengut al Rey host y caualcada. ^g Y poden los cauallers vendre y dexar sos bēs en son testament aqui vullen, excepto los que tenen sots certa cōdicio. Y les mateixes coses puguen apres comprar dels que les tindran, y tenir les franques com ans les tenien: y lo que tenien tinguen ho si an. h. si vian dels Furs. ^h Y los cauallers poden canviar les heretats

§. los comanadors. h. lac. i. 31. 2. 10. * iij. xix. 2. No es concedit que nos pose la clausula exceptis clericis. Pet. 2. E. 115. 3. 11. * xj. j. xiiij.

a Pet. i. 96. i. 14
* j. v. ij. & 96. 4.
29. * j. v. iij. & p.
9. & p. 14. Ferd.
272. r. ii. * j. v.
iiij. y com se pu
ga fer venda.
sup. de don. §.
venda.

b lac. i. 63. 2. 23
* vii. viij. xxvj.

c lac. i. 30. 3. 28
* iij. xvij. xxix

Y quines coses
no comprē los
officials. sup. d
off. Batl. §. pot
comprar.

d lac. i. p. 17.

e lac. i. 4. 2. 1. *
j. v. j.

f Alf. i. 93. i. 18.
* iij. xix. xij. li-

mitas a la fi. su.
de sant esgle. §.

Los capellans,
y corrig se. lac.

i. p. 47. hon sols
podien cōprar

d altres caualls
en la contribu

cio de Valencia
y fora de aqlla
ab licencia del

Rey.

g Petr. 2. 157. 4.
20. * iij. xix.

xiiij & p. 98. Y
com puguē cō-

prar los cape-
llans, o esglesies.

sup. de les sant.
esgl. §. los cape-

llans, y los co-
manadors de
Muntesa. d tit.

retats ab los ciutadans, y tinguen les franques. Y poden comprar coses pera son estar, ab que no sien tantes, quen tinguen renda. ^a Mas no vencen los cauallers bens seents a clergues: ni clergues a cauallers: ni ciutadans a clergues, ni cauallers. ^b Y lo que a cauallers, o religiosos fera venut, o per altra via guanyat, lo qui ho tindra deu per allo contribuyt ab los carrechs en que los ciutadans contribuixen: y axi mateix si ciutada comprara de caualler. ^c

¶ Lo hereu pot vendre a qui li parra les coses de la herencia, sens cridar hi sos parents. ^d Y si lo pare vendra, o fara altre contracte, no hi es menester ferma dels fills. ^e Mas no pot vendres la cosa del fill, en la qual lo pare te lo vsufruyt, ni per lo pare, ni per lo fill. ^f Ni pot fer se venda entre lo pare y lo fill que esta en son poder. ^g Y cosa dotal no pot esser venuda sens ferma y jurament de la muller, y si altrament fera venuda, pot la muller reuocar la venda: sino fera cosa moble, que pot esser venuda per lo marit, assegurant ne a la muller. ^h Y si algu trobara que la sua cosa era venuda, o per sa mare, o per son marit, o per altra persona, contra sa voluntat, o sens sa voluntat, pot cobrar la cosa: y si ho tingue per ferm, o per prescripcio perde la propietat, pot cobrar lo preu del venedor, o del comprador, si nol haura pagat. ⁱ Y si vn companyo vendra la cosa communa sens voluntat del companyo, no val la venda sino per la part del que ven. ^k Lo qual pot vendre la sua part sens lo companyo. ^l Y si hu de molts companyons vendra la cosa communa, estant los altres presents, y no contradients, majorment si prengueren lo preu, val la venda: y no poden los altres cõtrauenir, y tots son tenguts de cuiçtio. ^m Y si algu haura comprat sa cosa propria, sabent ho, o no sabent ho, no es tengut a pagar lo preu: ans si haura pagat, lo pot cobrar. ⁿ

¶ No pot esser feta venda de coses que no son en senyoria

hereu. inf. de Euiçt. §. lo venedor. in fin. ⁿ Iac. i. 30. i. 20. * iij. xvij. xx.

a Iac. i. 31. 2. 11.
* iij. xix. xj.

b Iac. i. 31. 1. 8.
* iij. xix. viij.
Limitas, vt sup.
d les sant. eigl.
§. los capellas.

c Iac. i. p. 21.

d Iac. i. 29. 3. 6.
* iij. xvij. vj.

e Iac. i. 29. 4. 15
* iij. xvij. xv.

f Iac. i. 29. 2. 3.
* iij. xvij. iij.

g Iac. i. 30. 2. 23
* iij. xvij. xxij.

h Iac. i. 30. 3. 1.
* iij. xix. j.

i Iac. i. 30. 3. 29
* iij. xij. xxx.

k Iac. i. 30. 4. 2
* iij. xix. i. y lo

menor com no
puga vendre
sens lo tudor:
sup. de menors
§. encara que, y
com se puguen
vendre los bès
dels menors.

sup. de tudors.
§. ningũ. Y los

marmessors no
compren bens
del defunt. sup.
de testa. §. per
mes.

l Iac. i. 30. 1. 21.
* iij. xvij. xxj.

m Iac. i. 30. 4.
4. * iij. xix. iij.

concorda en lo

Qui no puguẽ
vedre coses de
altri.

senyoria de algu, com son les coses sagrades: ^a ni de deute, ^b ni de cosa litigiosa per lo actor, ni per lo reo, fino ab algun tercer que te dret en la cosa: per que en tal cas poden lo hu al altre vendre sos drets. ^c Ni poden esser venuts blats en herba: y qui ho fara, perda lo preu, y lo comprador perda lo que ha comprat, y sia tégut a la pena per dret estatuyda. ^d Y si per la Cort se fara venda de drets y accions, nos faça ab paraules generals: mas sia expres quins bens son, o quina quantitat, y qui es lo deutor, y ab quin titol, quina actio, y contra quina persona: y si sera fet ab paraules generals, sia nulle. ^e Y si actio clara sera venuda per la Cort, no la puga comprar, ni adquirir per algun titol, aduocat, ni procurador: excepto per herècia: encara q̄ poden cõprar altres bès mobles, o seëts. ^f Si ja no cõprará les actiõs en causa q̄s feu la venda, fent ells mateixos la instancia, per fer se pagar sos propis credits. ^g

¶ Lo Rey no pot alienar de la corona Real per ningun titol, le viles de Xatiua, Morella, ni ses aldees: Muriedre, Alzira, Castello, Burriana, Vila Real, Liria, Al-pont, Ademuz, castell Phabis, ni lo castell de Poyo, ni lo castell ni alqueries d̄ Madrona, Cullera: ni lo castell, vila, ni alqueries d̄ Corbera, ni Penaguila: ni lo castell, vila, ni alqueries de Godalest, Castalla, Xixona, ni los lochs della Xixona, ni los castells de les dites terres, ni part de aq̄lls, ni jurisdiccions algunes, ni alguns drets: fino que tot se cõseruara en la corona Real: y lo ques contrafara, no tinga força, y puguen ho reuocar los successors. Y vol lo Rey q̄ lo Princep, o altre successor no hi contrainga, sots pena de la maledicció de Deu y sua: ans ho haja de jurar tot princep, ans que lis preste lo homenatge. ^h Y ningun Rey contrainga al dit priuilegi: y si contraindra, no sia obehit per ningunes penes: y si algu hi contraindra, y mostrat lo priuilegi se perseverara, pot esser impedit fins a matar los nuncios. ⁱ Y lo Rey promet que no alienara

Sogorb

Gouernador faça hi justicia. Pet. 2. R. 139. 2. 17. *iiiij. xix. xxxij. & R. 139. 3. 18. *iiiij. xix. xxxij. & R. 154. 2. 11. *iiiij. xix. xxxij. Y venas cert censal q̄ te lo Rey sobre Valencia, pera quitar los que la ciutat se ha carregat per fer uir al Rey. Ferd. R. 304. 2. 1. *lxxij. iiij. i. ⁱ Pet. 2. p. 33.

Que nos pot
vendre.

Vendes per
Cort.

Que no pot a-
lienarlo Rey.

^a Iac. 1. 39. 3. 16.

*v. vj. xlvj.

^b Iac. 1. 59. 4. 8.

*viiij. iiiij. viij.

^c Iac. 1. 5. 1. 3. *

j. vj. viij. & 62.

3. 7. *viiij. viij.

vij.

^d Alf. 2. p. 58. Y

ningu compre

ni vena, ab lo

que per la esgle

sia sera excom-

municat. sup. d̄

les sant esg. §. j.

^e Mar. 173. 3. 1.

*viiij. viij. xij. y

les vendes que

foren fetes per

los de la vnio

forè reuocades.

infr. de diuers.

crims. §. no fiè.

y de vèdes per

Cort. vide infr.

eo. §. la vèda. &

de pagues. §. lo

que compra.

^f Mar. 173. 3. 2. *

j. iiij. lxxviij.

^g Alf. 3. 219. 4. 9

*j. iiij. lxxix.

^h Pet. 2. pri. 11.

Alf. 3. iiiij. xix.

xxxviij. *nõ est

in antiq. & iiiij.

xix. xxxix. *nõ

est in antiq. Y

de algunes ven

des ques hã fet

de terres de rea

lèch y de juris-

diccions, o vdes

les parts y co-

llit! o fet per lo

Sogorb de la Corona, ^a ni a Liria, ^b ni a Onda ab sa jurisdicció criminal y mer imperi, ^c ni a Ontinyet, ni Biar, lleuat lo terç delme que fonch donat a mossen Pere de Artes. ^d Ni sien alienades Xerica, Pina, ni les Barraques. ^e Y sia reuocada la venda feta del mer imperi de Nulles. ^f Y per que fan contribuir a Muruedre y Cullera en València, y es donada la jurisdicció a Valencia, no per ço es alienada de la corona, ni se ha contrauengut als dits priuilegis. ^g Y lo castell y vall de Godalest que estaua empenyorat al egregi Alfonso duch de Gandia, y oncle del Rey, nos desempenye durant la vida de aquell: no obstāt la prouisio en contrari feta. ^h Y reuocas la donacio que fonch feta de la vila de Liria. ⁱ Y sobre la venda del mer imperi de la Alcudia, fer si ha justicia. ^k

¶ Ni pot lo Rey alienar de la corona Real, la Albufera, Salines, ni deuessa de Valencia, ni lo terç delme del peix de la mar, ni la gabella de la sal de Valencia, ni sos termens, ni los Alfondechs, ni la Moreria, banys, forns, carneceries, peita de la Moreria, ni lo dret de cerna de presència, ni de absència: tauernes, Batlies de Moreries, ni altres drets: ni lo peatge de la ciutat, ni del Regne, ni de Tortosa: ni lo dret del faixcor, ni almodinatge, ni peixcateries, porches, taules, ni sos edificis, ni cēsos, ni loismes, ni senyoria directa, ni la Seca, ni lo dret del morabati, ni lo terç delme del pa, vi, hortaliza, ni altres esplets, ni carnatge, ni herbatge, ni montatge, ni pastures d bestiar, ni lo auall de Vxo, ni alqueries, fortalces, ni altres rendes ni drets de aquells, ni la ferra de Slida, ni sa tinencia: castells, valls, ni alqueries, ni drets de aquells, ni Bocayrent, ab la alqueria de Alfara: ni Ontinyent, ni Biar, ab los castells, termens, y drets de aquells: ni la vila y baronia de Corbera, Riola, Polinya, Fortaleny, Anyent, Bemazit, Muncada, Lauri, Beniboquer, Benihomer, Laleudiola, Matada ab sos termens y jurisdicció ciuil y criminal, ni terç, ni los censos, loismes, besants, ni altres emoluments, ni molins, torres,

Que no pot vendre lo Rey.

a Iac. 2. p. 111. lo. 2.

b Alf. 1. p. 7.

c Alf. 3. pri. 21. Imp. R. 1533. 3. 51. * iij. v. xc.

d Ioan. 164. 2. 15. * iij. xix. xxxv.

e Ferdi. R. 285. 1. 2. * vj. .xlj.

f Pet. 2. R. 112. 1. 48. * iij. v. lxxvij.

g Pet. 2. p. 121.

h Mart. 210. 2. 11. * xxxvij. ij. .j.

i Alf. 3. iij. xix. xxxvj. non est in antiq.

k Alf. 3. iij. xix. xl. * non est in antiq.

torres, ni fortalees, ni les ciutats de Oriola, ni Alacant, ni qualsseuol altres drets haguts, ni p hauer en lo Re-
gne, no seran alienats, assignats, ni obligats per lo Rey
en sos fills, infants, ni descendents, ni muller del Rey,
ni de sos fills, ni en altra persona del mon a temps, ni
per tostemps, per ninguna necessitat, ni per tenuta, ni
domini, ni possessio: ans resten tostemps inseparables
de la corona de Arago: y sis contrauindra, sia nuile y
reuocat sens cognicio de causa, ni admetent hi appel-
lacio, ni altre recors: encara que sia feta per algun cas
per dret canonic, o ciuil, concedit expressament. Y
si sera manat ques done la possessio, no sia obeit: ans
sots deute de fidelitat li sia contradit tambe ab armes,
encara que ho faça lo Governador, o altre qualseuol:
y los que en tal defensa faran homicidi, sien absolts y
no infamats: y los que tals coses impetraran, quisuu-
lla que sien, sien perseguits com crimonosos de lesa Ma-
gestat, y no puga dispensarse en contrari: y si cõmissio
sera feta en cõtrari, los Governadors, o altres officials
no la obeixquen, sots pena de la fidelitat del Rey, mas
contrainguen hi com contra enemichs del Rey, y e-
mulos de la corona Real: y qui impetrara tals cõmis-
sions, perda la vida y los bens, applicadors al Rey, y a
murs y valls, y als que hi resistiran. ^a

¶ La venda ques fara per Cort per pagar creadors
de cosa moble, subastes deu dies: si sera de cosa seent,
subastes trenta dies, y apres sia ferma. ^b Y si lo cor-
redor no subastara continuament la dita cosa, per ca-
da dia q cessara, pague deu sous a la Cort y al senyor
de la cosa ques subastara. ^c Y officials Reals no cõ-
pren cosa ques vena per Cort. ^d Y los escriuans de la
Cort no compren la tal cosa pera si, ni pera altri, sots
pena del preu de la cosa: y pot sen fer inquisicio. ^e

¶ Qui haura comprat per Cort cosa immoble, que
sera venuda per pagar home estrany, que no haura fer
maça, pera assegurar la cosa al comprador, esta segur:
si altre creador mes antich, que te la cosa especialmēt,
o gene-

^a Alf. 3. pri. 5. &
pr. 6. & p. 7. Fer.
2. p. 2. lozn. iij.
xix. xxxv. * nõ
est in antiq.
Alf. 3. iij. xix.
xxxvij. * non
est in antiq.

^b Iac. 1. 61. 1. 13.
* viij. v. x. Alf.
3. 220. 1. 2. * viij.
v. xij.

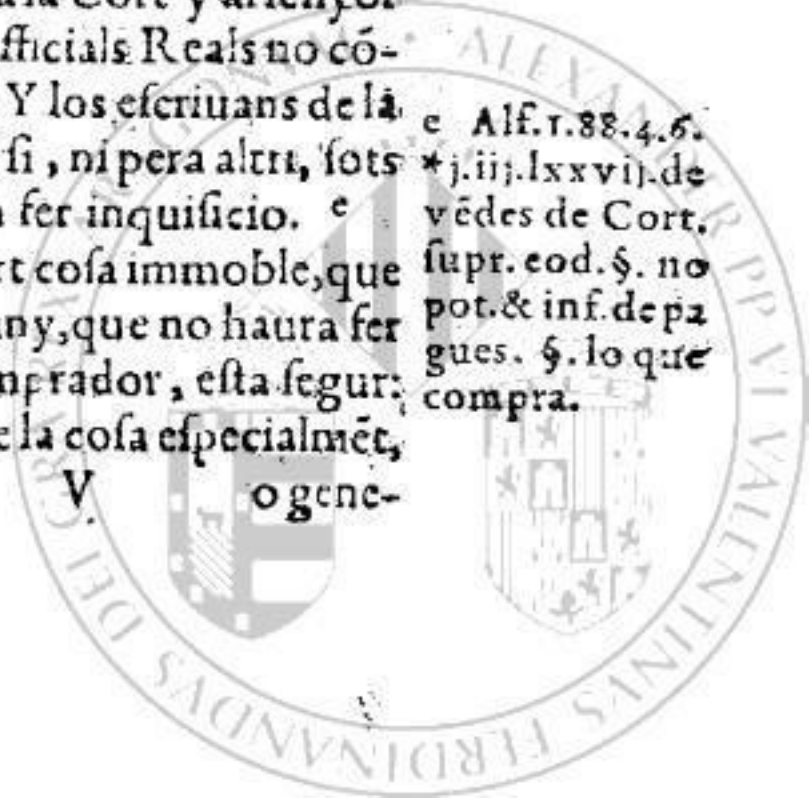
^c Alf. 1. 92. 2. 22
* ix. xxxiiij. c. y
com se pose de
manda contral
comprador de
Cort. inf. de de
man. §. fin.

^d Iac. 1. 9. 4. 17.
* ij. viij. xxij.

^e Alf. 1. 88. 4. 6.
* j. iij. lxxvij. de
vedes de Cort.
supr. eod. §. no
pot. & inf. de pa-
gues. §. lo que
compra.

Véda per Cort.

Sis vendra co-
sa immoble pe-
ra pagar estran-
ger.

o generalment obligada, no tenia posada demanda en la Cort contral deutor, hauent subhastat la cosa per trenta dies continuos: dient en la subhastacio, que qui pretenga res en la cosa, ho diga dins los dits trêta dies: y passats aquells no sien mes oyts los creadors q estaran en lo Regne de Valencia: y lo creador que rebra lo preu, prometa y obligue sos bens a la Cort, que si algu apparra que haja dret en la cosa, que ell estara a dret per lo que haura rebut, sino haura prescrit. ^a Lo que ha loch en los creadors: que tenen en la cosa dret de hypotheca, o tenen la cosa obligada en obligacio general, o especial: mas no sia entes en los creadors que tenen dret de possessio, o de propietat, com seria senyor, emphitheota, lautador, viufuictuari, porciari, o altres semblants: los quals no poden esser prejudicats, sino foren presents e oynts en la subhastacio. ^b

¶ Apres que la venda sera feta de cosa moble, o imoble, hauent se auengut del preu, y axi se proue: encara que la cosa no sia liurada, ni lo preu pagat, ni hi haja acte, ni fermança, ni possessio, tant que sien donades arres, com que no sien donades, ninguna de les parts sen pot penedir. Y lo venedor es tengut a donar la cosa, y lo comprador lo preu, com en los contractes baste lo consentiment de les parts. ^c Y lo venedor pora demanar lo preu, mas no la cosa. ^d Y si lo venedor dona la cosa sens que li fos pagada, no es feta la cosa del comprador fins que haja pagat, o satisfet al venedor, donant li fermança, o fiantse lo comprador del venedor. ^e Y si lo comprador, o arrendador no tindra de que pagar lo preu de la cosa comprada, o arrendada, estiga pres fins que haja pagat: y sino tindra de que menjar en la preso, done li lo creador pay aygua. ^f Mas lo venedor de cosa moble, o semouent, deu demanar lo preu de la cosa dias vn any, y aquell passat no sia oyt, sino mostra lo deute ab carta, o penyora, o altra cautela, o no loy confessa la part. ^g Y

a Iac. 1. 60. 4. 2.
* viij. v. ix.

b Pet. 2. 124. 1.
9. * viij. v. xj.

c Iac. 1. 29. 2. 4.
* iij. xvij. iij.
& 29. 4. 16. * iij.
xvij. xvj.

d Iac. 1. 29. 3. 7.
* iij. xvij. vij.

e Iac. 1. 30. 2. 24.
* iij. xvij. xx-
iij.

f Mar. 171. 1. 1.
* j. vj. xv. y com
se porte lo juhi
per lo preu de
la cosa venuda.
sup. de juhis. §.
quant algu.

g Mar. 171. 2. 3.
* viij. j. xvij.

Com valga la
venda.

Com se paga
lo preu.

si vna

si vna cosa sera venuda a molts, millor dret te lo primer comprador, encara que al segon sia lurada la possessio. ^a

Quina venda no val.

¶ Si alguna venda sera feta de cosa q̄ sera cremada, no sabent ho lo comprador, ni venedor, o sabent ho lo venedor a soles, no val la venda: mas si ho sabia lo comprador, val la venda, encara que no ho sabes lo venedor. ^b Ni val la venda que sera feta sense concordar del preu. ^c Mas si algu vendra, o logara per lo preu que tal dira, val la venda, si aquell tercer dira lo preu, y sino voldra, o no pota dir lo, no val la venda, com a feta sense preu. ^d Y si fictament sera fet acte de venda de cosa que sia empenyorada, no val la venda. ^e

Que se entē en la venda.

¶ Aquell que ha hagut la cosa del altre, no pot esser en aquella cosa de millor condicio que era aquell de qui la hague. ^f Com ningu puga transferir en altre mes dret del que te. ^g Y qui vendra cosa que no es sua, si apres li peruendra, deu cumplir la venda, y lliurar la cosa venuda, y lurada no la pot cobrar. ^h Y si adalgu sera feta venda, legat, o altra dexta de alguna cosa, deu lis lliurar aquella cosa ab los fruyts pendents no cullits, ni segats, ni arrancats, com sien part de la cosa. ⁱ Y si camp vehi a la mar sera venut, no si mesure lo ribatge, com sia comnu, axi com les carreres publiques. ^k Y si seran venuts los fruyts, nos enten que hi sia venut lo delme, ni premicia, ni cens, ni altra part: ans ho deu pagar lo comprador, sens deduhir ho del preu. ^l

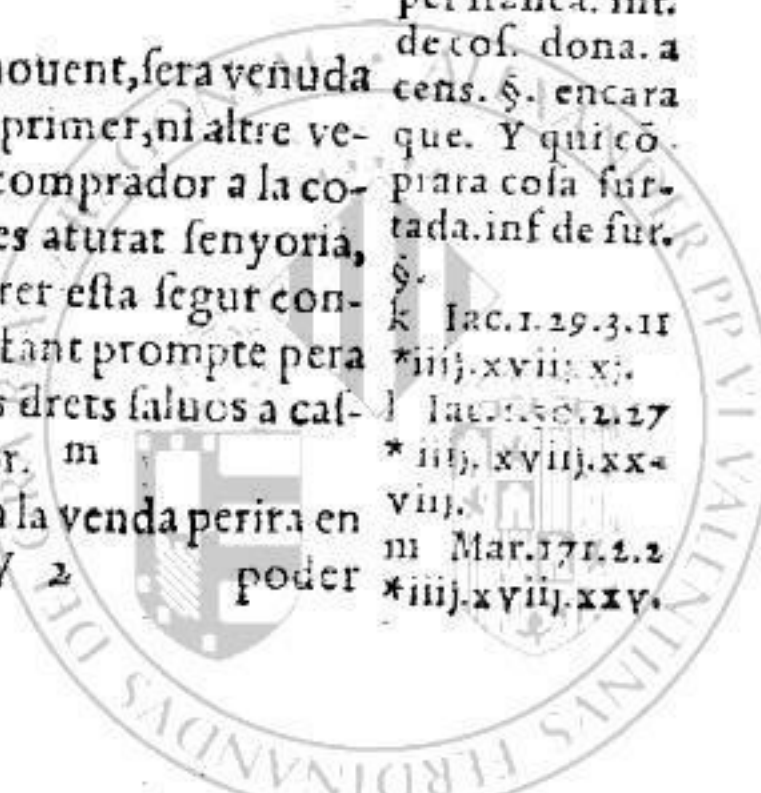
No te regres lo primer venedor contralas drets compradores de cosa moble.

¶ Quant vna cosa moble, o semouent, sera venuda moltes vegades de vns en altres, lo primer, ni altre venedor no ha regres contral darrer comprador a la cosa venuda, encara que ans se hagues aturat senyoria, o propietat: ans lo comprador darrer esta segut contrals venedors, hauent pagat, o estant prompte pera pagar lo preu de la cosa, restants los drets saluos a cada un venedor contra son comprador. ^m

¶ Si la cosa venuda apres de feta la venda perira en poder

V 2

a Iac. 1. 17. 2. 2.
* iij. xij. ij. y cō
fia transferida
la possessio de
la cosa donada.
sup. de donat. §
qualseuol.
b Iac. 1. 30. 2. 25
* iij. xvij. xxvj
c Iac. 1. 30. 1. 19
* iij. xvij. xix.
d Iac. 1. 30. 1. 22
* iij. xvij. xxij.
e Iac. 1. 26. 1. 2.
* iij. x. ij.
f Iac. 1. 73. 4. 4.
* ix. xvj. iij. Y
qui compra en
nom de altre
acquirix al se-
nyor. su. de pro-
cur. §. la sentē.
g Iac. 1. 73. 4. 3.
* ix. xvj. ij.
h Iac. 1. 29. 3. 12
* iij. xvij. xij.
& 61. 3. 20. * viij
v. xxvij.
i Iac. 1. 29. 4. 14.
* iij. xvij. xiiij.
Y lo que cōpra
ra cosa censida
per franca. inf.
de col. dona. a
cens. §. encara
que. Y qui cō-
prara cosa fur-
tada. inf. de fur.
§.
k Iac. 1. 29. 3. 11
* iij. xvij. xj.
l Iac. 1. 30. 2. 27
* iij. xvij. xx-
vij.
m Mar. 17. 1. 2.
* iij. xvij. xxv.

Si perira la cosa venuda.

poder del venedor sense sa culpa, com estigues apallat a liurar la cosa pagant lis lo preu, es a dany del comprador, y es tengut a pagar lo preu, encara que la cosa no se li haja liurat. ^a Y si lo venedor no voldra liurar al comprador lo oli, o vi que li haura venut, es li tengut de tot lo interes de la cosa: com es lo preu que haura creixcut, y no lo interes quen trauria mercadejant, lo qual es fora la cosa: y ha loch en tota cosa venuda, com en semblants coses sia vn mateix juhi, e dret. ^b

Sila cosa venuda tindra vici.

¶ Qui vendra alguna bestia, deu dir quin vici te. ^c Y si apres de feta la venda de bestia, esclau, casa, o biga, si descubri algun mal descubert, non es tengut lo venedor: y si sera mal cubert que lo venedor nol haja dit, es tengut a restituir lo preu, y refer lo dany, y cobrar la cosa, si dins dos mesos li sera demanada, y lo comprador prouara que la cosa tenia aquell vici en poder del venedor, y no es tengut altrament. ^d Y qui en encant, o altra part vendra esclau, o bestia, qualseuol que sia, si tenia vici amagat, com seria en esclau que cau de gota, o flux d' fanch, o mut, o sort, o altres semblants: o bestia que torne arrere, o repropria, lo qual tenia ans ques venes, si lo amo no ho sabia, deu tornar lo preu de la cosa, si l ha donat mes del ques donara sis sabera lo vici: y si lo venedor ho sabia, torne tot lo preu, y cobre la cosa venuda: mas si lo vici sera manifest, com seria lo esclau geperut, o nafrat, o senyal de nafres, o es contret, o sech, o laganyos, o sense algun membre, o lepros, o ronyos, o altres semblants, no es tengut lo venedor. ^e Y lo que en encant vendra Sarrahi, sols ven aquell ab les robes que porta per ornament de sa persona, y no les altres que te manifesta-ment, o amagada. ^f

¶ Si venda sera feta per força, no val, y pot se rescindir. ^g Y ningu pot esser forçat a fer compra, ni venda que li sia danyosa. ^h Y si major de vint anys fara venda ab jurament, no sia desfeta. ⁱ Ni per esser feta la venda

a Iac. I. 29. 3. 10
* iij. xvij. x. &
29. 4. 13. * iij.
xvij. xij.

b Iac. I. 30. 2. 26
* iij. xvij. xx-
vij.

c Iac. I. 30. 1. 17,
* iij. xvij. xvij.

d Iac. I. 30. 1. 18
* iij. xvij. xvij

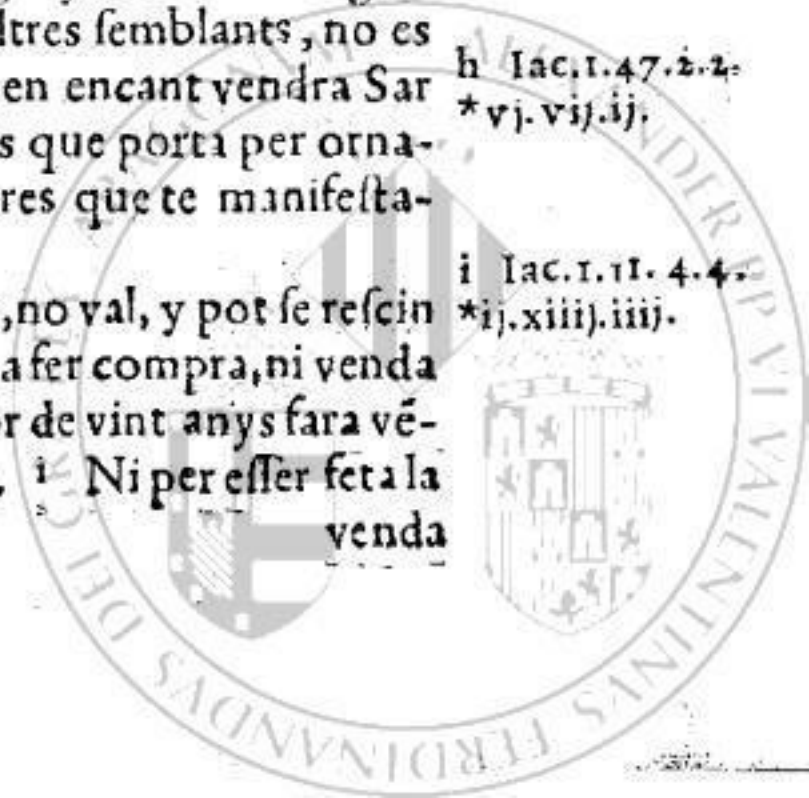
e Iac. I. 74. 3. 9.
* iij. xvij. ix.

f Iac. I. 74. 3. 8.
* ix. xvij. vij.

g Iac. I. 10. 3. 1.
* ij. xj. j. & 31. 3. 1
* iij. xx. j.

h Iac. I. 47. 2. 2.
* vj. vij. ij.

i Iac. I. 11. 4. 4.
* ij. xiiij. iij.

Quina venda
val, o no.

venda en lo loch hó no esta la cosa, pot esser reuocada. ^a Y qui fermara en venda de cosa en que ell tenia dret, no sabent ho, no li perjudica: mas si ho sabia, perjudicali, y no ho pot cobrar. ^b Y lo pintor que posa or per argent, o vna cosa per altra: y tot altre oficial que vendra vna cosa per altra, perda la cosa y pague xixanta sous al Rey y a la part. ^c

¶ Tota venda que sera feta per menys de la mitat del just preu, no val: y lo venedor tornant lo que haura rebut, pot cobrar la cosa, si lo comprador no fa cumpliment al just preu. ^d Entes que lauors es enganat lo venedor en mes de la mitat del just preu, quant la cosa q̄ valia vint dona per nou: y lo comprador quat del que valia deu dona setze. ^e Y per menys del just preu es feta la venda, quant de la cosa venuda no sen paga la mitat del just preu que valia lo dia ques vene, y pot esser desfeta dins tres anys. ^f Y val la venda q̄ sera feta per la mitat del just preu, y no hi ha engan en mes de la mitat. ^g Y qui fara venda a menor de vint y cinch anys, casat, o no casat, retengut, o no retengut en patria potestat, per gran preu ab carregament de censal, pera reuendre per menor preu, per arribar a cõtants, perda la cosa venuda, y lo carregament del censal, y pague cent ducats al Rey, al espital, y al acusador: y lo comprador no sia tengut a pagar lo preu: y tambe ha loch en los majors de vint y cinch anys, si seran enganats vltra la mitat del just preu. Y lo notari y corredor que hi entremindran, sien priuats de sos officis, y paguen cent ducats, partidors com es dit, excepto si lo hu de aquells acusara, porque lo tal guanyara lo terç del acusador, y sera absolt de la pena en que era caygut. ^h

Venda ab engã
com se rescin-
dixca.

^a Iac. 1. 29. 2. 1.
* iij. xvij. j.

^b Iac. 1. 43. 2. 22
* vj. iij. xxxiiij.
y si en la veda
hi haura engan
com se desfaça.
inf. de mal eng.
in prin.

^c Iac. 1. 64. 4. 3.
* ix. iij. iij.

^d Iac. 1. 31. 3. 2.
* iij. xx. ij.

^e Iac. 1. 31. 3. 3.
* iij. xx. iij.

^f Iac. 1. 31. 3. 5.
* iij. xx. v.

^g Iac. 1. 31. 3. 4.
* iij. xx. iij. No

obsta lo engan
en mes de la mi
tat en los con-
tractes dloguer
inf. de loguer. §

1. Cãbi. inf. de
camb in princ.

Transactio. su.
de pact. in prin.

ni cens. infr. de
dret de cos. que

fer. don. a cens.
§. 1.

^h Imp. 1533. 4.
11. * iij. xxiiij.

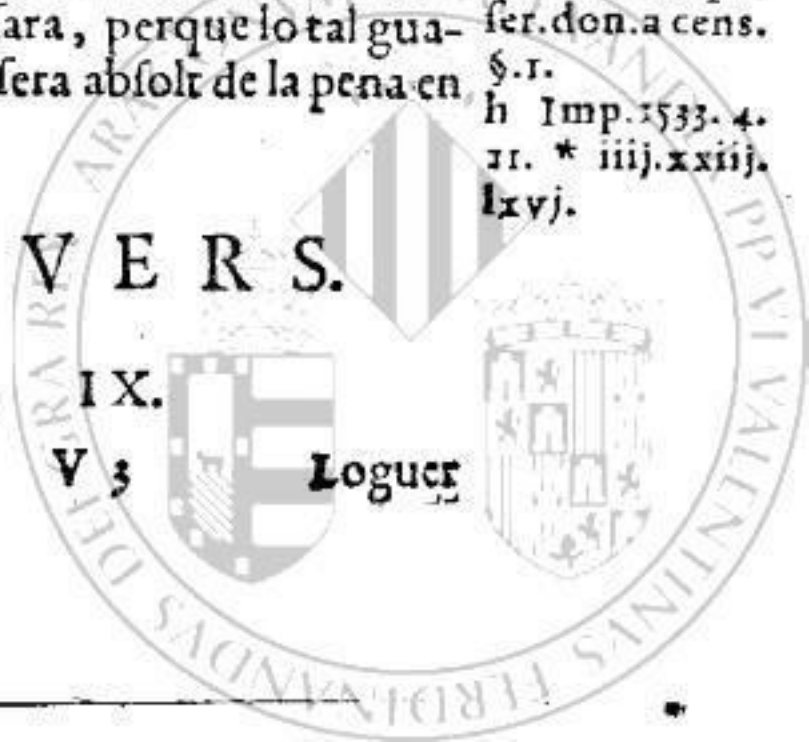
lxvj.

DE LOGVERS.

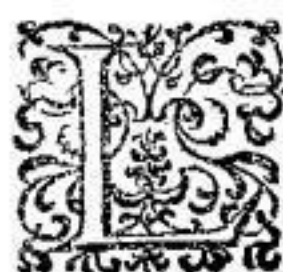
TITOL IX.

V 3

Loguer

Ques pot fer d
la cosa logada.

Loguer es quāt la cosa se dona per preu,
a profit de quil dona, y de quil pren. ^a
Y lo que tindra cosa logada pot logarla
a altre per lo mateix preu, per lo mateix
temps que la te. ^b Y si tenint la loga-
da a cert temps, ans de cumplir aquell ne voldra exir
lo logater, deu pagar per tot lo temps, y pot logar la
cosa a altre, ab que no la logue a tafur, jugador, ladre,
putaner, ni alcauot, per lo temps que li resta: y torne-
la passat aquell temps: y si per culpa sua, o de aquell a
qui la relloga, sera pijorada, esmencho a coneguda de
bons homens. ^c Y si lo que tindra la cosa logada, o
comanada, la vendra sens voluntat del senyor, torne li
la cosa en doble. ^d Y lo que dona cosa a loguer es do-
nada tambe per son hereu, y qui la prengue deu tenir
la son hereu axi com lo que la prengue. ^e Y si algu
logara la cosa que no es sua al senyor de la cosa, no val
lo loguer: mas la senyoria de la cosa passa al que la reb
en lo loguer. ^f

Com nos ref-
cindixca lo lo-
guer:

Com se pot vè-
dre la cosa loga-
da.

Com se pague
lo loguer.

¶ No pot esser desfet lo loguer p ques trobe quin
done mes del doble, ni per que sen pague mes del do-
ble del que val. ^g Y lo q haura donat casa a loguer,
deu dexar hi estar al logater per lo temps que les hau-
ra logades: y nol ne pot fer exir, sino venent la per po-
brea, o per pagar son rescat: o venent la lo justicia pera
pagar deutes del amo: o per estar hi lo amo, essent se
cremada, o affollada la casa hon lo amo estaua, de mo-
do que no si puga estar: y pague per lo que hi sera e-
stat: y cremant se la casa logada, pot lo senyor adobar-
la, y lo logater tornar hi, si voldra, a cumplir lo temps
que no hi estigue, o que loy leue del loguer. ^h

¶ Qui dona cosa a loguer, si sera conuengut en que
ha de esser pagat, no es tengut a pendre la paga en al-
tra cosa. ⁱ Y pot penyorar, o destrenyer lo logater
tancant li les portes de la casa, o emparant los fruyts,
o altres rebudes de la cosa logada, de sa propria auto-
ritat. ^k Y totes les coses que estan posades en la co-
sa logada,

a Iac. I. 28. 2. 32
* iij. xv.

b Iac. I. 31. 4. 1.
* iij. xxij. j.

c Iac. I. 32. 1. 5.
* iij. xxij. v.

d Iac. I. 32. 3. 10.
* iij. xxij. x.

e Iac. I. 32. 1. 2.
* iij. xxij. ij.

f Iac. I. 32. 1. 3.
* iij. xxij. iij.

g Iac. I. 31. 3. 6.
* iij. xx. vj.

h Iac. I. 32. 1. 4.
* iij. xxij. iij.

i Iac. I. 33. 2. 18.
* iij. xxij. xxij.

k Iac. I. 33. 1. 12.
* iij. xxij. xiiij.

sa logada, son obligades per lo loguer y pijoraments, y poden esser penyorades sens Cort ni taig. ^a Y si algu sera logat a fer certes obres dins cert temps, deu lis pagar lo loguer de tot lo temps, sino estigue per ell de fer lo que li hauia promes. ^b Y sino sera concordat en quin temps se pagara lo loguer, deu se pagar en tres pagues, començant la primera en les calendes de Giner. ^c

¶ Si lo que haura pres cosa a loguer la perdra, deu la tornar, si nos mostra desculpata. ^d Y qui pren-gue a guardar cosa per loguer, es tengut al dany de la cosa. ^e Y lo que sera logat a guardar bestia, si la be-
 stia morra per sa culpa, donen altra de la mateixa na-tura y valor, y paguelis per la guarda lo loguer de-gut. ^f Y si sera logat algun esclau, o bestia, que lo a-mo solia tenir solt, si aquell fugira, non es tengut lo lo-gater, ni si mor sens culpa del logater, ni sis damnifi-caran barallantse: mas lo logater deu departirlos, si pot: y sis logaua del guardia pera certa obra, non es tengut si fugen: y sis perdran per altres maneres, es ne tengut lo logater en tant quant lo senyor jurara q̄ va-lien, feta tachacio per lo justicia. ^g

Lo que prena
loguer de que
es tengut.

a Iac. i. 32. 4. 8.
* iiii. xxiiij. x. &
32. 2. 6. * iiii.
xxij. vj.

b Iac. i. 32. 2. 7.
* iiii. xxij. vij.

c Iac. i. 34. 4. 41
* iiii. xxiiij. liij.

d Iac. i. 27. 1. 3.
* iiii. xv. iiij.

e Iac. i. 32. 2. 8.
* iiii. xxij. viij.

f Iac. i. 27. 1. 6.
* iiii. xv. vj.

g Iac. i. 32. 2. 9.
* iiii. xxij. ix.

h Iac. i. 29. 2. 1.
* iiii. xvij. j.

DE COMPANYIA.

TITOL X.

Dvre la companyia tant quant les parts voldran, ^h o tant quant hauran concordat. ⁱ Y partixquense los compan-yons lo ques guanyara en la compa-nyia sino sera cosa guanyada per ladro-nici, o malefici, com en tal cosa sia millor la condicio del que la possehir. ^k

i Iac. i. 29. 2. 2.
* iiii. xvij. ij.

k Iac. i. 29. 2. 3.
* iiii. xvij. iij. Y
la cosa commu-
na com sia ve-
nuda. supr. de
comp. y vend.
§. lo hereu.

DE CAMBIS.

TITOL XI.

V 4 En la

EN la ciutat de Valencia poden los Jurats tenirhi vna taula de cambi, assegurada ab fermances, com es acostumat, podent fer en aquella los estatuts quels parra, los quals te lo Rey p' approuats, y guardensi los priuilegis y ordinacions de aquella. ^a Y lo cambiador done fermança de restituyr la cosa que li sera acomanada. ^b Y los que donaran fermances, tinguen tapit, y los altres no: y los que faran les fermances obliguense principalment, y aço se notifique cascun any per lo justicia ab crida. ^c Y si cambi sera fet per força, o per por, no val. ^d Y no sia desfet lo cambi per hauer ne pagat lo quil ha pres mes del doble: o per trobarne mes del doble lo quel ha donat. ^e Y lo que no pagara lo cambi, es tengut a preso. ^f

^a Mart. pri. 18. Impe. 1542. 9. 3. 36. * xcvi. iiii. j.

^b Petr. I. 96. 3. 24. * ext. iiii. j. j. & p. 12.

^c Iac. 2. p. 105. & p. 145.

^d Iac. I. 29. 3. 8. * iiii. xvii. vii.

^e Iac. I. 31. 3. 6. * iiii. xx. vj.

^f Imp. 1542. 15. 2. 65. * xcix. iiii. j. Y com pot lo Capitol de la Seu de València bens seents ab cauallers. supr. de les sant. esgl. §. los capellans.

DE EVICTIONS.

TITOL XII.

Qui es tengut de euiçtio, o no

Eota venda se enten esser feta ab euiçtio, encara que no sia expres. ^g Y tot venedor, o cambiador que vèdra la cosa en son nom propri, encara que sia cosa de altri, es tengut de euiçtio tacitament: mas si la venia en nom de altri com a tudor, o procurador, non es tengut, sino sera expres: mas es ne tengut lo senyor de aquella cosa. ^h Y lo venedor no sols es tengut per la euiçtio p' lo preu que fonch donat per la cosa, pero encara per lo que sera creixcut: y si sera minuat, es a dany del cõprador. ⁱ Y lo que vendra esclaua prenyada, es tengut de euiçtio per la mare y per lo fill. ^k Y lo sogre es tengut al gendre de euiçtio, per lo dot que haura donat a la filla, y tambè la muller hi es tenguda al marit, si tindra altres bens. ^l Y lo que donara alguna

^g Iac. I. 60. 2. 1. * viii. v. j.

^h Iac. I. 60. 2. 4. * viii. v. iiii.

ⁱ Iac. I. 60. 4. 11. * viii. v. xix.

^k Iac. I. 60. 4. 10. * viii. v. xvii.

^l Iac. I. 61. 2. 16. * viii. v. xxiii.

cosa es

cosa es tengut de euiçtio, si ja lo que la rebe no sabia que la cosa no era del donador, o que no la podia donar. ^a Y lo que vendra penyora com a creador, no es tengut de euiçtio, sino ho expressa, o sino sabia que la cosa no era del que la empeña: mas es ne tengut lo senyor de la tal cosa. ^b Y si lo comprador haura poseshit la cosa per trenta anys, no es tengut lo venedor de euiçtio. ^c Y si lo deutor donara al creador camp, o altra cosa per paga, es com venedor, y per ço es tengut de euiçtio. ^d

¶ Aquell a qui la cosa sera euençuda pot instar manament executori contra son auçtor, o contra los altres antecessors obligats de euiçtio, lo que mes voldra, encara que en la carta de la euiçtio no sia expres, ni sia executoria, hauent los primer intimat lo pleit dins deu dies apres de començat, pera que mostre sa defensa, si la necessitat de dita intima no li fonch remesa per sos auçtors: y lo euençut, essent satisfet, deu fer cessio efficaz al demanat fora de ses obligacions, e contractes propis, pera que tinga regres contra los precessors, o hereus de aquells: y puga instar manament executori contra aquells, per lo que ab actes, o ab sentencia constara: mas per les altres coses, com serien mes valença, o milloraments de la cosa euençuda, despeses, danys, o interessos, sia procehit per via ordinaria, y conegas summariament. ^e Y si al comprador sera euençuda la cosa comprada, hauet ho notificat al venedor, pot demanar la fermança, encara q no lo hi haja notificat. ^f Y si la cosa sera euençuda en tot, o en part, te regres lo comprador contra el venedor, per aquella part que li fonch euençuda, si sera millor, o pijor, feta estimacio del just valor de aquella. ^g

Com se pot executar per la euiçtio.

¶ No pot lo comprador demanar al venedor per la euiçtio, quant lo comprador no denuncia al venedor, o son hereu com lis demanaua la cosa. Y quant lo comprador no voldra comparexer en juhi, y quant comparent aquell, encara que lo venedor, o fermança

^a Iac. i. 61. 3. 21.
* viij. v. xxix.

^b Iac. i. 60. 3. 6.
* ix. v. vj.

^c Iac. i. 61. 2. 15
* viij. v. xxij.
Alf. 3. 233. 1. 1. *
viiij. v. xxiiij. per
aço se corrig. lo
dit. Iac. i. hon
diu per trenta
dies.

^d Iac. i. 29. 3. 5.
* iiiij. xviiij. v.

^e Mar. 175. 1. 30
* viij. v. xxxj.
p aço se corrig.
Iac. i. 61. 3. 22. *
viiij. v. xxx. hõ
se pot notificar
fins a la senten
cia ans de con
clus en la cau
sa.

^f Iac. i. 60. 2. 2.
* viij. v. ij.

^g Iac. i. 61. 1. 12
* viij. v. xx.

no fossen presents, fonch injustament condemnat. ^a Excepto si lo comprador notifica al venedor lo pleit: perque en tal cas la injusta condemnacio, feta per error, o ignorancia del jutge, no perjudica al comprador. ^b Ni tampoch te regres lo comprador contral demanador, si aquell fonch condemnat per que passa per lo jurament del demanador. ^c

¶ Lo venedor pot defensar lo pleit mogut al cõprador si vol, y si ho haura promes al cõprador, y aquell ho demana, pot esser hi forçat: o sino lo pleyt se porte ab lo posschidor, lo qual nol pot allõgar per raho del auétor, o per la absencia. ^d Y si molts seran tenguts per la euictio, cascu per lo tot, sien citats per la Cort dins tres dies apres de fet a elis lo clam: o si ni ha algũs absents, los se done curador als bens de aquells, y tots junts facen vn procurador que defense lo pleyt: y si lo procurador sera vençut, tots dehuẽ pagar per yguals parts: y si algu no sera pagador, paguen los altres. ^e Y si hi ha de molts hereus vene tots los bens de la herencia presents los altres, y no contradients, y rebents lo preu, y apres los bens foren euençuts, tots los hereus son tenguts al comprador, com sia vist que cada hu vene sa part. ^f

¶ Si lo comprador no haura pagat lo preu de la cosa, y altra persona li dira que te dret en aquella, no deu pagar lo preu que no sia assegurat que sera guardat de dany: y ans quel pague moga lo venedor demanda contra aquell que diu te dret en la cosa, que diga quin dret hi te. Y si aquell no voldra entrar en pleyt, la Cort force lo a que diga lo dret que hi te, y quel segueixca. Y si sera condemnat, o dins deu dies no dira quin dret hi te, la Cort ferme la venda, y lo comprador pague lo preu. ^g Y lo que compra cosa de la Cort, o de creador, que la vene per obs de esser pagat de son deute, lo creador quant sera pagat deu donar al comprador los drets que te contral deutor, y bens de aquell, per raho de aquella cosa. ^h

Si molts son tẽguts de euictio.

Com nos pague la cosa cõprada per recel de pleyt.

- a Iac. I. 60. 2. 3.
* viij. v. iij.
b Iac. I. 61. 3. 23
* viij. v. xxxij.
c Iac. I. 61. 2. 17
* viij. v. xxv.
d Iac. I. 60. 3. 5.
* viij. v. v.
e Iac. I. 61. 1. 14
* viij. v. xxi.
f Iac. I. 61. 3. 19.
* viij. v. xxvij.

Nota, secundũ verba istius fori requiri perceptionem pretij, & ita cõcordat gl. in l. quidã. ff. de euict. licet de iure cõmuni cõtra iũ sit, & contra dictam glo. teneri audiui viua voce à Dño meo Nicolao Graciano Papiæ le gente, & optimè. Sed in socio vendente rem communem, nõ requiritur perceptio pretij. vt colligo ex verbis fori, quem habes. sup. de comp. y v. §. lo heretu.
g Iac. I. 60. 3. 7.
* viij. v. vij.
h Iac. I. 60. 4. 8.
* viij. v. viij.

De Fermã-

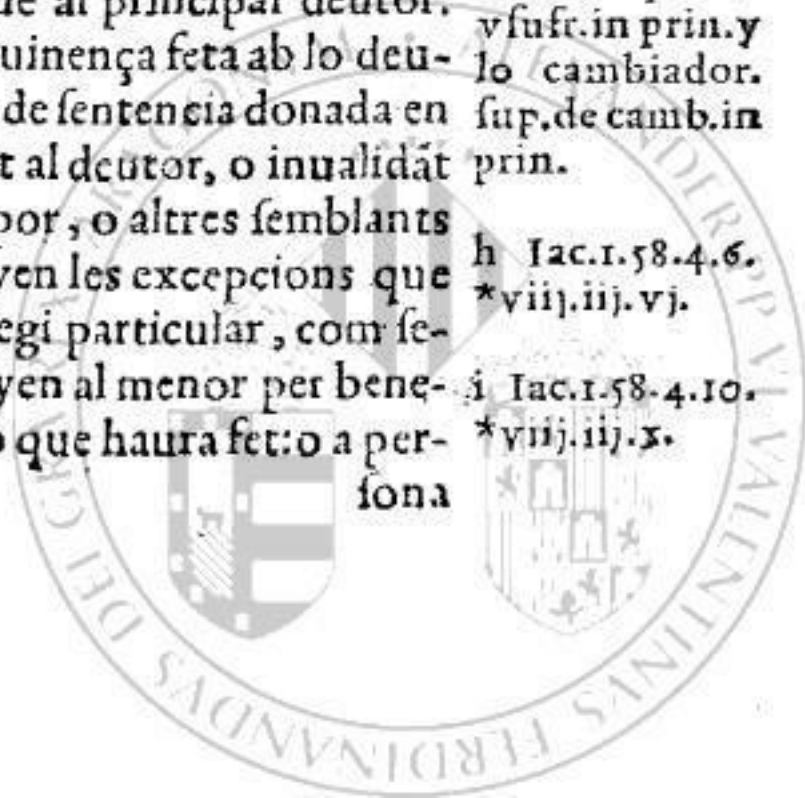
DE FERMANCES,
y donar seguretat.

TITOL XIII.

Quina fermā-
ça val, o no.

Aucuna persona pot esser fermaça per altre, absent, o present: per si, o per missatger: també contra voluntat del deutor. Y per donarse fermaça, no perço resta abtolt lo principal deutor, si expressament no ho haura fet lo creador. ^a Y deu esser rebut en fermaça, aquell que en la ciutat possehira alguna cosa. ^b Y qui donara per fermāça alguna dona, o persona vil, o menor de vint anys, tant val com que no la hagues donada. ^c Ni val la fermaça del que ses obligat estant en la preso, o per altra por: ni hi es tengut lo principal obligat. ^d Y si molts seran fermaça, no es tengut hu per lo tot, si en la carta no sera expres: o la altra fermaça no tenia de que pagar. ^e Y los hereus del que feu fermāça també son tenguts per aquella: ^f si viuint lo defunct fonch clamat, o començat lo pleyt per la fermaça, o lo defunct hi obliga los bens. ^g

¶ Aquell que haura fet fermaça, pot esser demanat, si lo principal deutor morra, o sen yra, sino li resta hereu, o bens. ^h Y no sia demanat ans que lo principal deutor, sino fonch principal obligat, o no renuncia al dit benefici. ⁱ Y pertanyen a la fermaça les matexes excepcions que al principal deutor: com serien excepcions de conuinença feta ab lo deutor, de no demanar lo deute, o de sentencia donada en fauor del deutor, o de engan fet al deutor, o inualidat la obligacio per esser feta per por, o altres semblants excepcions. Mas no li pertanyen les excepcions que pertanyen al deutor per priuilegi particular, com serien les excepcions que pertanyen al menor per benefici de la edat, que pot desfer lo que haura fet: o a persona

Excepcions de
la fermaça.a Iac. i. 24. 2. 2.
* iij. vij. ij.b Iac. i. 58. 4. 9.
* vij. ij. ix.c Iac. i. 58. 4. 7.
* vij. ij. vij.d Iac. i. 10. 3. 6.
* ij. xj. vj.e Iac. i. 59. 1. 12.
* vij. ij. xij.f Iac. i. 24. 2. 1.
* iij. vij. j. & 58.
3. 1. * vij. ij. j.g Iac. i. 58. 3. 2.
* vij. ij. dehuē
donar fermaça lo usufructuari. supr. del usufr. in prin. y lo cambiador. supr. de camb. in prin.h Iac. i. 58. 4. 6.
* vij. ij. vj.i Iac. i. 58. 4. 10.
* vij. ij. x.

sona religiosa, que no pot obligarse sens licència de son superior: o les que pertanyen al marit, o muller, pare, fill, gendre, sogre, e nora: patro, y libert: o los companyons de tots sos bens: o qui voluntariament se obliga a donar alguna cosa: los quals no poden esser condemnats los vns per los altres, sino en tant quant poden fer: les quals excepcions no pot allegar la fermança en sa defensa. ^a

Si la fermança
haura pagat.

¶ Si lo que haura fet fermança pagara lo deute, apres del dia de la paga pot cobrarho del principal deutor, encara que ho haja pagat sens manament de aquell. ^b Y si paga ab vsures, cobreho ab vsures. ^c Mas no pot demanar al principal deutor ans que haja pagat lo deute, o donada penyora, o sera estat obligat per cinch anys, o sera estat condemnat per sentència, o lo deutor comēçara a malmetre sos bens. Ni pot dir que lo creador demane primer les coses del deutor: y essent lo deutor absent, pot demanar temps cōuenient pera portar lo deutor, pera saber si lo deute es pagat, o no: si ja no haura renunciat a daquest benefici. ^d Y si lo que feu fermança compra del creador les penyores que lo principal obligat dona al creador, millor li es tornarles ab los fruyts que a bona fe ne haura rebut, tornantlis lo preu quen haura pagat: perq̄ no lis pose demanda de engan de fe trencada. ^e

Com se cerque
fermança.

¶ Donant lo habitador de Valencia seguretats per lo que li sera demanat, sia saluo ab totes ses coses anāt y estant y tornant. Y quant voldra cercar fermança, tinga vn dia, o dos pera cercarla, si tindra seents, o casa poblada: y si non tindra, vagen ab ell vn saig, o dos, fins que haja trobat fermança. Y sino la trobara, o no la voldra donar, sia posat en la preso, y de alli se defense com si no fos pres. ^f Y qui jurara que no pot donar fermança, done caplleuador de sa persona, sots pena a arbitre del jutge, y entretant procehixca son dret: y sis comet la pena de la caplleuta, sia pagat lo actor dels dos terços de aquella, y lo altre terç al Rey applicador.

a Iac. i. 59. r. 14.
* viij. iij. xiiij.

b Iac. i. 28. 4. 5.
* iij. xvj. v. &
58. 4. 11. * viij.
iij. xj. com co-
bre qui haura
fet fermança a
censal. supr. de
dret de cof. que
ser. don. a cens.
§. aquells.

c Iac. i. 26. 4. 2.
* iij. xiiij. x.

d Iac. i. 58. 3. 3.
* viij. iij. iij. Y
primer se ha de
demanar la fer-
mança que los
tercers possehi-
dors. inf. de de-
mand. §. demā-
da. Y pot esser
demanat lo ma-
rit que sera fer-
mança per la
muller. ibi. §.
no pot, y no
val la fermança
feta per la
muller al marit
sino sera ab ju-
rament. sup. de
obl. §. quant.

e Iac. i. 10. 4. 1.
* ij. xij. j.

f Iac. i. 4. 3. 2. *
j. v. viij.

dor. ^a Excepto en los casos en los quals per Fur lo conuengut se deu defensar estant pres. ^b

¶ Sia pres per fermaça tal que pugua pagar, e pugua esser destret per la Cort. ^c Y per ço no hi sia admes capella, si ja no tindra de realench tant, que baste per al que assegura. ^d Ni sia admes menor de vint anys, perque no pot fer son dany. ^e Y sia la fermaça tengut a tanta quantitat com es la cosa ques demana. ^f Y si sera presa menys sufficient, demanes tal q baste: y si lo reo no la voldra, o no la pora donar, estiga pres. ^g Y si per cas vindra la fermaça a pobra, done sen altra. ^h Y si lo demanat per cosa moble no dona fermaça, y sera sospitos, acoïmanes la cosa en loch segur fins que haja assegurat, o fins q sia lo pleyt determinat. ⁱ Y no deu donar fermaça lo executant per les despeses faedores en la execucio del luisme que sera pagat per la cosa venuda, ans aquelles se han de pagar del preu de la cosa. ^k Y no sia admesa en pleyt de manifesta trahicio, que sera o per confessio, o per cosa jutjada. ^l

¶ Quant lo principal apres que li fonch feta la fermaça fugira, o morira, o sera condemnat a mort per algun malefici la fermaça es tengut a pagar lo deute, en tant quant los bens del mort, o fugit, o condemnat no bastaran: dels quals deu esser feta paga ans que la fermaça si a demanat: e si la fermaça apres de aquella feta, cometra crim per lo qual lis confisquen los bens, pagues primer lo deute, ans que los bens sien confiscats. ^m Y qui feu fermaça a corredor que fuggue, o se abate, pague, o estiga pres fins que haja pagat, y per lo cobrar pot fer pēdre al corredor, y tenir lo pres fins que satisfaca. ⁿ

¶ Los mercaders poden pendre seguretad de Christians y de Sarrahins per raho de mercaderies, encara que aquells sien enemichs del Rey, com nols porten coses vedades. ^o Y los tornadors que donaran los mercaders estrangers a restituyr lo quels sera pagat per

Cort,

a Pet. 2. 104. 4.
4. * j. v. ix. & 108
4. 25. * j. v. x. &
116. 2. 4. * j. v. xj
De materia de
caplleuadors.

inf. d. diu. crims
§. si algu. y del
dret del fisch.
§. los fiscals. y
de offi. dels al-
gua. §. si sera.

b Mar. 168. 2. 1.
* j. v. xij.

c Iac. 1. 4. 4. 7. *
j. v. xiiij.

d Iac. 1. 4. 4. 8. *
j. v. xvij.

e Iac. 1. 4. 4. 10.
* j. v. xvij.

f Iac. 1. 4. 4. 11.
* j. v. xiiij.

g Iac. 1. 4. 3. 3. *
j. v. xv.

h Iac. 1. 4. 4. 9.
* j. v. vxj.

i Iac. 1. 12. 3. 16.
* ij. xv. xvij.

k Mar. 168. 2. 2.
* viij. v. xiiij. Y

com la donen
los q trahuē vi-
tualles del Reg-
ne. sup. d. vitua-
lles. §. les vitua-
lles. y cō assegu-
re lo procurador.
sup. de procur.

§. En volutat.
l Iac. 1. 4. 3. 5. *
j. v. xx.

m Iac. 1. 4. 4. 12.
* j. v. xxj.

n Iac. 2. p. 120.

o Iac. 1. 4. 4. 6.
* j. v. xiiij.

Com pague la
fermaça per lo
deutor fugit, o
abatut.

Mercaders estrā-
gers com asse-
guren.

Cort, sols sié obligats per sis mesos a restituyr lo que's fonch pagat, hauent fet crida que los creditors q̄ pre-
tenguessen p̄cioritat compareguessen dins aquells,
los quals passats no tinguen actió contra los torna-
dors. ^a

DE A C T I O N S, E X- c e p c i o n s, y r e p l i q u e s.

T I T O L X I I I I.

Actio, es demanda conuenient de aquell
quis clama. ^b Excepcio, es definitiuet
de demanda, per lo qual aquell que es
demanat se defen cōtral demanador. ^c
Y nos allegue en execucio de obliga-
cio, sino sera de fals, o prouada ab acte. ^d Replica-
cio, es definitiuet de excepcio per lo qual se defen lo
demanador contra la excepcio del demanat. ^e

DE LES COSES QUE SE- ran fetes per força, o per por.

T I T O L X V.

Si algu haura fet alguna v̄da, donacio,
o transactio, promissio, cambi, o altre
acte obligatori: y prouara esser feta per
força, o per por, no val. Y si quant sera
fora de la força, o por, voldra rescindir-
la, pot ferho. ^f Y si sera fet pacte de remissio, tentin-
ciacio, o defunció, no val si sera fet ab engan, o força,
o por, encara que sia feta ab sacrament. ^g Y si lo axi
obligat donara fermança, no son tenguts lo principal,
ni la fermança. ^h Y si apres que algu haura promes
alguna

a Iac. 2. 253. 4. 1.
* non est in no.
& p. 27. & p. 29.

b Iac. 1. 73. 2. 5.
* ix. xv. v. Y cō
no poden esser
donades actiōs.
supr. de donat.
§. v̄da. y com
nos venen. su.
de cōp. y vend.
§. no pot.

c Iac. 1. 73. 2. 6.
* ix. xv. vj. com
se prouen les
excepciōs. infr.
de proues. in
prin. & §. 1.

d Pet. 2. 121. 2. 3.
* vij. iij. ix.

e Iac. 1. 73. 2. 7.
* ix. xv. vij.

f Iac. 1. 10. 3. 1. *
ij. xj. j. & 10. 3. 2.
* ij. xj. ij. & 10. 3.
3. * ij. xj. iij. &
29. 3. 8. * iij.
xvij. vij.

g Iac. 1. 7. 4. 12.
* ij. iij. xij.

h Iac. 1. 10. 3. 6.
* ij. xj. vj.

alguna cosa per força, la paga voluntàriament, no pot
 apres allegar la força pera cobrar lo que axi haura pa-
 gat. ^a Y lo comprador que sera tret per força de la
 cosa comprada, no per ço demane al venedor, sino a
 daquell quel ne lança. ^b Y si força, o rapina, o inua-
 sio, o dany, o altra violència se prouara dauant del jut-
 ge lo fet, y nos prouara la quantitat, o valor del dany q̄
 haura fet, estigas al jurament del dānificat, feta tacha-
 cio per lo jutge. ^c Y si lo que haura fet la força, por,
 o altrè tort, morra ans que ho satisfes, sien hi tenguts
 los hereus, o testamentaris, o abintestat, per les por-
 cions hereditaries. ^d

DE MAL ENGAN.

TITOL XVI.

O engan es gran crim: y lo que sen cla-
 mara, deu especificar en que sera enga-
 nat. ^e Y qui ab engan dira al creador
 q̄ aquell aqui dona, o presta lo hauer, es
 persona segura, deu lo dany quen vin-
 dra al creador. ^f Y la fermança que comprara del
 creador les penyores del deutor, sino les torna al deu-
 tor ab los fruyts, donāt li lo deutor lo preu quen hau-
 ra pagat, pot esser la fermança demanat de engan. ^g
 Y si la fermança mata sens raho la bestia que tenia pro-
 mes de tornar, es tēgut a la estimacio per lo engan. ^h
 Y si fera fet engan en alguna donacio, cambi, o venda,
 donant, o posant en la carta vna cosa per altra, no val-
 ga lo engan, tant per la vna part, com per la altra: mas
 valga la veritat del fet. ⁱ Y perque nos faça engā en
 la grana, indi, pebre, gingebre, gala, alum, mastech, en-
 cens, batafalua, comins, fulla de alquena, y altres co-
 ses semblants, dehuen se garbellar. ^k Y no deu esser
 estimat lo engan segons la quantitat del preu, sino
 segons

a Iac. i. 10. 3. 4.
 * ij. xj. iij.
 b Iac. i. 55. 4. 7.
 * viij. j. vij.
 c Iac. i. 55. 3. 5.
 viij. j. v.
 d Iac. i. 10. 3. 5.
 * ij. xj. v.
 e Iac. i. 10. 4. 4.
 * ij. xj. iij. Y cō
 sia desfeta la
 venda que sera
 feta per força o
 engan. supr. de
 comp. y vēd. §.
 venda. y. §. to-
 ta venda.
 f Iac. i. 10. 4. 3.
 * ij. xj. iij.
 g Iac. i. 10. 4. 3.
 * ij. xj. j.

h Iac. i. 10. 4. 5.
 * ij. xj. v.

i Iac. i. 62. 2. 2.
 * viij. viij. ij. Y
 la donacio no
 la pot lo dona-
 dor reuocar,
 dient que la ha
 feta ab engan
 de altri. sup. de
 dona. §. aquell.

k Petr. i. 97. 3.
 47. extra. viij.
 ij. j. & pri. 16. &
 pri. 30.

segons la qualitat del fet. ^a Y no engana qui fa ab
altre cosa que aquell sap, y no hi consent. ^b

^a Iac. I. 10. 4. 2.
* i). xi). ij).

^b Iac. I. 74. I.
16. * ix. xv). xvj).

DE DEMANDES.

TITOL. XVII.

Com se pose
demanda.

El senyor Rey promet que no posara
demanda contra los possessors de he-
retats, ni bens alguns posats en lo Re-
gne, y a les demandes que ha posat re-
nuncia. ^c Y en causa que passa de
cinquanta sous, poses la demanda per
escrits: y les declaracions posent en la mateixa deman-
da: altrament no sien rebudes: y axi mateix en la addi-
cio, la qual se haja de posar dins trenta dies apres del
pleyt començat. ^d

^c Pet. I. 95. 2. 4.
* iij. xi). ij).

^d Alf. I. 89. I. 3.
* j). v). ij).

^e Iac. I. 16. 3. I.
* ij). vij).).

Poses demanda
contral possehi-
dor.

¶ Aquell que voldra posar demanda de alguna co-
sa, pose la contra aquell que la possehix, y no contral
que la vene: ^e encara que lo que la possehix no sia
verdader possehidor, com es lo que possehix per com-
modat, prestech, y loguer, o guarda, o dextra: o la dona
que possehix ventris nomine, o qui possehix cosa del
vehi ruinosa per no assegurat del dany, o qui pot tor-
nar la cosa demanada. ^f Y si sera posada contra qui
dete cosa de altri, lo reo deu auisar al senyor de la cosa,
si esta en la ciutat: y si esta fora, doneli lo jutge temps
pera auisarlo. ^g Y no es tengut lo demanat a dir per
quina raho possehix la cosa. ^h Y deu declarar lo de-
manador si demana tota la cosa, o part, o de quin pes,
o numero, o mesura, o de quin forma, o color es la
cosa demanada: y si es home, de quin edat es, y com
se nomena, y de qui es fill: y si es camp, en quin loch
esta, ab dos affrontacions. ⁱ Y hauent declarat al de-
manat la cosa que lis demana, encara que lis haja errat
lo nom, no prejudica al demanador. ^k Entenēt que
la cosa que demana, es demanada ab los fruyts pen-
dents,

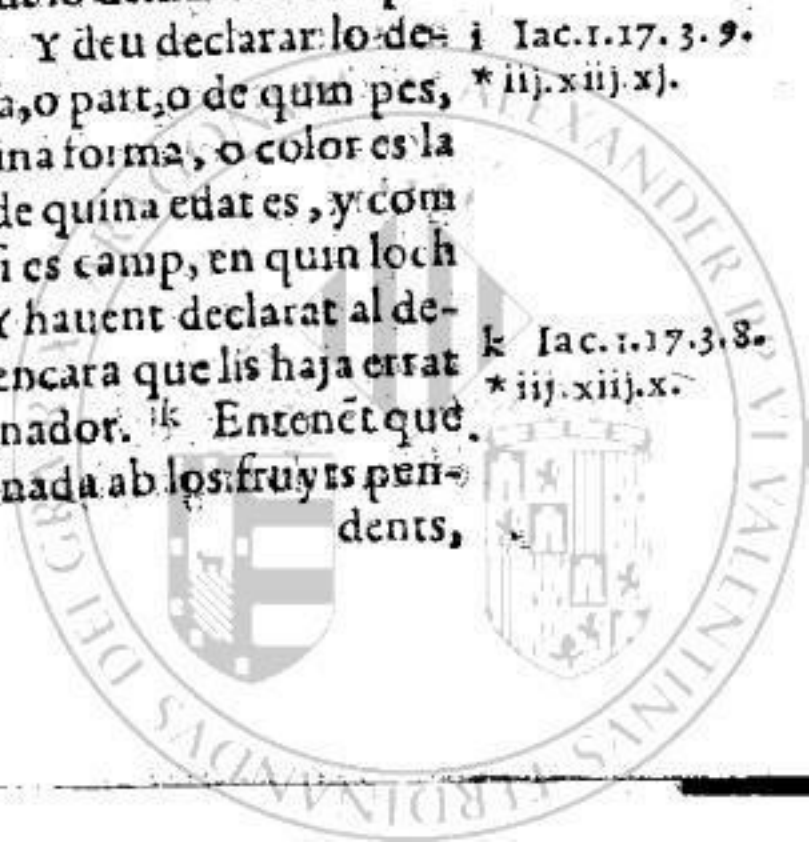
^f Iac. I. 17. 4. 10.
* ij). xij). xi).

^g Iac. I. 16. 3. 2.
* ij). vij). i).

^h Iac. I. 17. I. I.
* ij). xij). j).

ⁱ Iac. I. 17. 3. 9.
* ij). xij). x).

^k Iac. I. 17. 3. 8.
* iij). xij). x).

dents, com aquells sien part de la cosa. ^a

¶ Lo senyor pot demanar la cosa que sera presta- da per tercer, ab paçie ques torne al mateix senyor, y en tot altre contracte. ^b Y si algun hereu posara demanda en nom de hereu, no sia oyt fins que haja prouat que es hereu. ^c Y lo que demanara esclau q̄ haja perdut, hauent lo trobat, conegas primer de la possessio, que de la propietat, si ja lo demanador no voldra ques traçien los dos junts. ^d

¶ No pot posar se demanda contral fill viuint lo pare, per la obligacio personal que lo pare haura fer- mat, com seria de fer pont, vall, o altra obra, o deute. Ni lo libert, o esclau pot esser demanat per la obliga- cio personal fermada per lo patro, o senyor. ^e Ni pot posarse demanda contral pare per raho del prestech fet al fill emancipat, sino si obliga lo pare: ni per lo fill retengut en son poder, si lis presta sens voluntat del pa- re. ^f Ni tampoch per raho del fill casat, o clergue, q̄ te fa part dels bens. ^g Ni pot esser demanat lo pare, o mare, o germa, o parèt, posant li lo Governador por- ters en sa casa per lo delictè del fill, germa, o parent. ^h Ni tampoch se pot posar demanda contral marit per cosa de la muller, sino li fonch fermança, o hereu. ⁱ Ni contra la muller per la culpa, o malefici del marit: y si alguna cosa se li pendra per dita raho, deu lis tor- nar. ^k Y essent posada demàda contra los bens del marit viuint aquell, no es tenguda la muller a respon- dre: y si respondra, no perjudica al marit. ^l Y lo cree- dor no pot demanar al deutor cessionat, sino lis seran donats los drets del que fa la cession. ^m

¶ Si apres que sera posada la demanda, lo reo ab engan dexara de possehir la cosa demanada, pague lo reo al aètor tant quant lo aètor jurara que valia la co- sa demanada, feta primer tachacio per lo jutge. ⁿ Y pot esser condemnat com si possehis. ^o Y qualteuol demanat pot posar moltes defenses y excepcions, en- cara q̄ sien differents. ^p Y per posar lo demanat mol-

deu deposit. supr. de deposit. §. aquell. ^o lac. i. 74. 1. 1. ^p lac. i. 53. 1. 10. * vij. iij. 23.

^a lac. i. 18. 1. 13.

* iij. xij. xv.

^b lac. i. 21. 4. 3.

* iij. xx. iij.

^c lac. i. 17. 1. 5.

* iij. xij. vj.

^d lac. i. 17. 2. 1.

* iij. xij. j.

^e lac. i. 24. 1. 2.

* iij. vj. iij.

^f lac. i. 24. 1. 1. *

ij. vj. j.

^g lac. i. 24. 1. 3.

* iij. vj. i.

^h Ferd. 306. 1.

7. §. 1. * iij. vj.

ij. Phal. 564. 7.

3. 55.

ⁱ lac. i. 24. 1. 4.

* iij. v. iij.

^k lac. i. 23. 4. 2.

* iij. v. i.

^l lac. i. 24. 1. 3. *

ij. v. iij. y com

puga demanar

la cosa promesa

a mon procura-

dor. su. de proc.

§. la sentencia.

^m lac. i. 24. 1. 4.

* iij. vj. v. Y

qui demanara

cosa de que es

pagat torne ho

doble. supr. de

aquells q̄ pag.

cosa no deg. §.

fn.

ⁿ lac. i. 24. 3. 3.

* iij. iij. iij. Y

quāt se mostre

en eubi ia cosa

litigiosa. supr.

de iuris. §. si

cosa. y com nos

* ix. xvj. xv.

No sien dema-
nats vns per al
tres.

tes defenses y excepcions, no per ço se enten que atorgue la intenció del aduersari. ^a Y si per vn creditor seran demanats molts deutes, quant lo hu sera clar, pagues aquell, y pledejes sobre lo dubtos, si dins deu dies no sera liquidat. ^b Y vaga es la demãda, en que se demana a deutor pobre que no te res. ^c Y no pot esser dit pobre lo caualler que te cent liures de renda. ^d

^a Iac. I. 53. I. 17.
* vij. iij. xxi.

^b Iac. I. 53. 3. 2. *
vij. vij. ij.

^c Iac. I. 61. 2. 16
* viij. v. xxiiij.

^d Imp. M. 1542
13. 4. 56. * xcix. j.
j.

^e Iac. I. 17. I. 2.
* ij. xij. ij. & 17.
1. 3. * ij. xij. iij.

^f Iac. I. 17. I. 4.
* ij. xij. v.

^g Iac. I. 52. I. 14
* ij. xij. vij. &
52. I. 15. * ij. xij.
viiij.

^h Iac. I. 17. 2. 3.
* ij. xij. ij.

ⁱ Iac. I. 18. I. 14.
* ij. xij. xiiij.

^k Iac. I. 17. 3. 7.
* ij. xij. ix.

Qui ha obtes
en la demanda.

¶ Aquell que obtindra en demanda que haura posat contra possessor de bona fe, o pretes hereu testamentari, no se li deu donar la cosa fins que haja restituhit al tal possessor, o hereu, tots los deutes, o legats que per aquella cosa haura pagat. ^e Y lo possessor de herencia que sera conuençut, deu restituhir la herencia, y tambe les coses que per aquella ha començat a possehir, apres de començat lo pleyt. ^f Y lo possessor de bona fe que sera vençut, no deu tornar la cosa fins que li sien restituhides les despeses necessaries que haura fet en la cosa, encara que la tal cosa, en la qual son fetes dites despeses necessaries, peris per cas fortuit: y les despeses volutaries no les cobre: mas pot les ne lleuar, o raure, sens lesio de la cosa: excepto si lo senyor les hi volia satisfer: perque en tal cas les deu dexar. Y si seran coses que apres de rases no sen poran aprofitar, no les raga, per no donar loch a la malicia. Y si qui cobra la cosa la voldra vendre, paguen lo que costaren les dites coses voluntaries, si per aquelles valdrames la cosa. ^g

Los fruyts de
la cosa demanada.

¶ Lo possessor de bona fe que en la demanda sera vençut, torne los fruyts exits apres de començat lo pleyt. ^h Y lo que haura sembrat lo camp que ab bona fe possehia, essent li guanyat per demanda contra ell posada, deu donar lo camp sembrat, y cobre les despeses que en sembrarlo haura fet. ⁱ Y tingas los fruyts que haura cullit: y apres que haura començat a tenir los ab mala fe, torne los fruyts presos durant la mala fe, retenintse les despeses necessaries. ^k Y al que en demanda haura obtes, no sols li deu restituhir la cosa,

cosa, pero encara lis de huen refer los pijoraments. ^a

^a Tac. i. 17. 4. 11
* iij. xii. xiiij.

¶ Al possedor de mala fe que en la demanda se-
ra vençut, no lis de huen restituhir les despeses neces-
saries q̄ haufa fet en la cosa. ^b Y deu restituhir tots
los fruyts que haura rebut de aquella cosa: si ja pēsant
q̄ es possessor de bona fe, no tornara la cosa sense pleyt
ab los fruyts que tindra en son poder. Declarat que
aquells possenhixen de mala fe, que scientment hauran
cōprat la cosa de qui no era sua, y pres de qui no la po-
dia donar, o cambiat ab qui no la podia cābiar, o suc-
cehit a qui nols ho podia dexar, o han pres cosa per
força. ^c

^b Tac. i. 52. 1. 14
* iij. xiiij. vij.

^c Tac. i. 17. 2. 3.
* iij. xiiij. iij.

¶ Demanda hypothecaria nos pose contral cōpra-
dor de Cort per los deutes de son predeceslor tenyor
de la cosa, sino feta primer discucio en los bēs del prin-
cipal deutor, y jurant aq̄ll dauāt del jutge publicamēt
en la Cort ell mateix, o en la abtencia son procurador,

^d Mar. 173. 4. 3.
* iij. iij. xvij.
vide infr. de pa-
gues. §. si hu de
molts.

Hypothecaria.

si te mes bens: y si nindra, pagues de aquells: y si non
tindra, o no bastarā pera pagar, faças crida que si algu
fabra bens de tal deutor, los mostre dins deu dies, los
quals passats se pot posar demanda hypothecaria cō-
tra qualsseuol tercets possenhidors de bens q̄ foren del
dit predeceslor. ^d Y no pot posarse dita demāda hy-
pothecaria cōtra tercets possenhidors, sino passat pri-
mer per los bēs del principal deutor, o fermança. ^e Y
qualleuol demanda deu primer eser posada contral
principal deutor, y apres contra la fermança: y si estos
no poran pagar, poses cōtrals tercets possessors. ^f Y
lo comprador de la cosa obligada, si per lo creador lis
demanara, pot dir que primer passien per lo deutor y
fermança, si seran en lo Regne de Valencia ells, o los
procuradors conuenients. ^g

^e Mar. 174. 4. 3.
* iij. iij. xvij.

^f Tac. i. 23. 2. 5.
* iij. iij. xv.

^g Tac. i. 58. 4. 5.
* v. iij. iij.

Com se faça
discucio.

D E P R O V E S.

T I T O L X V I I I.

X 2

Lo de-

Qui deu pro-
uar.

O demanador es tengut a prouar allo que afferma, y no lo demanat allo que nega, si ja lo demanat nos pēdra lo carrech de prouar. ^a Y si lo demanador no prouara, resta la cosa al possehidor. ^b Y per no prouar lo actor, no per ço hi ha de esser destret lo reo. ^c Ans si lo demanador no prouara, lo demanat es absolt en causa ciuil ab son sagrament. ^d Y lo acusador es tengut a prouar ab cartes, o altres proves. ^e Y lo demanat deu prouar la excepcio, com en aquella sia lo actor. ^f

Com se pose,
admeta y pro-
ue la excepcio
dilatatoria.

¶ Quāt lo demanador haura mostrat lo que afferma, proues la excepcio dilatatoria (la qual deu esser posada al principi del pleyt) ab cartes, o respostes de la part: mas ab testimonis no la pot prouar apres de publicats los testimonis de la causa principal. ^g Y si la tal excepcio dilatatoria parexera maliciosa al jutge, no la admeta, si la part nos obligara, que si no la proua en tot, o en part, perda la decima part del pleyt, lo terç a la Cort applicadora, y lo demes a la part contraria. ^h

Que proue es-
criptura priua-
da.

¶ No es prouada la senyoria de la cosa per sola la carta de cōpra, o de donacio tā solament, mas p altres proues se deu mostrar. ⁱ Y si lo defunt dira en son testament, o escriptura priuada trobada en sos bens, que lis deu alguna cosa, no fa proua: ^k Y lo libre de companyia fa proua contral quil te, en lo demes es menester acte. ^l Y lo libre de taula, o de obradors de draps, no fa se sense carta, o testimonis. ^m

Proua deu ser
plena.

¶ Aquil ques vanara de prouar contra son aduersari, deu dir precisamēt q̄ es lo que prouara, o no: y no basta dir alternatiuè, q̄ prouara aço, o allo, y deu nomenar les persones dels testimonis, si les sabra: y sino prouara plenament, noq sia destret a prouar lo aduersari, ans aquell sia absolt sens juramēt. ⁿ Y en causes criminals no pot algu esser cōdemnat per presumpciōs, sens proua clara, com menys mal sia absoldre al culpable, que condemnar al desculpat. ^o

a Iac. i. 24. 3. 4.
* iij. viij. ij.

b Iac. i. 24. 2. 1.
* iij. viij. j.

c Iac. i. 24. 3. 6.
* iij. viij. iiij.

d Iac. i. 6. 4. 1. *
ij. j. j. & 25. 3. 27.

* iij. ix. xliij.

e Iac. i. 24. 3. 7.
* iij. viij. iij.

f Iac. i. 25. 4. 32.
* iij. ix. xliij.

g Iac. i. 24. 3. 5.
* iij. viij. vij.

h Alf. i. 89. 1. 4.
* iij. viij. vij.

i Iac. i. 24. 2. 2.
* iij. viij. v.

k Iac. i. 24. 2. 3.
* iij. viij. vj.

l Iac. i. 6. 4. 2. *
ij. j. ij.

m Alf. i. 92. 1. 1.
* ij. j. iij. pera ço

se corrig. Iac. i.
7. 1. 3. * ij. j. iij.

Hon ab juramēt
del senyor feya se dit libre

fins a cinquāta
sous.

n Iac. i. 25. 3. 25
* iij. ix. l. y com

proue jueu cō-
tra Christia, o

Moro, vel con-
tra. sup. d. jueus

§. si algu.

o Iac. i. 67. 4.
19. * ix. vij. liij.

De Con-

DE CONFESSOS. TITOL XIX.

Quant alguna cosa sera confessada dauant jutge, deu esser presa per cola jutjada. ^a Y lo que en juhi confessara cosa certa, es hagut per condemnat: y lo que cōfessara cosa incerta, no: mas deu esser detret a confessar cosa certa. ^b Y si lo deutor confessara al creador lo deute, o lo creador al deutor la paga, en presencia de aquells, o de sos procuradors, encara que sia confessat fora juhi, si la confessio sera prouada ab testimonis conuenients, perjudica al confessant. ^c Y la confessio que sera feta ab carta, nō pot esser reuocada, sino mostrant justa raho. ^d Y si los Moros corsaris que seran presos en mar, confessaran en poder del Batle que son de guerra, si apres diran lo contrari, no sien creguts. ^e

DE ACTES. Titol. xx.

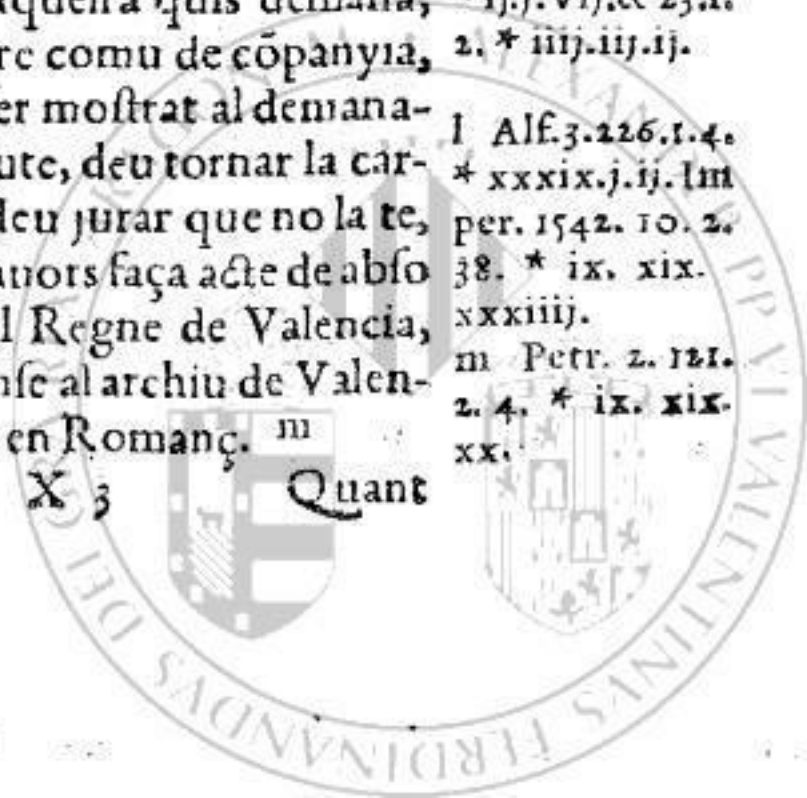
Lo trellat del acte de prestech no val, si lo actor no mostrara lo acte, o jurara de mostrarlo dins lo temps que lis assignara per lo jutge: y en altres casos val lo trellat, fet per ma de notari ab autoritat del jutge. ^f Y lo actor deu mostrar los actes ab los quals demana, y tãbe aquells que fan per lo demanat. ^g Y lo libre en lo qual estan cōtinuats los albarãs de les pagues de cens, o de tribut, deuls mostrar adaquella quis demana, tambe per lo Batle. ^h Y lo libre comu de cōpanyia, o de mar, o mercaderia, deu esser mostrat al demanador. ⁱ Y qui sera pagat del deute, deu tornar la carta de aquell, com ja no valga: o deu jurar que no la te, ni ha fet perque no la tinga: y lauors faça acte de absolucio. ^k Y los actes tocants al Regne de Valencia, que estan fora de aquell, portense al archiu de Valencia. ^l Y sien fets tots los actes en Romanç. ^m

X 3

Quant

^a Iac. 1. 53. 3. 1.
^{*} vij. vij. j.^b Iac. 1. 53. 4. 4.
^{*} vij. vij. iij. Y lo cōfes d crim com no appelle. supr. de Appel. §. No pot.^c Iac. 1. 53. 4. 3.
^{*} vij. vij. ii.^d Iac. 1. 53. 4. 5.
^{*} vij. vij. v.^e Iac. 2. 100. 4. 11.
^{*} vij. vij. vj. & pri. 13.^f Iac. 1. 7. 1. 7.
^{*} ij. j. viij.^g Iac. 1. 7. 1. 5.
^{*} ij. j. vj. Y qui amagara actes, perque altre no sen puga valer, es fals. infr. de Fals. in prin.^h Iac. 1. 7. 1. 4.
^{*} ij. j. v.ⁱ Iac. 1. 6. 4. 2.
^{*} ij. j. ij.^k Iac. 1. 7. 1. 6.
^{*} ij. j. vij. & 23. 1. 2. ^{*} iij. iij. ij.^l Alf. 3. 226. 1. 4.
^{*} xxxix. j. ij. Im per. 1542. 10. 2. 38. ^{*} ix. xix. xxxiiij.^m Petr. 2. 121. 2. 4. ^{*} ix. xix. xx.

Quins actes se dehuē mostrar.

Dupte en acte.

¶ Quant en algun acte hi ha alguna clausula escura, o duptosa, interpretes en fauor del que pren la cosa, y contra aquell que ven, o loga: puix no la declara. ^a Y si en lo proces hi haura algun dupte, estigas als actes de aquell, y no a la regonexença del jutge. ^b Y no es corrupta la escriptura per lo que en aquella abunda. ^c Y si sera fet adalgu manament de no fer actes, valga per tres anys, y fins tant sia continuat en lo libre de manifests no haja valor. ^d

^a Iac. i. 8. i. 19.
* ij. iij. xxij.

^b Iac. i. 31. 2. 7.
* vij. ij. xvij.

Obligacio de preso.

¶ Si carta publica sera feta en cosa, o quantitat que valga cēt liures, o mes, y sera decretada per lo justicia, sia executoria axi com sentencia passada en cosa jutjada, a la execucio de la qual no si posen rahons: sino de paga, o de absolucio, o diffinicio, prouantla ab carta publica, dins los deu dies del manamēt executori: y lo executat sia y estiga pres fins que pague: y no ho impedisca guiatge, ni algun sobrecehiment, ni cessio de bens, y sino tindra de q̄ ferle sos ops, doneli lo creador pera sustentarse, pa y aygua solamēt: la qual preso sols ha loch en lo principal deutor, y no en sos successors, ni en dones. ^e Y lo decret del jutge poses en dita obligacio, cridant al deutor dauāt tres testimonis: los quals diguen ab son sacrament quel conexen, y interroque lo jutge al deutor, si ha fermat dita obligacio, y si vol que si pose lo decret, declarantli que si no cumplira lo contengut en la obligacio, estara pres: y si dira que li plau, registre lo escriua summariament los noms dels testimonis, y pose si lo decret. ^f

^c Iac. i. 74. i. 14
* ix. xvj.

^d Imp. 1542. 10
3. 41. *xcviij. ij. j.

^e Mart. E. R.
181. i. i. *vij.
iiij. x.

DE IVRAMENT. Titol. xxj.

Sacrament de calumnia.

¶ **E**S parts que pledejaran apres que hauran donat fermança de dret, prestent jurament de calumnia, jurant lo actor primer que creu demanar veritat, y lo reo q̄ creu defensar veritat, y que cascu respondra veritat al que li sera demanat, ni faran res en lo pleit maliciosament, ni donarā falses proues, ni leuarā proues a l'altra part, ni da-

^f Mart. E. R.
181. i. 2. *vij.
iiij. xj.

ai daran ni prometran, ni han donat ni promes al jutge alguna cosa perque declare per ells, y pot demanar se dit jurament fins a la sentencia diffinitiva: y la part que nol voldra prestar, no sia oyt, y cayga lo actor de la actio: o si sera lo reo, sia confes y condemnat, y si los dos recusen dit jurament, nos enante en lo pleit. ^a Y sia prestat en totes les causes ciuils y criminals. Y per perdre lo plet, no es presumpcio q̄ sien perjurs, ni podē esser castigats. ^b Perq̄ qui prejurara, prou te dī castich que Deu li donara. ^c Sino sera en fals testimoni. ^d

¶ Lo procurador de la vniuersitat deu jurar de calumnia per aquella. Y quant lo senyor del pleit es en la terra, ell deu prestar lo jurament de calumnia: y si es fora, prestel son procurador, de qualseuol de les parts q̄ sia, y responga ab dit sacrament a les demandes q̄ lis faran, y respongals per l'altra part a les demandes q̄ ell fara. ^e Y quat se respondra ab juramēt, no sien escrites les respostes per Procurador ni Aduocat essent lo principal en la ciutat, vila, o loch, o en son terme: ans com al jutge parexera sien fetes les respostes de paraula per los principals, donāt los a entendre cada capitol, y reduides en escrits per lo escriua de la causa, en presència del jutge, o Assessor, y absents los Aduocats y Procuradors, tots pena de vint morabatins, al Rey, y a la part applicadors: y essent la part absent de la ciutat, vila, o loch, y de son terme, responga lo procurador ben instruhit, y pot lo jutge fer respondre a la part tostemps que li parra. ^f Y lo procurador q̄ demanara, o defenlara altri, deu jurar de calumnia, q̄ no fara son offici maliciosament. ^g Y si aq̄ll a qui sonch comanat q̄ faça dit sacramēt, si dins tres dies nol fara, no hi pot tornar. ^h

¶ Si per lo hu dels litigans sera deferit lo juramēt a laltre, dientli que pague, o jure que no ho deu, sino jurara, pague. ⁱ Y si jurara, val lo jurament tant com cosa jutjada, y axi mateix si la vna part voldra passar per la paraula del altre. ^k Y deferintse lo jurament cascuna de les parts al altre, si lo actor jurara,

X 4 deu

Com se responga ab juramēt per procurador.

Delacio del jurament.

a Iac. 1. 13. 7. 7.
* ij. xvij. j. & 13.
3. 7. * ij. xvij.
vii. y del sacrament de fealtat vid. inf. d feus. §. lo que tindra.

b Iac. 1. 13. 2. 5.
* ij. xvij. vj.

c Iac. 1. 13. 3. 12.
* ij. xvij. xij.

d Iac. 1. 25. 2. 10
* iij. iij. liij. y cō sia punit lo fals testimoni. infr. de testim. §. aquell.

e Iac. 1. 13. 2. 3.
* ij. xvij. iij.

f Mart. 169. 3. 2.
* ij. xvij. iij.

g Iac. 1. 13. 2. 4.
* ij. xvij. v.

h Iac. 1. 13. 3. 6.
* ij. xvij. vij.

i Iac. 1. 13. 3. 11.
* ij. xvij. xij. y si lo comprador deferi lo jurament al demanador de la cosa cōprada, no pot intētar per la euictio con- tral venedor. sup. de euict. §. no pot.

k Iac. 1. 13. 2. 2.
* ij. xvij. ii.

deu esser pagat: y si jurara lo reo, deu esser absolt. ^a Y si la hu dels creadors deferix lo jurament al deutor, no perjudica al altre creador, ni a la fermaça. ^b Y si fera deferit lo jurament a hu de dos deutors, tenguts caseu per lo tot, si aquell jurara, son los dos absolts. ^c Y no sia rebut jurament del ques confessa en causes criminals per sos fets propis, mas per fet de altri si. ^d Y pera prouar, tant valen bones cartes, com bons testimonis. ^e

DE TESTIMONIS.

TITOL XXII.

Valseuol persona pot esser forçada a fer testimoni, axi en ciuil, com en criminal. ^f Y lo Rey, o altre senyor, o qui te son loch, no poden fer testimoni contra sos vassalls, en demanda q̄ contra aquells facen. ^g Ni pot algu fer testimoni en sa causa propria. ^h Ni pot algu donar en testimoni a son pare, ni fill, ni marit, ni muller, ni esclau, en fauor, ni en contrari: ni pot esser donat per quils dona, oncle ni nebot, ni cosingerma, ni sos domestichs de quils dona que mēgen son pa, ni heretges, ni ladres manifests, ni infame, ni vil persona, ni criminos de crim que infama vençut per sentencia, ni interessat en la causa, ni vursers, ni enemichs capitals, ni aduocat en aquell pleyt. ⁱ Ni dona, ni furios, ni catiu, en testament, o pleyt criminal. ^k Ni sia testimoni en causa ciuil, ni criminal lo que es menor de catorze anys. ^l Y si lo que feu lo testimoni, es sufficient al temps de la deposicio, es cregut, encara q̄ apres sia fet infame. ^m Mas lo aduocat, o companyo en lo pleyt del contrari, com no sia

Qui pot testifi
car.

^a Iac. i. 13. 3. 8. * ij. xvij. ix. ^b Iac. i. 13. 3. 9. * ij. xvij. x. ^c Iac. i. 13. 3. 10. * ij. xvij. xi. Y ha loch la delacio del juramēt en la reiuendicacio contral q̄ ab engan dexa de possehir. su. de demand. §. quat. y ha loch la delacio del jurament en lo dany que sera fet en alguna força. infra. de força. in prin. ^d Phil. 1564. 9. 2. 68. Y guardes lo juramēt que lo major haura fet en venda. sup. de comp. y vend. §. si v̄d. Y si la muller se obligara o fara fermaça per lo marit, no val sens jurament. sup. de oblig. §. quant. y lo jurament de la part ab vn testimoni supplex a la proua. en causa de menor summa de cent sous. infr. de testi. §. fin. ^e Iac. i. 25. 4. 30 * iij. ix. xlv. ^f Iac. i. 25. 3. 26. * iij. ix. xiiij. ^g Iac. i. 25. 4. 31. * iij. ix. viij. ^h Iac. i. 24. 3. 3. * iij. ix. ij. ⁱ Iac. i. 25. 1. 13. * iij. ix. iiij. & 24. 3. 1. * iij. ix. j. Ni excommunicat. sup. de les sant. esgl. §. i. ^k Iac. i. 25. 4. 29. * iij. ix. vij. ^l Iac. i. 25. 1. 16. * iij. ix. vj. ^m Iac. i. 25. 1. 14. * iij. ix. v.

no sia dels prohibits, pot esser donat en testimoni per lo acusador. ^a Y pot esser donat en testimoni per la vniuersitat en agent, o defenent, home, o esclau de la vniuersitat mateixa: com la vniuersitat y cascu de aquella sien differentes coses. ^b Y tambe lo actor contra la vniuersitat pot donar testimoni de aquella. ^c

¶ Sien produhits en testimoni axi los que seran pregats, com los que sobreuindran, com testifiquen de cosa que hajan vist: per que testimoni de oyda no val. ^d Y ans que sien produhits, dehuen jurar dauant les dos parts, o de la vna, absent la altra per contumacia, que diran veritat del que haurá vist, e oyt: e no diran res per diners, o promeses, ni per por, ni oy, ni amor, ni defamor. ^e Y cerque lo jutge que diguen la veritat, y nols amonesti a dir mes d' la veritat. ^f Y sié rebuts per lo assessor en les causes criminals hon se deura pena corporal, o ciuils passants summa de cent morabatins: y hon no hi ha assessor, rebals lo justicia ab lo escriua: y continues tot lo que diran, axi en defensa com en offensa, sots pena a arbitre del Rey. ^g Y sien produhits estant les parts absents: ^h Encara que la part sia lo fisch: sino era en causa de crim de coleira. ⁱ Y no sien rebuts per letres sino essent absents: y si ho seran, sien produhits per sos jutges, y ses deposicions sien remeses ab plica. ^k Y sien interrogats per quils rebra del temps, loch, vista, y oyda. ^l Y sien allargades ses deposicions axi com deposaran, y nos diga, Idem vt in proximo. ^m Y apres q' los testimonis hauran fet sa deposicio, sials manat ab sacrament que tinguen secret a la part y als altres, lo que hauran depositat: y lo jutge no faça copia, ni mostre les deposicions de aquells, fins que sien publicats. ⁿ

¶ Qui portara testimoni de vna vila a altra, donels pera la despesa fins que tornen a la casa. ^o Y si algu pendra diners per fer testimoni, torne los dobles: y quils donara, pague altre tant: y qui per no fer testimoni pendra diners, torne los dobles, y no puga mes

X 5 fer testi-

Com se reben
los testimonis.

Qui dara, o pē
dra diners per
testimoni.

a Iac. i. 25. 4. 34
* iij. ix. iij. &
25. 4. 36. * iij. ix.
xj.

b Iac. i. 25. 4. 32
* iij. ix. ix. & 7.
2. 4. * ij. ij. vj.

c Iac. i. 25. 4. 35.
* iij. ix. x.

d Iac. i. 25. i. 11.
* iij. ix. xij.

e Iac. i. 24. 3. 2.
* iij. ix. xvj. &
24. 3. 4. * iij. ix.
xvi.

f Iac. i. 25. i. 15.
* iij. ix. xxij.

g Iac. i. 3. 3. 14.
* j. iij. xliij. Phi.
1564. 9. 2. 67.

h Iac. i. 24. 4. 5.
* iij. ix. xvij.

i Ioan. 149. i.
10. * iij. ix. xix.
Imp. R. 1528. 9.
1. 4. * iij. ix. xx.
k Iac. i. 25. 2. 17.
* iij. xliij. xix.

l Iac. i. 24. 4. 8.
* iij. ix. xxiiij.

m Imp. 1528. 10
3. 19. * vij. ij. vj.

n Iac. i. 24. 4. 9.
* iij. ix. xxx.

o Iac. i. 25. 2. 22
* iij. ix. xv.

fer testimoni, ni tenir offici de vila, y refaça lo dany que ha fet: y qui donara los diners, perda altre tant, tot per al Rey. ^a

Quant se publiquen.

¶ Ans ques publiquen los testimonis, la part quels dona sia auisada, si vol donarne mes: y sino voldra donarne mes, renuncie, y publiquense: y no sen poden donar mes en la causa principal: excepto que si la part contraria voldra reprovar los testimonis contra ella donats, deu esser oyda: y si ls objectara com se deu, no li danyen. ^b Y en la causa de appellacio no podē esser donats testimonis sobre los capitols sobre los quals son estats produhits en la causa principal: y donada dilacio pera prouar sobre vn capitol en lo pleyt principal, haja prouat, o no, no pot prouar altra vegada sobre lo mateix capitol, ni en la causa principal, ni de appellacio. ^c Y com conste esser passats los terminis dins los quals hauien de esser donats los testimonis, si alguna de les parts instara que sien publicats, sien haguts per publicats ipso foro, y manels lo jutge posar en proces. ^d

Sis donen en la appellacio.

Quants prouē.

¶ Dos o tres testimonis conuenients basten pera prouar: y si los testimonis de la vna y altra part seran differentes sobre vn mateix capitol, sien creguts los mes honests. ^e Y dos testimonis, o tres, prouen la paga del deute contengut en carta publica. ^f Y vn tol testimoni, ab sagrament del demanador, que sia prestat en negoci propri, y no de altri, fa proua en causa fins en summa de cent sous. ^g Y si testimonis seran en carta, o sens carta, no sien tornats per batalla, ni per ferro calt, ni d'altra manera: mas si lo actor no proua, sia lo reo cregut ab son jurament, y no sia tornat. ^h

¶ Aquell que fara testimoni fals en causa ciuil, perda de sos bens tant com feu perdre a daquell contra qui fa, applicant ho al mateix: y pague a la Cort la mitat del que val la cosa sobre q̄ testifica: y corregga acontant lo per la ciutat ab vn ferro calent en la lengua. Y

Callos.

en causa
xlviij. Y quants testimonis sien en lo testament, supr. de testamē. §. quis vulla. ^h lac. i. 25. 3. 27. * iij. ix. xliij.

a lac. i. 25. 2. 18. * iij. ix. liij.

b lac. i. 24. 4. 6. * iij. ix. xxxj. Y

la excepcio dila toria no pot esser prouada ab testimonis sino ab actes, o respostes apres de publicats los testimonis. su. de proues. §. quāt.

c lac. i. 25. 3. 28. * iij. ix. xliij. Y

com nos donē testimonis en la causa de appellacio, o supplicacio. sup. de app. §. de la sentencia. j

d Mar. 170. 2. 8. * iij. ix. xxxvij.

Com reben los escriuās los testimonis y com los copien. sup. de escriu. §. si la recepcio. Y dins quina dilacio sien produhits. sup. de dilac. §. los testimonis.

e lac. i. 24. 4. 10. * iij. ix. xlvij.

com se pue ab Christia cōtra jueu. su. d̄ jueus §. si algun.

f lac. i. 25. 1. 27. * iij. ix. xlix.

g lac. i. 25. 1. 12. * iij. ix. xlvj. &

25. 3. 25. * iij. ix.

testamē. §. quis

en causa criminal, perda la ma y la lengua. ^a Y en les mateix penes encorre aquell quel produhi, o corrópe, per si, o per altri: encara q̄ no faça part en lo juhi. ^b

DE BATALLES, Y guerrejar, y de les fortalees.

TITOL XXIII.

Conquista de
Valencia.

RO Rey en laume primer conquista la ciutat de Valencia, del modo que per lo mateix Rey resta escrit. ^c Y als q̄ ajudaren a la cōquista, tant religiosos, com cauallers, los se promete part de la terra.

Y los que deuiē tenien prorogacio de sos deutes fins que tornauen del exercit. ^d Y los vassalls del Rey no poden armar contra homens de altra jurisdicció. ^e Y guardense als jurats de Valencia los priuilegis de poder armar y coneixer de les coses y homens de ses armades, y no sen empache lo Batle. ^f

Com armē los
Valencians.

¶ Los jurats de Valēcia poden elegir los cauallers quels parra, pera acompanyar la bandera, donantlos algunes prerogatiuēs. ^g Y poden dits lurats armar sens licencia contra corsaris, e pirates, que roben per la mar, y punir als tals criminalment y ciuilment: no obstant guiatges, o seguretats q̄ tinguen per lo Rey: y no sen empache lo Batle. ^h Y no son tenguts los Valencians de anar ab exercit, sino quant sia necessari dins lo Regne, o als enemichs de la frontera, anant hi lo senyor Rey, o quant enemichs entrarā en terres del senyor Rey. ⁱ Y reuocas la crida ques feu, q̄ los Valencians anassen ab les armes a Girona. ^k

Com no poden
esser forçats los
Valencians a a-
nar a la guerra.

¶ No podē los Governadors forçar a les viles quels donen host y caualcada, sino sera en los casos permissos, per Furs y priuilegis, y satisfent los. ^l Y no sien tēguts a exir, sino seran assegurats de esser pagats, segons

guerra per los cauallers. sup. de off. Deput. §. donen. Y los contribuixquen en la guarda de la ciutat, infr. de diuer. l. Imp. 1542. 17. 2. 73. * extr. ix. ij. iij.

^a Iac. 2. 101. 2. 17. * iij. ix. lvi. & p. 14. Iac. 1. 25 2. 19. * iij. ix. lvi.

^b paço se corrig. d. Iac. 1. Hon la pena corporal venia en loch de la pecunia- ria. y Iac. 1. p. 11 in fin. O era pu nit com falsari.

^b Mar. 171. 1. 11 * iij. ix. lvij. y si fera declarat p falsos testimo- nis, o falses car tes. infr. de fals. §. j.

^c Iac. 1. En lo principi del vo lum dels priui- legis.

^d Iac. 1. p. 1. §. 1. 2. & §. 3.

^e Iac. 1. p. 32.

^f Ferd. 273. 2. 21 * iij. v. lxxv.

^g Pet. 2. 153. 2. 8. * j. iij. xxxvj.

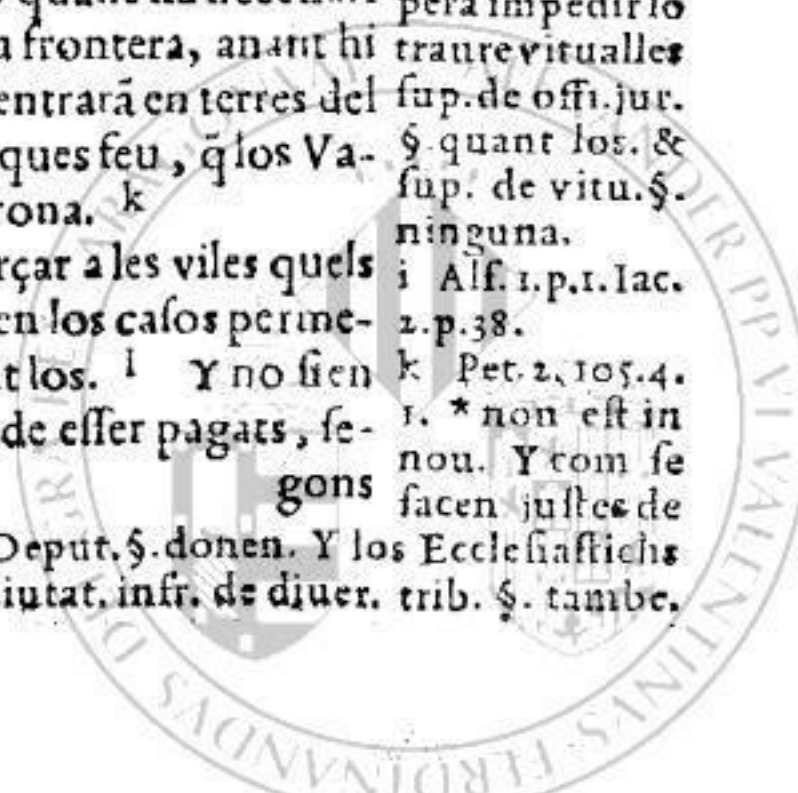
^h Alf. 3. p. 38. 10 2. Y poden los

Jurats armar pera impedir lo traure virtualles sup. de offi. jur. §. quant los. & sup. de vitu. §. ninguna.

ⁱ Alf. 1. p. 1. Iac. 2. p. 38.

^k Pet. 2. 105. 4. 1. * non est in

nou. Y com se facen justes de Ecclesiastichs trib. §. tambe.

gons prouisions. ^a Y les dites armades facense ab lo menys descòmodo de les Vniuersitats ques pora, prenent de aquelles que seran mes vehines del loch hon han de anar, y sols la gent que hauran menester. Y facen pagar dels bens dels reberles la gent: ço es, als que portaran cauall armat, cinch sous cada dia: als caualls laugers, tres sous: als ballesters, vn sou: als que porten lances, deu diners: als que van a cauall en mules, dos sous: deidel dia que exiran de ses cases, fins que hi tornen. ^b Y nos poïen a la frontera del Regne les escoltes ques posauen quant Granada era de Moros, y Castella tenia pau ab aquells. ^c Y a cerca del contribuir en host y caualcada, guardes la immunitat de la Esglesia, excepto en los casos per Fur y de justicia exceptats. ^d Y si alguns cauallers presats, o altres, armaran contra Valencia per alguna diferencia, y no estaran a juhi del Governador, quils ajudara, perda los bens que te en Valencia: aplicadors al Rey, y a la ciutat. ^e

¶ Lo edicte, que ningu tinga mula que no tinga cauall, no haja loch en les perïones Ecclesiastiques. ^f Y qui tindra cauall de preu de quaranta escuts, o mes, sia franch de tota exactio Real, mas no de vehinal. ^g Y qui hurara a ase egues cauallars, perda la egua y lo ase, y lo valor de aquells: lo terç al acusador, y lo demes a murs y valls, o adobar ponts, o camins. ^h

¶ No reba lo Rey, ni son lochtinèt, batalla en son poder, per assalt, ni per voluntat. ⁱ Y en pleyt en lo qual se poden hauer proues, nos declare batalla, com aquella solament sia recors, que en falta de proua se dexa a juhi de Deu y de homens: sino sera en cas de trahicio, que pot fer se ab consentiment de les parts. ^k Y lo Rey no pot tornar son vassall, o son hom, o ciutada per batalla, encara quel repte de trahicio. ^l

Batalla en que nos faça.

Com se mesurè los combatèrs.

¶ Los que faran batalla, sien yguals en lo linatge, y riqueses, y disposicio, mesurant se per los braços, y per les espatles, y cuxes, en altaria y en gruxa: donant vn dit

* ix. xxi. j.

k Iac. I. 77. 4. 2. * ix. xxi. j.

l Iac. I. 77. 4. 6. * ix. xxi. vj.

a Pet. 2. R. 113. 1. 7. * extr. viij. iij. j. & pri. 46. y com cobren les vniuersitats lo que despenguen en cobrarla baronia de Arenos. infra. de crim de trahi. § la baronia. Y Castello lo que despègue en la germania. Imp. R. 1542. 16. 71. * c. ij. j.

b Mar. 202. 3. 8. * ext. viij. iij. ij.

c Petr. 2. 114. 1. 18. * ext. ix. iij. j. Y lo q prengue lo Rey de Castella als Valencians que son estats leals al Rey de Arago en la guerra, quāt se cobre, tornes a fos senyors. Pet. 2. p. 96. §. 7.

d Fer. E. 283. 1. 31. * lxj. j. j.

e Pet. 2. pri. 96. §. 10.

f Ferdi. E. 284. 2. 36. * lxj. ij. j.

g Iac. I. pri. 69. Pet. 1. p. 25.

h Petr. 2. 129. 2. 45. * xij. iij. j.

i Iac. I. 77. 4. 1. vn dit

l Iac. I. 77. 4. 6. * ix. xxi. vj.

vn dit de gruxa a dos dits de altaria. a Y sien mesurats de aquesta manera, que tots nus en bragues sien erets sobre vna taula plana, ab los braços erets y les mans juntes, y mesurése per les espatles ab vn fil de li, o canem de quatre, o cinch fils torçut y ben encerar, q nos puga allargar, començant del cap del nas, pujant per lo front y per mig del cap fins als talons per darriere, y sien mesurats per los mes grossos lochs del cos, com son los pits, per los braços y cuxes, donant a dos dits de llargaria vn dit de gruxa per les espatles. Y faças la mesura en presencia d̄ dos feels a cada part, y sols sien en la casa los feels y la Cort y los mesuradors. Y los feels no parlen fins que sien mesurats, sino vehuēques mesure mal. b Y los cauallers no combaten sino ab cauallers, burguesos ab burguesos, vilans ab vilans, y pagefos ab pagefos. c

¶ La Cort fara lo palench a ses despeses y faça feels, los quals juren deportarse lealment en les parts: y qui parlara, o fara senyal mentres dure la batalla, sia punit criminalment. d Y sien elets per la Cort y prohomenes pera guardar lo camp homens, que estiguē tres a cada raco sense armes. e Y entorn del camp estiguē los ciutadans de la ciutat ab caualls y armes, y quatre prohomenes inquiren y ordenen aquells. f Y los altres ciutadans estiguen a peu ab armes darrere los de a cauall. g Y darrere los dits ciutadans estiguen tots los altres estrangers a peu, o a cauall, sense armes. h Y los estrangers que anaran a veure la batalla, no caualquen en cauall, ni porten armes. i Y los hostalers tinguen en sa casa tots los caualls y armes dels que estaran en sos hostals. k

¶ Los cauallers que haurā de combatre posen penyores cascu de quatreents morabatins: los ciutadans, de trecents: y los pargesos, de cent. l Y los que combatran a cauall, portē cascu dos espases, v dos maees sense agullo, y escut y lança, y visten asberch ab capmall, y calces de ferro, y capell de ferro: y no porte coltell,

a Iac. i. 77. 4. 3.

* ix. xxij. iij.

b Iac. i. 78. 3.

28. * ix. xxij.

xxvij.

c Iac. i. 77. 4. 5.

* ix. xxij. v. &

77. 4. 4. * ix. xxij.

iiij.

d Iac. i. 78. 1. 7

* ix. xxij. vij.

e Iac. i. 78. 2. 17

* ix. xxij. xvij.

f Iac. i. 78. 2. 18

* ix. xxij. xvij.

g Iac. i. 78. 2. 19

* ix. xxij. xix.

h Iac. i. 78. 2.

20. * ix. xxij. xx.

i Iac. i. 78. 2. 1

* ix. xxij. xv.

k Iac. i. 78. 2. 16

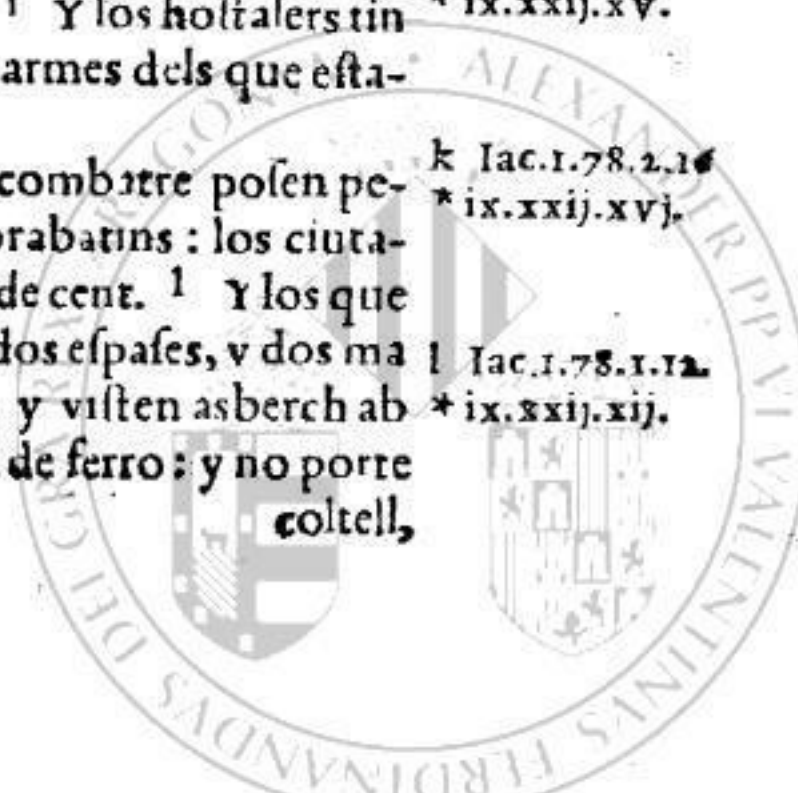
* ix. xxij. xvj.

l Iac. i. 78. 1. 12

* ix. xxij. xij.

Com se ordene
lo camp.

Com se apare-
llen peral cap.

coltell, ni misericordia, ni altra arma: ni pofen, ni portē alguna machinacio, o medicina, y juren ho axi. ^a

a Iac. I. 78. 1. 8.
* ix. xxij. viij.

Jurament dels batallers. ¶ Juren los batallers segōs la forma del reptamēt. ^b publicament en la Esglesia dauant son contrari, sobre los euangelis, dient axi: Yo tal jure que fermamēt de- fense y demane, (o si batalla per altri) que aquest per qui fas batalla, demana dret y veritat, si Deus me ajud en aquesta batalla, y los sanct̄s Euangelis de Deu. ^c

b Iac. I. 78. 2. 23
* ix. xxij. xxij.

¶ Quant los batallers seran en lo camp, faças crida que ningu faça senyals de fet, o de paraula: y qui ho fara, sia pres per les guardes de a cauall, y punit a arbitre de la Cort y prohomens. ^d Y si altre que les guardes pendra al que fara senyal, sia punit a arbitre de la Cort y prohomens. ^e Y los feels tinguen los vns lo vn combatent, y los altres lo altre: y no dexen anar lo hu contral altre, fins que los dos estiguen aparellats: y essent aparellats, partit quels hajan lo sol, dexen los anar, y combaten. ^f

c Iac. I. 78. 2. 24
* ix. xxij. xxiiij.

Com se rigguē en lo camp.

¶ Dure la batalla tres dies tan solament, desdel sol exit fins que sia post, y guardels la Cort en vna casa departits, que no menjen, ni dormē junts, ni algu parle ab ells: donantlos y gualment a menjar: y tornen al camp ab les armes, y en aquell estament quen ixquen del camp, sens guardarlos, ni adobarlos les nafres. ^g

d Iac. I. 78. 2. 25
* ix. xxij. xxj.

Quant dure la batalla.

¶ Si lo reptador dins los tres dies que seran estats en lo camp, no tindra victoria: lo reptat sia hagut per vençut y condemnat. ^h Y lo que exira del camp, o morra en lo camp, o dira, Vençut so, o altres paraules semblants, entense esser vençut. ⁱ Y si lo hu dels cōbatents traura la ma, o lo peu, o altre membre del bataller, no per ço dexa de poder sen ajudar en la batalla contra son contrari. ^k

e Iac. I. 78. 2. 26
* ix. xxij. xxij.

f Iac. I. 78. 3. 25.
* ix. xxij. xxv.

g Iac. I. 78. 1. 9.
* ix. xxij. ix.

Com se vença.

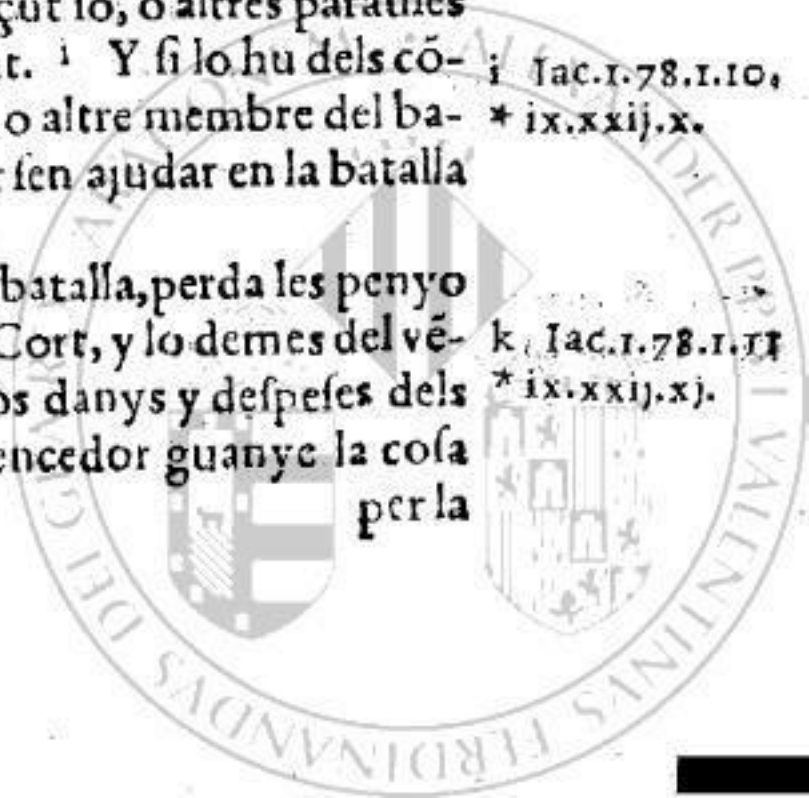
¶ Lo que fera vençut en la batalla, perda les penyores, y sien la quarta part de la Cort, y lo demes del vencedor, y pague al vencedor los danys y despeses dels metges y de la batalla: y lo vencedor guanye la cosa per la

h Iac. I. 78. 3. 27
* ix. xxij. xxviij.

i Iac. I. 78. 1. 10.
* ix. xxij. x.

k Iac. I. 78. 1. 11
* ix. xxij. xj.

Ques fa finida la batalla.

per la qual fonch la batalla. Y si lo tornat fonch accusat de traycio, y fonch vençut, resta traydor, y ixca del Regne. Y lo Majordom del Rey haja les armes y cauall: o haja les la Cort, si lo Rey sera absent. ^a Y les parts tornen les penyores en poder de la Cort. ^b

¶ Ningú desafia a son senyor a tort. ^c Y si algun home voldra guerrejar al Rey y a son senyor, y lo Rey, o son senyor estaran pera fer dret, no entre en loch que sia de la terra del Rey, ni del senyor, mentres dure la guerra, o se seran auenguts. Y si han pres castell, tornenlo al Rey, o a son senyor. ^d Y ningú guerreje contra qui vol estar a dret: y si ho fara algu, ajude lo Rey y la Cort al que vol fer dret. Y ningú faça mal a clergues, ordens, vidues, orfens, mercaders, viandants, ni altres psones, sino fos en la guerra: sots pena de esmenar lo mal en doble. ^e Y si los que guerrejaren ab deseximents, o sens ells, damnificaran Ecclesiastichs, o religiosos constituhits en sacres, que no hauran fet lo cas perque es lo bando, sien punits a arbitre del Rey, fins a mort inclusiuè. ^f

¶ Es licit a tot caualler, ciutada, y home de vila hōrat q̄ no fa faena de ses mans, guerrejar: y sis desafiaran entre si lo hu al altre, no faça mal lo desafiador al desafiat dins deu dies apres del desafiat, sots pena de traydor, y com a tal sia punit sens remissio: y sil matara, o lo pendra sens desafiarlo, sia traydor, com no sia en los casos permesos per Fur. Y passats los deu dies sis faran mal, os mataran, sien punits segons Furs, y altres penes a arbitre del Rey. Y faças lo desafiu ab tres testimonis de la condicio del que desafia, los quals no sien de sa part, ni fos vassalls, ni parents, ni familiars, ni menjen son pa. ^g Y lo desexit q̄ haura acceptat los deseximents, o dins los deu dies no haura recusat de acceptarlos, passats aquells es en legitima guerra ab lo desexit: ^h Y si lo q̄ sera offes per altre, ab deseximents, o sens deseximents, offendra altre en persona, o bens, vltra del quel offengue, o sos companys en la offensa: lo

Contra qui se pot guerrejar,

Qui pot guerrejar.

a Iac. i. 78. i. 13
* ix. xxij. xiiij. &c
78. 3. 26. * ix.
xxij. xxvj.

b Iac. i. 78. 2. 14
* ix. xxij. xiiij.

c Iac. i. 69. 3. 8.
* ix. viij. xiiij.

d Iac. i. 69. 2. 7.
* ix. viij. xiiij.

e Iac. i. 70. i. 16
* ix. viij. xvij.

f Ferdi. 301. 2.
15. * ix. viij. xx-
vij.

g Iac. i. 69. 3. 9.
* ix. viij. xiiij.
Mar. 166. 2. 1. ad
tēpus. * ix. viij.
xviij. Ferd. 2. pr.
23. p aço se cor-
rig. d. Iac. i. Hō
passats los deu
dies ab desexi-
ments los ques
feyen mal no
eren punits.

h Ioan. 240. 3.
1. * ix. viij. xiiij

fa: lo tal, encara que hagen precehit de seximents, y passats los deu dies, sia bar y traydor, y com a tal ab sos complices sia punit: y si offendra al quel offengue, no per esser vengança, dexa de esser punit segons Furs a arbitre del Rey. Y qui contrauindra, si sera caualler, o ciutada, o gentilhome, sia priuat de la caualleria, ciutadania, o gentileia, y perda los priuilegis, y en ningüs actes sia hagut com a tal. Y nos faça remissio de les de sus dites penes per alguna via: y los officials que no la seruaran, y faran seruar, paguen tres mil florins. ^a

de sus dites qualitats: y lo Governador faça publicar dits deseximents ab crida, y jure al començament de son offici que ho fara axi, y passats deu dies apres de la publicacio son en legitima guerra. ^a Mart. 166. 2. 1. * ix. vii). xvi). ad tempus.

Pena del que mal desafia.

¶ Si los que poden guerrejar se desafiaran, ab albarans, o de paraula, secretamēt, lo requirēt si sera pres, estiga en la preso per sis anys continuos, sense exirne: y lo request, si ho acceptara, estiga pres vn any: y sino poran hauerse, sien presos quāt le puguen hauer, y sia procehit contra ells per proces de abtencia segōs Fur, y sien per tostēps bandejats de la terra del senyor Rey. Y si dany se hauran fet en les persones en lo desafiu, sien traydors. ^b Y ningu desafie altre, perque no li dona alio a que pretēn tenir dret, tots pena de galera perpetua: y si per dita raho sen portara home franch, y ab violencia, sia punit a arbitre del jutge fins a mort inclusiuē: y quils receptara, deu anys de galera. ^c

Qui puguen damnificar se, o no, per los deseximents.

¶ Los valedors dels que guerrejen tots son tēguts a donar deseximents als principals contraris, y ab aquells son en legitima guerra, y no ab los valedors de aquells: sino era estants ab los principals guerrejants, o ques haguessen entre si donat deseximents segons la forma de los dita. ^d Y los que guerrejen no facē mal algu als bens, ni als lauradors, ni als vassalls de son contrari, sino entre ells en ses persones, y los q serā ab ells, tots pena de perdre la mitat de los bens. ^e

¶ La

^a Ferd. 2. pr. 23
Y si lo que ha
d'esser desafiat
nos trobaraper
sonalment, pot
lo desexint, o
son procura-
dor, fet pera tal
effecte, donar
los deseximēts
al Governador
dauant tres te-
stimonis de les

^b Fer. 269. 1. 2.
* ix. vii). xxv.
^c Phil. 1564. 25.
3. 166. M. R.

^d Mar. 184. 2. 7.
* ix. vii). xxj). Y
feta la pau en-
tre los princi-
pals, no dura la
guerra ab los
valedors, si nos
donē nous des-
eximents. Alf. 3
ad tēpus. 221. 2.
1. * ix. vii). xxi).

^e Iac. 1. 69. 3. 10
* ix. vii). xv. Y
vltra la dita pe-
na muyla sens
tot remey. Mar.
ad tempus. 166.
3. 3. * ix. vii).
xix.

Ques guarden
los Furs parlants
del guerrejar.

¶ La facultat donada als del Regne pera guerrejar, no pot esserlos leuada per lo Rey, ni per algun official Real: ans poden guerrejar encara que sia prohibit ab letres, o ab crides, o de paraula. Y si algu dels guerrejants sera cridat per lo Rey, o altre, no encorre en pena, encara que no comparega: y si comparra, no sia detengut mes de quaranta dies: los quals passats, sen pot anar ab licencia, o sens licencia: y si sera demanat, o accsuat per persona priuada, deu estar, y fer dret. ^a Y tots los Furs que parlen del guerrejar, sien guardats: y ningun official prenga als que guerrejen, o donen deleximéts, ni als testimonis, ni procuradors, si per procurador se donará. ^b Y los officials y Consell no ordenen contra justicia, de traure, o fer exir de la ciutat als que guerrejen. ^c

o persones, les quals nomene, requerint asseguramét de aquells, y promettent que ell per si, ni ses companyies, ni altre no guerrejara cōtra aquells: y aço fet rebalis la ferma, y sia procehit als bandeigs y altres remeys, per Furs ordenats: y no pora esser guerrejat per sos contraris, o per altres en nom de aquells: y si ho faran, sia lo tal fermant sots protectio, o saluaguarda del Rey, y ajudeli lo Rey, o son lochtinent, tambe ab armes. Y qui li fara mal, encorre en la pena del Fur final. rubr. de guiatge del Rey don Jaume primer, y de la vida sens remey. Y axi mateix si lo fermant fara mal a altre per si, o per altre, o com a valedor. Y tãbe encorren en les penes per Fur citatuhides en sos casos. Mar. 166.3.4. ad tēpus. * ix. viij. xx.

a Ferd. 268.4.1
* ix. viij. xxiiij.
b Ferdi. 302.3.
24. * ix. viij.
xxvj. Imp. 1537.
5.3.15. * ix. viij.
xxviiij. Philip.
1552. II. I. I.

c Mar. 196.3.1.
* ix. xx. xxij. Y
qui voldra fer-
mar de dret, fer
me personal-
ment en poder
de la Cort, pro-
metent fer dret
en respecte de
certa persona,

Qui pot fer for-
tales, o engiñs

¶ Ninguna persona faça fortalea en la muntanya sens licencia del tenyor Rey: y sis fara, que sia derroca da. ^d Y qui fara foneuol per algu sens licencia del Rey, perda lo puny: y si nos pora hauer, perda tots sos bens. ^e Y ningu porte artilleria, ni altres engiñs cōtra algu, y sin portara y non traura, pague lo dany al dānificat: y sin traura, pague dit dany, y al Rey la dobla: y lo Rey no done licencia a dalgu pera poder los portar. ^f

Nou imposit
pera fortificar.

¶ Pera que puga fortificar-se lo Regne, axi de torres, monicions, y artilleria, com encara pera sustentar la guarda per terra, se ha posat vn nou imposit sobre
Y la seda

d Iac. 1.72.2.13
* ix. xij. xv.

e Iac. 1.70.2.19
* ix. viij. xxxv.

f Iac. 1.70.2.18.
* ix. viij. xxxiiij

la seda que exira del Regne, pagant per aquella defet diners per liura de diners del preu que valdra, seruant lo orde contengut en los Furs. ^a Y sobreseuse en la fortificacio trçada per Ioan Baptista Antonelli, per esser costosissima, fins que altre sia prouehit. ^b Y perque los castells y viles de la marina se fortifiquen de artilleria, municions, guardes, armes, y del necessari, manels visitar lo Rey. ^c Y cometse al Virrey lo q̄ fonch supplicat, ques fortificas Paniscola, y si portassen dos peces de artilleria. ^d Y ques faça vna torre en lo cap de Cullera a despeses de la Regia Cort. ^e Y altra torre en lo cap de Orpela. ^f Y tambe ques done alguna ajuda pera fortificar Vila Ioyosa. ^g Y ques fortifique Cullera de artilleria. ^h

¶ Posense cadenes per los angulos de la ciutat per fortificarla. ⁱ Y nos facen edificis prop los murs de Valencia, cinchentes braces prop del vall: y los que hi son fets se derroquen, excepto lo monestir de sent Vicent, y lo Real: ^k Y no sien reedificats los castells del Puig, y Paterna: ans los castells y muralles de Benaguazir, Ribaroja, Vila Marchant, Vetera, y de Mötroy sien derrocades, y nos torné a fer: per hauerse vist en la guerra de Castella esser estades danyoses. ^l

DE PAGVES Y COMPENSACIONES.

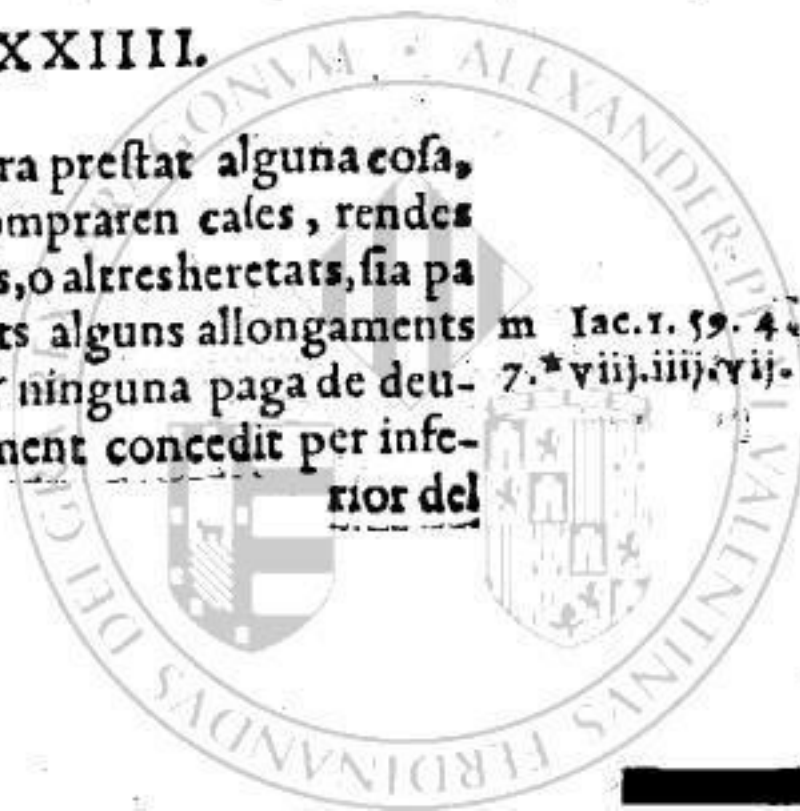
TITOL XXIII.

Quell que haura prestat alguna cosa, de la qual se compraren cales, rendes annuals, censals, o altres heretats, sia pagat no obstant alguns allongaments del Rey. ^m Y ninguna paga de deute sia retardada per allongament concedit per inferior del

Com se pague no obstant allongaments.

a Phil. 1552. 6. 4. 34. vsque ad. 1552. 8. 3. 50. & 1564. 22. 3. 143. vsque ad. 1564. 24. 3. 161. ad tempus. Y fonch comes a certes personas donassen orde en la fortificacio del Regne. Imp. 1528. 4. 4. 6. * lxxx. ij. j.
b Phil. 1564. 17. 2. 115.
c Phil. 1564. 17. 114.
d Phil. 1547. 9. 2. 51.
e Phil. 1547. 9. 1. 48.
f Phil. 1547. 9. 1. 49.
g Phil. 1547. 9. 2. 52.
h Phil. 1547. 9. 4. 53.
i Pet. 2. p. 57.
k Pet. 2. pr. 96. §. 6.
l Pet. 2. pri. 96. §. 9.
m Iac. 1. 59. 4. 7. * vii. iij. vij.

rrior del Rey, com ningun inferior los puga cõcedir. ^a Y lo deutor, encara que tinga del Rey allõgamēt, deu fer paga dels bēs mobles que tindra, ab que no sia de caualcadures de home hõirat, ni de los fills, ni vexells de vi, ni besties de laurar, ni vestidures, ni armes, ni robes de lits dels quals vsen, ni arreus dels molins, ni dels que vsen los menestrais. ^b Y si cosa sera manlleuada en diuerfes maneres, esta en electio del que manlleua qual deute voldra pagar primer, com pague cosa semblant: y tambe pot tornar la mateixa cosa, o vna cosa per altra, segons la cosa valdra en lo loch hon deu pagar, o en la taula, si es concordat. ^c

¶ Lo creador que demanara paga de algun deute, mostrāt carta de aquell, deu jurar que no es pagat de aquell deute, sin sera request, ab que estiguen los diners en loch, que hauent ho jurat, tantost lis puguen donar. ^d Y ningun deutor es tēgut de seruir lo creador per paga del deute, si es persona franca, si ja nos obligaua voluntariament a seruir cert tēps, dins lo qual si tindra de que pagar, pagant, no sera tengut a seruir mes, pres en conte lo temps que haura seruit. ^e

¶ Si entre creadors sera conuengut de contentarse de certa part del quels deu lo deutor que no es pagador, deu se guardar, encara que sols hi consenten la major part dels creadors en la quantitat dels credits: o major part en numero, si en credits seran yguals: f excepto lo creador que tindra los bens del deutor obligats generalment, o especialment. ^g Y apres que al deutor no pagador sera per cõsentiment dels creadors concedida alguna dilacio vna vegada, no puga cõcedirse altra vegada en dany del que no hi consentira, ans lo que no hi consenti pot executar. ^h Y si lo creador torna a son deutor la carta del deute, entēse que li remet lo deute. ⁱ

¶ Vna persona pot pagar algũ deute per altre sens voluntat del deutor. ^k Y lo creador no pot rebujar la paga que cumplidament lis fa de son deute: y no es

Y a tengut

Jurament del creador.

Com ningu es tengut a seruir per lo deute.

Moratoria.

Com se pague a qui no vol.

^a Iac. 1. 60. 1. 9. * viij. iij. ix. Y los quaranta cich milia sous que foren prestatos al Rey siē pagats. Fer. 306. 1. 9. * lxxij. iij. iij. De materia de allõgamēts. supr. dels Furs. §. lo rescrit.

^b Iac. 1. 59. 4. 6. * viij. iij. vj.

^c Iac. 7. 59. 3. 1. * viij. iij. j.

^d Iac. 1. 58. 3. 4. * viij. ij. iij.

^e Iac. 1. 23. 2. 6. * iij. iij. xij.

^f Iac. 1. 7. 4. 15. * ij. iij. xvj.

^g Mar. 168. 3. 3. * ij. iij. xvij.

^h Imp. 1537. 15. 3. 68. * ij. iij. xvij.

ⁱ Iac. 1. 7. 4. 14. * ij. iij. xv.

^k Iac. 1. 24. 2. 20. * iij. vij. ij.

tengut a rebre satisfactio en loch de paga: y si la rebra, val per paga, y deu tornar la penyora: y si ho voldra assegurar, es a volutat del creador rebreho, si aldre no sera pactat. ^a Y si lo deutor tégut a cert dia, y en cert loch, voldra pagar son deute, y lo creador no voldra acceptar la paga, o no sera en lo loch, deposant lo deutor la quantitat que deu en lo loch hon deua pagar, en poder que lo creador ho puga cobrar quant vulla en nom de pagar aquell deute, es absolt lo deutor. ^b Y si paga sera feta al fill per lo deutor del pare, no perjudica al pare. ^c Y si algu pagara a altre que son creador sens volutat y sabuda de aquell, no es absolt: mas si la fa per manament del creador, o apres aquell ho ratificara, es absolt lo deutor. ^d

Com lo deutor pagant no es absolt.

Qui es tengut a pagar.

¶ Si hu de molts deutors sera demanat pera que pague tot lo deute, no podé los altres esser demanats, fins que per sentencia sia trobat que lo primer demanat no es pagador. ^e Y si hu de molts deutors cascu per lo tot, hauent rebut del hu de aquells sa part del deute, nol pot demanar per les parts dels altres deutors. ^f Y si lo cõdemnat pagara al procurador a instancia del qual fonch condemnat, es absolt, si lo tal procurador hauia expres manament pera cobrar, o era procurador com en sa cosa propria, o tenia liura, o general administracio. ^g Y lo hereu del deutor es tengut a pagar lo deute del defunt, y si aquell no pora pagar y haura venut los bens de la herencia, demane als compradors. ^h

Cessio.

¶ Qui paga ab cessio, es absolt lo deutor y tambe la especial obligacio, o penyora, si lo creador hi consenti expressament, o tacita, no contradienthi. ⁱ Y lo cessionari deu pagar adaquell a qui fonch feta cessio, y val la cessio, encara que lo que la fa no done a son deutor en mans de son creador, encara que la cessio sia feta sense sabuda d'l deutor. Y si lo deutor essent li notificada la cessio pagaua al primer creador, no es absolt del deute: ans resta obligat al creador a quis feu la cessio:

^a Iac. i. 57. 4. 30.
* viij. ij. xxxij.

^b Iac. i. 59. 3. 2.
* viij. iij. ij.

^c Iac. i. 7. 3. 6.
* ij. iij. ix.

^d Iac. i. 59. 3. 3.
* viij. iij. iij. Y lo que sera pagat com done la carta del deute. sup. de actes. in prin.

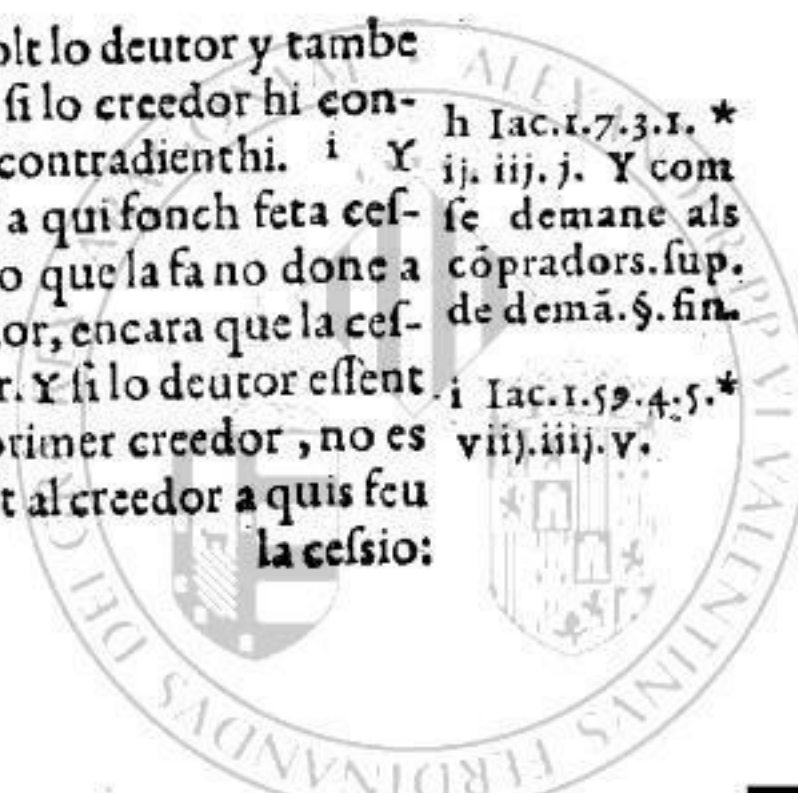
^e Iac. i. 59. 1. 13.
* ij. iij. xxj.

^f Iac. i. 8. 1. 17.
* ij. iij. xx.

^g Iac. i. 59. 3. 4.
* viij. iij. iij.

^h Iac. i. 7. 3. 1. * ij. iij. j. Y com se demane als cõpradors. sup. de demã. §. fin.

ⁱ Iac. i. 59. 4. 5. * viij. iij. v.

la celsio:mas si pagata no sabent de la celsio,es libert del deute,y lo creador que ho rebe deu tornarho a qui ho dona,o celsiona:y si dona, o celsiona deute que ja era pagat , pague ho doble adaquell a qui ho celsiona. ^a Y lo celsionari te lo mateix dret que tenia lo principal pera executar. ^b

¶ Lo que cōprara alguna cosa per Cort, paguela, deposant lo preu d' aqlla en tauia segura dins deu dies ab tot effecte:y sino deposara,estiga pres fins q pague: y sino sera trobat, venente de sos bens sens crida de trenta dies,o deu,o mes,o menys,tants q basten a pagar lo dit preu. ^c Y si estant en la preio no pagara, venēse de sos bēs axi com es dit. ^d Y si dins sis anys apres de la compra no seran requests de deposarlo,no sien los cōpradors ni jutges mes impedit. ^e Y apres que lo preu de alguna cosa sera deposat en Cort, quil traura,obligues,y done la fermança acostumada. ^f

¶ Cōpensacio,es retencio de deute degut entre dos cascu al altre, de modo que hauēt hi deutes entre dos cascu al altre elars, poden cōpensar en quant les quātitats ygualen. ^g Y es cōuenient ques facē dels deutes clars fins a la summa en q ygualen. ^h Y pot cōpensarse lo deute que lo venedor deuia al comprador, ab lo preu de la cosa venuda. ⁱ Y la fermança pot cōpensar ab lo deutor, y lo procurador ab lo principal, y lo companyo ab lo companyo. ^k Y del deute naturalment degut,pot ferse cōpensacio ab altra cosa ques demane. ^l Y tambe pot fer cōpensacio ab lo fisch,qui dins sis mesos mostrara lo deute. ^m Mas no pot ferse cōpensacio de la cosa que no sera deguda al demanat. ⁿ Y quāt lo deutor,o creador son aparellats a cōpēsar,podē departir lo creador,o deutor. ^o

Com pague lo comprador de Cort.

Compensacio:

a Iac.1. 59.4.8. * viij. iij. viij. Y les consignacions pera pagar lo degut a les ciutats y viles Reals faças cōtral clauari del braç Real. Imp. 1542.16.2. 69. * xcix. iij.). Y certes viles siē pagades del quels es degut per les tachadors d' les Cortis. Imper. 1542.16.3. 70. * c. j.). Phili. 1547. 2.4. 54. & 552. 11.2.3. b Alf.2.p.41. c Alf.1.87.3.3. * viij. v. xv. Imp. 1542.16.1. 68.* viij.v.xvij d Alf.3. 231.3.2 * viij.v.xvj. e Imp.1542.16 1.68. * viij. v. xvij. f Mar.257. 2.17 * ij.v.cxxv. & lv.ij.* cap.xvij de compres de Cort.vide sup. de cōp. y ved. §. no pot. & §. la venda.

DE DRET DE COSA QUE sera donada a cēs,y dels violaris,y de vsures. TITOL XXV.

Y 3 Ningū-

l Iac.1.26.3.6.* iij. xij.vj. m Iac.1.26.3.8.* iij.xij.vij. n Iac.1.26.3.4.* iij.xij. iij. o Iac.1.26.3.7.* iij.xij.vj. Y lo deposit nos pot cōpensar.sup.de deposit. §. lo deposit.

ninguna persona regonega tenir horts, honors, castells, viles, ni alqueries en lo Regne de Valencia per algun senyor, o Princep ecclesiastic, ni seglar, excepto per lo senyor Rey, sots pena d'la vida. ^a

Ques done a cens y com.

Y lo que pēdra cens, o tribut, sino sera per lo q̄ haura donat a cēs, sia punit a arbitre del Rey y de la Cort. ^b

Y lo Rey no pren loisme, o fadiga, o cens de algu, sino per les coses que aquell ha donat a cens, o tribut, o part de fruyts, o seruici annual. ^c Y allo que es tengut a cens, o part al Rey, es dit Regalies. ^d Y aquelles persones a qui eren donades per lo Rey coses censfides franques del cens apres de la presa de Muruedre, dehuen pagar lo cens segons solien a les persones que no tenien culpa en la presa. ^e Y los Moriscos del araual de Xatua dehuen pagar los censos a que son tēguts. ^f Y si algun religios donara cosa seēt a cens, o a certa part de fruyts annuos, o en cambi de tanta terra, o edifici, o rendes, com se auindran, valga lo tal contracte. ^g Y tot lo que esta dispost de cosa censfida, axi mateix se entenga de tota cosa donada a certa part de fruyts, o de seruij, o de guany, o profit. ^h Declarant que los censals son bens seents. ⁱ Y qui dona cosa a cens, alienala, encara q̄ li reste la senyoria. ^k

¶ Si lo censater ab volūtat del senyor donara a altre la cosa censfida a cens, e aquell q̄ la prengue la dona a altre, e axi passa a molts censaters, qualseuol de aquells que la vena, o empenyore, o aliene, la fadiga y tot lo loisme resta del primer senyor. ^l Y en qualseuol carta de cens, se enten tacitamēt ab fadiga de trenta dies, y loisme, y tot altre dret de censal, encara que no sia expres, sino hi sera expres lo contrari. ^m Los quals dies de la fadiga comencen a correr desdel dia que lo censater denunciara al senyor, q̄ yol vendre. ⁿ Y quant la cosa censfida se vendra, pot retenirlas lo senyor dins los dies de la fadiga per lo preu concordat ab lo cōprador, y pot donar la cosa a altri, o Y tambe la

La obligaciō de la cosa censfida.

^a Iac. I. 32. 3. r. * iij. xxij. j. Y nos pot posar cens donador a la Esglesia. sup. d' les fant. Esgl. §. no sien.

^b Iac. I. 76. 1. 4. * ix. xx. viij.

^c Iac. I. 32. 4. 9. * iij. xxij. xj.

^d Iac. I. pr. 84. §. 8.

^e Petr. 2. 133. 3. 17. * iij. xxij. lv.

^f Imp. 1542. 2. 3. 2. * iij. xxij. iij.

^g Iac. I. 33. 4. 27. * iij. xxij. xxx. iij.

^h Iac. I. 34. 3. 39. * iij. xxij. lj.

ⁱ Alf. 3. 219. 1. 5. * ix. xv. x.

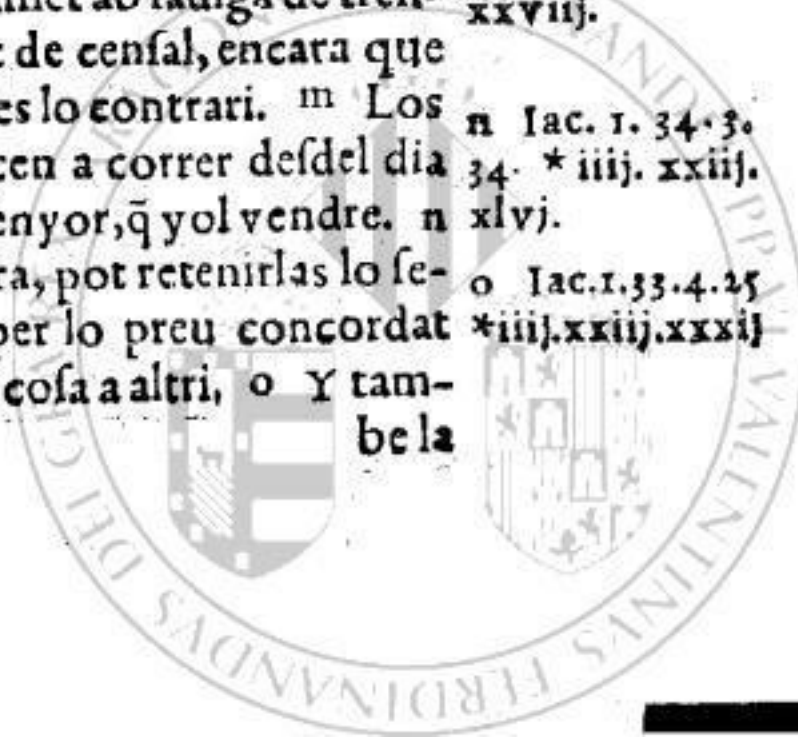
^k Iac. I. 73. 3. 9. * ix. xv. xj.

^l Iac. I. 32. 4. 10. * iij. xxij. xij.

^m Iac. I. 33. 3. 22. * iij. xxij. xxvij.

ⁿ Iac. I. 34. 3. 34. * iij. xxij. xlvi.

^o Iac. I. 33. 4. 25. * iij. xxij. xxxij.

be la esglesia de Valencia, y altres quen tenen priuilegi. ^a Y encara ques entretinga la dita cosa per la fadiga, deulis lo loume. ^b Y si crexera la cosa censada, o minuara per alluuió: axi creixca, o minue lo cens: y sia censada la cosa ab tot lo creximét. ^c Y essent donada la cosa a cens, nos pot desfer lo cōtraçte, perque trobe lo que ho dona, o lo que ho pren altre esmerç millor en mes del doble. ^d

¶ Quant lo senyor del cens donara la cosa acensada a usufruyt, o violari, sols te enten hauer donat la pensio, y poder de emparar, y la pena del que trenca la empara. Mas lo que te lo usufruyt, o violari, no pot fermar en les vendes, o alienacions, ni pendre lo loisme: ni en cas de comis pot atorgar la cosa a altri. ^e Y qualseuol censater es tengut a conseruar, y (si pot) millorar la cosa censada, encara que no sia expres. ^f Y hauent perdut lo cēlateral la possessio de la cosa censada, pot la cobrar, encara que sia del mateix senyor, pagantli les pensions, o no restant per ell de pagarles per quatre anys. ^g Y essent donada a dalgu cosa a cens, y a sos fills mascles, si algu de aquells morra sens fills, la sua part vinga al altre: y no ha menester que lo senyor lo pose en la possessio de aquella part. ^h

¶ Aquell centater que te establida la cosa pera si, y perais seus, pot donarla a qui voldra ab los milloraments en matrimoni, o en darrera voluntat. Y si la te a cert temps, o pera la vida, passat aquell temps, o acabada la vida, deu esser tornada al senyor ab los milloraments. ⁱ Y si la cosa acensada sera dexada en testament, o donada en donacio per nupcies estimada, no perço se deu fer fadiga, ni pagar loisme. ^k Ni tāpoch se deu lo loisme, quant lo marit, o los hereus restitohiran en la restitucio del dot la cosa censada que hauien rebuda en dot. ^l Y si algu fara donacio general de tots sos bens, entense que ha donat los bens censats: y per la tal donacio deuse loisme y fadiga. ^m Y en la general obligacio tābe hi recahuen los bens censats: mas

Y 4 pot

Drets del censater.

Com se pot dispoñdre de la cosa censada.

a Mar. 192. 2. 7.
* xxxj. ii. v.
b lac. 1. 34. 3. 40
* iij. xxii. liij.
c lac. 1. 33. 2. 16
* iij. xxii. xx.
d lac. 1. 31. 3. 6.
* iij. xx. vj.
e lac. 1. 33. 4.
28. * iij. xxii.
xxxvij.
f lac. 1. 34. 3. 35
* iij. xxii. xlvij.
g lac. 1. 33. 3. 19
* iij. xxii. xxiiij.
h lac. 1. 32. 4. 7
* iij. xxii. ix.
i lac. 1. 34. 3. 36
* iij. xxii. xlvij.

k lac. 1. 34. 1. 30
* iij. xxii. xli.
& pri. 39.

l Mar. 171. 4. 4.
* ix. xxj. vj. mas
si donara cosa
q̄ no porta la
muller, deuse
lo loisme. infr.
de feus. §. si lo
vassall.

m Alf. 3. 219. 1.
4. * iij. iij. iij.
Y los bens que
vendra la Es-
glesia dins lo
any deusen lo-
isme. sup. de les
fant. Esgle. §. la
cosa.

pot ferse sens licencia del senyor directe: y no lis deu loisme, sens perjudicar la senyoria directa. ^a

Loisme.

Nos vena la cosa censada sens licencia del senyor.

¶ Quát la cosa censada se vendra, deuse al senyor directe per lo loisme la deena part del preu: y sis empenyorara, la vintena part. ^b Y lo censater no pot vendre, ni en altra manera alienar la cosa censada, ni establirla a mes cens, o menys, sens voluntat del senyor directe. ^c Y si sera venuda sens dita voluntat, no val la venda, y pot comissarse la cosa per lo dit senyor. ^d Y elegint lo dit censater per la cosa censada altre senyor del que lay dona, perdala, y torne al primer senyor. ^e

Com se pague lo cens.

¶ Sino sera concordat entre lo senyor y lo censater en quin temps del any se deu pagar lo cens, entense q̄ sia pagador en tres pagues, començat la primera paga en lo primer dia de Giner. Y si sera conuègut ques pague en alguna especie de moneda, o en formèt, o vi, o oli, o mel, o altra cosa, entese ques deu pagar del millor ques trobara lo dia de la paga en lo loch hon estara lo cèfater, si altre no es conuègut. ^f Y lo valor de la moneda q̄ sera promesa, sia tant com en lo dia de la paga valdra en la taula dels càbis. ^g Entenèt per lo morabati cèfal, deu sous: y p la mazmodina cèfal, set sous. ^h Y si nos pagara lo cens en aquella cosa en que es conuengut, no es tengut lo senyor a pendre la paga. ⁱ Y hauent conuengut lo cèfater ab lo senyor de nou modo de paga, o altre paçte different del primer, y apres lo censater voldra tornar al primer paçte, penedintse del segon, no ho puga fer sens voluntat del senyor: y si lo dit censater no voldra estar a la segona concordia, encorre en pena de comis. ^k

¶ Encara q̄ la cosa cèfada sia venuda, y lo senyor haja fermat en la vèda, si lo venedor deuia algunes penfiós, pot lo senyor demanarles al còprador, o a qualse uol altre successor, y lo comprador cobreho del venedor. ^l Y si no pagat lo cèfater, altre pagara lo cès, no per ço guanya la cosa, ans resta del primer aqui fonch donada. ^m Y les coses, o fruyts q̄ estan en la cosa cèfada,

a Mar. 171. 1. 10
* iij. iij. iij. Y axi mateix se pot obligar per lo dot y creix. inf. de feus. §. si lo vassall.

b Iac. 1. 32. 3. 3.
* iij. xxiiij. iij.

c Iac. 1. 33. 3. 21.
* iij. xxiiij. xxv.

d Iac. 1. 33. 3. 24
* iij. xxiiij. xxxj.

e Iac. 1. 33. 3. 23.
* iij. xxiiij. xxx.

Y si la cosa censada sera confiscada, es del senyor directe. in fra. de dret del fisch. §. los bès.

f Iac. 1. 34. 4. 41
* iij. xxiiij. liij.

g Iac. 1. 32. 3. 4.
* iij. xxiiij. v.

h Petr. 1. 98. 2.
64. * iij. xxiiij.

vj. & pr. 18.

i Iac. 1. 33. 2. 18.
* iij. xxiiij. xxij.

k Iac. 1. 33. 4.
26. * iij. xxiiij.

xxxij.

l Iac. 1. 34. 2. 32.
* iij. xxiiij. xliij.

m Iac. 1. 34. 2.
33. * iij. xxiiij.

xlv.

vida, son obligades al senyor, y lo senyor les pot retenir de sa propria autoritat p lo cēs y pijoramēt. ^a Y pot lo senyor per lo cens penyorar y emparar la cosa y los fruyts, y altres rebudes, y tācar les portes dela casa cēfida de sa propria autoritat. ^b Y apres de feta la empara per lo senyor p dita raho, si aqlla sera trēcada, encorre lo cēsater en pena de deu sous per cada vegada q̄ la trēcara. ^c Y hauent deixat de pagar lo cēsater lo cēs per algūs anys, y sera feta la empara per lo senyor, si lo valor de la cosa cēfida no bastara a pagar lo ques deu al senyor, venas la cosa cēfida: y si lo preu de aqlla no bastara a pagar lo cens, o pijorament, pague holo cēsater de sos bēs. ^d Mas si cosa censida sera cōprada per franca, y apres aquella se trobara fer cens, o fer mes cens de aquell en ques compra, lo comprador no es tengut a les pensions passades de propis vltra la cosa censida: y sis compra sciētment, sia hi tengut lo cōprador de propis. ^e

¶ Cessant lo cēsater p quatre anys de pagar lo cēs al senyor directe, encorre en pena de comis, encara q̄ lo senyor no li haja demanat la pēsio, ^f com lo dia la demane p aqll. ^g Y pot fer a ses volūtats de la cosa commissada, ^h per molt q̄ la tal cosa estiga ruynada. Y si lo dit senyor no voldra pēdre lo cens quant lis paga, o se absentara, o p altra raho faltara per ell de cobrar lo cens, perq̄ passen dits quatre anys, lo censater comane la pēsio adalgū home hōrat dauant testimonis, y pora estar sense recel de perdre la cosa censida. ⁱ Y pot tābe donar lo censater pagues auançades, les quals lo senyor es tengut a rebre. ^k Y si hu de molts hereus del cēsater cessa de pagar per los quatre anys, pot commissarse la cosa censida contra tots los hereus. Y si hu dels hereus paga, a tots excusa. ^l

¶ Les cartes dels cēsals poden esser fetes per qualseuol notaris, ^m a or y a argent. ⁿ Y si en la carta del carregament se dira ab loisme y fadiga, y lo carregador si sera axi obligat, si lo tal censal se pot quitar,

Y si

^m Pet. i. 97. i. 36. * ix. xix. xix. & pri. 15. ⁿ lac. i. 34. 3. 38. * iiii. xxiiij. l.

^a lac. i. 32. 4. 8. * iiii. xxiiij. x.

^b lac. i. 33. 1. 12. * iiii. xxiiij. xiiij.

^c lac. i. 33. 1. 11. * iiii. xxiiij. xiiij.

^d lac. i. 34. 2. 31. * iiii. xxiiij. xliij.

^e Mar. 171. 3. 3. * iiii. xxiiij. xliiiij

Y no es concedit a la almoyna q̄ carregue ni que compre censals. Petr. 2. 115. 4. 14. * xj. ij. xvij. Y sis vendran los fruyts de la cosa censida quils cōpra pague lo cens. sup. de comp. y vend. §. aquell.

^f lac. i. 32. 3. 2. * iiii. xxiiij. ij.

^g lac. i. 34. 3. 37. * iiii. xxiiij. xlix.

^h lac. i. 32. 3. 2. * iiii. xxiiij. ij.

ⁱ lac. i. 34. 1. 29. * iiii. xxiiij. xxxvij.

^k lac. i. 32. 4. 6. * iiii. xxiiij. viij.

^l lac. i. 33. 2. 17. * iiii. xxiiij. xxj.

y com no prejudique al senyor la prescripcio d̄ la cosa censida. sup. de pres. §. lo possessor.

Commis.

Lo senyor com sia forçat a rebre lo cens.

En que reste lo dret del senyor

fia tengut com si les paraules loisme y fadiga no hi fossen expreses. ^a Y essent carregat algun censal sobre cosa censada ab licencia del senyor, y apres lo censater voldra carregar altre censal sobre la mateixa cosa, es tengut a demanar tots aquells que hi tenen censal, sots pena que a tots aquells sera comissada la cosa. ^b Y lo tal comis sols fia en lo restant de la cosa, pagats primer tots los darrers cõpradors, o creadors, en los cõsos, o preus, en los quals lo dit senyor haura fermat, en cara q̄ haja fermat saluāt son dret en tota cosa p̄ qualsseuol paraules: y si la cosa comissada no bastara pera pagar a tots, lo primer en temps sera p̄ciõr en dret. ^c

¶ Pot lo censater dexar la cosa censada, pagant al senyor les pensions lo dia que cau la paga, y no altre dia, esmenant lo pijorament a coneguda del jutge no sospitos, assignador per lo senyor: y appelleles del dit jutge a altre, tambe assignador per dit senyor. ^d Y si lo censater haura donat la cosa a cens a altre, y aquell a altre, y axi ha passat molts senyors, totes les differencies que aquells, o algu de aquells tindran ab lo primer senyor, o entre ells, se dehuen tractar en poder del primer senyor: ^e dauant del qual se dehuen clamar los altres senyors cõtra los censaters. ^f Y apres que lo pleyt sera començat en poder del jutge assignat per lo senyor directe, no sia reuocat lo tal jutge, ni li sia donat associat per lo senyor directe, ni per la part quel haura impetrat, si nos offerira noua causa de sospita, de la qual conega altre jutge no sospitos, assignador per dit senyor dins cinch dies summariament, tota appellacio remoguda. Y la part que en dit intermediatura, pague al altra part totes les despeses en doble, encara que no hi sia condemnat per lo jutge, sens poderne esser absolt. ^g Y les dites causes no sien euocades a la Real Audiencia, encara que sia per via de ferma de dret, dient que son en possessio de no pagar tāt cens: y si nega del tot esser la cosa censada, conega de la ferma de dret lo jutge ordinari. ^h Y sia procehit en les cau-

Qui conega als plets de les coses censades.

a Alf. 3. 231. 3. 4.
* iij. xxij. xxviii. Y com de ga lo not. posar sis pot quitar lo censal. supr. de nota. §. quāt

b Mar. 171. 4. 5.
* iij. xxij. xxvj

c Mar. 171. 3. 13.
* iij. xxij. xxvij.

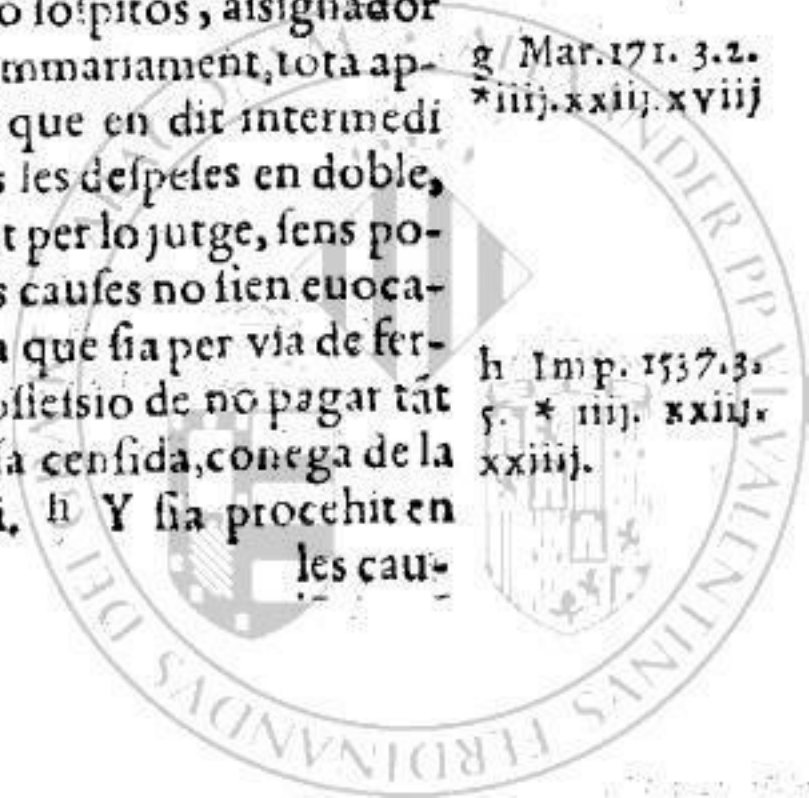
d Iac. 1. 33. 3. 20. * iij. xxij. xxiii. & 34. 4. 42. * iij. xxij. liij. & 33. 2. 15. * iij. xxij. xvij.

e Iac. 1. 33. 1. 14.
* iij. xxij. xvj.

f Iac. 1. 33. 1. 13.
* iij. xxij. xv.

g Mar. 171. 3. 2.
* iij. xxij. xvij

h Imp. 1537. 3. 5. * iij. xxij. xxiii.

les causes emphitheoticals segons Furs de València. ^a

Censals carta de gracia.

¶ Los censals declarats que son licits, pagant per liura annual onze, dotze, tretze, o catorze lliures, o mes, o menys, segons los temps. ^b Y no sien carregats censals sobre la ciutat de Valencia, ni sobre lo General a mes for de setze diners per liura, q̄ ix a quinze milia per miller, com aquest sia lo just preu. ^c Y los Moros de realench no poden carregar se censal sens licencia del Rey, o del Batle, sots pena de nulletat del carregament a quil comprara. ^d Ni poden carregar se censals ni violaris sobre vniuersitat de Militars, sens licencia del senyor. ^e Ni tampoch vniuersitat de la Esglesia sens licencia de son senyor, sino fera per redimir la tal vniuersitat de algus drets Reals: en qual cas demanada licencia al senyor, no la pot denegar. ^f

En los censals de la ciutat y General siē preterits los regnicols.

¶ Quant se quitaran los censals de la ciutat, quitē se primer los censals dels forasters que no contribuixē en les imposicions de la ciutat, y apres los mes antichs segons lo boxart: excepto censals de Esglesies, monestirs, e coses pies, que sien a arbitre de la ciutat. ^g Y carregue lo General los censals a vehins del Regne mentres se trobaran diners de aquells: y los naturals q̄ faran los carregaments, juren en poder dels Deputats que los diners son de naturals del Regne, y no de estrangers. ^h

Nos retarda la execucio per allongament, o concordia.

¶ No sien impedides les execucions dels censals per alguns allongaments, o sobrecehimēts, o moratorias, o altres impediments: y cōcedits, no valen, encara que sien penals. ⁱ Y no obserue lo jutge alguns allongaments del Rey, o altre official, sots pena de doeēts morabatins: ni lo impetrant lo presente, sots la dita pena, al Rey y a la part applicadora. Y qui no la pora, o no voldra pagar, estiga en la preso fins que pague, no feta diferencia de persones, sens remissio; ans no obstant aquells, sia enantat en la execucio: y qui ordenara tal excepcio, pague la pena del Fur. ^k La qual tāpoch

no pot

* iiii. xxiiij. lvj. & 180. 2. 1. * iiii. xxiiij. lvij. k Ioā. 141. 2. 1. vers. encara pro uehim. * iiii. xxiiij. lix. Ferd. 2. p. 2. esta pena es en lo. §. seguent.

a Iac. 1. 32. 4. 5.

* iiii. xxiiij. vij.

b Martin. Pape in ext. p. 16.

c Ferd. 299. 3. 4

* lxxij. ij. j. &

312. 4. 30. * xlvj.

ij. xxx.

d Alf. 3. p. 15.

e Mar. 195. 4. 2.

* iiii. xxiiij. xxx-

vj.

f Mar. 172. 1. 7.

* iiii. xxiiij. xxxv

g Ferdi. R. 303.

3. 4. * lxxiiij. ij. j.

supplica lo M.

que lo que do-

na los albarans

jure que fara ju

rar a quils pen-

dra, que diga

pera qui son. Y

los que troba-

ra esser de fora

sters, o de Eccle

siastichs, sen fa

ca lo faedor, y

remetse a Furs.

Imp. 1542. 13. 3.

54. * xcix. j. j.

h Ferdi. 312. 4.

30 * xlvj. ij. xxx.

Y supplica lo

E. ques done

loch als Eccle-

siastichs pera

carregar sobre

Valencia, y re-

metse la prou-

sio allochtinēt

general. Impe.

1542. 12. 4. 46. *

xcvij. iiii. j.

i Mar. 171. 4. 6.

no pot esser retardada per concordia de la major part dels creditors, si lo senyor del censal no hi haurá fermat. ^a

Nos retarda la execucio.

¶ Si en la causa de carregament de censal sera mogut pleyt, allegant lo carregament esser ficte, nulle, fals, cancellat, o altre impediment, pendent dit pleyt, no sia retardada la execucio, si ja pendent aquella nos mostrara sentencia passada en cosa jutjada, en la qual lo tal carregament sia anullat. ^b Y si algun aduocat, syndich, o procurador ordenaran, o potaran rahons, o altres impugnacions contral manament executori, y caura per sentencia passada en cosa jutjada, pague lo aduocat cent liures, y lo syndich, o procurador, o part entreuenint cinquanta liures, applicadores vn terç al Rey, o al senyor del loch, altre a la ciutat, altre a la part impetrant: y sino hauran de que pagar, sié priuats de sos officis per vn any, y estiguen en la preso communa per mig any. Y si la part les haura ordenades, y no tindra de que pagar dita pena, estiga pres mig any. ^c Y poden allegar rahons, dient lo contracte esser fals, o quitat, y que ell no es detenedor de bens que fossen del obligat al tal censal. Y pot dir que no es hereu del obligat, y que no ha acceptat la herencia. Y si sera vniuersitat, pot dir que es fet lo carregament sens licència del senyor: y pot dir que lo contracte no es estat fet, y requir que sia exhibuhit. Y los aduocats y procuradors que ordenaran les tals rahons, no son tenguts a les penes, encara que no obtinguen. ^d Y sis posaran altres rahons de les sobredites, no sien admeses, saluo son dret a qui les vol posar en altra instancia. ^e Y lo que haura pagat tres pagues, o pensions de censal, o de qualsevol altre deute, o tribut, tenintne cauteles, entense que son pagades les altres pagues precedents, si en les cauteles no sera protestat de aquelles. ^f Y lo senyor que haura rebut quatre pensions, no pot demanar les penes passades ans dels quatre anys, encara que ho haja protestat quant lis pagaran. ^g

Quines rahons se poden allegar.

¶ En se les rahons dins trenta dies. sup. de iuris. §. en la excepcio. f Ferd. 307 2.18. * iiii. xxiii. xl. g Alf. 3. 219. 1. 2. * iiii. xxii. xxxix.

^a Imp. 1542. 9. 2. 35. * non est in nouis.

^b Alf. 3. 231. 3. 5. vers. ordenam encara q si ans. * iiii. xxii. lviij & 228. 1. 1. vers. hoc etiam addito. * l. j. j. Ferdi. 2. pri. 2.

^c Alf. 3. 231. 3. 5. vers. el aduocat, syndich. * iiii. xxii. lviij. & 228. 1. 1. vers. Itē quicūque. * l. j. j. p lo qual se corrig. d. Alf. 3. vers. itē quicūque, en respecte de la pena subsidiaria, en lo de mes cōcorda. Ferd. 2. p. 2. y corrig se. Alf. 3. 228. 1. 1. vers. excipimus etiā à predictis. Hō qui allegara no possehir la especial obligacio, sino obte, escaygut en pena: y en los bens del censater hi ha tacita hypothe ca. inf. d penyo res. §. fin.

^d Alf. 3. 231. 3. 5. vers. volē empero. * iiii. xxii. lviij. Fer. 2. p. 2.

^e Imp. R. 1528. 9. 2. 7. * iiii. xxii. lxiii. y intinē

^f Ferd. 307

¶ En la causa de manament executori, impetrat en virtut de carta de carregamēt de cēsal, nos allegue excepcio de paga, de fals, de nulletat, ni altra, si nos provara per acte publich dins los deu dies del manament executori: y aquells passats, pot se prouar en altra instancia, mas per ella nos retarde lo manament executori, fins que pendent aquell se mostre sentencia en la segona instancia, donada contral impetrāt, passada en cosa jutjada. ^a Y les vniuersitats no alleguen en les rahons, q̄ la terra se despoblara, si lis fan pagar les pensions: y qui les ordenara encorrega en les penes desus dites. ^b Ni tampoch se allegue per vniuersitat que fonch fet lo carregament no estant en lo syndicat alguns de la vniuersitat, com hi sien estats la major part. Ni allegue algun particular, ell no hauer hi fermat, o no esser estat vehi al temps de la obligacio, com sia donat poder en lo syndicat pera obligar los presents, absents, y esdeuenidors, y sos bens: y estiga en la vniuersitat al temps del contracte, o de la execucio: saluo lo dret entre lo vehi y la vniuersitat. Ni tampoch se allegue que los diners no foren conuertits en profit de la vniuersitat, com baste que en lo contracte, o syndicat estiga confessat. ^c Ni tampoch se empache la execucio, perque del censal, o pensio de aquell se haja fet cessio, o altra transportacio, com lo que es permes al venedor sia permes al que te causa de aquell. ^d Ni perque se allegue dret de propietat contra lo que esta en possessio de cobrar les pensions, si lo dret de propietat nos mostraua ab actes dins los deu dies, referuat lo dit dret pera altra instancia. ^e

¶ Apres que algu haura posat les rahons al manament executori, impetrat en virtut de acte de carregament de censal, o en altra instancia impugnara lo tal carregament, continue lo escriua qui haura posat les tals rahons, o impugnaments, y interroque al qui les posa ab jurament, que diga qui ha ordenat les tals rahons, o impugnaments: y si no ho dira, no enante lo jutge

^a Alf. 3. 231. 3. § in princ. * iij. xxii. lvii. Fer. 2. p. 2. Pet. 2. 121. 2. 3. * vij. iij. ix. Alf. 3. 228. 1. 1. vers. à prædictis. * l. j. j. lo qual es corregit en respecte de la pena.

^b Ioan. 241. 2. 1. vers. prouehit estatuum. * iij. xxii. lix. Ferd. 2. pri. 2. Y dona lo Rey facultat al braç Militar perz exigir del braç cēt milia sous pera satisfer çerts carrechs del braç. Ferd. 285. 2. 4. * lxi. ij. j.

^c Ioan. 241. 2. 1. vers. insuper ordenā, e statuum. * iij. xxii. lix. Ferd. 2. p. 2.

^d Ioan. 242. 3. vers. prouehit encara. * iij. xxii. lix.

^e Ioan. 242. 2. vers. en apres statuum. * iij. xxii. lix.

Pena del aduocat que ordena les rahons.

jutge en aquelles: y si ho dira, y lo ordenant estara fora la ciutat, pose hi dictauit, ab son nom: y si sera en la ciutat, vaja lo escriua al que sera nomenat, y diga li si ell ha ordenades aquelles rahons, o impugnament: y si dira q̄ si, continue la resposta y lo nom del ordenat: y si dira q̄ no les ha ordenades: y ans que totes les de sus dites coses sien fetes, no sia enantat per lo jutge en les rahons. ^a Y si seran posades les rahons per meses, quat lo proces estiga en punt de acort, lo escriua portel a casa del Assessor, dins deu dies si estara en la ciutat, y si estara fora dins quinze dies, y escriua lo dia q̄ loy dona, sots pena de cinch cents sous: y lo Assessor declare hi, y pose la sentencia en la Cort dins trenta dies apres que li sera donat, si sera en la ciutat: y si estara fora dins quaranta dies, sots pena de mil florins, al Rey y a les parts applicadors. ^b

Nos appelle.

¶ De la sentencia en la qual se declara valer lo manament executori impetrat en virtut de acte de carregament de censal, nos pose appellacio de aquella, ni recors, ni supplicacio, ni sen demane correctio, nis vlc altre remey: y sis vsara, no sia admes: ans no obstant aquells, sia procehit en la execucio. ^c Ni sien fetes en les causes de censals ni violaris commissions ad decidendū: y si seran fetes, sien reuocades: y lo official que no ho guardara, pagara dos mil florins, y recaura en la desgracia d̄l Rey. ^d Y si les dites causes sera euocades a la Real Audiencia, guardē se los Furs y pragmatiques, q̄ ho disponē: y lo executat pague cent florins al Rey y a la part, y es hagut p̄ cōdenat en les despeses. ^e

Nos cometen plets de censals.

Nos enoquen a la Real Audiencia.

¶ Si los Governadors seran instats principalmēt, o subsidiaria a fer dita execucio, y aqueils seran tarts y remissos, y requests per tres protests, dels quals cōste ab acte, o per relacio del porter, sia procehit contra aquells, o surrogats sos bens per lo jutge elet per lo impetrant la execucio en lo Regne, fins que haja satisfet al dit impetrant de totes les pensions a ells degudes, y despeses. E si lo dit jutge elet sera tart en dita execucio,

Los officials afavorixquen la execucio dels censos.

^a Alf. 3. 231. 3. 5. vers. e per ço q̄ pus clarament. * iiii. xxiiij. lviiij & Alf. 3. 228. 1. 1. vers. sancimus ac etiam. * l. j. j. Ferd. 2. pri. 2. Y los censals ques carregaren per lo General pera pagar lo seruey de les cortz dels anys. 1528. & 1533. sien tāt priuilegiats cō los altres censals ques carreguen sobre lo General. Impe. 1537. 14. 4. 64. * xlix. ii. lxj.

^b Ioan. 241. 2. 1. vers. E per tolre totes maneres. * iiii. xxiiij. lix. Ferd. 2. p. 2. ^c Alf. 3. 231. 3. 5. vers. e hon algunes rahons. * iiii. xxiiij. lviiij & 228. 1. 1. vers. item si contra mandatum. * l. j. j.

^d Alf. 3. p. 32.

^e Phil. 1547. 8. 4. 9.

execucio, pague ho de sos bens: y lo executat p dita ra ho no faça represalies, sots la pena estatuhida p Fur. ^a
 Y si alguna vniuersitat, o persona poderosa, fara resistencia al jutge, o commissari que executara per dita raho, mostrada la cõmissio, tancant les portes, o fent altra resistencia: lo que haura resistit, y los que li ajudaran muyren, y encorreguen altres penes per Fur y de justicia estatuhides: y si nos poran hauer, sien bandejats del Regne, y no sien receptas, sots les penes del Fur, y dels bens de aquells sien pagades les pensions y despeses dels officials y de la part. Y execute per los officials, conuocant hi les hosts, si menester sera, a despeses dels resistents: y donen hi tot fauor, sots pena de dos mil florins. ^b

Fermances dels censals.

¶ Aquells que seran constituhits principals obligats en alguna carta de censal, y no haurã pres lo preu de aquell, ans verament son fermances: si pagaran les pensions y despeses, poden vsar contral principal deutor de tots los remeys de la present pragmatica, tenint carta de indẽpnitat. ^c Y tambe en les cõdemnaciõs ques faran en virtut de carta de censal, poden vsar se tots los remeys sobredits, los quals han loch en tots contractes de censals, violaris, e altres, ab responsio de interes de homens del Regne, sens tota fictio. ^d

Condemnats per censal.

¶ Lo senyor Rey, y son primogenit, y lochtinent, iuren de guardar les coses sobredits dispostes per lo Rey Iuan segon, y que no pendran algun official, ni Assessor en lo Regne, que ans de exercir son officio no jure, que ho guardara, o fara guardar, sots pena de dos mil florins. ^e Y los officials annualls jurẽ al principi d son officio de guardar les dites coses: y qualseuol official que no ho guardara, sia priuat de son officio, e inhabilitat pera tornar hi, y pague les pensions y despeses a la part, executores per los nous officials, ques elegiran en lo loch dels remoguts; y faças la execucio prompta com en coses fiscals sens proces. ^f

Iuren los officials.

¶ Carregues lo violari a raho de dos sous deu diners, y

^a Ioan. 242. 2. r. vers. E com en lo Regne. * iij. xxiiij. lix. Y de certs cõsals carregats sobre les salines de la Albufera de la senyora Reyna, façasen justicia fis demanara, cõ no sia greu. ge d Cort. 102. 149. 2. 12. * xvij. i. j.

^b Ioan. 242. 2. 1. vers. e com impunitat dls. * iij. xxiiij. lix. Ferd. 2. p. 2.

^c Ioan. 242. 2. r. vers. e com moltes vegades. * iij. xxiiij. lix. Ferd. 2. p. 2.

^d Ioan. 242. 2. 1. vers. Encara volẽ, statuhim. * iij. xxiiij. lix. Ferd. 2. p. 2.

^e Ioan. 242. 2. r. vers. E cõ mes se acostume. * iij. xxiiij. lix. Ferd. 2. pri. 2. & 272. 4. 15. * iij. xxiiij. lix.

^f Ioan. 242. 2. r. vers. statuhim. encara, prouehim. * iij. xxiiij. lix. Ferd. 2. pri. 2.

Violaris.

ners, y pugesca per liura: de modo que set anys de pensio responguen a la propietat: y sis carreguen a major for, no val lo carregament ipso iure. Y carregues a dos vides tan solament, y no mes, sots pena de inualiditat. Y sis carreguen sobre penyores, no val lo contracte: y no si posen pactes deshonestes, y senyaladament no si pose pacte, que si no hi fermara tal persona sia cas de quitament, o altre semblant pacte: ans si lera carregat no sia extincit, sino per mort de les dos vides, o per quitament fet de voluntat dels dos originals carregadors, o que per justicia fos axi declarat. Y nol carregue menor de vint anys sens decret, o consentiment del curador, y que sia conuertit lo preu en son profit: ni per menor de vint y cinch anys sens licencia de son pare, o de dos parents sino tindra pare: ni hi sia fermança, y si lera fet, no val lo contracte: y lo notari quen rebra lo acte, sia priuat del art de notaria per deu anys: y los axi prohibits de carregarse, no puguen fer ho per tercera persona, sent carta de indèpnitat, o altra cautela: y sis faran tals cauteles, sien nulles. Y facen publicar los officials la present pragmatica, sots pena d mil florins, al Rey applicadors. ^a Y poden demanarse les pensions que caygueren durant les vides apposades en lo contracte, encara que sia extincit per mort de aquells. ^b

Vsures.

¶ Christians ab Christians no cõtracten vsures. ^c Y qui les contractara, perda lo preu de aquelles, y sia del manlleuador, y torne les penyores si les tindra, y pague mes la mitat del preu al Rey, al justicia, y al manlleuador y gualment applicador. Y sis faran per medi de corredors, o tereers, sien tenguts a la pena los que liuren los diners, y cobren les penyores. ^d Y los tals corredors y mijers sien punits a priuacio del officio de corredors, y vint y cinch liures per cada vegada: y si no poran pagarles, sien açotats, y façasen inquisicio per lo justicia. ^e Y lo caualler que vendra, donara, o baratara alguna cosa a logre pda lo cabal y lo guany, appli-

^a Pragmatica Regis. Ferdi. 2. impressa & pregonizada, quã habeo in foris. Imp. 1533. 18. 3. 1. * iij. xxij. lx. ij.

^b Ioan. 238. 35. * iij. xxij. lx.

^c Iac. 1. p. 13.

^d Ferd. 2. p. 34 §. 13.

^e Ferd. 2. p. 34. §. 14. com se execute hon se opposa de vsura. vide. sup. de iuris. §. en la. Com la cõtracten los jueus. sup. de jueus. §. sols. Nos faça commissio cõtra vsurers. sup. d l dret e Furs. §. en les. ni inquisicio. sup. de accus. §. inquisicio.

applicador al Rey y a la part mijerament, y lo deutor no deu pagar lo logre: lo que ha loch si sen clamara, y no ha loch en caualls, ni altres caualcadures. ^a

^a Iac. 1. 16. 4. 3. * iij. xiiij. xj.

D E L S F E U S.

T I T O L X X V I.

Ots los habitants, o heretats en lo Regne de Valencia, dehuen fer sagrament de fealtat al Rey y a sos successors. ^b Y fermen dret tots al Rey quant per aquell seran demanats, encara que no tinguen feu per ell. ^c Y lo estranger que vindra a habitar Valencia, sia franch y absolt del homenatge que altre hauia prestat, com desampare lo que per aquell tenia. ^d Y si lo Rey se retingue postat en algun castell, vila, o loch, entense quel se ha retengut en tot lo terme de aquell, o aquella, y fortalees que en lo tal terme se faran, encara que no sia expres en la carta: com en nom de castell, o vila, no sols se enten lo q̄ esta dins los murs, mas tambe tot lo terme. ^e

^b Iac. 1. 77. 2. 16. * ix. x. xvij.

^c Iac. 1. 77. 2. 18 * ix. xxj. xix. sup plica lo. E. que los vassalls de Ecclesiastichs no puguen auassallar-se a altre mes poderos, ni al Rey, y no es concedit. Pet. 2. 11. 1. 15. * xj. i. xviiij.

Quant lo senyor rebra postat de algun castell, o vila, mentres lo tindra pr̄ega totes les rendes de aquella vila, o castell, y de sos termens. ^f Y lo que te castell, vila, o loch, o altra cosa en feu, entense calladamēt que hi te postat, pau, guerra, loisme, y fadiga, encara q̄ no hi sia expres, com no si expresse lo contrari. ^g Y lo senyor pot pendre postat del castell, vila, o loch, per ell tēgut en feu, per regonexença, o per fadiga de dret, o per no voler pagar, o fer lo seruij degut, o per voler hi habitar lo senyor alguns dies. ^h Y si lo senyor rebra postat del castell del vassall, regonexent lo per senyor, e haura tēgut lo senyor deu dies lo castell, torne loy al vassall ab sos drets apres dels deu dies, retent se lo senyor les justes despeses que haura fet en guardar dit castell mentres lo tingue. Y si rebe lo postat per

^d Iac. 1. 81. 2. 2. * iij. xxxiiij. xvj.

^e Iac. 1. 76. 3. 2. * ix. xxj. ij.

^f Iac. 1. 76. 4. 3. * ix. xxj. iij.

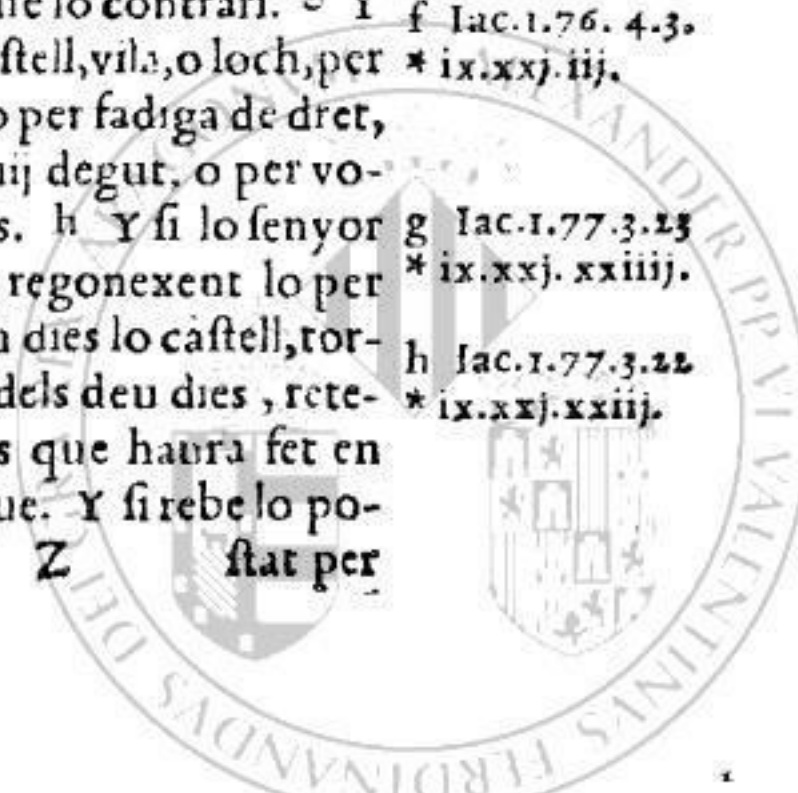
^g Iac. 1. 77. 3. 23 * ix. xxj. xxiiij.

^h Iac. 1. 77. 3. 22 * ix. xxj. xxiiij.

Preeminencia del Rey en los feus.

Lo feu que cõte.

Z stat per

stat per fadiga de dret atrobada en lo vassall, no li torne lo castell fins q̄ li haja fet dret. ^a Y si algu del Regne se fara vassall, o prestara homenatge a caualler, o clergue, o sera rebut: lo quis fara vassall, o lo rebra, sino sera clergue, estiga a merce del Rey. ^b Y ningu prenga a altre homenatge, sino per lo feu, o cens que per ell te. ^c

¶ Aquell que te castell per senyor, y request per lo senyor nol voldra tornar, sia traydor manifest: y no sen pot saluar per si, ni per altri, per batalla, ni de altra manera. ^d Y mentres lo vassall contradira lo fermar dret, y donar postat a son senyor del feu, es bar y traydor, y deu esmenar a son senyor los danys y despeses q̄ per dita raho haura fet. ^e Y si lo vassall cōtradira lo postat a son senyor, y sostédra lo reptament q̄ lo senyor li fara, si lo senyor pora pēdre aquell castell, tinga lo ab tots los feus q̄ li pertanyen, fins q̄ li sien pagades les despeses que haura fet en pendre y guardar lo castell: y se assegure ab jurament en ses mans, prestador ab escrits, que no lis cōtradira mes lo postat. ^f Y si contendra fermar dret a son senyor, y per ço lo senyor li pendra lo feu, no deu tornar lo fins tant lo vassall li haja fet dret, y refet les despeses de pendre, y guardar lo castell, y en lo emparament del feu. ^g Y si lo vassall pagara besants a altre que a son senyor, pot esser punit a arbitre del senyor. ^h Y ningu pot rebre besants de vassall de altri, que nos mude en lo seu loch: y per ço nol reben los oficials Reals, ni senyors de altres lochs. ⁱ

¶ Los cauallers que per altres cauallers tenen cōses a feu, o cens, o tribut, o certa part de fruyts, si per aquella cosa contendran ab lo senyor, fermen dret en poder de aquell: y si contendran per altres coses, en poder del Rey. ^k Y si los vassalls pledejaran, pledejen en poder del senyor: y donels lo senyor jutge no sospitos a la hon vulla dins lo Regne, com sia loch conue-

nat. in prin. ⁱ Ioan 240.2.3. E.M. * vj. j. xxix. ^k lac. i 77.2.19. * ix. xxj. xx. semblant esta. sup. de jurisd. de tots jut. in prin. & §. fin.

Pena del vassall que no tornar al castell a son senyor.

Davant qui pledejen.

^a lac. i. 76.4.4. * ix. xxj. iij.

^b lac. i. 76.1.4. * ix. xx. viij.

^c lac. i. 76.1.5. * ix. xx. ix.

^d lac. i. 76.3.1. * ix. xxj. j. y per

quela baronia de Arenos ab

fos lochs foneh rebete es con-

fiscada, dedu-

hits los credits. Ferd. 286.3.1. *

lxij. iij. j. vsq. 290.4.24. * lx-

vij. ii. xxij. Y les ciutats y vi-

les Reals cobrē lo que han ga-

stat en cōquistar aquella y

a Chelua. Ferd. R. 307.2.19. *

lxxiiij. iij. j. ^e lac. i. 77.4.26. * ix. xxj. xx-

vij. ^f lac. i. 77.3.25. * ix. xxj. xxvj.

^g lac. i. 77.3.24. * ix. xxj. xxv.

^h Ioan. 240.2.2. * viij. viij.

xxix. Dels besants dels Mo-

riscos ha fet lo Rey donacio

als cauallers y ciudadās, y ho-

mens de viles, y nols donē al

Rey. sup. de do

nat. in prin. ⁱ Ioan 240.2.3. E.M. * vj. j. xxix. ^k lac. i 77.2.19. * ix. xxj. xx. semblant esta. sup. de jurisd. de tots jut. in prin. & §. fin.

conuenient y segur al vassall. ^a Y ningun feuater execute justicia personal en son loch, vila, o castell, si non tindra carta expressa del Rey. ^b

¶ Si lo vassall vendra la cosa que per lo senyor te a feu, hajan lo senyor per loisme la deena part: y sis empenyara, la vintena part: mas nol se pot retenir per fadiga, com no sia raho que hu mateix sia vassall y senyor. ^c Y no pot permutarse lo feu sens licencia del senyor, pagant li la deena part, com sis venes. ^d Y la cosa téguda a feu, o cés, o tribut, o certa part d fruyts, o de seruij, pot cascu obligar la a sa muller al temps de nupcies per son dot, o creix, sens consentiment del senyor, y sens pagar li loisme. Mas si en paga de son dot, o creix, o algũ dret la donara a la muller, deuse lo loisme al senyor, com si la venes. ^e Y no pot lo feu esser alienat, ni empenyat, ni obligat, sens licència del senyor: y si sera fet no val, no obstant alguna prescripcio, o teneo. ^f Y lo vassall no pot alienar lo feu a mes baix vassall que ell es sens voluntat del senyor: ni lo senyor pot alienar son feuater a mes baix senyor que ell es, sens voluntat del vassall. Y si lo vassall pledejara cõtra lo senyor, y lo vassall sera agrauiat, pot recórrer al Rey: y si lo Rey los dona dia pera fer los demanda del feu, donel en loch hon puguen anar y tornarsen a sa casa dins vn dia, o sino façals la despesa, com se fa en Barcelona. ^g

¶ Es de natura del feu, q̄ deu portar honor lo que te la cosa a feu a son senyor: y axi si cauallet dexara a son senyor en batalla campal, perda lo que per aquell te. ^h Y lo vassall que procurara de jaure, o jaura ab muller de son senyor, o sera contra son senyor en batalla campal, o li matara lo fill, perda lo feu. ⁱ

¶ Quant lo senyor del feu morra intestat, pot lo Rey atorgar lo feu al que voldra de sos hereus: y sino tindra fills mascles, a la filla, obligantse ella a fer lo que lo pare era obligat per lo feu. ^k Y morint lo vassall sens hereu, succehix aquell que lo senyor voldra dels

^a Iac. i. 77. 4. 27
* ix. xxj. xxvij.
^b Iac. i. 77. 1. 9
* ix. xxj. x.
^c Iac. i. 77. 1. 8.
* ix. xxj. ix.
^d Iac. i. 77. 2. 17
* ix. xxj. xvij.
^e Iac. i. 76. 3. 5.
* ix. xxj. v. limi
tas vt. supr. de
dret de cosa q̄
sera don. a cés.
§. aquell censa-
ter.

^f Iac. i. 76. 4. 6.
* ix. xxj. vij.

^g Iac. i. 76. 4. 7
* ix. xxj. viij.

^h Iac. i. 77. 1. 10
* ix. xxj. xj.

ⁱ Iac. i. 77. 3. 20
* ix. xxj. xxj. Y
lo loch de Mon
tartal, que esta
prop d Alzira,
es militia anti-
ga, y com a tal
goza dels priui-
legis. Ferd. 285.
4. 6. M. lxi. iij.
j.

^k Iac. i. 77. 1. 13
* ix. xxj. xij.

Com se pague
loisme.

Lo vassall pot
recórrer al Rey

Lo feuater deu
honor al se-
nyor.

Successio en lo feu.

mes propinchs parents. ^a Y si lo hereu del vassall anara dins vn any dauant lo Rey, o dauant lo hereu poch del senyor, y fara omenatge, atorguelis lo feu sens son prejui, ni de altri aqui pertanygues. ^b Y lo dit hereu del vassall si sera menor de vint anys, vaja dauant son senyor sens algun medi, y faça omenatge per aquell feu, y atorguelis per lo senyor, saluo son dret y de altri. ^c Y si lo hereu del vassall mort, major de vint anys, no cumplira dins vn any apres mort del pare lo que per aquell fonch disposst, perda lo feu. ^d Y quat lo senyor morra, vinguen los vassalls que tenē feu per ell a son hereu dins vn any, y faceni omenatge de mans y de boca, y prenguen per sa ma lo castell, o feu que tenien per lo senyor mort. ^e Y en les herencies de vassalls Moros que pertanyē als senyors dels lochs, no sen empache lo Batle pera Moros que no son dels lochs. ^f

Com dehuen residir los vassalls.

¶ Lo senyor no pot forçar als que tenen terres en sos lochs, pera que habiten en aquells. ^g Y los que tindran terres en loch de senyor, ab condicio que hagen de habitar en aquell loch, si sen iran a habitar en altres lochs, dehuen vendre los bens seents dins quatre mesos, sino lo senyor los pot ocupar, y vendrels a altres, ab los pactes quels tenia lo quels dexa. ^h Y les franquees que seran concedides als senyors de vassalls Militars pera sos vassalls, aprofite tambe pera ells mentres seran senyors del loch per lo qual tenen la franquea per acte de Cort, o fora Cort, axi com sera. ⁱ

Sagrament de fealtat, y a que obligue.

¶ Lo que tindra alguna cosa per senyor, o tindra alguna cosa per franca en terme de terra de senyor, es tengut a fer sagrament de fealtat adaquell senyor de guardarli fealtat, y totes les coses que calladament y expressa se contenen en lo sagrament de fealtat. ^k Y lo que

nyor. sup. de Iueus. §. ningun jueu. ⁱ Ioan. 245. 1. 1. * liij. j. j. ^k Iac. 1. 72. 3. 1. * ix. xiiij. j. Y mentres lo senyor estara excommunicat, no pora demanar la fealtat al vassall. sup. de les sant. esgles. §. 1. Y no es declarat lo ques supplica, ques declaras a que son tenguts los que tenen terres en lochs de senyors. Pet. 2. M. 114. 3. 2. * ix. xiiij. ii). Y si lo vassall del Rey se fara vassall de senyor. sup. de off. iust. §. es inferior.

^a Iac. 1. 77. 3. 28
* ix. xxj. xxi).
^b Iac. 1. 77. 1. 13
* ix. xxj. xiiij).
^c Iac. 1. 77. 2. 14
* ix. xxj. xv).
^d Iac. 1. 77. 2. 15.
* ix. xxj. xvj).
^e Iac. 1. 77. 1. 12
* ix. xxj. xiiij).
^f Mart. 187. 3. 2.
E. M. * xxix. j. j.

^g Pet. 1. 96. 3. 25
* j. v. vj). Y los vassalls de la baronia d Cortes nos mudera a altres lochs, sots pena de la vida, perque mataren a son senyor, y dehuen pagar la composicio: y quilis rebra, e guiara pague mil ducats al Rey y als fills del mort, ab les despeses. Impe. 1533. 14. 1. 52. * lxxxiiij. ij. j.
^h Pet. 2. M. 259. 2. 1. * j. v. vij). p aço se prouehix lo q fonch negat. Pet. 2. 114. 4. 7. * x. ij. iij). Y los Moros y Iueus vassalls del Rey sis mudera a terra de se-

lo que fara sagrament de fealtat, deu tenir en la memoria les coles següents, ço es, que no damnifique al senyor en son cos, ni li descobra son secret a son dany, ni li cause dany de les fortalees de les quals lo senyor esta segut, ni li danye en sa justicia: ni jaga carnalment ab sa muller, mare, ni filla; ni faça cosa semblant a deshonestia en sa casa: ni li danye les possessions: ni li cause que lo que li es facil al senyor lis faça difficult, ni lo que li es possible lis faça esser impossible: ni tinga a son senyor secreta cosa que li es danyosa: y aço mateix ha de fer lo senyor ab ion vassall.

2 Iac. i. 72. 3. 2.
* ix. xiiij. ij. Y reuocas lo sagrament que fonch prestat al infant don laume, y los subdits no foren absolts, y foren manats que jurassen al infant Alfonso. Iac. i. pri. 53.

y juraren per Rey al infant en Pere. Iac. i. pri. 62. Lo qual jura de guardar los Furs y priuilegis. Iac. i. pri. 63.

❁ Fi del libre tercer. ❁

Z 3

DE

DE LES INSTITUCIONS DELS FVRS Y PRIVILEGIS DEL REGNE DE VALENCIA.

LIBRE QVART.

DE ACCVSACIONES, clams, y inquisicions.

TITOL PRIMER.

Qui pot accusar, o no.

A Cort no oja de algun crim sens acusador. ^a Y pose la accusacio vn sol acusador, y no molts, sino eren les accusacions diuerses, que pot acusar cascu, o la accusacio no pertanyia a molts. ^b Y pera acusar de algun homicidi, sien rebuts primer los parents del mort, y entre aquells lo mes propinch: y si son molts en vn grau, lo mes honest: y sino hi ha parents, sia rebut qualseuol estrany, com no sia vil persona, a conexença dels prohomenys y de la Cort. ^c Y los presents poden acusar, y no los absents. ^d Y ningú pot posar denunciacio per procurador, mas en presencia del denunciador pot altre dir sa raho per ell. ^e Y lo Rey no pot posar denunciacio contra algu per algun crim, com sia jutge, sino sera en negocis propis. ^f Y ningú ha de esser forçat a posar denunciacio contra altre. ^g Y lo hereu es tengut a acusar al matador del testador, mas no es tengut a vengar li la mort. ^h

a Iac. i. 63. 4. 8.
* ix. j. xxj.

b Iac. i. 63. 4. 5.
* ix. j. xvij.

c Iac. i. 63. 4. 6.
* ix. j. xix.

d Iac. i. 63. 4. 7.
* ix. j. xx.

e Iac. i. 63. 3. 3.
* ix. j. xv.

f Iac. i. 63. 4. 4.
* ix. j. xvj.

g Iac. i. 14. 2. 1.
* ij. ij. j.

h Iac. i. 64. 1. 11.
* ix. j. xxvj. Y qui puga demanar injurias de altri. inf. de injur. §. si injuria.

¶ Lo

¶ Lo fill que esta en poder del pare no pot posar clam de son pare, encara que lo pare li done licencia: ni lo libert contra lo patro en causa criminal, com seria furt, o rapina, o altre semblant: ^a si ja lo libert no sera de vniuersitat, lo qual se poria clamar de la vniuersitat, y d' cascu de aquella. ^b Y ningun pot esser forçat a posar lo clam, mas deu narrar al jutge lo fet, y dir la raho per que demana, y donar lo clam en escrits. ^c Y tot clam ciuil, o criminal, deu esser donat a la Cort per escrits. ^d Y apres que lo clam sera posat, pot si ajustar y lleuar: mas nos pose de nou ans de acabar lo primer, sino sera per altra raho: com la demanda clara no dega esser retardada per la que no sera clara. Y lo reo no pot fer recouencio sino dins tres dies apres de començat lo pleyt, y dauant lo jutge hon la primera demanda sera posada, tant que sia per lo mateix pleyt, com per altre. ^e

Com se accuse.

Seguretat del
accusador.

¶ Aquell que posara accusacio, assegure que no exira de les terres del senyor Rey fins a la decisió de la causa: y si sera dexada a offici del jutge, no ixca de les dites terres fins que haja instruhit la Cort dels indicis y testimonis que te, dauall de pena: y lo Fitch no pugua demanar mes terme pera prouar: y la pena pot esser menor que la del accusat, a arbitre del jutge: y no sia tal, q per terror de aquella les gents dexen de acusar. Y qui per pobrea no pora assegurar, ab jurament sia admes a acusar. ^f Y lo que acusa bestraga les despeses y salaris al jutge y escriuans y altres fins a la sentencia, per que lauors les cobrara: y sino hi ha accusador, no prenguen alguna bestreta. ^g Y al que denuncia done lis per lo jutge cert temps pera posar y proseguir la denunciacio: y si dins aquell temps no la posara, o proseguira, sia absolt lo accusat de la instancia del juhi. ^h Y qualseuol pres deu esser denunciat dins deu dies apres que sera pres, sino sia deliurat de la preso, y lo denunciat se deu obligar a la pena del tallio. ⁱ Y si lo acusador ans de les respostes d' la part, o apres,

Z 4

dins

^a Iac. 1. 7. 2. 2. *

ij. ij. ij.

^b Iac. 1. 7. 2. 4. *

* ij. ij. vj.

^c Iac. 1. 5. 2. 4. *

j. vj. x.

^d Iac. 1. 51. 3. 13 *

* j. vj. ix.

^e Iac. x. 5. 1. 1. *

j. vj. j.

^f Iac. 2. p. 139.^g Petr. 2. 125. 2. *

18. * xi. j. j.

^h Petr. 2. p. 34.ⁱ Ioan. 260. 4. *

1. * lix. j. j.

Immiscuicio
del Fisch.

Com sia denū
ciat nauyer.

Penadel tallio.

dins deu dies apres de la denūciacio renunciara a son clam, no la pot profeguir lo Fisch, encara que dins los dits deu dies si fos immiscuit en los casos adaquell pertanyents: si ja no sera cas hon se dega pena corporal principalment. ^a

¶ Si accusacio sera posada contra algun nauyer de vexell aparellat pera partirse, dones al demanador temps cert pera fundar son dret, lo qual si passara, y nos haura pogut determinar lo negoci, done lo nauyer fermança, y defenses per procurador, y faça son viatge: y sino trobara fermança, o procurador, enātes en lo pleyt de dia en dia. ^b

¶ Denunciador es aquell que profegui la denūciacio en tot, o en part. Y no deu posarse accusacio ab solemnitat, sino dient, Yo tal accuse a tal. Y si lo accusant per crim, per lo qual sis prouas se deuria pena corporal, no prouara, deu sostener la pena que lo accusat sostendria si li fos prouat lo crim, y pagar les despeses: y en crim per lo qual nos degues pena corporal, deu pagar les despeses: ^c sino haura tengut justa causa de denunciar, a coneguda del justicia. ^d Y tot accusant deu obligarse a la dita pena del tallio en cas que falte en la proua, y lo jutge deu en son cas condēnar en la dita pena, sots pena de priuacio de offici: excepto si la accusacio sera posada per mort de son ascēdent, o descendent, o germa, o nebot, o conjugat. Y lo jutge que no guardara dit orde, encorre la dita pena, y en la ira del senyor Rey, y mil florins. ^e Y qui posara accusacio, no li sia admesa, que primer nos obligue a la dita pena del tallio, sots pena de nulletat de actes: y lo pres sia tret de les presons: excepto lo Fisch, que deu procehir segōs per Furs esta dispost. ^f Y lo jutge en la sentencia absolga, o condemne al acusador de la pena del tallio, sots pena que deu restituhir lo salari que haura pres de la sentencia, y pague al denunciat les despeses que haura fet en la causa. ^g

¶ Si morra lo accusat pendent la accusacio, es finida

^a Ioan. 237.4.1
* j.iiiij. xiiiij.

^b Iac. 1.14.3.2.
* ij. ij. ij.

^c Iac. 1.63.3.2.
* ix. j. ij. Y com se porte dauāt del Governador accusacio criminal. supr. de offi. Gub. §. No impedixca.

^d Iac. 2. p. 114.

^e Alf. 3. 260. 1. 1. * ix. j. iiiij. Y lo marit nos obliga a pena del tallio accusant la muller de adulteri. infr. de adult. in prin.

^f Ferd. 271.4.6
* ix. j. iiiij.

^g Imp. 1537.4.4.12. * viiiij. j. v. Phil. 1564. 6.4. 52.

Com finix la
accufacio.

nida la accufacio quant al crim y bens del denunciati: mas tornen los hereus del accufat tant quant ne haque los crimos. ^a Y no pot lo accufador tornar a la accufacio a la qual haura renunciat. ^b Y pera renunciar a denunciacio no hi es menester abolicio. ^c Y si lo accufat fera absolt per lo jutge, no pot lo mateix accufador, o altre effer tornat a accufar per lo mateix crim, si la accufacio nos dexa de profeguir per engan, o corrupcio. ^d

Accufacio con
tra absent.

¶ Quant algun absent fera accufat, y citat no comparra, no se li admeta defensor, sino pera allegar les causes de ausencia. ^e Y si seran allegades justes causes de ausencia, les quals o per les condicions dels allegants, o altres conjectures parexera al jutge que sien falses, o fiçtes, encara que pareguen veres, aptes, y pertinents, lo jutge les pot repellir sense seruar solemnitat: y si parexera lo contrari, o lo jutge estara en dubte, faça que lo propofant en son nom propri se obligue sots certa pena, adaquell per lo jutge imposadora, assegurant de pagarla sis cometra, applicadora al Rey y a la part, si les causes apparran effer falses, o fiçtes. ^f Y lo priuat que posara accufacio contra absent, jure q̄ tot lo que posa en la denunciacio te per cert que es ver, y lo denunciat ha comes aquell crim, y que te presumpcio y indicis: y si jura lo sobredit per alguna part de la denunciacio, sia admesa per aquella part, y no en mes. Y si lo denunciador ne dona informacio, vista aquella, lo jutge delibere en que la admetra. ^g Y les causes de proces de ausencia nos euoquen a la Real Audiencia: y si seran euocades, nos pague salari de la sentencia. ^h

Com accufe lo
Fisch.

¶ Lo Fisch nos empache sino en los casos que per Fur li son permesos. ⁱ Y no denuncie sino presa primer informacio, y mostrada al Aduocat fiscal, y a cõfessell de aquell. Y sols denuncie per lo que li constara en la informacio, y no per altre crim, referuat al Fisch de poder denunciar per lo crim que constara. ^k Y quãt denun-

^a Iac. 1. 63. 4. 9.
* ix. j. xxij.

^b Iac. 1. 63. 3. 1.
* ix. j. j.

^c Petr. 2. 158. 3.
22. ad tempus,
* ix. j. xxiiij.

^d Iac. 1. 63. 4.
10. * ix. j. xxiiij.

Y quãt hi haura absolucio, com se continue. fu. de sent. in prin.

^e Iac. 2. 101. 2.
16. * ix. vij. xv.
& p. 14.

^f Petr. 2. 155. 1.
14. * ix. vij. xvj.

^g Ferd. 2. 71. 2.
2. * ix. vi. xij.

^h Imp. 1537. 4.
4. 11. * ix. xix.
xciiij.

ⁱ Petr. 2. R. 140.
1. 22. * j. iiij. xx-
iiij. Phil. 1564.
10. 2. 73.

^k Ferd. 271. 3. 3.
* ix. j. xj. Impe.
R. 1528. 9. 1. 3. *
ix. j. xij. & 1542.
6. 2. 17. * ix. j.
xiiij.

denunciara a molts per vn mateix crim, deu fer cōtra tots vn proces, y no differentes : si ja algu dels denunciats no demanara proces a part. ^a Y no pose denūciacio sense lo Dictauit Fisci Aduocatus. ^b

¶ Los clams ciuils, o criminals donense a la Cort per escrits. ^c Y lo que primer se clamara deu esser oit primer, y lis deu respōdre primer per son aduersari. ^d Y quant lo actor haura declarat la cosa, o la quantitat que demana, deu li respondre lo reo. Y si lo actor jurara que al principi no pot declarar son clam de tot, tambe li deu respondre lo reo. ^e Y lo que haura posat clam, proseguixcalo : y si dins deu dies, podent lo proseguir, nol proseguira, no sia apres oit, si per malicia ho haura dexat: de la qual malicia constara, si citat tres vegades peremptoriament, amonestant al actor que enante son clam dins deu dies, dexara de proseguirlo. ^f Y si haura renunciat lo clamater al clam q̄ haura posat de paraula, no si pose lo Fisch, sino sera en los casos a ell permessos de proseguir sens part. ^g Y la Cort diga al reo qui es lo ques clama, y de quāta quātitat se clama, encara que lo reo no ho demane. ^h Y lo clamant pot ajustar, minuar, mudar, y corregir al clam fins a sentencia diffinitiuā. ⁱ

¶ Inquisicio pot fer lo justicia contra los publicament infamats de homicidi, de crim sodomitich, de lardronici, de suahiment de cases, de furt, de rapina, de trencament de camins, de tala de camps, y de vinyes, y de horts, y de foch a metre, y de crim de lesa Magestat, y de falsadors de moneda, essent li a ell denūciat: e done copia dels testimonis al reo, per sils pora objectat: o sino, determines. ^k Y tambe pot fer inquisicio cōtra alcavots, ^l y contra aquells que fan, o fan fer cartes falses, si per los Iurats, o per los majorals dels notaris seran declarats culpables al justicia: e sols lo Rey, o justicia, o los senyors en sos lochs la puguen fer, sentenciant als culpats per dita raho a consell de prohombres. ^m Y contra aquell que de paraula sera denūciat de

Com se proseguixca en lo clam.

De que pot lo justicia inquirir.

a Pet. 2. 124. 4. 17. * ix. j. xvij.

b Imp. 1528. 9. 2. 5. * ix. j. xiiij. Y com accuse los trencadors de alberchs. inf. d. diu. crims. §. Com impunitat.

c Iac. 1. 5. 1. 3. 13. * j. vj. ix.

d Iac. 1. 5. 1. 2. * j. vj. vij.

e Iac. 1. 5. 2. 4. * j. vj. x.

f Iac. 1. 5. 2. 5. * j. vj. xx.

g Mar. p. 15.

h Iac. 1. 4. 3. 4. * j. v. xix.

i Iac. 1. 5. 2. 6. * j. vj. ij.

k Iac. 1. 3. 2. 7. * j. ij. xcix.

l Mar. 181. 3. 4. * j. ij. ciiij.

m Mart. 175. 3. 32. * j. ij. ciiij.

ciat de furt, y tindra la cosa furtada, essent persona suspecta, sense part, salues al reo ses defenses. Y sino mostrara lo accusat de quina manera esta en son poder la cosa furtada, sia condemnat sens altra proua: y sia feta tal inquisicio per lo justicia, sentenciant a turments, o de altra manera ab lo consell: y nos cometa a altri. ^a Y tambe sia feta contra corredors, ^b y cõtra pellers, y contra escriuans que no guardaran les taules de les Corts: ^c y contra aquells que de nit porten artificis pera furtar, sens denunciador: y castiguel lo justicia a consell dels lurats y del consell. Y per ço no puga esser feta inquisicio contral justicia. ^d Y nos faça inquisicio contra vsurers, ^e ni en causes ciuils, sino en les criminals: ^f y sols la faça lo justicia en los casos expressos per Furs tan solament. ^g Y si sera feta inquisicio contra Furs, no sien obligats a comparexer los inquirits. ^h Y sols la pot fer lo justicia, o son delegat en los casos permessos. ⁱ Mas lo Governador pot inquirir contra Sodomites, ab que hi admeta lo justicia, si voldra esser hi, no essent suspecte. ^k

¶ No sia feta inquisicio sense acusador. ^l Mas faça la lo justicia apres de feta denũciacio y clamosa in sinuacio, cridant aquell cõtra quis fa, donant li trelat dels capitols sobre los quals se fa la inquisicio, y sien exigides de aquells respostes judiciales: e s'is negara, demanense testimonis sufficients, los noms dels quals ab la deposicio de aquells sia donada al reo pera ques defense: e si lo jutge fera sospitos al reo al principi de la causa, o en lo medi per noua causa, prouada que sia la sospita, done lis altre jutge per la Cort. ^m Y per crim de incest nos pot fer inquisicio, ni pose accusacio lo Rey, ni lo Fisch, sino tan solament a instancia de part, ab pena del tallio. ⁿ Ni contra aquells que primer

a Alf. 1.90.4.2 * j.iiij.cj.

b Pet. 2. 122. 1. 8. * j.iiij.cij. Per aço se corrig.

Alf. 2. p. 27. Hõ nos feya inquisicio cõtra corredors. Imp. R. 1528. 8. 3. 18. * j.iiij. cviiij. Y cõtra los que trahuen certes vitualles. sup. de past. §. Los bestians.

c Alf. 1. 88. 2. 2. * ix. xix. lvij. Y com sia feta cõtra notaris. su. de nota. §. Los examinadors.

Y contra jugadors y blasphemos. infra. de blasph. in prin. & §. 1. Y com sia feta contra alcanots. inf. de adult. §. Si lo marit. Y cõtra escomouedors. infr. de diuer. crims. §. Quant algu. & infr. de homi. §. Si alg. Y contra los que trahuẽ vitualles del Regne. sup. de past. §. Los bestians, &

han

de vituall. §. Quis vulla. Ni cõtral Mustaçaf. sup. de off. Must. §. En qual seuol. d Pet. 2. p. 25. lo. 2. e Pet. 2. R. 142. 4. 33. * iij. xiiij. vj. Ioan. 240. 4. 1. * iij. xiiij. ix. f Iac. 1. 3. 4. 17. * j.iiij. cvij. g Pet. 1. 95. 2. 2. * ext. ij. ij. & p. 5. Alf. 1. 92. 1. 6. * j.iiij. xxiiij. Pet. 2. 140. 1. 22. * j.iiij. xxiiij. Ioan. 145. 1. 5. * j.iiij. cxj. Iac. 2. p. 3. §. 4. h Pet. 2. R. 136. 4. 7. * j.iiij. cx. i Iac. 1. 3. 4. 18. * j.iiij. cix. Iac. 2. p. 3. §. 4. k Iac. 2. p. 99. l Iac. 2. p. 3. §. 8. m Iac. 1. 3. 4. 16. * j.iiij. cv. n Alf. 1. 91. 4. 3. * j.iiij. c.

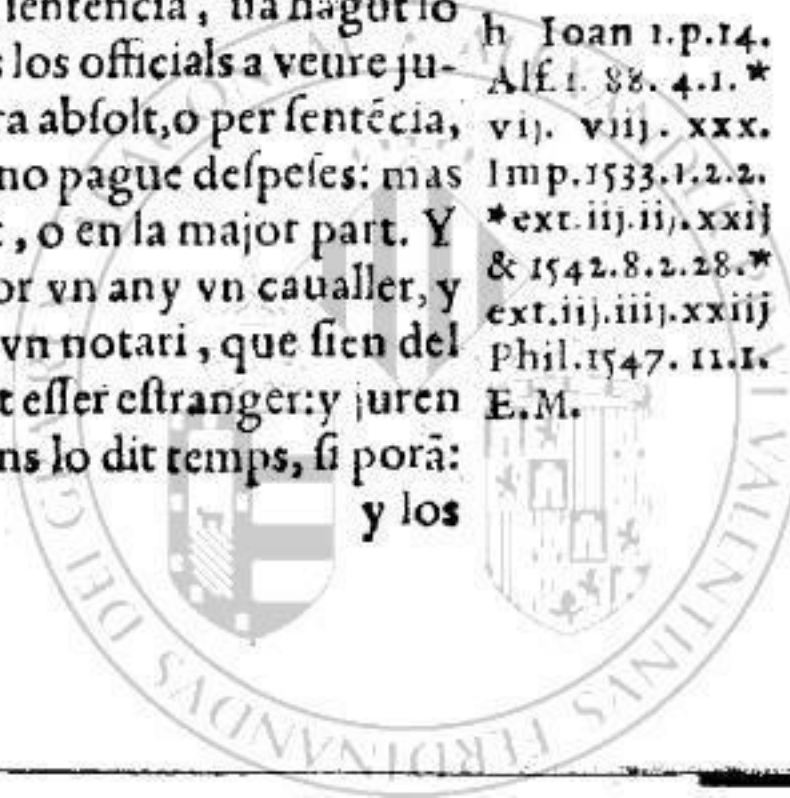
Perque se pot inquirir.

han lançat ma a les armes, per la execucio de la pena de xixanta sous, sino sera request. ^a Ni contra corredors per pendre massa salari, sino a instancia de la part. ^b Ni contra aquells que embotiguen formets; sino a instancia de la ciutat de Valencia, quant hi haura necessitat, contrals que lauors tindran blats embotigats contra la forma del Fur. ^c Ni contrals lurats, com se fa contra altres officials, ni sobre lo modo de posar les imposicions. ^d Ni contral Mustaçaf, per les remissions que fara de les penes a son officito-cants. ^e Y contra officials, o escriuans, o saigs, o corredors, o altres persones de la ciutat, no pot esser fetà per mer officí, sino a instancia de part sols per los jutges ordinaris. ^f Nis faça contra lo Procurador Fiscal, o altres officials sente licencia del senyor Rey, o Princep. ^g

^a Alf.2.p.5.^b Alf.2.p.6.^c Alfó.3.221.3,
10.* j.v.xliij.^d Iac.2. p.152.
Pet.2.154.4.13.
*ext.ii).j.xixe Pet.2.p.27.&
fu.de off.Must.
§. En qualse-
uol.^f Pet.2 pri.96.
§.5.^g Iac.2.pr.88.^h Ioan 1.p.14.
Alf.1.88.4.1.*
vi). viij). xxx.
Imp.1533.1.2.2.
*ext.ii).ii).xxij
& 1542.8.2.28.*
ext.ii).iii).xxiiij
Phil.1547. 11.I.
E.M.Inquisicio cõ-
tra officials.

¶ La inquisicio ques fara contra los officials pot esser comesa per lo Rey a qui voldra, encara que sia estranger, tambe contrals de la Real Audiencia. ^h Y nomenense de tres en tres anys: o a la fi del officí, si dins los tres anys se acabara. Y contra los que tenen officis annuals, comencen lo segon dia de Giner: y sols la faça lo Rey cõtra los officials, y en los casos expresos per Furs. Y comence la inquisicio a ferse dins quaranta dies apres que lo official haura acabat la sua administracio: y acabes la inquisicio dins vn any apres dels quaranta dies, sots pena de perdre lo salari los Inquisidors, los quals ho juren axi en poder del Batle. Y si dits dies passats no hi haura sentència, sia hagut lo jutge per absolt: y sien cridats los officials a veure jurar los testimonis. Y lo que sera absolt, o per sentència, o per passar los quaranta dies, no pague despeses: mas pague los lo conuicte, o en tot, o en la major part. Y sien acompanyats al Inquisidor vn any vn caualler, y altre any vn ciutada, y ab ells vn notari, que sien del Regne, y vn juriste, lo qual pot esser estranger: y juren de fer la inquisicio lealment dins lo dit temps, si porã:

y los

y los caualler, o ciutada, o home de vila no hagen salari: y sino hi voldran estar, prouehixa lo juriste ab lo notari. Y los inquirits podē appellarse al Rey, lo qual los assigne jutge dins lo Regne, que dins trenta dies apres de la primera sentencia haja de declarar: y no las assumixa lo Rey sino dins los trenta dies, los quals si passaran sia absolt lo official. ^a Y sia feta inquisicio cascun any contra los justicies y sos Allessors: y continues fins que sia acabada, ab condemnacio, o absolucio: y passats los dies quaranta dies, o la inquisicio no finida dins lo temps, o apres de la absolucio, o condemnacio, no puga ferse, saluo son dret als clamants, los quals puguen demanar dauant lo Ordinari per demanda, o denunciacio. ^b Lo que ha loch contra tots juristes, o altres que donen cōsells als justicies de les terres dels Ecclesiastichs, o Militars. ^c Y si lo Official demanara copia dels testimonis, donelis: y apres de publicats donelis loch pera produhir testimonis, y admetenlis ses defenses. ^d Y publicats aquells senyalen los Inquisidors als reos dia en lo qual aquells anaran al loch hon lo Official te son domicili francament, y no prenga res, sino allo en que lo Official fera condemnat per sentencia passada en cosa jutjada. ^e Y si apres de donada la sentencia condemnatoria, los Inquisidors sen iran sens aguardar la appellacio, lo Official appelles dauant lo Batle, o justicia del seu loch, lo qual li done apostols, ils remeta al jutge ad quem. ^f

¶ Nomene lo Rey los escriuans de les inquisicions. ^g Y jure lo Inquisidor y son escriua de tenir secretes les deposicions dels testimonis, excepto al Rey y a la Reyna, fins que sien publicats: y de aço acusen als testimonis. Y facense los processos en romanç. Y si algu morra, nomenesen altre del estat del mort. ^h Y si algun escriua de la Inquisicio sen ira de la ciutat, o per malaltia sera detengut, dexe lo proces adalguna persona que estiga en la terra, pera que se acabe la inquisicio, sots pena de cent morabatins, applicadors

a Iac. 2. 100. 1. 1. * ext. ij. ij. & 100. 2. 2. * non est in nouis. & p. 11. §. 1. & §. 2. & pri. 16. Ferdi. 303. 2. 1. * ext. iij. iij. xxj. Pet. 1. 95. 2. 2. * extr. j. j. ij. Alf. 2. p. 43. Pet. 2. 107. 4. 17. * ext. j. iij. vij. & 108. 2. 22. * ext. ij. ij. xij. Y es reuocat cert priuilegi que vedaua ferse inquisicio contra officials. Pet. 2. p. 25. lo. 1. Y sobrefegues en la inquisicio per dos anys. Petr. 2. 134. 3. 22. * ext. ij. ij. xv. Y corrigse. d. Iac. 2. Hon se inquiria de dos en dos anys.

b Alf. 1. 90. 2. 1. * ext. j. j. j. c Mart. 177. 4. 41. * extr. iij. ij. xx.

d Alf. 2. p. 48.

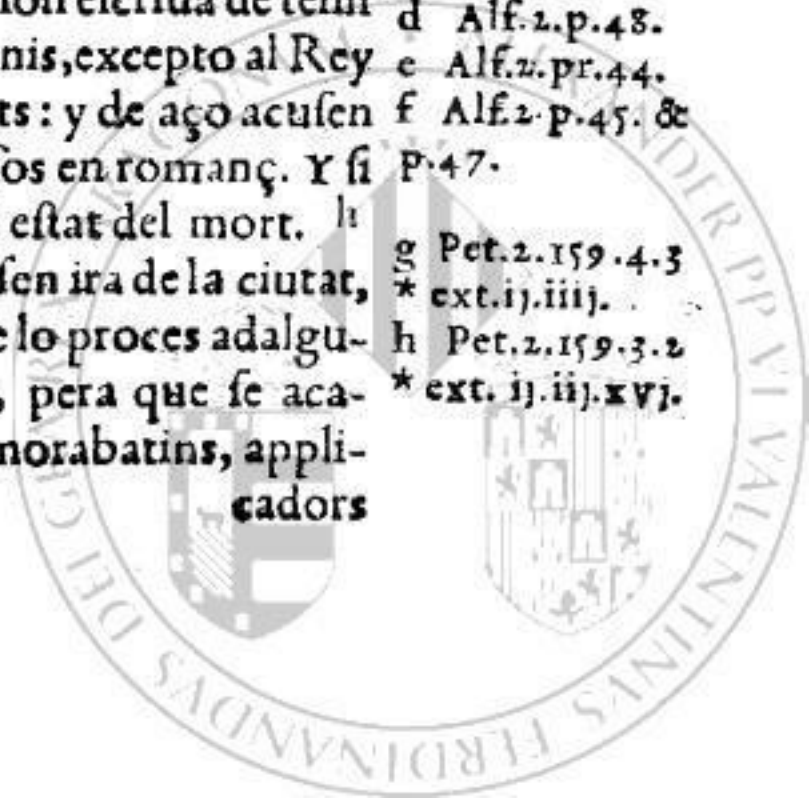
e Alf. 2. pr. 44.

f Alf. 2. p. 45. & p. 47.

g Pet. 2. 159. 4. 3. * ext. ij. iij.

h Pet. 2. 159. 3. 2. * ext. ij. ij. xvj.

Com se profegui xca la inquisicio.

eadors al Fisch. ^a Y si lo official no sera trobat culpable en tot, o en part, pague lo clamant totes les despeses. ^b Y los que sera suspesos, no exerciten sos officis. ^c Y lo jutge faça primer satisfèr al dàmnicat, ans que lo Fisch, y ans que ell prenga son salari: sots pena de trenra morabatins, o de la dobla, al Rey y a la part applicadors. ^d

DE LES PRESONS, y presos.

TITOL II.

Vant algu sera posat en preso, sia tengut en la preso communa de cascun loch, y no en altra preso. Y qui tindra preso priuada, sia punit pecunialment a arbitre de la Cort y prohomens: y ningú sia detégut en les presons dels alguazirs. ^e Y lo alguazir no prenga sino als domesticchs del senyor Rey: y si pendra altra persona, portela a la preso communa: y per portarlo a la sua no lis pague mes carcelatge que en la communa, en la qual se paga vn sou de carcelatge, y dos diners cada dia: Y esta disposicio no ha loch en estrangers que seguixen la Cort, ni per los contractes, o delictes fets en lo Regne. ^f Y quant algun particular del braç Militar sera pres, no sia detengut en la preso communa, sino en alguna cambra de la ciutat, o vila, si lo pres voldra preltar sacrament y omenatge, y donara seguretat de no exirne, y voldra pagar les guardes, segons sera lo crim. ^g Y ningú sia portat de les presons del Rey a les presons dels Baròs, o Militars, encara que sien del Governador, o de altre official: ni en aquelles pot esser encarcerat vassall del Rey perdit Governador, ni per altres officials Reals, sots pena de cent mil florins. ^h

Quina preso se pot tenir.

les execucions. & §. Si lo cridat. ^g Pet. 2. 260. 3. 1. * ix xxvii. xxxj. ^h Alf. 3. p. 24. Y quant se pague per captura a algun saig. supr. de off. alguat. §. Si per manament.

^a Pet. 2. 104. 3. 3. * ext. j. iij. vij. & 116. 2. 3. * xij. j. ij.

^b Pet. 2. 108. 1. 19. * ext. ij. j. x. & 108. 2. 21. * ext. ij. ij. xij.

^c Petr. 2. 159. 4. 4. * extr. ij. iij. xvij.

^d Pet. 2. 104. 3. 2. * ext. j. iij. vij. & 108. 1. 18. * ex. ij. j. ix. & 116. 2. 2. * xj. iij. j. & 125.

2. 19. * j. iij. ij. & p. 9. lo. 2. lac. 2. p. 85. Lo mateix en altres officials. inf. d pen. §. Passats.

^e Iac. 1. 80. 1. 4. * ix. xxvii. xx. iij. lac. 2. 100. 3. 5. * ix. xxvii. xxv. & p. 12. in prin. Pet. 2. 102. 3. 5. * ix. xxvii. xxvj. & 107. 4. 16. * ix. xxvii. xxvii. & 132. 1. 7. * ix. xxvii. xxvii.

^f Pet. 2. R. 135. 4. 3. * ix. xxvii. xxix. & pri. 23. lo. 2. & p. 44. §. 6. Y com tinga jurisdicció sobre los dits domesticchs del Rey, y cõprenga y procehixca. supr. de off. alguat. §. En

ca. supr. de off. alguat. §. En

ca. supr. de off. alguat. §.

¶ Siã posat per lo justicia Criminal carceller de bona vida y fama, y no sospitos de mal. ^a Y no hi sia admes qui no sera sufficient, encara que sia presentat per lo senyor dels emoluments de la preso. ^b Y lo comprador de la cadena presentes al justicia criminal, lo qual lo reba si sera sufficient, y no de altra manera. ^c Y no prenga lo carceller alguna cosa de algun pres, o altre per desferrar algu, ni dels que porten lo menjar als presos, ni de sos aduocats, per quels parlen: ni de la almoyna, sots pena de perdre lo offici, y cent sous per cada vegada, a la Cort y al acusador applicadors: y si no pora pagar, sia bandejat, y pot si fer inquisicio. Y ju re lo endema de Capdany que guardara les coses sobredites, y la preso. ^d Y per lo carcelatge dones al carceller cada dia dos diners per cada pres, y no mes: y no faça fer faena a les dones sense pagarlals: ni prenga res dels pobres, sots pena de perdre lo offici per tostemps, y cent sous cada vegada. ^e Y los que acompanyaran los presos de vn loch a altre, lo Rey prouehira que sien pagats de sos jornals sens agravi. ^f

¶ Los Capitans de la guerra no prenguen alguns, sino los que tenen sou en la companyia, o per los assers tocants a la guerra. ^g Y los verguetes, ni commissaris del Virrey no prenguen, ni arresten, ni emparen algu, ni facen escripcio de bens, ni altres enantaments, sino en fragancia de crim, sots pena de perdre lo offici: y los actes nulles ipso iure. ^h Y los Governadors no poden fer empara general dels presos, sots pena de docents florins, y la empara nulle. ⁱ Y no obstant la empara, pot prouehir lo justicia en les causes dels presos fins a delliurar los de la preso. ^k Y sols se guar de la empara general estant en Valencia lo Rey, o son Lochtinent general. Y nos dehuen pagar al Thesorer y escriuent per lo albara mes de dotze diners, partidors per aquells y igualment. ^l Y ningu sia pres per la pena del quart, ni per vsurer. ^m

¶ No sia presa per deutes alguna dona, mas deu jurar

Lo carceller.

Carcelatge.

Qui pot pèdre y com.

a Iac. 1. 80. 1. 5. * ix. xxvii. xvii.

b Alf. 2. pr. 184

c Alf. 1. 92. 3. 2.

* ix. xxvii. xxj.

d Alf. 1. 92. 3. 1.

* ix. xxvii. xx.

e Iac. 1. 80. 1. 2.

* ix. xxvii. xix.

Alf. 2. p. 23.

f Imp. 1542. 17.

2. 73. * ext. ix. ij.

ij. Phil. 1564. 11

80.

g Petr. 2. 128. 2.

40. * xij. ij. j.

h Imp. 1537. 6.

1. 18. * ij. v. c.

xxij.

i Ioan. 238. 2. 2

* ix. xxix. xxxv.

k Ferd. 272. 4.

2. * ix. xxvii.

xxxvj.

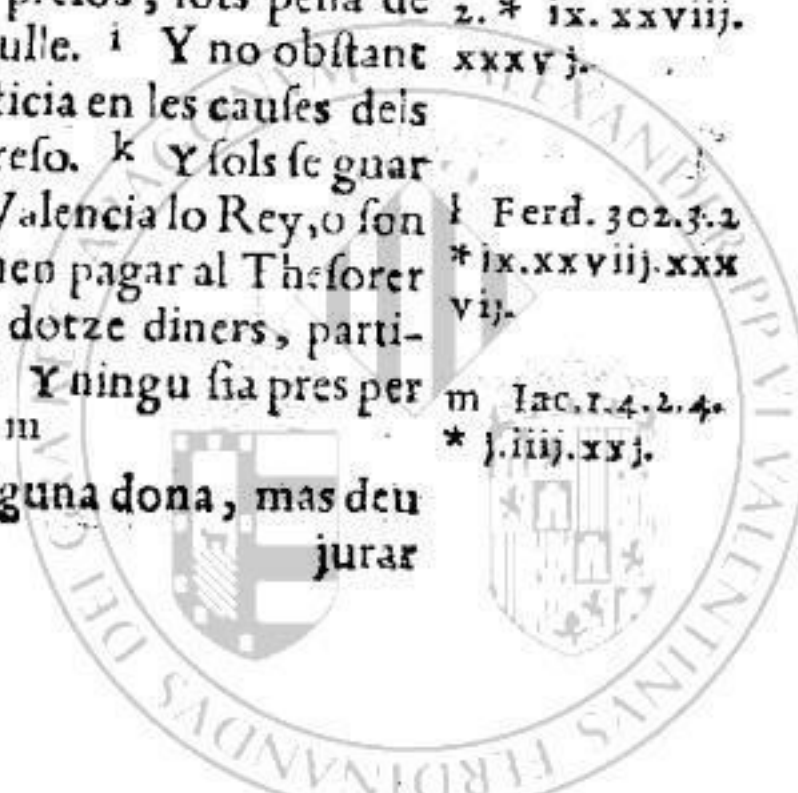
l Ferd. 302. 3. 2

* ix. xxvii. xxx

vij.

m Iac. 1. 4. 2. 4.

* j. iij. xvj.

Preso de dones

jurar que no te de que pagar a son creador: ^a encara que sia lo Fisch lo creador. Y tambe ha loch en causes criminals, per crim p lo qual no sera deguda mort, com done fermança. Ni sia posada dona en preso, ni en altra part hon homens la guarden, per esser demandada per lo Fisch, o part priuada ciuilment, o criminalment: mas respõga per si, o per son marit, o per procurador: y si sera crim per lo qual conuinga que done fermança, done la si la te: y si dira que no la te, jure que estara a dret, y que pagara lo que sera jutjat: y si sera crim per lo qual te degues pena de mort, sia guardada aixi, que no sia mezclada ab los homens presos. Y si haura dit injuria, o fet malefici, y no pora donar fermança, ni caplleuador, estiga presa en altra part q̄ los homens. ^b

A qui pot pendre tot hom.

¶ Pot esser pres sens manament de la Cort tot ladrador manifest, heretge, sodomita, talador de nit de vinyes, y de horts, y de camps, y sia jurat a la Cort. ^c Y tot cabaler, o deutor que fugira, pot esser pres per son creador per donarlo al justicia. ^d Y qui conexas malfactor, prengalo sino hi haura official a quil mostre: y sino pora pendre lo, cride, y quil oyra es tengut de ajudar hi. Y si lo delinquent entrara en vila, o castell, y nol donen, tornes lo justicia a la tal vila, o castel, y los officials seguixquen los vns als altres: y si lo conexas nol pendra, o nol pendran, o nol mostrara al justicia, o lo justicia nol pren, torne lo malfici, y pague la pena doble. ^e

Quant se traga algu de la preso.

¶ Si per algun cas algu no pora esser posat en preso, sino ques haura de donar a caplleuta pera presentarse dins cert temps, nos obligue a mes del ques condemnaria si lo delict se li prouas. ^f Y ningun criminos sia detengut en preso mes de trenta dies, sino parexera a la Cort tenir lo mes, per descubrir la veritat de algun fet. ^g Ni sia algu detengut en la preso per lo carcelatge, si jurara, o estara aparellat de jurar que no te de que pagar. ^h Y al que instara preso contra algu,

^a Iac. i. 5. 3. 3. *
j. vij. v. Limitas en lo criat o criada, per restituir la soldada que d son amo haura rebut anãt sen de sa casa sens cõplir lo temps. sup. de pact. §. Si entre. Y son tenguts a preso per deutes, ço es, les fermãces dels corredors. sup. de mensestr. §. Iurẽ. per deute de cãbi. sup. de cambi. §. i.

^b Iac. i. 80. 2. 7 * j. vij. vj.

^c Iac. i. 5. 3. i. * j. vij. j.

^d Iac. i. 40. 4. 11. * j. vij. ij. & p. 88. §. 6.

^e Iac. i. p. 88. §. 12. & §. 13.

^f Imper. E. R. 1528. 9. 3. 9. * lxxxij. j.)

^g Iac. i. 80. 2. 8. * ix. xxvij. xxxij.

^h Iac. i. p. 49.

algu, donelis temps per lo jutge pera acusar, y proseguir la accusacio: y si dins aquell no ho fara, sia lo pres absolt de la instàcia del juhi. ^a Y ningū pres sia tret de preso sens cōsultar ab lo Rey, o son consell. ^b Ni sia absolt per la Cort sens consell dels prohomens. ^c Y si la Cort traura lo pres de la preso sens conixer de la causa, y sens la part, y sens consell dels prohomens, es tengut a la pena que lo pres era tengut. ^d Y quāt algu sera perdonat de algun crim, no sia tret de la preso fins haja satisfet a la part lo interes pecuniari. ^e

^a Pet. 2. p. 34.

^b Mart. 257. 2. 20. * iij. v. cxxv cap. xx.

^c Iac. 1. 80. 1. 8. * ix. xxviiij. xxxiiij.

^d Iac. 1. 80. 2. 9. * ix. xxviiij. xxxix.

^e Mar. 201. 1. 5. * ix. vij. xxxiiij.

^f Iac. 1. 68. 3. 38 * ix. vij. lxxiiij.

^g Ioan. 244. 1. 1. * ix. vij. lxxiiiij.

^h Iac. 1. 68. 3. 39 * ix. vij. lxxv.

ⁱ Iac. 1. 22. 1. 3. * iij. xxiij. viij.

Qui trencara preso.

¶ Aquell que trencara la preso, o lo carceller soltara algun pres, sia tengut a la pena a que era tengut aquell pres. ^f Y si lo mateix pres trencara, o ajudara a trencar la preso, y lis prouara, o que per ell no es estat de trencarla, tant que fuigga com que no fuigga, sia tengut per confes y conuicte, y com a tal sia condemnat sens citacio y sens proces: y si sera pres per deute ciuil, sia condemnat com es dit, y a açots: y si sera home honrrat, pague cinquanta morabatins, o estiga vn any continuament en la preso. Y qui estant de fora la preso ajudara a trencarla, o donara ferraments pera fer ho, estiga mig any en la preso communa: y si sera home honrrat, en la sala. ^g Y qui traura catius de preso de particular, esmene lo dany segons los anos prouaran: o sino poden prouar, segons juraran, feta tachacio per lo jutge: y sino ho pora pagar, muyra. ^h

DE BLASPHEMOS y jugadors.

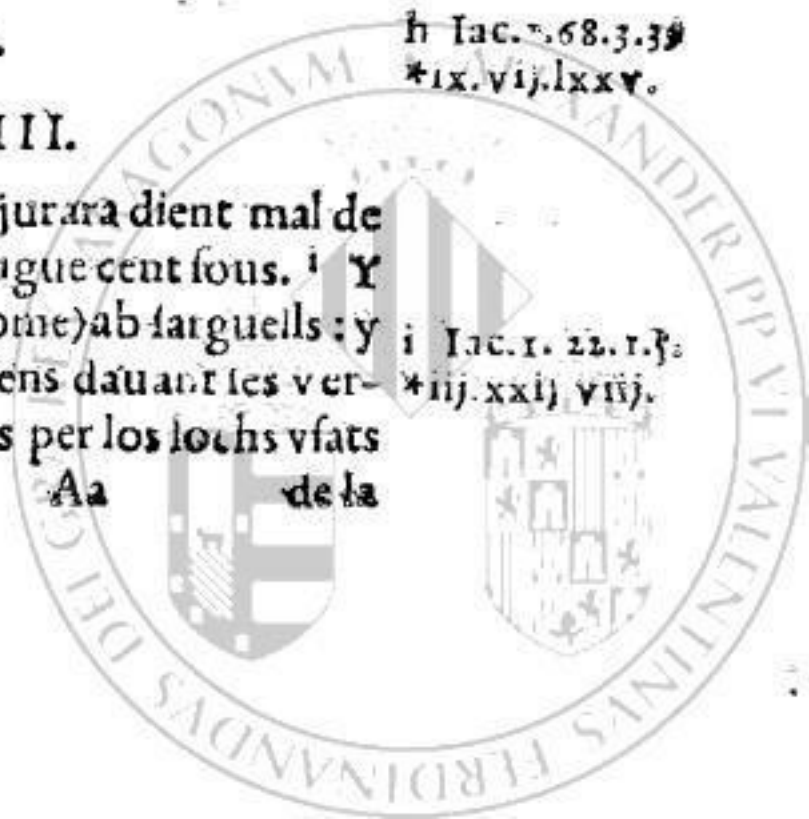
TITOL III.

¶ Ot blasphemo que jurara dient mal de Deu, o de sa Mare, pague cent sous. ⁱ Y corregu nu (si sera home) ab sarguells: y si sera dona, ab vn llens dauant les vergonyes, fustigant los per los lochs vfats

Aa

de la

Pena dels blasphemos, e juradors.

de la ciutat. ^a Y apres de dita fustigacio, lo mateix dia sien tenguts en lo costell a la vergonya tot lo dia, si sera home que faça faena de ses mans: y si sera home honrrat, pague cinquanta morabatins sens remissio, lo vn terç al acusador, y dos terços al Rey applicadors, y pot fersen inquisicio. ^b Y si lo mal dir sera re negar, o blasphemar, o despitar, en tals casos sia punit a arbitre del justicia criminal y dels prohomens, fins a mort inclusiuè. ^c Y en la dita inquisicio sols se done vna vegada la dita pena, encara q̄ haja delinquit moltes vegades: y si lo proces nos acaba dins cinch dies apres de denunciat lo delat, sia tengut per absolt. ^d Y qui jurara dient mal de Apostols, pague cinquanta sous: y de altres sancts martyrs, pague vint sous, lo quint al acusador, y lo de mes al Rey applicadors: y qui nols pora pagar, estiga tot vn dia pres en lo costell a la vergonya. Y si lo justicia no executara estes penes, ab les dels cent sous primers, pague ho de sos bens, les quals poden esser aminuades a conexença del justicia, e dels prohomens. ^e

Pena del que jura.

¶ Qui jurara per alguns membres de Deu, o de sa Mare, o de altre sanct, pague cinch sous: y si jurara per algunes parts vergonyoses, pague cinquanta sous, vn terç al acusador, y dos al Fisch applicadors: y si nols pora pagar, estiga tres hores en lo costell: y si sera home honrrat, pague les penes dobles: y fino pora, estiga pres vn mes: y façafen inquisicio per lo justicia: y nos faça remissio de les dites penes: ans si lo justicia no ho executara, deu pagarho de sos bens. ^f

Joch de daus.

¶ Com lo joch de daus sia cap y principi de baralles, y occasio de grans malefics, ^g per ço es dispost, que qui tindra joch de daus en sa casa pague per cada vegada cinquanta morabatins: y si nols pora pagar, sia açotat: y si sera home honrrat, estiga cent dies en la preso. Y los que jugaran, paguen vint sous per cada vegada, y altres penes forals: los quals fino pora pagar, estiga en la preso vint dies: y si es home honrrat, pague

^a Pet. 2. pri. 13. lo. 2.

^b Pet. 2. 102. 4. 8. * iij. xxi. ix. & R. 109. 1. 27. * iij. xxi. x. & E. 115. 3. 10. * iij. xxi. xj. & p. 44. §. 9. Ferd. 2. pri. 34. §. 5. Mar. 170. 4. 2. * ix. xxi. xij.

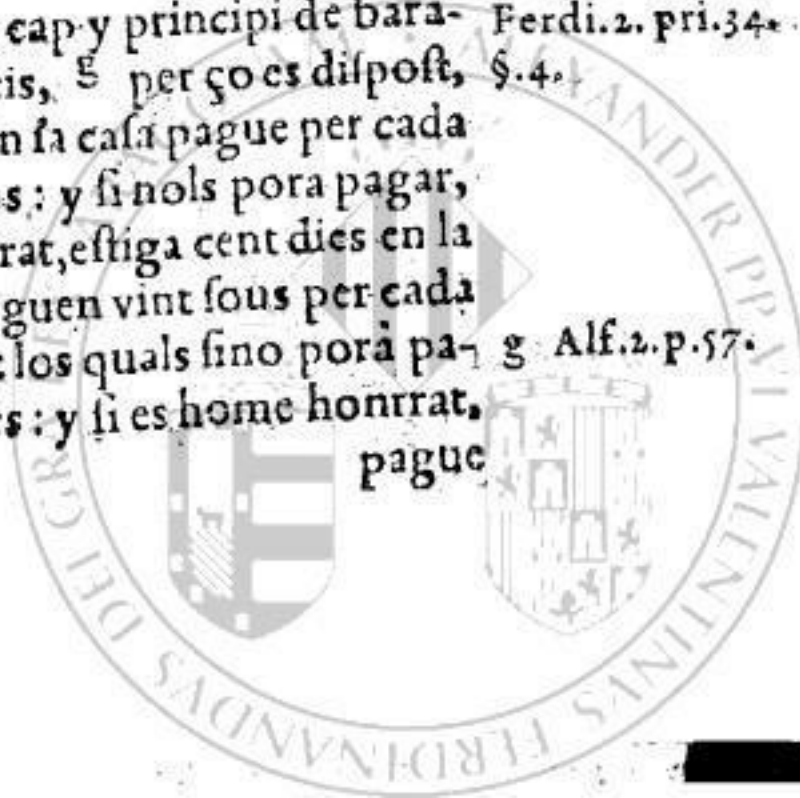
^c Ferd. 2. p. 34. §. 5.

^d Mar. 171. 1. 3. * iij. xxi. xiiij.

^e Iac. 1. 22. 1. 5. * iij. xxi. viij.

^f Mar. 170. 4. 9. * iij. xxi. xii. Ferd. 2. pri. 34. §. 4.

^g Alf. 2. p. 57.

Tafureria.

pague cent sous: y no podét, estiga en la preso cinquã-
ta dies. ^a Y encara que no sia trobat jugant, com se
proue que ha jugat lo dia en que sera accusat, pague
dita pena. ^b Y si lo justicia donara licencia pera ju-
gar, pague cent morabatins, y tornelo que per la licen-
cia haura pres. ^c Y lo que vendra, o prestara daus, pa-
gue vint sous cada vegada. Y lo justicia Criminal reco-
nega hon los trobara, y trenquelos. ^d Y no sia sosté-
guda tafureria publicament en la Moreria, ni en la ciu-
tat y Regne de Valencia per alguna persona en sa ca-
sa, sots pena de cinquanta morabatins, al Rey, a la ciu-
tat, y al acusador: y no podent los pagar, cent açots,
a execucio del justicia Criminal: y entre los Moros, a
execucio del Batle. Nis done licencia pera tenir la. Y si
lo Batle request que ho guarde en la Moreria de Va-
lencia, no ho fara, sia priuat del offici. ^e

¶ Lo que en joch guanyara alguna penyora, pot
retenirlas si es del perdedor: y si es de altre, pot cobrar
la lo senyor, sino consenti ques empenyoras. ^f Y si al
jugador seran prestats diners pera jugar, no es tengut
a tornarlos ell, ni la fermança, sino hauran donat pe-
nyora: la qual si hauran donat, pora esser retenguda
per lo prestador. Y lo que pert no pot esser penyorat
ell, ni la fermança. ^g Y qui axi haura prestat diners,
pague per cada vegada vint sous de pena. Y sin fara
offici ab guany, sia açotat publicament: y si es home
honrrat, pague cent sous: y sino pora pagarlos, estiga
en la preso vn mes. ^h

^a Fer. 2. p. 34. §
1. lac. 2. p. 44.

^b Alf. 2. p. 57.

^c lac. 2. pr. 119.

^d Ferd. 2. p. 34.
§. 2.

^e lac. 2. 101. 3.
18. * ii). xxi). v.
& pri. 14. §. 4.
Mart. 176. 2. 4. *
ii). xxi). v). lac.
2. p. 44. Alf 3. v.
xxi). vi). * non
est in antiq. Y
qui jugara en
follar, o Esгле-
fia. supr. de les
sant. Esглеf. §.
Ninguna.

^f lac. 1. 22. 1. 2.
* ii). xxi). ii).

^g lac. 1. 22. 1. 1. *
ii). xxi). j. & 22. f
4. * ii). xxi). ij. &
22. 1. 3. * ii). xxi).
iiij.

^h Ferd. 2. p. 34.
§. 3.

DE CRIMS DE LESA Magestat, traycio, y plagi.

TITOL IIII.

Aa 2

Heret-

Com se pague
lo perdut en
joch.

Heretges. y. sodomites.

Bens. que. con-
fiquen.

Qui. comet
crim. de. lesa. Ma-
gestat.

Heretges, y sodomites, y Christia que fentie jueu, o sarrahi sera circuncidat, sien cremats. ^a Y los bens dels heretges (de qualseuo secta que sien) y los de aquells que defendaran, o ajudaran als heretges apres que seran condemnats, y de sodomites, y de crimosos de crim de lesa Magestat, sien confiscats al Rey: saluo a les mullers son dret, y per los contractes que hauran fet. ^b Mas los que per altre delicta seran punits a pena corporal, o a perdre membre, no perden los bens: ans poden a sa voluntat testar de aquells. ^c Y lo que hauent abjurat per heretge, sera per la Esglesia admes a penitencia, no perda los bens. ^d

Crim de lesa Magestat comet aquell que cremara la ciutat, o liurara aquella als enemichs, o la voldra del tot destruyr, o sen passara als enemichs apres de la guerra començada, o quen sera fama: y quils donara fortalees, o ajuda de armes, de diners, o de consell: o los enuiara letres, o missatger, o altre senyal: o aquell que procurara que los tots mesos al senyor Rey se rebetié: y qui fabricara, o batra falsa moneda sens manament del Princep, y no en altres casos: y qui tal crim cometra, sia li leuat lo cap y tots los bens, excepto los deutes y drets de les mullers. ^e Y tot hom pot anar a seruir Rey estranger, com no tinga guerra ab lo senyor Rey, ni hi haja tal fama: ab que no vinga cõtral senyor Rey, ni contra ses terres, ni pose foch en aquelles. Y si lo senyor Rey fara guerra contra lo tal Rey estranger, dexelo, y passe a seruir a son senyor. Y si lo senyor Rey, o son fill legitim perda son cauall en la guerra, apees lo caualler, y doneli lo seu cauall. ^f

Traydor es aquell que matara a son senyor, y qui donara consell y ajuda pera matarlo, o lo dexara en camp, y quis gitara carnalment en sa filla, o sa muller, y qui batallara contra ell, o li matara son fill, o filla, o muller, o pare, o mare: y en estos casos sols sia traydor, y no

^a Iac. i. 68. 2. 29.
^{*} ix. vij. lxiiij. &
p. 35. §. 2.

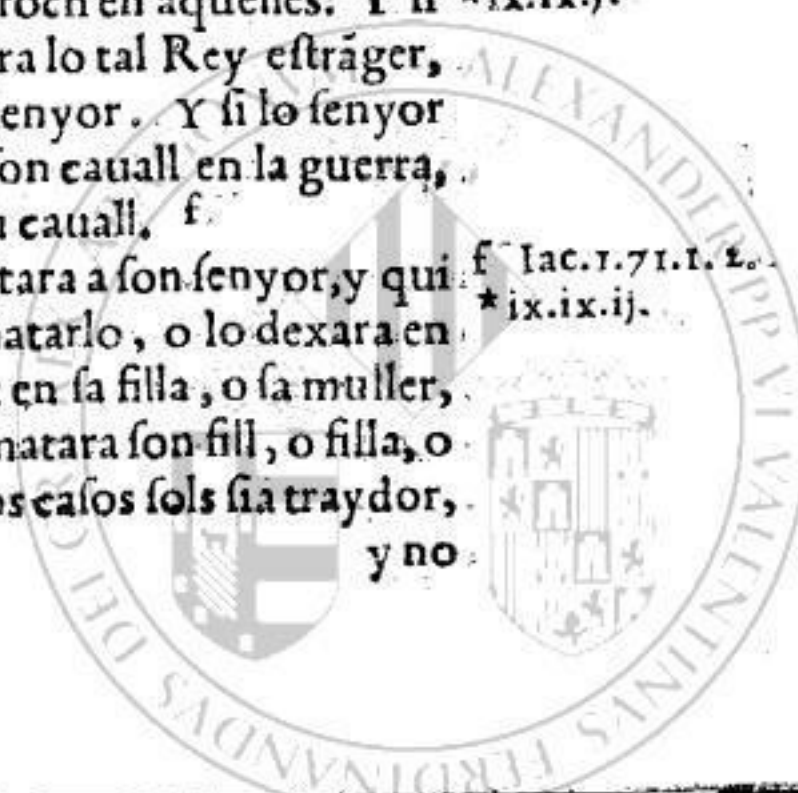
^b Iac. i. 68. 3. 37.
^{*} ix. vij. lxxij. &
68. 2. 32. ^{*} ix. vij
lxvj.

^c Iac. i. 68. 2. 32.
^{*} ix. vij. lxvj.

^d Mar. i. 76. i. 8.
^{*} ix. vij. lxvij. Y
com se confis-
quen los bens
dels Moriscos.
supr. de jueus.
§. Los Moris-
cos. Y nos do-
ne als heretges
ecclesiastica se-
pultura: sup. de
les sant. esgl. §.
Quant se.

^e Iac. i. 71. i. i.
^{*} ix. ix. j.

^f Iac. i. 71. i. 2.
^{*} ix. ix. ij.

Traycio.

y no en altres. Y sia punit lo traydor corporalment, y perda tots los bens, excepto los deutes primer fets, y los drets de les mullers. Y qui no voldra donar al senyor per qui tindra castell son castell, o postat de castell, o guerrejara p dita raho ab son senyor, sia traydor mentres durara en la rebetlio, o guerra: y liurant ho a son senyor, y esmenant la guerra, sia sense pena de sa persona y bens, y sia absolt de la traycio y infamia. Y les traycions ques poden esmenar, nos ygualeables que nos poden esmenar. ^a Y lo que matara acordadament a son pare, o fill, o germa, o oncle, o nebot, o cosingerma, o companyo en fe, sense baralla, sia punit corporalment com traydor: mas pugatestar de sos bens. ^b Y lo que sera en manifesta traycio, que es quant consta per confessio del reo, o per cosa jutjada, no sia donat a fermança. ^c

^a Tac. I. 71. I. I.
*ix. x. j. Cōcorda. sup. de feus. §. I.

^b Tac. I. 71. 2. 2.
*ix. x. ij.

^c Tac. I. 4. 3. 5. *
I. V. xx.

Cobrança dela baronia de Arenos.

¶ La baronia de Arenos fonch cōfiscada al senyor Rey per la rebellio y crim de lesa Magest, comesos per los que la possehien: y fonch apres donada per lo Rey al fill del rebetle, ab tal que ans de hauer la possessio, hagues de pagar a la ciutat de Valècia totes les despeses que hauia fet en cobrarla dels rebetles. E pretenia la dita ciutat possehir dita baronia fins fos satisfeta de dites despeses: e fonch satisfeta per certs particulars, los quals per dita raho possehiren certs lochs de dita baronia. Y tambe los hereus de mossen Iuā Vallterra possehiré altre lloch de dita baronia, per les despeses que auien fet en conquistar lo tal lloch, y reduhirlo a la obediencia Real. Y encara que los dits creadors sien poeiors en dret, no res menys empero los altres creadors del dit Baro han de esser pagats: y pera effecte de pagarlos, lo Rey los fa venda de la dita baronia. ^d Y de consentiment de la Cort lo Rey declara esser cas y loch de conquistar dita baronia. ^e Y reuoca lo Rey totes les alienacions de la dita baronia, e lochs de aquella, p esser fetes en prejuhi dels creadors de aquella. ^f Y axi mateix reuoca y anulla tots los

^d Ferd. 286. 3. 1
*lxii. ij. j.

^e Ferd. 287. 1. 2.
*lxiii. j. ij.

^f Ferd. 287. 3. 3
*lxiii. ij. ij.

actes y testaments fets de les tals alienacions: y vol sié pagats los censals, les pensions dels quals foren pagades, o executades cinquanta anys ans de la present provisio: y los creadors foren conuocats ab crida, ab cominacio que lo que dins trenta dies no comparexeria, y mostraria sos titols, no seria oyt. ^a Y lo Rey fa venda de la dita baronia y ses terres a certs particulars per docets mil sous, ab carrech dels deutes. ^b Y promet de donarlos, o fer los donar la possessio de dita baronia. ^c Y qui pagara del dit preu, cobre per interes a raho de quinze per miller de les rendes de la baronia, y sia primer q los altres creadors. ^d Y los dits compradores de dita baronia, per los dits docents milia sous sien primers creadors tambe, que los que gastaren en la conquista. ^e Y ningun creador puga executar dita baronia, ni lochs de aquella, sens licencia dels dits compradores. ^f Y los dits compradores puguen entre si y altres vendre la dita baronia, castells, viles, e lochs de aquella, axi com voldran, per encant, al mes preu donant. ^g Y tots los dits concredors sien yguals en temps y en drets, y partixquese lo que resultara de les rendes per sou y per liura, tretes les pensions dels dits docents mil sous. ^h Y lo que alguns creadors cobraren dels fruyts q de la dita baronia foren sequestrats, o mentres la possehi Valencia, prenguenho en conte, y sien yguallats ab los altres. ⁱ Y metres les difficultats ques offeriran se declararan, possehirquen los dits compradores la dita baronia y lochs per procuradors assalariats de any en any: y segons aquells, o los que conuocats comparexeran, concordaran. ^k Y los salaris, Alcayts, procuradors, aduocats, y altres ques offerira, paguen se de les rendes primer que los altres credits. ^l Y los que tenien y restituhiran la possessio de dita baronia, lo quels fera degut per los vassalls, contat que sia, paguen ho dins los primers sis mesos. ^m Y als possehidors nols se pague lo que diran hauer gastat ab milloraments de la baronia, ni per ço se detarde lo liurar

a Ferd. 287.3.4
* lxiiiij. iij. iiiij.

b Ferdi. 288.1.
5. * lxiiiij. iiiij. v.

c Ferd. 288.1.6.
* lxv. j. vj.

d Ferdi. 288.3.
7. * lxv. ij. vij.

e Ferd. 288.3.8
* lxv. iij. viij.

f Ferd. 288.4.9
* lxv. iiiij. ix.

g Ferdi. 289. 1.
10. * lxv. iiiij. x.

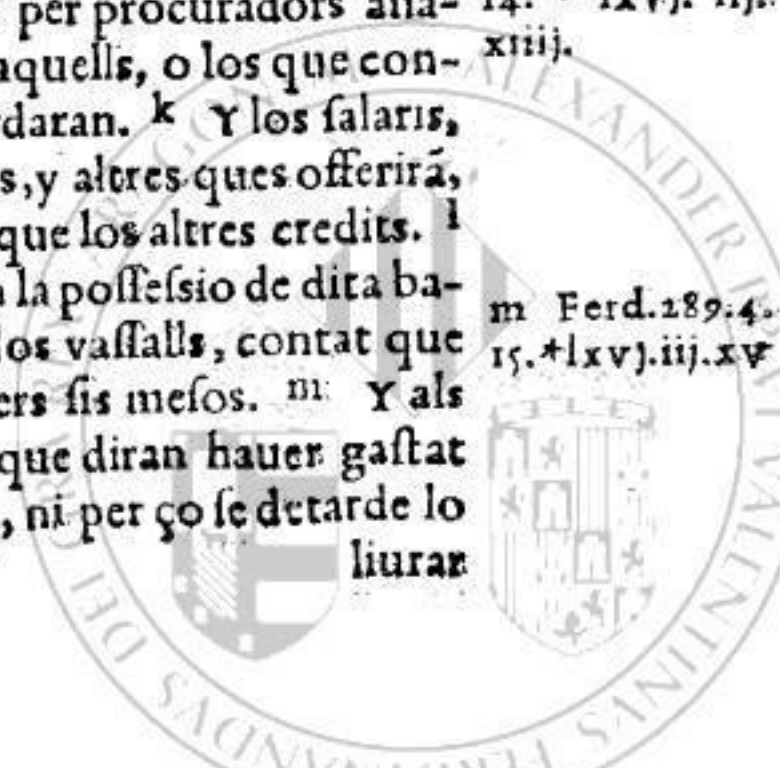
h Ferdi. 289.1.
11. * lxvj. j. xj.

i Ferdi. 289.2.
12. * lxvj. j. xij.

k Ferdi. 289.3.
13. * lxvj. ij. xiiij.

l Ferdi. 289.3.
14. * lxvj. ij. xiiij.

m Ferdi. 289.4.
15. * lxvj. iiiij. xv.

liurar la possessio als dits compradors. ^a Y depofitats los dits docents mil sous, la mitat en contats, y la altra mitat en censals, liures als depofants per lo Governador la possessio de dita baronia, sots pena d' deu mil florins. ^b Y si de les rēdes de dita baronia, o del preu, sis venes, sobras, pagades les dites pensions, paguense les despeses que ans se feren en la execucio. ^c Y los que conquistaren dita baronia, la primera y segona vegades, declaras que no es de justicia que cobren lo que han despes en conquistarla. ^d Y per lo present acte de Cort no sia causat prejuhi als creadors, per los drets que tenen de enriētōs y meyns falliments. ^e Y los creadors que voldran participar dels priuilegis concedits als dits compradors, cōtribuhiquen en la paga dels dits docents milia sous, ab que sia en mes de set mil y cinch cents sous. ^f Y als dits cōpradors sien los lurats tots los titols, actes y drets, que los predecessors posschidors tenien. ^g Y lo Rey supplix tots los defectes ques troben en los dits actes. ^h Y lo Rey jura que fara guardar, y guardara tots los dits capitols: y que no cobrara lo que se li deu del donatiu, fins que tot sia cumplit. ⁱ Y pagues a les ciutats y viles Reals tot lo que de justicialos es degut, per lo que han despes en conquistar la baronia de Arenos y viscondat de Chelua. ^k

¶ Crim de colera y de plagi es dit, com algu sciētment dara obra que altre sia catiuat, y portat a terra de Moros, o altra part fora del Regne per vendrel, y no en altre cas. ^l Y qui cometra dit crim de colera, y los ajudadors, consentidors, y celadors, o altres que hauran donat manera, o loch al dit crim, sis prouara, muyra sens remey, encara ques done p' catiu al Rey: y sino sels prouara, sien del tot absolts: axi que, sien, o no sien culpables, o ne sia dupte, no puguen esser cōposats per diners. ^m Y conega lo Governador del dit crim: y nos otorga la conexença als senyors dels lochs. ⁿ Los quen seran inculpats, tinguen deu dies

a Ferdi. 289. 4. 16. * lxxvj. iij. xvj

b Ferd. 289. 4. 17. * lxxvj. iij. xvij.

c Ferdin. 290. 1. 18. * lxxvj. iij. xvij.

d Ferd. 290. 2. 19. * lxxvij. j. xix

e Ferdi. 290. 2. 20. * lxxvij. j. xx.

f Ferdi. 290. 2. 21. * lxxvij. ij. xxi.

g Ferdi. 290. 3. 22. * lxxvij. ij. xxij.

h Ferdi. 290. 3. 23. * lxxvij. ij. xx-
ijj.

i Ferdi. 290. 4. 24. * lxxvij. ij. xxiii).

k Ferdi. 307. 2. 19. * lxxiii. ij. j

l Mar. 209. 2. 4. * ix. vij. lxxxiiij

m Mar. 175. 4. 3. * ix. vij. lxxx-
iiij. & 175. 4. 4. *
non est in no-
uis. & 199. 3. 1. *
ix. vij. lxxxiiij.

n Joan. 150. 2. 16. * xvij. ij. j.

de terme pera posar ses defenses, y trellat del proces, y a Pet. 2. 131. 2. 3.
altres dilacions necessaries. a * j. ij. cvj.

DE ADULTERIS, Y Estupro, y dels Alcauots y males dones.

TITOL V.

Pena del adul-
teri.

Quell qui cometra adulteri ab dona q̄ te marit, tinga ell muller, o no, corre- guen los dos nus per les places de la ciu- tat, portant lo home bragues, y la dona vn llens per les anques, açotant los: y no sostinguē altra pena: y pot se procehir encara que la dona no sia acusada: y lo marit pot acusarla sens pena del tallio. b Y si dona que haura comes adul- teri, se apartara de la casa del marit, perda lo dot, y los bens de la germania, si sera agermanada ab lo marit: y tingals lo marit de sa vida, y apres sia dels fills de aquell matrimoni: y en falta de fills, guanyel lo marit: saluo son dret al dotador, o adaquell a qui son los bēs vinclats. c

b Iac. 1. 64. 2. 6.
* ix. ij. vj. Alf. 1.
90. 4. 1. * ix. ij.
vij. Iac. 2. p. 62.
per aço se cor-
rig lo. d. Iac. 1.
Hon anauen
nus sēse açots.
Y lo dit Fur de
Alf. 1. Hon nos
podia procehir
sens accusacio.
del marit.

Quines cafes
nos escorco-
llen.

¶ Ningun official entre de nit ni de dia en casa de alguna dona solta, ni casada, per trobarla en adulteri, o fornicacio: ni sien compostats home y dona solters que seran atrobats. Y a home que tindra concubina, essent selin anada la muller per algun crim, no lis entre en casa, ni sen empache algun official, sots pena al que contrauindra a dites coles de tres cents morabatins, al Rey, al comu, y al agreujat applicadors: y jure ho lo justicia al començament de son offici. d Y lauors se enten algu esser pres en adulteri, quant dona sola sera trobada ab home en vn lit, o leuantse del lit, ab sem- blant que sen lleuas, y altres presumpcions violents: y aço esguardat lo valor de les persones per lo justicia y proho-

c Alf. 3. 220. 1. 2.
* v. ij. iij. & 233.
1. 9. * v. ij. iij.

d Ext. pr. 30. Y
com no entren
en les cafes de
preueres a trau-
ren dones. sup.
de jurisd. §. Los
officials.

Indicis de a-
dulteri.

y prohomens. ^a Y home casat no tinga concubina en sa casa, ni fora de aquella: y dona casada, o solta no tinga per concubinari home casat, sots pena los dos de açots: y si es home hòrrat, o dona honrrada, pague xixanta morabatins, y estiguen dos anys bandejats de la ciutat y son terme. ^b

¶ Si algu forçara dona verge, clamant se ella, o fos parents, y prouant la força, si es home del valor de la dona, o millor, prenga la per muller: y fino sera de sa valor, o sera tal que nos dega casar ab ella, dotela de sos bens, en tât que pugua pendre marit de sa valor: y fino ho voldra, o no pora fer, sia penjat. ^c Y qui forçara dona que te marit, y lis prouara la força, sia penjat. ^d Y qui forçara dona que no sia verge, ni casta, com no sia putana publica, dotela, y aço sia a conexença de la Cort y prohomens: y fino tindra com dotarla, estiga pres a merce del Rey y de la Cort. ^e Y deuse clamar la dona lo mateix dia que sera forçada: y si aquell dia sera impedida, clames lo dia que cessara lo impedimét: y passat aquell, no sia oyda. ^f

¶ Qui jaura, o arrapara pera muller, o d' altra manera, filla, o muller, o germana, o neboda, o parenta del senyor de qui menja lo pa, o pren soldada, o son benefici, estant en sa casa, o vn any apres que de aquella sera exit, sia penjat. ^g Y si algu se embaraçara ab dida, criada, o catiua, en casa del amo, mentres estara en sa casa, o companyia, correguen los dos nus per la ciutat açotant los: y si lo amo no instara, pague lo criat cent sous, o correnga la vila en camisa y farguells. ^h Y qui entrara en monestir de mōges, de qualseuol orde que sien, axi tancades, com no tãcades, fino sera de les persones permeses, o cridat per la prelada per alguna necessitat, parlant solament ab aquella en loch no prohibit, estiga deu dies en la preso, y pague deu reals de or de Valencia: y fino pora, o no voldra, estiga en la preso altres deu dies. ⁱ

¶ Lo que traura sa esposada per paraules de present

Aa 5

fente

Concubinaris.

Forçadors de dones.

Raptor, o fornicari en casa son senyor.

Qui entrara en monestirs.

a Iac. i. 64. 2. 7.
* ix. ij. viij.b Ferd. 2. p. 34.
§. 9.c Iac. i. 64. i. i.
* ix. ij. j.d Iac. i. 64. i. 3.
* ix. ij. iiij.e Iac. i. 64. i. 4.
* ix. ij. iiij.f Iac. i. 64. i. 2.
* ix. ij. i.g Iac. i. 64. i. 5.
* ix. ij. v.h Iac. i. 64. 3.
14. * ix. i. xvj.
Iac. 2. p. 115. y si
Christia jaura
ab juchia, o sar-
rahina, y em-
prenyara. supr.
de jueus. §. Nin-
gun sarrahi.i Ferd. 2. p. 34.
§. 12.

Raptor de espo-
sada.

Matrimonis
clandestins.

Raptors.

Alcauots.

sent de la casa de son pare, o mare, o amichs, que la tin-
dran en son poder, sens voluntat de aquells, dins vn
any apres de esposada, no lis deu donar la dot dins dos
anys apres que lan haura treta. Y qui traura del dit
poder la que sera esposada ab altre scientment, muy-
ra. ^a Y haja loch tant que lo contraete sia entre y-
quals, com desiguals, haja hi frau, o no: com lo fet ba-
ste per proua del frau: y los contrahents y testimonis
y altres que scientment hi entreuindran, muyrē sens
tot remey, sino hauran perdo del Rey. ^b Y los que
hauran contraetat tals matrimonis clandestinament,
o contra la voluntat de sos pares, no poden demanar
als pares dot, ni aliments, encara que entre los contra-
hents sen hajen fet promesa. ^c

¶ Los raptors de vergēs, o viudes, que seran en or-
de, o portaran habit religios, o seran donades a Deu,
muyren: com la verginitat, o castedat no puga esser re-
stituhida apres de rompuda. ^d Y qui per força, en-
gan, o diners, o promesa, o de altra manera, traura al-
guna donzella de casa de son pare, o mare, o de qui la
tindra en son poder, sia de temps casadora, o no, si se-
ran yquals, deu la pendre per muller: y si ell val mes,
done li a ella marit yqual: y sino ho voldra, o no pora
fer, muyra. ^e Y qui sen portara donzella, vidua, o
altra dona honesta contra voluntat de son pare, o ma-
re, o de ella, muyra, y sien sos bens confiscats, encara
que la dona confesse ella hauer hi consentit, o essent
fet matrimoni ans, o apres del rapto. ^f Y qui sen por-
tara verge, o viuda, ella consentint, y sera filla de ca-
ualler, o burgues, o ciutada honrrat que no fa faena
de ses mans, pot lo pare desheretarla tambe en la legi-
tima, y lo raptor pague cent morabatins, o estiga deu
anys fora del Regne, o cases ab ella. ^g

¶ Si lo marit permetra que sa muller cometa adul-
teri, sien los dos açotats, portant lo marit vna allassa al
cap. Y si pare, o mare vendran a sa filla per diners pera
fornicar, sien los pare y mare açotats mortalment ab
allasses

a Iac. I. 64. 3. 11
* ix. ij. xij.

b Alf. 3. 220. 2.
12. * vj. ix. iij.

c Ferdi. 299. 4.
5. * vj. ix. v.
Impe. 1542. 10.
37. * vj. ix. vij.

d Iac. I. 64. 3.
13. * ix. ij. xv.

e Iac. I. 64. 3.
12. * ix. ij. xij.

f Imp. R. 1528.
9. 4. 11. * ix. ij.
xiiij.

g Iac. I. 64. 2.
10. * ix. ij. xj. per
aço se corrig.
Iac. I. pr. 35. §. 2.
Hon era punit
a arbitre del
jutge.

allasses als caps. ^a Y los alcavots q̄ viuen del quest, ixquen de la ciutat y son terme, sots pena de greus açots. Y los que frequenten bordells y tauernes, viuint del guany de aquelles, sien ells y les dones greument açotats, portât los alcavots vn capiro vermell y cogula groga, sens remissio, y façafen inquisicio. ^b

^a Ferd. 2. p. 34. §. 11.

Saluaguarda
del bordell.

¶ Les bagasses y hostalers del bordell, ab ses mullers, y fills y familia, y tots los que habitarâ en lo bordell, pren los lo senyor Rey en la saluaguarda y protectio ses persones y bens, axi que per ningu puguen esser presos, detenguts, inuasos, ni penyorats per deutes, o crims de altres, sino seran principals obligats, o fermances, o alli presos en algun crim: y en dits casos en tant quant per Fur es permes, y no en mes. Y ningu los damnifique en bens, ni en persones. Y ningu traga de aquells les bagasses, sots pena de la vida, y refer los danys, y altres penes per Fur estatuhides. Y si lo delinquent no pora esser pres, procehixcas contra ell per proces de ausencia, fins a condemnarlos en les dites penes, o a instancia de part, o del Fisch, o per inquisicio, o de altra manera: no obstant quen hagen guiatge, ab qualseuol expressio de paraules. Y los que estâ en dit bordell no offenguen a altres, sots les dites penes. Y no gozen del present priuilegi los alcavots, ni altres que viuen del guany de les bagasses. Y si algu fara forats, o derrocara de la clausura del bordell, los hostalers ho facen adobar de sos bens, sino donaran lo que ho derroca: y si donaran, y sera alcavot, o dels que viuen del guany de les bagasses, o sera vil persona, sia açotat, y refaçca lo dany: y si sera home honrrat, pague cinquâta liures: y sino les pora pagar, estiga en la preso sis mesos. Y ninguna de les dites penes se perdone. Y lo official que no ho guardara, pague mil florins: y façan fer crida quât ne sia request. Y façca posar senyals Reals sobre los portals del dit bordell. ^c

^b Ferd. 2. p. 34. §. 7. Iac. 2. p. 50. & p. 61. Mar. 18. 3. 4. * j. ii. c. iij.

Reuocas lo
Rey Arlot.

¶ No sia creat algun official que precehixca a les bagasses: y sia reuocat lo Rey Arlot: y nos façca mes semblant

^c Ioan. 2. p. 7.

semblant offici, que prenga del guany de les dones, y disponga de les cases: y faças publicar los que pequen secretament, exigint algunes penes: fino que per los jurats junts los se puga prouehir de loch competet. ^a Y les bagasses Christianes que conuersaran ab Sarrahins en tauernes, reben vint açots: y si tindran copula ab aquelles, sien punits los tals Sarrahins y Christianes: y si lo senyor del loch no ho fara, faça ho lo Governador. ^b Y etiguen les bagasses en lo bordell, y no en la ciutat, ni arrauals de aquella, ab licencia, ni sens licencia, tant que tinguen marit, com que nol tinguen, sino seran maridades, sots pena de xixanta sous y açots. Y lo official quels donara licencia de estar fora del bordell, pague vint y cinch lures al Rey. Y lo official que no ho guardara, pague mil florins, y la desgracia del Rey. ^c

Les bagasses etiguen en lo bordell.

¶ No ixca alguna dona amagadament de la clausura de les repenedides de nit, ni de dia, sots pena de açots, y esser bandejada perpetuament de la ciutat. ^d Y la que sera estada en la casa vn any, o mes, y sen voldra exir, si en la ciutat tornara en lo peccat publicament, o amagadament, sia punida en la dita pena. ^e Y los regidors, o regidores, puguen pendre les dones que contraundran en los dits dos calos, y poden les tornar a la casa: y fino voldran aturar hi, donen les al juticia, pera que execute dites penes. ^f Los quals regidors, o regidores, poden castigar les dones de la dita casa per lo que en aquella faran, axi en preso, com en desminuhirlos lo menjar en pa y aygua. ^g Y en la dita casa de les repenedides sols hi tenen jurisdicció lo Rey, o son lochtinent general, y los Jurats. Y lo official que no ho guardara, pague cinch mil florins al Rey y a la ciutat. ^h Y quant les repenedides legues moriran, sien los bens de la casa. ⁱ

Repnedides.

^a Petr. 2. pr. 8. lo. 2.

^b Iac. 2. pr. 50. & p. 56. & p. 61. vide su. de Iueus, e Sarra. §. No conuersen.

^c Ferd. 2. pr. 9. & p. 34. §. 8. corrigfe. Iac. 2. pr. 154. Hon los q no eren molt vils, podien estar en la ciutat. Y lo dit Ferdin. 2. p. 9. Hon la pena era cinquanta sous, o en subfidi portarles ab vn asse per la ciutat, y bandejades.

^d Pet. 2. pr. 117. §. 2.

^e Pet. 2. pr. 117. §. 3.

^f Pet. 2. pr. 117. §. 4.

^g Pet. 2. p. 117. §. 5.

^h Alf. 3. p. 39.

ⁱ Pet. 2. pr. 117. §. 1.

DE

DE HOMICIDES Y
Nafradors.

TITOL VI.

Qui mata capella. **Q**ui mata capella, satisfeta primer la Esglesia, pague cinch cents ducats al Rey y la desgracia: y patixca la justa pena corporal, si per lo Bisbe no li sera remesa: y lo que tindra per la Esglesia, sia de la Esglesia ipso iure. ^a Y lo pare, o la mare q̄ matara son fill, encara que estant en lo ventre, sien cremats. ^b Y los que mataran son fill, o filla: o pare, o mare: o marit, o muller: o germa, o germana: o fogre, o gendre: o nora, o sogra: o altre parent muyra, posant li lo mateix mort de damunt. ^c Y lo que ferira a son pare ab la ma, o ab lo peu, sia li tallat lo peu, o la ma ab quel ferira. ^d Y qui ferira al Batle, o al justicia vsant lo offici del senyor, sia a merce del senyor: y sil ferira no vsant aquell son offici, pague en doble les penes del Fur de injurias. Y si ferira al official del Batle, o justicia, seruint lo offici del senyor, pague doble les penes del dit Fur: y sino vsaua lo offici, pague la pena com ab altres persones es dispost. ^e Y qui per raho de ferida, o carrega feu per sa culpa affollar dona preñada, dins tres dies apres de la ferida, aquell que li feu lo mal, sino fonch lo marit, o la dona era esclaua, pague cent morabatins al Rey y a la dona. ^f

Matadors. **Q**uall que per diners matara, nafrara, o debilitara altre, sia condemnat per lo justicia a consell dels Jurats y prohomens a mort, si lo denunciador proseguira la denunciacio: la qual es tengut de proseguir: y no sense ell. ^g Y qui a altri donara veri, o metzines, de qual seuol manera, il matara, o li causara alguna gra malaltia, sia peñat: y si es dona, sia cremada. ^h Y qui matara altri en baralla, pague docents morabatins, y sia per

a Pet. .ext.p. 23. Greg. Papa. ext.p.34. Y qui posara les más violêtes sobre Ecclesiastich, com sia punit: sup. de les sant. esgl. §.1.

b Iac. i. 58.4. 41. *ix. vij. lxxvij.

c Iac. i. 68. 4. 42. *ix. vij. lxxvij.

d Iac. 2. 68. 2. 30. *ix. vij. lxxiii.

e Iac. i. 68. 2. 34. *ix. vij. lxxix.

f Iac. i. 70. 3. 28. *ix. viij. l.

g Pet. 2. 103. 2. 12. *ix. vij. xxxij. & R. 110. 1. 33. *ix. vij. xxxij. & P. 44. §. 14.

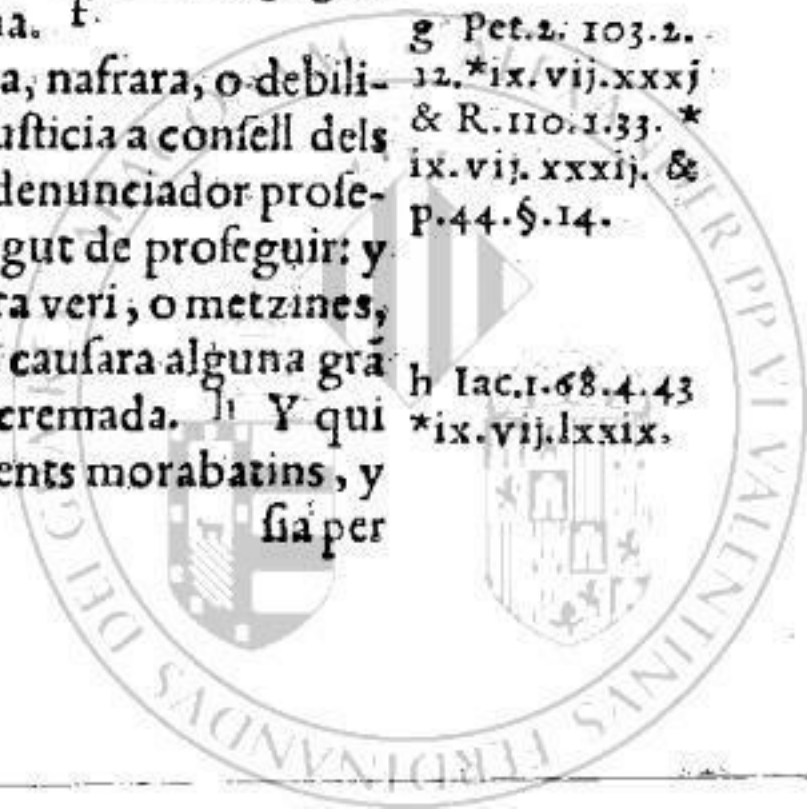
h Iac. i. 68. 4. 43. *ix. vij. lxxix.

Qui mata capella.

Parricides.

Qui ferira official.

Matadors.

sia per tostemps bandejat del loch y terme hon delinquy: y pot esser mort per los hereus, o parèts del mort fins al quart grau sente pena, si entrara en dit terme sens licencia dels dits parents, o poden fer lo castigar al jutge: y sino pora pagar dits docèts morabatins, lia penjat. ^a Y los dits parents no poden esser forçats ab penes, a fer pau ab lo matador. ^b Y qui matara acordadament, o sobre asseguramēt, muyra: y si fugira, prenguenlis docèts morabatins per al rey y a la part: y quant sera pres, muyra: y poden matarlo los parèts del mort sente pena: y sino tindra de que pagar los docents morabatins, ixca per tostemps de la leyoria del Rey: y si sera afermançat, paguels la fermança. Y si sera home honrrat, y haura mort home vil, eluga pres, y a merce del Rey. Y qui sobre fiança matara altre, pague cent morabatins: y si nols pora pagar, paguels la fermança: y si ferira sense fer nafra, pague la pena del Fur en doble. ^c

M Si algu matara alere, y no per defenirse a si, o a ses coses, muyra, y pague dos mil sous. ^d Y qui matara en camí Real, o fora de aquell, o pendra, o furta- ra, encara que sia per occasio de penyores, muyra: si- no sera que lo injuriat, o creador pendra a son injuria dor, o deutor suspeçte de fuga, pera donarlo al justia. ^e Y pot qui matara esser punit per la Cort sens acusador, y pēdre lis la pena. ^f Y si algun caualler, home de paratge, o ciutada, o home de vila honrrat q̄ no fa faena de les mans, fara homicidi acordadament: no hauent hi denúciador, la Cort pot proseguir, y pun- nirlo per mer offici: y sino sera pres, sia guiat de tots los altres crims. Y si ans de publicar la sentencia del proces de absencia, se posara en poder de la Cort, is mostrara sens culpa, sia absolt, y tornat en lo primer estat. ^g Y lo caualler sia remes al rey, pera quen faça justicia com conue. ^h Y si molts seran a matar altre acordadament, sien tots punts en la persona com ma- tadors, encara ques sapia qui mata: y tots son tenguts als docèts

^a Tac. i. 67. 1. 13
* ix. vij. xlij.
Pet. 2. p. 44. §. 13

^b Pet. 2. 103. 2.
II. * ix. vij. xlij.
& R. 109. 4. 31.
* ix. ij. xliij.

^c Tac. i. 67. 1. 13
* ix. vij. xlij.

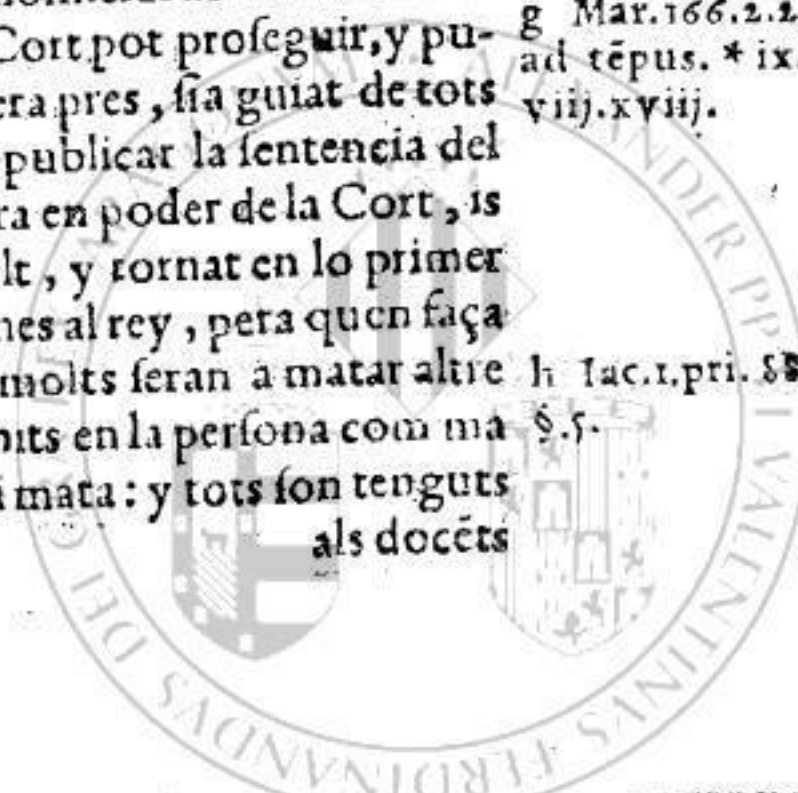
^d Tac. i. p. 35. §.
2. & pri. 88. §. 5.
Mar. pr. 27. Tac.
2. p. 3. §. 3.

^e Tac. i. p. 88. §.
5. & §. 6.

^f Tac. i. 67. 3. 15.
* ix. vij. xlviij.

^g Mar. 166. 2. 2.
ad tēpus. * ix.
vij. xvij.

^h Tac. i. pri. 88.
§. 5.

als docents morabatins, cascu per lo tot: mas pagant los hu, tots los altres son absolts. Y si en cas de baralla se fabra per colps de qui mori, aquell sol sia tengut a la pena del Fur. ^a Y si hu nafrara altre mortalment, y altre vindra y acabara de matar al nafrat, lo primer es tengut com nafrador, y lo altre com matador. ^b Y si algu esclau ferit per molts, mori, sis sabra qui dona la ferida quel mata, aquell es tengut com a matador: y si nos sabra, tots ne son tenguts: y feta la demanda contra hu, si aquell pagara, los altres son absolts. ^c Y si vn esclau furtara, o matara altre esclau, lo senyor del matador es ne tengut al senyor del mort. ^d Y qui matara esclau, o esclaua de altre, o bestia chica, o gran injuriosament, pague tant com aquella cosa valgue mes aquell any. ^e Y encara que lo matador sia perdonat per lo Rey, deu pagar a la part les penes pecuniaries que per Furs li pertanyen: y sino les pora pagar, no li vallo perdo: mas per les despeses y danys fets per part del mort, pot lo justicia condemnar al matador a desterro del Regne, com no passe cinch anys: o a preso, com no passe dos anys: y si per temps tindra bens, faças execucio per dites despeses y danys. ^f

¶ Qui matara altre per defensarse a si, o ses coses, y ho prouara, no tinga altra pena que estar vn any fora del lloch, sens algun dany de sa persona, ni coses que lis faça per lo Rey, ni per los parents del mort: y pasat lo any pot tornar a sa casa segur del Rey: y pot se fer assegurar dels parents del mort: y qui nol assegurara, estiga fora la ciutat y del loch fins q assegurare. ^g Y les ciutats y viles Reals per sa defensa y de sa jurisdicció, o de penyores, o represalies, o possessio, o per altres causes semblants, poden juntar gent ab armes contra vniuersitats, o particulars dels braços Ecclesiastic y Militar, sens pena alguna. ^h Y si algun ladre de dia se defensara sobre ladronici, y fera mort: o si de nit fera mort, cridant lo matador, o altres, Al ladre, al ladre: o si aquell que sera manat pendre per la Cort, se defen-

^a Mar. 175. 4. 7.
* ix. vij. lvj.

^b Iac. i. 67. 4.
22. * ix. vij. lv.

^c Iac. i. 67. 4. 21
* ix. vij. liij.

^d Iac. i. 70. 3.
25. * ix. viij. xl.
vij.

^e Iac. i. 70. 3. 23
* ix. viij. xl.

^f Alf. 3. 233. 2. 2
* ix. vij. xxxiiij.

^g Iac. i. 66. 4. 7.
* ix. vij. xxxv.
limita, vt infr.
de Dany dat. §.
Qui sense.

^h Pet. 2. 153. 3.
9. * ij. iij. xxviij.

Delicte fet de-
fensantse.

defensara, y sera mort, tals morts no sié demanades. ^a a Iac. I. 68. 7.
 Y qui per defensarse, tirant pedra, nafrara altre q̄ son ^{28.* ix. vij. lxi.}
 contrari, es ne tengut al nafrat, y no a son contrari. ^b
 Y lo que haura rebut quexada, no li es permes defen-
 sarte ab coltell: si son contrari no era tan poderos, que
 ab quexada pogues matar. ^c

Nafrador.

¶ En lo dia de Diuendres sant, o altres dies de grã ^b Iac. I. 67. 3.
 deuocio, qui nafrara a altre, sia sentenciat a mort, o a ^{17.* ix. vij. l.}
 altres penes a arbitre del justicia, jurats, y consell. ^d
 Y qui en lo palacio dei Rey traura primer lo coltell
 contra altre en baralla, done cinquanta morabatins. ^c Iac. I. 68. 1. 26
 Y en la plaça de santa Maria, y en les festes dauall escri ^{* ix. vij. lxi.}
 tes, quaranta morabatins: y dins los murs de la ciutat,
 trenta morabatins: y fora los murs, vint morabatins,
 a la Cort y a la part applicadors: y sino pora pagarho,
 perda lo puny, encara que no haja fet nafra. ^e Y qui ^d Pet. 2. p. 38.
 en la casa dei Rey, hon lo Rey alberga, ferira altre de
 punyada, y no sia dauant lo Rey, estant aquell en la
 terra, pague vint morabatins: y si lo Rey sera present,
 sia a la merce. Y si sera en lo mercat, lo dia ques fara lo ^e Iac. I. 66. 1. 1.
 mercat, paguenle quinze morabatins: y si sera dia de ^{* ix. vij. j.}
 Nadal, o de Pasqua, o de Pentecostes, o festes de sancta
 Maria, o de sent Vicent, pague deu morabatins. Y qui
 nafrara altre ab coltell, o altres armes, en la casa hon lo
 Rey alberga, no essent ell present, mas essent en la ter-
 ra, pague mil sous: y si lo Rey sera present, sia a la mer-
 ce. Y si nafrara en la Cort, pague xixanta morabatins:
 y en lo mercat lo dia del mercat, pague cinquanta mo-
 rabatins al Rey y al injuriat: y sino ho pora pagar, per-
 da lo puny. ^f Y qui nafrara altre dins los murs de la ^f Iac. I. 66. 3. 4.
 ciutat, y no en los lochs, ni festes dites, pague xixanta ^{* ix. vij. xvij.}
 morabatins: y fora los murs, trenta morabatins, a la
 Cort y al nafrat, pagades primer les despeses de la cu- ^g Iac. I. 66. 4. 6.
 ra de la nafra, y lo dany, segons lo nafrat jurara, y ta- ^{* ix. vij. xxix. &}
 chara lo jutge: y sino ho pora pagar, perda lo puny. ^{68. 1. 27. * ix. vij.}
 Y qui ferira altre ab puny, o armes, sens fer nafra, dins ^{xxx.}
 los murs de la ciutat, pague deu morabatins: y fora
 cinch

cinch morabatins, a la Cort y a la part. Y fino pora pagar dita pena, correga la vila açotantlo. Y si lo ferit sera caualler, o ciutada honrrat; sia la pena a arbitre del jutge, esguardat lo valor de les persones. ^a Y qui donara a altri quixada dins, o fora la ciutat, pague quatre morabatins. Si donara cos en lo peu, done cinch morabatins. Sil pendra ab vna ma per los cabelis, done cinch morabatins. Si en dos más, deu morabatins. Sil descualcara; quinze morabatins. Sil escupira en la cara, deu morabatins, a la Cort y a la part; y fino les pora pagar, correga la vila, y sia açotat. Y la Cort pot augmentar la pena segons lo valor de les persones. ^b Y si lueu, o Sarrahi acordadament no defensantle, nafrara Christia, muyra: y si en baralla, pague les penes del Fur en doble, y non faça remissio fino lo Rey, o lo Princep. ^c

¶ Per nafres donades publicamēt, present la Cort, o no present, no pot algu esser punit per la Cort sens aculador, fino era en la Cort, o dauant lo lech honrrat de son offici. Y pot la Cort pendre tot nafrador sens aculador, y pendre fermança, o caplleuta, fino sera la nafra mortal; y passats deu dies si lo nafrat no clamara, no son tēguts la fermança, ni caplleuador. ^d Y encara que lo nafrador sia perdonat per lo Rey, es tengut a pagar al nafrat les penes y despeses fetes en la cura: y fino les pora pagar, soltinga la pena damunt dita. ^e Y per les altres messions y danys y despeses no es tengut a pena corporal, fino a bandeig del Regne, o a preso, segons lo crim, a arbitre del jutge, no obstant la remissio, com lo bandeig no sia mes de vn any, y la preso mig any. ^f

¶ Qui tallara membre a altri, talleis semblant membre, fino ho feu defensantle: y si lo nafrador sera d' mes qualitat, sia aconeguda de la Cort, ab que pague la cura. ^g Y qui a altre arrancara dents de les set primeres, pague per cascuna tres cents sous, y de les altres cēt sous: y si nols pot pagar, perda lo puny. ^h Y qui

Bb pegara

^a Iac. i. 67. i. 10
* ix. vij. xxxix.

^b Iac. i. 67. i. 11
* ix. vij. xl. Y pagues primer al clamater que a la Cort. infr. de pen. §. Passats.

^c Mar. 187. 2. 1.
* ix. vij. xxxvj.

^d Iac. i. 67. 3. 15
* ix. vij. xlvij.
Com se desospite lo nafrat. sup de meiges. §. luren.

^e Quam vide sup. co. 3. En lo dia.

^f Alf. 3. 233. 2. 2.
* ix. vij. xxxiii

^g Iac. i. 67. i. 9.
* ix. vij. xxxvij

^h Iac. i. 67. i. 18
* ix. vij. xli.

Nafradors.

Qui talla membre.

Bastonades.

pegara a altre canyades, bastonades, ampollada, cãte-
rellada, o altra brutea, o ho fara fer, o acompanyara, o
aconsellara al que ho fara, tots nus correguen la ciu-
tat donant los greus açots: y si es home honrrat, pa-
gue cent morabatins sens remissio, y faças lo proces
summariament dins vn dia natural, feta denunciacio,
y constant del crim per confessions, o testimonis, exe-
cutes sens solemnitat, ni dilacio. ^a

a Ferd. 2. extr.
p. 29. Phil. 1564
11. 78.

Qui damnifica
per desgracia.

¶ Si molts junts lançaren vna biga, y aquella feu
mal adalgu, paguen tots la pena: y si nos sabra qui la
lança, lo damnificat pot demanar a qui vulla, y pagat
hu, los altres son absolts. ^b Y si lo mestre nafrra son
dexeble, o castigatlo li fara tal mal q̄ perda lo vll, o sia
fet losch, o lo matara, sian tengut lo mestre. ^c Y qui
jugant, o fent altra cosa en loch acostumat de jugar, o
hon no acostuma anar gent, tirara pedra, y nafrra, o
matara algu que passaua per aquell loch, no es tēgut,
ni es malefici, sino tingue animo de fer mal, ni lo ferit
pot demanar estimacio de son cos, com home libert
no puga esser estimat: mas pague li la despesa de les
nafres. Y qui en la vila tirara ab ballesta, o arch, y fara
mal, esmenelo, y pague la pena a arbitre de la Cort y
prohomens. ^d Y si paret, o pedra, o biga, o altra co-
sa caura, y fara dany, sens culpa del senyor, no es ten-
gut lo senyor a la esmena, ni a calonia. ^e

b Iac. 1. 67. 3.
16. *ix. vij. xlix.

c Iac. 1. 70. 3. 24
*ix. viij. xlvj.

d Iac. 1. 70. 4.
30. *ix. viij. liij.

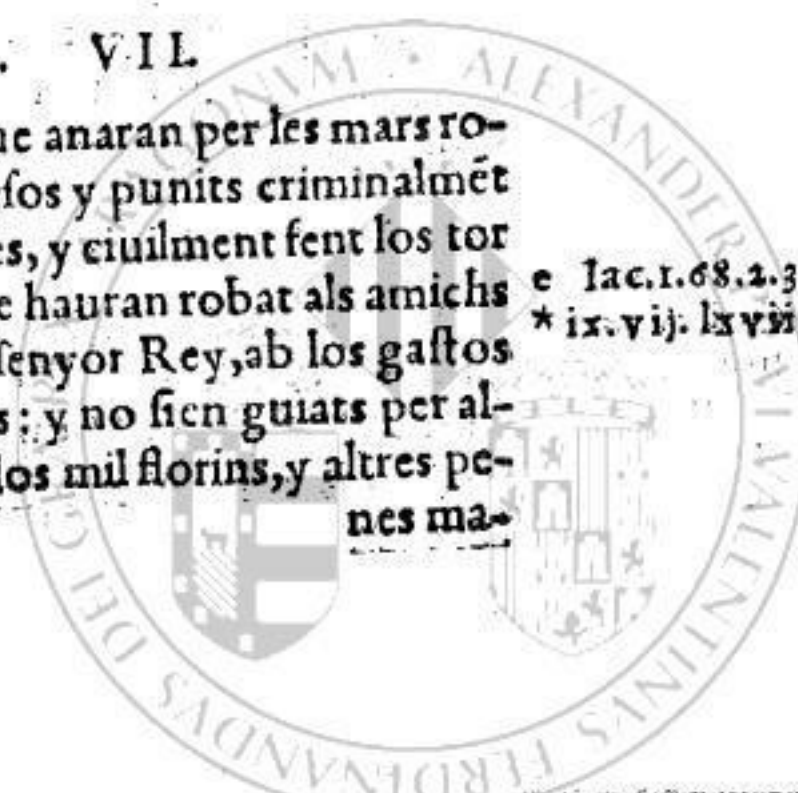
DE DIVERSOS CRIMS Y maleficus.

TITOL. VII

Os pirates que anaran per les mars ro-
bant, sien presos y punits criminalmēt
en les persones, y ciuilment fent los tor-
nar tot lo que hauran robat als amichs
y subdits del senyor Rey, ab los gastos
y despeses, danys, y interessos: y no sien guiats per al-
guns officials, tots pena de dos mil florins, y altres pe-
nes ma-

e Iac. 1. 68. 2. 33
*ix. vij. lxxvij.

nes majors a arbitre del Rey: y nols val lo guiatge: ni te algun official poder pera guiarlos, no obstant qualsseuol prouisions en contrari fetes. Y los officials que contrafaran, resten priuats de sos officis, y paguen dos mil florins per al Rey sens remissio, y la indignacio del senyor Rey: y satisfacen de sos bens tot lo que aquells hauran robat, ab los danys, despeses, y interesos. Y no sien receptats per alguns Prelats, ni Barons, ni altres persones ecclesiastiques, ni seglars: sino sera procehint contra ells. Y axi mateix sia contra aquells que mercadejant ab sos vexells, furtaran de altres vexells. Y si los dits pirates vindran a la vora de la mar, no puguen esser assegurats per alguns officials, o subdits del senyor Rey: nils puguen subuenir de armes, ni vitualles algunes, sots pena de la fidelitat del senyor Rey: ans los perseguixquen a captura de les persones, y vexells, y bens, e altres persones, e coses que portaran, y liurarlos als officials Reals: sots pena de deu mil florins, al Rey irremissiblement applicadors, per cada vegada que contrafaran. Y si los pirates resistiran, puguen esser offesos fins a matarlos, sens pena alguna: no obstant qualsseuol licencies, o facultats en contrari donades per lo Rey. ^a

¶ Qui pendra dos mullers, o dos marits scientmēt, essent tots vius, vltra la pena que li donara la Esglesia, la qual se deu executar per la Cort, pague a la Cort mil sous: y si nols pora pagar, corregia la ciutat a çotatlo, y cridant sia dit son delictē, y sia bandejat per tot temps: y pot esser punit sens esperar que lo iuge Ecclesiastich conega dels matrimonis: si ja no fonch per la Esglesia departit aquell, o aquella, que hauia pres muller, o marit contra dret. ^b Y qui contractara matrimoni clandestin, lo enganador, tant que sia lo home, com la dona, leuelis lo cap per lo justicia, si lo pare, o mare, o tudor, o altre parent del enganat ho instara: y no a instancia del Fisch. ^c

¶ Crim de estellionat comet aquell que a molts obligara,

a Alf 3. pri. 56. Mar. p. 5. Ferdi. 2. p. 13. Y dels q ab bona guerra per mar perseguiran los Moros. sup. de diu. trib. §. Si algūs. Y com puguen los Iurats d València armar cōtra Pirates. inf. de batalles. in princ. Y vna nau Castellana que feya molt mal sia portada de Callera Barcelona pera que faça justicia, y fins que sia vèguda en tretes la Cort del seruey quinze mil florins. Pet. 2. 160. 4. 11. *xx. ij. ix.

b Iac. 1. 68. 4. 44. * ix. vij. lxxx. Iac. 2. pri. 84. §. 6. Petr. 2. R. 109. 1. 26. * ix. vij. lxxxj.

c Iac. 2. pr. 106. Pet. 2. 113. 2. 9. M. R. * vj. ix. iij. Impe. 1542. 6. 3. 19. * vj. ix. vj.

Qui te dos mullers, o marits.

Matrimoni clandestin.

Stellionat.

bligara, o vendra vna cosa per falsa, no notificant en la darrera obligacio com a altres es obligada: y si apres de obligada a molts, satisfara a tots los creadors, no pot esser accusat. ^a Y tambe comet dit crim aquell que feu alguna cosa per engan, o altre crim que no te nom. Y si apres que algu sera condemnat en dit crim, restituhira lo dany que haura fet, sia punit a arbitre del jutge, ab consell de prohomens. ^b

^a Iac. I. 65. I. 1.
* ix. iij. j.

Encantadors.

¶ Aquell que adeuinara, o fara encantament, sortilegi, o vvara de art reprovada, o nigromancia, o conuocara dimonis, per qualseuol raho que sia, encara que colorada: sia açotat per la ciutat tot nu ab greus açots. Y los que anaran adaquells, paguen cinquanta morabatins: o si nols poran pagar, sien axi mateix açotats. Y si lo crim sera greu, pugalis donar major pena, a arbitre del justicia y Consell. ^c

^b Iac. I. 65. I. 2.
* ix. iij. ij.

Ajustament de gent.

¶ Quant algu cridara a foch, o a barreig cõtra algu: o si escomouira altre a donar ajuda publicament, o secreta a foch a metre, o fer barreig: y lis prouara ab einch testimonis, ixeu per set anys del Regne. Y si per aquell escomouiment sera mes foch, o fet barreig, refaça lo dany, y sia punit criminalmēt. ^d Y qui mouira lo poble, o fara ajustament, o lo fara fer, per danificar algu: o derrocarli casa, o barrejar: no lis prēga fer mança, mas sia pres: y si lis prouara, sia bandejat. Y los que hi cridaren ques derrocassen les cases, o anaren sobre elles, o sobre algu acordadament, muyren. Y los que hi consentiran, o anaran en lo escomouimēt, sien a merce del Rey. Y si adalgu per dita raho lis pendran alguns bens, tornelshi dobles aquell que feu lo escomouiment, y los que prengueren dels dits bens. Y si dins dos dies apres de robats dits bens nols tornaran, paguen a la Cort altra dobla: y les cases derrocades sien esmenades en doble: y possen fer inquisicio. ^e Y no sia portat per la ciutat home mort, o nafrat pera commoure lo poble: y qui ho fara, pague cent sous: y si nols pora pagar, sia punit arbitrariament. ^f

^d Iac. I. 69. 2. 5.
* ix. viij. vij.

^e Iac. I. 70. I. 17
* ij. iij. xxvj.

^f Iac. I. 75. 4. 2.
* ix. xx. iij.

No sien

¶ No sien fetes confraries sacramentals entre officials, ni altres persones, sots pena de la vida. ^a Y los de les ciutats de Valencia, y Barcelona; y Mallorca, y altres ciutats maritimes, poden juntarse en Tortosa, pera aueriguar negocis importants pera la defensa y seguretat dels que naueguen: y no tracten altres negocis. Y lo que determinaran, valga: confirmat que sia per lo Rey, si li plaura. ^b Y no sia fet algun ajustament, ni conuocacio de gent de officis, sino ab licencia del senyor Rey, o del Portatueus: y que en aquells tracten solament coses dels officis. ^c Y en la confraria de sent Jaume de Vcles poden congregarsi tots los confreres, y menjarhi junts. ^d Y en la confraria dels beguins poden juntarsi ciutadans de Valencia, y ministrar lo dia del dijous sant als ques açotaran, y açotarse ab ells en la nit, portant lanternes, y anant per les esglesies. ^e Y los priuilegis de la Vnio, y capitols, sagells, y altres coses de aquella, sien reuocats, tallats, y cremats: y nos tornen a fer, sots pena de traydor a qui ho fara, y cõfiscacio de bens: saluos los drets de les muellers, y senyors directes, y altres creadors. ^f Y no valen les alienacions fetes per los de la Vnio, ni de la part del Rey. ^g Y reuocas la sentencia, en que foren validats algus dels capitols de la Vnio. ^h Y ningu tinga los dits capitols, sots pena de la tercera part de sos bens: y si non tindra, de la lengua. ⁱ

¶ Lo que acordadament ajustara gent sens licencia de la Cort, y pendra vengança de algu, o per pendre a altre sa possessio, o per altra cosa, pague cent morabatins, y torne lo dany que haura fet, y estiga a dret sobre la injuria: si ja no ho feu per defensarse de força que altri li volgues fer: porque en tal cas non seria tengut. ^k Y les ciutats y viles Reals si tendran contencions sobre jurisdicció ab senyors de lochs Ecclesiastichs, o Militars, si los tals senyors per sa ajuda faran congregacio de gent de armes, poden tambe juntarne los del braç Real en sa defensa. ^l

a Iac. 1. 7. 3. 9.
* ij. iij. xxiiij.

b Alf. 3. p. 4. Y com se poden juntar en la cõfraria de sent Jaume de Vcles, y en la als beguins. sup. ã les sant esgles. §. Al espital.

c Pet. 2. 118. 2. 3
* ij. iij. xxxj.

d Pet. 1. pr. 20. lo. 2.

e Ioan. 1. p. 16.

f Pet. 2. 117. 3. 1.

* ij. iij. xxix. &

118. 4. 8. * ij. iij.

xxxv. Podia fer

se vnio ab licẽ

cia del Rey.

Pet. 1. p. 31.

g Pet. 2. 118. 3. 5

* ij. iij. xxxiiij. &

118. 4. 6. * ij. iij.

xxxiiij.

h Pet. 2. 118. 3.

4. * ij. iij. xxxij.

i Pet. 2. 118. 2. 2

* ij. iij. xxx.

k Iac. 1. 69. 2. 4.

* ij. iij. xxv.

l Pet. 2. R. 153.

3. 9. * ij. iij. xx-

vij.

Combatiment
de alberch.

¶ Com la pena facil done animo de delinquir, y la graue a parte del delict: ^a e impunitat de crims engendre gozar, y parisca enteniment de fer mal: ^b y a cascu la casa de ga esserli refugi y repos molt segur: perço si algun persona entrara ab armes en casa de altri, per damonificar a ell, o als de la casa: o estant a la porta lo acometran, o li combatran ion alberch: lo que tal fara, y los que loy acõpanyaran, muyren sens tot remey. Y si seran molts, y no hauran fet algun acte de combatiment, per esser anats ab ajutt: sien tots punits ab diners, o a bandeig, o prelo, a coneguda de la Cort y Consell, sens ferne gracia: restant lo fur antich en los casos en la força y valor. Y si la part no accusara, accuse lo Fisch a cõtell de son Aduocat, y protegueixca la causa ab acabamèt. Y si essent los notificat no ho faran, paguen los procuradors y aduocat fiscals docents morabatins al Rey: y si perseveraran ab la negligencia, sien priuats de los officis perpetuament. Y lo official Real que aço no guardara, o fara guardar, y ab crida publicar, pague deu mil florins. ^c Excepto si lo dit crim se fara de vehi a vehi: entre les cases dels quals, o de la casa defrõc la combatuda hi haura cinch cases en mig. ^d Y qui ab armes per força entrara en casa de altri, y de aquella traurara alguna cosa, torneho doble, y la persona sia a merce del Rey y d la Cort, segõs les qualitats de les persones, y lo dany que hauratet. Y si ferira algu, pague cinquanta morabatins: y si nafrara, cent morabatins. Y sino ferira, ni nafrara, ni pendra res, pague deu morabatins: y si lis fara algun mal, no lis deu elmenar. Y si feu dit delict denit, pague les dites penes en doble: y sino les pora pagar, sia punit criminalment, a arbitre de la Cort y prohomens. ^e Y qui tira ab ballesta a altre dins la ciutat, muyra, sino tiraua defensant la casa. ^f

¶ Incendiari, raptor, y ladre, sien punits a arbitre del jutge criminalment. Y per dits casos, y per homicidi, y sodomia, nos faça composicio. ^g Y los tren-

cadors

^a Pet. 2. pri. 13. lo. 2.

^b Mar. 216. 3. 1. *ix. viij. ix. loã. 241. 2. 1. §. 8. * iiiij. xxij. lix.

^c Mart. 216. 3. 1. *ix. viij. ix. 8c. 181. 2. 3. *ix. viij. x.

^d Alf. 3. 233. 1. 1. *ix. viij. xj.

^e Iac. 1. 69. 2. 6. *ix. viij. viij.

^f Mar. E. R. 181. 2. 2. *ix. viij. liij.

^g Iac. 1. pri. 35. §. 2.

Trencador de camins.

cadors de camins publichs sien punits ciuilmment, o criminalment, a arbitre del jutge. ^a Y lo que leuara

^a Iac. i. 76. 2. 13.
^{*} ix. xx. xx.

Qui leua pres al justicia.

al justicia a gun condemnat, o impedira la execucio, es tengut a la pena a la qual lo condemnat era tengut. ^b Y qui fara resistencia als commissaris, o porters, o altres, sien punits segons Furs y priuilegis, cascu en los casos. ^c

^b Iac. i. 66. 4. 8.
^{*} ix. vii. xxxviij

Absent, o crims nos.

¶ Lo criminos que absentara de la ciutat per crim que haja fet, si cridat, dins trenta dies no comparra, sia higit per confes: y quant se pora hauer, prengal la Cort, y faç in justicia segons Furs, a conseli de prohoms: encara que no hi haja clam, ni quil prosequisca: y los bens no sien cõfiscats, ans pot testar de aquells: y si algun Christia lo voldra defentar, pugaf ferho ans que passen los trenta dies. Y si lo injuriat demanara ciuilmment, dones sentencia contral absent com contra confes y contumaz: jurant primer lo clamater de la injuria que li sera feta, o malefici, o sobre la quantitat de la condemnacio: y de tal sentencia nos pot appellar: ans se deu executar. Y sino pora pagar a la Cort, ni a la part, estiga fora fins que pague. Y si sera acusat criminalment, si lo crim merexera que si condemnat criminalment, sia condemnat a arbitre de la Cort, e prohoms: y sia bandejat: axi que si algu li fara mal apres de bandejat, non sia tengut: ^d si lo tal sera cõdeinnat y bandejat per crim de mort per aquell perpetrada, de la qual sera denunciat, y no per altre cas: encara que sia condemnat a mort, o menor pena: y tols li pugaf fer mal sens pena qui sera parèt del mort dins lo quart grau. ^e Y traçantie lo proces de abiençia en la dita forma, nos admeta en defensa del absent incõpetencia de jutge, sino sera capella, o simple tonsurat, o coronat conjugat: mostrat que sia que aquell esta en poder del jutge Ecclesiastic. ^f

^c Petr. 2. 132. 3.
10. ^{*} ix. vii. 11j.

^d Iac. i. 66. 2. 3.
^{*} ix. vii. xj.

^e Fer. 271. 3. 4.
^{*} ix. vii. xiiij.

Contumazos.

¶ Si aquell que sera cridat per lo jutge, com es de Fur, a instancia de clamater, no vindra, sia polat lo clamater en possessio dels bens feents del cõtumaz, y los

^f Fer. 271. 3. 5. ^{*}
ix. vii. xiiij.

Contumacios.

mouents li son penyorats. Y si lo reo traura de posef- a Iac. 1. 69. 1. 2.
fio per força al clamant, o li leuara les penyores, y a- * ix. vij. ij.
pres lo clamant ne pendra venjança de les coses de a-
quell, leuat de sa persona, non sia tengut, encara que
lo contumaz vinga a fer dret: ans li tache la mala fey-
ta. a Y tot contumaz q̄ apres de fetes despeses com-
parra, pague primer totes les despeses. b Y si lo ques
clamara per la mala feyta, fara mal al reo que li estaua
a dret sobre la perferta de dret, eimeneloy ans que li
responga a la sua demanda. c

**Receptors de
bandejats.**

¶ Qui tindra en sa casa homicida prouat y mani-
fest apres que sera cridat, o hi tindra algun bandejat c Iac. 1. 69. 1. 3.
de tot lo Regne, per qualseuol manera, scientment, pa- * ix. vij. iij.
gue trenta morabatins a la Cort y a la part: y sino pot,
correga la vila açotantlo, y sia bandejat per vn any: y
la dita pena no sia augmentada. d Y tot matador,
robador, ladre, ni altre malfactor, apres que sera con-
demnat no sia rebut en terra de la senyoria del Rey: d Iac. 1. 68. 3. 35.
ans si sera trobat, sia pres per lo justicia, y sia remes a la * ix. vij. lxx.
Cort del loch hon feu lo delict, pera quel castigue en Phil. 1564. 8. 1.
aquell loch segons lo crim. e Y sia procehit contral- 58.
baro que acceptara bandejats. f

**Vns no son ten-
guts per altres.**

¶ Lo fill del senyor del loch, tant que sia gran, com e Iac. 1. 68. 1.
noble, com altre, lo qual exira del loch del pare, y fara 24. * ix. vij. lviij
mal ab los homens de aquell loch: non es tengut lo pa-
re, sino li proua que loy aconsella. Y si lo fill torna al
loch en la mala feyta, y lo pare sabentho, o essentne a- f Iac. 2. pri. 98.
uifat, li ajuda secretament, es tengut a la mala feyta en Alf. 2. pri. 16.
tant quant prouaran los damnificats, o juraran, feta
conuenient tachacio per lo jutge: y los companyons
que sen anaren ab lo fill, si tindran bès en lo loch, fian-
tengut lo pare a la eimena en tant quant valdran aq̄lls
bens. g Y vns no sien vexats, ni molestats per los g Iac. 1. 68. 4. 1.
crims dels altres en bens, ni en persones: nis posen se- * ix. vij. j.
nyals Reals en los bens, ni lochs de baròs, encara que
sia de pare, fill, germa, o altre parent: sino en los casos h Phil. 1564. 7.
per Furs permesos, axi com ho parlen los Furs. h Y 3. 55.
menors

menors de set anys, o furiosos, si farà mal, non son ten-
guts, ni encorren en pena: mas lo furios sia guardat
per los parents, o deu esser mes en preso, perque no
faça mal: a com no dega ajustarse afflictio al affli-
giti. b

¶ Si algu sera accusat per homicidi, o per crim, per
lo qual sis prouas se deuria mort, no sia pres fins que
cōtra ell hi haja presumpcio que haja fet lo crim: mas
lo justicia prengan bones fermances de donar lo ho-
me, o certa quantitat: y si nol donaran, paguen la
quantitat, ab quels se haja de donar temps pera cer-
carlo, segons lo loch hon sera, encara ques sien obli-
gats a donarlo cert dia. c Y sia donat als caplleua-
dors, o fermances temps pera cercar los caplleuats,
segons la distancia del loch hon seran, com es de Fur.

Caplleuta.

Y los caplleuats, o affermāçats, durant la fermaça, o
caplleuta no ixquen de la terra del senyor Rey deça
mar. d Y lo caplleuat y caplleuador obliguense, a
que lo caplleuat no exira de les terres del Rey: y sin
exira, comet la pena de la caplleuta. e Y no sia ma-
nat restituhir lo caplleuat sino a instancia de part, si-
no sera en cas q̄ puga ferse ex officio. f Y si lo cap-
lleuador restituhira al caplleuat, requirint al jutge
quel prenga, expira la caplleuta, axi com es de justi-
cia. g Y lo caplleuador de persona, passats dos anys
resta absolto: y lo de bēs resta obligat p trenta anys. h
Y no fren fetes caplleutes ab reincidencia, o altres no-
ues formes, sino solament se facen les communes, les
quals passats dos anys expiren, segons es de Fur. i Y
quant algu se donara a caplleuta, dones a consell del
Assessor: o si no hi ha Assessor, a consell dels Jurats, o
la major part de aq̄lls: sots pena de docents florins. k

¶ Qui de nit, o de dia trēcara taules de altri, pague
lo dany en doble. Y qui trencara obrador per força,
o engan de altre, si es de dia, pague lo dany, y perda lo
puny: y si es de nit pague lo dany, y muyra. Y qui per
força trencara portes de casa, si es de dia, pague deu

Bb 5 mora-

que tota caplleuta valga sols per vn any, tant ciuil, com criminal, o per
bens, tāt a instācia del Fisch, com de altre. Pet. 2. 158. 4. 24. * ix. vij. xxiiiij.
i Phil. 1564. 7. 1. 53. k Ioan. 138. 2. 2. * ix. xxviiij. xxxv.

a Iac. 1. 70. 4.
31. * ix. viij.
liij.

b Alf. 2. pri. 23.
c Iac. 1. 66. 3. 5.
* ix. vij. xvij.

Y supplica lo
R. q̄ lo senyor
de loch hon
stara lo caplle-
uat, lo haja de
remetre al jut-
ge quel dona a
caplleuta, quāt
lo demanara,
sots pena de pa-
gar ell la pena
de la caplleuta,
y no es conce-
dit, per no sup-
plicarho tota la
Cort. Petr. 2. R.
113. 2. 10. * ix.
vij. xxvj.

d Pet. 2. 102. 4.
7. * ix. vij. xxj.
& R. 108. 3. 24.
* ix. vij. xxij. &
pri. 44. §. 8.

e Iac. 2. ext. pr.
4.

f Iac. 2. pri. 31.
g Phil. 1564. 7.

54.
h Alf. 3. 218. 4.
2. * ix. vij. xxv.
Pet. 2. 124. 4. 16.

* ix. vij. xxij.
Per aço se cor-
rig. Alf. 1. 88. 4.
1. * ix. vij. xx.

Hon duraua la
caplleuta qua-
tre anys. Y fōch
concedit p tēps
de quatre anys,

morabatins: y de nit vint, y esmene les portes: y esta pena puga crexer segons la qualitat del damnificat, a arbitrie de la Cort y prohomens. ^a Y ningun vaja per la ciutat de nit sens llum apres de tocat lo seny, sots pena de vint sous, al Rey, a la ciutat, y al acusador aplicadors: y el tiga pres fins quels haja pagat. ^b Y per ningun crim lie derrocades cases adaiugu: y lo official que les fara derrocar, sia a merce del Rey: y los que les derrocaran, encorreguen la pena del Fur del barreig, elmenat primer lo dany al senyor de la casa. Y si cata sera confiscada, dones al Rey lo preu. ^c

Bomians.

Los Bomians (la vida dels quals es furtar, y fer altres mals) sien bandejats del Regne, y per la primera vegada que trencaran lo bandeig sien açotats, y per les altres sien punits a arbitre del jutge. Y lo official que no ho executara, pague cada vegada docets sous al Rey. ^d

Danys fets en besties.

Quiindra bestia, o home pera que altre lo mate, y no per departir baralla: si mata, es tengut lo quel tenia a pagarne lo preu. ^e Y qui estrenyera, o cecomoura bestia, o gos pera que damnifique a altre, es tengut del dany que fara. ^f Y si bous, o moltos entre elis se matara lo hu al altre si morra lo que acomete, non es tengut lo amo del matador: y si lo acomes morra, pot esser demanat lo acometedor. ^g Y qui tallara les crines, o la coa ad alguna bestia, pague la bestia, y restre aquella del amo. ^h Y qui matara, affollara o debilitara bestia de altri, torne altra bestia del mateix valor, restant la ferida al feridor. ⁱ Y qui posara alguna coia a coa de cauall, o de altra bestia, pera espantara, si el pantada se affollara, o morra, done altra bestia semblant a de qui era. ^k Y qui scientment mezclara bestiar de altri ab lo seu, torne lo doble: y qui sen portara a la cata, y nol manifestara, torne lo quatre doble. ^l Y qui celara cauall, o bou, o altra bestia de altri, sens manifestarho a la Cort, pague ho doble. ^m Y qui per farda, o sobrecarga, fara affollar egua prenyada de

^a Iac. 1. 70. 2.
22. * ix. vii. xl-
iii.

^b Iac 1. 80. 1. 3.
* ix. xxvi. xxi.
Iac. 2. pri. 46.

^c Iac. 1. 69. 4. 15
* ix. vii. xxii.

^d Philip. E. R.
1547. 14. 1. 2. &
1564. 17. 3. 116.

^e Iac. 1. 67. 4.
20. * ix. vii. lii.

^f Iac. 1. 67. 4. 18
* ix. ii. li.

^g Iac. 1. 68. 2. 31.
* ix. vi. lxxv.

^h Iac. 1. 27. 1. 9.
* iii. xv. ix.

ⁱ Iac. 1. 27. 2. 10
* iii. xv. x.

^k Iac. 1. 27. 2. 12
* iii. xv. xii.

^l Iac. 1. 27. 2. 11.
* iii. xv. xi.

^m Iac. 1. 68. 3.
40. * j. vii. iii.

da de cauall, pague al senyor de la egua cinquanta sous: y si fera somera prenyada de ase, pague deu sous: y si era prenyada de roci, trenta sous: y si fara affollar vaca, pague deu sous. ^a Y si en algun poble seran posades colmenes de abelles, y faran dany a altre, faça les mudar la Cort a part hon no danyen a homés, ni besties, ni a fruyts. ^b

^a Iac. i. 70. 4. 29. * ix. viij. l. j.

^b Iac. i. 70. 2. 20. * ix. viij. xxxv. j.

¶ Lo que fara dany en horts, vinyes, camps, o heretats de altri, o traura de aquells fruyta, o lenya, sens voluntat del senyor, o guardia, pague lo dany al senyor, y deu sous de pena, si fera de dia: y xixanta sous de nit, al Rey y al senyor applicadors: y si an cregut lo senyor, o los missatgers, o guardia ab son sagramēt. ^c Y qui talara, o arràcara vinya, o arbre, done al senyor altre tanta vinya bona, o altre tal arbre, vltra del que ha talat, o arrancat. Y si per força li cullira blat, o venema, torne ho doble: y lo senyor sia cregut ab son sagrament y tachacio del jutge, pagada primer la tala: y pague per pena, si fera de dia, trenta sous: y de nit, xixanta sous: y si nols pora pagar, sia punit criminalmēt a arbitre del jutge y prohomens. ^d Y qui talara, o laurara lo camp de altri que estaua sembrat, pague en doble lo fruyt que de aquell sembrat podia exir: y si tenia dret pera aquell camp, perda lo dret. ^e

^c Iac. i. 69. 3. 11. * ix. viij. xxix. Concorda. sup. d Pastur. §. No poden.

^d Iac. i. 69. 4. 12. * ix. viij. xxx. De vsures. vide supr. de dret de cosa q̄ sera don. a cēs. §. fin.

^e Iac. i. 69. 4. 14. * ix. viij. xxxij.

¶ Qui haura pegat foch en lo mont, o en lo bosch, es tengut del dany que lo foch fara al vehi, o a sos homés. ^f Y los fochs no poden esser pegats per les muntanyes en los mesos de Agost y Setembre, sots les penes per los officials del Rey imposadores. ^g Y si lo foch del forn fara dany hauent se adormit lo forner, es ne tengut: y tambe si altri pega foch a la fornal, es tengut lo forner per lo dany que fara. ^h

^f Iac. i. 70. 3. 26 * ix. viij. xlviij.

^g Fer. 308. 2. 25. R. * xxxij. j. j.

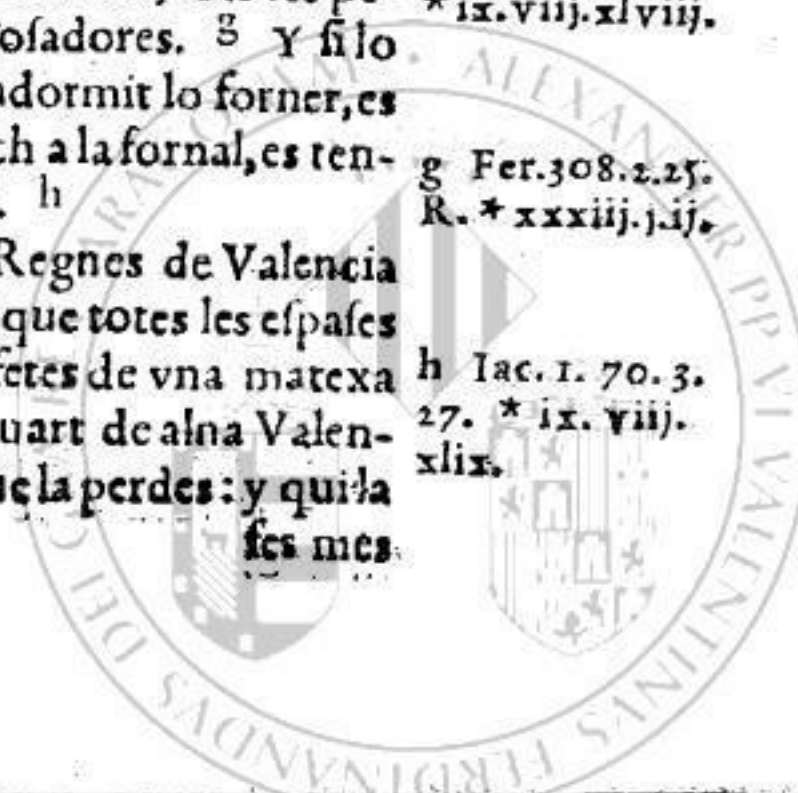
^h Iac. i. 70. 3. 27. * ix. viij. xlix.

¶ Fonch concordat entre los Regnes de Valencia y Arago y principat de Catalunya, que totes les espases en lo dit Regne y principat sien fetes de vna matexa mida, que era quatre palms y vn quart de alna Valenciana: y qui la portas mes larga, que la perdes: y qui la fes mes

Qui fara tales.

Qui pega foch.

Armes prohibides.

fes mes larga, pagas deu ducats, y priuat de son offici: y qui la esmolas, pagas cada vegada deu ducats, al Rey y al acusador applicadors: la qual mesura fos posada publicament en vn basto, y que sen fes crida: y si en algu dels dits Regnes, o principat se dexas de guardar, que nos guardas en los altres. ^a Y perque la dita concordia nos guarda en Arago, ni Catalunya, esti ga suspesa en Valencia, fins que aldre sia prouehit per lo senyor Rey. ^b Y qui portara altres armes amagadament, pague vint sous: y si nols pora pagar, correnga la vila, y sien li trencades les armes, que no puguen mes aprofitar. ^c Y quisiulla pot fer coltells y baynes, y vendreis aqui voldra. ^d Y sots nom de armes se entenen no sols escuts, coltells, elms: mas tambc si entenen fusts, pedres, y tota cosa ab la qual hom pot damnificar altre. ^e

DELS FVRTS.

TITOL VIII.

Com se comet furt.

FO official que fara furt en les cases dels vassalls de senyors, cercant alguns presos per les cases, deu tornarho en doble, y sia punit corporalment segons Furs. ^f Y si lo que obra de or, o argët, o altre menestral, se retindra de les coses que li seran liurades, o comanades, sia punit com ladre. ^g Y qui pendra besties que anaran errades, sino les denuncia a la Cort, es ladre, y com a tal deu esser punit. ^h Y si lo deutor furtara a son creador la cosa que li haia donat en penyora, deu lay restituhir, y sia punit com ladre. ⁱ Y pot esser pres lo ladre manifest sens manament

^g Iac. L. 64. 4. 5. *ix. iij. viij. Y comet furt lo que pendra en la riba del mar y retindra les coses que per tempesta foren lançades. sup. de par. de coses. §. Si algu. ^h Iac. 1. 5. 3. 2. * j. vij. iij. ⁱ Iac. 1. 40. 3. 5. * vj. j. x/.

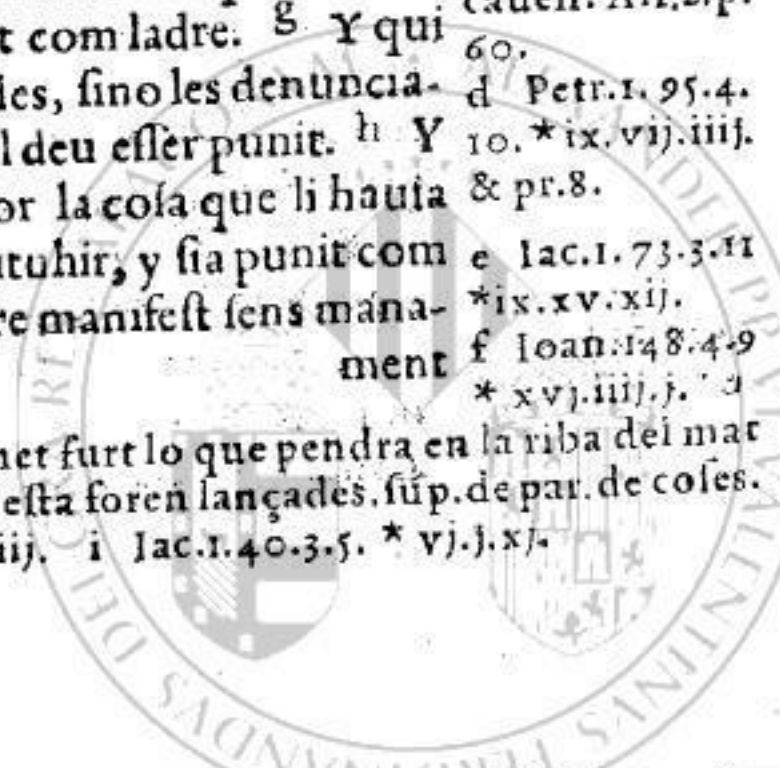
^a Phil. 1547. 7. 4. 41. ^b Phil. 1564. 8. 2. 62. per aço se corrig. Iac. 1. 66 2. 2. * ix. vij. ij. y Pet. 1. 97. 3. 49 * ix. vij. iij. & p. 16. Hon ningu podia portar coltell mes larchū vn palm y mig, sots pena de cinch sous y tornarho coltell a mida, y lo ferrer q̄i feya o quil venia per menut, vint sous cada vegada, com no fos cor redor quel venes publicament.

^c Iac. 1. 66. 2. 2. * ix. vij. ij. Y per certs bandos q̄ hi hague, se vedaren les mes, de modo q̄ qui les portaua les hi preniē y trecauen. Alf. 2. p. 60.

^d Petr. 1. 95. 4. 10. * ix. vij. iij. & pr. 8.

^e Iac. 1. 73. 3. 11 * ix. xv. xij.

^f Ioan. 148. 4. 9 * xvj. iij. j. 3

ment de la Cort, y donarse al justicia. ^a Y si essent pres lo lladre en lo furt, se defensara ab armes, pot esser mort. ^b Y si molts hauran furtat vna cosa, pot cada hu esser demanat per lo tot: y pagant la hu, los altres son absolts. ^c

¶ Si persona domestica fara furt, o rapina, o injuria, sia punit per lo senyor de la casa, o mestre: y no sen empache lo justicia: ab que no li sia feta justicia corporal, leuant li algun membre. Y si tenint lo senyor, o mestre algun seruent, o esclau, o dexeble, dins deu dies no pora auenirse ab ell, lo tal seruent, o dexeble pot clamar-se a la Cort, y la Cort li deu fer dret. ^d Entenent que es persona domestica la muller, esclau, home llogat, nebot, dexeble, escola, y tota persona de la companyia de algu. ^e Y qui pendra alguna cosa que sia del senyor de la casa, de la esclaua, o criada que estara ab altri, sens voluntat del senyor, sia açotat: y si la cosa era de gran valor, sia punit a arbitre del jutge, fins a mort inclusiuè. ^f Y si lo fill pendra, o furtara cosa del pare, y la donara a putana, o altra persona, lo pare pot demanar la tal cosa, y la Cort deu fer lay tornar, sens pendre res ell, ni lo que torna la cosa. ^g

¶ Aquell que scientment compra, o prengue a penyora, o ceta cosa furtada, deu tornar-la al senyor, sens que lis torne lo preu, y sia punit: perque tot hom se garde de comprar tals coses, axi per dit dany, com perque seria suspecte de furt. ^h Mas si lo amo de la cosa furtada la voldra cobrar del comprador q̄ la haura comprada de peller que la haura tenguda deu dies en la percha, com ho deu fer ab juramēt, deu li tornar lo preu que per aquella paga. Y si la compra de corredor que la vene publicament per les places no estengut de furt. ⁱ Y si algu ignorantment compra la sua cosa que ans li foneh furtada, y apres sabe que es sua, no pot dir-se que la te, com no tinga lo preu: y axi la pot demanar ab los danys, e interessos. ^k

¶ Si la cosa furtada, o presa sens voluntat del senyor,

Ladres domestichs.

Comprador de cosa furtada.

a Iac. i. 5. 3. 1. *
j. vij. j. Y si delinqui lo que prengue y lliga al que furtava faues. vide inf. del dret del Fisch. §. Ningun

b Iac. i. 20. 4. 7. *
ii. xvij. ix.

c Iac. i. 23. 1. 1. *
iii. ij. j.

d Iac. i. 40. 3. 8. *
vj. j. xij.

e Iac. i. 40. 4. 9. *
vj. j. xiiij.

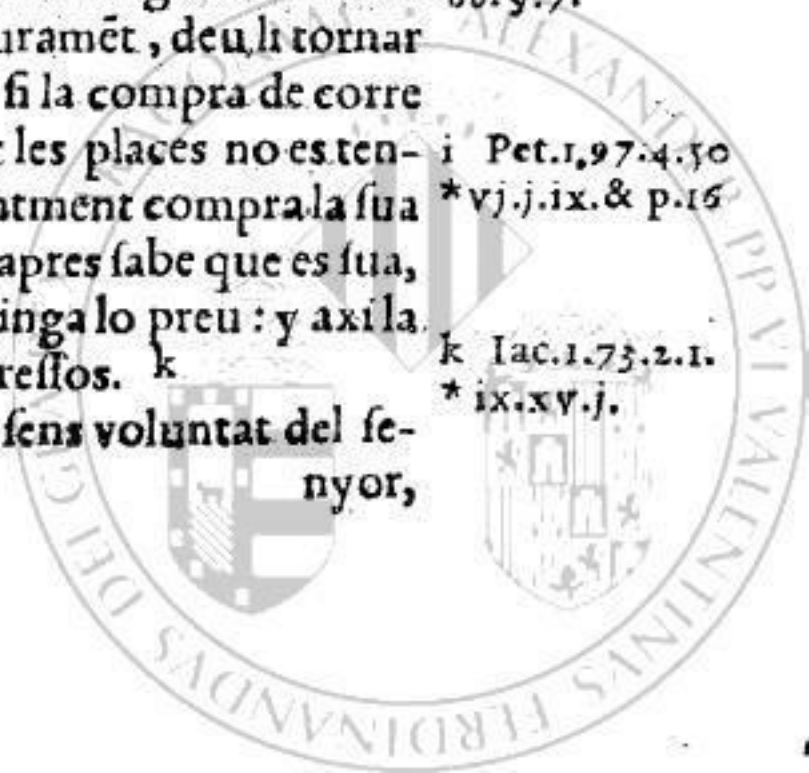
f Mar. 176. 1. 9. *
ix. vij. lx.

g Iac. i. 40. 4. 12. *
vj. j. xv.

h Iac. i. 40. 2. 4. *
vj. j. vij. & pr. 88. §. 7.

i Pet. i. 97. 4. 30. *
vj. j. ix. & p. 16.

k Iac. i. 73. 2. 1. *
ix. xv. j.

Qui te en son poder cosa furtada.

nyor, sera trobada en poder de aquell que a bona fe la compra publicament, pensant comprarla de son senyor, o en poder de altri: pot lo verdader senyor cobrarla sens donar preu algu, axi ques mostre lo venedor, com que nos mostre. ^a Y si la cosa furtada en vn loch se trobara en altre loch, deu la pendre lo justicia, y tornarla al que prouara esserne senyor. ^b Y qui celara la cosa furtada, o lo catiu que sera fugit, per furtarlo, o maliciosament: done lo celador per pena lo valor de la cosa, y lo justicia lo tinga per lladre, y lo senyor cobre lo tal catiu, o cosa celada. ^c

Pena del ladre.

¶ Qualseuol ladre per lo primer furt que fara, e de poca cosa, sia açotat, y bandejat: per lo segon, leuenlis les orelles, y sia açotat y bandejat: y puguen dites penes creixer segons la qualitat de la persona y granea del crim, fins a mort natural: y no li sia leuat lo peu: y per lo tercer furt sia penjat. Y torne lo ladre la cosa furtada, ab la pena quadrupla, si lo furt sera manifest: o si lo furt no sera manifest, dupla, si tindra de que pagar. ^d Y qui pèdra alguna cosa de casa ques crema, o ruynosa, o de nau que ha patit naufragi, tornela a son amo: y si ho celara, o dins tres dies no ho tornara, torne altre tant a la Cort. ^e Y si lo que sera accusat per vn furt, ne confessara altres, pot esser punit per aquells. ^f Y no sols lo ladre, pero qui hi consent, y rezeptara les coses furtades, sia punit com a lladre. ^g Y qui rebra ladre scientment, torne lo que aquell haura furtat, y pague trèta morabatins: y si nols pora pagar, corregia la vila açotantlo, y ixca del loch y de son terme per vn any. ^h

^a Iac. 1. 40. 3. 7.
* vj. j. viij. & pr.
88. §. 7. Petr. 1.
98. 2. 66. * vj. j.
x. & p. 19.

^b Iac. 1. 40. 3. 6.
* vj. j. xij. y com
se procehixca y
castigue qui tin
dra la cosa fur
tada en son po
der. sup. de ac
cu f. §. Inquifi
cio.

^c Iac. 1. 40. 4.
10. * vj. j. iij.

^d Iac. 1. 67. 3.
14. * ix. vij. xlv.
Mart. 175. 3. 1. *
ix. vij. xlvj. Per
aço se corrig. d.
Iac. 1. Hon per
lo primer furt
lis tallaua la o
rella dreta, y p
lo segon lo peu.

^e Iac. 1. 68. 1. 23
* ix. vij. lvij.

^f Alf. 1. 90. 4. 2.
* ix. vij. xlvij.

^g Iac. 1. 68. 1. 25
* ix. vij. lix.

^h Iac. 1. 63. 3.
36. * ix. vij. lxxj.

DE CRIM DE FALS.

TITOL. IX.

Crim de

Qui comet
crim de fals.

Rim de fals comet aquell que amaga te
stament, o actes de altri, de modo que
aquell no sen pugua valer. ^a Y si lo deu
tor q̄ era obligat a molts, obliga la sua
cosa adalgun creedor, al qual paga, y
apres feu collusio ab aquell que venes a altre la tal co-
sa, si los altres creadors guanyaran dita cosa al cōpra-
dor, te lo comprador regres contral venedor per la e-
uietio, y tambe pot acusarlo de fals. ^b Y falsa demō-
stracio no muda la veritat del fet. ^c

¶ Si algu produhira, o allegara cartes, o testimonis
falsos, o altra falsedat: y per aquells se sentenciara en
favor del quels allega, o produhi, y axi sera prouat, no
val la sentencia. ^d Y la part contra qui seran produ-
hits testimonis, o cartes falses, deu esser oyt pera dir
contra aquells: y sino sera jutjat per aquells, nos reuo-
que la sentencia que sera donada. ^e

¶ Aquell q̄ fara, o fer fara sagell, butla, o acte fals,
sia desterrat per tostemps, y perda sos bens, tret lo dret
de les mullers, y dels creadors, y la legitima dels fills. ^f
Y lo notari que per raho de falsedat sera priuat del art
de notaria, no pot esser hi tornat, ni de nou creat per
ningu. ^g Y lo que fara, o fara fer acte fals, o falsa escri-
ptura scientment, vltra de les dites penes muyra. Y qui
supposara vna persona per altra, lo supposador y sup-
posat muyren sens algun remey. ^h

¶ Qui fara, cōsentira, ajudara, falsara, o fabricara,
o fara fabricar moneda falsa, sens voluntat del Rey, sia
penjat sens remey, y sos bens confiscats al Rey. ⁱ Y
sia punit, si sera Christia, o Moro de Militars, per lo
Gouernador: y si sera Moro de realench, o de Eccle-
siastich, per lo Batle. Y qui no ho guardara, pague mil
florins. ^k

Falses proues.

Pena del falsa-
ri.

Moneda falsa.

a Iac. 1. 64. 4. 1
* ix. iij. j.
b Iac. 1. 64. 4. 2
* ix. iij. ij.
c Iac. 1. 6. 2. 6. *
j. xj. vj.
d Iac. 1. 53. 3. 2.
* vij. vj. ij.
e Iac. 1. 53. 3. 1.
* vij. vj. j.
f Iac. 1. 64. 4. 4.
* ix. iij. iij.

g Mar. 175. 3. 2.
* ix. iij. vj. Y
com sia proce-
dit cōtral not.
fals. su. de not.
§. Los exami-
nadors.

h Alf. 3. 228. 1. 1
* ix. iij. v. & 262
1. 1. * ix. iij. v. Y
pot esser feta
inquisicio cō-
tra los falsaris.
vt su. de accus.
§. Inquisicio.

i Iac. 1. 65. 1. 7.
* ix. iij. xij.

k Ferd. 2. p. 33.

DE INIURIIS.

TITOL X.

Lo que

O que dira a altre traydor, pague per pena xixanta morabatins. Y si qui ho digue ho prouara, no pague la pena: ans lo q sera prouat esser traydor, ixca per tostemps de la terra del senyor

a Iac. 1. 65. 2. 1. * ix. v. j.

Pena de injuriadors.

Rey, y perda la demanda quel altra li feya, y pague al-
tre tant al Rey. Y qui haura dit traydor en Cort, o da-
uant jutge, y no ho proua, pague xixanta morabatins,
y desdigasen, que sen delmeta. Y qui dira ladre, pague
deu morabatins: sino ho proua. Y qui dira renegat,
cuguc, o putana a dona honrrada, pague vint mora-
batins, al Rey y al injuriat applicadors: y nos creix que
dites penes: mas poden minuar segons la qualitat de
les persones, a estimacio de la Cort y prohomens. Y
qui no les pora pagar, sia açotat y badejat per vn any
del Regne. ^a Y si algu dira altres injurries forales so-
bredites, sia punit a arbitre de la Cort y dels proho-
mens, com no passe vint morabatins: mas pot esser
menys la pena, segons les qualitats de les persones: y
qui no les pora pagar, corregi ni açotant lo per tota
la vila. ^b Y si lo que haura dit de les prop dites inju-
ries, jurara que les ha dites per mala volutat, o per ira,
y no per que sables veritat, non sia punit criminalmet,
ni en diners. ^c

b Iac. 1. 65. 3. 5. * ix. v. v.

c Iac. 1. 65. 4. 10 * ix. v. xj.

d Mar. 175. 4. 2. * ix. v. ix. Per aço se corrig. Iac. 1. 65. 4. 8. * ix. v. viij. Hon sols punia pecunialment.

e Iac. 2. pr. 84. §. 4.

¶ Qui posara libell, o pintura, o epitaphi, a infa-
mia, o injuria de algu, publica, o secretament, en qual-
seu olloch que sia, sia punit per mort natural. ^d Y si
dauant del jutge se faran, o diran les parts alguna inju-
ria, pot lo jutge encontinent condemnarlos a la pena
legitima. ^e Y lo que rebe la injuria no la puga esti-
mar, mas estimela la Cort y prohomens: y lo injuria-
dor sia punit, esguardat lo valor de les persones. ^f

f Iac. 1. 65. 4. 9. * ix. v. x.

¶ Si injuria ciuil, o criminal sera feta al marit, pot
demanarla la muller ab volutat del marit: y si loy ma-
ten, pot posar lo clam, y plegur lo per procurador. ^g
Y si sera feta injuria al fill, o muller, o criat, o a qui pre-
soldada, o a Batle, pertany la demanda al pare, o ma-
rit, o

g Iac. 1. 65. 3. 6. * ix. v. vj.

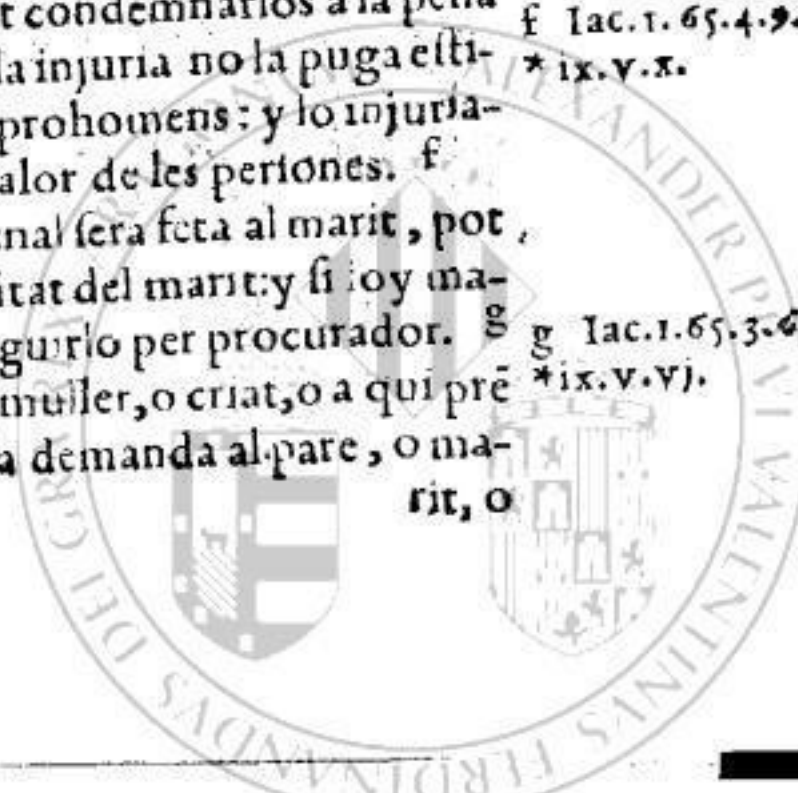
*honrada vide
civil Reg. f. 244
29 16 Jun
de la Cort
1 any 1564.*

Libell infama-
tori.

Injuriador da-
uant lo jutge.

Com se estime
la injuria.

Qui pot dema-
nar la injuria.

rit, o senyor del injuriat. ^a Y lo esclau no pot demanar la injuria que li sera feta, com no puga estar en juhi: mas si li sera feta nafra, o blauura, o trench, o tallat membre, o sera ferit, o batut en deshonra del senyor, pertany ia demanda al senyor: com no sia per injuria feta ab paraules, la qual no pot demanar lo senyor. ^b Y la demanda de injuria no passa al hereu del actor, ni del reo: encara que sia lo pleyt començat. ^c Ni pot lo injuriat posar la demanda, si haura passat vn mes apres que li fonch dita la injuria, ^d

¶ Es tégut per la injuria lo que la digue, y no lo q̄ la mana dir. ^e Y furios, ni menor de set anys, no son tenguts de injuria que facē, ni diguen: ni lo menor de quinze anys, per la injuria que diga. ^f Y lo mestre, ni lo senyor no son tenguts al dexeble, ni a son seruēt, o son home, o qui pren de aquell soldada, de algunes paraules injurioses quels diguen: encara que sien de les sobredites: ni lo injuriat per les que digue. ^g

Qui es tengut de injuria.

a Iac. i. 65. 2. 2.
*ix. v. ij. & 66. r
14. *ix. v. xv.

b Iac. 65. 3. 3. *
ix. v. iij.

c Iac. i. 66. i. 13
*ix. v. xiiij.

d Iac. i. 65. 3. 4.
*ix. v. iij.

e Iac. i. 65. 3.
12. *ix. v. xiiij.

f Iac. i. 65. 4. 11
*ix. v. xij.

g Iac. i. 65. 4. 7
*ix. v. vij.

DE TURMENTS.

TITOL XI.

La posat a turments aquell que sera ac-
cusat de crim, cōtral qual hi ha tals in-
dicis y tenyals, q̄ moltraran presump-
ciōs que causen sospita, per ques sapia
la veritat del crim del qual sera acusat:
sino sera persona honrada, a estimacio de la Cort y
prohomens. ^h Y no sia turmentat menor de diuit
anys. ⁱ Ni pot esser turmentat esclau contra son se-
nyor, ni lo libert contral patro, ni lo fil contral pare,
o mare: ni lo pare, o mare contra son fill: ni lo germa
contra son germa: sino sera per crim de lesa Magestat,
heretgia, o per fallador de moneda. ^k Ni pot esser
turmentat home libert per fets ciuils, sino era testimo-
ni que fos vario, o respongues malament, y duptos. ^l

Cc

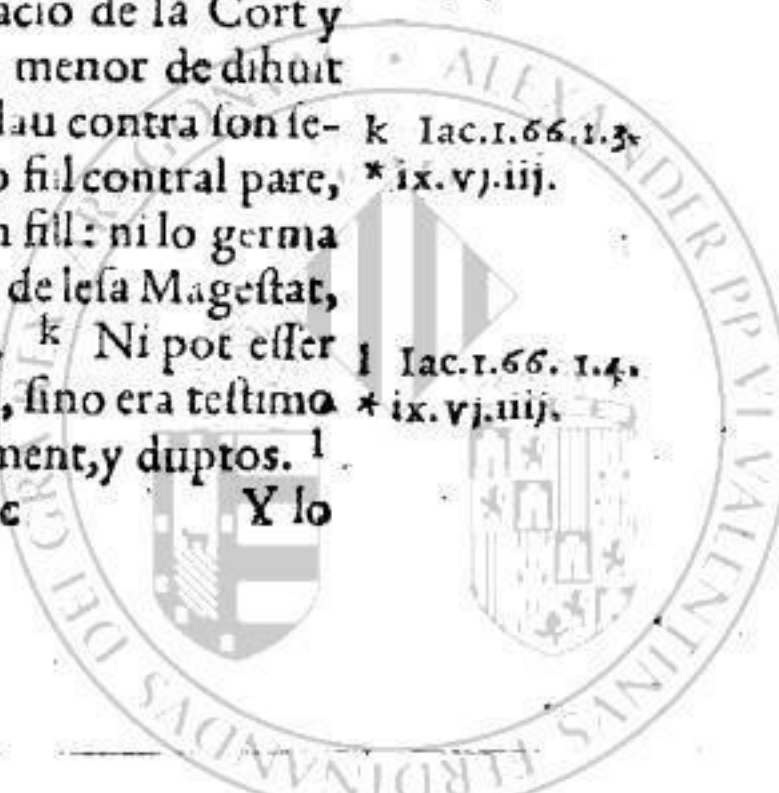
Y lo

h Iac. i. 66. i. i
*ix. v. j. Iac. 2.
p. 3. §. 5. & §. 8.

i Iac. i. 66. i. 2. *
ix. v. ij.

k Iac. i. 66. i. 3.
*ix. v. iij.

l Iac. i. 66. i. 4.
*ix. v. iij.

Y lo Governador no turmente algun habitador de Valencia, sino fet proces y donada sentencia: sots pena de dos mil florins, al Rey applicadors, y la desgracia del Rey. ^a

^a Alf. 3. pr. 33.

^b Ferd. 2. p. 1.

DE PENES, E COMPONICIONS.

^c Iac. 1. 4. 1. 1. *
j. iij. j. & p. 8. §.
3. Iac. 2. p. 10.

^d Iac. 2. pr. 84.
§. 3.

TITOL XII.

O senyor Rey promet y jura que no executara ninguna pena ciuil, ni criminal, sens primer fer proces segós Fur. ^b

^e Iac. 2. p. 22.

^f Iac. 1. 4. 1. 3. *
j. iij. ii). Y po-

den tancar-se les portes per lo deute del loguer. sup. de lo guers. §. No pot. Y per deute de censal. su. de dret de cosa. §. Encara que. Y en causa de menys summa de cent sous es la pena dl quart del saig que executa. sup. de offi. de alguatzirs. §. Los saigs.

Y lo principal deutor, o fermaça, vltra del deute deu pagar a la Cort deu dies apres que sera condemnat, tant com es la quarta part de la quantitat en que sera condemnat: encara que sia en execucio summaria sens escrits, pagant primer al creador: y vinguen a fer dret sens despeses del creador. ^c Y deuse la pena applicada al Rey, si conste lo injuriat y lo injuriador hauerse auengut dins deu dies apres de començat lo pleyt. ^d Y tambe la deu la fermaça del condemnat, o obligat. ^e Y si lo deutor, al qual li seran tancades les portes destrenyentlo a pagar, per falta dels bés mobles y seents, obrira dites portes, per cada vegada pague a la Cort xixanta sous: y aquel mateix pague qui trencara empara que li sia feta per la Cort per clam de algu. ^f

No estengut a la pena del quart qui sera condemnat en cosa Real, la qual per no poderse tornar sera cõdemnat en la estimacio, com lo preu vinga en loch de la cosa. ^g Ni lo deutor cõdemnat, q̄ per no tenir bés mobles de hon pagar, assignara bens seents sufficients al deute dins lo termini, ^h ni en sentencia de contes. ⁱ Y per ningun jutge, ni arbitre sia exigida la dita pena, del condemnat que haura hagut justa causa de ple-

^g Iac. 1. 4. 2. 7.

* j. iij. v.

^h Petr. 1. 96. 4.

28. * j. i iij. vj.

ⁱ Pet. 2. p. 84.

Penya de quart.

De q̄ nos deu pena de quart.

de pledejar, e no haura pledejat maliciosament, lo q̄ se enten que haura fet quant sera condemnat en les despeses. ^a Mas no deu anullarse dita pena quant haura constatat de la intēcio de la Cort, per instrument, o per confessio del reo. ^b Y lo que sera condemnat en donar, o restituhir, o mostrar la cosa moble, o seent a son aduersari: o lo q̄ sera en possessio de cosa mouēt, o no mouent, o de dret, o deute, per cōtumacia del aduersari, per raho de guardar la cosa, no deu la pena del quart. ^c

¶ Passats los deu dies de la cōdemnacio, per les altres dilacions ordinaries nos detarde la execucio de la pena de quart, sino ques perseuere fins a venda exciutiue: y donada la sentencia confirmatoria de la condemnacio, y passada en cosa jutjada, efectues la veda pera pagar la dita pena. ^d Y ningun sia pres, ni lis prega per penyora roba de vestir, ni lit, ni armes de sa persona, per dita pena. ^e Y sia satisfet primer al nafrat, o al clamater del que li pertany, que no al jutge, o a la Cort: y lo jutge que contrafara, pague trenta morabatins. ^f

¶ Si lo nafrat, o lo nafrador se concordaran ans de clamar, nos pague pena alguna, excepto la cura de les nafres, la qual sia pagada per lo nafrador. ^g Y si entre les parts sera feta concordia sobre qualseuol pleyt, encara que sia començat dins deu dies, no sia tengut a pagar pena alguna: com no sia en cas per lo qual se dega pena corporal principalment: y passats los deu dies, si lo reo sera vègut, pague lo quart, y assegure per la pena que per lo deliēte deu sostenir. ^h Mas en cau sa de homicidi o tallador de membre, o qualseuol robadors, lo jutge, hauenthi clamador, pot enātar, e punir lo crimos: encara que les parts hagen fet auinença, o composicio: y en los de mes casos ha loch lo sobredit. ⁱ Y no demane lo Rey, ni lo Fitch penes algunes, sino a instancia de part, o en los casos per Fur atorgats per inquisicio. ^k

a Petr. 2. 129. 1. 44. * j. iij. vij. & 134. 3. 21. * j. iij. vij. & 151. 3. 4. * j. iij. ix. Mart. 168. 2. 3. * j. iij. x

b Pet. 2. p. 91.
c Iac. 1. 4. 2. 2. * j. iij. iij.
d Mar. 168. 1. 2. * iij. iij. xiiij.
e Iac. 1. 4. 2. 4. * j. iij. xxj.

f Petr. 2. 125. 2. 19. * j. iij. ij. Iac. 2 p. 85. Lo mateix procehi xē los Inquisidors. su. de inquis. §. Nomen lo Rey.

g Iac. 1. 4. 2. 5. * j. iij. xj.
h Iac. 1. 4. 2. 6. * j. iij. xj. & pr. 8. §. 3.

i Iac. 2. 101. 1. 15. * j. iij. xiiij. & p. 24. in prin.

k Alf. r. 92. 1. 6. * j. iij. xxij. Petr. 2. 140. 1. 22. * j. iij. xxiiij.

Execucio de pena de quart.

Satiscaçes primer la part q̄ la pena d̄ la Cort.

En que se requir instancia de part.

De q̄ nos pot
fer cōposicio.

¶ Les penes que per Furs y priuilegis son posades contra crimiñosos, no poden esser augmētades per lo Rey, ni per altre official. ^a Mas lo justícia pot fer gracia, o composicio de les calonies y penes, en cas hon nos dega pena de mort, o mutilacio, no obstāts quals seuol manaments fets, o faedors, encara que sien penals. ^b Ni tampoch lo Governador faça composicio dels crimiñosos dignes de mort, o mutilacio. ^c Y lo Batle no impedisca al justícia en lo perdonar de les penes, hon no sera deguda pena de mort, o mutilacio, sots pena de la indignacio del senyor Rey. ^d Ni fara lo Batle gracia de ies calonies, fins que lo justícia sia satisfet de son salari. ^e Y encara que les penes sien remeses, o sen faça composicio, los officials, o almenys los Fiscals dehuen hauerne les aueries de tota la pena: y nols sien disminuydes, sots pena al contrafaent de la desgracia del senyor Rey, y deu mil florins. ^f Y qual seuol remissio, absolucio, definicio, o gracia, no haja effecte, fins que als aduocats y procuradors fiscals y patrimonials y escriua de la caua, sien pagades ses aueries, salaris y despeses: y lo official que no ho guarda ra pague mil florins. ^g Y fetes per lo Rey les remissions generals, no faça commissio contra dites remissions. ^h

Com se conti-
nuen les com-
posicions.

¶ Los manaments penals sien escrits en les escriuanies del Rey, pera que los procuradors fiscals ne tinguen noticia. ⁱ Y si alguns officials faran composicions, facen escriure als escriuans aquelles del tot cūplidament, y tots los altres esdeueniments en lo libre de la Cort, sots pena de mil morabatins: y no sen leuen algunes despeses ans aquelles se posen apres en dates: y los escriuans donenne copia al Mestre Racional, pera quen prengua conte: y notifiquen ho als nous officials dels officis annuals: y lo escriua que no ho fara,

vltra
vj. ij. xj. Alf. 3. 222. 4. 23. * ext. vj. ij. xij. & 235. 4. 22. * ext. vj. ij. xij. Ferd. 294. 4. 19. * non est in no. Imp. 1528. 5. 3. 3. * lxxxj. j. ij. & 1537. 21. 1. * xciiij. ij. ij. & 1542. 24. 1. 1. * cv. j. ij. Phil. 1552. 24. 3. 1. & 1552. 18. 1. 1. & 1564. 29. 4. 1. f Mart. p. 27. lac. 2. p. 66. Remera lo Mustaçafles penes. sup. de offi. Mustaç. §. En qual seuol. g Ferd. 2 p. 3. lac. 2. p. 66. h Mar. 257. 2. 19. * ij. v. cxxv. & lv. ij. o. cap. xix. i Pet. 2. 140. 1. 24. * ext. v. j. v.

a Ferdi. 273. 2. 20. * j. iij. xxi. b Pet. 1. 98. 1. 59 * j. iij. xv. & pr. 18. Petr. 2. 126. 1. 25. * j. iij. xvj. Mar. 168. 2. 4. * j. iij. xx. c Pet. 2. 106. 1. 2. * iij. xix. d Petr. 2. 154. 3. 12. * j. iij. xvij. e Petr. 2. 125. 4. 24. * j. iij. xvij. Y perdona lo Rey moltes penes generalmēt ciuils y criminals degudes p casos passats. Pet. 1. 96. 2. 18. * ext. iij. iij. j. & 96. 2. 19. * extr. iij. iij. ij. & pr. 11. Pet. 2. 128. 2. 41. * ex. iij. iij. ij. & 130. 2. 3. * extr. v. j. iij. & 133. 2. 16. * extr. v. ij. vj. & R. 140. 2. 23. * extr. v. ij. vij. & 154. 4. 13. * extr. ij. j. xix. & 158. 2. 21. * ext. v. iij. ix. & 161. 2. 17. * xxj j. xv. & 163. 2. 5. * ext. vj. j. ix. & p. 96. §. 1. 2. & §. 3. Mart. 184. 3. 8. * ext. vj. ij. x. & 111. 1. 13. * ext.

ultra de mil morabatins, sia punit com fals. ^a Y no sia cancellada caplleuta, o arrests, o obligacio penal, sens conuocarhi lo thesor. ^b

Com se pot cõ
posar.

¶ En los casos per los quals se deu pena de mort, o mutilacio de membre, no pot esser feta cõposicio sens licencia del Rey: y si sera feta, no haja valor. ^c Y no pot ferse alguna composicio sens la presencia del aduocat y procuradors fiscals, o del altre de aquells, sots pena al contrafaent de la indignacio del senyor Rey, y priuacio de offici, y mil florins. ^d

DEL DRET DEL FISCH.

TITOL XIII.

Quants procu
radores fiscals
se creen.

EN les ciutats de València y Xatua haja hi tan solamēt dos procuradors fiscals ultra lo Batle, y en les viles hu: los quals quant seran justament impeditos poran substituhir. ^e Y en les dites dos ciutats, y en les viles de Muruedre, Morella, Algezira, y Castello de la plana dehuen esserho notaris. ^f Y solament poden substituhir quāt seran impeditos per ausencia, o per malaltia, o altre just impediment, y substituhixquen persona sufficient, a coneguda del Batle general, o locals: y no sia substituhit algun delat, ni qui sera estat condemnat, o reines de algun crim, sots pena de nulletat del que fara, y docents morabatins, pagadors axi per lo substituhidor com per lo substitut, al Rey y al comu de hon serā applicadors. ^g Y ultra los dits dos procuradors, y en son cas sos substituets, sols pot vfar del dit offici vn procurador fiscal de la Cort del Rey, lo qual sia notari, estant lo senyor Rey, o sa Cort, o son Lochtinent, o Governador general en Valencia, o en Xatua. ^h Y pot lo Batle crear los procuradors fiscals, y no lo Governador, com lo dit Batle sia general procurador fiscal. ⁱ

¶ Ningun

^a Pet. 2. ex. p. 9

^b Mart. 257. 2. 20. * lv. ij. o. ca. 20. & iij. v. cxxv.

^c Iac. 2. pri. 73.

^d Pet. 2. 106. 1. 2. *

^e j. iij. xix. vide

sup. de off. iust.

§. Pot fer. casos

no cõposables.

vide su. de diu.

crims. §. Com

la pena. & §. In

cendiari.

^d Pet. 2. p. 137.

De materia de

composicions.

sup. de off. gou.

§. Ni lo Gouer

nador.

^e Ioan. 149. 2.

ii. * ij. viij. xx-

vii. Phil. 1564.

§. 3. 36.

^f Ioan. 240. 3. 3.

* ij. viij. xxxj.

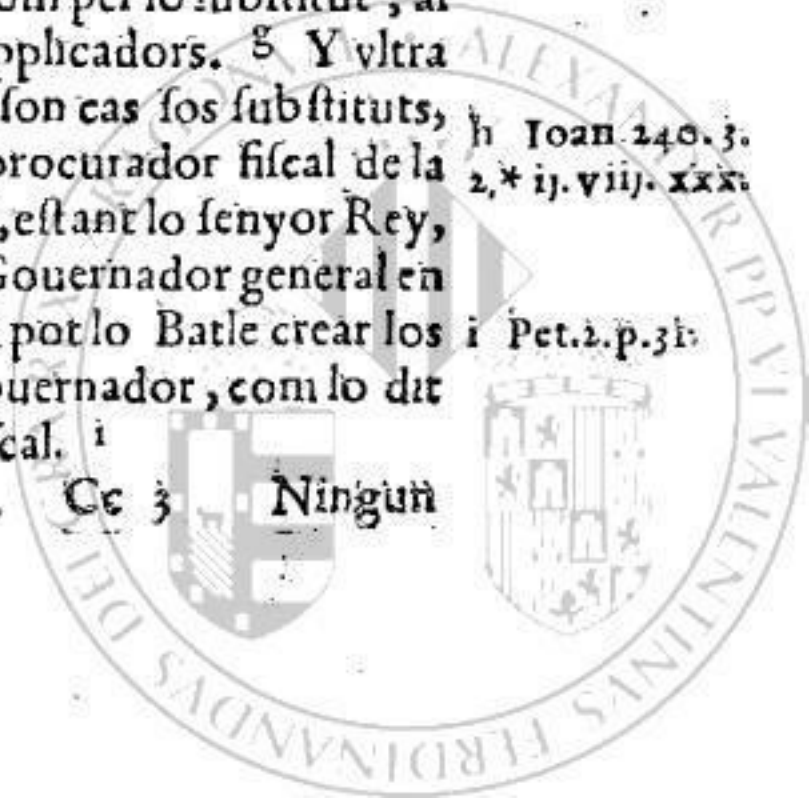
^g Mar. 169. 1. 4.

* ij. viij. xxix.

^h Ioan. 240. 3.

2. * ij. viij. xxxj.

ⁱ Pet. 2. p. 31.

Esstrangers no entenguen en fets fiscals.

¶ Ningun estráger del Regne sia aduocat, ni procurador fiscal, ni entreuinga en fets fiscals, ni en processos, ni causes criminals, ni en la Cort del Rey, ni fora de aquella: y sis cõtrauindra, sia nulle lo ques fara, y lo entreuient sia infame y priuat de tot offici. ^a Y nos entremeta lo Fisch fino en les penes, en lesquals algu ab sentencia donada per official sera condemnat. ^b Y lo Governador no permetta ques faça semblant del ques feu, que lo Fisch posa demanda contra cert home de Valencia, per que hauét trobat cert home de Torrent collint faues en lo fauar del home de Valencia, aquell lo liga per portarlo pres al justicia de Valencia, perque fonch calumniosa vexacio. ^c

¶ Los fiscals sien conuocats pera quant se cancelle caplleuta, arrests, o qualseuol obligacio penal, y pera traure pres de preso: y no abolixca tens encautarsen, y fer relacio al Rey, o a son Consell. ^d Y no posen demanda alguna sino sera a consell del Aduocat fiscal: y si la posaran, no val. Y jurenho cascun any los fiscals en poder del justicia al començamét de son offici, sens perjuhi dels Furs y priuilegis parlants dels fets fiscals, y del Rey. ^e Y no facen los fiscals manament que pertany al jutge, ni assistixquen al rebre dels testimonis, ni confessions del reo. ^f

Salariis dels fiscals.

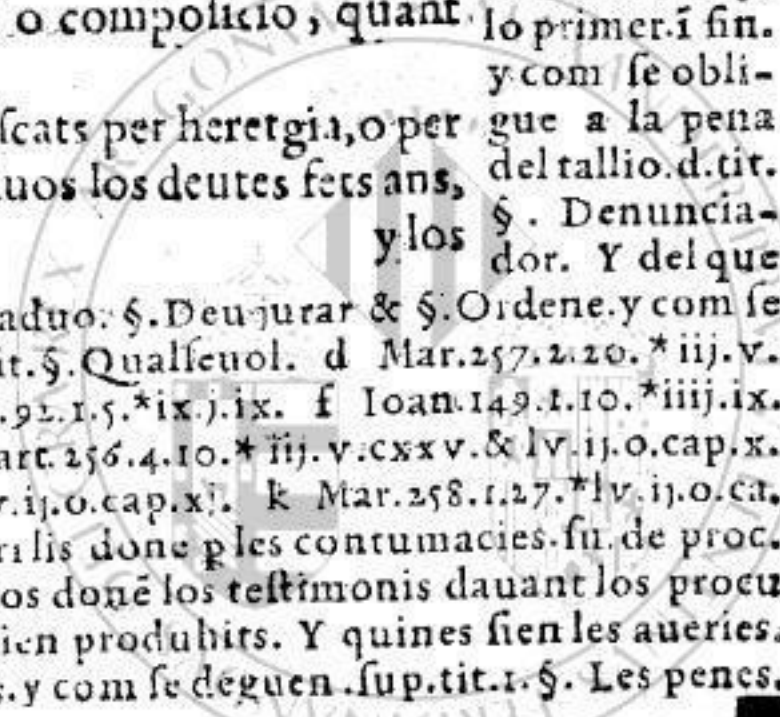
¶ Los procuradors fiscals hajen de salari cinquáta lliures cada hu, vltra dels salaris y emoluments acõltu mats. ^g Y per anar fora a escriure nafres, haja flori y mig. ^h Y de nit doble. ⁱ Y si ira ad alguna execucio, o escripcio de bens, o a fer pèdre algu, sia pagat del que procehira de la execucio, o composicio, quant sera procehit. ^k

¶ Los bens que seran confiscats per heretgia, o per altre crim, sien fets del Rey, saluos los deutes fets ans, y los

deu fer lo aduocat fiscal: sup. de aduo. §. Deu jurar & §. Ordene. y com se paga adaocar contral Fisch. d. tit. §. Qualseuol. d. Mar. 257. 2. 20. * iij. v. cxxv. & lv. ij. o. cap. xx. e. Alf. 1. 92. 1. 5. * ix. j. ix. f. Ioan. 149. 1. 10. * iij. ix. xix. g. Phil. 1564. 6. 1. 42. h. Mart. 256. 4. 10. * iij. v. cxxv. & lv. ij. o. cap. x. i. Mar. 256. 4. 11. * iij. v. cxxv. & lv. ij. o. cap. xi. k. Mar. 258. 1. 27. * lv. ij. o. ca. xxvii. & iij. v. cxxv. Y quin salariis done p les contumacies. fu. de proc. §. La sentencia. en lo marge. y nos doné los testimonis dauant los procuradors fiscals. sup. de testim. §. Sien produhirs. Y quines sien les aueries. sup. de ofic. gouer. §. Les aueries. y com se deguen. sup. tit. 1. §. Les penes.

a Impe: 1533. 2. 4. 4. * vi. viij. xxxiiij. & 1542. 2. 3. 3. * vij. viij. xxxiiij. Ioã. 240 3. 1. * ij. viij. xxxij. Y com entreuinga lo justicia en los fets fiscals. sup. de offic. just. §. Es inferior. b. Iac. 2. p. 133. Y en los casos que li es ator gat. sup. tit. j. §. Si lo nafrat. Y lo Governador o altre official, no faça inquisicio contral procurador fiscal. sup. de off. gou. §. Encara que. Y en quins casos li es otorgat. sup. tit. 1. §. Si lo nafrat.

c. Iac. 2. pr. 159. Y en quins casos pot entrometres lo Fisch y quant. fu. de accus. §. 1. & §. Lo Fisch. & §. lo primer. i. fin. y com se obligue a la pena del tallio. d. tit. §. Denunciador. Y del que

Confiscacio de bens censits.

y los drets de les mullers: y los bens seets que per akri tenien a cert tribut, o seruiçi, o a ceita part de fruyts, o censos, o encara sense censos, sien entregament dels senyors per qui ho tenien, y puguē fer de aquells a ses voluntats. ^a Tambe si los dits senyors seran Ecclesiastichs, ^b o sera lo Espital. ^c Y en los bēs dels Moriscos. ^d Y si los dits senyors directes serā priuats de alguna senyoria vtil per dita raho, deu los esser tornada. ^e Y los bens censits que serā venuts per lo Fisch, tornense, y los compradors paguen tots los loismes y cēsos que deuran. ^f Y los officials, essentre requestis, facen prompta justicia, y liuren la possessio als senyors directes sens altra conexença. ^g Y per les confiscacions ques faran per lo sant offici, prouehir se ha en lo Inquisidor general y commissari Apostolich: y feta cōclutio se escriuran als Inquisidors lletres necessaries. ^h Y lo Rey ordenara ab lo Inquisidor major, que los senyors directes deleguen jutge tambe per los bens cēfits que seran confiscats, y no sien tenguts a fundar juhi dauāt official del Sant offici. Y los familiars y altres officials del Sant offici q̄ possehiran bens cēfits, tambe debuen pledejar dauant del jutge delegat. ⁱ

Lo Fisch com sia pocior creador.

¶ Lo Fisch no pot cobrar del deutor de son deutor ans del dia de la paga, com ningū puga transportar en altres mes drets dels q̄ te. ^k Y lo criminos de crim per lo qual deu perdre los bens, amparelshi la Cort, mas nols prēga fins que sia sentenciat quels pert. ^l Y lo Fisch no es pocior creador en dret als altres primers creadors, excepto si haura venut alguna cosa, que precehirā als altres creadors en lo preu de la cosa, axi com precehirā qualsseuol altres creadors. ^m Y si lo Prin cep torna adalgu los bens que li eren cōfiscats, entēse que li torna tambe les accions que li pertanyen. ⁿ

Cc 4 Dels

responga en les causes fiscals. sup. de dilat. §. En qualienol. ^l Iac. 1.55.2.2. * vij. xj. ij. Y no succehix ab intestat. sup. de success. ab intest. §. Si dins. ^m Iac. 1.55.2.3. * vij. xj. iij. Y te tacita hypotheca. sup. de penyores. §. Si algu. ⁿ Iac. 1.73.2.8. * ix xv. ix. Los deutes de la ciutat executēse com los fiscals. sup. de offi. iurat. §. Lo Racional.

a Iac. 1. 70. 2. 21. * ix. viij. xxxvij. & 5. 1. 15 * j. v. xxij. & 5. 1. 14. * j. v. xxij. & 4. 4. 12. * j. v. xxj excepto los bēs dels Moriscos. vi fu. de lucus y Sarrali. §. Los Moriscos. per que se confisquen los bens. sup. de crim de lesa Magell. in prin.
b Ferd. 284. 2. 37. * ix. viij. xxxix.
c Ferd. 2. p. 38.
d Phil. 1564. 4. 3. 27.
e Fer. 274. 2. 30 * ix. viij. xxxviiij.
f Ferd. M. 304. 1. 8. * ix. viij. xl. Impe 1533. 7. 1. 27. * ix. viij. xliij. & 1537. 2. 4. 2. * ix. viij. xliij.
g Imp. 1542. 2. 1. 1. * ix. viij. xliij.
h Phil. 1547. 1. 1. 1. & 1552. 1. 1. 1. & 1564. 2. 3. 11.
i Phil. 1564. 2. 4. 12.
k Iac. 1. 55. 2. 1. * viij. xj. j. Y en quant temps se
l Iac. 1. 55. 2. 1.

De les Instit. Forals. Libre. IIII.
DELS NOTATS DE
infamia.

a Iac. i. 8. 4. 6.
* ij. vij. vj.

TITOL XIII.

b Iac. i. 8. 4. 5.
* ij. vij. vj.

Nfame es aquell que sera cõdemnat per crims de furt, rapina, homicidi, adulteri, o altre crim semblant. a Y qui pendra vsures de vsurers, o altres vsures vedades per Fur. b Y no es algu infame per esser posat en preso, encara que sia ab manamēt de jutge. c Ni per hauerse abstengut, o repudiat la herencia de son pare: d ni lo deutor q̄ desempara sos bens, encara que li sien venuts. e Y si sera donada sentencia cõtra official per la administracio, major de la que merexia, cumplintla es absolt de la infamia, y pot esser mes official. f

c Iac. i. 8. 4. 1. *
ij. vij. j.

d Iac. i. 8. 4. 3. *
ij. vij. ij.

e Iac. i. 8. 4. 4. *
ij. vij. iij. Y qui es excommuni-
cat, tot vn any
es infame. sup.
de les sant esgl.
§. 1.

DE LA PAU Y TREVVA.

TITOL XV.

Solicitament dehuen los homens guardar la pau, y cercar aquella, com per Iesu Christ siam amonestats en lo Euangeli, dient nos, Vous done nou manament, queus ameu los vns als altres, axi com vous he amat. Y en altra part diga, Vous done la meua pau: Vous dexe la meua pau, &c. Majorment com tots sian germans y regenerats de vn mateix pare, creador y Redēptor, y de vna mateixa mare la Esglesia, y d̄ vns mateixos sacramēts, y sian membres de vn mateix cos en Iesuchrist. Y per ço la conueniencia y amistat de vn mateix cos hauem de guardar, com ningu dega desconexer ni auorrir la sua propria carn, mas alimētarla y affauorir-la. g Per

f Iac. i. 8. 4. 2. *
ij. vij. ij. Y qui fa libello infamatori com sia punit. supr. de injur. in prin.

g Pet. 2. p. 103.
in prin.

§ Per
ço es.

ço es instituhida vna pau vniuersal en tot lo Regne de Valencia, en la qual y son constituhits totes les esglesies, monestirs y lochs religiosos, ab totes les coses pertinents. adaquells, y les cases dels ordens del Temple, sent Ioan del espital, de Hierusalē, Calatraua, y Vcles, y de altres ordens, ab les coses de aquells: y tots los homens del Regne d' totes qualitats, y mercaders, y passagers estrangers, ab totes les coses de aquells: y los camins y caminants que van per aquells, ab ses coses, y tots juren de guardarla, sots pena de no aprofitarse de ella. ^a

Com no pot forçar-se quees faça pau.

Com se reba la pau y per qui.

Trencador de pau.

¶ La pau y treua que lo Rey dona als Sarrahins, o altres, sia guardada, sots pena del doble, restituhit primer lo dany: y sia punit ciuilmēt a arbitre del Rey. ^b Y no pot lo Rey forçar als parents del mort, que facē pau ab lo que sera inculpat de homicidi. ^c Y los que no voldran fer pau, no per ço podē esser bandejats. ^d Y pot lo Rey fer treues y seguretats entre cauallers, o altres q̄ tindran guerra, per lo tēps q̄ li parra: y qui ho trencara, pague lo dany que haura fet en doble. ^e

¶ Ningun official prenga salari per rebre pau y treua, y sols se paguen tres sous per lo acte. ^f Y no reba lo justicia alguna pau, sens que sia rebut lo acte de aquella per lo escriua del justicia Criminal, sots pena de mil florins: y jure ho en poder del Batle: y los escriuans cōtinuē dits actes en los libres de paus y treues dins tres dies, sots la dita pena, executora per lo Governador, com deute fiscal. ^g Y qui trencara pau y treua sia punit a mort. ^h Y lo que matara sobre pau y treua, no puga esser admes a composicio, ni remissio per la pena per algun jutge, sino per lo Rey, o son primogenit tan solament. ⁱ

a Iac. i. p. 88. Y los excōmunicats son lāfats de la pau y treua. supr. de les fant esgl. §. i.

b Iac. i. 76. i. 8. * ix. xx. xij. c Petr. 2. 103. 2. 11. * ix. vij. xliij. & p. 44. §. 13.

d. Pet. 2. 109. 4. 31. R. * ix. vij. xliij.

e Iac. i. 76. i. 7. * ix. xx. xj.

f Alf. 3. pri. 17. Impe. 1537. 6. 2.

19. * ix. xix. xlv.

g Alf. 3. ext. pr. 13. Philip. E. R.

1547. 14. i. 3. Y al supplicat q̄ nos empache

en rebre paus y treues altre ofi-

ficial que lo justicia es remes

a Furs. Philip. 1564. 11. 4. 82.

h Imp. R. 1528 9. 3. 8. * ix. xx. xij.

i Phil. M. 1552. 12. 4. 1.

DE GVIA TGES.

TITOL XVI

Cc. 5

Lo se--

Qui pot guiar.

Q uenyor Rey tan solament, y no altre pot donar guiatge a qui haura perpetrat mort, o haura pres algu, o fet gran injuria: y si lo tal entrara en València, pot esser pres sense pena del quil offendra: y concedit per lo Príncep, no val. ^a Y en altres casos nos abuse dels guiatges. ^b Y al que estara pres en les presons per crim, no lis done guiatge sino per lo Rey, o son primogenit, y solament pera passar a Cerdeña, o Sicilia. ^c Y ningú préga algun vchi de Valencia encomanda, o guiatge. ^d Y aquell que voldra védre tot lo que te, deu esser guiat per lo Rey per totes ses terres, pera portarsen los preus francaient alla hon voldra. ^e Y si a vn companyo sera concedit guiatge per la cosa communa per indiuis, val per tota aquella cosa. ^f

Pena del q no vol assegurar.

¶ Si algu tindra temor de altre, façal la Cort assegurar del contrari, en sa persona y bens, que no ls fara mal per si, ni per altre, a son arbitre y de prohomens: y si nol voldra assegurar, sia bandejat del Regne, que no entre en aquell, fins que assegure: y ajude la Cort adaquell que vol esser assegurat: y si aquell, o altre damnificaran al bandejat, no tindran pena, encara que apres vingi a juhi y assegurara. Y si ans de assegurar lo bandejat mata a altre, sia sentenciat a mort: y si l nafrara, ferrara, o damnificara, pague les penes del Fur deu dobles. Y si apres de bandejat sera atrobat en lo Regne, pague cent morabatins: y si nols pora pagar, perda lo puny dret: y lo justicia del loch, si essent auisat nol pēdra, pague los cent morabatins. Y quil acolliera, sabent que es bandejat, pague cent morabatins: y si nols pora pagar, sia punit a arbitre de la Cort: y applicuente dites penes al Rey, y a la part, y al acusador. ^g

Pena del que trēcara lo guiatge.

¶ Qui trencara lo guiatge donat per lo Rey, pague lo mal que haura fet en doble, y sia punit a arbitre del Rey: lo qual arbitre si excedira preso, o bādeig, sia nulle:

a Iac. I. 75. 4. 3. *ix. xx. v. Iac. 2. p. 144. Imp. 1542. 17. 3. 74. *ix. xx. vj. & 1542. 17. 4. 75. *ix. xx. vij. & 1533. 5. 1. 12. *ix. xx. xvij.

b Imp. R. 1542. 17. 4. 75. *ix. xx. vij.

c Mart. 176. 3. 36. *ix. xx. xx. vij.

d Iac. I. 76. 1. 4. *ix. xx. vij.

e Iac. I. 4. 2. 1. *j. v. j.

f Iac. I. 76. 2. 11. *ix. xx. xix.

g Iac. I. 76. 2. 13. *ix. xx. xxi. & 75. 4. 2. *ix. xx. j.

fia nulle: y qui hauent guiat, o assegurat son contrari, a Iac. i. 76. i. 9. * ix. xx. xiiij. lo fara mal, pague loy en doble: y si li fara mal en sa per- Ioan. 239. 2. 3. * sona, o nafra, fia punit segõs Fur de crims: y si de les ix. xx. xv. nafres morra, muyra lo matador. a

¶ Aquells que vindran al Rey per son manamēt, o de sa voluntat, sien segurs ab tota sa gent y bens, venint, estant, y tornant. Y durant tal guiatge, lo guiat no pot esser demanat ciuilment, si ell no haura demanat altre ciuilment: ni pot esser demanat criminalment, si ell no haura demanat criminalmēt. Y pot demanar, y esser demanat per pensions de censals, violaris, e interessos, per raho de fruyts, y per cambis y recambis mercantiuolinent fets: o per comandes, o deutes per raho de arrendaments. Y tambe pot demanar, y esser demanat per crim que fara, o li fara, apres del guiatge, sens rompre lo guiatge. b

¶ Los guiatges concedits per Furs y priuilegis, als que porten vitualles al Regne per mar, pera que puguen entrar y descarregar vitualles, y vendreles, y traure los preus y coses de aquells comprades sens empaig, sien guardats: y hajan loch tambe en aquells que les porten per terra: y procehix per los deutes y delictes fets ans de la concessio y apres, com no sien comesos venint ab les vitualles, o apres de venguts: perque en tal cas no hauria loch lo guiatge. c Y lo Batle no puga guiar deutors de la ciutat de Valencia: y sien guardats los priuilegis disponents sobre guiatges. d

¶ No pot concedirse guiatge adaquell que sera abatut, per oficial algu, fins a lochtinent general inclusiuè: y si sera concedit, no val, sino sera vna sola vegada, a supplicacio de la major part dels creadors en quātitat, o la major part en numero de persones, si en les quātitats sera yguals. e Y si lo Rey haura concedit algu guiatge general, no perjudica als mercaders estrangers creadors del guiat. f Y si algu que sera guiat sera pres, y se tractara de la validitat del guiatge, conega-

Que pot fer lo guiat, y li pot ser.

Guiatges per vitualles.

Deutor de València nos guie.

Qui nos pot guiar.

Guiat pres.

a Iac. i. 76. i. 9. * ix. xx. xiiij. Ioan. 239. 2. 3. * ix. xx. xv.

b Iac. i. 76. 2. 10. * ix. xx. xvij. Ioan. 239. 1. 2. * ix. xx. xvij. Phi. 1552. 2. 2. 7.

c Pet. 2. 128. 42 43. * ix. xx. xxvij. Phil. M. R. 1552. 11 3. 5. Y de altres guiatges concedits per vitualles. supr. de Vituall. in prin.

d Imp. 1533. 5. 1. 12. * ix. xx. xviiij.

e Imp. 1537. 9. 4. 36. * vij. ix. vj.

f Iac. 2. p. 25.

conegasen de nua paraula, sens pagar algun salari de jutges, ni de escriuans, ni de alguatzirs, ni treta, ni mesa, sis declara en fauor del guiatge. ^a

a Impe. 357. 9.
4. 35. * ix. xix.
xcv.

Guiatge de Militars.

¶ Lo Militar que sera denūciat a instancia de part, o del Fiseh, per molts crims, tant que sien posats en la denunciacio, com en la addicio adaquella feta, si per algū crim de aquells se voldra presentar, y estar a dret, sia guiat per los altres crims. Y absolt del crim per lo qual feu dret, pugasen anar liberament: y per los altres crims sia procehit per proces de ausencia, segōs forma de Fur. ^b

b Ferdi. 272. 2.
13. * ix. xx. xxix.
& 272. 3. 2. * ix.
xx. xxx.

Per quins casos val lo guiatge.

¶ Quant lo Rey, o altre official quen te poder, cōcediran algun guiatge, sols valga per los crims que feran comesos ans de la data del guiatge, y no per los que cometran apres del guiatge. ^c Y axi si algun mariner, o patro de nau, o los acordats, o altra persona, sera guiat, sols se enten esserho per los delictes, o deutes comesos ans de la data del guiatge, y no per los que haura comes apres, ni tampoch per los que ans eren comesos, si eren tals, que per Furs y priuilegis es prohibit guiar-se: y conegan lo Justicia Ciuil, o Criminal, o altre jutge ordinari: y no ho impedisca lo Almirant, o Vicealmirant, sots pena de cinch mil florins, al Rey applicadors, y la desgracia del Rey. ^d

c Ioan. 239. r. 7.
* ix. xx. xxvii.

Quins lochs tenen saluaguarda.

¶ Los vexells que vindran a la costa del Regne, o passaran per aquella, son sots la defensio del Rey y de la ciutat, com los homens que vindran en aquells facen dret als del Regne. ^e Y es concedida saluaguarda a la lonja noua y cōsulat y hort de aquella: axi que si algu dels mercaders, o altres nafra ra algu dins aquells, sia punit com rompedor de guiatge y saluaguarda. ^f Y donas saluaguarda a la casa de les repenedides, y als que estan en aquella, y sos bens: axi que qui traura de aquella dona violentment, o voluntaria, sia punit com raptor. Y tinga dita casa los priuilegis que tenen los monestirs de mōges: y qui hi entrara, sia punit en pena de açots y bandeig per dos anys, y en

d Alf. 3. pr. 40.
& p. 54. Ioan. 2.
p. 3.

e Iac. 1. 76. 1. 6.
* ix. xx. x.

f Ferdi. 2. p. 24.

son cas

son cas encorrega en les penes de la pragmática feta contra los trencadors de alberchs: y guarden ho los officials, sots pena de tres mil florins. ^a Y lo Rey pren sots sa protectio y saluaguarda tots los administradors y pobres y altres personas del Espital general: e ningun official los danye, ni moleste per fets, o deutes de altri, sino sera especialment obligat, y aço en fadiga de justicia: y lo official que hi contraindra, pague cinch mil florins, y refaça los danys, vltra la indignitat del senyor Rey en que encorrera. ^b Y lo tirador dels draps estiga sots protectio y saluaguarda del Rey; ab los draps, casa, y camp, y los que seruixen en aquell: y ningun los damnifique en personas, ni bens, nils prenga, nils moleste, nils marque, ni penyore per deutes de altres, sino en fadiga de dret segons Furs: y guardenho los officials, sots pena de mil florins. Y qui vindra contra dita saluaguarda, encara que sia dels mateixos del offici, muyra, y encorrega en altres penes dels Furs. ^c

¶ Les personas del Bisbe y Canonges de la Seu de Valencia, y ses families y bens, son guiats per totes les senyories del senyor Rey, que no puguen esser presos, detenguts, marcats, offesos, grauats, ni penyorats per culpa de altre: si ja no seran aquells principals deutors, o fermances per altri: y en tals casos sols en fadiga de dret, en aquells atrobada. Mas sien defesos per los officials Reals, sots pena de la yra, e indignacio del senyor Rey, y restituhir lo dany, y sera castigat a son arbitre. ^d Y los carnicers que tallen y venen carn en les taules de la ciutat de Valencia, ab sos factors, procuradors, cases, y bens, estan sots guiatge y protectio del Rey per totes les terres de aquell: axí que no poden esser marcats, penyorats, ni damnificats en cosa alguna, per crims, o deutes de altres: sino seran ells principals obligats, o fermances: y en tal cas serien tenguts segons Furs. ^e Y la saluaguarda que fonch donada als vassalls de la religio de Mutesa, sia reuocada, y nos done

a Ferd.2. p.25.

b Ferd.2.p.37.

c Ferd.2.p.10.

d lac.2.p.57.

e Pet.2.p.51. Y tambe son guiats los pastors y bestiar. sup. de pastu. §. Los bestiar.

Reuoquense
certs guiatges.

done mes. ^a Y los guiatges concedits als vassalls de la dita religio y barons, y senyors seglars que tenen la jurisdicció criminal, no valguen pera en los lochs de aquells senyors, per los delictes en dits lochs comesos. ^b Y certs guiatges concedits a les viles de Alzira, y Borriana, com a dañosos a la cosa publica, sien reuocats. ^c Y tambelo guiatge que fonch concedit als que anauen a habitar lo loch de Guardamar, y confirmacions de aquell. ^d

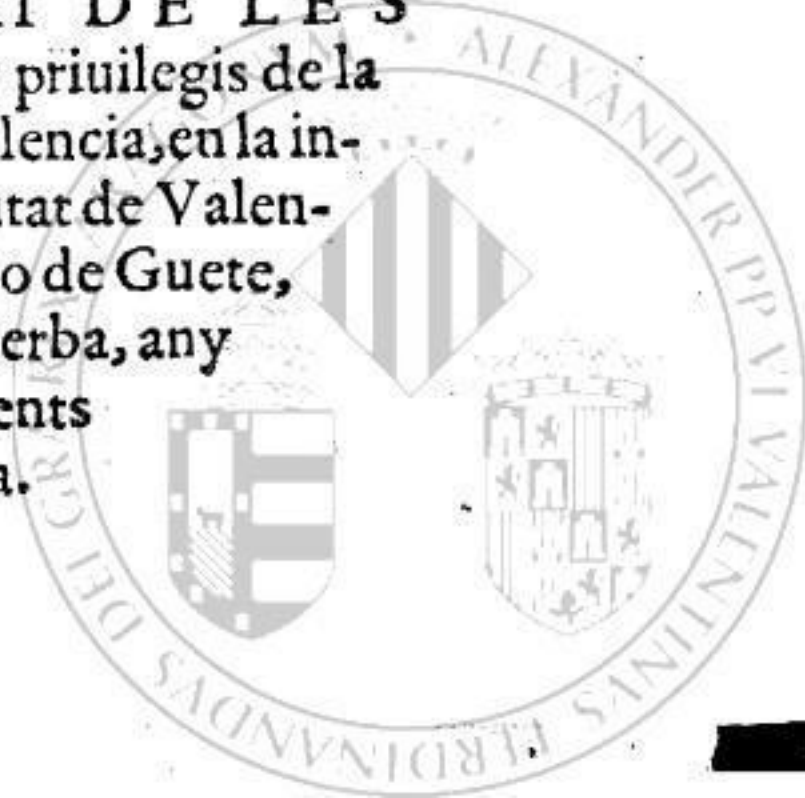
a Mart. 188. 4. 6
E. M. * ix. xx.
xxxij.
b Imp. 1542. 3.
3. 5. * ix. xx. ij.
c Ferd. 273. 4. 26
* ix. xx. xxxij.
d Mar. 185. 1. 10
* ix. xx. xxxj.

FIDEL LIBRE QVART

y de les institucions dels Furs y
priuilegis de Valencia.

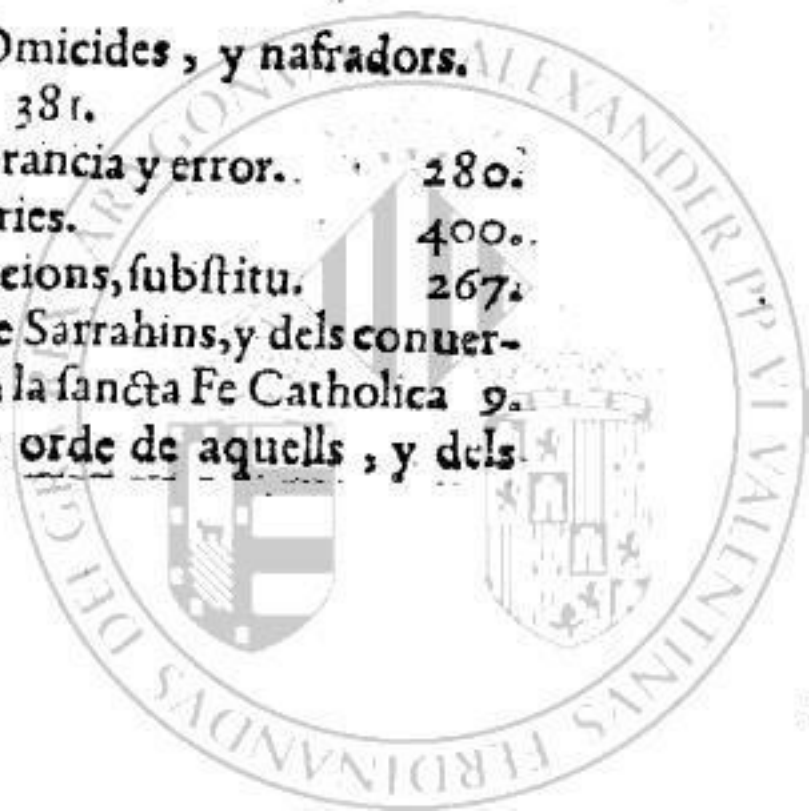

Fonch estāpat lo pre-
SENT SVMMARI DE LES
Institucions dels Furs y priuilegis de la
ciutat y Regne de Valencia, en la in-
signe y coronada ciutat de Valen-
cia, en casa de Pedro de Guete,
a la plaça de la Herba, any
Mil cinch cents
huytanta.

TAVLA DELS TITOLS.

A Censacions, elams, e in- quisicions. Pág. 358.	Deposít.	292.
Actes. 325.	Diuersos crims y maleficus. 386.	
Accions, excepcions, & replica- cions. 318.	Diuersos tributs. 88.	
Adopciós, y Emancipaciós. 172.	Donacions. 210.	
Adulteris, stupros, y rapines. 376.	Draps y vestirs. 214.	
Aduocats. 144.	Dret de cosa que sera donada a cens. 342.	
Appellacions, corrections, y re- corfos. 256.	Dret del Fisch. ~~456~~ 405	
Aqlls q̄ renunciē a sos b̄s. 281.	Dret e Furs del Regne de Valen- cia. 15.	
Arbitres. 120.	Drets dels hereus. 273.	fam. 37
B Atalles, fortaleces, y del guer- rejar. 331.	E Viçtions. 312.	et comin
Blasphemos y jugadors. 369.	Eslaus, y fugitiu y tornats per postlimini. 173.	ni d'ordi
C Ambis. 312.	Eseruians. 126.	do.
Citacions. 240.	Estudi general. 282.	
Companyia. 311.	F Ermances. 315.	
Compres, y vendes. 301.	Festes y dilacions. 247.	
Confessos. 325.	Feus. 353.	
Cosa que sera pagada no degu- da. 294.	Fires y del mercat. 213.	
Coses duptosos. 280.	Furts. 396.	
Coses que seran fetes per força, o per por. 318.	G Viatges. ~~354~~ - 409	
Crim de fals. 399.	H Omicides, y nasfradors. 381.	
Crims de lesa Magestat, traycio, y plagi. 372.	I Gnorancia y error. 280.	
D Any dat. 282.	Injuries. 400.	
Delmes. 83.	Institueions, substitu. 267.	
Demandes. 320.	Iuens, e Sarrahins, y dels conuer- tits a la saneta Fe Catholica 9.	
	Iuhis y orde de aquells, y dels	

judges.	241.
Iurament.	326.
Iurisdicció de tots judges y de for competent.	225.
L egats.	277.
Loguers.	310.
M agestat del senyor Rey, y de les Corts generals.	21.
Mal engan.	319.
Mariners, hostalers, y tauerners.	169.
Menestrals, y Consellers.	163.
Menors y com sié restituhits.	175.
Merges, chirurgians, y apotheca- ris.	161.
Moliners, forners, y dels banys.	167.
N aufragis.	202.
Notaris.	151.
Notats de infamia.	408.
Nunciacio de nouella obra.	283.
Nupcies y dot y creix.	217.
O bligacions.	287.
Offici de Alguatzirs, y dels saigs.	122.
Offici de assessor.	65.
Offici del Batle y Mestre Racio- nal.	37.
Offici del Canceller.	65.
Offici del Governador.	29.
Offici del Iusticia.	42.
Offici del Mustaçaf, y dels pesos y mesures.	56.
Offici dels Còsuls, cequiers, y mo- neders de la Seca.	114.

Offici de's Deputats, y General, y de la Sal.	70.
Offici dels Jurats, Racional, y al- tres oficials de la ciutat.	51.
P actes y transaccions.	288.
Pagues.	338.
Particio de coses, <i>verum</i> <i>hinc</i> <i>183.</i>	183.
Pastures y dels bestiar.	196.
Pau y treua.	408.
Penes y composicions.	402.
Penyores y qui tinga millor dret en aquelles.	295.
Posseccions dels bens.	285.
Prescripcions.	208.
Presons y presos.	366.
Prestech.	290.
Procuradors, y negociadors.	147.
Proues.	324.
S anctes Esglesies, y de les digni- tats, priuilegis, y altres coses de aquelles.	1.
Sentencies.	252.
Seruituts y aqueductos.	202.
Successors ab intestat.	270.
T ermens en lo Regne de Va- lencia.	182.
Testaments.	261.
Testimonis.	328.
Tudors y curadors.	177.
Turments.	401.
V irrey y Real Audiencia.	24.
Vitualles.	191.
Vlufruyt.	207.

Fide la Taula,

